ה' מנת חלקי וכוסי

ספר

מנות הלוי

פירוש נחמד ונאה על מגלת אסתר שחבר
האשל הגדול המקובל האלקי כמהר"ר

שלמה הלוי בן אלקבץ זצ"ל

והוציא לאור תעלומות ביאורו הנורא הזה
בהצטרף דעתו עם דעת גאוני עולם אשר מעולם
אנשי השם :

חברו באדמת הקדש בצפת תובב"א לתת הכנה וטהרה
לבאים לחקור בחבוריו הנחמדים מיוסדים על אדני פז
מדרשי חז"ל . גם נלוה לספר הזה כמה דברים יקרים
מגדולי ישראל הקדמונים נ"ע :

נדפס פעם ראשונה בוויניציאה בשנת משה
לפ"ק ועתה נדפס מחדש בתוספת מעלות
על הראשונות ע"י המגיה לבית הדפוס הרב המופלג
החסיד מוה"ר יוסף הכהן כ"ץ מעיר
ראדיחוב יע"א

נדפס בדפוס נעלה ע"י ר' שלום צווערלינג נ"י

לעמבערג

שנת דבריו הן כדבש לחיך לפ"ק

VERLAG VON
JOSEF ZAPHUHN, Radziechów, Galizien
Buchdruckerei St. Kübler, Lemberg

מודעה

גם אלה לחכמים יבינו מדעתם כי כל מקום שנזכר בספר זה דברים לא טובים על האומות הם רק על אומות הקדמונים אשר לא ידעו את ד' ולא האמינו בתורתו לא כן האומות אשר אנחנו חוסים בצלם מאמינים בד' ובתורתו ואנחנו חייבים להתפלל בשלומם :

מכתבי עוז מהגאונים המפורסמים

ה״ה הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים רבן של כה״ג נודע לתהלה בחבוריו היקרים מוהר״ר **שלום מרדכי** הכהן ז״ל האב״ד דק״ק **ברעזאן** יע״א

בעה״ח יום ב׳ פ׳ מו״מ כ״ב תמוז תרס״ח לפ״ק

הן מוכ״ז הרבני המופלג בתו״ר החסיד מהו׳ **יוסף** הכהן נ״י מעיר ראדוב שעיר ד׳ את רוחו להעלו׳ שנית בדפוס את הספר יקר המציאו׳ **מנות הלוי** אשר חיבר הגאון הקדוש המקובל האלקי מוהר״ש אלקבץ זלה״ל אשר יחפשוהו במטמונים ומי לא שמע מעשה תקפו וגבורתו ומי לא ידע גודל ערכו כי בימי׳ גדול שמו ולכן הס׳ הקדוש הלז א״א לשום הסכמי׳ אבל לאשר יפחד לבו כי מוכ״ז זה כביר אשר העמיס על שכמו עבודה רבה ויגיעה עצומה אם אולי יבואו זרים וישיגו גבולו ויפסידו נחלתו ותהי לריק יגיעו לזאת הנני בזה להודיע בשער בת רבים כי חלילה לשום איש ישי׳ להעלות ספר זה על מזבח הדפוס עד שימכור מוכ״ז את הספרי׳ שידפיס ובל אפונה כי כל אשר בשם ישי׳ יכונה לא יחפוץ להיות בכלל ארור וגו׳ והשומע יתברך ולאשר אין כסף לאדון זה ויכתת רגליו לדלג על הערים מצוה להיות מסייע לדבר מצוה וזכות הגה״ק המחבר זלה״ל יגן על כל תומכיו ואוהביו בכט״ס וגם אני אקח בל״נ ספר א׳ במחירו ונתתי מ״ק כנהוג:

הק׳ **שלום מרדכי** הכהן אבדק״ק **ברעזאן**

ה״ה הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים רשכבה״ג מוהר״ר **אברהם מענדל** שטיינבערג שליט״א האב״ד דק״ק **בראדי** יע״א

מוכ״ז המופלא מו״ה **יוסף** הכהן נ״י מק׳ ראדוב נדבו רוחו להעלות על מזבח הדפוס מחדש את ס׳ היקר **מנות הלוי** מהגאון הקדוש איש אלקים רבינו ר״ש אלקבץ בעל לכה דודי אשר זה כמה שנים שנדפס והוא כעת יקר המציאות שכמעט לא נמצא בגלילותינו ומוכ״ז הנ״ל רצונו לחדש אורו שיאותו רבים מספרו הקדוש שהוא מיוסד על מגילת אסתר לכן הנני בזה לעורר את אחב״י אוהבי תורה ושוחרי תושי׳ להחזיק בידי מוכ״ז ליקח פרינומעראנט ולקנות הס׳ היקר בכסף מלא בכדי שיוכל להפיק זממו הטוב וזכות הגה״ק א״א תגן על המחזיקים להפיץ אור ספרו על פני תבל להתברך ממעון הברכות בשפעת ההצלחות וגם שארית ישי׳ לא יעשו עולה לחזור ולהדפיס את הס׳ הלז עד שמוכ״ז ימכור את הספרים שהדפיס הוא שכבר זכה בו וע״ז באתי עה״ח יום ב׳ לסדר ויגש תרס״ט לפ״ק:

אברהם מענדל

שטיינבערג אבדק״ק הנ״ל והגליל

תמכי בה אורייתא

אלה שמות האנשים אשרים ותמיכים צדיקים וקדושים. ומצדיקי הרבים ככוכבים במסילותם ומזהירים, אהובים וברורים, כלם אנשי שם ביראה ובחכמה אדירים, כל חד לפום מעלתו יע"א. אשר תמכו בידם ונתנו מ"ק על הס' הקדוש הלז:

ביען הוצאת הדפוס רבה היא, בשבוש עתים, לכן לא יכולתי להפיק זממי, להדפיס באורך, מכתבי המשמשים בקודש, ולכן מלאתי כפי קולי ולא רשמתי רק שמות הצדיקים מפורסמים בשם אדמו"ר שליט"א, ושמות הנפקדים, תחת כאו"א, גם לא אוכל לעמוד על המדה מי בראש, לזה אין לחושב לחשוב מאומה — בזה, כי אין מוקדם ומאוחר בתורה וד"ל. זולת זאת כי נפקדתי מכמה צדיקים שלא להדפיס שמם כי כן רצונם וכל איש נבון ילבב וידום:

בויאן

אדמו"ר מבויאן שליט"א ע"י ר' ישראל מרגליות

גם עט"ר ה"ר נחום שליט"א ע"י ר' יוסף ביליק

גם עט"ר ה"ר ישראל שליט"א ע"י ר' אלי' רוזניק

גם עט"ר ה"ר מרדכי שלמה שליט"א ע"י ר' אלטר נ"י

גם עט"ר ה"ר משה שליט"א ע"י ר' געציל פאסטאנאק

טשארטקוב

אדמו"ר מטשארטקוב שליט"א החותם בפקודתו ר' שמואל זיינוויל נ"י

גם עט"ר ה"ר נחום מרדכי שליט"א ע"י ר' ליבוש פיטשאניק

הוסיאטין

אדמו"ר מהוסיאטין שליט"א ע"י הר' דוד שוואגער נ"י

גם עט"ר ר' יעקב שליט"א ע"י ר' נחום הכהן נ"י

גם עט"ר ר' נחום שליט"א ע"י ר' יחיאל וואליך נ"י

סאדיגארי

הבכור אדמו"ר ר' אהרן שליט"א ע"י הר' מרדכי דוד נ"י

גם עט"ר הרב ר' מרדכי שלום יוסף שליט"א ע"י ר' שבתי סג"ל נ"י

גם אדמו"ר ר' אברהם יעקב שליט"א ע"י ר' אברהם יעקב גוטמאן נ"י

גם אדמו"ר הר' שלמה חיים שליט"א ע"י ר' פנחס אלטער נ"י

וויזניצע

אדמו"ר שליט"א מוויזניצא ע"י ר' אפרים מאהלער נ"י

עט"ר ה"ר מנחם מענדל שליט"א ע"י ר' שמשון נ"י

עט"ר ה"ר חיים מאיר שליט"א ע"י ר' אברהם צבי מיללער נ"י

עט"ר ר' אליעזר שליט"א ע"י ר' אהרן נ"י

אטיניע

גם אדמו"ר שליט"א מאטוניא ע"י ר' שמשון זעלצער נ"י

קאפיטשיניץ

אדמו"ר שליט"א מקאפיטשיניץ ע"י ר' ישראל מרדכי טייטעלבוים:

ויתר הפרענומעראנטין אי"ה יבאו בקונטרס בפ"ע

ברכת מודים

ליוצר כל באומר . אברך על הנגמר . לאל פודה ומושיע . קול תודה אשמיע . בזמירות לו אריע . ברוך שהנחני בדרך אמת . ומחשבתי נכח לפועל השלמת . ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי . לא נחתי ולא שקטתי רבות נדודים שבעתי . בנקודות הכסף שקבלתי . זה יותר משלש שנים יגעתי . ובכל זאת לא עלתה תקותי . במעט כסף קדימה שקבלתי . ואף לחצי דמי הספר לא הגעתי רבים אמרו נואש לעבודתי . אולם לעזרת ה' צפיתי ברוך הוא כי לא נכזבה תוחלתי . ויזמן לפני אי מיקירי לבוב ה"ה האברך הנגיד מו"כ כש"ת מו"הר שמשון יעקב עסים נר"י, ובכסף תועפות עלי הופיע ולא חס על עמל ויגיעה את הס' מטעיות להגיה, ותשלם המלאכה על ידו יצוה ה' חסדו. יהי כזית הודו. בנפשו ובמאודו. לחזקו ולעודדו עם כל מרבית ביתו עב"א. גם אאציל ברכת כהן לכביד ידידי הנדיב איש חמודות ותו"ח כש"ת מו"ה משה ניסן קאהל נר"י אשר היטיב עמדי כמה פעמים במשך עת היותי בלבוב תחת ומשכורתו שלימה ובכל אשר יפנה יצליח . עד ביאת המשיח .

עתה, אחים ברוכי השם קחו הברכה לתוך בתיכם , הוא הספר הקדוש הזה ותשבעו בצחצחות נפשיכם , בנאומות נעימות קדושות המטיפים עסיס צוף דבש לפיכם . בפירושיו ומדרשיו היקרים, עינים מאירים, כפנינים יקרים : וברכתם גם אותי — ולאשר כי קצרה המצע במילין אקצר , ותהילת המחבר הקדוש לא יבצר , כי ידוע לכל שיעור המעלות אשר לשלמה בכל תפוצות ישר' כמתן כאליאל לא יקבלו השבח זולתו , יזמרו ויקדו בשירתו כאו"א כפי הבנתו לתוספות נשמתו זי"ע — ומעתה אשאל עזר, ואת הבחר זכות המחבר תגן עלי . — לאצן חושים להאבה וליראה את השם בכל לבבי ולהחזירני בתשובה שלימה בבכ"י אכס"ו .

כ"ד הכותב בידים רפות , יגן השם בעדי כצפרים עפות
יוסף אומן עד בוא כהן לעבודתו בב"א :

חותם בשיר מעלות הספר :

ישמחו החכמים , ויגילו הנבונים , ההוגים בזה הספר ,
ובעמיר פשטים נקבצים , כולם מאירים ככוכבי צפר ,
סמוכים בדברי חכמים , הנותנים אמרי שפר ,
פירושיו הנעימים , רמבין נכוחים , ערכם לא יסופר ,

התנצלות המגיה. ליסוי ידוע, כי הס' מנחת הלוי ש"ל בזוויכילאה שנת
נש"ה, אשר נמכה כדפסה הולאה החדשה הלזו, הי' מלא
טעותים ושבושים עד כי בהרבה מקומות ילאה שכל הקורא ומבא על תוכן דעת המחבר (וכאשר העיד ע"ז המגיה הראשון הרב מהור"ר יצחק בן הגאון כמהור"ר גרשון טריווש זצ"ל) והנה אם אמנם כי אחרי היגיעה הרבה תקנתי ידעתי כי עוד לא ריק הס' מכל שיג ושעוי' כי שגיאות שעלו בדפוי' הראשון מי יבין לתקן ודי למבין.

מפתחות

יען כל חפצנו ורצוננו להוציא לאור הספר הלז בתכלית השלימות לכן בחרנו לעשות בו מפתח אחד מכל הגימטריאות ופרפראות ודברי המסורת והדרושים אחרים למען ימצא כל קורא בו וירצה טוב טעם ונופת דבש אמרי נועם:

המל"ך גימטריא המן לכך ב' פעמים המים שטפונו המים הזדונים ובאותו מזמור ג"פ כתיב אזי אזי אזי גימ' כ"ד כ"ד תיבות באותו מזמור וכ"ד אותיות בבני המן וכ"ד פעמים המן במגלה וכו'. דף י"ט ע"א:

יבא ה'מלך ו'המן ה'יום שם כרמז שמו של הב"ה בראשי תיבות כדי לשתף שמו בצרתן של ישראל כדי שיזכו לגאולה דף כ' ע"ב

ויהי מלך דהוו תרין דכרין ו"י הוו כאוני ומלך דשלטא ה' על י' הוי דינא ולכן משמש צרה ושמחה. אבל והיה דשלטא דכורי על נוקבא ו' על ה' י' על ה' תמיד משמש שמחה דהוו ברא על ברתא ואבא על אמא: דף כ"ב ע"ב

כשושנה בין החוחים שושנה בגימ' אסתר כשושנ"ה ביי"ן החוחי"ם רמז המן כמוני' ע"י אסתר יהרג המן. דף כ"ח ע"א

ובמלאת תרין ובמלאת הימים האלה ובמלאת ימי טהרה ואל המקדש לא תבא וכו'. דף ל"ב ע"א

ח' של חור מאותיות גדולות והשף ח' קף אככי ולא עין לי מאותיות קטנו' והטעם כי עד עתה היה חטאו מכוסה וחפוי כי לא נודע חטאתו אחרי אשר לורס מכרם ועתה בגודל השמחה וכוונתו הרעה תגלה רעתו ויגדל עונו. דף ל"ה ע"ב

ח' מיני בשת וכלימה בתהלים וח' בגדי כהונה להושיע מהם וכו' וח' דברים כאמרו בישעיה וכו'. שם והשקות בכלי זהב גימטרי' אל ב"ת:

המקד"ש מה להביא כלי בית המקדש להודיע שכלים שלו מלוכלכים והללו יפים היו. כלי"ם מכלי"ם שוני"ם ויי"ן מלכו"ת ר"ב ראשי תיבות משומר להודיע שהשקו יין שהיה ישן ממנו שם ע"ב שונים שנים בקריאה הדין ועם שונים אל תתערב ראשוני' כלו מפני כלים ואתה שונה בהם לפיכך נהרגה ושתי. דף ל"ו ע"ב

ביום השביעי ב' ר"פ ביום השביעי נשיא לבני אפרים ביום השביעי כטוב לב המלך ביין וכו' מה להלן בשבת אף כאן בשבת. דף מ"ג ע"א

להראות ג' מלאים אתה החלות להראו' להראות העמים והשרי' להראות את אסתר, זהו שדרשו שהראה לו למשה כל מה שאירע לישראל וכו'. דף מ"ב ע"א

נגזר ג' אשר נגזר עליה כי נגזר מבית ה' כי נגזר מארץ חיים הרמז בזה לקיים דברי רז"ל שהמיתה ושתי וכו'. דף מ"ד ע"ב

ונשמע ג' במסורת ונשמע קולו בבואו אל הקדש את כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ונשמע פתגם המלך והיינו דאמרינן במגלה אמר רבה מקרא מגלה ות"ת מקרא מגלה עדיף וכו'. דף כ"ח ע"א

וכל הנשים ג' וכל הנשים אשר נשא לבן וכל הנשים העומדות קהל גדול וגו' וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן אלו הנשים שמתעסקו במלאכת שנים וכו. דף כ"ה ע"ב

הי"א

מפתחות

הי״א וכ״ל הנב״ס יתכ״ו אותיות השם לנפרע מאת ה׳ היה כי אלמלא אגרות ראשונות לא נשאר שריד ופליט. שם אש״ר כגז״ר בגימ׳ ביום שבת וגם היא בעלה ומלאכת בית המקדש וכו׳.

דף ס״ב ע״א

מועות מלא וי״ו בנוי בלובן באודם בקומה בדבור בכעיומות. דף ס״ב ע״ב ויפקד ב׳ ויפקד פקידים על הארץ ויפקד המלך פקידים וכן ויקבלו תרין ויקבלו את כל אוכל השני׳ ויקבלו כל נערה ביאורו כי כשם שהיתה פקודת מלכים וקבוץ האוכל לטובתן של ישרא׳ ושלא יקופו ברעב וכו׳ כן היה פקידה זו לטובה להמליך את אסתר כי ע״י ירוחמו עם ה׳ ולא יכפו בחטאתם.

שם

בדין היה להקדי׳ איש ימיני לאיש יהודי כי אביו מבנימן ואמו מיהודה וכתוב למשפחותם לבית אבותם אלא לפי שהתפלל דוד זכרני ד׳ ברלון עמך כלומ׳ זכור זכותי בימי מרדכי כי המן נתן עשרת אלפים ודוד נתן ללורך ב״ה ג׳ אלפים ככר זהב וז׳ אלפים ככר כסף הרי עשרה אלף ככר וכתוב וכסף ככרים עשרת אלפים. דף ס״ז ע״ב לספר בליו״ן ש״ס ה׳ סופי תיבות המן כלומר אפי׳ בבנין ליון נספר שמו ותהלתו במה שעשה לנו במעשה המן.

דף ס״ח ע״ב

הדס״ה עם הקריאה ע״ה שהיתה אסתר בת ע״ה שנה כאברהם בלאתו מחרן אש״ת חי״ל גימ׳ זו אסתר.

דף ע״א ע״א

ויבוק״ש הדב״ר וימל״א ויתל״ו סופי תיבות ש״ר א״ו שם המות בשולי הכוס ונחש קטן במים שמאל הרחיקו גבריא

המליאו. דף ל״ג ע״א

כי כן לוה לו המלך לא היתה שררתו של המן אלא ע׳ יום מכין כ״ן. דף ל״ח ע״ב

באמרם כתוב בב״ת וקרי בכ״ף הם כ״ב השתחואות ז׳ מיעקב ד׳ מד׳ נשים י״א מהשבטים הרי כ״ב. דף ק׳ ע״א וימלא ז׳ וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה׳ וימלא את החכמה וימלא בית הבעל פה לפה וימלא הבית את הענן וימלא המן חמה וימלא המן על מרדכי חמה נודע כי הרשעים נמשלים במים וכו׳. דף ק״א ע״ב

הפי״ל פו״ר הו״א הגור״ל בגימ׳ המן הפיל פור הוא הגורל גימ׳ זה״ו שמש״י הסופר הוא הפיל הגורלות. דף ק״ז ע״ב

קס״ו פסוקים במגלה קס״ו תיבות בפ׳ ויבא עמלק ובפ׳ זכור את אשר עשה לך עמלק קס״ו תיבות בהלל הגדול דכתיב ביה ויפרקנו מלרינו זה המן איש לר ואויב וסמיי ליה נותן לחם לכל בשר רמז לסעודת פורים קורים המגלה בשמחה שיש בה קס״ו פסוקי׳ כמנין יעלז״ו חסידי״ם בכבו״ד. דף ק״ג ע״ב

מנין להמן מן התורה שנא׳ המן העץ העץ עם התיבה קס״ו, זה הספר מתחיל ויהי ומקיים זרעו ויה״י זרע״ו גימטריא מרדכ״י היהוד״י ואכי אומר מרדכי היהודי גימטריא שד״י. שם ושים באזנ״י יהוש״ע כ״י מח״ה אמח״ה עולה תתקכ״ד כך שנים יש מיום שני׳ אל משה כתוב זאת זכרון עד שנה שנלקחי׳ אסתר אל אחשורוש כילד מי׳ של מדבר תת״ן שני׳ היו בארץ הרי תת״ך כ״ב שנים לא עבר איש ביהודה

מפתחות

א׳ מדריו׳ המדי ה׳ של כורש הפרסי
ז׳ עד שלקח אחשורוש את אסתר הרי
תתקכ״ה . שם

ישנו עם א׳ ישנים מן המלות לכך כל
האל״ף בי״ת בפסוק ונשלוח ספרים
לומר עברו על כל דברי התורה ואנכי
יראתי ושלחתי למרדכי לדעת מה זה
ועל מה זה שמא עברו על התורי שכי
מזה ומזה הם כתובים ולויתי ללום
ג׳ ימים כנגד נושא עון ופשע וחטא׳
וגרמתי משתה וקיימתי אני ומרדכי
כל התורה על כן ראוייה אני להכתב .
דף קכ״ה ע״א

ומרדכ״י יד״ע גימטריא זה נודע אליו
על ידי אליהו . דף קל״א ע״א

אבל לום בני מספד שק ואפר ו׳
דברים לפי שנהנו ז׳ ימים מסעודתו
של אותו רשע . דף קל״א ע״ב

ולמות לי מלא וי״ו כי אמר מרדכי
בפרשת כי יפליא יש ו׳ דברים והגידו
לך, על פי הדבר אשר יגידו לך, ככל
אשר יורוך . התורה אשר יורוך, אשר
יאמרו לך תעשה, לא תסור ימין ושמאל
כך אני מלוה לך לא תסור מדברי
ומה שאני מתיר לך להשמע לו להראותו
פתח לתשובה כי קרקע עולם היא .
דף קל״ג ע״ב

יעמוד ג׳ מלאים לפני זעמו מי יעמוד
ומי יקום בחרון אפו. ויברח כל׳ ולא
יעמוד, ריוח והצלה יעמוד ליהודים
וכוונתי כי מיאוני וסרבנותה בדבר אפשי
שיהיה פחדתה מן המלך, או בטחונה
בו כי מלאה חן בעיניו ואינו רוצה
להעבירו על דעתו פן החבול בעלמה
ולא המלא עוד חן בעיניו וכו׳ . דף
קל״ט ע״ב

כ״ל כבוד״ה גימ׳ ז״ו הדס״ה, ב״ת מל״ך
פנימ״ה גימ׳ היא אסת״ר . דף
קמ״א ע״א

א״ם ע״ל המל״ך סופי תיבות מלך
נתנה עיניה במלך הכבוד לכן ראשי
תיבות יב״א המל״ך והמ״ן היו״ם השם
הנכבד לומר אם אם רעב שונאך וגו׳
וה׳ ישלם לך לכך נתפס השם עמהם
אולי ירא״ה הש״י בעמל ישרא׳ המל״ך
בגימטרי׳ המ״ן, לכך ב׳ פעמים המים
שטפוהו המים הזדונים ובאותו מזמור
ג׳ פעמי׳ אזי אזי גימ׳ כ״ד כ״ד
תיבות באותו מזמור וכ״ד אותיות בבני
המן וכ״ד פעמים המן במגלה . דף
קכ״ו ע״א

בחומש אשית את משתיהם בחומ״ש
בגימ׳ המ״ן והמ״ן א״ל המשת״ה גימ׳
יה״י שלחנ״ם לפניה״ם לפ״ח וכן גימ׳
ז״ה הי״ה כד״י שלא יטו״ל עלי״ה וימרו״ד
עשתה גימ׳ זה לא יכיר״ו אסת״ר
הי״א יהודי״ת, המשתה גימ׳ זהו לפני״י
שב״ר גאו״ן . דף קכ״ט ע״א

וכראות תרין וכראות שאול את דוד
וכראות המן את מרדכי ואומר אני
פלס ומאזני משפט ביד ה׳ ועל שרעה
עינו של שאול על דוד דכתיב וכראות
שאול וגומ׳ שמורה היא לו וכראו׳ המן
את מרדכי וגו׳ . דף קכ״ט ע״א

ולא קם ב׳ ולא קם נביא עוד בישרא׳
כמשה ולא קם ולא זע ממנו ולא קם
נביא עוד כמשה לחדש מלות וכאן הנה
נתחדש פורים . שם

כי אם אותי מלא וי״ו כנגד ו׳ דברים
המלכה, עם המלך, אל המשתה, כי
אם אותי, אני קרוא, עם המלך .
דף קס״א ע״א

ב״ל ז״ה איכנ״ו שו״ה לי גימטריא כ״ל
גנזי״ו חקיק״ים על לב״ו, וגימ׳ הכ״ה
הטב״ד

מפתחות

היב"ד המכ"ר בלא"ה . שם ע"ש
קורה לך קורה של חמשי' אמה כמנין
ל"ך, הדב"ר לפנ"י המ"ן ויעש' סופי
תיבות שי"ר על שם שהביאו העץ
משי"ר מהרי אררט . דף קס"ב ע"ב
עץ חמשי' שיהיה תלייתו נכרת למרחוק,
חמשים אמה על שבניו היו שרי חמשי'
דכתיב הרגו חמש מאות איש ואת
עשרת בני המן הרי על ה"ק היו
ממונים הרי לכל אחד חמשים . דף
קס"ג ע"א
ההו"א נדד"ה שנ"ת המל"ך ויאמ"ר
התהלתם בש"ו. שק"ו פעמי' השליכו
גבריאל מן המטה, נדד"ה שנ"ת המל"ך
ויאמ"ר גימטריא וגבריאל כד"ד שנ"ת
המל"ך, בלילה ההוא נדדה שנת המלך
ויאמר להביא גימטריא אמ"ר גבריא"ל
כפו"י טוב"ה. ל"ך של"ש טובה לבעליה
בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר
גימ' כמו הנה נדדו עליוני' והתחתונים
בליל"ה ההו"א גימטריא ליל יי"ו ב"ו,
זה ליל העומר יי"ו בניסן, ואני אומר
לכך יי"ו תיבות במקרא זה . דף
קס"ד ע"ב
הימי"ם ויהי"ו נקראי"ם גימ' למד כי
היו נקראי' מעולם . דף קס"ה ע"ב
וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על
גימט' שמש"י ממ"ק וגבריא"ל כות"ב
דף קי"ט ע"א: ל"א נעש"ה עמ"ו דב"ר.
גימטריא ה"ה יש"ן ואל"ה המ"ן הרגו .
שם
ל"ה פסוקי' עד אשר הכין לו כמנין
המ"ן, הכין לו לעצמו ולו הכין כלי מות
גימטריא ז"ה ה"ה המ"ן כלי מות
בגימ' בכלי' חמשי"ם אמ"ה לכך אמרו
חז"ל מנין להמן מן התורה שנא' המ"ן
העץ, המ"ן תיבות, מן לא מות תמותון

על המן העץ וכן המ"ן תיבות מן
ויקרא ה' אלהים אל האדם עד תשופנו
עקב נחש נתקלקל בעץ, והמן נתקלקל
בעץ כי נחש והמן שניה' מספרי לשון
הרע ועי"י שניה' נפלו מעי' אומות לכן
רמז במזמור האמנם אלם צדק
תדברון במזמור יש המ"ן תיבות וכלו
תוכל לפתרו על המן, בני אדם שניה'
חנית בנ"י אד"ם גימ' ז"ה המ"ן, ובאותו
מזמור נאמר חמת למו כדמות חמת
נחש. הכין לו גימטריא וה"ה המ"ן .
דף קס"ז ע"א
מהר קח כי כמה ימים שהיה לי לעשו'
כבוד ומהר בלא אהיה עוד כפוי
טובה . דף ק"ע ע"א
מתחלי' אמור עד ספירי' העומר ע' פסוקי'
ושם רמזו המן הש"ן וממושבותיכ' תהיינ"ה
ונתלה המן בקצירת העומר, ולכן ע'
של יכרסמנה חזיר מיער תלויה, ונשאר
מי"ר גימטריא עמלק ויש משם עד סוף
המזמור נ' תיבות והעץ מן התבה היה
כי אמה רחבה ועליה רמז המן שני'
הוליא"ה ממסג"ר נפש"י. ונדרש בב"ר
על התיבה וכו' . דף קע"א ע"ב
אשר החילות ב' אתה החלות להראות
את עבדך. ודין. פי' זכות משה שנא'
בו ולא קם עוד נביא. עמד למרדכי
ולא קם ולא זע, נפול תפול ומלא וי"ו
כי עשית לו ו' דברים ולישראל ו' דברים
ויקרע מרדכי. וילבש שק ואפר, ויצא
בתוך העיר, ויזעק זעקה גדולה ומרה,
כמו כן לישראל ו' דברים אבל גדול
ליהודים, וצום ובכי ומספד שק ואפר .
דף קע"ה ע"ב
ויאמר גימט' ה"ן פ"ה א"ל פ"ה דף ק"יב
ע"ב: נשבעת ב' כי נשבעת ומפני חרב ה'
והמן נשבעת, המן נבהל ומזלו היה נכבה
למעלה

מפתחות

למעלה כי בא גבריאל למעלה על מזלו בחרבו כמו גבי דוד שנשבעת מפני חרב המלאך, ואע"ג דאיהו לא חזא מזליה חזא, והמלך קם בחמתו לומר המלך העליון הבעיתו ע"י המלאך אכזריאל כדי שלא יעול עלה מבניו והפחידו והמלכה הבהילתו . דף קנ"ז ע"א

על המטה ב' ויתחזק ישראל וישב על המטה, על המטה אשר אסתר עליה. זכות יעקב גרם להם כי ראה יעקב מעשה המן דכתיב פן יבא והכני אם על בנים וזהו להשמיד וגו' טף ונשים וגו', ולכן וילן ש"ם בלילה סופי תבות המן, לכן ג' לילות סמיכי בענין וילן שם בלילה והוא לן בלילה, ויקם בלילה לכן ולומו עלי ג' ימים לילה ויום, וסמיך ליה ויקח מן הבא בידו מנחה, המ"ן רמז שע"י קמיצת מנחת העומר כפל כמ"ש ז"ל אשכחינהו דהוו עסקי בהלכות קמיצה. והמ"ן כפ"ל וגו' גימ' אך גבריאל שהפילו על המטה וכו' .

דף קע"ט ע"א

אשר דבר טוב ב' כי ה' דבר טוב על ישראל ודין. הקדים כבר רפואה למכה באסתר המלכה ומרדכי יושב בשער המלך דבר טוב על המלך שהציל נפשך ולא לחנם בא בלילה לביתך כאדם שבא במהרה אגא שרצה להורגך ולכבוש את המלכה לאשה . דף ק"פ ע"א

ותוסף מלא וי"ו אמרה לישראל שלא יתמעטו משמה דברים. אבל בכי צום מספד שק ואפר, כדי שיתנו לבם להקב"ה שיתן בלב המלך להשיב הספרי' ולעשות רצון הקהל ולקיים אורה ושמחה וששון ויקר משתה ויום טוב .

דף קפ"ב ע"ב

ונשמע ג' נעשה ונשמע, ונשמע קולו בבואו אל הקדש, ונשמע פתגם המלך וגו', מכאן כי תורה כדאית מפני עבודה ושניה' למקרא ומגלה כי הראשון הוא לענין תורה נעשה ונשמע השני היא לענין עבודה ונשמע קולו בבואו אל הקדש ומדזה בשיפא דקרא וזה ברישא דקרא שמעינן דעבודה עדיפא ומדנשמע פתגם המלך כמו ברישא דקרא שמעינן דעדיף מת"ח ומדכתיב עוד כי רבה היא שמעינן דעדיפא מעבודה ומת"ת .

דף רט"ו ע"א

אחשורוש היה מולך על שבע ועשרים ומאה מדינה מ"ם על הארץ מם עולה מאה על הארץ שהיא בישבה ואיי הים ואי"י עולה שבע ועשרים על הים . רכ"ג ע"ב :

תמו המפתחות

השמטה מדברי בן המחבר

אל יפלא בעיני המעיין על אשר נדפס דברי בן המחבר בראשונה הגם שאין כאן מקומם כי כן נמצאים בדפוס הראשון :

אמר המר נפש עם היות דברי הרב מר אבא מתוקים מדבש ונופת צופים אמרום דעתי קצרה דאם כן היה לו לומר הרכבת אנוש לראשנו

דברי בן המחבר

לראשנו זה המן באנו באש בימי נבוכדנאצר ובמים בימי פרעה ותוציאנו לרויה מכלם ויהיה הסדר כסדר מלמטה למעלה ולא אחדל מכתוב אליך דעתי הדל, קשה במאמר מה ידרשו באומרו הרכבת אנוש לראשנו אשר נראה דבר אחר ושאינו חוזר לאומרו באנו באש ובמים כי היה לו לומר הרכבת אנשים לראשנו ויבא הפירוש באנו באש בימי נבוכדנצר ובמים בימי פרעה ועם הסדר כמו שאמר מר אבא כר״ו, ועוד למה הלך לו באומרו ותוציאנו לרויה שהוא בימי המן ושאינו חוזר לאומרו באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה מהם, ועוד בלשון רש״י שפירש באנו באש בימי נבוכדנצר שהפילנו בתוך כבשן האש ולמה הולך הרב לומר זה ואם היה צריך לאומרו למה לא אמר גם כן ובמים בימי פרעה שהשליכנו ליאור ועוד בכתוב אומר הרכבת פועל כפעל מהאל ואחר כך אמר באנו פועל כפעל מאתנו והיה לו לומר הבאתנו כמו שאמר הבאתנו במצודה, והנראה לי, צריך להקדים קצת פירוש המזמור בקוצר והארכתי במעט פירוש התורי שלי מזמור ק״ו למנצח שיר מזמור הריעו לאלקים על דרך מה שאמר מר אבא כר״ו ומזמור לתודה הריעו לד׳ כל הארץ וזהו שאמרו בין ישראל בין א״ה צריך שתשברו יצרכם ויהיה השיר עם תרועה ושברות הלב לישראל מצד שמחה ולא״ה ע״א מצד הרע העתיד לבא עליהם, זמרו כבוד שמו, ידוע כי ממפלת ישראל נמשך ח״ו חסרון כבוד לו יתברך על דרך והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול ולזה אמרו זמרו כבוד שמו המחולל ח״ו נחלול כבוד ישראל וכמו במאמר כל הארץ כולל ישראל וא״ה כמו שאמרנו כן בערך א״ה אמר זמרו כבוד שמו על הדרך שפירשתי וכנגד מה שישראל מהללים לו יתברך והיה נראה חס ושלום כי אינו כבוד לו יתברך שישראל יהללוהו והוא יתברך יהלל אותם לזה אמר שימו כבוד תהילתו וכנגד מאי דסליק מיניה שהם ישראל אמר אמרו לאלקים אתם ישראל מה נורא מעשיך כי עם היות כי אינם נראים בהווה מעשיו יתברך סוף סוף יראו על דרך מה שאמר פרעה לא ידעתי את ד׳ וגו׳ ואחר כך כתב ואמר ד׳ הצדיק ובנבוכדנצר וזה כוונו רבותי׳ ז״ש במאמר הזה עיין, וגם כן עתה אלו האויבים הסוררים וכחשו כמו שכחשו הראשונים. כל הארץ ישתחוו לך ויזמרו לך בערך מה שעשו לבית קדשך ותפארתך יזמרו שמך סלה הוא בערך ישראל על דרך ומה תעשה לשמך הגדול כמו שאמרנו וצריך שהם הסוררים בתקחו ומוכר מהראשונים וזהו שאמר לכו וראו מפעלות אלקים על דרך לא ולמד מה שהגיע לראשונים כי הקדוש ברוך הוא נורא עלילה כי קודם מתרה בם ואחר כך מניח לפניהם דרך יכשלו בם וזה שאמר נורא עלילה על בני אדם עיין בעים זמירות למר אבא כר״ו הפך ים ליבשה כימי צאתנו מארץ מצרים בנהר יעברו ברגל בהכנסם לארץ ועם זה מדוקדק אומרו הפך ואחר כך יעברו ואפשר כי אומרו הפך ים הם המים המתים המקובלים ועם היותו כח גדול זר היא ופלא יותר פלאי הוא התיבש הים במקום אשר נכנס בו הנהר כי מכח מרוצת המים הנגרי׳ מהנהר הוא זר שיקפא ושיעברו בו ברגל ודוק מושל בגבורתו עיין למר אבא כר״ו ועם זה אני מסיים

ברכו

דברי בן המחבר

ברכו עמים אלקינו כי אינו נוקם בכל עת אשר היה מן הראוי לנקום והשילה הוא זה לו יתברך שרחמיו כובשים את כעסו כדי שישאר העולם וזהו והשמיעו תהילתו וגם לשיבה שנית אין הב"ה נוקם במה שעושים לנו ומלבד הטעם הנז' והוא כי בזה הוא יתברך השם נפשינו בחיים והם כפרת עונותנו ועם זה לא יתן למוט לגהינם רגלנו כי פורע לנו בעולם הזה כענין ויסרתיך למשפט ומהזוהר וענין לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל למו"ר זקני זללה"ה. ועוד טעם ג' כי הם לנסיון לראות אם נחזיק בו יתברך או אם ח"ו נבעט וכו' וזה כי בחנתנו אלקים ועם כל זה נצא צרופים ונקיים צרפתנו כצרף כסף, וגם לטעם הב' כי היסורין הם להסיר הסיג וחלאת עונינו ונשאר צרופים כמו שאמרנו ולזאת השיבה שנית מועקה במתנינו הרכבת אנוש, נראה לי פירוש המאמר אמר אנוש לשון יחיד אם שכיון למה שאמר הרב ריב"ש על דרך כל המצר לישראל נעשה ראש ומפני כי יותר יצדק זה לענין המן אשר היה שפל אנשים לזה לקח לשון יחיד ומה שהקשי' כנבוכדנצר יתורץ עם אומרו באנו ולא אמר הבאתנו כמו שהקשינו והענין עם מה שסיים לומר על הדרך שאנחנו פירשנו כי כוונתו לנקות אותנו וכמו שאמרתי כי בחנתנו אלקים וכו'. וידוע ענין הדרוש אותי חי אני אם אדרש לכם וכי יש בחינה ונסיון גדול מזה ועם כל זה אנו מעצמנו ומדעתנו אף על פי שידענו שלא תצילנו באנו באש וזה כיון הרש"י במה שאמר שהפילנו בתוך כבשן האש כלומר מדעתנו ורצוננו אף על פי שידענו שלא תצילנו ועיין מה שאמר מר אבא כר"ו בספר מנות הלוי שם בביאור וגובריא אילן תלתהון שדרך מישך ועבד נגו נפלו לגו אתון נורא יקידתא מכפתין הוא שהם הפילו עצמם לתוך כבשן האש וכו' ואף על פי שהרב אומר שהפילנו הכווני' כי במה שעשה נבוכד נצר היה סבה כי אנו הפלנו עצמינו כמלא שהוא הפילנו ועיין במנות הלוי למר אבא כר"ו במה שאמר ואפשר שהם פחדו שמא יורידם משם ויאמרו עליהם שקבלו להשתחוות וישאר הדבר בלי שום הכרח אחרי שרוצים ובני ישראל השתחוו ולכן הפילו עצמם וגם אפשר הסדר כי כיון להודיענו כי גזרת כל הבן הילוד הוא אף על המצרים כדדרשו רבותינו ז"ל וזה כיון כי כמו שבאנו באש הוא כולל לכל עממיא ולישנייא כן גזרת כל הבן הוא כוללת אמנם ותוציאנו לרויה הוא פרטי ליהודי ולזה לא דרש שהוא חוזר לכל מה שנאמר למעלה ואם תאמר כי כוונת ובמים הוא על דבר הים וטעם אומרו באנו אנו מעצמנו ולזה הוקשה לרב כי לא יוצדק אומרו באנו מעצמנו כדברי באנו באש ולזה הילך לפרש שהפילנו בתוך כבשן האש, ואפשר כי הוקשה לרב כי בשלמא ובמים או יהיה פירוש מר אבא כר"ו ליאור, או כפירושי לים הוא כולל לכל ישראל יצדק אומרו באנו, אמנם באש לא ומצינו כי אף על פי שאינו כולל לכל ישראל הוא פרטי לשלשה אנשים, ועם מה שאמר מר אבא וכו' כי אלו הג' היו כנגד כל ישראל מה מתוק :

חזר ובדק במגלות ראיתי מה שכתב מר אבא וכו' ואנא לא בחכמה ראיתי כי בחכמה היא יותר ממנו אני כותב רק למדתי ממנו ועל הדרך שהוא

כתב

דברי בן המחבר

כתב בימים וחדשים כותב אני בעזה"י, ניסן טלה זכות פסח הדא הוא דכתיב איש שה לבית אבות שה לבית קשה מה צורך לכתוב וכשאמר בחדשים לא הביא כתוב ויש לומר ומפני שאפשר לדוחה לדחות שמאחר שאמר מן העזים תקחו אם כן אפשר להם להביא מן העזים ואין זכות לזה אמר הדא הוא דכתיב איש שה לבית אבות אבל זה קודם לפסוק ומן העזים וכבר תיקן הרב ז"ל מן הכבשים ומן העזים תקחו או מזה או מזה שאפילו עז קרוי שה שני ושה עזים ומה גם כי כל הפרש' נדברת בלשון שה משיות משה תכוסו על השה שה תמים והביא הכתוב הראשון וכו' ומפני כי נזכר ב' פעמים שה והוא כנגד עון הצלם כדעת רבב"י. אייר שור נמלא זכות יוסף שנקרא שור הה"ד בכור שורו הדר לו ומפני שהוא קצת חלום הביא זכות קרבן ולז"א שנא' שור או וכו' ומה הזכות הוא כניסת ארץ ישראל וכמו שאמר הרש"י וזה לשונו בכור שורו יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות שנא' אף אני בכור אתנהו וכן בני בכורי ישראל בכור מלך היוצא ממנו והוא יהושע וכו' עיין שם, סיון תאומים נמלא בו זכות פרץ וזרח ומלבד זכותם גם כיון למלך המשיח ומה מאוד קשה לי כי דלג, מזל תמוז סרטן ואולי בכתיבת יד ימצא ומוצא אני ומה לי מר ממות, אב ארי' זכות דניאל שהיה משבט יהודה הנקרא ארי' שנא' גור ארי' יהודה קשה למה לא אמר זכות יהודה עצמו כמ"ש ויאמר בכל האחרים ויש לומר אגב קיפא שיאמר. אלול בתולה זכות חנניה מישאל ועזריה לזה צירף לדניאל אשר תמיד היו חברים ונראה לי כי עם זה מדוקדק מה שאמר אחר כך כך הם לא שנו טקיהם ודתותיה' וידוע הכפל רק בחוזר לדניאל גם כן וכנגדו אמר ודתותיה' בענין אשר לא יתגאל וכו' ולזה צריך כלם, תשרי מאזנים זה איוב קשה מה זכות הוא ויש לומר אין צריך לומר לדעת איוב יהודי היה ומדרשו בעבריא אלא אף לדעת וכו' ידוע אמרם רז"ל משל לרועה שבא זאב וכו' והשליך לו בה ומאחר שהיה כפרה והצלה על כל ישראל זכות גדול הוא לו, חשון עקרב זה יחזקאל שנא' ואל עקרבים אתה יושב קשה כי זה חוזר לעם לא ליחזקאל ויש לומר כי זה זכות גדול הוא לו מאחר שאת עקרבי' הוא יושב וזכותו הגין עליה' ולא למד מהם כענין המה ישובו אליך ואתה לא תשוב אליהם. כסליו קשת זה יוסף שנא' בו ותשב באיתן קשתו קשה כי כבר דרש אותו במזל שור זכות יוסף שנקרא שור הדא הוא דכתיב בכור שורו וכו' ויש לומר מה שאמר לעיל הוא זכות כניסת ארץ ישראל ומה שאמר פה הוא הצלה כנגד קטרוג אדם ניבת מהכנסים זונות כמו שאמר מר אבא כ"ו וידוע כמה נזהר יוסף בזה ותשב באיתן קשתו. טבת גדי זה יעקב שנא' ואת עורות גדיי העזים הענין הוא עם מה שאמר הרמ"ע בפסוק מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ולו ראוייה הבכורה והברכה וכו' ע"ש שבט דלי זה משה שנאמר בו וגם דלה דלה לנו ומזה נכנסה צפורה ואביה תחת כנפי השכינה והוא זכות גדול. אדר דגים הוא כי ביום חמישי בו נבראו בהמות וחיות ועופות ומהם צוה להקריב קרבנות ובהם אתה מכפר ומתרצה לבריות ואם הם בעלי'

מי'

דברי בן המחבר

מי מקריב קרבן. אז בא לו מזל דגים שהוא משמש בחדש אדר ולא מצא בו זכות ושמח מיד ואמר אדר אין בו זכות ומזלו אין בו זכות כ"ל ידוע כי יום הי' מזלו קשת ודגים וכבר ראית מה שאמר מר אבא בקטרוג ובהלכה מה שאומר אני כי הקטרוג היה רב כי על כל פנים חטאו ויענשו ולזה מן הראוי יהיה שיפול הגורל ביום חמישי אשר מזלו דגים כמו שהיה במזל לולי שקדם קשת זה יוסף והלצת המליץ אם לדברי מר אבא ואם לדברי ונמצא עתה לבד מזל דגים ולא נמצא זכות ונצטרף ולא עוד אלא שבאדר מת משה שהוא אבי התעודה, והרי אליעזר מגרמיזא ז"ל כתב וז"ל אלו ז' יועצים למלך היו כל אחד יומו לכך אין בתחילת שמותן וי"ו כמו מרס ומרסנא לכך דבר ממוכן ביום השביעי כדכתב מר אבא בסוף פסוק ביום השביעי ובפסוק ויאמר ממוכן כתב וז"ל וה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל כתב אלו שבעה יועצים למלך היו כל אחד יומו לכך אין בתחילת שמותיהן וי"ו כמו ושתר ואדמתא לכן דבר ממוכן ביום השביעי שהוא שביעי להם עד כאן ואני אומר כלם היו תמיד יועצי' אלא שכל אחד שולט יום על דרך שבעה כוכבי לכת בשבעה ימי השבוע כנודע עכ"ל, ואומר אני מפני היות זכות שבת רב ורם לא נפל הגורל ביום בה"ה מקרב המן אשר מורה מעלתו מה גם עתה מה שאמר הה"ר אליעזר בביו' השבת לא אכלו וכו' עיין בזה בכתבתי אני במגילה, למר אבא בספר מקור חיים כתב בפרשת בהעלותך וז"ל יש אומרי' כי זה לפי כי בעשרים בחדש השני יכנס השמש במזל תאומי' המורה על התולדה הישרה ההכרחית אל הולכי אורח והוא מזל הנביאי' וזה להיותו ממזלות הרוח וכתיב ועתה ד' אלקים שלחני ורוחו כי כל ענין הנביאי' היה ברוח כדכתיב ותנח עליה' הרוח ורוח לבשה את עמשאי, ועוד אומר שהנביאי' מחולקים במזלותיה' הנולדים במזל תאומי' היו בעלי עושר וכבוד כמשה ויהושע ושמואל. וזולתם שעברו עליה' צרות רבות ורעות נולדו במזל דלי עכ"ל והרי זה הפך דרשת רז"ל שנולד משה באדר הוא מזל דגים וכו':

מצאנו בכתיבת יד להרב המחבר בשם החסיד כה"ר יוסף יעבץ זלה"ה
פי' פרשת מלכים וישלח אחאב כלה ורצינו להדפיסו פה למלאות
הירעה ומשום יגדיל תורה ויאדיר:

וישלח אחאב אמר לו אליהו שיקבוץ את כל ישראל והנה לא עשה כן כי היה לו לטורח להקהיל את כלם, מצורף בחשבו פן יקומו עליו ויהרגוהו כמאמר אליהו שהרי היה נראה להם שבעונותיה' היו השמים נעצרי' ולזה לא קבץ אלא הנביאי'. וקודם שנפרש ענינו עם נביאי הבעל אעורר על השאלות וכו'. הא' למה לא היה הנסיון כי אם באש וכמה פתחים למקום ונביאיו, הב' למה התל בהם באלהיי ולא קודם לכן, הג' ויתגודדו כמשפט למה עושי' כן והלא שטות להתגודד בחרבות ורמחים ולא מצינו בשום זמן שעושים כן שאומר כמשפטם. הד' אבל היה דבר ד' אליו לאמר מה ענינו בכאן כן היה יכול לומר אשר ראה מראה השולם או שאמר לאן לבן. הה' ענני ד' ענני כי הוא

דברי בן המחבר

היה לא עשה אלא לכבוד השי"ת והשם הוא היה חייב לו ולמה אינו זה הלשון שנראה וכו' הפי' היה הנסיון באש לפי שהטבע היה השני והאש האנקליטין שלו וידוע שהפועל הגדול בכל היסודות הוא האש ולכן רצה לנסותם בחכמתם ובמה היו עובדי' ולזה אמרו כל העם טוב הדבר ומורק לפי שאליהו היה מקנא קנאת ד' תמיד אש לבו בקרבו בהגיגו תבער אש ובטח בהשי"ת שיקים דבר עבדו ולפי שמעלת השמש על אלי היום כיון שעבר חלי היום ולא נענו התחיל להתל בהם ואמר להם כי דרך האנשים שישן שנת הצהרי' ולפיכך שיקראו בקול גדול, ומ"ש ויתגודדו כמשפטם אע"ג דאינהו לא חזי ומזלייהו חזי שקופם היה למות בחרב ובפרט כי היו חכמי' גדולים בחכמת התכונה וראו כי משפטם היה מורה דם ולזה התגודדו כמשפטם הנגזר עליהם למות בחרב ורצו להתגודד הם בעצמם לבטל הגזר ויתכנו שקים האדם והבהמה וגו' וכדרך אם סיסרא בעד האשנב נשקפה ותיבב אם סיסרא וגו' ואשנב אשנבה של הבמה וכו' והבין, והוא מה שאמרו רז"ל יפה תענית לחלום וכבר תרלכו הקוש' יפה שאין הכוונה כמשפטם על עתה שהיו נוהגי' כן, אשר היה דבר ד' אליו וגו' לפי שהוא רוצה לנצח את נביאי הבעל כמו שנצח יעקב אבינו ע"ה שרו של עשו ענני ד' ענני לפי שלא בא אליו נבואה על זה אלא ומדעתו עשה בקנאתו לד', ועוד שהקריב בחוץ היה ירא שמא לא ישר בעיני ד' ולכן הוצרך לומר אנא ד' אל תבקש עתה דינים והלכות אם עשיתי כהוגן ואם לאו רצה שהכל בנסיון כמודך וכבודי, ואתה הסבות את לבם אחורנית אפשר שירמז לנביאי הבעל וזה כי היה אפשר שיאמרו ישראל אי אפשר שארבע מאות איש יהיו הבל הבלים ולא ידעו דרך ישכון אור לזה אמר שידעו עתה כי אמת הוא שהסבות את לבם אחורנית וקודם שיתהפך הדין כנאמר המשך לזה:

ויד ד' היתה אל אליהו וגו' והתחלה נעורר השאלות הא' מה לקחו לבו ללכת עם אחאב ולרוץ לפניו בהיותו שב גם ישיש ולמה בזה כבודו לרוץ לפניו ועוד שנכנס בסכנה ללכת אל מקום איזבל ואע"פ שאז"ל מכאן שראוי לחלוק כבוד למלכות מ"מ צריך לתת טעם למה הכניס עצמו בכך הב' למה פחד מאיזבל בשולחה אליו כה יעשון אלקים וברח הזה האיש מרעים למלכות הזה האיש אשר אמר תרד אש מן השמים פעמי' וגו' הג' בדברי המלאך למה אמר לו בפעם הב' קום אכול כי רב ממך הדרך ולא אמר לו כן בפעם הראשונה ולמה לא קם בפעם הראשונה כמו בשנית שאמר ויקם ויאכל, הד' מה הרמז במה שאמר הנה רוח גדולה וחזק וגו', ומה שכתב ר"י אלבו שרמז לו הג' עולמות רוח גדולה רומז בני אדם אחר הרוח רעש גדול ומתנשאי' לעומתם זה עולם הגלגלי' ואחר הרעש אש מסרתיו אש לוהט ואחר האש קול ודממ' והנה ד' עובר שהוא רם ונשא על הכל דרך דרש היא ולא דרך פשט כי על מה יראהו כך ועוד קטני הפילוסופים יודעי' כן, ועוד רוח גדולה וחזק מפרק הרים לא ירמוז לרוחות בני אדם כי הם אינם מפרקים הרים וכו' סוף דבר אין

דברי בן המחבר

אין לו ענין לדרך הפשט, הה' כפל מה לך פה אליהו פעמי' וכפל התשובה בלי תוספות וגרעון :

הפי' חשב שאחר שהרג לנביאי הבעל שהם עובדי' לשמש שגם יתנו בידו נביאי האשרה שהיו עובדי' לירח ולכן היו אוכלי' על שלחן איזבל כי היה דעתם שהיה אחאב כשמש ואיזבל כירח ואחרי שכלא עובדי השמש אין צריך לכלא עובדי הירח כי מכולאי' הם כי אין לירח אור מעצמה ולזה הלך עד בואכה יזרעאלה והמתין שם לראות מה ידברו אחאב ואשתו על נביאי האשרה ואחאב סיפר לאיזבל כל מה שעשה אליהו אשר הגדיל ענינו בג' דברי' הא' שכלאם בדבר אשר בו היו מתפארי' בהם ובאמר להם שיבחרו להם הפר ושיעשו תחלה ושיעשו בעת עלית השמש רלה לומר עד הצהרים ויהו ויהי בצהרי' ויהתל בהם וגו' וזה את כל אשר עשה, הב' בהרגם הוא לבדו לא ליה לאחרי' להרוג הג' שלא נמלט א' מהם והוא פלא וזהו אמרו את כל הנביאי' ואיך אפשר שהם האמת אתם שלא ימלט א' בצדקתו והיתה הכוונה בזה הספור שיעשו כן לנביאי האשרה ואיזבל לא שתה לבה בכל זה ושלחה לו כה יעשון אקי' לפעמי' כי לא ישגיחו בעובדיה' וכה יוסיפון גם לך כי כעת מחר אשים את נפשך וגו' ולא ילילך אלקיך, בכל זה לא באתהו נבואה מהשם וכיון שראה כך חשב אולי לא היה ישר בעיני הש"י מה שעשה שהקריב קרבנ' בחוץ ולזה הלך בעלתו להתבודד לבא אל הנבואה והי' וילך אל נפשו בעלת נפשו והלך במדבר עד המערה שנראה בה השם למשה והוא מ"ש בנקרת הצור והנה דבר ד' אליו ויאמר מה לך פה אליהו, לא כרי לי דבר מי שאמר מה לך פה במערת משה רבך וכי אתה חושב להיותך שוה אליו לא ועמדת בהר כי איכך ראוי לעמוד כאן לפיכך אחר לאתו אמר מה לך פה אלא רמז לו השם שאין ראוי למנהיג להיותו מקנא כאש בוערה כי מדותיו ית' להיות ארך אפים והנה האנשי' במהותם לעת כעסם נחלקי' לד' מינים הא' אנשים יעשו רושם גדול בכעסם ובקנאתם. הב' יעשו הרעשו' בדבריה' אבל לא יעשו דבר בפועל, הג' אפי' דבר לא יכנסו בפיה' אלא הם לבם בקרבם, הד' יעשו דבריהם במתון בארך אפים, ובלב טוב ואלה ראויים למנהיגי' לא א' מהג'. ולזה נרמז לו ברוח גדולה וחזק מפרק הרים המין הא' והמנהיגי' שאין זו מדת ד', וברעש המורה המין הב' ובאש המין הג' ובקול הדממה דקה המין הד', ואמר והנה ד' עובר והראה לו זה השם לראות אם יקח מוסר ויעבור מקנאתו הגדולה וחזר לשאול לו מה לך פה והיא כמבראשונה כי הי' מתחזק בקנאתו תמיד א"ל לך ומשחת את חזאל וגו' ואת אלישע בן שפט לנביא תחתיך וגו' כי אתה איכך ראוי לדור עם האנשים כי אם בין המלאכי' די מדריהון עם בשרא לא איתוהי ועכשיו למשפט נקרבה בראות ניצוות הכתוב וכו' באותו כי לקחו הש"י אליו מאחר כי הוא קנאי גדול ולא יוכל לסבול יצא אלישע בן שפט תחתיו ויהוא בן נמשי למלך וכו' והוא יעלה למעלה עם המלאכי' מאחר שאין לו יכולת לדור בין אנשים וכו' : **תם**

דברי שלמה

ביאור מגלת אסתר הבנתיו חברתיו יסדתיו אף עשיתיו אני שלמה הלוי בן אלקבץ יובל שי לכבוד יקר תפארת חותני גביר ונעשה לשם ולתהלה רודף צדקה וחסד הנבון כה"ר יצחק והוא כהן לאל עליון, כאשר חבלים נפלו לי בנעימות חלקו וגורלו אף נחלת בתו שפרה עלי ותהי לי לאשה, ובעד הש"לח אשר ישלחו הבחורי' ביום פורי' שלחתי ביאור זה שלוח אליו ואקרא שמו

מנות הלוי

והיה זה בשנת פר"ט לפרט האלף הששי.

ולו בן יקר ונחמד ונטיע זית רענן יפה פרי תאר ושמו כה"ר יוסף הכהן, ויהי כי מתקו לו דברי הספר הלז עלז לבו ויגל כבודו ורוח המצילה על פניו יחלוף וכה אמר.

אור יקרות ראתה עיני כי נראה אליה זוהר טוהר אור הלבנה כאור החמה פירוש חרוץ יקר מחרוז למגלת אסתר ולו יתר שאת על פירושי הקדמונים. חכמים ונבונים. אסתר קרקע עולם היתה עד עת בא דברו בהלו נרו יחרוש יפתח ישדד אדמתו ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו שורק ויהי לגפן אדרת ענפה ופוריה אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ליהודים היתה אורה לו זרוע עם גבורה בכל מכל כל איבעית אימ' מקרא. איבעית אימא סברא. חכו ממתקים וחלק משמן טוב וארשת שפתיו זבת חלב ודבש היא וזה פריה. לבי לכל הארצו"ת מלא חן במד"בר זה דודי שלח ידו מן החור אל עץ הדעת והשיגה ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל ויחכם שלמה ועל מאורת חונת דעת חכמה ומוסר. ידו הדה. לתורה ולתעודה. באשרי כי זכיתי לראות המראה הגדול הזה ושמחתי על גורל יונין גורל של שם אשר עלה בגורלי עטרות לי אענדנו. ושירי אהודנו. אני אני הוא המדבר אחי הכלה המהוללה יוסף הכהן:

ידיד שת תמורת תשורת מגדים   לדודיו בפורים דברים ערבים:
חקק וחקק כזהב מזוקק   דרשת מגלת לבית אהבים:
תרים ורזים ודברי חכמים   הלא הם בקרבה בחכמה כתובים:
פמעים יקרים וחידות נבונים   לנגדה כמר מדלי נחשבים:
בלולים בתוכה אמרים נכוחים   מנופים וטובים ונפת מסיבים:
קנה היא ברבת בני דת כמו בת   ובלתה כנילון והיא כלהבים:
נבוכים ונוגנים יתנו זמיריו   ואלים לשרתו בפנים להובים:
שיתו אלהיו ברכות לשומעיו   ויהיו ילדיו בשמות נקובים:

הקדמה

ויוסף יוסף שאת משלו ויאמר.

יום הובאת לי ברכת דודי. שם לבי גם נפשי היתה:
אז שמחתי ואלי כי עד כה אסתר קרקע עולם היתה:

נאם הצעיר שלמה בן לאדוני החכם השלם מהר"ר משה בן החכם השלם החסיד מהר"ר שלמה הלוי בן אלקבץ זלה"ה, ה' מבטן קראני פלוני לבת פלוני, ורוח אל נשאתני, אל בית איש ימיני, ובלל ימינו השביעני, אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני, ותבע עיני בעתות זמני. עת דודים ומשלוח מנות כסף וזהב ומגדנות ודתיהם שונות, על כן קראו לימים האלה פורים, נעשים ונזכרים. וקרא זה אל זה בפנים מאירים, כאיש אחד חברים, ואשקטה ואביטה במכוני, כי כשל כחי בעוני, במה אקדם פניו, ומה מני יהלוך לערוך לפניו מליץ למעני, על משכבי בלילות אשיחה עם לבבי, על פניו אעביר כל טובי. ותשורה אין להביא, תהיה די הקבלת פני אדוני ואבי, ותתעטף רוחי בקרבי, ויתמעט דמי וחלבי, לבי ממשפחת הח"מולי, ישיב אחריו ויורני ויאמר לרושי, שלחי נא ידך ואחזי בכנפי, מגלת אסתר שם תכללי, הרחיבי אמריך בה והוציאי לצורף כלי, הרימי קולך ולהלי, ותיטב מכתם זהב וחלי. ואל שדי יתן לך רחמים. לפני האיש ולא יערכנה בדמים, יריח ריחה לפניו כקטורת סמים, וכל ראשי בשמים. כי ערבים עליו דברי חכמים. ויינה של תורה מכל מטעמים, בתורת האל חפצו ומאוייו כל הימים, ועם כי יש בה רמזים גדולים, לא שתו אליהם לבם הקדמונים, והנם מאלמים אלומים, הלא פשטיה ישימו אלמים, ואם קדמו שרים והמה חכמים מחוכמים, גם אתה בחסד אל תבטח וברחמים, כי תפרש בה, מאמרים סתומים, ותפענח בה נעלמים, גם כי האגרת הזאת קיימת. לעד ולעולמי עולמים.
וזכרך לא יסוף ממנה כל הימים:

האמנה להוציא ממסגר אסיר יתיר או חסיר שמתי עלי אלופים לראש הראשים הקדושים ישישים קשישים לובשים תרשישים, מאירים כספירים, יקרים ומפוארים, אדירים, אבירים, ומורים, חכמות רמות, ונעלמות שלמות, ותאימות, מכוונות. נסיכי מלכי הפרכי התעודה. קדושים אשר בארץ המה יכוחו על משכבותם ומאשר הם חיים עדנה יאריך השם שנותם ויגדיל ויאדיר תורתם, אהיה מתאבק בעפר רגליהם, ושותה בצמא את דבריהם. אעלם על ראש זכרונותי. איש על דגלו באותות והיה אם כלו לאכול ולשתות אעולל עוללותם הנשארות, אוציא מהם מאכל בריאה לי ולאשר כגילי. ואעירה על המקומות אשר דעתי קצרה עלי בדבריהם ואחוה דעי אף אני. גם אשתדל לפרש אגדות ומאמרי רז"ל מתוקים מדבש ונופת צופים, ולא אביא כל דבריהם רק ההכרחי להבנת הכתוב ולהבנת עצמו, גם אשלח ידי לבאר איזה מקרא כפי דעתי הקצרה. כי הכל בחכמה נוסד במספר במשקל הכל מנוי, ולא אבאר ע"ד הרמז כמו שעשה מי שקדמני בביאור המגלות כי לא ידעתי

מי

מי הוא, ועם כי הספיקות סבה עצמית להסבת הבאור לא אאריך פה המעין בזכרונם להיותם רובם ככלם גלויות בתחלת העיון לכל קורא בה, אך אשתדל להתירם בדרך שאדרוך בה ובמעט התבוננות תראה תשובתם, ואל יקוה כל רואה באורי זה שאומר לו בכל דבר ודבר ענין יערב עליו שיהי ודי לי שיערב לו דבר אחד ממנו או מה שלקטתי מדברי המפרשים והיה שכרי, והאל היודע ועד כי לא ראיתי ולא שמעתי פירוש אחר כי אם אלו אשר בשם אקרא פה. ואם המצא תמצא בדברי דבר קדמוני בו באמת כי לא מלבי וזה לך האות כי כאשר תמצא אתי דבר לא נתפרסם למי. אומר מצאתי כתוב, וביען ימצאו פה דברי הה"ר שמואל לרפתי זלה"ל ודברי הר"ר יצחק הכהן ז"ל ודברי הר"ר יהודא נתן פרוביצלל ז"ל הודעתי נאמנה כי ראשית דברים ראיתי ולא זכיתי לאחריתם, ע"כ אם ימצא בדבר דבר קדמוני בו ידע ישראל כי לא במרד ולא במעל, כה יושיעני האל ממעל. ומעתה אפיל תחנתי לפני אדוני עולם תמימה כהן לאל עליון יקח נא את ברכתי אשר הובאת לו. ואל יבזה מנחתי אלה הלקט השכחה והפאה. ואל ישער קלורי והסרוני כמאמר השולל ממי שאמר הכר נא המצליח באמת לא האמת במצליאו, ולמען יעלה זכרון מנחתי זאת לפניו בבאה להשתחות להדום רגליו קראתי שמה :

מנות הלוי כדין וכהלכה שתי מנות לאדם אחד דברי מי שקדמוני ודברי, ומאת אשר ממנו העזר אחלה פניו ישלח עזרי מקדש כמאמר נעים זמירותיו עזרי מעם יי' עושה שמים וארץ, ואומר ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך. עזרנו בשם ה' עושה שמים וארץ :

אמר המחבר לא אוכל להתאפק בזולת שאערוך לפני כל רואה פירושי זה הקדמה אחת בה אודיע כוונת המגלה בכלל ומאמרי רז"ל רבים שבאו במכילתין דמגלה והמה פתיחות אל המגלה. ר' פלוני פתח לה להאי פרשתא מהכא וקצת דיני המגלה ופניני המדרשות ואומר :

דע כי כוונת עמלק והמן הבא אחריו ושאר פושעים וחטאים יחדיו ועוזבי ה' כל מלכי עע"א המבקשים את נפשנו ועומדים עלינו לכלותנו הלא היא כי גלוי וידוע לפניהם דבקות האומה הזאת כלליה ופרטיה באלהיהם כמאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם וידעו כי לסיבה זו נתן לנו מיטב השפע תחלה וכעיני עבדים אל יד אדוניהם כן עיניהם אל כל המלאכה והברכה כמבזה וכמס, המה יקחו חלקה, וידוע כי יש לישמעאל ועשו אחיזה קצת במקום הקדש מפני האבות הקדושים ושבעים פרי החג לאות ולמופת על זה ולכן שלחו ידם לראות אם יוכלו לדחות גברא מפני גברא אחרי שכלנו בני איש אחד. נחנו פשענו ומרינו. ולזה תמיד עיניהם תלויות לראות מתי יוכלו להועיל במעשי ידיהם וכבר ביאר זה אסף המשורר באומרו(תהלי' פג)אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלהים כמו שיתבאר במקומו ספר נעים זמירות אם יחננו ה'. והנה עמלק שהיה ראש גוים ידע כי אם ישראל היו מקבלים את

התורה

הקדמה

התורה הנה הם דבקים באלהיהם ולא יבצר מהם את אשר יזמו לעשות כמאמר חירות על הלוחות חירות משעבוד מלכיות, ולזה התחכם ומיהר עצמו לבא קודם שיקבלו את התורה במעמד הנבחר והנורא ובעת שרפו ידיהם מן התורה כי שבת ודינין במרה איפקוד ורצה להוציא אשה מתחת בעלה. ולהיות משה אדוננו מבין כוונתו ונפשו יודעת כי יהושע בן נון נער לא ימוש מתוך האוהל אוהל בל יצען והוא שומר השער אמר (שמות יז ט) בחר לנו אנשים ולא ממקומך למען לא ישלחו רגל השור והחמור לבער בשדה של תפוחים ולא ירמסו טמאים חצרות בית ד', והלחם בעמלק בשבתך חוץ תלחום עמו כי המלחמה הזאת ראויה שתעשה על ידך אחרי שאתה השוער, והוא לקח את האבן אשר שם מראשותיו אבינו הזקן אבן השתיה וישב עליה ליחדה עם בעלה ויפרוש כפיו אל ה' ליחד הכל ולקשרו ובזה (שם יג) ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב היא הידועה נוקמת נקם ברית ונכתב זאת זכרון בספר למען ידעון דור אחרון את כל אשר נעשה ובא בתורה (דברים כה) זכור את אשר עשה לך עמלק כמו שבא בשבת והטעם מבואר כי היא היא הנקראת שבת מלכתא. ולסיבה זו בחרו היונים שלש אלה לבטל שבת ר"ח ומילה ונודע לאשר באו בסוד ד' כי כולהו איתנהו ביה כי לזאת אמרו כי חנוכה ופורים אינם בטלים לעולם כי כולם כיוונו לדבר אחד ואמר כי מעתה ועד עולם מלחמה לד' בעמלק והטעם כי יד על כס יה כי זה היתה כוונתו לשלח האם מעל הבנים והיא הנקראת כסא ה'. והנה המן כמו כן חשב ומחשבות על זה ונתחכם יותר מעמלק ועשה מה שרצה לעשות בלעם כפי מה שפירשתי אני בפי' הפרשה ההוא בזיקוס אחר והוא כי רצה לעשות באופן שהאל ית' יכעוס עם ישראל כמו שבא בדברי רז"ל במדרש רבתי דאחשורוש בעלת המשתה הזה על שלשבתו נתחייבו שונאי של ישראל שבאותו הדור כליה כמו שבא בגמ' (מגילה דף יב ע"א)

איתא התם שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם. אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אמר להם א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם כלו אל יהרגו. אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר. אמר להם הם לא עשו אלא לפנים. אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים והיינו דכתי' כי לא ענה מלבו ע"כ. פרש"י שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, וכי משוא פנים יש בדבר, היאך זכו לנס הם עשו לפנים מיראה ע"כ. ובענין הספיקות שבה עצמית להבנת המאמר, אשובה אעירה ההערות הראויות להתעורר בו אם מהלשון. **א** אחרי שהם ביררו לעצמם שסבת הסכנה היתה הסעודה א"כ מה שאלו את פי רבם, ואם תוקשה להם מה שהקשה לרבם האיך הסיבה כששאל מהם אמרו אתם, ומה גם כי הקושיא גלויה ומפורסמת ועל כיוצא בזה אמר הש"ס ודקאמרי לה מאי קאמרי לה. **ב** אומרם מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו

הדור

הדור ויותר טוב לומר בימי המן, ג מי הגיד לרשב"י ע"ה שהם ידעו תשובה על ששאלם אמרו אתם שאם היו יודעים תשובה לא היו שואלים, ד מ"ש מפני שהשתחוו לצלם ופרש"י לצלם נבוכדנצר לאפוקי שלא יהי' לצלם המן שהיה לו בבגדו, וכמו שיבא בס"ד. דא"ה הדרא קושיא לדוכתיה א"כ של שושן יהרגו. ואחרי שכן הוא יש להפלא כי זה דומה לאבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה (יחז' יח) אחר כמה זמן, למה לא נפרע מהם בזמן החטא והמתין עד זמן אחשורוש ואין זה מדת ארך אפים כי בעון העגל נפרע מהם בעת החטא והאריך עוד להפרע בכל דור ודור כדבריהם ז"ל אבל לא לעשות עמהם כלה בזמן א'. ה קושיות א"כ של שושן יהרגו נפלאת היא בעיני כי קושיא זאת כמו כן יקשה לדעת רשב"י שאמר על שהשתחוו א"כ של בבל שהשתחוו לצלם. נבוכדנצר יהרגו של כל העולם כלו אל יהרגו, ומה זה שאמר א"כ של שושן יהרגו כאלו מתחייב זה לדבריהם ולא לסברתו, ו קושיות וכי משוא פנים יש קושי בדבר כמו כן מהלך הנאמר כי קושיא זו נופלת עליהם כמו כן אחרי שמה שנהנו וכו' הוא צלם עון פלילי על שנתחייבו עליו כליה א"כ משוא פנים יש בדבר היאך זכו לנס, ומה העולה על רוחם בדבר זה על שיומשך קושי זה לרבם ולא להם, ז במהות הקושיא וכי משוא פנים יש בדבר אומר כי עיקר קושיין ליתא וכי מה משוא פנים יש הטרם נדע כמה כחה של צעקה עם תשובה שמקרעת כל גזרות קשות ורעות כדאיתא בר"ה פ"ק ובב"ר. ואנשי נינוה עדים נאמנים בדבר ופה ראינו דברי הצומות וזעקתם ושק ואפר יועיל לרבים, ולמה לא יועיל כל זה והדין דין אמת שאין לך דבר שעומד בפני התשובה, ח בשאלת משוא פנים וזה קושי גדול עצום ולמה לא ישא להם פנים והלא שאלה זו כבר שאלוה מלאכי השרת בכולל והושב להם שכן הוא כדאיתא בברכות (פ"ג) איתא התם דרש רב עוירא זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי וזמנין אמר לה משמיה דרבי אסי, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתוב בתורתך (דברים י) אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך אמר להם ולא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת והם דקדקו על עצמם עד כזית ועד כביצה. ואחרי שכן הוא למה לא נתפייסו תלמידי רשב"י במה שנתפייסו מלאכי השרת ומה זו שאלה. ואין לחלק מע"א לשאר עבירות כי גם בע"א נשא להם פנים כל ימי מלכי ישראל כו'. ט מהברייתא הזאת נראה שדעת רשב"י שעבדו ישראל ע"א בזמן נבוכדנצר וממדרש חזית בפסוק (שיר ז) זאת קומתך דמתה לתמר יראה בהפך איתא התם על דעת רבנן עבדו ישראל ע"א בימי נבוכדנצר על דעת רשב"י לא עבדו ישראל ע"א בימי נבוכדנצר. ע"ד רבנן עבדו ישראל ע"א כיצד נבוכדנצר העמיד צלם והפרים עשרים ושלשה מכל אומה ואומה ועשרים ושלשה מכל ישראל. ע"ד רשב"י לא עבדו ישראל ע"א כיצד נבוכדנצר העמיד צלם והפרים מכל אומה ואומה שלשה שלשה. ושלשה מכל ישראל חנניה מישאל ועזריה שהיו השלשה

מישראל

הקדמה

מישראל עמדו ומיחו על עצמן ולא עבדו ע"א ע"כ. הנה מבואר נגלה דברי הרשב"י שלא עבדו ע"א ותשובות תרי תנאי אליבא דר"ש או הדר ביה ר"ש מהשיא. טובות למי שלא ירצה להטריח עצמו בעיון :

והנראה אלי כי תלמידי הרשב"י המה ראו דבר הללם רב מהסעודה מאוד להתחייב עליו כי דבר ע"א רב ועצום בפניו ית' ואמר מר גדולה ע"א שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כלה והרהורה פוסל כדכתיב למען תפוש את בני ישראל בלבם. כן תמהו בראותם אל נושא להם פשע רב כזה ועושה עמהם נסים ונפלאות כענין בכבשן האש ובאריות ומקדש שמו על ידם כענין ולדניאל סגד (דניא' ב' מ') והודאת שהוא אלה אלהין ומרא מלכין (שם מ"ז) כל קבל דלא איתי אלה אחרין די יכול להצלה כדנא די שולטניי שולטן עלם ומלכותיה עם דר ודר (שם ד') וכל דארי ארעא כלא חשיבין, וכתב דריוש גדול ורב ורם ולכן לא נתיישבה דעתם שיהיה עון זה גורם הרע הזה אשר לא נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה. גם דבר הסעודה קשה כי לפי הנראה אינו כ"כ חמור להביא עליהם כליון חרוץ, ולכן שאלו מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור כליה. ובאומרם שבאותו הדור כוונו לשלול דבר הללם אשר למה לא יביא עליהם תכף כליון חרוץ ויעבור על פשע זמן רב גם באומרם כליה רמזו על שאין בדבר הסעודה כדי רשעת חיוב כליה, תדע שכן הוא שהרי במדרש חזית כתוב למה באו ישראל בספק בימי המן דוקא בספק ולא כליה בימי המן ולא שבאותו הדור אשר מזה מבואר נגלה כי כוונתם לרמוז קושי שתי הסברות, והרשב"י בראותו כי הם שואלים שתי הסברות אמר להם אמרו אתם כי אינכם שואלים כלא יודעים אלא כיודעים ומשיגים ומקשים ובזה הותרו הג' הערות, והם אמרו על שנהנו מסעודתו של אותו רשע, וכיוונו להגדיל אשמת וחטאת הקהל אשר אינה נראית בתחלת העיון חטאה גדולה וכמו שקדם, ואמרו הכלה מפני שנהנו והכוונה כי לא הוכרחו כענין לכון אמרין עממיא אומיא ולישנייא ומאן די לא יפל ויסגוד יתרמא וגו' ופה לא נעשה מזה דבר אדרבה גזר לעשות כרצון איש ואיש המן ומרדכי. והשתיה כדת אין אונס מיין נסך ומרדכי מכריז שלא ילכו שם וכמו שיבאו דברים הללו באורך במקומם בס"ד. ואחרי שלא הוכרחו והם הלכו מעצמם ואכלו לגבו' בטן הם חייבים באשמת. וזהו מפני שנהנו כי האוכל בעל כרחו אינו נהנה אבל אלה רשאין לאכול ושלא לאכול ונהנו ועוד הגדילו אשמה זו במאמרם מסעודתו של אותו רשע כי לא כיוונו להודיענו שאחשורוש הוא רשע אבל שכוונתם בשעור' רשע ופשע ואף אם היה שם מאכל יהודי וכשר וכמו שיבא כדי שלא יתגאלו בפת בג המלך וביין משתיו היה להם למנוע עצמם מלכת שמה מפני כוונת הסעודה אם שתהיה משום שנתיישבה דעתו דאמר בלשצר מנה וטעה אנא מניינא ולא טעינא, אם משום שישב על הכסא. אם שמלא ממון שגנז נבוכדנצר, אם מפני שמלאה ידו בממון בית המקדש וכמו שתשמע במקומו בס"ד הי' להם להרחיק

להרחיק נדוד ולברוח ולדאות כאשר ידאה הנשר לבלתי המלא שמה, ובהדיא
אמרינן בגמרא תניא ר״ש בן אלעזר אומר ישראל שבחוצה לארץ עובדי ע״א הם
בטהרה, כיצד כותי שעשה משתה לבנו וזימן את כל היהודים אשר בעיר
אעפ״י שאוכלים ושותים משלהם ושמש שלהם עומד עליהם מעלה עליהם
הכתוב כאלו אכלו מזבחי מתים שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו, ואימא עד
דאכיל אמר רבא א״כ לימא קרא ואכלת מזבחו מאי וקרא לך משעת קריאה
ע״כ, ומזה נודע הטעות בלכתם שמה לאכול ולשמוח כי רבה היא, תדע
שכן הוא שהרי במדרש חזית כתוב שאכלו מתבשיל הנכרי ואלו מסעודתו של
אותו רשע לא קאמר. והקשה להם א״כ של שושן יהרגו. ואמרו לו אמור
אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם. ולעמוד על תוכן דברים הללו צריך
אני להביא דברי הגמרא (סנהדרין נג). איתא התם א״ר תנחום בר חנילאי
בשעה שיצאו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש באו כל אומות העולם וטפחו
לרשעיהם של ישראל על פניהם, אמרו להם יש לכם אלוה כזה ואתם
משתחוים לצלם מיד פתחו ואמרו לך ה׳ הצדקה ולנו בושת הפנים. א״ר
שמואל בר נחמני א״ר יונתן מאי דכתיב (שיר ז׳ ט׳) אמרתי אעלה בתמר
וגו׳ אמרתי אעלה בתמר אלו ישראל ועכשיו לא עלה בידי אלא שכן אחד
של חנניה מישאל ועזריה. א״ר יוחנן מאי דכתיב (זכריה א׳ ב׳) ראיתי
הלילה והנה איש רוכב על סוס אדום וגו׳ מאי דכתיב ראיתי הלילה בקש הקב״ה
להפוך את כל העולם כלו ללילה והנה איש רוכב אין איש אלא הקב״ה
שנאמר ה׳ איש מלחמה, על סוס אדום בקש הקב״ה להפוך את כל העולם
כלו לדם כיון שנסתכל בחנניה מישאל ועזריה נתקררה דעתו שנאמר והוא
עומד בין ההדסים אשר במצולה ואין הדסים אלא צדיקים שנאמר ויהי אומן
את הדסה ואין מצולה אלא בבל שנאמר האומר לצולה חרבי ע״כ. ופירש״י
וטפחו לישראל על פניהם שהשתחוו לצלם. אמרתי שכל התמר שלי הוא שיהיו
בהם צדיקים הרבה ולא עלתה בידי ישראל כמשלו לתמר כדאמרינן מה תמר זה
אין לו אלא לב אחד. כל העולם כלו ללילה מפני שהשתחוו לצלם והוא
עומד בין הסדקי׳ המעמיד הקב״ה בזכות הדסה שבמצולה האומר לצולה
לבבל היושבת במצולה. חרבי לשון חרבו המים ע״כ. ויתבאר מאמר זה בפי׳ ויהי
אומן את הדסה בס״ד. ומה שנצטרך פה כי למדנו שהיו בדבר הצלם שתי
כתות כת חנניה מישאל ועזריה עבדי ה׳ העומדים שמה בלתי משתחוים
לצלם. וכת רבים מישראל משתחוים עד שבעבורו׳ בקש הקב״ה להפוך העולם
ללילה ודם. ומהמאמר דמדרש חזית למדנו שהיו אנשי׳ מיוחדים מכל אומה
אשר הם במקום כל האומה ובעמדם שם כאלו כל האומה שם כענין אנשי
מעמד בשם כל ישראל להבדיל בין הקודש ובין החול. ואלו השתחוייתם
כהשתחויית כל האומה. ובזולת זה היה קיבוץ רב מאנשי האומות עממיא
אומיא ולישנייא חייבין להשתחוות כשמעם קל קרנא וכו׳ וחנני׳ מיש׳ ועזריה
בעד כל קהל ישראל. ורבים מבני ישראל כורעים ומשתחוי׳ כיתר האומות

ומעתה

הקדמה

ומעתה כיון שהשתחוו לצלם רבים מבני ישראל הנה חייבין כליה כדברי הגמרא ולכן בקש הקב"ה להפוך את כל העולם כלו לכליה ולדם אלא שכיון שהסתכל בחנניה מישאל ועזריה ששם כנגד כל האומה כדברי מדרש חזית נתיישבה דעתו והוי כאלו לא עבדו ישראל ע"א אחרי שהמיוחדים לכך לא עבדוה. ומעתה דברי הברייתא שעבדו ודברי המדרש חזית שלא עבדו לדקו[ת] יחליו בבחינות שונות, ותלמידי רשב"י בראותם דברי רבם שעבדו ודברי ר' תנחום בר חנילאי ודברי ר' יוחנן דפרק חלק שבקש הקב"ה להפוך את כל העולם כלו לכליה ולדם הוקשה להם וכי משוא פנים יש בדבר. ולדעתי ביאורו הוא מה שהתעוררנו עליו בספק הד' למה האריך אפו בדבר ע"א החמורה ועשה עמהם את כל הגדולות והנוראות אשר זכרנו כאלו נשא להם פנים וכל זה נסתפק להם ביען חשבו היות דעת רבם כי בעון זה לבד באה עליהם הגזרה הזאת והוא לא כן יחשוב רק שהיה אריכות אפים לסבה יזכרה הוא ולכן בבא רשע הסעודה בא גם בת הצלם ובא זה לעורר על זה אחר שדבר הסעודה יש בו צד ע"א כמו שהתבאר בגמרא מוקרא לך ואכלת מזבחו (שמות ל"ד ט"ו) ונקראו עובדי ע"א וכמו שקדם. וכאשר ראה כי לא עמדו על דעתו אמר הם לא עשו אלא לפנים, וביאורו כי יש בעון זה להקל ולהחמיר כי לא לבם הלך אחרי לו והם מוכרחים בו, ואף גם זאת היא ע"א, ולכן על אשר לא פעלו עולה בלבם האריך להם עד אשר עשו עון אחר ברצונם הפשוט והוא דבר הסעודה כי לא הוכרחו עליו כמו שנאמר ושיעור הלשון הם לא עשו ענין הע"א בכל לבם רק לפנים אף הקב"ה אעפ"י שנראה אז שלא חרה אפו עליהם וכי הוא שוכח להם ונוקם על עלילותם כל זה היה לפנים ע"ד שאמרו בשמות רבה (טו) לו את אהרן זה שאמר הכתוב (משלי י יב) שנאה תעורר מדנים וגו' שנאה שנתנו ישראל ביניהם לבין אביהם שבשמים היא עוררה להם דיני דינין דאמר ר' שמואל בר נחמן קרוב לתשע מאות שנה היתה השנאה כבושה בין ישראל לבין אביהם שבשמים מיום שיצאו ישראל ממצרים ועד שנה שנתעוררה להם בימי יחזקאל הס"ד ואומר אליהם איש שיקוצי עיניו השליכו וגו' והם לא עשו כן אלא וימרו בי ולא אבו וגו ואעשיתי עמהם בעבור שמי הגדול שלא יתחלל שנאמר ואעש למען שמי וגו' ע"כ. הביטה וראה שלא יחשו זה לאריכות אף אדרבה השמיענו כי כל הימים אשר לא פקד עונם עליהם היתה שנאה כבושה כי אחרי שלא הודיעם על מה יריבם אעפ"י שפוקד עליהם בכל דור ודור כהא דאמרינן בגמ' (סנהדרין פז) א"ר אושעיא עד ירבעם היו ישראל יונקים מעגל אחד מכאן ואילך מב' וג' עגלים. א"ר יצחק אין לך כל פורעניות ופורעניות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון. (שמות ל"ב ל"ד) וביום פקדי ופקדתי עליהם, א"ר חנינא לאחר כ"ד דורות נגבה פסוק זה שנאמר ויקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פקודות העיר ע"כ, נק' שנאה כבושה מפני שאינם יודעים כי בעון זה הוא

נוקם

כוסה מהם ועי"ז זה היה ענין הצלם כי עשה עמהם לפנים כלומר שנשא להם פנים לבלתי הביאתם בפעם ההיא עד אשר הוסיפו על חטאת זה המוכרח פשע הסעודה הנעשה בזמן כמדובר, וביען היה עון הצלם בעת אשר נפרע מהם עון העגל כענין קרבו פקודות אשר הכוונה קרבו דברי וביום פקדי ופקדתי ונודע להם על מה הם לוקים ואחרי כל זה השתחוו לצלם כי על זה נאמר פרשה זו דלוכי על דבר צלם נבוכדנצר והזקנים הבאים לדרוש את ה' המה חנניה מישאל ועזריה כדאיתא במדרש חזית פסוק זאת קומתך, ובא יצא בסמוך בב"ד ואחרי שכן הוא שורת הדין לכלותם מעל פני האדמה של בבל ושל כל העולם כלו אחרי שהם אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם. ראוי לקיים בהם וכשלו איש באחיו בעון אחיו, ואם נשא להם פנים הלא הוא ביען חטא זה המעורר החטא הגדול קטן הוא אחרי שהוא לפנים. והכלל העולה מדברי הרשב"י ע"ה בעקר החטא הוא דבר הצלם והמציא העונש הוא דבר המשתה. ומצאתי סמך לזה במדרש רבתי דאחשורוש ומרדכי ידע וגו' אמר יודע אני שנגזרה עליהם כליה מיום שכרעו לצלם נבוכדנצר שנאמר זובח לאלהים יחרם ע"כ. הרי שאמר מיום שכרעו לא על שכרעו שלא נגזר עתה על שכרעו אז אבל שנגזר מאז מיום שכרעו ותלו להם עד עת רעה עת המשתה, האמנה ענין אומרו והיינו דכתיב (איכה ג' כ' פ"כ) כי לא ענה מלבו לא פירש"י ז"ל בו דבר. ונ"ל שיובן מדבריהם ז"ל במדרש איכה רבתי איתא התם כי לא ענה מלבו. ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר בשני מקומות פעלו ישראל. באחד פעלו מפיהם ולא בלבם. ובאחד פעלו בלבם ולא פעלו בפיהם. ואלו הם סיני ובבל בסיני פעלו בפיהם ולא בלבם הה"ד (תהלים ע"ח ל"ו) ויפתוהו בפיהם וגו' ולבם לא נכון וגו' בבבל פעלו בלבם ולא בפיהם הה"ד כי לא ענה מלבו. אמר הקב"ה יבא פה שבסיני ויכפר על פה שבבבל ויבא לב שבבבל ויכפר על לב שבסיני אעפ"כ ויגה בני איש הביא עליהם איש צר ואויב זה המן והגה את מכתן ע"כ. וכוונתם לפי דעתי בסיני כתוב לאמר ויפתוהו בפיהם כי כשאמרו נעשה ונשמע לא היה פיהם ולבם שוה וכהא דאמרינן בסיני רבה פ"ז, ר' מאיר אומר לא כדברי אלו ולא כדברי אלו אלא אפי' שבשעה שהיו אומרים כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע היו אומרים בפיהם אחת ובלבם אחת שנאמר ויפתוהו בפיהם וגו' ולבם לא נכון עמו הרי אפי' באותו היום שהיו עומדים לפני הר סיני לא היה לבם נכון לבוראם הוא שישעיה אומר להם ביום נטעך תשגשגי אמר להם האלהים ביום שבקשתי לעשות אתכם נטיעה לשמי עשיתם סוגים ע"כ. באופן שפעלו בפיהם ולא בלבם. האמנה בבבל פעלו בלבם כי לא לבם הלך אחרי לו רק בפיהם היו אומרים כשאר אומיא עממיא ולישנייא. והקב"ה אמר יבא פה שבסיני ויכפר על פה שבבבל, ולב שבבבל יכפר על לב שבסיני באופן שביאר הכתוב כי לא ענה הקב"ה לישראל מפני לב טהור שמלא להם אז הוא תגבר הנז' בשם כל האומה ואף גם זאת שאמר שיכפר לב זה על לב

זה

הקדמה

זה, הביא עליהם איש צר ואויב המן הרע ויגה מכתם, והמפרשים פירשו אותו מלשון יגון והראב"ע נראה שהיה כתיב בספרו ויגא באל"ף ובכל הספרים שלנו הוא ויגה בה"א ואני אומר שהוא לשון רפואה כמו לא יגהה מכם מזור, ואמר איש צר ואויב שע"י נתרפאו ע"ד ופרעה הקריב דאמר בב"ר (פ' כ"א פרשה ה"א) מהו ופרעה הקריב שהקריב את ישראל לתשובה שעשו, א"ר ברכיה יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפלות למה שכיון שרדפו אחריהם וראו אותם נתייראו מאוד ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו ע"כ. ובמכילתין א"ר אבא בר כהנא גדולה הסרת הטבעת יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם לישראל שמ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו לא החזירו להם לישראל למוטב ואלו הסרת זו הטבעת החזירן למוטב ע"כ, ונודע כי רפואת הנפש היא התשובה באופן שע"י איש זה נרפא נגע הנפש, הנה ביארתי המאמר הנז באופן נאות והותרו הספקות הנופלות בו ונטיתי בפירושו מפירוש רש"י ז"ל שבתי וראה כי טוב שיותרו הספקות עם העמדת פירושו:

ואומר כי גם רש"י ז"ל לא יכחיש שרשב"י הודה לדברי תלמידיו כמ"ש והם ראו חולשת תשובתם ולכן שאלו ממנו וכאשר השיב תשובתו חשבו כי זאת לבדה היתה הסבה והוא לא כן יחשוב רק שזו היתה חיתום גזר דין כמאמר לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל האמור בדור המבול, עם שקדם להם אומרם לאל סור ממנו. והם הקשו וכי משוא פנים יש בדבר מה שלא יומשך לפירושם כי עם היות שנתחייבו כליה על האכילה. הנה שערי תשובה לא ננעלו ודברי הצומות וזעקתם כתרים לפני הפורעניות מה שאין כן בע"א אשר נאמר בה למען תפוש את בני ישראל בלבם שהרהורה פוסל מה שאין כן ביתר החטאים ופסוק מלא און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' כדאיתא בגמ' (קידושין פ"ק) וא"כ האיך זכו לכך אחרי שהיה זה עון פלילי והוא השיב וביאר דבריו הם לא עשו אלא לפנים באופן כי זה החטא אין בו די חיוב כליה מבלי התוספת הזה וכבר גרעוהו בתשובתם ולכן זכו לכך וא"ת לכל הפירושים קשה אחר שדעת רבם שפניהם גרמו ולולא חטא הסעודה לא היה פוקד עליהם חטא ראשון להיותו מירחה, א"כ של שושן יהרגו לפי שהוסיפו על חטאתם או על חטא אבותם פשע שבכל העולם כלו אל יהרגו, והתשובה כי אפשר שלא בעד כל גדולי ישראל אשר בכל עיר ועיר כמו שעשה לקכ"ז מדינה שלא אחרי שריהם כמו שבא ברבתי דאחשורוש בפסוק בשנת שלש. ולפי"ז ראו שיענשו כלם וכמו שבאת הקבלה באשר נשיא יחטא וקלת ראיה לזה מדברי הילקוט בפסוק בלילה ההוא שמרדכי מיחה בעם בני ישראל שלא ילכו שם והניחו דבריו והלכו לאותו משתה י"ח אלף ות"ק מאות ושיהיו כלם דרים בשושן הבירה רחוק מאד אלא שבאו ע"פ הקריאה, ועוד אני אומר ביאור אחר במאמר ע"ד רש"י ז"ל כי שאלת משוא פנים יש בדבר היא שאלה חזקה לפי דאמרינן במס' נדה (פ"י ד"ע)

כתוב

כתוב אי אומר כי לא ישא פנים ולא יקח שוחד וכתוב אי אומר ישא ה' פניו אליך כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין. ואחר שהדור הזה נגזרה עליהם כבר גזר דין לכליה כדאמרינן ברבתי דאחשורוש וכמו שיבא בס"ד איך אפשר לישא להם פנים ושיעור הלשון וכי משוא פנים יש בדבר כלומר וכי דבר זה אפשר לתקנו במשוא פנים והלא א"א לישא להם פנים דכי כתיב ישא ה' פניו אליך קודם גזר דין הוא:

אמנם להבין תשובת רשב"י ע"ה צריך להקדי' דברי התוספות שם בפרק הכהן ז"ל כאן קודם גזר דין תימא דבגמ' (ברכות פ"ג ד"כ) קאמר אמרו מלאכי השרת וכו' משמע שמחלק בין אומות העולם לישראל ואמאי לא משני כי הכא או הכא כי התם, וי"ל דלעולם שנוי דהכא עיקר וקרא דאשר לא ישא פנים מיירי בין בישראל בין באומות העולם אפילו קודי גזר דין שזהו קו המשפט ולישראל לאחר גזר דין אבל הוא נכנס להם לישראל לפנים משורת הדין ונושא להם פנים קודם גזר דין כדמשמע הכא מקרא דישא ה' פניו אליך ומלאכי השרת למרו לפני הקב"ה למה נכנסת לישרא' לפנים משורת הדין יותר מא"ה לישא להם פנים קודם גזר דין, והשיב לא אשא להם פנים ע"כ, ומעתה הם לא עשו אלא לפני' לדברי רשב"י הוי כמו לא אשא להם פנים למלאכי השרת ובמעט עיון יושג: **אמר** המר משה בנו, כתב החכם החסיד הרי' משה אלבי"לדא ז"ל וז"ל אז"ל שגזרת המן היתה על שהשתחוו לצלם ועל שנהנו מסעודתו של אותו רשע ואפשר לומר שבתחלת מלכות אחשורוש כתבו שטנה על יושבי וכו' וודאי אם היו זכאין כיון שכבר התחילו לבנות לא היו מונעין אותם אבל נראה שהעון גרם שמנעום וגרם הי' יתברך שיפרעו עונותיהם כדי שיהיו ראויים לבנות הבית, כמו בעתו ע' אלף כשנתגלה ונודע מקום בית המקדש. כמו שנלטערו ישראל עם עמלק כשבאו לקבל תורה כדי שיהיו ראויים לקבלה, כמו ישיבת יוסף בבית קודם שימלוך כי רגע באפו חיים וכו' וכשהכניעו את ילרם הכניעו את המן ואת עמו עכ"ל:

אמר המחבר אחרי שעברו עלי ונשנים שיעור רב מיום שחברתי ביאור זה ועד היום בא לידי ביאור והחכם השלם החסיד ומהר"ר יהודה ן' שושן ז"ל, וראיתי להעתיק מדבריו מה שאראהו ערב לחכי. וראיתי מה שכתב במאמר הזה והנו מסכים בקלת הדברי' עם מה שכתבתי וז"ל, והנ"ל ליישב כמה גמגומים שיש בכאן כי הם חשבו שנתחייבו מן השמים כליון חרוץ, והוקשה להם אי זה עון חייבם כי לא נתאוורו לחשוב כי מפני עבודתם לצלם שאם כיוונו לע"א היה עונשם, ועוד כי מה נשתנה אותו הדור מכל הדורות שלא הניחו ע"א מלעובדה כי על כל גבעה וכו"ש כי מספר עריך היו אלהיך יהודה, וז"א שבאותו הדור והוא רלה לבדוק מהם אומרם נתחייבו אם אמרו כן כפי הסגלות או שנתחייבו וכילולו ולכן אמר אמרו אתם והם אמרו מפני שנהנו מסעודהו של אותו רשע כלומר שממהו

הקדמה

בה והוא עקר עונש שאלו לא זמנו הם ילכו וישמחו והשתחואת הצלם לא כן כי לא שמחו בדבר ואינם רוצים בקיומו של איסורו, והוא הקשה עליהם לפי דעתם שאין ראוי שיבלו כלאן עבחה הרבים מפני המעוטים ולכן אמר שבשושן יהרגו ולא כל העולם וכשלא הועמד דעתם אמרו שאמר לנו אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם בבל ולא אמר מפני שעבדו ע"א להודיעם כי לא היה כאן חטא ע"א כי אם אנדריטא וגם זה לא מרצונם ואיוצם כפי ההגלות לבד. והם לא כן דמו רק שנתחייבו ממש הנג כעובדי ע"א וזה שהקשו עליו וכי משוא פנים יש בדבר כלומר וכי כדאי הם להצלל ע"י כך שאלו לא נגזר עליהם החיוב הנה הם כפעם בפעם עובדים והשי"ת האריך להם בימי השופטי' והמלכים אבל אחר שנתחייבו מן השמים איך ישא פניכם לעשות עמהם כן ואין הנס נעשה לפושעים בו, אמנם כפי דעתם שנתחייבו מפני שנהנו ושמחו אחר שהם בלום ובכי ומספד וכמ"ש ובכל מדינה וגו' אבל גדול ליהודים הנה זו תשובתם ההגונה וראויים הם לנס אז גלה דעת אליהם ואמר כי לא נתחייבו מעולם וכפי הטעם שהזכרנו אלא שרצה הקב"ה למוד להם כמדתם כי הם עשו כן מצד הפחד והאימה אף הקב"ה רצה ליראם ולבהלם לפי הנראה פחד תחת פחד ומאליכו ללמוד כי ראו שתגדל פחד אלהים יותר ויותר מפחד אנוש ימות ובן אדם חציר יכתן והתבאר ענין זה יפה לפי דעתי עכ"ל. הגם כי שמח לבי במה שכיוונתי בקבלת דברי המאמר לדעתו הנה שפתי לא אכלא ונחקור על הדבר הזה אשר יסד ליסוד מוסד שצלם נבוכדנצר היה אנדריטא של מלך ושלא היה ע"א עם כי לפי הנראה יאות דבר זה יותר למקום אחר בכל זאת ראיתי לחקור עליו פה בראותי אים אנשים זה מחזיק בדעת זה אשר הוא לפי דעתי בלתי אמיתי. ואתה הראית בספיקות המאמר מה שהלענו בם מדברי מדרש חזית, לדעתי כי לדעת הרשב"י היות צלם זה ע"א הפך מה שהעלה פה החכם ז"ל כי רצה רשב"י להודיעם שלא היה צלם זה ע"א, ועיניך הרואות שאמר ע"ד רשב"י לא עבדו ישראל ע"א כילד נבוכדנצר העמיד צלם וחנניה מישאל ועזריה שהיו הגי' מישראל עמדו ומיחו על עצמם ולא עבדו ע"א. הנה שקרא לצלם ע"א, בתחלה ובסוף. ומזה אין דקדוק אמר להם מפני שהשתחוו לצלם ולא אמר מפני שעבדו ע"א שדקדק החכם הנז' יפה שהרי בהדיא קרא לצלם ע"א, וביען ראש דגל שברא זו הוא ר"ת וכתבו דבריו התוס' בפסחים (פרק מקו' שנהגו) ובכתובות פרק אלו נערות ובע"א ראוי לעמוד על דבריו ולא אחשב לחולק על דברי ר"ת אבל כמקיים דברי הגמ' והמדרשות כמו שאוכיח בס"ד. וביען דברי ר"ת כתבום התוספות בפ"ק דע"א יותר באורך מהמקומות האחרי' ולא דחו אותם כמו שדחאום בשני המקומות לכן את אלו אעתיק ועליהם אשא ואתן. איתא בגמ' (ע"ז פ"ק) א"ל הקב"ה מכם יבאו ויעידו בהם בישראל שקיימו את התורה כלה. יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד ע"א. יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל. תבא אשת פוטיפר ותעיד ביוסף

שלא

שלא נחשד בעבירה. יצא דריוש ויעיד בדניאל שלא בטל את התפלה. יצא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפז התמני ואליהו בן ברכאל הבוזי ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כלה שנאמר יתנו עדיהם ויצדקו ע"כ. וזה לשון התוס' אומר ר"ת דצלם דנבוכדנצר לאו ע"א היה אלא אנדרטי עשוי לכבוד המלך ובהכי ניחא דנקט גבי אברהם שלא עבד ע"א וגבי חנני' מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם וניחא נמי הא דאמרינן בגמ' אלמלא נגדו לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחו לצלמא ואם היה ע"א ממש ח"ו כי נדאגת שום ישורון שבעולם לא היו משתחוים לצלם כרי חנינא בן תרדיון שמנו ספוגין של צמר על לבו ליסרו ור' עקיבא שסרקו בשרו במסרקות של פפיות והיינו הא דפריך בגמ' מה לאו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש פי' היה להם להשתחוות לצלם. כיון שלא היה ע"א ממש. ועוד ראיה דמגילה (פ"ק) מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל כליה מפני שהשתחוו לצלם ואם היתה ע"א היה להם למסור עצמן על קדושת השם ולישני דקרא משמע נמי הכי דכתיב לאלהך לית אנחנא פלחין ולצלם דהבא די הקמת לא נסגוד משמע דתרי מילי נינהו עכ"ל. ובכל המקומות כתבו התוס' ומיהו פלחו משמע שהצלם הי' ע"א ודקאמר פלחו. ואומרה דמההוא דפרק חלק משמע בפי' שהיה ע"א גמורה דאין להאמין שביקש הקב"ה להפוך את העולם כלו לבלה ולדם על שהשתחוו לאנדרטי דנבוכד נצר כי ההפיכה לבלה מורה על הכליה וההפיכה לדם מורה על אופן הכליה שהיא ע"י חרב כמשפט עובדי ע"א וזה לא יתכן על דבר קל כזה שהם בעצמו' תמהו על חנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו. גם מאמר האומות יש לכם אלוה כזה ואתם משתחוים לצלם מורה כי היה ע"א כי על כן היו טופחים אותם על פניהם. ם דברי הרשב"י אשר במדרש חזית בפסוק זאת קומתך המובאים למעלה מוכיחים כברורי כי צלם זה ע"א גמורה הי' עד שנפל מחלוקת בין רשב"י ורבנן על הדבר כמבואר שם באורך אשר להיותו רב הכמות ואיכא בי' הוויות ועיונים גדולים הנחתיו שלא להאריך. ובמדרש בילקוט זש"ה ירא את ה' בני מלך יכול אם יאמר לך ועבוד ע"א שתשמע לו ת"ל ירא את ה' וכן נבוכד נצר אמר לעבוד ע"א ולא שמעו לו אמרו לאלהך לא איתנא פלחין וגו' א"ל הצדא שדרך מישך ועבד נגו אתמול כל מי שהיה מבקש ליקח לו ע"א היה הולך לירושלים שנאמר ופסיליהם מירושלים ומשומרון ועכשיו באתם להצדות ע"א שלי, ועוד שם ענו שדרך וגו' למלכא נבוכדנצר אם מלכא למה נבוכדנצר אי נבוכדנצר למה מלכא, אלא אמרו לו אם לפיסי ולגולגליות ולארנוניות את זר עלינו ואת מלך, ואם לע"א את וכלבא שוין ואין את מלך ועוד שם אמרים רבים קוראים בקול גדול היות צלם זה ע"א כל מבקשם ימצאם ם במקום הנז' וגדולה מכלם במדרש חזית בפסוק אעלה בתמר ז"ל וכמה היה נבוכדנצר מפתהו לדניאל ואומר לו לית את סגיד לצלמא דידא ליה לית ליה משמא, א"ל תא חמי מה הוא עביד ואת מן גרמך סגיד ליה, מה

עשה

הקדמה

עשה אותו רשע נטל צילו של כהן גדול ונתנו לתוך פיו וכינס כל זיני זמרא והוו מקלסין קדמוהי והוא אומר אנכי ה' אלי"ך כיון דחמא דניאל כן א"ל לית את יהיב לי רשותא למיסק ולמנשק הדין צלמא דידך על פומיה א"ל ולמה על פומיה. א"ל דהוא טעים ומשתעי. מיד נתן לו רשות וסלק מיסלק אשתבע לצילא א"ל ב"ו אני ושלוחו של הקב"ה אלא הזהר שלא יתחלל בך שם שמים וגוזר אני עליך שתבא אחרי. בא לנשקו והוציא בלעו מתוך פיו מן דנחת מתכנשין כל זיני זמרא והוי מקלסין קדמוהו ולא הוה עבד כלום באותה שעה הפיל הרוח את הצלם ע"כ. מה נמרצו אמרי יושר אשר אמרו מקבלתם הטהורה מגדולת הצלם הזה, וצריכים אנו לומר שדבר זה היה אחרי דבר חנניה מישאל ועזריה כי בכל זאת לא שב נבוכדנצר מדרכו הרעה והיה מפתה לדניאל כמדובר. ודברים נוראים הם ודי זה, ומה שרצו לתקן התוספות ולקיים דברי ר"ת בהסיא דפסחים (פ"ד) מה ראו חנניה מישאל ועזריה וכו' נראה לכאורה ראיה גמורה וצריך לירד לעומק של דברים דלא לאפושי במחלוקת, ואומר שנדחקו בביאור מאמר זה המפרשים ז"ל הגמרא זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש, אלא נשאו ק"ו בעצמם ומה צפרדעים שאינם מצווים על קדושת השם כתוב (שמות ז' כ) ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך וגו' ובתנוריך ובמשארותך אימתי משארת מצויה על התנור בשעה שהתנור חם אנו עאכ"ו ע"כ, ופירש רש"י מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהם והן אמת דבריו תמוהים וראשונים ואחרונים תמהו עליהן. והתוספות כתבו וקשה דהא בפרהסיא הוה ופסקינן דלכ"ע בפרהסיא חייב למסור עצמו אפי' אמצוה קלה, ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל כדאמרינן בחלק, ג' היו באותו עצה ע"כ. ואני אומר דליכא קושיא ואשכחנא מרגניתא תותא, כי יש לדקדק בלשון שמסרו עצמן לתוך כבשן האש. ונימוקי יוסף גריס שהפילו עצמן לתוך כבשן האש היל"ל מה ראו דלא פלחו לצלמא. ומהו שמסרו או שהפילו ומהו לתוך כבשן האש. לכן אני אומר דביאור (דניאל ג כג) וגובריא אלין תלתיהון שדרך מישך ועבד נגו נפלו לגו אתון נורא יקידתא מכפתין הוא שהם הפילו עצמן לתוך כבשן האש והראיה זה לתשובה מכפל הכתוב כי אם השליכו אותם אחרים כבר נאמר זה למעלה בתרין גברי אילך כפיתו בסרבליהון פטשיהון וכרבלתיהון ולבושיהון ורמו לגו אתון נורא יקידתא ואמאי תו וגובריא אילך תלתיהון וכו' נפלו לגו אתון נורא יקידתא ועוד הא דכתיב כל קבל דנא מן די מילת מלכא מחצפה ואתונא אזה יתירא גבריא אילך די אסיקו לשדרך משך ועבד נגו קטיל המון שביבא די נורא ואלו די רמיו לא כתיב אלא די אסיקו שהעלו אותם למקום הכבשן ואם אלו נשרפו מי ערב אל לבו להפילם בכבשן ומה נשתנו אלו מאלו, אלא נכרים הדברים שביאורו שהם הפילו עצמם. וביאור ורמו לגו אתון נורא הושלכו והדבר נפעל שפעמים הוא מעצמו ופעמים מאחרים.

מאחרים, ואח"כ ביאר שהושלכו שהם השליכו עצמם, ועוד יש לי ראיה גדולה
מכרחת דעתי זה ממאמרם בב"ר (פ"ד ל"ד) אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש,
להביא את החונק עצמו יכול כשאול ת"ל אך. יכול כחנניה מישאל ועזריה
ת"ל אך. ומהר"ר אליה מזרחי ז"ל כתב בפירוש רש"י ז"ל. את דמכם אדרוש
מהשופך דם עצמו. לנפשותיכם אף החונק עצמו. לשון רש"י ז"ל מהשופך
דם עצמו. דאי משופך דם אחר הרי כבר כאמו' ומיד האדם. אף החונק
בב"ר דאל"כ לנפשותיכם למה לי. אי לאשמועינן שידרוש הדם של שופך דם
עצמו מנפשו. מנפשותיכם מבעיא ליה. ועוד אף לנפשותיכם למה לי. וכי
תעלה על דעתך שידרוש הדם של שופך דם עצמו מאחר אלא ע"כ לומר
דהכי קאמר אך את דמכם אם תשפכוהו אתם בעצמכם וכן אם תאבדו
נפשותיכם אפי' בחנק שאין בו שפיכות דם אדרוש אותו מכם ויהיה למ"ד
לנפשותיכם כלמ"ד והשליכי לאבשלום, והרמב"ן כתב וגו' ובב"ר אמרו יכול
כשאול ת"ל אך. יכול כחנניה מישאל ועזריה ת"ל אך, כלומר שאול משום
דמכם, וחנניה מישאל ועזריה משום לנפשותיכ' עכ"ל. הנה מבואר מאד שחנניה מישאל
ועזריה פגעו בעצמם כשאול, ועל כן קא מתמה תודוס איש רומי מה ראו חנניה
מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש, שמסרו עצמם הם לתוך כבשן
האש ולא עשו כרי חנינא בן תרדיון דאמר מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל
יחבול בעצמו כדאיתא בגמרא (ע"ז פ"ק). ואם לא היו מפילים הם עצמם
היו ניצולים כי מי יערב אל לבו להשליכם אחרי ראותם כי מי שהעלו אותם
קטיל המון שביבא דנורא וכמו שקדם. וגירסת שהפילו עצמם נכונה יותר,
והיתה התשובה נפלאה עד מאד כי לא המטיר ה' אלהים לצפרדעים בתוך
התנורים אלא שהעלם על ארץ מצרים והן עלו ונכנסו בתנורים בעוד שהם
חמים ומזה הק"ו גדול כי הצפרדעים שלא נצטוו על קדוש השם מעצמם
נכנסו למקום המיתה אנו עאכ"ו. ואפשר שהם פחדו שמא יורידום משם
ויאמרו עליהם שקבלו להשתחוות וישאר הדבר בלי הכרע אחרי שרבים מבני
ישראל השתחוו ולכן הפילו את עצמם. וזה מתיישב יותר ממה שכתב הריטב"א
בשם ר"ת בפ"ק דע"ז וז"ל הא דאמרינן בהגדה דרי חנינא בן תרדיון מוטב
שיטלנה מי שנתנה ולא יחבול הוא בעצמו. כתוב בגליוני התוספות שהיה
אומר ר"ת ז"ל דהיכא דמתיירא שלא יכריחוהו לעבור על דת מותר לחבול
בעצמו, והכי איתא במדרש כתיב אך דמכם וגו' מכאן אזהרה לאדם שלא
יחבול בעצמו יכול אפי' כשאול מלך ישראל פי' שחבל בעצמו מפני שהיה
מתיירא שמא יעבירוהו על דת ת"ל אך מיעט דבכי האי גוונא שרי ומכאן
לומדים לשחוט הנערים בגזירות מפני העברת דת ע"כ מצאתי בגליוני התוספות
והם דברים שצריכי' לימוד ועיון. אלא שכבר הורה זקן. ושמענו בשם גאוני
צרפת שהתירו כן הלכה למעשה עכ"ל, ודבר זה הוא לומר שהיה מפחד
מהעברת הדת בעת ההיא אלא אם נאמר שפחד שמא יתפשוהו חי ולא
יעבירוהו על דת. וזה המדרש שהביא הריטב"א נראה שאינו של ב"ר ולא
הביא

הקדמה

שביא דבר חנניה מישאל ועזריה, אך מגיה שאמר הוא על הדרך שביארנו אפשר לומר שגם אלה פחדו שמא יורידוס מהכבשן ויעבירו על דת בייסורין קשים וכשא דר׳ חייא שאכי עתיד לכתוב בשמוך בביאור מאמר אלמלא נגדוה וכו׳ ולכן הפילו הם עצמם, הנה נתבאר הענין הזה יפה:

ומ״ש דליסנא דקרא נמי משמע הכי דקאמר לאלהך לית אנהנא פלחין ולצלם דהבא די הקמת לא נסגיד דמשמע דהרי מילי הוו, כבודם במקומו מונח לא משמע הכי דהא אמרינן בפסיקתי׳ דצוה של בבל קל שמו ועליו אמר קל מן שמיא נפל כענין יפקוד ה׳ על צבא המרום במרום. ודרשו כן לפי דעתי ביען לא נמלא נפילה בקול רק נתינה ועליון יתן קולו או קריאה קול ה׳ לעיר יקרא, ואחרי שבמענו שאליה שנו הוא אחד. מגרי מעלה ידענו כי צלם זה ע״א חדשה היא בחלם הוא ביען שמנו מדכיל אנת הוא רישא די דהבא ועל הצלם שחלם עשה צלם זה ועשאו כלו זהב נהסב כל הממשלה אליו וכמו שביארנו שם. ועבודתו היתה ההתכפל והשתחוות אליו. וכבר ראית את הלחם אשר לחשו רז״ל בפסוק אמרתי אעלה בתמר וכוא. ע״ג לפניכו, ומעתה ביאור הכתוב לאלהך הוא קל לית אנחנא פלחין והוא לשון עבד אין דרכנו לעבוד וגם לצלם דהבא די הקמת מחדש לא נסגוד לא נשתחוה מעתה ועד עולם ולא אמר לית אנחנא סגדין, וביען הרשע הזה היתה כוונתו להכנים את העם לאט לאט בע״א יעבדו את הצלם נוספת על העבודה אשר הם עובדים לבל או לנקל, וירא לעשות הדבר תכף לכן לא הכריז רק תפלחון ותסגדון וחנניה מישאל ועזרי׳ ירדו לס״ף דעתו ומנעו עצמם תכף כי לא האריך ימים דבר הצלם כי על כן כתב כל קבל דנא ביה זמנא קריבו גוברין כשדאין וגו׳ כי הי׳ הדבר תכף לגזרה ועל כן חשב נבוכדנצר להאריך המועד ולעבור על העבר ואמר כען הן איתיכון עתידים וגו׳ אף שהם ביושר לבבם גלו דעתם בלא יעשו הדבר הזה מעולם. ועל כן קראוה רז״ל עבודה אמרו אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזרי׳ הוו פלחין לצלמי׳. ועל דבר המאמר הזה אשר מגנו הביאו סייעתא לדברי ר״ת. אומר כי המאמר הזה כמו כן נתחבטו בו דאמרינן בכתובות ממאי דמיתה חמורה דלמא מלקות חמור דאמר רב אלמלא נגדוה לחנני׳ מישאל ועזרי׳ פלחו לצלמא. ופשטן של דברים דהוי בניחותי׳ ואמר דייסורין חמירי ממיתה והוו סבלין מיתה ולא יסורין. והריטב״א בשם רש״י ז״ל כתב אלמלא נגדוה בתמיה וכי אלו נגדוה לחנניי מישאל ועזריה מי הוו פלחו לצלמא ומדקמתמה רב על מלקות מכולי האי משמע דמלקות חמירי ע״כ. וזה כתב מפני שהוקשה לו שחנניי מישאל ועזריה לא יעמדו בנסיון מחמת יסורין ועל כן ביארו בתמיה שהוא דוחק גדול. ומה שיראה אמתתן של דברים דהוי בניחותא והוי ע״ד מה שהביא הרמב״ן ז״ל בפסוק וירא כי לא יכול לו וז״ל כמו שאמרו א״ר חייא בר אבא אם יאמר אדם לי תן נפשך על קדושת שמו של הקב״ה אני נותן ובלבד שיהרגוני מיד אבל בדורו של השמד איני יכול לסבול ומה היו עושים בדורו של השמד היו מביאים כדריות של ברזל ומלבנין אותן באור

באור ונותנין אותן תחת שיאיהן ומשיאין את נפשותיהן ומהם עכ״ל. ומאמר זה שלא הוא במדרש חזית בפסוק השבעתי אתכם וגו׳ ומקיים בו מוציאים קרוניות של קנים ונותנים אותם תחת לפורנין ומשיאין נפשותיהם הוא שאמר דוד (תהלים כה א) אליך יי נפשי אשא אשיא כתיב שהיו משיאים נפשם על קדושת שמו של הקב״ה. ועל דרך זה הוי דבר חנני׳ מישאל ועזריה שאם היו אומרים להם לייסר אותם בייסורין קשים הוו פלחו לצלמ׳ כדברי ר׳ חיי׳ בר אבא. ומה שכתבו עוד ז״ל ראיה ומפ״ק דמגילה מפני מה נתחייבו וכו׳ פליאה דעתם ממני מה ראיה היא ואם היתה ע״א היה להם למסור עצמם על קדושת השם דאין הכי נמי דהיה להם למסור עצמם, ועל שלא מסרו עצמם נתחייבו כליה ואם היה להם להביא ראיה מזה המאמר הוי מדמקיק הם לא עשו אלא לפנים שציאורו נראה כדפריסית ואי הוי ע״א מאות יראה מי שרי ים מקום למדת הדין לומר היה להם למסור עצמם. ואפשר שזו כוונתו של ר״ת. ולפי מה שאני עתיד לכתוב להלן אלא להשמיד להרוג ולאבד דתיבת להשמיד הוי העברת התורה ומצות והם עמדו בנסיון ומרדכי עומד ולומד הלכות קמיצה וכ״ב אלף תלמידים לפניו כיון שנשא להם פנים אחרי שעשו מיראה ועתה שבו אל ה׳. והמן אומר להרוג אותם כ״ב אלף למחרתו ואם עמדו בנסיון וא״כ ראויים הם לגאולה. ומה שהביאו ראיה מדנקט גבי אברהם שלא עבד ע״א וגבי חנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם. כבר הוכחתי לעיל דלצלם ע״א איקרי ואי קשי׳ לערבינהו יבאו נמרוד ונבוכדנצר ויעידו על אברהם חנני׳ מישאל ועזרי׳ שלא עבדו ע״א איכא למימר דעדיפא מינה קאמר שנבוכדנצר היה לו ע״א מקדמת דנא היה בל או קל כמ״ש למעלה ועתה מחדש הקים ע״א אחרת הוא הצלם ועל הקדמוניות כבר קדם אברהם בכיולא בה ועל החדשה הזאת הביא לחנניה מישאל ועזריה ונתבאר הדבר יפה והמאמר על נכון :

ונשוב למה שהיינו בו כי כוונ׳ המן הרע הז׳ להכעיס האל עם עמו כדי שיתדבק עם יתר האומות וכבר יראה זה ממאמרם ז״ל (מגלת מדרש רבתי׳ דאמר ישנו עם אחד אמר לי׳ שיהון רברבן באוכלים ושותים ואומרים ענג שבת ענג י״ט שהם ומכניסי׳ פחת בממונו כל עולם חדא לז׳ יומין שבתא חד לתלתין יומין ריש ירחא, בניסן פיסחא, בסיון עצרתא, בתשרי ריש שתא וצומא רבה וחגא דמטללתא, אמר לו אחשורוש כך הם מבזים בתורתם אמר לו המן אלו היו משמרים את מועדיהם ומועדינו יפה היו עושים אלא שמבזים מועדך ואת דתי המלך אינם עושים שאינם משמרי׳ לא קלנדס ולא סטרנליא. א״ל הקב״ה רשע אתה מפיל עין רעה במועדיהם הרי אני מפילך לפניהם ומוסיפי׳ הם עוד מועד אחר על מפלתך זה ימי הפור הה״ד פי כסיל מחתה לו עכ״ל. הנה כל בר לבב יכיר כי אם יובן המאמר הזה כפשוטו הרבה תפל מבלי מלח כי מי פתי ישאל דבר זה שהם מכניסים פחת בממונו של עולם. שאם מכניסי׳ פחת בממונם הם מכניסים לא בממון אחר. ועוד מה

הקדמה

הושב לו כך הם מלווים בתורתם כי על הלואה היא אומר ודתיהם שונות מכל עם, ועוד כי כבר נוקש במאמרי פיו כי הרי לווה רבה שאינם אוכלים ושותים ואינם מכניסים פחת ואם על מעשה דב״ר דההוא חייט שקנה דג גדול ערב יום הכפורי׳ איבעי ליה לפרושי ועוד כי התחלת דברי פיהו שכלות שמכניסים פחת בממונו של עולם בשבת רבוי המועדות ואחרית פיהו הוללות רעה שאין מבטלים לא קלנדס ולא סטרנליא והרי זה פחת על פחת, ועוד הנאמר לו מונו יתי׳ שהוא מפיל עין רעה במועדיהם קשה שהרי אומר שהיה רוצה להוסיף עליהם וכמו שאמר אלו היו משמרי׳ את מועדיהם ואת מועדנו יפה היו עושים:

אבל היתה הכוונה כפי מה שאחשוב כי שיהון רברבן ואוכלים מיטב השפע במה שהם עושים וזהו שמכניסים פחת בממונו של עולם שאין השפע בא לכל העולם ולהם לבדם נתן, והתחיל להורות האיך אוכלי׳ ושותי׳ מיטב השפע ואמר חד לג׳ יומין שבתא כי מדת המלכות הנקראת שבת היא יום השביעי כפי סדר האצילות אחרי שנעדרה והורידוה ממקומה וביום השבת היא מתעלה עם דודה בסוד שלש תפלות קידושין אתה קדשת ישמח משה במתנת חלקו. יחוד חתן וכלה אתה אחד ושמך אחד, וכנגדן ג׳ סעודות כנגד ג׳ אבות ליחדם ולקשרם באופן שלא יהיה מקום לאחרי׳ לינק מאומה מכל הקדושה, גם מה שאמר חד לתלתין יומין ריש ירחא הוא זה בעצמו בסוד אורה ירח לפני הקב״ה וכו׳ והנה הם יודעים לייחד עלמא בשעיר כנודע כי הוא תשועת נפשם מיד שונא ועכשיו חרב בית קדשינו ותפארתנו יש אנשי מעשה במתעני׳ ערב ר״ח במקום שעיר עד ישקיף וירא ה׳ משמים ויבנה במהרה בימינו. גם בפסח אנו מקריבים שה תמים לרצות השכינה בסוד כלך יפה רעיתי ומום אין בך ובא לשום שלום באופן כי כל מיני דין ספו תמו. ובשבועות ענין התורה בסוד תורה שבכתב ותורה שבע״פ לקשרם וליחדם כי אז יותן לנו מיטב השפע כאשר תבא המלכה לפני המלך ותתייחד עמו אז כל אשר תאמר ינתן לה. גם בר״ה שהוא יום שדיני כל בני העולם כלולים אז מערבבים את השטן בשופר ומורדין אותו באופן כי כאלם לא יפתח פיו. ולא זו בלבד כי גם שילין טוב בעדם וזה ביום הכפורים עם השעיר המשתלח וידוע כי אז אפי׳ מלאך רע בע״כ עונה אמן. גם בסכות הם יושבים בצל השכינה סוכת דוד לשמור עצמם מכל רע באופן שכל כח מדת הדין נשאר על האומות עע״א. והם קרובים למלכות ועל פיהם ישק כי לכל אשר יחפצו יטוהו. והושב לו כך הם מלווים בתורתם ר״ל כי מצד התורה הם משיגי׳ כל מה שלא יוכלו כל האומות והוא בעצמו הודה כי אלו היו עושים את מועדיהם ואת מועדנו יפה היו עושי׳ כי נוריד השפע ביחד ואז גם לנו גם להם יהיה. ואחרי שזה השותפות נמנע בקש והשתדל מן הבא בידו למחות שם שונאיהם של ישראל כסבור כי אז יהיו קרובים והרי עם זה המאמר מבואר והותרו הספקות:

וכי

וכי יפלא ממך דבר זה אשר דברנו עד עתה כי לא ניסת ולא הלכת בגדולו' ובנפלאות תמים דעי' אערוך לפניך ביאור אחר כבר היה אפשי' להשיב על הספק הראשון כי ברבוי המועדות הם מיקרי' את השער באופן שמכחישים פחת בממונו של עולם ׳ ובכל זאת הנה שפתי לא אכלא ואפרשו על הדרך הנז' כי באמונתם הטהורה מקבלי' מיטב השפע להורות כי יש ויש בידם פעולות ורשומות ירשימו ויחריתו בלבם אמונת ההשגחה ומזה זכו אליה מכל עם ולשון ומהם שבע הן הנה השבע ראיות המורות עליה שכתב הרב ר' יוסף אלב"ו ז"ל בספר העיקרים שלו מאמר ד' פ"ח פ"ט פ"י ואני אקצרם הנה ואסדרם על סדר המאמר אשר אנו בביאורו ואם הוא ז"ל סדרם בסדר אחר לשבה כתבה בסוף פ"ז. הראיה הראשונה המורה על ההשגחה הלא היא הגלוי' היבשה' וזה שלפי שהמכחיש ההשגחה חושב שהעולם נוהג כפי מנהג הטבע המוכרח היו' ושאין שם רצון רוצה יכריח הדברים לצאת מטבעם. הנה מהגלות היבשה יש להביא ראיה שהעולם נברא ברצון רוצה. וזה שכפי טבע היסודות היה ראוי שתהיה הארץ מכוסה ביסוד המים שלא ימצאו צמחים ולא בעלי חיים והגלות היבשה היא ראיה על רצון רוצה מכריח הטבע לעשות רצונו. שאם היה העולם קדמון ומתנהג תמיד כפי הטבע הנוהג היום ולא היה שם מכריח על צד הרצון הנה הדבר שהוא בטבע ראוי שימצא בפעל בעת מן העתים ודבר שהוא בטבע אל יסוד המים הוא שתהי' הארץ מכוסה בו ואם העולם נוהג כפי המנהג הטבע למה לא ימצא אל המציאות מעולם שתהיה הארץ מכוסה בו ולפי זה יהיה יסוד המים תמי' מוכרח בזולת מקומו הטבעי וזה אי אפשר לפי דרך הטבע שראוי היה שיהיה טבע היסוד יוצא אל המציאות בעת מה. ובעת ההיא א"א שימצא אדם ולא ב"ח ולא צמחים ואם היה כן בעת מן העתים מי הוא שהכריח היסוד המימיי לצאת מטבעו כדי שימצאו הצמחים והב"ח הנמצאים בעבור מין האדם וזו ראיה מכרחת שהמציאות נעשה ברצון רוצה ושלא יהי' העולם נוהג כמנהג הטבע שהוא היו' אבל נתחדש ברצון רוצה ולא בטבעו והוא המשגיח בו להנהיגו בצדקה ובמשפט. וידוע ומפורסם כי הדבר היותר מורה על חידוש העולם הוא יום השבת אם מהמון אם מנהל שבטיון ואם מבעל אוב כדאיתא בסנהדרין דף ס"ה ע"ב. ובהיות עם בני ישראל משמרים את השבת מעידים על חדוש העולם הנם מעידים ומודים בהשגחה ואחר שהם מודים בה מן הראוי שהיא תתדבק בהם ועוד לא יהיה לרשע המכחיש אותה וז"ש חד בז' יומין שבתא. ומה שאמר חד לתלתין יומין ריש ירחא ירמוז לטענה וראיה ב' מורה על ההשגחה הלא היא מצד חכמת האל ויכלתו ויושרו וזה כי הוא משכל ראשון שהשי"ת ראוי שיוחסו אליו כל מיני השלמיות ויסולקו ממנו כל מיני החסרונות ומאשר נראה אשר הוא שלמות אל האדם שישגיח במעשה ידיו באופן שיגיעמו אל תכלי' שלמותו ואל האדון ג"כ במנהגים מאתו להנהיגם בצדק ובמשפט ואם לא יעשה כן

יהיה

הקדמה

יהיה זה חסרון בחק האדם ובחק האדון. והחסרון הזה יגיע אל האדו' אם מצד היותו בלתי יודע או היותו בלתי יכול או בלתי מספיק לעשות כך. או מצד היותו מעול וחומס ומואס במעשיו יתעלה הוא יתברך ומכל החסרונות האלה עלוי רב ונודע בעמים כי הוא שלם ויכול וישר ולא אחד מכל החסרונות הנז' בו אם כן יחוייב שנאמין בהשגחתו שהוא משגיח בכל פרטי הפרטים אחרי שכלם מעשה ידיו. וזה הדבר הודיע לעם זו בצותו אותם לקדש החדש כי בם רצה להעתיקם מהדעות הזרות אשר לאיזה אומות בחשבם כי ההשגחה הזאת תתייחס אל צבא מעלה. ובהיות הלבנה היא היושבת ראשונה פתח השער ועל פיה יודע כל אשר אתה בבית ובהודע להם חקיה ומשפטיה על פי תהלוכותיה וקשוריה ובשומם לב אל כל דבוקיה וכל תולדותיה יכירון ויעידון כי הוא חכם לבב בסדור הגרמיי' השם ואמיץ כח לסדרם ולהמנע אורם וצדיק וישר בגרוע אור הלבנה ומעוטי' על אשר קטרגה וכי הממשלה לו יתברך אין עוד מלבדו וכמו שהאריך והמתיק הדרוש הזה והפלא לדבר בו הרב ר' יצחק ערמאה בספרו המעולה ספר עקידת יצחק במצ'ת קדוש החדש (שער נ"ז) כי שם ביתו. והואיל וכן הוא בעשיתם עולה ומנחה לה' לבדו ביום החדש יפתח שער בינתם וחדרי שכלם להבין ולהורות כי ההשגחה מיוחסת אליו ואז תתדבק בהם כאמור. ומ"ש בניסן פיסחא בא להורות על ראיה שלישית מורה על ההשגחה החלקיית ופרטית וזה אשר נראה כמה חכמים וערומי' משתדלים בסבות נאותות להוציא מחשבות' לפעל להגיע הרע לאיש מה ולא תשלם מחשבותם שתגיע לפעל אדרבה אותן הסבות בעצמם שיחשבו שיגיע בהן לזולתם הרע פעמים הן סבות להגעת הטוב למי שיחשבו רע. כאשר היה ענין אחי יוסף במכירתו למצרים להפשיט מעליו בגדי מלכות ולהלבישו מדי העבדות כנודע כי תועבת מצרים לשחר בוס עבד כל שכן לתת לו מכוי ושררה והיא בעצמ' היתה סבת גדולתו ומבית האסורים יצא למלך וכאש' היה ענין שאול ודוד ושאול אמר אל תהי ידי בו ותהי בו יד פלשתי' ומאת השם היתה לו כי זאת היתה נסבה להגדיל שמו ולהודיע בעמים כי הנה הוא גבור ואיש מלחמה ומזה ומכיוצא בו נודע עז ותעצומות ההשגחה וכמה כח ההוראה הזו גדול כי אם בכל נפלאותיו אשר עשה במצרים לעינינו וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ ופרעה ומצרי' עשו כל הסבות הנאותו' למעטנו ולהכניענו ויד ה' היתה בם להומם ולאבדם ואנחנו קמנו ונתעודד ובשאול עתיקי משדים גמולי מחלב מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות ויענום עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלקינו משם. ואת כל תוקף הנסים והנפלאות אשר סופר להם יגדלו הנערים באמונת ההשגחה גם כי יזקינו לא יסורו ממנה ובזה יושגחו תמיד מאין ספק. ומ"ש בסיון עצרתא בא להורות על ראיה רביעית מורה על ההשגחה והיא כי הנה השכלי שבאדם אי אפשר שיהיה מציאותו לתכלית קיום המין בלבד אחר שנראה אשר המינים מתקיימי' זולתו ואחר שנראה לאדם זה היתרון על שאר הב"ח לא יתכן שנאמ' שיהיה

משולח

משולח ובעוז ובלתי מושגח בפרטי מעשיו בהם אחר היות לו עליה' יתרון
דעת זה מורה באמת כי הוא מושגח . ומה גם בהוציא שכלו מן הכח אל
הפעל במעשיו ובדעותיו ומי גוי גדול אשר לו חקים ועיוני' ומשפטים צדיקים
ואמונות אמתיות כמונו עם בני ישראל אשר ה' חפץ למען צדקו להנחילנו
תורתו מצותיו חקתיו ותורותיו אשר בקיימנו אותם כאשר צונו הננו מושגחים
תכלית ההשגח' כי בהיותו שומר תורה אשריו והנה הוא מושגח בפרי בטנו
ובפרי בהמתו ובפרי אדמתו בניו כשתילי זתים סביב לשולחנו שורו עבר ולא
יפליט אדמתו תתן יבולה ועל כן אנו ששים ושמחי' בחג העצרת יום מתן
תורתנו ובשביל ממולא דבר כי אנו מושגחים ממנו אחרי שנתן לנו תורתו
בני חמדתו ונטע שעשועיו ובקיימנו זה היום על זאת הכוונה בגילה ובשמחה
בו ונדעה נרדפה לדבקה בו והוא גם הוא יבא כגשם לנו . ומ"ש בתשרי
רים שתא כיון לראיה חמישית מורה על ההשגחה והיא היותנו מעשה ידיו
ואין נדרך הפועל למאוס מעשה ידיו בהיות לאל ידו להשלימו ואחרי שנתבאר
תכלית הביאור כי הוא יתי' תקיף וחזק ובעל היכולת נודע כי ישגיח בעולם
ע"י המין האנושי כי כלם מעשה ידיו לכוות כזה בראם יצרי' אף עשאם ועל
כן בהיות האדם הלז שלם כל המינים כלם יתקיימו ובהמרותו יגוע כל בשר יחד
וגם דגי הים יאספו וזה יוחק בנו ביום ר"ה אשר בו נברא אדם הראשון ועל
שמו יקרא יום ראשון לבריאה כענין זה היום תחלת מעשיך היום הרת עולם
ואז נדע באמת כי זכר כל המעשים לפניו יבא ע"י מעשה איש ופקודתו
באופן כי אז יאמר אם השמים יתנו טלם ואם הארץ תתן את יבולה. וכל
הנבראים נדונים בשביל האדם. ומי גבר יחיה ולא ילבש כסות חרדה ומעיל
פחד ומעתה יראה ביום ההוא ואז ה' יראה מעשיהם ותפלתם וישמע תחנתם
וצעקתם והושיע אותם ומ"ש צומא רבה רמז על ראי' ששית מורה על ההשגחה
והיא מה שנמצא בדברי אליהו מההודעה שתבא לאדם בחלום בשעיפים
מחזיונות לילה וגו' אז יגלה אזן אנשים וגו' להסיר אדם מעשה וגו' לחשוך
נפשו מני שחת וזו ראיה גדולה על ההשגחה האישיית והראיה הזאת הנה
היא ביותר בצומא רבה כי אז יודיעוהו אם זך וישר פעלו אם לא הלך בדרך
טובים כדאיתא ביומא (פ' י"ה) תנא דבי ר' ישמעאל הרואה קרי ביום הכפורים
עונותיו מחולים והתניא עונותיו סדורי' מאי סדורי' סדורין להמחל . תני
תנא קמי דרב נחמן בר יצחק הרואה קרי ביום הכפורים ידאג כל השנה
כלה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העה"ב אמר רב נחמן בר
יצחק תדע שכל העולם כלו רעב והוא שבע . כי אתא רב דימי אמר מפיש
חיי סגי ומסגי בעיבותי' הנה כי בא החלום בליל צומא רבה ברב ענין להודיע
אם צריך ליטהר או לבשרו' שהוא בן העה"ב ושיראה זרע יאריך ימים . ומ"ש
הגא דמגילתא גם הוא יורה על ראיה שביעית מורה על ההשגחה בלי ספק
והיא ממציאות הנס אשר באמת יורה על ההשגחה מצד הכרחיותו ובפרט
בבאו ע"י תפלת הצדיק אשר אז תפקחנ' עיני עורים וידעו כי יד ה' עשתה
זאת

הקדמה

זאת וידוע ממתניתין פ"ק דר"ה דבחג נידונים על המים והכי תנא דבי ר' ישמעאל בגמרא. ותניא ר' יהודה אומר משום ר' עקיבא מפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג מפני שהחג זמן גשמי שנה הוא. אמר הקב"ה נסכו מים לפני בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. באופן כי מזה נודעה יד ה' לשומרי בריתו ועדותיו וא"כ לנו נתן מיטב השפע. ואמר כי אם היו משמרי' מועדם ומועדך יפה היו עושי' אחרי שהם יודעים לרצות קונם גם ישפיעו בככב או במזל הנעבד בקנדלס וסטרנכלא. והנה אחרי שאת דתי המלך אינם עושים הנה מבזים מועדך כי לא יאמינו היות בהם ממש ולכן לא לרצון יהיו להם וראה מאמר זה וזכור מאמרי אחר אשר הובא שם תשובת חכמי הנכרים כלם לאחשורוש כי הוא היה טועה בזה. אמרו שם אמר אחשורוש לימלך בחכמים מיד שלח וקבץ את כל חכמי העולם אמר להם אחשורוש רצונכם שנאבד אומה זו מן העולם אמרו לו כלם בבת אחת מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן שאם אתה מאבד את ישראל מן העולם אין העולם מתקיים אלא בשביל התורה שנתנה להם לישראל הה"ד (ירמיה ל"ג ל"ד) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. הרי שהודיעו לו שאין ישראל שבה מגמת לעולם בלבד כענין בראשית ברא אלהי' בשביל ישראל שנקראו ראשית. כי גם שבה מעמדת כי בשבילם העולם מתקיים עד שאם ישוער העדרם חלילה יעדר העולם כלו ואם כן מחשבותיו הבל המה. והרי שכוונתו לעקור את הכל ולכן הפיל פור הוא הגורל לפני המן. וראה כי לא לבד דרש שלא ימצא להם זכות מצוה לדעתו כי התורה שבידי' כתרים לפני התודעני' אבל גם שימצא להם חובה ולזה בקש אדר אשר בו מת אבי התעודה וחשב כי בחטאם מת כאשר חשב בלעם כמובא בספר אוכל נחמד בס"ד. ועל כן עלה על לבו במלא מקו' לגבות חובו לולי ה' עזרתה לנו כי כפי העת היה מולא מקו' וה"אל ית' חשבו מהרע אותנו וזהו שקלל את יומו כאשר קרא לחכמיו ולזרש אשתו אמר וכל ז"ה איננ"ו שו"ה ל"י אשר נרמז שם השם הגדול בהיפוך אותיות ונודע ליודעי חן כי בהיותו הפוך הנה הוא מורה על תוקף הדין כמובא בספר התיקוני' במקומות רבים והביאו הרב רבינו בחיי בפירוש התורה בפ' נח ובפרשת מקץ וכוונתו כי עם היות שמדת הדין מתוחה עליהם איני יכול להם וזהו וכל ז"ה איננ"ו שו"ה ל"י והזכיר הטעם בזה בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך ירי' כי זכותו מגין עליהם והוא המהפך מדת הדין לרחמים ואיננו רחוק שיאמר בשער המלך מלכו של עולם ולכן היתה עצת זרש וחכמיו שיתלו את מרדכי באופן כי בהעדרו לא ימצא מי שיגין על הדור וכמו שיצא:

והנה עם זה כבר יובן טעם למה נגללת מגלה זו בעמוד א' להורות כי כל זה נתקיי' על עמוד א' וצדיק שמו כי כן נקרי' שמו מרדכי הצדיק ודבק באסתר בת זוגו והמשכיל יבין. וצריך שיהי' מקום חלק להורות כי הנס הזה הנה הוא בענין לא נזכר שם פעלו כי לא למרדכי ואסתר נחזיק טובה ולא הם עשו הנס והתשועה הגדולה הזאת ואם נעשתה על

ידם

ידע אבל האל הנעלם ומהמגלה הזאת הוא היה רב להושיע ולא נזכר שמו פה ובאו בדברי הקדמונים טעמים רבי' ושח לי זקן אחד טעם לשבח כי להיות מלחמה זו נעשית זה שלש פעמים א' ע"י יהושע. והב' ע"י שאול. וזאת פעם ג' ע"י מרדכי ואסתר ולא נגמרו אין מכבודו ית' שיקרא שמו עליה עד עת קץ כי אז תהי' המלחמה והתשועה. כך שמעתי והנאני מכל מה שראיתי. ונגללת מסופה לתחלתה להורות כי לא היה הנס בלבד מה שבא בסוף אבל גם מה שבא בראש' ולא זו בלבד אלא שגם מה שבא בתחלה עולה על גב מה שבא בסוף והוא תוקפו של אחשורוש והגבהה והריגת ושתי וכמו שיבא. ועם זה נבין במאי קא מיפלגי רז"ל בגמ' מגילה פ"ב מהיכן קורא אדם את המגלה ויוצא בו ידי חובתו ר' מאיר אומר כלה. ר' יהודה אומר מאיש יהודי. ר' יוסי אומר מאחר הדברים האלה. תניא רשב"י אומר מבלילה ההוא. א"ר יוחנן וכלם מקרא אחד דרשו ותכתוב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף. מאן דאמר כלה תוקפו של אחשורוש. ומאן דאמר מאיש יהודי תוקפו של מרדכי. ומאן דאמר מאחר הדברים תוקפו של המן. ומאן דאמר מבלילה ההוא תוקפו של נס. רב הונא אמר מהכא מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם מאן דאמר כלה מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש. על ככה משום דחשיב שבעין שנין ולא איפרוק. ומה הגיע אליהם דקטל ושתי. ומאן דאמר מאיש יהודי מה ראה מרדכי דאיקני בהמן. על ככה דשוי נפשיה ע"א. ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא. ומאן דאמר מאחר הדברים מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים על ככה משום דמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. ומה הגיע אליהם ותלו אותו ואת בניו על העץ. ומאן דאמר מבלילה ההוא מה ראה אחשורוש להביא את ספר הזכרונות. על ככה דזמינתיה אסתר להמן בהדיה. ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא. א"ר חלבו אמר מר חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כלה ואפי' מאן דאמר מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כלה ע"כ. הנה החכמים האלה חולקי' במי היה סבה מגעת לנס הזה והנה ר' מאיר חשב שהסבה בזה הוא כי הקב"ה קנא לכבוד כליו וערב משתה אחשורוש כי אלו לא היה החטא בסעודה לא היתה סבת הריגת ושתי במשתה ההוא ושאלמלא לא נהרגה ושתי לא היה מקום להצלת בני ישרא' וכמו שיבא בסמוך בפתיחה א' וא"כ תוקפו של אחשורוש הוא עיקר הנס והריגת ושתי היא הסבה המגעת ולכן יקרא כלה. ומאן דאמר מאיש יהודי ידוע כי הסבה המגעת לנס היה מרדכי וזה במה שלא כרע להמן כי בזה כפר על השתחוית הצלם וכמו שיבא בס"ד בפתיחה י"ב הנס בזכותו גרם ועמד לישראל ועל כן יקרי' מאיש יהודי. ומאן דאמר מאחר הדברים אומר כי הסבה המגעת לנס היתה שהמן עשה עצמו ע"א שאלמלא כן כבר היו הם חייבים אם מצד השתחוי' לצלם נבוכדנצר אם מצד שנהנו מסעודתו של אותו רשע ורשעת הרשע הזה היא בגרמה להצלה לא צדקת עם בני ישראל. ומאן דאמר מבלילה ההוא סבר שעיקר סבת הנס היא תולדת הקנאות אשר קנא לאסתר על שזימנה להמן עמו וכמו שיבא במקומו בס"ד. ואפסיק הלכתא כמ"ד כלה

כי

הקדמה

כי הכל היה נס גמור מתחלתו ועד סופו וכמו שיבא. זה נ"ל במאמר הזה עם שעוד אזכרנו בפתיחות הבאות לפנינו פיסקי פיסקי בס"ד. ושמעתי ממורי החכם הכולל מוה"ר יוסף טאיטאצא"ק זלה"ה פי' אחר בו והוא כי לכל דבר נודע שיש ד' סיבות פועלת והחמריות וצוריית והתכליתית. ומאן דאמר כלה כיון לסבה הפועלת כי שמלא הוא הזר וכתב אגרות אחרונות כבר נעשה פתגם הרעה א"כ ראוי שיקרא תוקפו של אחשורוש כי עם היות שהיה אדם חזק ההסכמה ולא נחם ולא שב מהריגת ושתי והיא בת מלכים ועתה בדבר קל השיב אחור דברו א"כ זה הוא עיקר הנס ופועלו. ומ"ד מאיש יהודי הי' הסבה התכליתית והוא תוקפו של מרדכי כי למען הצילו מהרעה השי"י ניצולו כלם בהיותם חייבים כליה לאחת ומשתי הסבות הנזכר ברשב"י ע"ה ותלמידיו. ובזכותו ניצולו כלם הנה הוא באמת תכלית הנס. ומאן דאמר מאחר הדברים האלה כיון לסבה החומרית כי חומר הנס היה גדולת המן ומפלתו ומקנאתו לעם בני ישראל יצא הצרה והרוחה. ומאן דאמר מבלילה ההוא כיון לסבה הצוריית כי צורת הנס הוא מפלת המן ובניו ותשועת בני ישראל זהו הנשמע עם קצת תוספת שלמדנו מדבריו בדקדקנו בהם:

ומעתה הנני בא לפרש הי"ד פתיחות שבאו בגמרא אחת לאחת למלא דברי חפץ בהבנתם וראוי שתדע כי היתה הכוונה בזה כפי מה שאחשוב להורות כמה מעלות טובות לאגרת הפורים הזאת בספור הנס הזה. אשר כמה ראו כן תמהו סיבות מונעות הנסים והפורקן וכל א' מחכמי ישראל הנז' כמה שם מעיניו ומגמת פניו גודל ספק אחד והיה פותח בו לביאור הנס כשו הוא העיקר אשר עליו תסוב האגרת. ואלה הן הפתיחות:

הא' ר' יוחנן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא. וקמתי עליהם נאם ה' וגו' והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד. שם זה הכתב. שאר זה לשון נין זה מלכות. נכד זו ושתי עכ"ל. ופרש"י זה הכתב אין להם כתב אלא מאומה אחרת נין לשון ממשלה וכן ינון שמו ימשול ויגדל. ובתוס' שאר זה לשון. ק' בעדיין הם מספרים בלשון ארמית ונר' דר"ל שהמלכים משתמשי' בו. שאין שאר מכירין בו:

הנה ר' יוחנן ראה ספק רב ועצום והוא הפלגת המלכות הנז' ומהיותו רשום וקדום ורחוק הוא שומתי תפול בהיות המלכות בידה ירושה והיא שונאה את ישראל ואין ספק שאם הארורה הזאת היתה בחיים היתה בעת פקודת עון בית ישראל על יד המן תצא כאש חמתו ואין מכבה ולכן בתחלה הולך שתהיה מפלת ושתי הרשעה ואז יתקיים הנס כמו שהקדמנו וכמו שיבא ור' יוחנן גדלה בעיניו מפלה זו. והיה פותח בפסוק זה וקמתי עליהם נאם ה' כמד"א משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה' וז"ש בהלל להם אקום והכרתי לבבל וגו' ואתה רואה כמה נדחקו גאוני עולם רש"י ובעלי התוספות בכתב ובלשון. ולי נראה כי הכל נתקיים פה לכן אמר הפסוק הקודם לזה הכינו לבניו מטבח בעון אבותם וכן באתה הקבלה כי

נהרגה

נהרגה ושתי ואפשר כי מימי נבוכדנצר היו הכל כותבים ומדברים בלשון ארמי וכן נראה ממה שצוה נבוכדנצר ללמדם ספר ולשון כשדים ולא לשון ארמי כי זה היה ידוע לכל והעד וידברו הכשדים למלך ארמית ועתה נכרת הכל. וזה יראה ממה שאמר ומדבר כלשון עמו מה שלא היה קודם ולזה אמר אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו והענין כי במיתת הארורה הזאת תתום מלכות בבל כלה וכל דבריו הכתב והלשון והמלכות כי אחשורוש בנו של דריוש היה וכמו שיבא בפסוק ראשון בס"ד. ולכן לזה שלא יוכרחו עוד לדבר בלשון בבל ולא בכתבו כימי קדם אבל כל א' יכתוב ככתבו וידבר כלשון עמו באופן כי אז תמה מלכות בבל מכל וכל:

הבי' ר' שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא תחת הנעצוץ יעלה ברוש וגו' (ישעיה נ"ה י"ג) תחת הנעצוץ תחת המן הרשע שעשה עצמו ע"א דכתי' בכל הנעצוצים ובכל הנהלולים. יעלה ברוש זה מרדכי שנק' ראש לבשמים כנאמ' ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן מירא דכיא. תחת הסרפד תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכד נצר הרשע ששרף רפידת בית ה' דכתיב רפידתו זהב. יעלה הדס זו אסתר שנק' הדסה שנאמר ויהי אומן את הדסה. וכתי' והוא עומד בין ההדסים והיה לה' לשם זו מקרא מגלה לאות עולם לא יכרת אלו ימי הפורים ע"כ:

הנה ר' שמואל בר נחמני ראה ספק שני בתשועת ישראל בעת ההיא והוא כי עם בני ישראל בימים ההם משוללים מכל טוב אין מלך ואין שר יושיעם מיד שוסיהם ולא זו בלבד כי גם שכנגדם בתכלית המעלה כענין ושתי הרשעה וכל המיצר לישראל נעשה ראש שנאמר היו צריה לראש כדאיתא בגמ' (גיטין פ"ג) וזה דבר הרזלא המן הרע הזה כי מהיותו רחוק כנראה מפסוק והקרוב אליו שהיה שביעי. ממוכן הוא המן לפורענות מוכן וכמו שיבא. נעשה ראש וישם את כסאו וגו' באופן כי ישועת ישראל רחוקה עד מאד ולכן פתח ודרש תחת הנעצוץ יעלה ברוש והודיענו כי הגדולה המעותדת לנפילה לא תקרא גדולה. והחכם עיניו בראשו ויקראנה נפילה על שם סופה ולכן לא נקרא ארז או ברוש אלא נעצוץ שהוא הפחות שבאילנות קטן ובזוי לפי קומתו. ולכן דמהו לנעצוצים וקוצים כסוחים. ומרדכי אף אם שבע יפול צדיק הם בכלל כל ישראל להשמיד להרוג ולאבד ואם בפרט ויתלו את מרדכי עליו. וקם כי יפול לא יוטל. וראוי שיקרא ברוש ואף כי הארז הוא מלך באילנות וגבוה מכלם דמהו לברוש ומפני שדמהו שכנגדו לנעצוץ ועכ"פ הנעצוץ יש לו ריח אלא שמפני קטנותו ושפלותו דמהו אליו לכן אמר ברוש ראש לבשמים והורה כי כשזה נופל זה קם. ותחת הסרפד וגו' כבר ידעת כי רוב המדקדקי' השכימו שכל אותיות שהן ממוצא א' תתחלפנה אחת אל אחת. וסבר"ן אחד מהם ובמקום ס' של סרפד. ש' כמו נסה עלינו אור פניך ה' שהסמ"ך תחת שי"ן והה"א תחת אל"ף והוא כמו נשא עלינו וכן (איוב ד' ב') הנסה דבר אליך תלאה אשר הוא כמו הנשא ס' תחת ש' וה' תחת א'

הקדמה

א' כדברי הראב"ע והרד"ק וכן פה ס' של סרפד תחת ש"ין והרי הוא כאלו אומר שרף. ואחר כך חזרו ודרשו סרפד רפידתו של אלהינו כי כן דרכם ז"ל מקיני גורעין ומוסיפין ודורשין. יעלה הדס זו אסתר שנקי' הדסה על שם העתיד כי עתיד לצאת ממנה בן יחזיר העטרה ליושנה בבנין הבית וע"כ אומר וכתי' והוא עומד בין ההדסים וענין הדסה מי בגרמה ישיבו של מקום בארץ עה"ד הנאמר והיה ה' לשם זו מקרא מגלה. בהפך מה"ש והכרתי לבבל שם זה הכתב ובבני ישראל יהיה תוספת קדושה זו מקרא מגלה אשר לסבה זו צריכה שתהיה כתובה לפניו וקראה בע"פ לא יצא להורות כי כתב בני ישרא נוסף עתה וימנע מרשעים לאות עולם לא יכרת אלו ימי הפורים כי תשועה זאת לפונה לדור אחרון וימי הפורים נזכרים ונעשים לדור דורים. כד"א וזכרם לא יסוף מזרעם בהפך מה"ש ושאר ונין ונכד כי לזאת סבר ר' מאיר שיקראנה כלה והכי איפסיק הלכתא כוותי' (מגילה פ"ק) כי כלה ענין נסים וקיום הבטחותיו ית'. וביען ר' יוחנן לא דבר כי אם על מפלתן של רשעים בלבד בא ר' שמואל בר נחמני להודיע כי לא על זה בלבד ראויה ההודאה ואם רבה היא כי גם על גדולת הצדיקים ומפלתן של רשעים יחד זה תחת זה וכמו שאחז"ל אצל (ישעי' מ"ג ג) נתתי כפרך מצרים וכן ואתן אדם תחתך וכו':

דג' ריב"ל פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא. (דברים כ"ח לג) והיה כאשר שש ה' עליכם להטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם. הרי הקב"ה שמח במפלתן של רשעים. והא כתיב (ד"ה כ"ב כא) בצאתו לפני החלוץ אומרים הודו לה' כי לעולם חסדו וא"ר יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים. וא"ר יוחנן מאי דכתיב (שמות י"ד) ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשי ידי טובעי' בים ואתם אומרים שירה. א"ר אלעזר הוא אינו שש אבל אחרים משיש ודיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב כן ישוש ש"מ ע"כ:

הנה ריב"ל ראה עוד ספק בלבשי רזק גרמיק מאד השועת עם זו. והוא היותם בהסתר פנים בימים ההם על עונותיהם באופן שנראה היותו כביכול שמח במפלתן ואם הוא לא ירחם מי יקים יעקב על כן פתח ואמר והיה כאשר שש ה' עליכם. והקשה כי אם לדברי אומות העולם אין הקב"ה שמח במפלתן עד ברי"ו שלא נא' כלא לפני החלוץ הודו לה' כי טוב כיתר דברי השירות והתשבחות למה שהטיב והמציאות מתהפכים וכל מציאות הוא טוב וכל העדר רע ולכן בהעדר הזה לא יאמר כי טוב. ולא בלבד שיר חדש מנע מהם כי גם השירה וההודאה התדירה ורגילה בכל לילה ולילה נעדרה בעבור גאולים בים כענין ולא קרב. זה אל זה כל הלילה אשר הוא הפך וקרא זה אל זה ואז אטם אזכו ומשמע שבח זה כי על כן איחרה ריב"ל עם היותה קודמת להורות כי לא בלבד שבח חדש ופרט ימנע מהם כענין בבני עמון כי גם הנהוג והכולל כענין בפרעה ובכל חילו. ואם נעוברי רצונו כל ימיהם כך לעושי רצונו עמו ושבט נחלתו עאכ"ו וא"כ בהלל להם

להם למה שמח. והביא ר' אלעזר כי תיבת ישיש היא מבנין הפעיל ומורה שמשיש אחרי' והוא סר וזעף כענין בכל צרתם לו צר וכענין ותקצר נפשו בעמל ישראל. והפלא לדקדק מדכתי' ומדלא כתי' להורות כי אין זו מהגזרו' הבלתי נמצאות בבנין הקל שתהיינה בודדו' כענין הפעיל כנודע. אבל היא מהנמצאו' בקל כענין בטובה ישוב ה' לשוש עליך לטוב אשר זו מבנין הקל ומשפטה עומדת ובאה זו ולימדה על זו שהיא יוצאת כן ישיש לאחרים וז"ש דיקא נמי דכתיב כן ישיש דתרתי קאמר כמדובר באופן שגלה אזננו ר' אלעזר כי בצרת ישראל גם הקב"ה מצר ומשמח לאחרים על דרך (איכה א' כ"א) כל אויבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית וביארנו שם כי אתה עשית שישו כענין ישיש ה' עליכם להרע אתכם ואחרי שידענו כי הוא עמנו בצרה נודע היותנו נושעים ע"ד הושיעה ימינך וענני:

הד' ר' אבא בר כהנא פתח לה להאי פרשתא מהכא. (קהלת ב' כ"ו) כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה. זה מרדכי הצדיק. ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן. לתת לטוב לפני האלקים זה מרדכי ואסתר דכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן ע"כ:

הנה ר' אבא בר כהנא ראה עוד ספק רביעי איננו קטן להרחיק הישועה הזאת והוא הפלגת עושר המן על שהבטיח לשקול עשרת אלפים ככרי כסף משברי כלי כסף שבביתו וכמו שיבא במקומו בס"ד. אשר באמת זו רעה חולה וסבה גדולה לגנוב לבב המלך ולכל אשר יחפוץ יטנו לולי ענין בעל התל ובעל החריץ כמדובר בדברי רז"ל ונדבר עוד עליו בפגעו בו בפסוק הכסף נתון לך בס"ד. לכן ר' אבא פתח לאדם שטוב לפניו נתן חכמה וגו' להורות כי העושר הנתון לרשע הנה הוא לרעתו והצלחתו קלקלתו כאשר היה דבר הצורר הזה כי בבטחו בעושרו נפל וצדיק באמונתו יחיה. וכיון למה שאחז"ל אצל ותשם אסתר את מרדכי על בית המן שנתנה לו כל הון המן ועליו נדרש פסוק אשר קצירו רעב יאכל ומצאת כי תדרשנו במדרש רבתי דאחשורוש. (כ"ד) וענין חכמה ודעת איננו רחוק שיכוין למה שאחז"ל במדרש הנז' אצל מהר קח את הלבוש אמרו גם הלך לו אצל מרדכי כיון שהגידו למרדכי שהיא בא נתיירא עד מאד. והיה יושב ותלמידיו לפניו אמר להם לתלמידיו רוצו והבדלו מכאן שלא תכוו בגחלתי שהרי המן הרשע בא להרגני אמרו אם תמות נמות עמך. אמר להם א"כ נעמוד בתפלה ונפטר מתוך התפלה. חסלון לצלותהן יתבין ועסקין בהלכות מצות העומ' שהרי אותו היום ששה עשר בניסן היה ובאותו היום היו מקריבין עומר בזמן שבה"מ קיים אתא המן לגביהון. אמר לון במה אתון עסקין. אמרו לו במצות העומר דכתי' ואם תקריב מנחת בכורים לה' המן אמרי הלכות קמיצה אחזי ליה ודבר אחר שהיו קומצין מן העומר אמר לון והדין עומר' מהו דדהב או דכסף אמרין ליה לא דדהב ולא דכסף ולא דחטין אלא דשעורין אמר לון בכמה הוא טימיה דידיה והוא בעשרה קנטירין אמרין ליה סגי בעשרה מנין אמר לון קומו דנצחון

הקדמה

דכלהון עשרה מכוון לעשרה אלפי קנטרין דכסף דילי ע"כ. והענין שנתן למרדכי הצדיק ע"י החכמה והדעת ועסקו בתורה חיל חוטא. ולכן ברישא לא קאמר זה מרדכי ואסתר כדאמר בסיפא לפי שעסק התורה היה למרדכי לבדו אמנם בסיפא דאסמוכא אקרא דותשם אסתר את מרדכי על בית המן הולך להזכיר שניהם כי המלך נתנו לאסתר ואסתר נתנו למרדכי וככה כדרש שם במדרש הנז' ומדברי ר' אבא נשמע לי כי כל דברי המגלה הזאת כלליה ופרטיה הנם נסים נסתרים בתחלתן ונגליי בסופן כי מיאון אחשורוש בעשרת אלפים ככרי כסף לא היה במקרי' ולא להיותו בז כסף וזהב כי אם מכוונה עליונה ממנו ית' לתת לטוב לפני האלהים והוא טעם לשבח:

הה' רבה בר עופרן פתח פתחא להאי פרשתא מהכא (ירמיה מט לח) ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים מלך זו היא ושתי. ושרים אלו המן ובניו ע"כ:

הנה רבה בר עופרן ראה ספק המשי דוחה תשועת ישראל והוא שלאמו בהם בעת שלא היה בהם זכות כי אם היה בהם מלו' מגנת לשעתה לא היה מן הפלא שיצלנו ואמר רבה בר עופרן כי בהיותו הוא ית' צופה ומביט כי בעת עמוד המן עליהו' אין מלוה מגינה הקדים שתהיה שכינת כמלאי שמה והוא עה"ד הנאמר:

בספר הזוהר דברי ר' אלעזר ז"ל ת"ח כתי' (ישעיה ס"ג ט') בכל צרתם לו צר כד אזדמן לון עאקו לא צר באל"ף כתי' וקריני לו בוא"ו לא באל"ף אתר עילאה יתיר דאע"ג דלאו בההוא אתר רוגזא ועאקו. להתם לעילא מטה עקתא דישראל. לא באל"ף כדאמרינן הוא עשנו ולא אנחנו כתיב באל"ף וקרי בוא"ו ומלאך פניו הושיעם והא איהו עמהון בההוא עאקו ואת אמרת הושיעם אלא מושיעם לא כתיב אלא הושיעם מקדמת דנא דאיהו זמין בההוא עאקו למסבל עמהון. ת"ח דכל זמן דישראל איכון בגלותא שכינתא עמהון בגלותא ואוקמוה דכתיב ושב ה' אלקיך את שבותך דא מלאך פניו הושיעם דא שכינתא דאיהי עמהון בגלותא ואוקמוה דכתיב ושב ה' אלקיך את שבותך ויאות קאמר דאיהו הושיעם והכי הוא ודאי דאלין איכון משכנותיו דקב"ה ובגין דשכינתי עמהון קב"ה אדכר לון לאוטבא לון ולאפקא לון מן גלותא דכתיב ואזכור את בריתי בקדמיתא ולבתר ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי לאסגאה ראיה אחרא דאיהי קדמאה לכלא וכתי' ויזכור אלקים את בריתו דא שכינתא את אברהם לאברהם מיבעי ליה אלא את אברהם דא הוא זיווגא וחברותא באבהן את אברהם דא איהו מערבית דרומית. את יצחק דא היא מערבית צפונית. ואת יעקב זוגא חדא כללא חדא זיווגא שלים כדקא יאות כגוונא דא את השמים דא היא כללא דמדת לילה ביום ואת הארץ מדת יום בלילה כחדא אוף הכא בכלהו את וביעקב ואת למיהוי כלא זיווגא חדא דלא מתפרשן דכר ונוקבא לעלמין ומנין קב"ה לאכרזא בכל עלמייא קלא דיינא ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו

ויהי

יהי להם למושיע ע"כ. ולמען דעת לדק' דבריו הנני בא להעתיק הנה מה שפירשתי
בו בס' ברית הלוי (הגדה פסח פ"ג) בלשון ההוא הכתוב שם והט אזנך ושמע אמרי
פמה כי נעמו. פי' דבריו כי פסוק בכל צרתם לא צר כתיב בא' וקרינן לו
בוא"ו. ופירושו באל"ף לרמוז אל כתר עליון הנקרא אל"ף להיותו אל"ף ראשונה
לכל האותיות. כן היא ראשונה לאצילות ואם להיות אל"ף משיתוף ליעוד הענין
אלפך חכמה וידוע היות ספירת חכמה נשפעת מכתר עליון. והלמוד הזה
הנקי' בשם אלוף באמת מורה על ההסתר בחילוף אל"ף בפלא ותרגום כי
פלא ארי יתכסי. באופן כי היות הכ"ע נקרא אלף מלבד היותו מורה על
היות ראשון כמ"ש. גם הוא יורה ב' דברים אחרים א' היותו נסתר ומכוסה
בס' היחוד (לרב חמאי גאון) פי' כתר לשון המתנה כלומר לא תשיג פה
דבר ולריך שתמתין למה שיבא. והלשון נגזר מלשון כתר לי זעיר ואחוך. ב'
כל היות ספירת החכמה הנשפעת ממנה נשפעת כמו כן בדרך כסוי והסתר
בס' היחוד פי' חכמה חכה מה שיבא ואל תשאל ממה שקודם כי אין שם
משיג דבר להיות אצילות זה ג"כ נעלם וז"ש אליהוא לאיוב החרש ואאלפך
חכמה להורות כי ידבר לו וילמדהו בדרך העלם ובקלרה אשר זה דרך השלמים
לדבר בקלרה בדרושים האלהיים. הנה שנקי' כתר עליון אל"ף לא' מגי' טעמים
אלו ונחזור לענין כי פי' בכל צרתם לו צר בוא"ו מורה דרך כלל שהב"ה
מצר בצרתם של ישראל ובאמרו לא באל"ף מורה פרט גדול שצרתם מגעת
עד המקו' הנעלם הנסתר הנקי' אל"ף ואע"ג שבמקום ההוא אין כעס ולא
רוגז כי שם הרחמים הפשוטים ואין שם דין כלל אשר ממנו נמשכים הכעס
והרוגז. מתוך חבתם לפניו צרתם מגעת עד המקום ההוא. וזה בעלמו
דרש בפסו' (תהלים ק"ג) הוא עשאנו ולא אנחנו שנכתב באל"ף כי עד
מקום ההוא זרע יעקב מגיע. לא עשה כן לכל גוי וז"ש כדאמרי' הוא עשאנו
לא אנחנו כתי' בא' וקרי בוא"ו כלומר כמו שנדרש בפסוק ולא אנחנו ובאל"ף
אנחנו כן נדרש בפסוק זה לא צר לאל"ף צר ועתה הוקשה לו דבשלמא לא
ל דבר גדול דבר הנביא ומתוך חבתם לפניו יקובלו דבריו עם היותם
וקלי' מהשכל שיגיע במקום ההוא שום לער אבל שיפא דקרא קשיא טובא
אמר ומלאך פניו הושיעם וידוע שמלאך פניו נאמר על השכינה ואם היא
גולה הלכה היאך הושיעה אותן והיא לריכה תשועה הא אמרינן אין חבוש
מתיר עלמו מבית האסורי' והשיב אא מושיעי' לא כתב אלא הושיעם מקדמת
בא פי' שתיבת מושיע הוא שם התאר ומזה ימשך שקרא למלאך פניו מושיע
ה כמנע מהטעם האמור עתה באמר הושיעם הורה על פי' בעל ס' הסודות
הבאנו למעל' בפסו' (במדי' כ) וישל' מלא"ך ויוליאנו ממלרי' כי שלח המלאך בתחל'
גולה כדי שבשבתו יהיו זכאים ללאת מהגלות והמו כן פי' הכתוב הלז להיות
גלא עמהם בגלות ומלאך פניו לכם הושיעם הנז' למעלה וכמו שיבא. אמר
יד ת"ח כל זמן דישראל וכו' דא ומלאך פניו. דא שכינתא דאיהי עמהון
גלותא פי' אין כוונתו להודיענו שמלאך פניו היא השכינה כי זה מפורש בידנו

מקדמת

הקדמה

מקדמת דלא ועליו נכנס ספק ואת אמרת ומלאך פניו הושיעם ואם הייני
מספקים בהיות מלאך פניו כנוי לשכינה לא היה מקום לשאלה. אבל אמרו
דא שכינתי הוא הצעה והקדמה למה שעתיד לומר משכנותיו דקב"ה ופש
דבר כי משכני דרשו ז"ל כמו שכינתי וכן הוא הענין לפי הפשט ויותר לפי
הסוד ודבוקו כמו כן מלשון משכן באופן שכינה ומשכון וממשכן הכל דב
א' וכזה כל דבריו עד וגם ראיתי מבוארים במעט עיון. אמר עוד וגם ראיתי
לאסגאה ראיה אחרא דאיהי קדמאה לכלא פי' כ"ע שאמר בתחלה בכל כרתכ
לא כר באל"ף ועתה המדבר הוא לו כר בוי"ו מדת התפארת והוא האומר וגם
ראיתי כמו שראה אחר והוא הראשון והקדמון כן ראיתי אני ומה שדרש פסוק
(שמות ב כד) ויזכור אלקים את בריתו. ובתחלת העיון יראה מותר כי כבר
נדרש כל הצורך בפסוק בכל כרתם במה שהביא פסוק ואזכור את בריתי
ועתה הנה צעקת בני ישראל וגו' וגם ראיתי וגו' ולמה הולך עוד להביא
ראיה מפסוק ויזכור אלקים את בריתו ואם יש את נפשו להביא ראיות רבות
היה לו לכתוב פסוק זה קודם לפסוק ועתה הנה צעקת בני ישראל וגם
ראיתי כמו שהוא בתורה קודם לפסוק ויזכור אלקים. ולמה כפל והקדים
המאוחר ואיחר הקודם לכן שמעו חכמים מילי ויודעים האזינו לי כי דבר
ספר הזוהר כלם בתכלית הדקדוק בפלס ומאזני משפט הכונה ודעת ולא
תלמדו בו בהזמן ובאקראי כי עמקו מחשבותיו ודבריו. וכי תראוהו מרב
דברי' דעו כי כלם לצורך גדול כי על כן שרו מאחריו רבים אשר הישם אלו
חכמה ולא חלק להם בבינה וכל דרכיו לא השכילו בראותם רבוי הדברים
וחשבו שכפלו הדברים ההם במקרה. אבי יבחנו דברי ספר הזוהר ביוש
ובתמים ובתכלית הדקדוק ותכל תלונתם ובמקומות רבים אני מאריך בזה כ
מלתי מלין הציקתני רוח בטני בשמעי דברי המואסים בספר הזה יתאסכ
אלהי ושאננם עלה באזני. ובכל מקום בתשובות על אנשי און יושר לבי אמרי
ודעת שפתי ברור מללו. הנה נא פתחתי פי בביאור כפל פסוק זה ואיחור
והוא כי רצה להביא ראיה גדולה עד מאד שהיא אינה גולה כמונו אלא
חופפי' עלינו לשמור אותנו ולא בא להורות על הנאמר למעלה שכבר הפסי
מה שאמר (שם ג) ועתה הנה צעקת בני ישראל וגו' כי בתחלה לא הית
צעקתם עולה וכשזכרתי את בריתי היא השכינה אז באה הצעקה ונכנס
לפני וזהו ועתה. ואחר שסיי' זה בא להכריח כי לא היתה היא אז גול
כמונו והוא כי אם היא היתה בגלות כלומר גולה כמונו איך קרא בקו
גדול יחודה עם האבות אברהם יצחק ויעקב והיא כפירה הצילה. וכמו שיב
בפסוק לבד בך נזכיר שמך בפרק הבא. ואחרי ששמענו קול ה' אלקי
מדבר ומעיד ויזכור אלקי"ם את בריתו את אברהם דא היא מערבית דרומי
מלכות וחסד. את יצחק דא מערבית צפונית מלכות וגבורה. ואת יעקב זיווג
חדא וכו' תפארת ומלכות. הנה ידענו באמת כי עדיין היא בחיבור עמה
לא נפרדה מהם וא"כ היותה בגולה הוא כדי שעל ידה יתוחס עם ה' אלק

ומ"ש

נ"ש זיווגא חדא כללא חדא זיווגא שלים ומפני שתיבות הללו ואת יעקב
ורות ג' דברים כי זיווגא חדא הוא על תיבת ואת שהיא תיבת כוללת שתי
מדות את במלכות כנודע ואשמע את מדבר ומא"ו של ואת בתפארת אי כמי
יבת ואת הוי זיווגא חדא. וכללא חדא הוא מפני שתיבת את כוללת כל
אותיות מאל"ף ועד תיו. וכבר היה אפשר לזווגם בתיבה אחרת ולא תהיה
יבה כוללת כאלו תאמר והארץ כי ארץ היא מלכות והוא"ו כנגד תפארת
ן ולחם כי לחם הוא מלכות והוא"ו כנגד התפארת וכן הרבה אבל לא
יה שהיה הזיווג כולל כלומר שהיא כלולה מהכל אשר בזה תהיה הזיווג
תר גדול כמו כתיבת את שמורה על הכללות מא' ועד ת"ו ובאומרו ואת
קב מורה על הזיווג השלם אין כמוהו בכל העם עד העת ההיא והוא בעלה
ינאה דמטרוניתא כדאי' בסוף פרשת בראשית מהזוהר. ומ"ש כדקא יאות
מורות כי שאר הזיווגים הנז' אינם כזיווג הזה כי זה הזווג אשר הוא מתפארת
ה הוא ברחמי' להיות התפאר' מקבל מכתר עליון מה שאין כן באחרי'
אברהם ויצחק והוא מבואר ויהר דבריו מבוארים. ומ"ש וזמן קוב"ה וכו' אמר
עתיד הקב"ה להכריז בעולמות ולהשמיע קול אומר ויאמר אך עמי המה
' והכוונה להביא ראיה למה שהתחיל בו אלא מושיעם לא כתיב אלא
שיעם כי לעתיד יכריז שהקב"ה הוא המושיע וכמ"ש כעל כל אשר גמלנו
שהוא התפארת והוא המושיע ומלכות סבת התשועה כי נקבה היותה
כו בגלות הקב"ה מזכר לנו ופי' הכתוב' כך הוא (ישעיה סג ו) חסדי
אזכיר וכו' לעתיד אזכי' כעל כל אשר גמלנו לעבר ופירש מה שיזכיר
תיד ויאמר אך עמי המה וגו' ויהי להם למושיע והטעם לא מפני שהם
ויים אלא שבצרתם מגעת עד רום המעלות והוא לא צר באל"ף כמו שאמרנו
אך פניו היה סבה בכל זה להיותו בגלות עמנו כי זה היה סבה שעלתי
תנו למעלה. הנה נתבארו דברי המאמר בתכלית הדקדוק למתבונן בו והורגל
מוקות הללו. ומזה נבא לדברי רבה בר עופרן כי הב"ה יען ראה כי אין
ת בישראל לכן הקדים נשים כסאו בעילם אשר שם שושן הבירה כדי
שבת כבוד כסאו ירחם עליהם ויושיעם מיד שוסיהם כענין אל תנבל כסא
דיך. וגם הוא יורה שהוא ית' נפרע מהרשעה הזאת כי משורש כחם יצא
ן ולא לבד כחתם גזר דינה לשתמלוך אסתר תחתיה לסבב עלת המן
שע אחרי כן ואף אם זאת היתה סבה עלומה כמו שהקדמנו וכמו שיבא
גם להנקם ממנה אם לפקוד חטא אבותיה כענין על שלשים ועל רבעים
כאיו. ואם לפקוד עונה עניה וכבר נתפרסם היות הריגת הרשעה הזאת
ת לסבת התעוררה בבנות ישראל ביום השבת. גם יתבאר מזה מאמר
גלים חובה על ידי חייב כי נהרגה ע"י המן וכמו שיבא במקומו עד שלזה
ע סבה תהמלא שאתו וכמו שיבא ולז"א מלך ושרים ושתי והמן ובכיו.
הכל גזרה אחת היתי באופן שלא כפלו הענייכים האלה במקרה ובהזדמן
ונקראת ושתי מלך כי לה יאתה המלוכה:

הקדמה

הוי רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא (עזרא ט׳ ט׳ כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפנ[י] מלכי פרס איתתי בזמן המן:

הנה רב דימי בר יצחק ראה עוד ספק שני מרחוק תשועת עם זו. והוא היות המלך הזה שונא עם בני ישראל וירא ופחד ממהמלכתם על שזאת היתה כסבה למשתה וכמו שיבא. באופן שבקלה שבסבות יתרצה להמ[ית] הרע וכענין בעל התל ובעל החריץ אשר עוד יבא. ולכן פתח כי עבדים אנחנו ובעבדותנו וגו׳ אשר הוא כפל גדול לא לצורך ודי והותר כי עבדים אנחנו ולא עזבנו וגו׳ או ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו אלא שהכוונה להורות כי בהיותנו עבדים היו מלכי נכרים יראים ממנו עד שהוצרכנו להשגחה אלהית שלא יעזבנו ושיטה עלינו חסד וזה הורה במ״ש כי עבדים אנחנו כלומר כב[ר] היינו עבדים ולא די לנו לערכנו אלא שבעבדותנו לולי ה׳ שהיה לנו אז אבדנו בעניינו. ועוד יעיד על טוב העם הזה עם בני ישראל בשלא המירו דתם ביום מר כאשר נגזר עליהם להשמיד ולהרוג ולאבד שענין להשמיד המוז[כר] האמתי ממנו הנה הוא להעבירם על דת וכמו שיבא במקומו בס״ד. והיה ז[ה] בתחלת העיון מאמר סכל כי אם הם נהרגים תורה מה תהא עליה. אל[א] שהכוונה בלי ספק להעבירם על דת והיה כי ימאנו לשתות כוס המ[ר] להרוג ולאבד. וביום טובה כתיב ליהודים היתה אורה זו תורה שנתן לה[ם] רשות לעסוק בתורה וכמו שיבא שמה בסייעתא דשמיא. ומזה מעלת בני ישראל נודעת כי רבה היא ושיא שעמדה להם להצילם ולתת אויביהם לפניהם לח[ו] וזה טעם הכפל כי עבדים אנחנו ובעבדותנו כלומר כי ראה ה׳ בעניינו היינו עבדים ואם היינו נשמעים לדברי המן היינו יוצאים לחרות. ואמנם לא כן עשינו אלא שמנו עול גלות עלינו ועול הגזרה המרה ההיא וזהו ובעבדותנו. ולכן לא עזבנו ולא נטשנו ה׳ אלהינו ויהי עמנו להצילנו ולא בלבד כי גם ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס שבהיות דת מדי ופרס כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב בכל זאת השיב אחור ימינו האויב הזה אחשורוש ויצילנו מחרב אויבנו וירומם קר[ן] עליהם ולכן דרש כי ענין מלכי פרס הוא בזמן המן להורות על תוקף ה[נס] כי רב הוא בהיות זה ממלכי פרס אשר לא ישנו את תפקידם ולא יבו[שו] מפני כל ועתה היו לשמה כרגע ונזורו אחור ומי לא ידע בכל אלה כי ה׳ עשתה זאת כי הם בטלו רצונם מפני רצונו ובחרו מות מחיים על הי[חוד] אף הוא בטל רצון אחרים מפני רצונם. ועם כי הפסוק הזה נאמר על רב[ים] כורש ודריוש וארתחשסתא בדבר הבנין. יחס זה לענין אחשורוש כי מ[י] הצמיח קרן לישראל כי אחר שכורש המניע ובניו ובימי אחשורוש היה בטי[ל] עבודת בית אלהינו אחרי כן בבא דריוש בן אסתר הנקרא ארתחשסתא הג[ה] פרשת גדולת הנס הנעשה על ידי אמו במעט שבה עמה אמן:

הוי רבי חנינא בר פפא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא. (תהלים

י״ב

) הרכבת אכום לראשנו באנו באש ובמים ותוליאנו לרויה . באנו באש בימי
כבוכדנצר . ובמים בימי פרעה, ותוליאנו לרויה בימי המן :
ה ר׳ חיננא בר פפא ראה עוד ספק שביעי גדול. ורב בישע זה
וה״א בבא הצרה הזאת בעת היות בני ישראל מלוכלכים בחטאות
די שלא היה להם זכות אשר הוא היה הספק החמשי אלא שהיה בידם
א קדוש שהשתחוו לצלם וחטא הדם שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכמו
נפל למעלה . באופן כי בהוסיף על חטא הצלם פשע הסעודה אין מציל
ודבר למעלה . ולכן ר׳ חיננא בר פפא ראה כי היה דומה ענין זה לשני
יכים קודמים כי בא חנניה מישאל ועזריה בגו אתון נורא יקידתא אשר
הם אמר באנו באש, אין ספק שהיה לרחוץ ולהדיח לואת בני ישראל
תחוית הצלם אלא שלא הספיק הרחילה ההוא כי עוד הולרך כתר
ית כולל כי זה היה פרטי , ועוד לריך הכלל הקהל כלו להטהר וומרק
וף במים המרים והמאררים להשמיד להרוג ולאבד . וכ״ל כי הספיק
חנניה מישאל ועזריה לשכך מדת הדין בפעם ההיא ולא אבה ה׳ השחיתם
הצרכה עוד עלילת המשתה לשאיסור הע״א יהיה חוזר וכעור ועמוד
זה . וכמו כן גלות מצרים אשר הגזרה היותר קשה כל הבן הילוד היאורה
יכוה׳ ועל כן למחה הישועה בעת הה״א כודע ומדבריהם ז״ל בגמרא
י׳ פ״ג) שהיה על שעשה אברהם אבינו ע״ה אנגריא בת״ח או שהפרין
מדותיו של הב״ה וכמו ששני הענינים הללו כל א׳ בא על דבר קודם
האש על דבר הצלם והם המים על דבר אנגריא או הפרזת על מדותיו
כן כשהוליאנו לרויה בפעם הזאת היה על שני דברים על דבר הצלם
דבר האכילה כי עון הצלם עלמו איכו נמחק וכמו שהקדמנו באופן כי
ז׳ דומה לשתים האחרות באש ובמים . וזה יורה על גודל הנס הזה
לימי לאתנו מארץ מצרים כי כמו שכוונת פרעה היתה לעקור את הכל
ותר ממנו היתה כוונת הצר הצורר הזה וכמו שבא בדבריהם׳ ז״ל שגזר
שלא יהא אדם רשאי לקנות מהם עבדים כי בשלא יעבורו מנער ועד
וף ונשים ולכן הקדים ענין נבוכדנצר לענין פרעה כי כפי הקדימה
ית היה ראוי שיאמר באנו במים ובאש, ואיחרו לכוונה זו להורות כי
המן דומה לדבר פרעה אשר בקש לקעקע בילתם של ישראל יותר ממה
ה לדבר נבוכדנצר אשר לא כיון כי אם להגלותם מעל אדמתם ואם
שניהם שוים לרעה ולכן גדל הנס הזה עד מאד :
ר׳ יוחנן פתח לה פיתחא להאי פרשתא (תהלים כ״ח ג׳) מהכא
זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת
ו אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי ואסתר :
ו ר׳ יוחנן ראה עוד ספק שמיני ומוכע ישועת בני ישראל והוא היות
אסתר גם היא בכלל הגזרה בהודע שהיא יהודית כי דת למדי
כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב וכמו

הקדמה

שהקדמנו. וא"כ כאשר נודעה ליהודית גם עליה תעבור כוס וכמו שפי
פתחה בחכמה כי נמכרנו אני ועמי כי עקר הכוונה במכירה היא למע
וענין עיני לכסות עינים. וכמו שיתבאר בבואנו שמה בס"ד ולכן גזר אומ
ר' יוחנן כי אז נודע יד ה' וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו ול
לא אמר אימתי זכר חסדו ואמונתו אלא אימתי ראו כל אפסי ארץ
ישועת אלהינו כי אין הכוונה רק להורות על התשועה הגדולה הזאת א
כהיתה ונראתה. ויורה גם הוא יורה כי על שנתפרסם שמו ית' בעו
ותהלתו מלאה הארץ על כן ראוי להודות ולהלל כי זהו התכלית הנכ
לכל בעל נפש בישועת אלהינו וכבר קויים דבר זה לפי דעתי ע"י ישעי
הנביא אמר (ישעיה כ"ה א') ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך וגו'
שמת מעיר לגל וגו' על כן יכבדוך עם עז. לומר. ה' אלהי אתה וידע
כי כל תוכל, ומה שארוממך ואודה את שמך על כי עשית פלא איננו בש
הצלחתי וגדולתי כי אם תעשה או לא תעשה אין בזה אצלי דבר חדש
אלהי אתה ואני עבדך ויכול הרב לומר לעבדו עשה עמי ואיני זכך, אבל
שארוממך ואגדלה שמך הלא היא לפי שהודעת טבעך בעולם ומה בעל ע
היה בידינו בחק האמונה שלא תבא עליה מופת והוא ידיעתך והשג
בנו ודבקותך עמנו בחוסן הנפלאות והתשועות שב אומן דבר חזק וי
מוסד, כי מה ששמת מעיר לגל וקריה בצורה למפלה וכו' איני שמח
מפלתם ולא שש ועלז על ישועתי אלא כי על כן כבדוך עם עז אותם
פנים וקשי עורף שלא היו מאמינים עד עתה בודאי לעת קץ הפלאות כב
בלי ספק ועל כן אשמחה ואעלזה וכן ירא' מדבריהם ז"ל היסוד הזה ב
(ברכו' פ"ה) א"ר יוחנן משום רשב"י אסור לאדם שימלא שחוק פיו ב
שנאמר (תהלים קכ"ו ב') אז ימלא שחוק פינו וגו' אימתי ימלא שחוק
ולשוננו רנה בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה אשר
לספק בו מה להם אצל הגדיל ה' והלא הוא אומר בתחלה בשוב ה'
שיבת ציון, ויימא אימתי ימלא שחוק פינו בשוב ה' את שיבת ציון, אלא
להודיענו היסוד הגדול הזה כי לא על שיבת ציון שהוא התועלת הי
אלינו ימלא שחוק פינו אלא על הודעת שמו בעולם אשר זהו אז י
בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה ולהורות כי לא מפני זה לבד ובזה ה
המקובל הנ"ל ואמר הגדיל ה' לעשות עמנו עכ"פ נשמחה בישועתו כי הש
היא בלב אנכם להמלא שחוק פינו אשר הוא פירשו' רב זה לא עש
אם על שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה והוא האמור, ואזדי
יוחנן לטעמיה בשמעתין וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו כמו שביארנו

הט ריש לקיש פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא (משלי כ"ח
ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל. ארי נוהם זה נ
כלל הרשע דכתיב ביה עלה אריה מסובכו. דוב שוקק זה אחשורוש ד
ביה וארו חיוה אחרי תנינה דמיא לדוב, ותני רב יוסף אלו פרסיים שאו
ושותים

ותים כלוב ומקורבלים בבר כלוב ומגדלים שער כלוב ואין להם מכוחה
לוב . ומשל רשע זה המן . על עם דל אלו ישראל שהם דלים מהמצות
ע"כ :

הנה ריש לקיש ראה עוד ספק תשיעי לתשועה זו והוא מפאת המערכה וזה בהיות כי מן השמים נלחמו הכוכבים ממסלותם בעם בני ישראל
ת מעלה רמה לאויביהם וזה נרמז באומרו אחרי כוהם זה נבוכדנצר שנאמר
עלה אריה מסובכו אשר זה יורה על ממשלת נבוכדנצר מפאת המערכה
מו כן דוב שוקק אשר הוא אחשורוש . מאותות השמים נראה היותו מושל
מו שנאמר לנביא וארו חיוא אחרי תנייני דמיא לדוב באופן כי בבא המן
ע הזה על בני ישראל בבא ובאיל הכוכבים והמזלות הוא בא כנודע בהפילו
ר מיום ליום ומחדש לחדש וכמו שיבא בס"ד . המאוכה פי' בענין אין לרת
ם זו בלא ונלד המערכה אף אם תבא משם ממשלת אויביהם על כן אמר
ם דל דלים מן המצות . באופן כי בהיות ממשלת השונאים גדולה ואין
ית בישראל לעמוד כנגד המערכה המשלטת אויביהם ומגבירם . אז הנה
ולאים ונעזבים ולכן יראה גודל הנס אחרי כי צרה קרובה ואין עוזר .
יים זה מה שבא בדבריהם ז"ל (נדרים ע"ד) גדולה כבשה שעומדת בין
בים . גדול הרועה שמצילה . והוא כי אין נצחון האומה הזאת לחזק
אמתי כי לא בידם יעשו חיל . גם לא לחולשת האויב ומיעוט גבורתו כי
ה היא וכבר סופר כי כבוד עושרו ורב בניו לא יסופר . והאומה הזאת
מפוזר ומפורד . ועלובה עיסה שהנחתום מעיד עליה . כי אתם המעט
ל העמים, ועל כן היתה סברת ר' מאיר שצריך שיקרא כל המגילה כלה
לאות גדולת הנס הזה מגדולת אחשורוש והמן ולאיפסיק הלכתא כוותיה :

ר' אלעזר פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא (קהלת י' י"ח) בעצלתים ימך המקרה בשביל עצלות שהי' להם לישראל שלא עסקו
ירה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאמר ואם מך הוא
מערכך, ואין מקרה אלא הב"ה שנאמר המקרה במים עליותיו :

הנה ר' אלעזר ראה עוד ספק עשירי בישועה הזאת והוא כי כביכול תשש כח של מעלה והנה הוא ית' כאיש נדהם כגבור לא יוכל
שיע וזה נודע מפסוק צור ילדך תשי וידענו כי לא בחיל ולא בכח ולא
בנו כבעת כאשר אין בנו תורה ומעשים טובים אשר הם כלי מפלנו .
כי זהו ענין וחמושים עלו בני ישראל וסמיך ליה (שמות י"ג י"ח) ויקח משה
עצמות יוסף עמו להורות כי כלי מלחמתם אשר העלו עמהם ממצרים
רע לקרוע הים הלא הנה עצמות יוסף וכענין מאמרם ז"ל הים ראה
למי ראה ארונו של יוסף ראה דכתיב וינס ויצא החוצה וכן יראה
שנאמר ביהושע (יהושע כ"ד ל"ב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני
אל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור
שכם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה . ובא בדרש כי חשבו העצמות

הכם

הקדמה

ההם לנחלה טובה מה שנקברו בנחלתם כי זכותם יגן עליהם והרי אלה כלי מלחמה, והשואל כי לא נזכר פה כי אם משה וכו' שעם בני ישראל לא העלו דבר יקבל תשובתו מדבריהם ז"ל אף עצמותיהם של שבטי' העלו עמהם וזהו ענין ר' אלעזר כי בעצלות ידים של ישראל שלא עסקו בתורה בימים ההם ובעת ההיא תשש כח של מעלה וכאשר התעוררו בתשובה גדלה שכת מלכו של עולם. ומה שהוכיח ר' אלעזר תיבת ימך המוקרה מפסוק ואם מך היא מערכך ולא מפסוק וכי ימוך אחיך הקודם אליו בתורה אחשוב כי בא להודיענו ענין נכבד והוא כי ענין העניות הנז' לא בערכו יתברך כאמו יתעלה הוא מכל זה עילוי רב אבל הוא כאמר בערך אלינו וזהו ואם מך הוא מערכך:

היא רב נחמן בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, (תהלים קכ"ד ב') שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם אדם ולא מלך:

הנה רב נחמן בר יצחק בחן בענין הזה ספק אחד עשר והוא בבו הרעה הזאת ע"י איש צר ואויב ולא ע"י מלך וזה כי מלך במשפ יעמיד ארץ וימאן לעשות כדבר הרע הזה ובהיות הדבר נעשה ע"י אח ישמח לבו גם הוא וכמו שבא בדברי רז"ל אלא הכסף נתון לך כי הו שמח לאידי' ועל שיעשה ע"י אחרי' ומזה נודע מה שכתב נשנה למעלה כ בהרפות ידינו מהתורה ומעשי' טובים הננו כמטרה לחץ לכל יצא יהיה מ שישיה ובוז משפחות יחתנו וזה נראה כי המן הרע הזה לא היה מלך ול בן מלך ולא מזרע המלוכה דספר של כפר קרינוס היה עשרי' ושתים שנ כדאיתא בגמרא ויצא בפסוק ויקח המן את הלבוש ואת הסוס בס"ד. ולו שמלא שהשתחוו לצלם או שנהנו מסעודתו של אותו רשע נדבו לבו להחרי ולהכרית את שמנו לולי ה' שהי' לנו ולכן סבר ר' יוסי כי די לחובת קריאת מאמר הדברים האלה כי משם גדולת הצר הצורר. ולרמוז ע"ז אמר אדם ול מלך. ועם זה נחה שקטה קושיית הכתוב כי להורות על מעלת הנס וגד אמר בא הכפל בו לולי ה' שהי' לנו. לולי ה' שהי' לנו היה מן הראוי שיאמ בקום עלינו מלך גדול לא אדם פחות ונבזה כי הלא כה דברו של איוב הענ כדף תערוץ. ודוד אמר אחרי מי יצא מלך ישראל אחרי פרעוש אחד. א היתה הכוונה ממנו מה שקדם כי ראוי להודות לה' כי טוב לפי שהצילנו בהיות ברפיון ידים עצלים מן התורה והראיה על זה כי אדם ולא מלך קם על והאל עמד לנו בעת צרה למענו ולא למעננו:

אמר המור משה בנו לא אחדל מלכתוב מה שנראה לי בפירו' המזמור דרך זה ויתיישבו רוב ספקי המזמור בענין ובכפל לולי ה' שה לנו יאמר נא ישראל. כנגד חלוקת חציבין ישראל שנקראו בנים למקו' ל ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם עיין הרב ן' שועיב ז"ל שפי' שתיבת א חוזר לתיבת עלינו. עלינו שאנחנו אדם ע"כ אתם קרויי' אדם ואין א ע"א.

ע״א קרויי׳ אדם. וזה כנגד חלוקת חביב אדם שנברא בצלם והוא ישראל לבדו ומעלה אחרת יתירה היא שנקראו בנים למקום. אזי חיים הם א״ה ע״א שהם בעלי חיים לבד לא אדם עיין הרב ן׳ שועיב ז״ל. בחרות אפס בנו אשר יש לנו מעלה יתירה והוא הזר לחלוקת חביב אדם דסליק מניה. אזי המים שטפונו הם א״ה ע״א כמ״ש הרב ן׳ שועיב ז״ל. נחלה עבר על נפשנו עיין לרב הנז׳ וזה כנגד חלוקת חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה ולז״א נפשנו ולא אמר בנו ולדרך הרב מגרמישא ז״ל המים הוא המן. אזי עבר על נפשנו המים הזדונים כנגד חלוקת חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה והיו מים זכים מים עכורים ואזי עבר על נפשנו המים הזדונים ולדרך הרב מגרמישא ז״ל המים הוא המלך ולז״א בזה הזדונים ועיין למר א״א ז״ל בפירוש מאמר בעל התל ותראה איך צודק במלך תואר זדון כי רצונו לאבד ישראל יותר מהמן ברוך ה׳ שלא נתננו טרף לשיניהם הם א״ה ע״א. אם נמשל ב״א אם נמשל מים כדברי הרב ן׳ שועיב ז״ל. ואם כדברי הרב מגרמישא ז״ל חוזר להמן יעצתו ולמלך וכו׳ נפשנו כצפור חוזר אם לחלוקת שנקראו בנים ואם לחלוקת שנתן להם כלי חמדה כי בשני אלו הזכיר נפש. הפח נשבר ואנחנו אם הגוף ואם הנפש נמלטנו כדברי הרב ן׳ שועיב ז״ל. עזרנו בשם ה׳ מפני שקודם אמר לולי ה׳ לולי ה׳ בקום בחרות שטפונו נחלה טרף לשיניהם נמלטה נמלטנו וכל זה הוא הרחקת ההזק אמר עתה עזרנו בשם ה׳ שהוא הקרבת התועלת הרוג בשונאיהם ופרשת גדולת מרדכי ועיין למר א״א ז״ל פירוש פסוק ליהודים היתה אורה כי חוזר לפסוק ומרדכי יצא. וכינהו בעושה שמים וארץ כי אם אין ישראל כמו שראו א״ה ע״א ובפרט המן ואחשורוש המכלים הכל אין שמים וארץ בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית ואם אין תורה כמו שראו א״ה ע״א ובפרט המן ואחשורוש כדרז״ל בפסוק ליהודים היתה אורה גו׳ אין שמים וארץ בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית. ועם מ״ש הרב ן׳ שועיב ז״ל לא יתיישב מאמרם זה אדם ולא מלך כי הוא תאר לישראל. ועם דרך הרב מגרמישא ז״ל אמר המאמר אדם ולא מלך תאר להמן באדם בלו כי עם היות נראה ממאמר בעל התל וכו׳ כי יותר היה רוצה המלך לאבדם יותר מהמן ותארנו אותו בהמים הזדונים עם כל זדונו וגאונו ורום לבו לא עלה על לבו להוציא הדבר מפיו ולא קם. והוציא וקם אדם הוא המן אדם הוא ה״מ נשאר כון לתשלום שמו הוא עץ גבוה חמשים ועם זה צדק הכסף נתון לך חשבון לך הוא עץ חמשים ובשערי בינה אל הסר״ר אליעזר מגרמישא ז״ל כתוב המלך גימטריא המן לכך ב׳ פעמים המים שטפונו המים הזדונים ובאותו מזמור ג״פ כתיב אזי אזי אזי ג׳ ב״ד. כ״ד תיבות באותו מזמור וכ״ד אותיות בבני המן וכ״ד פעמים המן במגילה וביאור דבריו כי תיבת המים גימטריא המן יצדקו דברי רב נחמן כי מזמור זה עליו נאמר. ואם קראו אדם לא לחשיבות נאמר רק לדרוש אדם ולא מלך:

קיב רבא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא. (משלי כ״ט ב׳)

הקדמה

ברבות צדיקים ישמח העם זה מרדכי ואסתר דכתי' והעיר שושן צהלה ושמח
ובמשול רשע יאנח עם זה המן דכתיב והעיר שושן נבוכה וגו' :

הנה רבה ראה עוד ספק י"ב רב ועצום להללה זו והוא שאין מגין ע
הדור. ולכן אמר כי במרדכי ואסתר די להגין כי צדיק יסוד עול
כתיב. ומה גם בששניהם תקנו שני חטאי בני ישראל. מרדכי תקן חטא הלל
בשלא יכרע ולא ישתחוה והכי איתא במדרש רבתי דאחשורוש. איש יהו
היה למה נקרא שמו יהודי והלא ימיני הוא לפי שייחד שמו של הב"ה כנג
כל באי עולם דכתיב ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה וכי קנתרן היה ועו
על גזרת המלך אלא כשלוה אחשורוש להשתחוות להמן חקק ע"א על ל
ונתכוון כדי שישתחוו לע"א. וכשהיה רואה המן שאין מרדכי כורע ומשתחו
לו נתמלא חמה ומרדכי אומר לו יש אדון המתגאה על כל העמים היאך א
מניחו ואשתחוה לע"א ולפי שייחד שמו של הב"ה נקרא יהודי אל תקרי יהו
אלא יחידי ע"כ למדנו עולם הוומת מרדכי כי לא נתכוון להכעים את ה
ולא להשתרר רק לשם ה' נתכוון ובזה כפר על כל הקהל בחטא הצלם והי
איתא בש"ר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים מה הב"ה עוש
במצרים בשביל ישראל איך נשתעבדו ישראל במצרים וגלה הב"ה עמהם אמ
לו להב"ה כל כך למה אמר להם כל הימים שאני עמהם אין נוטלים ב
רע במצרים הייתי עמה ונמצאת שלמה שנאמר גן נעול אחותי כלה בב
הייתי עמה ונמצאת שלמה שנאמר הן איתי אלהכא די אנחנא פלחין במ
הייתי עמה ונמצאת שלמה שנאמר ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ע"כ. הנ
שהיה דבר מרדכי כולל ועוד אני עתיד להאריך בזה להלן בפסוק איש יהו
בס"ד עיין עליו ונשוב למה שהייכו בו כי בזה נתקן חטא הצלם. וחטא השעוד
נתקן ע"י אסתר כדברי רב במגלה וישנה ואת נערותיה לטוב שהאכיל
מאכל יהודי כי שנה על לבה ואסרה אסר אסרה על נפשה לבל תתגא
בפת בג המלך ובין משתיו. ואין ספק כי היה זה בזיון גדול למלך שתגנ
נפשה במאכל המלך והמן אפטרופוריא של תלוכה זו כמו שבא במדרש רב
(פ"ו) דאחשורוש אלל ודתיהם שונות מכל עם. ובאמת כדאי הוא הבזיון הז
לקלף גדול והיא הערה למות נפשה. ופקח עיניך כי לא שמה נפשה בכ
על הבעילה כמו על האכילה ואם שתיהן באונס. אלא שענין האכי
חטאת הקהל הוא בשעודת אחשורוש ולכן השליכה נפשה מנגד ולא נתפייס
באומרה אנוסה אני' ועמוד על זה' ואחרי שכן הוא הנה הנס מרדכי ואס
מגן ולנה לעם בני ישראל ולכן בבא עליהם ברכת טוב ישמח עם כי יו
היו שמחים עם בני ישראל בלאת מרדכי מלפני המלך בכבוד גדול ומהללה
וזהו סמיכות הכתובי' שנה כי ילאת מרדכי מלפני המלך בלבוש מלכו
היתה ליהודים אורה ושמחה' וכמו שיבא שמה בס"ד :

הי"ג רב מתכה אמר מהכא כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרוב
אליו וגו' :

הנה

הנה רב מתנא ראה עוד ספק י"ג עלום ורב מכל הנאמרים. והוא כי
כבר נחתם גזר דינם בשמים וכדאיתא במדרש רבתי (פ"ו) דאחשורוש
כו שם א"ר יצחק כפתא המן הרשע בעצה גדולה בא על ישראל הה"ד
לאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים וגו'. ואין העם האמור
ן אלא ישראל הה"ד אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה'. אמר המן
חשורוש אלהיהם של אלו שונא זמה העמד להם זונות. ועשה להם משתה
ר עליהם שיבואו כלם ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם שנאמר לעשות כרצון
ש ואיש. כיון שראה מרדכי כך עמד והכריז עליהם. ואמר להם לא תלכו
כול בסעודתו של אחשורוש שלא הזמין אתכם כי אם ללמד עליכם קטיגוריא
י שיהיה פתחון פה עם מדת הדין לקטרג עליכם לפני הב"ה. ולא שמעו
ברי מרדכי והלכו כלם לבית המשתה. א"ר ישמעאל י"ח אלף וחמש מאות
כו לבית המשתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו מיד עמד שטן והלשין
יהם לפני הב"ה ואמר רבש"ע עד מתי תדבק באומה זו שהם מפרישים
ם ואמונתם ממך. אם רצונך אבד אומה זו מן העולם כי אינם באים
שובה לפניך. א"ל הב"ה תורה מה תהא עליה אמר לפניו רבש"ע תסתפק
ליונים וגם השוה דעתו למחות את ישראל. באותה שעה אמר הב"ה למה
אומה שבשבילה הרבתי אותותי ומופתי לכל הקמים עליהם לרעה אשביתה
וש זכרם מיד אמר הב"ה לשטן הבא לי מגילה ואכתוב עליהם כלייה. באותה
ה הלך השטן והביא לו מגילה וכתב עליה. מיד יצתה התורה בבגד אלמנות
כה קולה בבכי לפני הב"ה וגם מלאכי השרת נעקו לקול בכייתה ואמרו
יו רבש"ע אם ישראל בטלים מן העולם אנו למה אנו צריכים בעולם שנאמר
אראלם צעקו חוצה ומלאכי שלום מר יבכיון כיון ששמעו חמה ולבנה כך
פו נגהם שנאמר אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. באותה שעה רץ
הו ז"ל בבהלה אצל האבות ואצל משה בן עמרם אמר להם עד מתי אבות
לם רדומים בשינה ואין אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויים בה כי חמה
ב' וככבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכי' במרר ואתם עומדים מנגד
כי משגיחי'. א"ל מפני מה. א"ל מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורו' ובעבור
נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם. אמרו לו אברהם
ק ויעקב אם הם עברו על דת הב"ה ונחתמה גזרתם. מה אנו יכולים לעשות
אליהו ז"ל ואמר למשה אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל
לת גזרתם לבלתי השחיתם שנאמר לולא משה בחירו וגו' מה תעשה על הצרה
ת כי באו בנים עד משבר וגו' אמר לו מרע"ה כלום יש אדם כשר בדורו
ר אמר לו יש ושמו מרדכי. אמר לו לך והודיעו כדי שיעמוד הוא בתפלה
י ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הב"ה. אמר לו רועה נאמן כבר
בה אגרת כליה אמר לו משה אם בטיט היא חתומה תפלתנו נשמעת ואם
נחתמת מה שהיה הוא. אמר לו בטיט היא חתומה אמר לו לך והודע
דכי. מיד הלך למרדכי הה"ד ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ע"כ. הנה
כי

הקדמה

כי להיות גזר חתומה רפו ידי אבות העולם ונתיאשו מן הראשונים וגם ה
הנביאים לולי חילוק טיט לדם אשר נדבר בו ונבארהו בפסוק ומרדכי
בס"ד. רפה ידו מהם, לכן רב מתנא אמר פסוק זה, ועניינו הא דאמרינן ב
(פ"ק) אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב מנין לגזר דין של צבור ש
נחתם, שאינו נחתם והכתיב נכתם עונך לפני אלא מנין שאעפ"י שנחתם מת
שנאמר כה' אלהינו בכל קראנו אליו ע"כ וכן ביבמות (פ' י"ב) אמר רב מ
כי להיות גזר דין של צבור אפי' שנחתם נתקרע והנו לכם, אמנם איך
משה ע"ה אם בדם היא חתומה מה היה קשה לו מאחר שהוא גזר דין
לצבור:

היד רב אשי אמר מהכא או הנסה אלהים וגו':

הגה רב אשי ראה עוד ספק י"ד והוא היות הגזרי הזאת במדינו' ממל
רחוקות ואפשר שלא ישיגו שמה האגרות האחרונו' ואלו היה ה
בממלכה אחת היה נקל, והנה רואה כי הוצרכו רוכבי הרכש האחשתר
בני הרמכים להיותם קלי המרוץ עד מאד, לכן פתח רב אשי בזה המ
ועניינו עם מ"ש רז"ל. בפסיקתא ר' ברכיה בשם ר' יודן בר"ם אמר ה
לישראל בני החדש הזה לכם בחדש הזה חידוש גאולה יש לכם כן לעתיד
לשעבר לא גאלתי אלא אומה מתוך אומה ועכשיו אני גואל אומה אחת מתוך
אומות הה"ד או הנסה אלהים וגו' ע"כ. הרי ששם הבטיח לגאלנו מבי
אומות ולכן בבא עלינו צרה וצוקה בימי אחשורוש אעפ"י שהיה המקום ר
הושיענו משם. (שם) ועוד אמר רב יודן לבא לקחת לו גוי וגו' עד מור
גדולים שבעים ושתים שמות הם ואם יאמר לך אדם שבעים וחמשה
אמור לו לא מהם גוי בני שאינו מן המנין א"ר אבין בשמו גאלן שמו
הב"ה שבעים ושתים אותיות ע"כ. הנה הורה בזה כי עשה בעבור
הגדול שהיה עמנו כאשר דברנו למעלה בפתיחה הס' ואפש' כי זאת ה
כוונת אסתר באומרי' יבא המלך והמן היום אשר שם כרמז שמו של ה
בראשי תיבות כדי לשתף שמו בצרתן של ישראל כדי שיזכו לגאולה, ו
נוסיף לקח שוה בס"ד, ומאמרי' רב מתנה ורב אשי באומרם מהכא פי
הרש"י ז"ל שהוא כמו פתח לה פתחא להאי מהכא כמו באחרים ובחר בק
ואמר מהכא. זה שיעור מה שראיתיו מספיק לפתיחות הללו. ומעתה
לבאר המגלה בעזרת שדי:

ויהי

בימי אחשורוש הוא אחשורוש המולך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה :

ויהי בימי אחשורוש הטיבו אשר דברו כי למען דעת לדקות ה' ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם ומיד שר גדול מלך אדיר סופר הנה פרשת גדולתו. ואני אומר כי כלל בפסוק ראשון מעלתו וכי היה ראוי להיות מכובד במלכותו לד' סבות ראוי שיכובד כל מלך באחת מהן כ"ש בארבעתן. הא' כאשר המלוכה הזאת היתה לו ירושה מאבותיו אז הממלכה נכונה בידו. כי על כן אין מושחין מלך בן מלך אם לא מפני המחלוקת כשלמה ומפני אדניה וכיוצא מפני עתליה ויהואחז ומפני יהויקי' כדאיתא בהוריות פ"ג כי בזולת זה הממלכה חוזרת אחר אכסניא שלה. הב' אם המלך הזה הוא חכם אוהב משפט ומואס בבצע מעשקות. הוא מרומים ישכון ותנשא מלכותו. הג' כאשר המלך הזה מלך עליהם בחזקה ועלם בכחו ותושע לו ימינו כל העם יראוהו ויכבדוהו. הד' כאשר יהיה מלך גדול ויצא שמו בכל המדינות כי הוא איש גבור חיל איש מלחמות אז כל גוי וכל ממלכה יבאו להשתחוות לו ויאמרו לו משול בנו ומלוך עלינו ספר הכתוב כי כלם היו במלך הזה וכי על כן נשא מלכותו. ועל הראשונה אמר ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש ולבאר זה צריך אני לחקור אם האיש הזה היה מלך בן מלך מזרע המלוכה אם לאו. כי יש פני הראות לכל צד, אם אל הצד השולל יראה שלא היה בן מלך ולא מזרע המלוכה וראיה ממכלתין איתא בגמרא (מגילה פ"א). המלך מהודו ועד כוש אמר רבא שמלך מעצמו אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי. אמרי לה לשבח דלא הוה איניש דחשיב למלכא כותיה. ואמרי לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהיב וקם ע"כ. ופרש"י שמלך מעצמו שלא היה מזרע המלוכה הנה מבואר כגלה שלא היה מזרע המלוכה כי על כן ככתב המלך חסר כי אף למאן דאמרי לה לשבח הוא היה הגון מעצמו ולא היה בן מלך. ותו איכא התם ויקלוף המלך וגו' אמאי דנקט ביה כולי האי אמר רבא שלחה ליה בר אהורייריה

דאבא

מדרש מגלת אסתר

דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וההוא גברא אשתעי בחמריה מיד וחמתו בערה בו ע"כ. ופרש"י אחורייריה שומרי הסוסים. ובערוך פי' שומר אורות הסוסים ושומר אבוס בעליו תרגומו וחמרא אוריה דמאנושי הנה שהיה פקוד על אבוסי בלשאצר וכי לא הי' בן מלך ולא מזרעו וכן כתב הה"ר יוסף יחייא ז"ל. ואם אל הלב המחייב אומר כי יש ראיה וראיות כמו כן מורות כי היה בן מלך. ומהם איתא בתרגום רבה דירושלמי דמגלת אסתר וז"ל ודריוש מדאה קביל מלכותא מיניה עד דאיתיליד אחשורוש רשיעא ונסבה לושתי בת בריה. הוא אחשורוש בר כורש דמלכות אסיא בר דריוש מדאה, הנה בפירוש אמר שהיה בן מלך. ועוד מצאתי (סי' תתרמט) בילקוט ז"ל ועוד שלחה לו שוטה טפש אם בייתך ילא לבך דע כי אני ושתי המלכה בתו של בלשאצר בנו של נבוכדנצר אותו שהיה מתקלס במלכים ורוזנים נעשו מאומה לפניו שכן הוא אומר והוא במלכים יתקלס ורוזנים משחק לו ולא היית כקוסדור לרוץ לפני מרכבת אבי. ולו היה אבי קיים לא נשאת לי ואתה מבקש להכניסני ערומה. ובשביל כבודך איני נכנסת שלא תעשה שקרן בפני גדולים שאם אני נכנסת ואיני נאה יאמרו המלך שקרן הוא ואם נמצאתי נאה הם אומרי' וכי זה משתמש בנאה זו והורגים אותך כדי ליטול אותי. ולמה עשה הב"ה כן בשביל שלא הניחה לאחשורוש ליתן רשות לבנות הבית. אמרה לו מה שהחריבו אבותי אתה מבקש לבנות. והיאך נטלה אחשורוש לאשה אמר רב אותו הלילה שנהרג בלשאצר והמליכו לדריוש אמר לו דריוש לכורש בנו את המנורה והוציאו מוחו של בלשאצר והיו מסובים שם כורש ודריוש. אמר לו דריוש לכורש עמוד וטול מלכותך שאתה ראוי למלכות שהיה דניאל אומר לך שאתה נוטל המלכות שהיה כורש באפיקון של נבוכדנצר והיה דניאל שואל בשלומו של מלך. אמר לו כורש לדניאל הכרת לי. למה אתה שואל בשלומי כך שלא ישמע המלך ויהרגני. אמר לו עתיד הב"ה ליתן לך מלכות שכבר נתנבא עליך ישעיהו שתמלוך ותתן רשות לבנות הבית שנאמר כה אמר ה' למשיחו לכורש וגו' אמר לו כורש דניאל אמר פריס פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס למדי תחלה ואח"כ לפרס. והיה דריוש מדי וכורש פרסי שכן הוא אומר ודריוש מדאה קביל מלכותא. וי"א אביו היה מדי ואמו פרסית וכשהמליכו דריוש אותו הלילה היה מיסב במקום שהיה בלשאצר מיסב ונפלה ערבוביא מטתו של בלשאצר שהיו אלו הורגים ואלו בוזזים. ושתי היתה נערה ורצתה בין המסובים כשראתה הבית בערבוביא שהיתה סבורה שאביה קיים ובאה לחיקו של דריוש וחמל עליה והשיאה לאחשורוש בנו. והב"ה אמר והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד. לפיכך נגזר עליה כך עכ"ל הנה מבואר נגלה שהיה בן מלך. אלא שנראה דברי המדרש ודברי התרגום חולקי' כי המתרגם אמר שהיה בן כרש בן דריוש. ובמדרש אמר שהיה בן דריוש. וזה מה שלא יקשה כדאמרינן בגמ' ר"ה הוא כרש הוא דריוש הוא ארתחשסתא כי כרש על שם שמלך כשר היה ומנין אותיות של כרש עולות:

למנין

כין אותיות דריוש כמו שכתי רש"י בספר עזרא וארתחששתא על שם המלכות
יאיתא התם ובסדר עולם כי כל המלכות נקרא ארתחששתא . והכא כמי
מא בן כרש בן דריוש הוא כרש הוא דריוש . ואי קשיא לי הא קשיא לי
ך אמר דאחשורוש זה הוא בנו של דריוש כי אחשורוש הוא פרסי ודריוש
די. ואפשר דקבירי ליה דפרסי פירו׳ מלך פרס והוא מדי תדע דאמרינן
מרא (מגילה פ"ק) כתיב חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב למלכי מדי ופרס
מר רב חסדא אתמויי אתנו בהדי הדדי אי מיניכו מלכי מינן אפרכי . ואי
ינן מלכי מיניכו אפרכי . ופרש"י חיל פרס ומדי הפרתמים סמך פרתמים
לל מדי . וכתיב למלכי מדי ופרס כאן סמך מלכות אלל מדי ע"כ . ומדקאמר
מעשה תקפו של אחשורוש הלא הם כתובים על ספר דברי הימי׳ למלכי
די ופרס וסמך מלכי למדי ש"מ מלכי ממדי הוו . ועוד תדע דכתיב שרי פרס
די רואי פני המלך . הנה דלאפרכי סמך פרס . לפי שמלכי הוו ממדי כדאתנו
הדי הדדי והשתא דאתינא להכי הא דאמרינן (שם) בגמ׳ דלא הוה חזי
מלכותא וכו׳ לאו דלא הוא מזרע המלוכה כדפרש"י אלא שלא היה ראוי
ים מלך שהיה מושך ביין את בשרו ואל למלכים שתו יין כתיב אם משום
היה שטוף בזימה כמו שמתבאר (שם) במגלה וכמו שכתב במקומו . וכן
א דאמר בר אהורייריה דאבא . לא שהיה כך אלא שלא היה ראוי בערך
בוכדנלאר להיות בומר אריו וכהא דאמרינן במדרש דלעיל ולא היית כקוסדו׳
רוץ לפני מרכבי׳ אבי שבאורו בודאי לא היית כדאי להיו׳ ממונה על המרכבה
ערך מעלתו ולעולם שהיה בן מלך הוא שאמ׳ הוא אחשורוש המולך מהודו
עד כוש כי היה אחר לפניו שלא מלך כ"כ כמוהו וכדברי הראב"ע ועוד
וסיף לקח בסמוך בס"ד . ומתוך גאות ושבח הכדרש בהמולך כלע הב׳ והג׳
זו דלא הוה איכים דחשיב למלכא כוותיה . ואפי׳ היה בן בוקר ובולם שקמים
וא מלך עלמו לא הוה איכים דחשיב למלכא כוותיה . והיא המעלה הב׳ אשר
כרכו . ולמאן דדרים לגנאי מתוך גאותו למדנו שבאו שעלם עליהם במומכו
ודאי שפזר כתן לשרים ולפרתמים ודלת העם עד לפניו יכרעו ויפלו והיא
המעלה הג׳ ואין ספק כי משמעו׳ קרא איכא ביכייהו וזה דרש הכתיב וזה
הקרי וכלפי הדי׳ אמר המלך מהדו ועד כוש וגו׳ אים מלחמות וגבר מוללא
במלחמותיו וכמו שיתבאר בס"ד . ובבא אל ביאור הכתוב ויהי בימי אחשורוש
אמרינן בגמרא (מגילה פ"ק) א"ר לוי ואי תימא ר׳ יוחנן דבר זה מסורת
הוא בידינו מאבותינו מאנשי כנסת הגדולה שכל מק׳ם שנאמר ויהי אינו אלא
לשון לער ושקלינן וטרינן בה ואסיקנא אלא אמר רב אשי ויהי איכא הכי
ואיכא הכי ויהי בימי ודאי לשון לער הוא . וידוע היות תיבת ויהי נחלקת
לשתים וי״ הי״ ושניהם לשון אוי״. כי וי״ הוא לשון תרגום ובתורה בנביאים
וכתובים מליכו שהקדוש ברוך הוא חולק כבוד ללשון ארמי כדאיתא (פמ"ד)
בב"ר ואחרי שכן הוא וההפסד והכליון מיוחס אל הזמן א"כ באומרו ויהי
בימי מן הראוי שיהיה לער . האמנה בב"ר פמ"א ובויקרא רב"ה פי"א אמר ר"ש
בר

מדרש מגלת אסתר

בר אבא בשם ר' יוחנן בכל מקום שנאמר ויהי משמש לצרה ושמחה. אם ל
אין צרה כיוצא בה. ואם שמחה אין שמחה כיוצא בה אתא ר' שמוא
נחמן ועבד פלגא בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה והיה שמחה. ו
טעמו של דבר ע"ד הפשט אחרי שתיבת ויהי היא מלה מהופכת מע
לעבר כי יהי הוא עתיד והוי"ו מהפכו לעבר אין ספק כי זה מורה ל
אחרי שמה שהיה להיות אמרו עליו שכבר היה ומה שכבר היה חלף וה
לו. וההפך בתיבת והיה. כי היה הוא עבר והוא"ו מהפכו לעתיד זה יו
על שמחה. אמנם היות תיבת ויהי לפעמים מורה על שמחה כדאמר
בגמ' (מגילה פ"ק) אחרי שהיא נחלקת לשתים י"ה הי כמו שקדם אפ
שהוא ע"ד אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט. ואחר שיש בו ב' מיני ל
אתא למעט לפעמים. האמנם עד"ה כטעו' טעם מן בטעמו של דבר. ואו
נודע מספר התיקונים בכמה מקומות היות ד' אותיות של שם ההויה
מהם במדרגת זכרים הלא הן י"ו וב' מהם במדרגת נקבות הלא הנה ת
ההין וכל שלטא נוקבא על דכורא הוי דינא כי ע"כ השם בהיפוך אותי
מורה על הדין דשלטא נוקבא על דכורא ושם אלהים מזה הטעם הוי די
דשלטא ה' על י' ולכן ויהי דשלטא נוקבא ה' על דכורא י' ה"י לצער ולכ
ור"ש בר אבא בשם ר' יוחנן אמר דויהי מלך דהוו תרין דכרין ו"י הוי רחמ
ומלך דשלטא ה' על י' הוי דינא ולכן משמש לצרה ושמחה. אבל והיה דשלט
דכורא על נוקבא ו' על ה' י' על ה'. תמיד משמש שמחה דהוו ברא ו
ברתא ואבא על אימא ועמוד על זה כי הוא פלא. ועוד בדברי הה"ר ילנ
הכהן ז"ל טעם אחר ע"ד הפשט. מפני מה אמרו שויהי הוא לשון צער ל
שאין מדרך התחלת הדבור בוא"ו המורה על המשך הדברים כמבואר ל
חלקו אותה לשתים הן ו"י ה"י. ושניהם לשון צער ע"כ. ודבריו נכונים יור
מדברי מי שכתב כי להיות מגלה זו כתובה בין דברי הימים אשר לפרס ומ
שעל כן התחילה באות וא"ו שקדמו לספור זה ספורים אחרים וזה כמנ
אחריהם. ואין בדבריו ממש כי מגילה זו לא הועתקה מספריהם אבל כתבו
מרדכי היהודי וחכמי ונביאי הדור ההוא וחז"ל אמרו דברוח הקדש נאמר
והוכיחו זה (שם) בגמרא מכמה פסוקים. הוא אחשורוש אמרינן (שם) בגמר
הוא אחשורוש שהרג אשתו מפני אוהבו והרג אוהבו מפני אשתו. וכוונת
כי הש"ית כל אשר חפץ עשה והוא סבב מיתת ושתי על ידי המן להמלכ
אסתר ואח"כ סבב מיתת המן על ידי אסתר והכל מאת ה' מן השמים וב
עוד במדרש רבתי (פ"א) דאחשורוש הוא אחשורוש הוא חמשה לרעה. וחמש
לטובה. ה' לרעה הוא היה גבור ציד. הוא עשו אבי אדום הוא דתן ואבירם
הוא המלך אחז. הוא אחשורוש. ה' לטובה אברם הוא אברהם. הוא מש
ואהרן. הוא אהרן ומשה. ודוד הוא הקטן. הוא יחזקיהו. הוא עזרא על
מבבל. ר' ברכי' בשם רבנין אמרי אית לנא חד דטבא מכלהון הוא ה' אלהינ
בכל הארץ משפטיו שמדת רחמיו בעולם ע"כ. ויש להשקיף בו השקפות
השקפה

קפה א' במה כחם גדול להודיענו שיש ה' הוא לרעה וה' לטובה ומה
פת לן. השקפה ב' במה שמנה ה' לרעה האם היתה שכחה לפני כסא
תם דהא כתיב הוא היה אבי אהל ומקנה הוא היה אבי כל תופש כנור
גב והם הוא אבי כנען. הוא אבי מואב עד היום. הוא אבי בני עמון
היום. כי הוא אמון הרבה אמונה הנה אלה רשעים שהם אחרים ויש
ם רבים ימלאו בעת הסיפור. ואולי יש צדיקים יותר מהם. השקפה ג'
הוא אמר חמשה לטובה ומנה שהם השקפה ד' ששנה סדר הכתובי' במשה
הרן כי מקרא הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם וגו' הם המדברים אל
עה וגו' הוא משה ואהרן והוא שנה הסדר וזה לא יהיה בלי סבה. השקפה
ענין ר' ברכיה אית לכא חדא וכו' מה בא ללמדנו. ומה ענין שמדת
מיו בעולם. והנ"ל כי הם ז"ל ראו החמשה הוא הללו מיותרי' לגמרי כי
זרי שכבר הקדים (בראשית י' ט"ו) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות
ור בארץ. מה צורך לומר הוא היה גבור ציד לפני ה' וכיון דאייתר ודאי
רשא קא אתי וראה אמיתת זה כי על כן לא דרשו הוא החל להיות גבור
ארץ אשר הוא הראשון במקרא ודרשו הוא היה גבור ציד שהוא שני במקרא
ם שיש לאומר שיאמר כי מפני שאמר כי תיבת הוא לרעה על-כן הביא
סוק הוא היה גבור ציד לפני ה' שיודע את בוראו ומכוין למרוד כדאיתא
גורת כהנים ושהיה צד את הבריות בפיו כדאיתא בב"ר פל"ז וזה באמת
תי מספיק דאי הכי איפכא איפכי כי כמו שהוא החל להיות גבור בארץ
יכו לגנאי הכי הוא היה גבור ציד לפני ה' לאו לגנאי כ"ש דהא אמרינן
ב"ר פכ"ג גביה אז הוחל לקרוא וגו' א"ר סימון בג' מקומות נאמר כלשון
ה לשון מרד אז הוחל הוא החל להיות גבור בארץ ויהי כי החל האדם
לא איברא הוא היה גבור ציד משום דאייתר דרשינן ליה. והוא החל להיות
ור בארץ לגופיה איצטריך כן הוא עשו אבי אדום (בראשית ל"ו מ"ג) למה
כי כבר התחילה הפרשה אלה שמות בני עשו ואח"כ ואלה המלכים אשר
לכו בארץ אדום. א"כ עשו אבי אדום דסיפא למה לי אלא ודאי לדרשא
במדבר כ"ו ט') וכן הוא דתן ואבירם למה לי הא כתיב ובני אליאב דתן
אבירם א"כ הוא דתן ואבירם אשר הלו על משה ועל אהרן למה לי. לימא
בני אליאב דתן ואבירם אשר הלו על משה ועל אהרן ולישתוק מהוא דתן
אבירם. וכן הוא המלך אחז למה לי כי כבר אמר כי הלך אחז את בית
' וגו' (ד"ה ב' כח כ"ג) ובעת הצר לו ויוסף למעול בה' א"כ הוא המלך
אחז למה לי אלא ודאי לדרשא. וכן הוא אחשורוש למה לי לימא ויהי בימי
אחשורוש המלך מהודו ועד כוש שמע מינה לדרשא אמנם האחרים כלהו
גופייהו איצטריכו ולכן מנו אותם חמשה הוא לרעה לומר לך דאע"ג דאשכחי'
צריכי לאו לדרשא קאתו דאי לא תימא הכי מנייהו למה לי. וביוצא בו
ענין הטובה (שם ד"ה א' א') אברם הוא אברהם למה לי ובי אמרי לא
מיע לן ולא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם שמע מינה לדרשא
וכן

מדרש מגלת אסתר

וכן הוא משה ואהרן אשר אמר ה' להם מי איכא אחריני דלא אמר ה' להם וגו' דאיצטריך למעוטינהו וא"כ למה לי אלא ודאי לדרשא. וכן (שמואל א י"ו י"ד) ודוד הוא הקטן מיותי' לגמרי דהא לעילא מיניה אמר ויאמר שמואל אל יש התמו הנערי' ויאמר עוד שאר הקטן וגו' וכתיב ויקח שמואל את קרן השמן וימשח אותו בקרב אחיו ותצלח רוח ה' אל דוד מהיו' ההוא ומעלה א"כ שמע מו ודוד הוא הקטן אלא ש"מ לדרשא. וכן הוא יחזקיהו (ד"ה ב' ל"ב י"ב) למה לי והא כתיב הלא חזקיהו מסית אתכם וגו' ואמאי מו הלא הוא יחזקיה ושמע מינה לדרשי' וכן הוא (עזרא ז"ו) עזרא עלה מבבל למה לי והא כתי ואח' הדברי' האלה במלכות ארתחששתא מלך פרס עזרא בן שריה בן עזרי בן חלקיה וגו' ואמאי מו הוא עזרא עלה מבבל ש"מ לדרשא ואחר שתיב הוא מורה על עצמית הדבר ואמתתו ומלאכו חמשה לרעה וחמשה לטובה מ הראוי שיהיו אלה כנגד אלה ורא' שוכה אמ' הוא היה גבור ציד לפני ה' שהמריד הבריו' על הקב"ה ועצמותו ואמתתו מתחלתו ועד אחריתו זה דרכ והפך אברם הוא אברהם קורא בשם ה' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה הן כשהיה שמו אברם הן כשהיה אברהם כה מבפנו כל הימים כי בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו וגם עד זקנה ושיבה לא עזב חסדו ואמונת וכן הוא עשו אבי אדום המתנהג כל ימיו בגאה וגאון ודרך רע כמו שאמ הנביא עובדי' לאדום (עובדיה א' ג') זדון לבך השיאך אומר בלבו מי יורידנ ארץ. אם תגביה כנשר וגו' ומיום צאתו מרחם אמו התנה בה ומבטן אמ יכחנה כענין ויתרוצצו הבנים בקרבה לרז"ל בב"ר פס"ג עוברת על בתי ע"ז עשו מפרכס לצאת זורו רשעים מרחם תעו מבטן וגו' עוברת על בתי כנסיות ובתי מדרשות יעקב מפרכס לצאת הה"ד בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטר ופושע מבטן קורא לך וכדרשת שחת רחמיו כדאיתא בפסיקתא. ומה חטא חטא על אמו עם כשהוא יוצא ממעי אמו חתך מיטרין שלה שלא תלד הס"ז על רדפו בחרב אחיו ושיחת רחמיו שלא תאמי' אחר שיצא ממעי אמו אלא עד שהוא במעי אמו זירתיה מתיחא לקבליה ומה טעם זורו רשעים מרחם ע"כ. והפך הוא משה ואהרן ענוים ושפלים והאיש משה ענו מאד וביע על משה בא עדות ה' כאמונה כאמור כי על כן הקדימו וק"ד כי לא היה אהרן מוכתר בכתר ענוה אלא כטפל למשה בלבד לכן אמר הוא אהרן ומשה באופן ששניהם שוים לטובה כי הנה אהרן שפל רוח וירא ובוש מהעלאת אשר חטא באופן ששניהם כאחד טובים במדת הענוה וכן הוא דתן ואבירם בעלי מחלוקת שונאי שלום כל ימיהם שני אנשים עברים נצים זה דתן ואבירם כדאיתא בשמות רבה פ"א ובדברי' רבה (פ"א) ובסופן ענין משה ואהרן בעדת קרח. והפך ודוד הוא הקטן בורח מהמחלוקת ואעפ"י שידע שיתכן מלכותו אמ' בכל זאת לא זחה דעתו עליו הלילה לי משלוח ידי במשיח ה' ופסוק מלא (תהלים ק"כ ז') אני שלום וכי אדבר המה למלחמה. וכן הוא המלך אחז כנער היה גם הזקין ולא סר מדרכו הרעה לאחוז בשערי בית

המדרש

המדרש חתם את התורה ובטל את העבודה והתיר את הערוה כדאיתא בגמ'
(סנהדרין פ' י"א) והפך בחזקיהו כי הושיב תלמידי תורה והרבה והרביץ
תורה וטהר את הבית ואת ישראל מכל טומאתם. וכן הוא אחשורוש אשר
בטל בנין בית המקדש וכמו שיבא. והפך הוא עזרא עלה מבבל חרף נפשו
למות ליסד בית ה' ועשה והצליח. ור' ברכיה בשם רבנן אמרי אית לן
גדלה טבא מכלהון (תהלים ק"ה ז') הוא ה' אלהינו בכל הארץ וגו' אמר זה
ע"כ אייתר כי ביה סליק וביה נחית התהללו וגו' ישמח לב מבקשי ה' דרשו
ה' ועזו וגו' זכרו נפלאותיו אשר עשה וגו' זרע ישרי' עבדו וגו' ומאי תו
ה' אלהינו וגו' ועד השתא במאי משתעינא. אלא ודאי לדרשא הוי להורות
כי אמתתו ועצמותו ומהותו הוא לרחם על הכל ומשום דבכל הארץ משפטיו
לפי שהמשפט משמע כעס ורוגז בא ר' ברכיה ואמר שאין פירושו ככה במקום
הזה אלא רצון וחסד ורחמים והדין עמו כי ככה נדרש בספר הזוהר במקומות
רבים אספרי ומחול ירבון כי צדק הוי דינא ומשפט רחמי על שלפי דרך זו
פירשו ויש נספה בלא משפט על דמשפט לא אתדבק בצדק כדאיתא בפרשת
מצורע ובפרי אחרי מות. ועל דרך זה (שם כ"ט) ה' למבול ישב כד"א בדד
ישב דלא אתא עם דינא ויתי' בלחודוי כדאיתא בפרשת נח. וזה המושג אלי
במאמי' הזה והותרו בו הספקות אשר עמדו לפנינו בתחלת ביאורו. ומורי
החכם הכולל מהר"ר יוסף טאיטצאק ז"ל פי' בו פי' אחר אמר שבא להודיענו
עקרי ויסודי התורה היותר כוללים אשר כל אחד מהרשעים הרס בעברתו
אחד מהם וכל אחד מהצדיקים עמד כנגדו ויכוננהו ואמר כי תיבת הוא מורה
על רושם פרטי והודעה מפורסמת אם לטובה שאין כמוהו בכל הארץ ואם
לרעה שלא ראינו כמוהו בכל הארץ לרוע. והעקרים העצמיי' הנה ראשונה
מציאות האל. שנית השגחתו בפרטים. שלישית מציאות הנבואה ובפרט
נבואת מרע"ה וזה יתחייב בא' משני פנים אם מצד התורה מן השמי' והיא
הרביעית ואם מצד בית המקדש והוא להורות כי לו לבדו יאתה העבודה
והוא העקר החמשי. ואין ספק כי מצד התורה או העבודה הנעשית במקום
הנכבד ההוא נודע מציאותו והשגחתו ונבואתו. והראשון היה נמרוד ועליו
נאמר הוא היה גבור ציד וגו' וידוע שהוא כיחש בה' ויאמר לא הוא כמו
שיראה מענין אור כשדים והוא היה מיוחד ומפורסם לכל בעקירת העיקר
הזה וכנגדו אברהם הוא הודיע כי יש לעולם אדון ופטרון ונתוכח עם נמרוד
והפיל עצמו באש להוכיחו על פניו כי שקר נסכו ואז נודע ה' משפט עשה
באופן שהוא היה מיוחד שבעם בדבר הזה. והשני הוא עשו וידוע כי מחשבותיו
שבי' אינה כי אין ה' רואה ומשגיח לית דין ולית דיין ולית עלם אחרן וכמו
שנדרי' בפסוק ויצא עשו מן השדה והוא עיף בב"ר (כ"ח) א"ר יוחנן חמש
עבירו' עבר אותו רשע בא על נערה מאורסה דכתיב ויצא עשו מן השדה
וכתיב התם כי בשדה מצאה. והרג את הנפש כתיב הכא והוא עיף וכתיב
התם כי עיפה נפשי להורגים. וכפר בתחיית המתים דכתיב הנה אנכי הולך
למות

למות וגו' וכפר בעקב כתיב למה זה לי בכורה וכתיב התם זה אלי ואנוהו ובזה את הבכורה דכתיב ויבז עשו את הבכורה ע"כ. ואין ספק כי שורש לכל אלה ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב והוא נתייחד בזה. וכדי לתקן עוותתו בא מרע"ה והודיע השגחתו בעולם באותות ובמופתי' ובשפטים גדולים ככל אשר עשה במצרי' לעינינו למען תדע כי לה' הארץ כי אני ה' בקרב הארץ כי אין כמוני בכל הארץ למען תדע אשר יפלא ה' וגו' וזה תכלית פרטיות ההשגחה ועליו נאמר הוא משה ואהרן כי הוא העקב בזאת ההודעה ואהרן אחיו הנלוה אליו. והג' היא דתן ואבירם הם המה המכחישים מליאות הנבואה ומה גם בנבואת משה ומודיעי' ומשמיעים כי משה מלבו בדה כל הדברי' הנזכרי' ונעשים עד היום ההוא כנודע ולהקביל לזה בא אהרן בענין המחתות והודיע אמתת נבואת משה ולכן נאמר בו הוא אהרן ומשה כי הוא העקב ומשה לכיף עשור אליו. והרביעי הוא אחז וידוע שאחז בדלתות בית המדרש שלא יעסקו בתורי' ואמרי' אם אין גדיים אין תיישים כדאיתא בגמ' (סנהדרין פ' י"א) ובמדרש חזית. ולתקן זה בא חזקיהו המלך והעמיד כמה בתי כנסיות ובתי מדרשות ולימוד תינוקות ולכן הוא יחזקיהו אשר פעל ועשה הטוב והישר בעיני ה' אלהיו. והחמשי הוא אחשורוש שביטל בנין בית המקדש ואם אין בית אין עבודה ולתקן זה בא עזרא אשר בנה בית ה' והעלה עולות כנודע ואתא ר' ברכי' ואמרי' אית לן חדא וכו' והטעם שבזה כולל כל החמשה הנזכרים אם כנגד מליאות האל הוא ה'. אם כנגד השגחת אלהינו ביחוד ובכל הארץ משפטיו לא לרצון לפניו אלא שרחמיו על כל העולם. אם כנגד הנבואה זכר לעולם בריתו וגו' אשר כרת את אברהם וגו' אשר כל זה נאמר להם בנבואה. אם כנגד לימוד התורה דבר צוה לאלף דור זו תורה כדברי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בב"ר. אם כנגד בית המקדש לך אתן את ארץ כנען וידוע כי העקר הוא בית המקדש אשר שם העבודה זה דעת מורי ז"ל במאמר הזה. והוא ז"ל פירשו כפי הגירסא אשר בב"ר. ואני פרשתיו כפי הגירס' אשר במדרש רבתי דאחשורוש (פ"א). והה"ר יואל ן' שועיב ז"ל פי' בו פירוש אחר במזמור ק"ה וז"ל יתכן לומר שדבר פשוט לפי הדת כי מלת הוא כאשר תחובר עם המתואר הנה היא להגביל ולאחדו' וזה דבר מבואר. וראוי לקבל עוד מה שכתבו לנו ז"ל במסכת (פ"ד) אבות ג' כתרים הם וכתר שם טוב עולה על גביהן. והנה יפול השבח והגנות בכל אלה הד' וזה מבואר. ונתחיל ונאמר כי מה שנמנה בנמרוד הוא היה גבור ציד הוא באמת מקביל לשם טוב אשר הכוונה בו התנהגות באופן נכון ונאות עם הקבוץ והשגיחו בתיקונו ותיקונם והוא היה נבדל מהם והיה משתדל בכל כחו בלידת הב"ח, ומקבילו אברהם אשר היה משתדל לא לבד להשלים עצמו אבל לתקן הקבוץ עד כי בעבור זה נקרא אברהם אב המון גוים ואמרם הב' המיוחס אל עשו אבי אדום הוא כנגד כתר תורה ומקביל לו כי הוא פירש מדרכי האבות במדות המעילות ונטה

אל

אל הדברים המורגשים והתענוגים כמו שיראה מאופן דבורו הלעיטני נא מן האדום וגו׳ ובעבור זה נקרא אדום, ומקבילים לו משה ואהרן אשר השתדלו בתיקון הדת ולמדה את בני ישראל בכתוב · ואמנם הג׳ המיוחס אל דתן ואבירם הוא מקביל לכתר כהונה אשר רבו עליה בכתוב. ומקבילו עזרא הכהן אשר השתדל לעשר ולזקק המשפחות ככתוב. אמנם כתר מלכות נמלא בד׳ פנים. א׳ במה שנמלא מלך נכרי שהשתדל להשמיד להרוג ולאבד בעלי דת אלהית ככתוב · ומקבילו לזה הוא הש״ת המעמיד את עמו נגד כל המלכים הקמים עליהם ואין מי שיוכל להושיעם בלתו כמו שנכרי׳ בענין אחשורו׳ עכ״ל ודע שפירושו זה הוא מיוסד על גירסי׳ אחרת שהיי במדרש שוחר טוב ושם נאמר בדברי ר׳ ברכיה והב״ה נמנה עם הצדיקים שנאמר הוא אלהינו וגו׳. הלא כתבתי לך המעיין שלישים במועצות ודעת במאמר הזה כנגד ג׳ גרסאות הנמצאות בו במקומות שונים כאשר ראו עיניך ואם מעט ואוסיפה לך עוד דברי הה״ר בנימין בן מהר״ר מאיר הלוי ז״ל · ואתה תבחר, וזה אשר דבר בתחלה הוא מזכיר סבת גליות ישר׳ וצרותיהם וזה כי הנה בבית ראשון היה סבת הגלות המצא ביניהם ע״א וג״ע ש״ד ובית שני לסבת שנאת חנם, ואחר החרבן נמצאו כל אלה הד׳ ועוד אחרת כי אין לנו לא מקדש ולא כהן שיכפר בעדינו, והנה התחיל בע״א הוא היה גבור ציד כמ״ש רש״י ז״ל צד דעת הבריות בפיו ומכוין למרוד במקום. ואולם הע״א נמצאת בזמן הראשון בין כלל האנשים ובין המלכים · כנגד הכלל הביא נמרוד ופסוק הוא היה גבור ציד על שמדבר על הכלל שהיה צד דעת הבריות אל המלכים הביא הוא המלך אחז׳ ואולם על ג״ע וש״ד הוא עשו אבי אדום שידועות בו אלה הב׳ התכונות רעות וכמו שדרשו על ויצא עשו מן השדה והוא עיף והיה אדמוני המורה על שטיפותו בזמה ולו נאמר ועל חרבך תחיה. ועל שנאת חנם הביא דתן ואבירם כי תמיד היו שני אנשים עברים נצים. ואלו לא ידענו אל מעשיה׳ בעדת קרח דיינו · ועל חרבן בית המקדש הביא הוא אחשורו׳ שכל ימיו נתבטל הבנין עד מלוך בנו אשר ילדה לו אסתר המלכה כמ״ש ז״ל. אחר זה ביאר כי עם היות שיחסרו כל אלה מקהל עדת בני ישראל. עכ״ז לא יטוש ה׳ את עמו כי זכור יזכור להם מעשה אבותיהם אם נמרוד היה המעביר ע״א לכל ישראל · הנה אחד היה אברהם מכרית האמונה ומגייר את האנשים והוא אומרו אברם הוא אברהם אם מהע״א שהיה בין מלכי ישראל אמר הוא יחזקיהו איש צדיק ולא הלך אחרי הבעלים, אם מג״ע הביא הוא משה ואהרן המה הקדושים אשר נעולם מרבי״ה מיום דבר ה׳ אותו לא קרב אל אשתו · אם מש״ד הביא ודוד הוא הקטן יזכור לנו הדם אשר שפך דוד הוא הקטן והכל היה לרצון לחסד לרחמים כי מלחמות ה׳ הוא נלחם. אם משנאת חנם. הוא אהרן ומשה הוא היה אוהב שלום ורודף שלום אם מחרבן המקדש אמר הוא עזרא אשר בנה את בית ישראל ור׳ ברכיה אמר יותר נראה שהש״ת ייטיב לנו ויראה

מדרש מגלת אסתר

בעניינו למען רחמיו וחסדיו והוא אומרו הוא ה' אלהינו בכל הארץ משפטי
עם היות שמשפטיו בכל הארץ הנה הוא מרחם עכ"ל. המלך מהודו וע
כוש כבר הקדמנו למעלה דברי רב שמלך מעצמו ביען דקדקו שהיל"ל אש
מלך ואני המולך עד שזה הביא להה"ר שמריה האיקריטי ז"ל לדחוק עצמ
ולומר כי מפני שנכתבה מגלה זו בימיו של אחשורוש לכן כתב המולך והס
ז"ל אמרו דלדרשא קא אתי שמלך מעצמו ושבח וגנאי הוא קרי וכתיב והו
עבר לפנינו. והה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל כתב וז"ל המולך ב' המולך מהוד
תחת יאשיהו אביו ויהויקים גזל נשים ושוכב עמהן ולא היה מחזירן שנאמ
וידע אלמנותיו וכן אחשורוש ויקבצו את כל נערה בתולה ואף הנשים הי
מביאים לו ע"כ. נראה מדבריו שגם אחשורו' לא היה מחזיר האשה ונ
ומצאתי כתיבת יד הה"ר יוסף בן ישועה ז"ל בספ' הליכו' עולם שחבר וז"
יש לשאול מה נעשה בכל הבתולות הנקבצו' אחר שמלכה אסתר כי הכת
סתם הענין וי"ל כי נשארו פלגשי' למלך והעד שני בערב היא באה ונ
אל יד שעשגז שרים המלך שומר הפלגשים הרי שכפל עליהם שם פלגש
ואולי ששעשגז כבר היה קודם מות ושתי שומר פלגשי המלך ועתה היו הבתולו
הנבעלות שבות אל מקום הפילגשי' הראשונות עכ"ל. מהודו ועד כוש פלוג
בה בגמרא (מגילה פ"א) רב ושמואל חד אמר הודו בסוף העולם וכו'
בסופו וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי קיימי כשם שמלך על הודו וכוש כ
מלך על כל העולם כלו. כתב הה"ר משה ן' תיבון ז"ל בספ' פאה וז"
יש לתמוה מה להם לחלוק על זה ומה לשקר, במקום עדים יחקרו וידעו
וכן במחלוקת תפסח ועזה. והאמת כי לא נחלקו על זה. אבל דעת שניה
שהם בהדי הדדי אבל במשמעות איך כלל כל העולם בהם הם חולקים כ
אמר כשם שמלך מהודו ועד כוש כך מלך על כל העולם. וחד אמר הו
בסוף כי דבר ידוע כי הארץ כדוריית ואין סוף לכדור כי אם במקום אש
יתחיל ממנו עכ"ל. וכוונת דבריו כי אם הודו הוא ההתחלה כוש הוא הס
ושתיהן בהדי הדדי קיימי וכן מצאתי במדרש לקח טוב לר' טוביהו בר אליע
ז"ל מהודו ועד כוש רב ושמואל וכו' והילך אתה מקיים דברי שניהם אי
כך פירוש הדבר ביחד היו עומדים אלא כאדם שיוצא מהודו והולך למז
אל כוש והולך וסובב לדרום עד שחוזר להודו אצל
כוש. מגיד שכל העולם היה תחת ממשלתו ע"כ
והא לך צורה להבין דבריהם. שבע ועשרים
ומאה מדינה איתא במדרש רבתי דאחשורו' (פ"א)
שבע ועשרים ומאה מדינה ר' יודא ור' נחמיה.
ר' יודא אמר כנגד שבע שהן קשו' כעשרי' כנגד
עשרים שהן קשות כמאה. ר' נחמיה אמר כנגד
אוכלוסין משבע וכנגד עשרים כנגד אוכלוסין מעשרים

וכנגד מאה כיצד כיצבן ר' יודא ור' נחמיה. ר' יודא אמר נחלי עשרה ש

מכבש

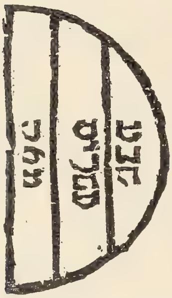
ן את המלכיות הפנימיו' ככבשות מאליהן . א"ר פנחס העולם הוא
כעגולה ור' אבין אמר כאפי קבאי . ור' נחמיה אמר כאמת המים
מכבש המלוכיי' והפנימיים ככבשים מאליהן עכ"ל . והנה להשיב השבנה
גל הזה ראוי שיוסקפו בו ד' הסקפות . הסקפה א' מה להם לר' יודא
נחמיה לחלוק במה שאין בו מחלוקת יניחו הפסוק כפשוטו שכבש קכ"ז
ה ומה קושי יש בזה אשר לסבתו בקשו חשבונות רבים , הסקפה ב'
י קא מיפלגי ר' יודא אמר כבש שבע שהן קשות בעשרי' וכו' ור' נחמיה
כנגד אוכלוסין ולמאי כפקא מינה איך שיהי' מלך בשבע ועשרי' ומא'
ה . הסקפה ג' במחלוקי' היאך כבשן מאי ביניייהו ומה איכפי' לן סוף
כשאתי כובש המילוכיי' הפנימיי' ככבשים מאליהן יהיה כאמת או כחלי
ה . הסקפה ד' איך נכנס פה מחלוקי' ר' פנחס ור' אבין בין הדבקי'
לפי האמת מאמי' ר' נחמיה כאמת המים חוזר לראשונות ואדרי' יודא
יג עליה קאי ולמה הפסיקו בזה ומה בלע אס העולם עשוי כעגולה או
כאפי קבאי :

נראה אלי בפי' המאמר הזה הוא זה כי ר' יודא ור' נחמיה
ראו בפסוק קושי לסבתו נעתקו לפרשו בפנים שונים
א כי אמר דכ"ע לא פליגי באחשורוש שמלך בכל העולם א"כ מכיינא
ה לי יאמר המולך בכל העולם ואף אס שבע ועשרים ומאה מדינה הן
רכיות כלדברי ר' לוי במדרש רבתי דאחשורוש (פ"א) כל מקום שנאמר
ה הוא עיר . עיר מדינה . מדינה אפרכיה. בכל זאת אין להאמין כי כל
רכיות שבעולם אינם אלא שבע ועשרי' ומאה וראייה מסוגיית דממעתין
גלה (פ"א) איתא התם , מהודו ועד כוש . רב ושמואל חד אמר הודו
חלת העולם . וכוש בסופו וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימין כשם
לך מהודו ועד כוש כך מלך מסוף העולם ועד סופו . שבע ועשרים ומאה
ינה , אמר רב חסדא בתחלה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים
בסוף מלך על מאה אלא מעתה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאה שנה
אי דרשת ביה שאני הכא דקרא יתירא הוא , מכדי כתיב מהודו ועד כוש.
בע ועשרי' ומאה מדינה למה לי ש"מ לדרשא . ת"ר ג' מלכו בכיפה ואלו
אחאב ואחשורוש ונבוכד נצר, אחשורו' הא דאמרן. פרש"י הא דאמרן
הודו ועד כוש ע"כ ואס איתא דשבע ועשרים ומאה מדינה פירושא דמהודו
ד כוש הוי מ"ט דשמואל דקאמר כך מלך מסוף העולם ועד סופו ולא
אמר כך מלך בשבע ועשרים ומאה מדינה ליסנא דקרא דחביבא ליה בכל
כתא . ואין לומר דשמואל ליסנא דקרא אתא לאשמעינן דשבע ועשרים
אה מדינה הייני מסוף העולם ועד סופו דא"כ מאי האי דקאמר שבע
עשרים ומאה למה לי . טובא קמ"ל לרב דמסוף העולם ועד סופו שבע
עשרים ומאה מדינה הוי . וכפקא מינה לדריוש דבליר לה שבע וידעינן דלא
לך בכיפי' , ולשמואל לגופיה איצטריך דכשם שמלך מהודו ועד כוש כך מלך
על

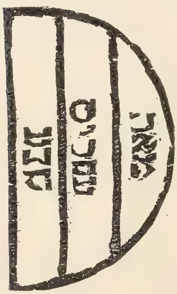
על שבע ועשרים ומאה דהוו ליה מסוף העולם ועד סופו. אלא ודא
ועשרים ומאה לדברי הכל לא היו כל העולם אלא לרב הוא מהודו
כוש ולשמואל חסר במקרי המלך בכל העולם כמו מהודו ועד כוש,
מהודו ועד כוש לדרב חסדי. וכן משמע מדברי רש"י ז"ל דקאמר הא
מהודו ועד כוש כלומר ולא תימא משבע ועשרים ומאה דלא הוי בכיפה
מהודו ועד כוש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, והא דקאמר שבע ו
ומאה למה לי הכי פירושו למה לי דבכלל מאתים מנה, והא דאמרינן
גביה דריוש ותו לא והא איכא דריוש וכו'. ומשני הא איכא שבע דל
מלך עלייהו, ומשני דשבע ועשרי' ומאה הוי כל העולם ומשו' דלא קי
עלייהו דריוש לא מנינן ליה בהדי הנך דמלכי בכיפה י"ל דהכי פי'
באחשורוש כתיב שבע ועשרים ומאה ובדריוש בציר ליה שבע וא"כ הוי
מלך כל כך כאחשורוש דקיימי' לן דמלך בכיפ' מדכתיב מהודו ועד כוש
רש"י ז"ל ולעולם כדקאמרן. ובסגנון זה מצאתי במדרש רבתי דאחשורוש (
שבע ועשרים ומאה ר' אלעזר בשם ר' חנינא אמר והלא מאתים ו
ושתים הן בעולם ודוד שלט בכלן הה"ד ויצא דוד בכל הארצות, שלמה
בכלן הה"ד ושלמה היה מושל בכל הממלכות וגו' אחאב שלט בכלן
חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכ' וגו', נבוכד נצר שלט בכלן הה"ד
די דארין בני אנשא דריוש שלט בכלן דריוש מלכא כתיב לכל עממיי
אחשורוש שלט באלין למה באלין ר' הונא בשם ר' אחא אמר, אמ
הקב"ה אתה חלקת בבנין ביתי רומיה אמין שתין פתייה אמין שתין חייך
חולק מלכותך. ויימר שם ועשרי' ומאה אלא כך אמר הקב"ה אתה נתת
א' לביתי משלך שאמרי' מי בכם וגו' ויעל אף אני נותן עליה תוספת
משלי' שהוסיף לו מדינה אחת בחשבון הה"ד שבע ועשרי' ומאה מדינה
וכיוצא בשמות רבה, (פ"ט) כל רוחו יוציא כסיל הרשע הזה משהוציא
עלתו אחר כן חכמו של עולם באחור ישבחנה שכן אתה מוצא באחש
שעמד יבטל מלאכת בית המקדש לפיכך לא מלך אלא על חציו של
ע"כ. הנה יראה משני מקומות הללו כי אפרכיות של עולם אינם
ועשרים ומאה בלבד אבל הם מאתי' וחמשי' ושתים ומה שיורה על או
הדבר הזה שלא היה מולך בעת הזאת בכל העולם אמרו ז"ל ברבתי (
דאחשורוש כששאל מרע"ה לאליהו ז"ל אם בדם היא חתומה מה שהיה
ואם בטיט הוא חתומה תפלתכו נשמעת וכמו שיבא ואם איתא שהיה
בכל העולם פסוק לא מאסתי' ולא געלתים לכלותם מאי' עביד ליה כ
חלק שם בין דם לטיט ובמסכת מגלה (פ"ק) ובת"כ איתא לא מאסתי'
געלתי' בימי המן אלא ודאי שלא היה מולך בכל העולם והיה אפשר ל
הדבר באחרים אשר בממלכות אחרות, והמתרגם בפסוק ישנו עם
תרגם. איתי עמא חדא מבדר ומתפרש ביני עממיא ואומיא וליסניא. ו
מגהון דיירין בכל פילכי מלכותך. הורה על מה שאמרנו, כי יש יה

כהם

כהם במגלבות אחרות, כי על כן אמר קלת מכהון. וטעמו של בילור
שהביאו לתרגם כן במקומו יבא בס״ד, ומזה כלתו דברי הרי״ע
בתחלת המגלה כי השולח יד ביהודים אשר תחת ממשלתו בבר בקש
את הכל והתה הראית כי לא כן הדבר. והמזור גרהמגורי שהוקשה
אחרי שהפרכיות של עולם הינם קכ״ז בלבד כמו שהוכחנו א״ב מאי
עשרים ומאה דאמר לבן הסכימו ר׳ יודא ור׳ נחמיא דלדרשא קא
בא להגיד שבא המלך לר׳ יודא שכבש שבע שהן קשות בעשרים
שהן קשות כמאה ושקול זה כנגד כל העולם כלו כי בזה נראה כמו
ר׳ נחמיא שכטל אובלוסין של ז׳ וכו׳ וזה שבא יותר גדול שלא הולכך
אין דיליה אלא שכטל אוכלוסין של ז׳ וכבש עשרים ואוכלוסין של
וכבש מאה, ובא אחר זה המחלוקת באופן הכיבוש, והנה להטיב

בדבריהם כפי מה שאומר צריך אני לרשום צורת
כפי דעותיהם, הנה ר׳ יודא אמר כי צורת
היה על זה האופן כי הודו בראש המזרח אחרי
אקלים הראשון וכוש הוא בראש הישוב לצד מערב
הגי׳ כדברי הרי׳ ומזה תבון ז״ל בס׳ פאה, ואמר
שזה בא דרך העגולה הזאת וכבש תחלה השבע
במקום לד וקוי העגול והכטיה, ואח״כ העשרים
המאה היושבות במקום הרחב, והנה בא פה
ר׳ פנחס ור׳ אבין דמיתקשי על הכאוי אשר לשבתו
בו ר׳ נחמיא וברר לו דרך אחרת, וזה כי הם חלקו בצורת העולם
כעטרה והוא כדורי עגולי כאשר הסכימו כל חכמי גוים כלם.
כאפי קבאי. והן אמת אין מגיד לי ענין קבאי מה הוא ולא
לעמוד על בירורו לא מפי סופרים ולא מפי ספרים ואפשר שהוא
נקרא קוב״א בלעז שהיה נוטה לצי לדדים ומתעקמת דומה קלת אל
לא שתהיה עגוליית כעטרה וא״כ אחר שהעולם כלו בעטרה ואתה
וזה כבש כאלי עטרה בהברה הוא שנכנס דרך ישרה לא בדרך העגול
ומרתי גם כפל קושי אחר בדברי ר׳ יודא כי אם הוא בא דרך מקום

אשר רשמנו למעלה והעולם כלו כעטרה א״כ מה
אלכשי המאה לבלתי לכת דרך אלי העטרה האחר
היו ככבשין מאליהן ולכן אמר ר׳ נחמיא כי הוא
דרך ישרה כאמת המים והשבע היו במקום הרחב
הזאת השנית באופן כי כשאתה כובש את
אשר במקום הרחב העשרים והמאה היושבים
במקוי הלד הם נכבשים מאליהן. ובזה הותרו
ההשקפות בלם. ולדברי שניהם זה המלך מלך
עולם בענין מסודו ועד בום אלא שפרט לך

הכתוב

הכתוב שבע ועשרים ומאה מפני חידוש שהי׳ בהן למי כדאית ליה
כדאית ליה, ואפשר עוד שהם שוברים שמלך מהודו ועד כוש דהיי
העולם ועד סופו, וזה כי היה החלי ככבש לפניו כשהמליכוהו עלי
משום דלא הוה איניש דחשוב למלכותא כוותיה אי משום ממונא יתירי
וקם כדאמרינן לעיל ואחרי כן כבש הוא שבע ועשרים ומאה מדינה׳ וזי
ממה שהעתיקוהו מלשון מלוכה אל לשון כבישה, כבש שבע׳ כילד
והנכון אללי בענין המכין הזה הוא מה שפירש המתרג׳ כי ושתי
יעלה לבטל בנין הבית ולכן נגזר עליה שתהרג ערומ׳ ולאחשורו׳ כ
לקול אשתו נתקצרו ימיו ונחלקה מלכותו כי בראשונה היה מולך בכל
אומיא ולישנייא ועתה לא היה מולך כי אם על שבע ועשרים ומאה
ושיעור הכתוב ויהי בימי אחשורוש לשון צער ווי ואוי ואבוי לו לאחר
בתחלה היה מולך בכל העולם והוא מהודו ועד כוש ועתה לא קמ
מלכותו ויקשרו עליו וימרדו בו ולא נשאר בידו כי אם שבע ועשרים
מדינה, וכן נראה מדברי ר׳ אלעזר דמדרש רבתי דאחשורוש (פ״א)
שמות רבה (פ׳ כ״ה) שהבאנו למעלה. וכל זה הוא לדברי הגמ׳ דילן והו
אמנם בפרקי ר׳ אליעזר הגדול כתב׳ ואחשורוש מלך בחציו של עול
אין חציו של עולם אלא קי״ו אפרכיות׳ בזכותה של אסתר נתוספו
שנ׳ הוא אחשורוש וגו׳ ע״כ. ואף גם זאת ביאור הכתוב כמו שביל
לדבריו שהוא מקונן עליו על שנפסק מלכותו ולכן שי ממנו הוד מל
נקרא בשם מלך בתחלת זכרו כי לא כתב ויהי בימי המלך אחשורוש
שבטל בנין הבית ויקשרו עליו אנשי מלכותו איננו ראוי ליקרא בשם
לדבריהם ז״ל שהיה המשתה שנתיישבה דעתו כי אמר אנא מנינא ולא
כמו שיבא בסמוך בס״ד, לכן לא נזכר בשם מלך כי לא היה הוי
עלמו למלך מפחדתו מהבטחת בני ישראל לשוב שבותם ואחרי שנתיים
כי אמר אנא מנינא ולא טעינא נקרי׳ בשם מלך כשבת המלך אחש
עשה משתה מה שלא עשה קודם. ולכן חזר ואמר בימים ההם וגו׳ א
מיותר על שלפי זה פי׳ בו כי לפי שארכו הדברים הוצרך לחזו
בימים ההם והוא כמו ויוסף הורד מצרימה ולפי דרך חז״ל אין ל
פסוק ראשון הוא הודעת הפסק מלכותו ויקונן עליו ויה״י בימי
אחשורוש אשר היה מולך בתחלה מסוף העולם ועד סופו הוא מה
כוש ועכשיו לא מלך רק בקכ״ז מדינה וכמו שביארנו ובפסוק זה בכ
הודעה אחרת והיא מה שעשה לאחר שנתיישבה דעתו ומלכו

בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אש
הבירה. בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שר
חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו בהראותו א
כבוד מלכותו ואת יקר תפארי׳ גדולתו ימים רבים שמונים ומ
ובמלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשוש
למגד

למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גנת ביתן המלך :

ההם כשבת המלך וגו'. כבר קדם צורך כפל זה בסוף פסוק ראשון, אמנם בטעם משתה זה כתב הראב"ע מפני ששקט ממלחמות הודו וכוש כי גבול היה, וכן נמצא בילקוט ז"ל (סי' תתרמ"ז) עשה משתה, י"א שעמדו עליו איפרכיות והלך לכבשן וכשכבשן בא ועשה משתה, ועל פי דברי המתרגם הכתובים למעלה. אומר אני כי אין ספק שהלך לערוך מלחמה נגד הבוגדים בו והמקים עליו לא מאנשי הודו וכוש כי אלו נאמנו בבריתו רק עם האחרים אשר מרדו בו. וכאשר נתיישב במלכותו אם מעט ואם הרבה אשר זה יורה כשבת כי לא נתיישב בעולם בכל זאת עשה משתה לשבח אזכרנה אחרי הביאי דברי מי שקדמוני, בגמרא (מגילה פ"ק) אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתיישב' דעתו אמ' בלשאצר מנה וטעה אנא מנינא ולא טעינא. ובמדרש שעשה כסא ככסא שלמה כי לא יכול לשבת בכסא שלמה וצוה לעשו' אחר ועלתה להם שלש שני' לתיקונו ובשנה השלישי' ישב עליו ולכן עשה משתה ואפשר שדרשו כן ממ"ש אשר בשושן הבירה דאל"כ כשבת המלך אחשורו' על כסא מלכותו בשושן הביר' מיבעי ליה אשר למה לי אלא לאפוקי כסא דשלמ' שלא ישב עליו. ומצאתי כתו' למהר"ר יוסף בן ישוע שחבר ספ' פי' הליכו' עולם אשר בשושן הביר' ירמוז שהיה לו כסא מלכות בכמה מקומות אחרי' מדי עברו ישב עליהם ולכן אמר הכסא אשר בשושן מכלל דאיכא אחריני ואחרים אמרו שעשה משתה לפי שנשא את ושתי ובזה בחר הראב"ע ז"ל. ועוד מצאתי כתוב אשר בשושן הבירה הכסא היה מונח בשושן שהוא שם מקום ושם היה הבירה ר"ל הארמון והטעם שבחר מושבו שם משאר המקומות מפני שהיא היתה עיר בחירה לו ובה היו נטועים כל מיני שושנים וי"מ בירה שהיתה מצויירת בציור שושן וכמוהו וכותרת על ראשי העמודים ומעשה שושן. וכן כתב עליו בעל המסורת כל שושן הבירה דכותיה וי"מ למה בשושן רמז לאסתר שהיתה עתידה להושיע את ישראל בימיה כמו שנאמר כשושנה בין החוחים שושנה בגי' אסתר כשושנ"ה בי"ן החוחי"ם רמז המן כשומר ע"י אסתר יהרג המן ע"כ והר"ר יצחק הכהן ז"ל פירש כי באו כל השרים הללו לסדר כל עניני המלכות עמו ולשים כתר מלכות בראשו ולכן עשה הוא המשתה ונפל פה הכתר כמו שנפל בדברי המן. והר"ר שמריה האיקריטי ז"ל כתב כי היה לדעת מספר ומפקד עושר המלכות והכנסותיו ומספר חיילותיו לדעת אם יוסיף ואם יגרע ופי' הכתוב לפי דעתו בהראותו וגו' ב"ת בהראותו כב"ת ויעבוד ישר' באשה ותיבת בהראותו שיראוהו הם לא שיראה הוא להם וכל א' משרי המדינו' יראהו עושר המובא אל אוצרות המלך, והפרתמי' הם שרי החיילו' יודיעוהו את רב חילו ואם צריך יותר ע"כ כוונת דבריו, והאמ' כי הדעת הזה מתיישב לולי זרות שינוי תיבת בהראותו ולכן ראיתי להליץ בעדו וליישב דעתו זה כשתהיה תיבת בהראותו כפשטה, ואומר כי מדרכי המלכים ומנימוסיהם להיות כתוב אצלם כל ענייני המלכו' על ספר אחת מהנה לא

נעדרם

נעדרה. ובא לפני המלך אחד מהשרים והסגנים והפרתמים לתת חשבו[ן] יוציאו הספר ועל פיו ישאלו את הבא מספר מפקד הכללה את המל[ך] ולכן אחשורוש לאחר שנתיישב כלה לדעת אם כל א' וא' עומד על משמרת[ו] ואם מדינה פלונית מעלה סך כך וכך. וסך אנשי הצבא היוצאים מכל מדינ[ה] ומדינה ועל פי הדברים ההמה הם נותנים חשבון נמצא כי המה מראים אלי[ו] והוא מראה אליהם. ושוב מצאתי כתוב, בהראותו וכו' י"מ שקבלם כד[י] שיראו לו כל שר ושר הכנסת מדינתו וכל פרתמי חיילי פרס ומדי להראו[ת] לו כל א' מספר חייליו ובכן ידע ההכנסות וההוצאות שהיה צריך לתת לחיילותי[ו] ויוסיף עליהם או יגרע מהם וזה לא יוכל להשלים עד ק"פ יום עכ"ל. ובמדרש רבתי דאחשורוש (פ"א) מהיכן העשיר אותו רשע א"ר תנחומא נבוכדנצ[ר] שחיק טמיא סיגל כל ממונו של עולם והיתה עינו צרה בממונו כיון שנטר[ף] למות אמר מה אני מניח כל ממון זה לאויל, ובילקוט (סימן תתרמז) אמ[ר] כל הממון הזה איני מניח אחרי שלא יתכבד אחר בממוני. עמד וגזר ועש[ה] ספינות גדולות של נחשת ומילא אותן ממון וחפר והטמינ' בפרת והפך פרת עליהם. ויום שעמד כורש וגזר שיבנה בית המקדש גילה אותן הב"ה הה"ד כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וגו' וכתיב בתריה ונתת[י] לך אוצרות חשך ומטמוני מסתרי' ע"כ. ומזה נלמוד טעם אחר למשתה הזה לשמחת מציאת המטמון ההוא' ומה שהביאם לחקור מהיכן העשיר אותו רש[ע] אשר יראה זר וכי המולך בקכ"ז אפרכיות לא יעשיר ולא יקום חילו. ומה גם בהיותו בן מלכי קדם כמו שהוכחנו למעלה וא"כ מה זו שאלה מהיכ[ן] העשיר. אומר אני כי הביאם לזה דברי הכתוב בהראותו את עושר כבו[ד] מלכותו מה ענין עושר כבוד והל"ל את עושרו או עושר מלכותו או כבו[ד] מלכות. הלא תראה כמה הוקשה להם ז"ל פסוק זה עד שבגמרא (מגילה פ"ק) ובשמות רבה ובילקוט (סימן תתרמז) ובתרגום ירושלמי בקשו בו חשבונו[ת] רבים כמו שתראה במקום בס"ד. ולכן ביארו בו ביאור נפלא. וזהו כי רו[ב] עושר המלכי' לא לכבוד הוא להם ביען רובו הוא מגזל מממלכות אחרו[ת] ולא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים וכבר סופר ששולל א' ההולך בים לשלול שלל ולבוז בז ולו שתי דוגיאות הביאוהו לפני הקיסר אלכסנד[ר] וצוה להמיתו ויתחנן לראות פני הקיסר ולדבר עמו טרם יומת ויובא לפני[ו] ויאמר לו אדני הקיסר הודיענו למה תמיתני. ויאמר לו אלכסדר בשבי[ל] שאתה גזלן, ויען השולל ויאמר ישתבח הגוזר על הכל כי אני לפי שאני גוז[ל] מעט תקראני גזלן ותמיתני ואתה להיותך גזלן גדול יקראוך קיסר ויגדלוך ומה אאריך והנה רז"ל בפסיקתא אמרו כי לכן לא נבנה בית המקדש מאש[ר] כנס דוד שלא יתלו חרבנו בסבה זו כמו שתראה באורך בפסוק אחר הדברים האלה בס"ד. ומעתה פה שערה וכתב לן קרא עושר כבוד מלכותו צריך לחקור מהיכן נתעשר עד שיהיה עושר זה כבוד ולא גזל ולכן אמרו שהי[ה] ממה שסיגל נבוכדנצר ומדי היתה לו. והוא ביאור נפלא. ועוד נוסיף לקח

בזה

ה בס"ד. ומדבריהם אני למד ענין נפלא בדבר בהראותו וכו' כי לא היה
ראה להם את אשר כבש וכנס בגזל ועולה אשר לא לכבוד הוא לו ואפשר
כלם או רובם יודעים בו כי רוב השרי' יודעים במה שכנס המלך במלחמותיו
ין צורך להראותו אבל הראה להם אשר לא סופר להם ואשר לא שמעו
וא כל ממונו של עולם אשר כנס הרשע ההוא אשר זה הוא לכבוד לאחשורוש
נתנו לו אוצרות חשך ומטמוני מסתרים לא בחיל ולא בכח כי אם שירש
תם מאביו דריוש שנגלו לכורש והוא נתן המלכות לדריוש אבי אחשורוש
ו שקדם בפסוק ראשון מדבריהם ז"ל, ובתוספתא דתרגום ירושלמי דייק
לא קאמר בהראותו את עושרו שהראה להם את עושר שלקח מבית המקדש
שר זה לו לכבוד ולהפארת, אשר שלח ידו בגנזי מלך מלכי המלכי' ויוכל,
וד אני אומר כי הפסוק בעצמו נתן טעם למשתה כי להיות המלך הזה
ך גדול ולו מדינות רבות ורחוקות פחד במאה א' מהשרים הרחוקים ממנו
רב אל לבו לבגוד במלך בבוטחו ברוחק המקו' ויחשוב כי המלך לא יעבור
ה לרדוף אחריו ומה גם את אשר כבר החלו לבגוד כמ"ש. ולכן הוצרך
לוח לקרוא קרואיו שריו ועבדיו ולהראות להם את עושר כבוד מלכותו ואת
ר תפארת גדולתו. וביאור הכתוב לדברי הה"ר יהודה ן' שוש"ן ז"ל כלומר
בור הראותו את עושר כבוד מלכותו כלשון באשר ה' את אבתו. ובפרט כדברי
ה"ר יצחק עראמה (פי' א) והה"ר מאיר בנו זכרם לברכה כי במשתה ההוא
ה מראה כל זה ע"י חור כרפס וגו' ועולם סדר המשתה. ומה גם עם מה
חז"ל בגמרא בפסוק לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא מלמד שלכל א' וא'
שקהו יין של מדינתו. והרי זו עדות ברורה כי מי שלא עצר כח להביא יין
ה הארצות ההן לא יעצור כח מלכת אחריהן ולרדוף אותם עד כלותם
אר׳ וכבר יסכים עם זה ג"כ מאמר לאחר שנתיישבה דעתו כי להיות גלוי
ל העמים שעם בני ישראל מקוים ישועת אלהיהם ושמא איזה שר יאמר
ס קומו ונקומה על המלך אחשורוש ואנכי אהיה לכם לראש לכן קבצם
ם כמ"ש. וכבר נתעוררו השלמים על זה בגמרא (מגילה פ"ק) רב ושמואל
חד אמר מלך פקח היה וחד אמר מלך טפש היה. מאן דאמר פקח היה
י' עבד דקריב רחיקי ברישא ובני מאתיה מיכף כייפי ליה כל אימת דבעי
ו מקרב להו. ומאן דאמר מלך טפש הוה בני מאתיה איבעי ליה ברישא
רוצי דאי מרדו הנך קיימי הני והוו בהדיה ע"כ, הנה שכבר פחד ומזה
שנחלקו במי היה ראוי לפחוד יותר. ואומרו חיל פרס ומדי הפרתמים
ב הה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל חיל פרס ומדי שנתחתנו כורש ודריוש, הפרתמי'
סים היושבים על נהר פרת ע"כ. ומצאתי כתוב הפרתמים ר"ל גדולים
תרגום יונתן שלטונין והה"ר יוסף קמחי ז"ל פי' הפרתמים הם שרי נהר
ת והמ"ם נוספת כמ"ס פתאם שלשום ויו"ד ומ"ם סימן לרבי' ע"כ. והנה
המפרשי' הסכימו כי היו אלה שתי משתאות כנראה מפשטיו' הכתובים
רסומי'. והוקשי' להראב"ע פסיק בהראותו ואמי' שנכנס בין הדבקי'. ומצאתי
כתוב

מדרש מגלת אסתר

כתוב להר"י בן שועיב שפי' הפסוק כן, וז"ל ושרי המדינות לפניו, ולו
הזכיר שריו ועבדיו אנה היו הם. ועוד שהלשון קצר כי היה ראוי להיו
ושרי המדינות היו יושבי' לפניו. ולזה פי' הוא שמלת ולפניו היא מוסבת ע
הכל והיא נקשרת עם עשה משתה כלומר עשה משתה לפניו כאלו בי
שהיה יושב המלך. אמנ' לכל העם הנמצאי' בשושן עשאהו בחצר גינת בי
המלך' וידמה שהגני' היתה רחוק' מבית המלך כדרך המלכי' שיש להם ו
ופרדס ושם בוני' חצר, והנה היה ראוי להיות בחצר גינת ביתן כי החצ
ייוחס לבית לא לגנה וידמה שהמלך עשה פרדס כפרדס של שלמה האמו
בקהלת ובנה בלדו בית גדול והוא הביתן ועשה חצר מקיף והוא חצר גנ
ביתן והנה המשתה הראשון למה שאמר שהיה לפניו לא הוצרך לומר בשי
הבית מקושט בבגדים מלויירים כי ידוע הוא, אמנם המשתה השני שהי
בחצר הוצרך להזכיר שהיה מקושט ומכוסה מלמעלה כדי שלא יכנס שרב ושמ
ע"כ להתכסה הכז'. ועוד מצאתי כתוב ז"ל לכל העם הנמצאים ידמה של
עשה המשתה לתושבי ואזרחי שושן לבד אבל לכל הנמצאי' שם מארבע כנפו
הארץ כי להיות המלך בשושן היו נמצאים שם עם מדי כנפות הארץ והו
עשה משתה לכלם כדי לפרסם משתהו בקלות כי יגידו זה כל הנכרים בשוב
לביתם ובדרך מדי עברם לשוב והעד אומרו אח"כ להראות העמים ול
אמר להראות העם עכ"ל. ודברי רז"ל בחצר גנת ביתן יבארו בפסוק ח
כרפס ענין נאה ומתקבל בס"ד. והומה לי לבי ואם מסתפינא מרבווה
דאמרי דשתי משתאות הם המשכותם אחרי פשוטי המקראו' ואני אומר במחי
מחכמתם שמשתה אחד הוא. ואמאן דבריהם לד' קצות. הא' כי עכ"פ מקו
האחרונים טוב ממקום הראשונים כי היו בחצר גנת ביתן:

נראה לי"ע כי אין כוונתו רק שהמשתה אשר עשה לכל שהוא ה
לפניו כלו' במקום אשר הוא יושב אמנם המשתה האחר ל
העם הנמצאי' בשושן הבירה לו"ק מש"י היה במקום אחר בחצר גינת בי
המלך כמה רחוק פי' שמצאתי כתוב העתקתי לעיל שתהיה תיבת לפניו מוס
אל המשתה כלומר שהמשתה היה לפניו. ופשט הכתוב מבואר כי היו יושב
לפניו הפרתמים ושרי המדינות ואין לאומר שיאמר כי להיות המשתה הרא
לכל שרי המדינות היה צריך מקום רחב אשר לא יהיה די לזה בגנת הבי
עד שהיה צריך לכל עיר שושן מפני שכבר הקדמנו דברי רז"ל שהיו המשו
קכ"ז שרי המדינות. ואף שנאמר כי חיל פרס ומדי הפרתמים לחוד וש
המדינות לחוד אין ספק כי כל העם הנמצאים בשושן היו יותר והנה
בני ישראל הנמצאים שם רב ועלום י"ח אלף ות"ק וכמו שיבא במקומו בכ
ועכ"ז הכילם חצר גנת ביתן המלך. ואז"ל הראוי לחצר לחצר' והראוי לג
לגנת והראוי לביתן ירצה שהיו אנשי שם ומעלה ולכן כבדם במ
הכבוד ההוא ולמה יעשה כה לעבדיו היושבי' בשושן ולא לפרתמים ו
המדינות ואדרבה איפכא מסתברא כי יותר היה ראוי לכבד לרחוקים
הקרובים

הקרובים אליך הוו כייפין ליה . הב׳ למה לא שלח בעד ושתי במשתה הראשון כאשר היו שם הפרתמים ושרי המדינות שאין מנהגן של גדולים להתגדל ולהתראות לפני השפלים כ״ש כי אנשי מקומה בכל יום יראוה, הג׳ איך לא הטיב לבו בק״ף יום שאכל ושתה עם הפרתמים ושרי המדינות וייטב לבו כאשר אכל עם העם הנמצאים בשושן . ואף אם היו השבעה הללו במלאת שמונים ומאת יום אין להאמין שלא הפסיקו קצת ימים לשלח את השרים ולקרא בני שושן . הד׳ כי הכתוב מעיד שכלם היו שם כמאמר להראות העמים והשרים את יופיה וכן נראה ממה שהיו שם יודעי העתי׳ ויודעי דת ודין ושבעת שרי פרס ומדי ומאמר ממוכן קיים כל זה כמ״ש לא על המלך לבדו עותה וגו׳ כי על כל השרים ועבדי המלך כי יצא דבר המלכה וגו׳ והיום הזה תאמרנה שרות פרס ומדי לכל עבדי המלך ולרז״ל דברים מורים על זה איתא בגמרא (מגילה פ״ק) ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אטו עד יום השביעי לא טוב לביה ביין אמר רבא יום שביעי׳ שבת הוה שישראל אוכלין ושותין ומתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות אבל אומות העולם עע״א שאוכלים ושותים אין מתחילין אלא בדברי תפלות . וכן בסעודת של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרי׳ פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו לא מדי ולא פרסי׳ אלא כשדאי רצונכם לראותה אמרו ליה אין ובלבד שתהא ערומה שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה את בנות ישרא׳ ומפשיטתן ערומות והיתה עושה בהן מלאכה בשבת לפיכך נגזר עליה שתפשט ערומה בשבת והיינו דכתיב זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה כאשר עשתה כן נגזר עליה ע״כ . הרי שהיו שם כל השרים והסגנים ואיך אמר הכתוב כי לבני שושן לבד עשה ומאמר זה יתבאר במקומו בס״ד . גם אומרו הנמצאים בשושן יורה כי על הנמצאים שם כגר כאזרח דבר כי לא אמר היושבים בשושן אלא הנמצאים בשושן . גם מאמר רבא בגמרא (מגילה פ״ק) לא יצדק בעצם אם הם ב׳ משתאו׳ איתא התם אמר רבא שלח ליה בר אהוריריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי והוא גברא אשתטי ליה מחמרא מיד וחמתו בערה בו . וכבר הקדמנו מאמר זה בפסוק ראשון ואם איתא דב׳ משתאות הם והראשון היה מהפלגתו ק״ף יום והשני שבעה . היכן מצינו שעשה בלשאצר ולא המלכים והמתאחרים משתה כזה , וכבר נמצא בפי׳ הה״ר יצחק כהן ז״ל כי לא יתכן שיהיה המשתה ק״ף יום רק הלכה כוותיה ולא מטעמיה כי הנה הוא אמר שמשתה היה לשרי המדינות ג׳ או ד׳ ימים אחרי ששמו כתר מלכות בראשו . ולמה יעשה כל כך כבוד ליושבי שושן שבעת ימים ולשרי המדינות לא יעשה כי אם ג׳ או ד׳ ימים . ושוב מצאתי אל הה״ר יהודה כהן ז״ל שכתב וז״ל אמנם אצלי יובן כי כן בשנה ג׳ למלכו עשה כלומר גזר לעשות משתה לכל שריו , והנה בתיקון בית המשתה להראות עושרו ויקרו עמד ימים רבים ק״ף יום כלומר ששה חדשים ובמלאת ונשלם היומי׳ מתיקון הבית עשה לכל העם הנמצאים בשושן משתה שבעת ימים והעד לפירושי כי אמר שעשה

משתה

משתה לכל העם הנמצאים בשושן בין תושבים בין נכריים לא משתה הרחוקים היה ק"ף יום כי היה מטיל קנאה בסעודת בני העיר שלא היה רק שבעת ימים אך האמת כי לתיקון הבית עמד ק"פ יום והמשתה היה ז' ימים לכל העם הנמצאים בשושן, ועוד ראיה לדברי כי לא היה המשתה רק ז' יום אומרו ביום השביעי כטוב לב המלך וזה כי איך ידומה שלא יאכל המלך עם הרחוקים ואיך לא ייטיב לבו ביין ששה חדשים רצופים עכ"ל. הנה שהשיג קצת מהרחקות שכתבתי להורות שלא היו ב' משתאות. ומצאתי כתוב להחכם הנז' ז"ל בהראותו וכו' המעלה הגופנית שיוכל האדם להשיג בעה"ז הוא שיהיה מלך כאחד המלכים ואחרי כן שיגדל על כל המלכים והנה ראשונה יקרא מלך ושנית יקרא מלך גדול, והנה אחשורוש ראשונה הראה עושר נפלא אבל אותו עושר לא היה מדברים יקרים מאד אלא כגון כסף וזהב משי וארגמן והיה רב עד שהיה כבוד מלכותו מלך שהוא מלך סתם ואח"כ הראה דברים יקרים מאד כגון אבנים יקרות ומרגליות שאינם נמצאים אלא רב המלכים וזה היקר היה תפארת גדולת מלכותו כי כנוי גדולתו מוסב על מלכותו' וזה היקר היה לו מלך שהוא מלך גדול וזה פי' נפלא שאם לא תאמר שגדולתו מוסב על מלכותו, מה שבח הוא זה שאמר שקראו מלך אזר וקראו בתואר בפני עצמו גדול הלא כמה בני אדם גדולים ואינם מלכי' עכ"ל ואפרין כמעייה דלא חספא ואשכחא מרגניתא תותא וצריך שתזכור כלל מה שהקדמנו בכתוב כי רב הוא ותטעום טעם מן כי בהראותו את עושר כבוד מלכותו הוא העושר אשר נגלה לו מאוצרות חשך ומטמוני מסתרים כמו שהקדמנו ממדרש רבתי דאחשורוש (פ"א). ומה גם עם מה שכתבנו בשם תוספתא דתרגו' ירושלמי שהיה עושר שלקח מבית המקדש כי כל זה כבוד מלכותו כמדובר. האמנה גדולת המלכות היה מה שהראה היות לבוש בגדי כהונה שכתוב בהם לכבוד ולתפארת כי בזה מלכותו מתיקר ומתגדל, והנה הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל תמה על מאמר זה וכה אמר ונענש פרעה נכה בעלותו על כסא שלמה שבא ארי מהכסא והכישו כלומר שנתנגף בו בפגישה ונדמה לו כאילו הכישו ולא נענש אחשורוש על בגדי קדש' אולי זכות מה הגין עליו כי שעה עומדת לו. והנכון אצלי שזה מתגדל ומתפאר בהם להיותם בגדי תפארת וזה מתכבד במה שאין ראוי לו לחשוב שהוא ראוי לישב על כסא דוד כי הם כסאות ומשפט כאלו יושב על כסא ה' והוא עון פלילי אליו זכ"נ עכ"ל. ובאמת ספקותיו טובים מוולאיו כי מ"ש אולי זכות תגין עליו אין מי שיוכל להקשות לו לא כן מה שכתב זה כ"ל כי למה יהיה ראוי להתפאר אחשורוש בבגדי כהונ' יותר מפרעה בכסא ומי הגיד לו שישב עליו בדבר המשפט ולא ישב עליו לכבוד כדרך ואת מלכים לכסא. גם מה שאמר כסא דוד לא ידענא מאי קאמר מאן דכר שמיה דדוד הכא ואולי נמשך אחר הכתוב כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד. האמנה התמיהא שתמה צריכה תיקון עד שאני אומר אולי מפני זה לא אמרו במדרש רבתי (פ"א) דאחשורוש שלבש אותם דאמרינן התם ר' לוי אמר בגדי כהונה גדולה הראה

להם

להם וכו׳ מפני שהוקשה להם מה שהוקשה אל החכם הנז׳. האמנה בגמרא (מגילה פ״ק) אמר בהדיא שלבשם ונתעטף בהם איתא התם ואת יקר תפארת גדולתו א״ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה ונתעטף ובמד ע״כ דסבירא להו דמאן דעביד הא עביד הא וכמו ששתה בכלי הקדש כן לבש בגדי הקדש, ואם על זה נתערבבה סעודתו ונענש איתא שנענש על זה ועל זה. ועל פי הדברים האלה לבי אומר לי כי משתה אחד הוא והימים הראשונים ק״ף יום היה בהראותו את עושר כבוד מלכותו כי הראה את כל בית נכאתו ואוצרותיו ונמשך זמן הראיה ק״ף יום, ובמלאת הימים האלה מהראיה עשה המלך לכל העם הנמצאי׳ שם לקול הקריא׳ למגדול ועד קטן משתה ז׳ ימים בחצר גנת ביתן המלך כי לענין הראיה לא נקראו אלא שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמי׳ ושרי המדינו׳ לא דלת העם ודברי׳ הללו אינם נעשים ע״י קטני׳ או קצרי השגה. אמנ׳ לעת האוכל כלם נקבצי׳ באיש מנער ועד זקן כל העם מקצה וכן כתב הה״ר שמריה האיקריטי ז״ל כי בק״ף ימים לא כל היום היה המלך יושב על חשבון היציאו׳ והכנסו׳ אמנם היה יושב מהבקר עד עת האוכל ואז היו כלם אוכלים בבי״ת המלכות. ואמרו לפניו כי הוא מתכסיסי המלכות לאכול העם לפניו לבדם לא עם המלך ע״כ. ונכונין דבריו. וכן מצאתי סמך לזה בשמות רבה (פ׳ ט׳) אמרו רבותינו ז״ל. ששה גוסים היה מראה להם בכל יום ויום ואין אחד מהם דומה לחבירו ואחר כך הוא משלח לכל גדולי המלכות. ור׳ חייא בר אבא אמר מיני יציאות הראה להם. רבי לוי אמר בגדי כהונה הראה להם נאמר כאן תפארת גדולתו ונאמר להלן ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת. מה תפארת האמור להלן בגדי כהונה אף תפארת האמור כאן בגדי כהונה עד כאן ובילקוט (סי׳ תתרמ״ח) ששה תשבוריית היה מראה להם בכל יום מאה ושמונים יום שכן הוא אומר עושר כבוד מלכותו יקר תפארת גדולתו הרי ששה וכן בתוספות דירושלמי ושיתא בי גנזי הוה מחזי להון בכל יומא ומאה ותמנין יומין דכתי׳ עושר כבוד מלכותו יקר תפארת גדולתו הא שיתא. והה״ר אליעזר מגרמיזא כתב גדולתו מלא וי״ו כי בכל יום היה מראה להם ששה תשבוריית וכן שמונים מלא מלמד שהיו מלאים להראות ששה אוצרות בכל יום עד כאן. וזה כדברי רבנן. ועוד אני אומר כי לא היו כלם כי אם מאה ושמנים יום וזהו שכיון בכתוב של ובמלאת הימים שכתיב בוא״ו ובמלואת הימים ר״ל בתשלום הימים והכי איתא במדרש רב ושמואל רב אמר שבעה חוץ ממאה ושמונים. ושמוא׳ אמר שבעה עם מאה ושמונים ע״כ. הנה רב דרש הקרי ובמלאת אחר שכשלמו הק״ף עשה עוד שבעה ימים ושמואל דרש הכתיב ובמלואת כלומר כשהגיע לתשלום הק״ף ימים בשבעה האחרונים מהם עשה משתה והמתרגם פי׳ שהיו ב׳ משתאות הא׳ לכל שרי המדינות ק״ף יום. והב׳ לעם בני ישראל שבעה ימים וכן נראה ומה שכתבנו למעלה. וכן כתב הה״ר עוזיהו בר אליעזר זלה״ה וז״ל ובמלאת הימים האלה כיון שראו ישראל שנמלאו שם כלי בית ה׳

מדרש מגילת אסתר

לא רצו להסב עם שאר שרי המדינות ועשה להם מסיבה לעצמן ומזה לכל העם הנמצאים מלמד שגדולי הדור ברחו להם ולא אכלו שם מפני בשולי נכרים ע"כ. וכן בילקוט (סי' תתרמ"ח) אבא גוריין. א"ר חנינא בר פפא מלמד ששמעו גדולי ישראל וברחו. אמר רשב"י מכאן שאכלו בשולי נכרים בעל כרחם ע"כ. ונ"ל כי דברי רשב"י על שאר העם הם כי גדולי הדור ברחו להם. וז"ש מכאן שאכלו בשולי נכרים בע"כ. כי אחרי שהוכרחו גדולי הדור לברוח נראה כי היו מכריחים אותם לאכול בשולי נכרים ובכלל דברי כלם כי בק"פ יום הראיה והאכילה היה לפרתמים ושרי המדינות. ובמלאת הימים כלומר בסוף הימים עשה שבעה מהם משתה לכלם כקטן כגדול דל והלך כאחר בני המלך. ועל מה שכתוב במדרש לקח טוב שגדולי הדור ברחו משם יש לי לעשו' סמך לדבריו מהמסור' שכתב הנמצאים תרין. ויפקוד שאול את העם הנמצאים עמו. ודין. וכמו ששם נאמר הנמצאים על כי נפוצו מעליו העם ואלה הם הנשארים ותיבת הנמצאים כמו הנשארים. כן הדבר פה כי אלה הם הנשארים וגדולי הדור ברחו להם ולא אכלו מפני בשולי נכרי' והנשארי' הכריחו' לאכול, ועל שלא ברחו נתחייבו. ואומ' בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו יראה דברים מיותרי' כ די שיאמר בהראותו את עושרו או עושר מלכותו וכן את יקרו או יקר תפארת או יקר גדולתו וכן נראה מדדרשינן בגמ' (מגילה פ"ק) א"ר יוסי בר חנינ מלמד שלבש בגדי כהונה ונתעטף ועמד כתיב הכא ואת יקר תפארת גדולת וכתיב התם לכבוד ולתפארת נראה דמיותרא דרשו, והה"ר יהודה ן' שוש ז"ל כתב ונ"ל דקדק בכאן כי אין כבודו מפני עושרו רק העושר בא לו מל הכבוד הראוי לו וזהו עושר כבוד מלכותו כלשון מלכי תרשיש ואיים מנח ישיבו אבל בהמן פיו הכשילו שספר כבוד עושר כי אין כבודו רק מפני עוש כי העושר מכסה מומיו עכ"ל. ואני אומר כי העושר והכבוד אצל החכמי אינם מעלה להיותם נדרשים לזולתם זה להוצאה וזה לאחרים כי הכבוד א בני אדם תלוי במכבדים יותר מן המכובדים אשר על זה אמרו המאמת להכזיב דבריהם איזהו מכובד המכבד את הבריות כי הכבוד שופע ממנו הגיד פה כי הראה להם העושר בכבוד כי לא היה עושרו שמור אליו להשפיעו ולהזילו לזולת וכמו שקדם לפניך ממאמר שמות רבה (פ"ח) ש גוסים היה מראה להם בכל יום ויום ואין א' מהם דומה לחבירו ואח הוא משלחו לכל גדולי המלכות ע"כ. כלומר שהיה נותן להם מתנות מ לגדולי המלכות וכן אתה מוצא בדבר המשתה כי כל מי שהיה שותה בכ איננו שונה בו אלא מכניסו והוא שלו כמו שיבא שמה ממדרש (סי' תתרמ הילקוט בס"ד באופן שהוא משפיע מהודו לאחרים וזהו את עושר כבוד העושר ההוא הנה הוא לו לכבוד וכן היקר לתפארת גדולתו כי בה חולק מכבודו להם הנה היקר ההוא מפואר וגדול. ואם תבינו אחריך בתי פסוק זה תמצא ביאור נפלא בדברי עושר כבוד מלכותו ותשמח בו ואח

ימים

ם רבים שמעתי ממורי הרב' זלה"ה שהיו בימי החמה שהם רבים ר"ל גדולי' בימי הגשמים שהם קטני' וכן כתב הה"ר יצחק כהן ז"ל. וכתב הר' יעזר מגרמישא ז"ל. ימי' רבי'. ימים שנים. רבים שלשה שנת הפרסיי' כמנין השנה וחצי שנה ק"ף ושל ישראל שס"ה יום ו' שעות וחציה קפ"ב ו שעות ולאומה שנכתה ש"ם יום עשה ק"ף יום ולאומה שנכתה שס"ה ה קפ"ג זהו ג' ימים יותר. ימים שנים רבים שלשה והוא חצי שנה משס"ה ן שעות בקירוב. לפי שעשה המשתה בימות החמה מניסן ועד תשרי והם אכלו ג' ימים י"ז בתמוז וט' באב ויום הכפורים. אבל הוא עשה המשתה ״ג יום חצי השנה שליטה כדאיתא בפרקי ר' אליעזר ולכך ובמלואת מלא ב. עוד שם ובמלואת כתיב כן לפי שלבש בגדי כהונה שכתוב בהן מלואת ן. ובמלאת תרין ובמלאת הימים האלה. ובמלאת ימי טהרה ואל המקדש תבא וכתיב בתחלת מלכות אחשורוש כתבו שטנה. עוד שם בחצר גינת ן חצר שהיה פתוח לגינת ביתן גן בשמים וירקות שמריחים ריח טוב ומדים כנגד ביתן גן הפנימי לפי שהיו ב' חצרות חצר החיצונה וחצר פנימי והיו ישראל אוכלים שם ו' ימים ו' חדשים שאין גשמים יורדים בהם ן יכולים לשבת בחצר גינת אבל בשבת לא ישבו לפי שהיו יראים פן יתלבשו המחובר את העשבים לכך שמונים מלא ו'. ועוד שמונים כי מתחלת בותו ו' פעמי' ק"ף יום הם ג' שנים. ובמדרש אמרו ימים רבים שמוני' את יום יום אחרון כיום ראשון. הנה דקדקו כפל יום להורות כי היה אחרון כיום ראשון וענין רבים כלומר כלם גדולים כמו רבי המלך וזה מת דבר גדול ותמיה שיהיה אחרון כיום ראשון לעם רב כמוהו. ומצאתי וב בחצר גינת ביתן המלך י"מ בחצר הגן הסמוך לבית המלך כי הגן היה וך לבית המלך מוקף חומה סביב וחצר גדולה סביבות הגן ויהיה תי' של ת כתי' של ושכורת ולא מיין. אל תתני פוגת לך וזולתם עכ"ל, אבל תרגם פירש ביתן פנימי שהיה גן פנימי וגן חיצוני'. ומצאתי כתוב גינת ן גינת של ביתן שיש לך גנות ופרדסים שהם בשדה וגנה זאת היתה בפנים אצל החצר ביתן לשון פנים כמו מבית ומבחוץ וכו' :

ור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף על רצפת בהט ושש ודר וסחרת:

ור ותכלת וגו', הרבה נחלקו המפרשים בפי' מקרא זה והנני מליע דברי כלם בקצרה', ואחוה דעי אף אני, מהם אמרו שהם מיני בגדים ים פירושי' מלמעלה עשויי' לאהל להגין על ראשם. מכללם במדרש לקח ב ח"ל כאשר הושיבם בחצר גינת ביתן פירש להם יריעות של מיני לבעונין ל יריעות לבנות כדאמר שמואל מלת לבנה לשון לבושיה כתלג חיור. כרפס ק כרתן ותכלת דומה לדמות הרקיע, אחוז כל א' וא' מהבגדים קצותיו בלי בוץ וארגמן בחבלי משי וארגמן ולבן נמשכים על גלילי אדני כסף

ועמודי

מדרש מגילת אסתר

ועמודי שש. מטות זהב וכסף הן מכסף ורגליהם של זהב שהרגלים כרכ
מבחוץ והמטות היו מכוסות באלו היריעות כעין כילות חתנים והעמודים
היו רגלי הכילות מתוחות היריעות עליהן, על רצפת בהט ושש מיני מרגל
הן. ודר וסוחרת אילו מיני אבנים טובות שמאירות בצהרים ע"כ. ובי
דבריו פי' גלילי כסף כמו אדני כסף ועמודי שש מונחים בתוכם לקרשי המ
באדנים ולפי דברו ו' של ועמודי שש במקום ב' כאשר מצינו ב' במקום ו' כת
לקלעי הרים וכן לדברי קצת קווצותיו תלתלים כמו קבוצותיו שהוא בהת
השערות שיהיו מקובצים. וכן על גלילי כסף בעמודי שש, וגלילי כמו
לפי שהם עגולים, וכן מצאתי אל הה"ר אברהם ן' עזרא ז"ל ואיננו בן ט
רק אחר הוא וכתב וז"ל על גלילי כסף ארוכים ועגולים כמו הקנים וכן
גלילי זהב על כן לא אמר על גלגלי ע"כ, וכן כתב הרלב"ג שהיו לאהל ולמ
עליהם וז"ל חור הוא בגד לבן. כרפס הוא בגד ירוק כצבע הירוק הכ
כרפס. ותכלת הוא בגד צבוע כתכלת ואלה הבגדים היו אחוזים באויר ב
פשתן להיות לאהל ולמכסה וארגמן הוא בגד צבוע בצבע אדום והיה כ
כדמות פרוכות על גלילי כסף ועמודי שש, והנה גלילי כסף הם עגולים כ
כדים מעמוד לעמוד ובגלילים הם תלוים בגדי הארגמן והיו נאחזים
בגדי האהל שהיו מצבעים ומתחלפים עד כאן לשונו, ואנכי לא ידעתי
שבין בוץ לארגמן הוא שופר הולך היאך יבדיל הוא בפרכת אשר המציא ו
הכתוב המוסכם ומפורסם בפי הכל והוא האמת בעצמו שתיבת וארגמן
מוסבת אל תיבת חבלי והוא חבלי בוץ וארגמן שהיה החב"ל משזר מבוץ וא
לא שיהיה ארגמן בגד כמו שכתב, נקוט מהא כי דעתו שבגדי חור כ
ותכלת הם לאהל ולמכסה עליהם וכן כתב הה"ר מאיר ן' עראמה ז"ל
כתב הה"ר יוסף גאקון ז"ל, והסכימו כשהמטות היו לשכיבה ושינה, והמט
מי שפי' שהבגדים האלה היו למעלה המטות לישיבה ולשכיבה כמו כרים וכ
וכיוצא, במכלתין (מגילה פ"ק) חור כרפס ותכלת מאי חור רב ושמואל
אמר חורי חורי וחד אמר מילת לבנה הציע להם, כרפס א"ר יוסי בר
כרים של פסים מטות זהב וכסף תניא א"ר יהודה הראוי לכסף לכסף
לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה אם כן קנאה אתה מטיל בסעודה אל
של כסף ורגליהן של זהב, רצפת בהט ושש מאי בהט א"ר יוסי בר
אבנים מתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר כי אבני נזר מתנוססו
אדמתו, ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש
הים ודרה שמה, והכניסה להם בסעודה והאירה להם לכל בעלי סעודה
ר' ישמעאל תאנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה ע"כ, ופירש"י
מלאכת המטות היתה עשויה נקבי'. נקבי' מילת לבנה, חור לשון חוור
לכסף וכו'. מטות זהב וכסף קא דריש שר הראוי לזהב לזהב והגרוע
מתחוטטו' על בעליהן רצפה עשה להם באבנים חוטטות כלומר שלא ב
אדם, אלא בעורה שמחטטין ומחזירים בעליהן אחריהן עד שמוציאים
בדמים

יס יקרים ע"כ פי' רש"י ובערוך שמתקוטעות על בעליהן פי' ענין עינוג,
של ר' גרשום שמקריבים אללו כמו חטה. פ"א של ר"ח ומטילות בעליהן
נר מי שנמלאת בידו ומתחייב למלכות שאינן ראוין להדיוט אלא למלכות בלבד
בעליהן כיון שנמלאת בידם נשים ובורחין שמתיראין מן המלכות ע"כ, כאמור
ש"י וכן הוא אומר שהמקרא משבח אבנים יקרות ואומר שעל ידי כשיוכות
ה הן באין כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו, והכתוב מדבר על ישראל
יד לבא שיהיו חשובים ויקרים בין האומות כאבני נזר המתנוססות דרי
שורות שורות סביב, וסוחרת לבון שחור שחור, כלהר"י והאי וסוחרת לשון
רא הוא, שקרא דרור לכל בעלי סחורה שעשה נחת רוח לבני מלכותו
ביר מהם מכס של סוחרים עכ"ל. הנה לרב ושמואל ור' יוסי בר' חנינא
הוא מלעות נכרים, ור' יהודה הוקשה לו סדר זהב וכסף כי אחרי שהיה
ר להראות עושר גדול דרך העולם להראות הפחות תחלה ואח"כ החשוב
לו לומר מטות כסף וזהב וזהו שדקדק רש"י ז"ל מטות זהב וכסף קא דריש
לא ידע בכל אלה מה שהכוונה לו ז"ל שדרים הסדר וכן סיים למלתיה של
אוי לזהב לזהב והגרוע לכסף, כי הסדר להראות החשובה לחשובים ואח"כ
ועים כל א' כפי מדרגתו. ור' יהודא לא בחר בזה דא"כ אתה מטיל קנאה
מודה אשר לומה יקראי יחד להראות גלען הגרועי' לפני החשובים דבשלמא
ד לעיל הראוי לגנה לגנה הראוי לחצר לחצר איכא למימר דכיון שלא
רואים זה את זה ליכא קנאה כמו שכתבו התוספות אלא הכא איכא
זה ולכן אמר הן של כסף ורגליהן של זהב ומה שהקדים זהב לכסף וכן
יעשה כמו שכתבנו כבר תרגומה במדרש לקח טוב דלעיל שהרגלים היו
יס מבחוץ והמטות מכוסות וביארו בהט כמו בחט שבאות לבעליהן ע"י
ה גדול שמחפשין עליהם כמו ומחטא אחריו דגיד הנשה, ולפי הערוך
א ענין ענוג ביארו כמו (תענית פ"ג) שאתה מתחטא לפני המקום כבן
תחטא לפני אביו כאומר שיש לו געגועין על אביו וכן כי הילדים רכים
ש יונתן אמוס עליא מתחטיין והוא כמו רך ויחיד כאומר מעונג וביאור
בר שבעליהן עושין להם בוירה ומעלייתא וכבוד גדול כאלו מתגעגעות
עגבות עליהם ומתפרשים עוד מי שפירש כי הבגדים האלה הם דמות
קם לכסות כותלי הגן כמשפט בארמוני המלכים והשרים לכסות הכותלים
דים יקרים מאד, כל שכן כאן שהיה בגן שהיה צריך זה ביותר מה שהוא
אר, ומכללם הה"ר יצחק עראמי ז"ל שכתב אמר כי ברוב עושרו עשה
סילוני אשר סביב החצר ההוא מקום כותלים ובגדים יקרים מאד מאור
תם ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן הכתלים על גלילי כסף שהם קבועים
ודי שם שהם סביב החצר כאומר שהיו כלבים רלופים כמו שהיו סביב
ה המשכן, ג"כ עשה להם סביב החצר כלו מטות זהב וכסף לישיבה כי לא
ב לחשובה מקום ישיבה בחצר ושם קרקע מרוצף רצפת בהט ושש ודר
תכת שהן אבנים יקרות לא ידע אנוש ערכן עכ"ל, וכן כתב הה"ר יצחק

מדרש מגלת אסתר

הכהן ז"ל וכן כתב הה"ר יוסף גאקון ז"ל וכה אמר, או יאמר כי היו הילי
פרושות על כתלים עשויות מגליל כסף הרלון שהיו מעבה רשת כסף
היריעות חשובות כ"כ על שמכסים בהם דבר חשוב נורא מאד כותלים עם
מעשה רשת כסף וכן מטות זהב וכסף החשובות בליורים ובתבניתם עד נ
נחשב כנגדם רצפת מאבני יקר בהט ושש ודר וסוחרת עכ"ל, וכן מל
כתוב למפרש לא נתפרסם שמו וז"ל חור כרפס ותכלת יריעות הפרושות כ
האלר קורטי"נאש בלע"ז היו עשויות ממיני לבעונין, אחוז מרוקם בבגדי לבנ
באבלי בוץ במטות של פשתן וארגמן, שש משזר מתרגמינן בוץ שזיר. ג
כסף גלות הכותרות עכין אופן המה, ועמודי שש עמודים של שיש על הגלי
ועל העמודים היו היריעות פרושות, ומטות זהב וכסף שהיו אוכלים בהי
על המטות כמנהג הקדמונים, על רצפת בהט ושש המטה מלמטה תחת כ
רגליהם היתה מאבנים יקרות הללו בהט ושש ושיש עכ"ל, ומה שכתי שפי' ז
בחבלי בוץ וארגמן ביארו מרוקם בפתילי בוץ וארגמן כן כי גם רש"י ז"ל ור
הוא שניתק החבל ונעשה פתיל, והה"ר שמריה האיקריטי זלה"ל כי כי בבג
הללו היו עושים מחילות להפסיק בין גבול לגבול דמות חדרים וכל אחד הי
חדר לבדו והוא יותר נכון מכל הנאמר, וגם הוא הסכים שהם כמו ירי
להפסיק לא למעלה ולא למטה וכ"כ המפרש אבן העזר אשר הזכרתי למע
וז"ל חור כרפס ותכלת הם מכסים על הקירות על כן כי אחוז בחבלי בוץ ו
שם המלאכה במצרים ע"כ, וכן תרגם המתרגם על דרך אחרת. וכה אמר
אילנא לאילנא הוו פריסן יריען דבוץ גוון חיור כספירין וירוק ככרתינן ות
אחידן באשלי מטכסין לבינן בארגוונא דליין עילוי אונקלוון ודשרין סגל
דכסף כפיסין עילוי עמודי מרמרין שמקין ירקין ובלקין ומלוקין וחיוורין א
יתהון עילוי ערסין דמלתין דמחתין על דרגשין דקליטיהון די דהב טב וכרע
די כסף שדיין על שטיו כבש קורסטיליגין ומרמרין ודורא די בכרכי ימא
ואיטוכין דמצרים מקפן להון חזור חזור ע"כ, ובלשונה נבאר ביאור הנ
ואח"כ ביאור הענין, ככרתינן כ"ל שהם אבני" כקראים וירדוטי"ש בלע"ז
שהם ירוקין ככרתי ולכן אמר ככרתי כי הוא כינוי
האבני" כמ"ש גוון חיור כספירין. באשלי מטכסין ביאור בחבלין של משי, נ
כדאמרינן בפי' הישן (סוכה פ"ב) תחת הסוכה דמתיא באשלי מלעילא. ומט
בסיף ב"ק (ב"ק פ"י) ההוא גברא דאחוי מטכסא דר' אבא ופי' בערוך
משי ומובחר הוא ובלשון רומי מטכס ע"כ. וכן בלשון יון קורין למשי מט
אונקלוון פי' מזלגות כדאמרינן בפ"ג דתמיד ואונקליות של ברזל קבועים ז
ושירין סגלגלין פי' וטבעות עגולים תרגום אצעדה שירין ותרגום עגול נ
סגלגל סחור סחור, רפיסן פי' פרושות או פשוטי' ויטוש על המחנה תנ
ירושלמי רפש במשריתא והוא ששליו נתפשט במחנה דרגשין מטות קנ
עשויות לכבוד על ערש ת"י דרגשא. ובפי' הנודר מן הירק (נדרים פ"ו) מאי ד
אמר עולא ערסא דגדא, ובערוך מטה עשוים לכבוד של הבית ואין אדם
עלים

ליה דקנקליטיהון פי' עמודי שבמטה כדאמרינן בריש סוכה אקנקליטין שהיה
י' עמוד בראש המטה ואחד בסוף המטה ומשימין יתד ארוך מזה לזה ומשליכין
סדין עליו ונעשה אהל בלא גג, על סטיו פי' איצטבה, פ"ק דשבת המוציא
חנות לפלטיא דרך סטיו חייב פרש"י דרך סטיו מקום אצטבאות, כבים פי'
צוק ומהודק וחשוקיהם תרגומו כיבושיהון, קרוסטליגין נראה לפי ענייננו שהוא
אבן הנקרא קריסטאל בלע"ז. זהו ביאור המלות, ומעתה נבאר המכוון ממנו
בכתוב ונאמר כמצא בילקוט (סימן התרמ"ח) הביאם לחצר גינת ביתן המלך
היתה נטועה אילנות ובשמים ועשויה כיפין, על גבי האילנות ומחופה באבנים
טובות ומרגליות והאילנות מצלות עליהם ע"כ, ופשר הדבר כי מקום מושבם
בגן ההוא הנטוע אילנות ומיני בשמים לרוב היה מרוצף מלמטה מאבנים טובות
נטע ושם וגו' מאילן לאילן והיקף הגן היה כיפין על גבי האילנות, ועתה
מוליך להשלים המחילות אשר מאלי' ולמעלה ביריעות חור כרפס ואומר שהיריעות
היו של בוץ בא עליו ונצרך שבלא כי אחרי שדירה זו דירת עראי לימים שבעה
צריך שיהיה דבר קל הנחה והסרה ונכבד עד מאד וכן אמרו ברבתי (פ"א) בחצר
גנת ביתן המלך ר' יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אמר גנה מבחוץ וחצר מבפנים,
ור' נחמיה אמר גנה מבפנים וחצר מבחוץ א"ר פנחס מקיים אני דברי שניהם
כשהוא היה רוצה עושה אותה חצר וכשהוא היה רוצה עושה אותה גינה,
הא כיצד פורש את הוילון ועושה אותה חצר, קופל את הוילון ועושה אותה
גינה ע"כ, הנה הם ז"ל ראו קושי בכתוב והוא כי חצר הוא מקום פנוי לפני
הבתים אשר הבתים פתוחים אליו ותשמיש הבתים בו. וגן הוא מקום נטיעה
אם באילנות אם לעשבים או לזרעים ואחרי שכן הוא לא יצדק אומרו בחצר
גינת שיהיה דבר אחד והיה הקושי הזה בעיניהם כ"כ עד שבגמרא (מגילה
פ"ק) חלקו בו רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר לחצר והראוי לגנה לגנה
והראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן עד שהושיבן לביתן,
במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים א' לגנה וא' לביתן ע"כ,
הנה כי מפני קושי זה הוצרכו להעלים עין מהסמיכות אשר לגנת כתי"ו שנת
לעיני ושכורת ולא מיין וכיוצא ושהיו ג' מקומות, וכמו שקדם בסוף פסוק
ובמלאות הימים, ואפשר שמזה למד רש"י ז"ל מה שכתב בביאור המגילה גינת
מקום זרעוני ירקות, ביתן הוא נטוע אילנות שלא מצאנו דבר זה לזולתו ולא
מצאנו לו סמך לדברים הללו אלא זה שאחרי שלדברי כלם הם ג' מקומות צריך
שיהיו מובדלים בעניינם כאשר הם בשמם. ולכן אמר כי גנת הוא מקום זרע ירקות
וסימנך כגן הירק מצרכי הסעודה הן הירקו' ואין ראוי שיבוטעו אחריה' רק שימצאו
שם וגם כי יש עשבים שם ריחניי' יתענגו בהם, וביתן הוא מקום אילנות וביען
שם נטועים האילנות בסדר בקוים ישרים ומקום רחב בין אילן לאילן כדי שיגדלו
כנודע לכן נקרא בקצת המקומות כמין בית אחרי שהוא מוקף וענפי האילנות
מוספים עליהם כמו שקדם במאמר הילקוט (סי' תתרמ"ח) ולכן נקרא ביתן,
ונחזור לענין כי יראה מדבריהם היות הביתן גדול שבכלם אחרי שהחזיק מה שלא
החזיקו

מדרש מגלת אסתר

החזיקו החצר והגנה, ובמתניתא אמרו שהושיבן בחצר ופתח להם וכו׳ כדי שיתענגו בראיית אילנות טובים וריח קצתם וריח העשבי׳ והירקות. ונחזור לדברי ר׳ יהודה ור׳ נחמיה, ואומר כי לפי דבריה׳ אין ביתן גן כמו שביארנו לדברי רב ושמואל ומתניתא רק הוא מלשון בית ולהבין דבריהם אציע שמצאתי כתוב כלשון הזה בחצר גנת ביתן שלשתן דבוקים זה בזה בחצר של גנת המלך ושל ביתן המלך כי החצר היתה בין הגנה ובין הבית ומנהג המלך היה לטייל מזה לזה וזה שאמר למטה והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הביתן גינת של ביתן שיש לך גנות ופרדסים שהם בשדה וגנה זו היתה בפנים אצל החצר, ביתן לשון פנים כמו מבית ומחוץ תצפנו ועל שם שהחצר אחורי הבית קרוי ביתן. בחצר שם היה משתה היין שבעת ימים עכ״ל, ומעתה נאמ׳ כי בדבר הזה חלקו ר׳ יהודה ור׳ נחמיה כי ר׳ יהודה סבר שהמשתה היה בגן כדי שיהנו יותר במיני האילנות והעשבים הריחניי׳ והוא גדול מהחצר כי החצר אינו אלא לתשמיש לגן כמו שהוא דרך החצר להיות תשמיש אל הבתים וכדאמרינן בגמרא הושיבן בחצר ולא החזיקתן הנה שגן הוא גדול מחצר ולכן אמר גנה מבחוץ אשר הוא מקום רחב גדול להכיל עם רב וחצר מבפנים מקום קטן אחרי שאינו אלא לתשמיש בלבד כאמור וביתן לשון בית כמדובר, ור׳ נחמיה סבר שחצר גדול מהגן וכי שם היה המשתה וכן משמע פשטיה דקרא שהיה בחצר והיה החצר גדול מאד, ופתח להם פתח לגן ולביתן כדברי מתניתא. וביתן לשון גן אלא שהוא נטוע אילנות כדברי רש״י ז״ל כמו שקדם אמנם דברי ר׳ פנחס קשים בתחלת העיון כי הוא אומר שהוא מקיים דברי שניהם והוא באמת מבטל דברי שניהם כי הם אמרו כי חצר וגן הם שני דברים ונחלקו במי הוא הפנימי או החצון והוא אומר שאינו אלא דבר אחד אלא שהיתר דבר זה וביאורו הוא כי כמו שהקדמנו אחרי שהם שני דברים כפי המחלוקת באי זה משני המקומות היה המשתה שאם היה בחצר לא היה בגן ואם היה בגן לא היה בחצר ופנים לכאן ולכאן כמו שהתבאר, לכן אמר יכול אני לקיים דברי שניהם כי כשפורש את הוילון מלמעלה עושה אותה חצר כי כבר היא עשויה כיפין על אצי האילנות והענפים הם מלמעלה להשלים המחיצות ואין צורך עוד אלא לפרוש הוילון מלמעלה לסכך עליהם ואז הוא חצר וכשהוא רוצה קופל את הוילון ועושה אותו גן כי דרך הגן להיות מגולה לאויר השמים נמצאו אוכלים בחצר ובגן כדברי שניהם ואפשר שבבקר ובערב שאין השמש מזיק היה קופל את הוילון ובשאר היום הי׳ פורש אותו שלא יכה השמש, ונחזור לראשונות כי מחיצו׳ הללו אם למעל׳ אם למט׳ די שתהיינה יריעות מאי זה דבר וביען הבוץ שהוא יקר הערך אמר שהיו ממנו רק שהמתרגם רצה שתהיינה מחיצות לא מכסה ולכן אמר ובין אילני לאילנא כי זה שהי׳ ריקם מטבע הנטיעה הוא כדי שיגדלו האילנות ושיצליחו כמו שהקדמנו וצריך למלאו ולהשלימו ביריעות האלה וחור כרפס ותכלת הם גווני היריעות ואמר שהיו אחוזות זו לזו בחבלי משי צבועות בארגמן ולא ידעתי אחרי שהכתוב אמר בחבלי בוץ הוא הפשתן למה תרגם הוא של משי וגם לפי דבריו ו׳ של

וארגמן,

וארגמן הוא מקים ב״ת וכמו שזכרנו למעלה ואמר שהיו אחוזי' ומלמעלי' באונקליות וטבעות של כסף וזהו על גלילי כסף והיו פרושות על עמודי שיש וקרא שם לפי שבהם שם גוונין מרמרין סמקין ירקין ברקין ומרוקין וחיוורין, אמר זה ביאור מטות זהב וכסף ואמר שהושיבם על מטות וביאר שהן המטות העשויות לכבוד הנקראי' דרגש כמו שהקדמנו, ואמר שני העמודים אשר באמצע הדרגש א' בראש וא' בסוף היו של זהב טוב לכבוד היושבים בתוכו כי על היתד אשר באורך הדרגש מעבר אל עבר יפרשון סדין של משי והמטות בעצמן היו של כסף, ופי' על רצפת בהט ושש על מקומות אשר המטות מושמים בו שהיתה אילטבא גדולה חשוקה ומדובקת מאבנים האלה בהט ושש ותרגם ודר כשמואל בגמ' (מגילה פ״ק) שאמר אבן גדולה יש בכרכי הים ודרה שמה. והניחה להם בסעודה והאירה להם לכל בעלי סעודה באופן שהיתה ודר אירה נמשכת לבהט ושש כי בהט ושש הם רצפה ודר היא אבן טובה להאיר, ומדברי רש״י בגמ' משמע שהיתה וסוחרת נמשכת לתיבת ודר ופירושו מאירה וסוחרת בא' תמורת ה' כאילו אמר סוהרת כמשפט אותיות שהן ממוצא אחד שהן מתחלפות זו בזו כדברי קצת מהמדקדקים ואחה״ע אחד מהם ופירושו מאירה שכן כתב מאירה להם כנהרים, והא' וסוחרת לשון סיהרא, והמתרגם לא בחר בזה רק שהיתה וסוחרת הוא דבר אחר כי הין המטות הללו מתוקנות ומקורבלי' במיתרי שש העשויות במצרים שהם חשובות עד מאד, וזהו דרך המתרגם בכתוב הזה, ולה״ר יוסף יחייא ז״ל דרך אחרת תקוץ נפש המעיין בה, ואני אומר בביאור הכתוב כי לכל א' וא' היה לו ולאנשי ביתו מטה אחת לאכול ולשבוע ולנוח והיא עשויה מאבנים יקרות בהט ושש וגו' והיו ד' עמודי שיש אשר הפליגו במדרש רבתי דאחשורוש (פ״ב) במעלתו, איתא התם א״ר לוי המאכל הזה לא נגלה לבריה אלא למלכות בבל הרשעה, איתיבון והכתיב וכל אבן יקרה ואבני שיש באמה היה נותן מרגלית מכאן ומרגלית מכאן ואבני שיש באמצע, וכוח היה לאחשורוש לעשות לו עמודים של כסף וזהב ולהביא עמודים של שיש מיפרק אוכסיה למדי, וא״ת דהוו זעירין א״ר מתנה אני ישבתי על פרחו של א' מהם פי' הרוחב של מעלה והיה מלא קומה ופשוט ידים ורגלים ע״כ, הנה שהיה הדבר הזה כפלא עד מאד, ובכל עמוד ועמוד היה בסוף העמוד מלמטה חקוק וחרוץ חריץ יכנס בו גלגל של כסף וכן לד' הפיאות להסיע ולהוליך המטה ממקום למקום אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת וכן נוהגים במלכות יון שעושים למטות גלגלים ואופנים יוליכם מזוית אל זוית וממעל לעמודים יפרשו בגדי חור כרפס ותכלת לאהל והיו הבגדים ההמה אחוזי' בחבלי בוץ וארגמן כלומר שהיו מהדקים אותם בחבלי בוץ וארגמן ושיעור הכתוב בגדים מכרפס ותכלת היה למעלה מראשיהם והשכל יורה כי לא היה לכל האילנות מספיק להאהיל תחתיו אם לא יעשו לכל אחד במטות בעצמן כמודבר. והיו הבגדים האלה נאחזים בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש שהיו העמודים על הגלגלים כמו שאמר, ומטות זהב וכסף ר״ל בגדי המטות כדברי הרלב״ג והיו

הבגדים

מדרש מגלת אסתר

הבגדים האלה על רצפת המטה העשוי מבהט ושש ודר וסוחרת ובאופן זה היתה הישיבה לכבוד ולתפארת ויותר נכון הוא זה כפי הקבלה ממה שאמר שעשה קרקע הגן מרוצף מבהט ושש וגו' אבל בפרקי ר' אליעזר (פ' מ"ט) כתוב וכל רצפת פלטרין שלו אבנים טובות ומרגליות שאמר על רצפת בהט ושש ודר וסוחרת, וכדברי המתרגם המובאים למעלה, ובמסרה ח' של חור מאותיות גדולו' והספק ח' חף אנכי ולא עון לי מאותיות קטנות והטעם לדעתי כי עד עתה היה חטאו מכוסה וצפוי כי לא נודעת חטאתו אחרי אשר כורש מכרס ועתה בגודל המשתה וכוונתו הרעה בו כמו שהקדמנו הגלה רעהו ויגדל עונו, ושוב מצאתי סמך לדברי שהיו המטות לכל א' עם בני ביתו במדרש רבתי (פ"ב) בפי' והשתיה כדת, א"ר שמואל בר נחמני בא וראה שלותו של אותו רשע שהיה ביתו מיוסד באבנים טובות ומרגליות לעשות לגדולי המלכות שיהא כל א' וא' רשאי לשחק עם בניו וב"ב ע"כ והה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל כתב חור ח' רבתי שלבש ח' בגדי כהונה שאין חור כמוהו שהביא המעיל ובית המקדש ולכך ח' מיני מלבוש של בשת וכלימה. ילבשו בשת וכלימה המגדילי' עלי. כסתה כלימה פני. כל היום כלימתי. יעטו חרפה וכלימה. העטית עליו בושה סלה. וילבש קללה כמדו. ילבשו שוטני כלימה ויעטו כמעיל בשתם. אויביו ילבשו בשת. ח' מיני בשת וכלימה בתלים וח' בגדי כהונה להושיע מהם לכך בפסוק לבשי עוזך ציון לבשי בגדי תפארתך כנגד ח', וח' דברים נאמרו בישועה. ידין עמך בצדק. א'. ישפוט עניי עם. ב'. יושיע לבני אביון. ג'. כי יציל עני משוע. ד'. ואביון ואין עוזר לו. ה'. יחוס על דל ו'. ואביון. ז'. ונפשות אביונים יושיע. ח'. ע"כ, ובא במסרה בחבלי ד', בחבלי בוץ. ילכדון בחבלי עוני. הוי מושכי העון בחבלי השוא. בחבלי אדם אמשכם. וחד ובחבלי חטאתו יתמך. הורו על הכוונה הרעה בעולם המשתה הזה כי ענין התפארות זה בחבלי בוץ ללכוד עם עני ודל עם בני ישראל ולכן תקולל אלקתם שילכדון בחבלי עוני והגיד הלכידה הוי מושכי העון וכמו שקדי' למעלה ולדברי רבותינו הקדושי' ז"ל שאכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו כי זנות יין ותירוש יקח לב כתיב באופן שמשכו עון הזנות בחבלי שוא האכילה ושתיה כי על כן נאמרה כד"א וקרא לך ואכלת מזבחו ולקחת מבנותיו והגיד שאף גם זאת הב"ה יקרבם אליו ע"י יסורין וזהו בחבלי אדם אמשכם כענין אשר בהעותו והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם וכדרשת השלמים ופרעה הקריב הקריב את ישראל לאביהם שבשמים וכן עשה פה וכמו שקדם למעלה בפתיחה י"ב בקום עלינו אדם אדם ולא מלך, והזכיר עוד כי הנה אלה רשעים המן יועץ בליעל ואחשורוש הכוען עכ"פ יפלו בנופלים ואם יראה בתחלה שיתמהמה הדבר. בחבלי חטאתו יתמך כל א' מהם רמז מעט להכניעם ולהשפילם ולהפילם עד עפר:

והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב כיד המלך:

והשקות כמה הגדילו רז"ל בעושר האיש הזה, אמרו בפרקי ר' אליעזר

פ'

מ"ע) וכל כלי תשמישו של אחשורוש לא היה בכלי כסף אלא בכלי
וכן במדרש, ועוד הפליגו בילקוט (סי' תתרמ"ח) ולא היה משקה בהש
שניה אלא כוסות של זהב מי שהיה שותה בכוס לא היה שותה ושונה
כיון שהיו שותים היו מכניסים אותם ומוציאים אחרים וכן בתרגום ירושלמי.
שם במדרש הילקוט (שם) מי שהיה שותה בכוס זה לא היה שונה בו אלא
יכו והוא שלו וזה דבר מבהיל עד מאד. שאין כסף נחשב במשתה ההוא
מה רק שיהיה הכל של זהב ושיהיו רבוי הכוסות במעשיהם ובציוריהם כ"כ
נע עד שיהיו די לעם כבד כ"כ ימים ולא ישנה א' לשתות בכוס אשר שתה
הוא ולא אחרים הלא יגנו, ומה גם כאמור שכל א' שהיו שותה בו מכניסו
א שלו, וזה באמת דבר לא נשמע כמהו, ופי' הכתוב והשקות בכלי זהב.
לוה להשקות בכלי זהב לא בדבר אחר, ועוד לוה שלא ישנו בכוס ששתו
ם אחת אלא שישנוהו לטוב ממנו, ועוד הגדילו בדבר זה במדרש רבתי (פ"ב) ז"ל
וקות בכלי זהב כל השקיותיו של אותו רשע לא היו אלא בשל זהב איתיבון
תיב וכל כלי משקה המלך שלמה זהב וכל כלי בית יער הלבנון זהב סגור,
פנחס בשם ר' ילחק אמר והלא נפשו של אדם אותה לשתות בשל זהב
א אלו כוסות דוטידיטא של כלי זכוכית שרואים על פניהם בהם יפין ויקירין
לי זהב, ואומרו ויין מלכות רב כיד המלך תרגם המתרגם והוו שתו חמר
ים דייאי למשתי מלכא דסגי ריחיה ובסים טעמיה ולא בחיסרנא אלהין
סת ידא דמלכא ע"כ. הורנו פי' נאה בכתוב והוא כי מדרכי הסעודות
נשתאות להביא יין ריחני וממותק כמו קונדיטון וכיולא בסוף הסעודה ישקו
כו בספוק לא בהעדפה ושפר מהפלגת עולם ידו על שמיין המלכות החשוב
משקי' לכל בהעדפה גדולה כיד המלך, ובשערי בינה אל הה"ר אליעזר
כמיסא זלה"ה והשקות בכלי זהב גי' א"ל בי"ת המוקדש, לוה להביא כלי
ת המוקדש שכלים שלו מלוכלכים והללו יפים היו. ומלאתי כתוב "מכלים
כים "ויין "מלכות "רב ראשי תיבות משמר להודיע שהשקם יין ישן שהיה
ממנו והוא כיד המלך כי המלך יש לו כח לעשות כן שמשים אוכלות יין
ב ועד שיכלה הישן בא החדש ונשאר עוד מן הישן וכן כל שנה ושנה
שיכלא יין ישן מאד עכ"ל. והוא פרפרת נאה לזה דאמרינן בגמרא (מגילה
ק) ויין מלכות רב אמר רבא מלמד שהשקה כל א' וא' יין שהוא גדול
כו בשנים, ופירש"י שהיין היה גדול מן השותה בשנים שהוא יין ישן הרבה,
גדול והוא דבר נאה להציל מן השכרות הנראה מתיבת רב ושיהיה מושב
י רוב השנים לא אל השתיה והוא דבר גדול כי על כן לא הזכירו בו
היה שכור כנבל וכאלה בן בעשא וכבן הדד. רק כטוב לב המלך ביין, ודברי
אכורה ושתי האמורי' בדברי רז"ל דברי עזות ופריצות ומאכורה הם, דיקא
י דקאמר אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וההוא גברא אשתטי ליה
חמרא ואלו רוי דהוי לישנא דשכרות לא קאמרה ליה, ומה שתרגם יונתן
עוזיאל (שמואל א' א') עד מתי תשתכרין עד אימתי את משתטיא, ונפכי
שכי

מדרש מגלת אסתר

שני דברים הרגש כן, אי מדלא קאמר תשכרי כמו תשכרי ותתערי דא
גם את תשכרי דכוס, וקאמר בלשון התפעל תשתכרין לכן ביארו כמו
מתעשר מראה עצמו עשיר, מתרושש מראה עצמו רש, כן תשתכרין מראה נ
שכורה שאת עושה שטויות כשכורה. ב' מהענין כי לא היתה היא בעת ה
שותה ומשכרת שיאמר עד מתי תשתכרין, אלא עד אימתי את מראה ט
כשכורה במה שאת עושה תנועו' משובשות. וכן כתב הרד"ק עד מתי ר
עצמך כאילו את שכורה שאת מתנועעת בשפתי פיך ואין דבריך נשמ
עכ"ל. ואפשר שהפליגה בעזות כי איננו כשכורים הישנים ומתוך שכר
אשר לא ירעו ולא ישחיתו ולא ידברו רק מהמשתעים ביינם מראים ע
שועים בדבריהם ובעניניהם כי אין זה נעשה בהפלגת השכרות כי אז י
וירדם ולא ידע בשכבו ובקומו כלום אבל משמחת השתיה עושים דברים כ
ודיקא נמי דאמרינן בגמרא (מגילה פ"ק) והשתיה כדת אמר רב ענן מ
כי מאיר כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה אף שתו
של אותו רשע אכילה מרובה משתיה ופרש"י דת של תורה אכילת מזבח מ
משתיתו פר שלשה עשרונים סולת לאכילת המזבח ונסך חצי ההין יין
איתא התם (שם) אין אונס אמר רבא מלמד שלכל א' וא' השקהו יין ממדי
ופרש"י ממדינתו יין שרגיל בו ולא ישכרהו ולא ישתהו אלא לפי רצונו. ו
כמה השתדלו להרחיק השכרות הנלאה ומשתה הזה, לא להקטין בג
הרשע הזה אלא להגדיל בכבוד שמי"י שלא יהיה הנס כ"כ גדול אם י
נעשה ע"י שכרות וכמו שאנו עתידים לומר בפסוק שלאחר זה מדבריהם
ועוד אני אומר להגדיל הנס אמרינן במדרש רבתי (פ"ב) כטוב לב ה
ביין אמר להם בטוב לב המלך אין כתיב כאן אלא כטוב, טובה שאינה טו
אבל טובתן של ישראל טובה שלימה שנאמר וילכו לאהליהם שמחים וטובי
על כל הטובה ע"כ, הנה כי אפי' תיבת כטוב מיעוטה לפי שאינה בג
כראה שעדיין לא הגיע לכלל שכרות אלא שמידו ית' היתה זאת. תדע
הוא דכתי' בנבל ולב נבל טוב עליו והוא שכור עד מאד. הנה שלא הספיק
לב טוב להורות על שילא מדעתו עד שהוסיף והוא שכור עד מאד. ומה
כאמור פה כטוב בכ"ף אשר איננו מורה על השכרות בלי ספק, ומכ
באנו לדבר ויין מלכות רב כי לא על רב היין נאמר רק על פי השנים, ו
אני אומר דהא דאמרינן בגמרא (מגילה פ"ק) גבי אין אונס אמר רבא ש
א' וא' השקהו יין ממדינתו מיתיישב יותר בזה הפסוק ויין מלכות רב
המלך כלו' בכל מקום אשר יד המלך תקפה וממשלת בו אשר הם קכ"ז מד
מכלם יביאו יין ופי' ויין מלכות מהמלכות שלו יהיה משקה לכל א' וא'
מדינתו אשר גדל והורגל בו כדי שלא יזיקהו בשנותו את טעמו כי כל ש
רע כנודע ובשתו' כל א' מיין מדינתו יהיה מהשקט והרצון שיעור רב.
איתא בגמ' (שם) וכלים שונים משונים מבעי ליה אמר רבא יצאה
בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלי' ואתם שונים בהם, ופר

ראשונים

ראשונים בלשאצר וחבורתו. וכתב הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל ופי' הכתוב לדעתם וכלים שהם מכלי' את לוקחיה' אתם שונים פעם אחרת לקחתם והדין עמו שתיבת מכלים יתירה היא ודי שיאמר וכלים שונים, והה"ר אליעזר מגרמיזה ז"ל כתב והשקו' בכלי זה"ב גימ' א"ל ב"ת המקד"ש, לזה להביא כלי בית המקדש שכליו מלוכלכים אבל הללו יפים הם, שונים שנים בקריאה, ועם שונים אל תתערב ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים בהם לפי' נהרגה ושתי ע"כ:

והשתיה כדת אין אונס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש:

והשתיה כדת אין אונס. במדרש רבתי (פ"ב) אין אונס כדת כל מקום ומקו' אית אתר דבעי מיגס פי' אוכל ובתר כן שתי ואית אתר דשתי ובתר כן מיגס. כדת כל אומה ואומה כאילן כותאי דלא שאתן חמרא דזיקן פי' כאדות של עור אייתי להון חמרא דקולין פי' כדים של חרס, אין אונס באנפקא פי' כוס שמכיל רביעית ההין. רב אמר אין אונס ביין נסך, בילקוט (קיי תתרנ"ח) אמר ר' לוי כך היה תכסיס של אנשי פרס היה להם כוס גדול מחזיק מ' שמליו' והוא הנקרא פוס"קא והם משקי' בו לכל א' וא' אפי' הוא מת אפי' הוא משהגע הוא שותה ומי שהוא שר המשקי' היו גדולי פרס מעשירין אותו שהגדולים של מסובי' רומזים לו ונותנים לו כמה דינרי זהב שלא להשקותו בו, אבל אחשורוש לא הכניס אותו הכוס בסעודתו אמר מי שהוא רוצה לשתות ישתה לכך נאמר והשתיה כדת אין אונס ע"כ, ובמדרש (לקח טוב) קצת שינוי בלשון יש אוהב לשתות בתוך הסעודה ויש אוהב לשתות אחר הסעודה כוס גדול מחזיק שמיניות ונקי' פתקא יש אוהב לשתות כל הכוס ויש שמחזירו אליו יש שותה בכוס גדול ויש שותה בכוס קטן הכל לפי דעתו היה משקהו כי כן יסד המלך כי כן תקן המלך לעשות כרצון איש ואיש כפי כחו וכפי רשתו ישתה ע"כ. ואנחנו בגלותנו במלכות הזה אנחנו רואים אונס זה, ובפסוק הקודם הרבינו לדבר בענין הזה דברים של טעם שים עינך עליו, והה"ר יצחק עראמה ז"ל כתב והשתיה להיות כדת אין אונס כי לא היה שם דת וחק לשתות הבכור כבכרתו והצעיר כצעירתו כמנהג. שאם היה כן כבר ימנעו פעמי השתיה כי יצטרכו להתחיל מהגדולים שבמסבה ואולי ישתו מעט ובזה יתמעטו שינוי הכלים ולכן נתן רשות במשתה הזה שישתה כל א' כאשר ירצה מבלי שיוכרח ויאנס אל הדת ולפי שיש בזה חילול כבוד לגדולים אמר כי כן יסד המלך על כל רב ביתו כי כדי לפרסם עושרו על זה האופן בקש מהגדולים שבביתו על כך ויאותו לו והולך להסכמתם כי זולת זה לא יהיה כרצון איש ואיש עכ"ל, ומצאתי כתוב, כי כן יסד המלך פי' כן יעץ המלך על רב ביתו אשר הפקיד השרים על הסעודה שלא להשקות אלא לפי רצון השותה שכן יעצוהו יועציו לפי שנתקבצו שם חיל פרס ומדי ואם יכריחום

לשתות

מדרש מגלת אסתר

לשתות שלא במדה תתבלבל הסעודה ויחזיקו איש ביד רעהו ומתוך הבלבול ימרדו בו וכל זמן ששתו במדה לא עמד שום בלבול, אבל ביום השביעי כטוב לב המלך ביין וגו' ע"כ, ופחדת המרד דברים של טעם הם, אך דבר יום השביעי אנו עתידים להראות שאין ענייננו כמפורסם שנעשה בשכרות וכי אין משמעות דברי כטוב לב המלך מורה עליו, ובמקומם יתבררו ויתלבנו הדברים בס"ד, ועוד מצאתי כתוב וז"ל ויין מלכות רב כיד המלך אמר כי לא עשה זה בהביטו אל אשר נעשה בעבורו המשתה רק בערך אל העושהו וז"א כיד המלך כי עשה כל זה להראות יד המלך ולא לעשות להם גדולה למעלתם והנה עשה לב' סבות הא' מה שאמרתי עתה והוא להראות יד המלך, והב' למה שזה המשתה ראוי שיהיה בשביל שיצורף אל העושה ולא ימשך מזה שכרות כלל כי אפשר בהמון העם ימלאו קרבם או רובם משתכרים ויחטיאו הכוונה לזה הוכרח שישימו סדר לבלתי השקית המשתה ולזה עשה שישימו להם דברים במקום בתים ואכלם שיזכיר להם באי זה מקום הם יושבים ושישבו בסדר ובראה כי הם יושבים בבית המלך ובראותם חור כרפס ותכלת וגו', יתמהו לראות אלו הגדולות ויהיה בלבם תמיד לא ימעד להשגיח במה שיעשו, וספר כי הנה זה הסדר ראוי שיושם בעקר והוא היין האפשרי להיות סבת החטא ואמר כי ישקו בכלי זהב למה שיעשה רושם בלבם בראותם כלי המלכות, ולמה שהדברים המורגלים לא תתפעל הנפש מהם לזה שיהיו הכלים שונים שלא ישתה הפעם הב' במה ששתה הפעם הא' או שלא יהיה הכלי במה שישתה הוא דומה למה שישתה חבירו וכל זה לעשות רושם בהם יזכרו באי זה מקום הם יושבים, וגם היין שיהיה יין מלכות שיתמהו כשישתו אותו כ"כ הוא, ואמר אח"כ כי מיראתו להמשך זה החטא לא הספיק עד ששם סדר ביין עצמו כי אחר ששם במקום שבתם וגם בכלים וגם בטוב היין וחשיבותו לרוב ומעלתו כמו שאמרתי כי שם סדר בכמו' שתיתו ואמר והשתיה כדת אין אונס שפי' אצלי עם שנתפשט פשט הכתוב לפרשו באופן אחר. לפי דעתו יתבאר באר היטב ויתיישבו עמו דברי רבינו והוא כי הנה צוה לאנשי ביתו ועל כל רב ביתו שיתנו היין כסדר וכדת להוציא לאור שמחת המשתה וטובו ותהיה השתיה בסדור ומפלג והסבה כדי שלא יהיה איש אונס כי מי שאין שכלו עמו איננו בעל בחירה והוא אנוס במעשיו, או יהיה פי' אין אונס שלא יהיה איש אונס את חבירו מצד השכרות שיעשו עמו התולים ומעשקות איש לרעהו ובעבור שלא ימשך זה המכשול לזה שיהיה כדת, ורצה איך הפליא לומר כי כן יסד המלך כי בזה נותן טעם למה הוצרך לצוות זה ואמר כי כן יסד המלך ואינה סבה תכליתית לצואה אבל סבה מניעה ואמר הסבה שבעבורה הוצרך המלך לצוות זה ביין ולא בדבר אחר כי הסדר לא שמו רק ביין לבדו לסבה שקדמה כי בשאר הדברים שם יסוד ומוסד למשתה שיתנו הכל בהעדפה עד שיוכלו לעשות כרצון איש ואיש בכמו שמזגי האישים הם מתחלפים כן תאותם הם מתחלפים כי כל איש ישאל המאכל הראוי

ולזה לזה שיהיה הכל בהעדפה עד שיוכלו למלאת חפץ ורצון איש ואיש,
זה שכתב צוה. זה בכללו הולך לומר עתה כי השתיה כדת לא תהיה בכלל
אונס תהיה בסדר מופלג וזה הפי' כ"ל כפתור ופרח עכ"ל, והיותר
מור אצלי ומה שהאמינהו אמיתת הכתוב הוא מ"ש רב במדרש אין אונס
ן כסך כי לא יאנס כל א' שיעבור על מה שתגזרהו דתו ויגדל עון ישרי
ל כבודו בזה, וכן כתב הה"ר אליעזר ומגרמיזה ז"ל והשתי"ה כד"ת גיומ'
מנהג כדת התורה ע"כ, ואין ספק כי עצה זו מהמן הרשע יצאה להכשיל
בני ישראל ככל אשר אמרנו למעלה ואם הם אנוסים לאכילה ושתיה
כבדה חטאתם כ"כ כמו עתה שהיו ברצותם ובלי אונס ובירכו ובחרו
ם דרך רעה וחייבו את ראשם למלך מלכי המלכים הקב"ה. ואחשוב כי
תוב כיון להודיענו היות הענין הזה מעורב מאונס ובלתי אונס כי על כן
ה תיבת אין אנס חסרה להורות כי היה בענין ההוא קצת אונס כי באמור
לך מי שירצה יהנה משתה בגג המלך ומיין משתיו ומי שלא ירצה יעשה כאות
בו ומי לא ידע שכוונתו שישתו ביין משתיו ומי שלא ישתה יודע כי הוא
על רצון המלך והוא כמחשיב מאכל המלך לחם מגואל ויינו יין תרעלה ויהיה
לנפשו פן יפגעהו בקשת לו בחרב ויתגולל עליו והרי זה אונס,
ן כתב אנס אשר כי אונס קצת יש ועל כן אמרו במסורת (דניאל ג ל"ט)
רז לא אנס לך כי הוא ית' יודע תעלומות לב אין נסתר מנגד עיניו
א יודע תעלומות לב ואם נראה להעמי' עון זה על צואר המן הרע הזה
ני כי הוא שאל מאת המלך להעבירם על דת ולהשקותם יין נסך והמלך
שמע אליו וצוה לעשות כרצון איש ואיש מרדכי והמן איש יהודי איש צר
יב כדבריהם ז"ל בגמ' (מגילה פ"ק) והבירו מאכל כשר ומאכל המלך
זקו' יין נסך לאשר ירצה כרצון המן ולא יאנס שום א' עליו כרצון מרדכי.
ה"ר מאיר ן' ערמאה ז"ל כתב דברי צדיקים בזה הכתוב ובענין הזה וכה
ל במעט השתדלות יושג איך נתחכם להמציא במשתה ההוא ערבות כל
ן מהי' הושים עד שלא יחסר כל בו כדרך שהיו מברכים על המוגמר אחר
כילה לשמח גם הלב ולעורר הרוח אבל עשהו בחשבו ומחשבו' יועיל לכל העם
מלא אהו כי רב הוא ולא יזיק לשום א' וזה כי המציא והשכים שיהיה
ס הסעודה בחצר גינת ביתן המלך אשר אין ספק שימצאו בו כל מיני
ריחים הנאים כריח שדה אשר ברכו ה' לצורך חוש הריח, וכן תיקן יריעות
ת בכל מיני גוונים חור כרפס ותכלת וארגמן והן מראות ערבות לרואה
נם ויומחם כאהל לשבת לחוש הראות, ועוד תיקן וסידר מטות זהב וכסף
לעבות הנאה לחוש המישוש, והשקות בכלי זהב ויין מלכות רב כיד
לך אשר לא יסופק כי יערב לגוף ולנפש ולחוש הטעם הרי כאן הנאת
חושים, והשתיה וגו' יראה כי אחרי שמונה ישבו כל העם הגדול ההוא
בשושן והקפיד שיהיו נמצאים שם כלם למקטנם ועד גדולם הנה הוא
י שיתקן להם מטעמים רבים מאד ומחולפים כי א"א שיהיו כלן שם למגדול.

ועד

ומעד קטן בעלי חיך אחד שוה. שזה יתאוה המתוק, וזה יתאוה החמוץ
החריף, ויאמר לזה מה שימתק לזה, כי על כל כיוצא בזה כאמר ואיך כ
יטעם לו. וכן א"א להיות כלם בריאים וכח הבריא. ובפרט החזק ה
יצטרך אל המאכלים הקשים כבשר השור ודומיהם, והדק לא יעכלהו
החולה הפכיי לזה וגם זה החילוף נמצא בין המאכל הראוי לגדולים
המאכל הנאות אל הקטנים אשר בפיו נמצאו שניהם שם שני למגדול ועד
א"כ צריך שיתחכם בעל הסעודה להועיל באופן שלא יזיק לאיש ומאכליו
כראוי ולהוסיף הוצאה ימלא כל אי הראוי לו לפי אכלו הראוי לזקן ול
ולבחור ולחולה ולבריא. וזהו שפיי ואמר והשתיה כדת. ירצה המשתה
הבא בו הכל היה לפי צורך כל אי ומבני הסעודה ולפי רצונו מבלי ש
או יוכרח לאכול מאומה שיזיקהו לבלתי ימלא מה מועיל לו, ואין דעתי
במפרשי' מלת והשתיה הזאת ביין עצמו וכפירוש רש"י ז"ל וגם הרלב"ג
כי לא היה שם לכל הבא בסעודה דבר יאנוס אותו או יעכבהו מל
בעת הצורך כי תמיד היה מוכן היין לפני כל איש ואיש אבל השתיה
לכל הבא בסעודה כמו שנקראת למעלה משתה גדול ולהלן את משתה א
והמלך והמן ישבו לשתות עם אסתר המלכה, וגם רש"י פי'
בפסוק יבא המלך והמן אל המשתה אמר כל סעודה נקרא על שם י
כי הוא עקרי', ולדעתי זאת היתה הסבה שלא היו שם כלי זמר כי כל
הדברים הנזכרים הבאים שם יוכל המלך לתקנם שלא יבא שום נזק מ
המורחים הטובים טובים לכל ובפרט הרחת ריח הפירות כי על כן באח
מיני המורח הוצבת בגנים כי זולתה אפשר להזיק בחומם או קורם
מן הראוי לקחת כ"ש לחולים הצריכים הפכם, ואותם הגומים הם טובים
עין אדם וכן ג"כ המטעמי הנזכרים לחוש המשוש אשר הם תפארת אדם
בית, ישארו שכיי אפשר, והם המטעמים במה שיאכל וישתה והקולות
לחוש השמע. וע"כ נתחכם במאכלם לתקן אותם כאמור וזהו והשתיה
אין אונס, אבל הקולות א"א לתקנם כי מי יוכל לעצור את הקול אשר
ערב לזה שלא ישמע חבירו המזיק לו ולכן נפקד משם הוא לבדו ואם הוא
המורגל עכ"ל ושפתים ישקו, ואני שמעתי מפי זקן טעם נפלא לאשר
הניגון בסעודה ההיא, ואלינו הנה בהוספת טובה על הנשמע באופן
טעם הפקד מושג המנגנים הערבים אצי כל תופש כינור ועוגב את
הרוב יהיו הקולות ההם ערבים לשומעיהם וזה כבר הקדמנו היות
עלוני' למשתה הזה שיתגאלו עם בני ישראל בעת בג המלך וביין משתיו.
שהיו הניגון והמוסי"קה דבר יערב לנפש לשבת היותה מורגלת בשמע זה ב
במזרי כנודע למי שלא יכחיש פשוטן של מקראות ואמתן ומלאכי מרום פו
את פיהם מברכין משבחין מפארין וכו' בשפה ברורה וכו' ואשמע את
בכנפיהן וגו' ויש אנשים יערב עליהם כ"כ עד אשר יתבטלו חושיהם לבלתי
אסיפת הס' ויש מהם תקפון עליהם שינה כי תתבודד הנפש לשמוע אל

על

שתנוא הגוף כפגר מת כי רועה היא אותו וכשתפרד מהשגיח בו יהיה
היה וישן וילדים כמו בקטנים יונקי שדים כי לא ישנו אם לא ישמעו את
הרנה ובשומעם ינוחו על משכבותם וערבה שנתם להיות לצלול הקול
עם עדיין נקבעת בנפשם למיעוט זמן הפרדם ממנו וכן יקרה לחולים כי
לבם הכחות החומריים ינשאו הנפשיים לעומתי וכ"ש שישב האדם הבריא
אכול ושתה בשומעו את הקול לכן נפקד התענוג הזה מן הסעודה
ת ואם רב הוא לבל ימלא מי שימנע מלאכול ויורה היתר לעשות באמור
ך אבל לעשות כרצון איש ואיש ושירב לו שמנע מאכול ומלאכת מחשבת
הכל בעלה, ועמוד על זה:

ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אחשורוש:

המלכה וגו׳ להיות מרדכי המוסר והתורה כי האשה עולה עמו ואינה
יורדת ואף גם זאת שתשמור יחס האדנות, לכן גם ושתי המלכה כאשר
ה משתה נשים לא עשתה כל הכבוד שעשה המלך אף כי רז"ל אמרו במדרש
י (פ"ג), גם ושתי אין גם אלא רבוי מה זה בששה גוונין אף זו בששה
ין מה זה במיני מאכלות אף זו במיני מאכלות מה זה בסעודת ארץ ישראל אף
סעודת ארץ ישראל מה זה בבגדי כהונה גדולה אף זו בבגדי כהוני גדולה,
בריה אמר כהנא כרכרא דמתגלגלא בדיליה ודלא דיליה ע"כ, וגי׳ סעודת
ישראל אינה מתיישבת אצלי ואני אומר בסעודת בני ישראל גרסינן כי כן
ר למעלה שבני ישראל הם הנמלאים בסעודה וכן אנו עתידים לכתוב להלן
ד וגם ושתי הביאה בנות ישראל לסעודה והכניסם לדבר עבירה נתכוונו
בירם על דת ואם בנות ישראל לא נמלאו שמה למה נעכבו טף ונשים והן
השתחוו לצלם בודאי, ומזה נודע החטאת, ואיך ביסיה אמרו שרצתה להשוו׳
בכל הדברים, ואף גם זאת אומר אני אחרי שמרדכי היהודי קצר בדבר וכתבו
כתיבת גם, אפשר שהמלך לא ידע כלום ומהמשתה הזה באופן פרטי
שה כל דבריה בהצנע לכת, ומה שיעיד על זה שלא ידע המלך דבר המשתה
היה יודע לא היה שולח אחריה בתבא אחרי שנשי המלכים והשרי׳ לפניה
לאוי שתניח מותן לבא אל המלך, וכבר הוכחנו שלא היה שם שכרות והנה
הוא אחרינו בפסוק כטוב לב ביין בכ"ד, ואומרו בית המלכות פירשו בו כמו
המלכות והיתה מוכתה לפי שיעורי להדמות למלך כי כמו שהמלך שנה
המקום לטוב בחצר גנת ביתן המלך ולא בבית המלכות אשר לו לשבות
גם, כן ושתי עשתה משתה הנשים בבית המלכות אשר למלך לא בבית הנשים
למלכה וכבר הקנה תיקון גדול שיהיו האנשים לבדם והנשים לבדנה,
נעתה ומליו מפחדת שמא מתוך יין יבא לידי כיעור לפני הפרתמים
המלך והמפר מחשבות ערומים הפר עצתה וקלקל מחשבתה והמלך אחשורוש
ן שבתו השגיח עליה ושלא בעדה: והה"ר יוסף גאקין ז"ל כתב לפי שאין
שתעשה בגנות כי כל כבודה בת מלך פנימה ותפארת אשה לשבת בית לא
עשתה

מדרש מגלת אסתר

עשתה המשתה כי אם בבית ולא בבית המיוחד לה אבל עשתה אותו בה בית המלך, ואחשורוש כי היה בבית המלך הפנימי אשר הבית ההוא מיוחד למלך וזה שאמר אשר למלך אחשורוש עכ"ל, וגם זה היה נראה והמתרגם תרגם כדבריו בבית המלכות אתר קיטון בית דמוך די למלכי אחשו הנה שהיה בחדר בית משכבו כי ויבא החדרה תרגמו בירושלמי ועאל לקיטו לא דבגמ' (מגלי פ"ק) לא משמע לא כדברי ולא כדבריה. איתא התם, בית המלך הנשים מבעי ליה א"ר אבא בר כהנא מלמד שניהם לדבר עבירה נתכ היינו דאמרי אינשי איהו בקרי ואיהי בבוליני ופרש"י קרי דלועים גדולים, בו קטנות, כלומר באותו מין עצמו זה כואף וזה כואפת הוא אמר להראות את יופ וגם היא לכך נתכוונה שיסתכלו ביופיה ע"כ, ובתוספות הקשו בבי כיעור זה. הנה מדבריהם שלא די שלא נהגה צניעות בה ובהן אלא שאד שנתכוונה לפריצות כדי שיסתכלו ביופיה וכי לכן לא עשתה המשתה ב הנשים רק בבית המלכות. ויש לדקדק במימרא זו כלשונה, מאי קא מיב ליה בית הנשים מיבעי ליה ואם המשתה לא היה בבית הנשים כי אם ב המלך איך יאמר בבית הנשים, ותו אם כוונתה שיסתכלו ביופיה מה שנוי זה ולמה לא יסתכלו בה בבית הנשים, ואחרי שלא היו אנשים ונשים ב מוכרח הוא שיבאו אלה להסתכל בה ואחרי שכן הוא כ"כ יבאו לבית הנ כמו לבית המלכות ואומר כי השואל הזה לא עלה על דעתו מה שא ששנתה המקום לטוב ממנו אלא לפי שהמלך עשה המשתה בחצר גינת היא עשתה אותו בבית הנשים וכוונת בית הנשים הוא לשלול שלא במקום הגן ולעולם שהיה בבית הנשים ולכן שאל בית הנשים מיבעי כי בזה הוא שולל ג"כ שלא היה בגן ואפשר לפרש בית הנשים מיבעי דלא אמקרא קאמר אלא על דבר המשתה שהיה ראוי שיעשה בבית ה לא בבית המלכות, ומשני מלמד שניהם לדבר עבירה נתכוונו וביאורו מה שמצאתי בביאור הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל לשון מדרש א' שהעתיק ז"ל שם בלתי נמצא אצלנו וז"ל גם ושתי בת בלשאצר היתה ומועלת עם אחש שימשו שניהם ביום שילוה שתבא לפניו בכתר מלכות ושיבא עליה לפ השרים וכמ"ש שניהם לדבר עבירה נתכוונו ע"כ, והן אמת החכם הנזכר שם על זה, וכתב כדברים האלה לא יקבלהו הדעת והרי מתוך גאותו שבאו שלא היה משמש מטתו ביום, ואם השכימו כן בעת השכלות אם לא שיאמר זה המדרש שינעול דלת בפניהם וידעו כלם כי זמה הם עכ"ל. ולפי הנראה הדין עמו. אלא שיש לבעל דין לחלוק ולומר כי זהירו שלא לשמש מטתו ביום היה מפני המקרה הרע הזה ואחרי שפריצו הביאו לידי תקלה זו גדר עצמו משם ואילך שלא לשמש ביום אפי' חדרים ויותר זר הוא שיקראו חכמים ההסתכלות בה לגבי אחשורוש דבר עבירה עד שתמהו בגמרא (מגילה פ"ק) ותמאן המלכה מכדי פ הויא דאמר מר שניהם לדבר עבירה נתכוונו מאי לא אתיא והולכתו ל נסי'

כפי שנעשה לה זנב וכו' או שהצרע' פרחה בעצמה וכמו שיבא, והנה הש"ך יוסף יחייא ז"ל כתב כדברים האלה מעצמו וז"ל והתכלית שצוה שתבא לפניו ערומה להראות השרים והעמים כי טובת מראה היא ולבעול אותה לפניהם להראות תאות נפשו כנפש הבהמית כי ירעב לשבת שתות היין ומרוב גאותו וגאונו לא היה מחשיב כל העם ההוא וכלם כאין נגדו וכאשר לא יתבייש שר וקצין לשחוק עם אשתו לעיני ב"א בלתי מדברים להיותם כבזים וכאין נגדו כן רצה אחשורוש להראות העמים גאותו במעשה הלז כי לא היה מחשיבם כי אם כבהמות השדה וכחיתו יער עכ"ל. ודכוותה בגמרא (נדה פ"ב) והמשמש מטתו לפני כל חי אמר ליה רב יהודה לשמואל ואפי' לפני עכברים א"ל שיננא לא אלא כגון של בית פלוני שמשמשי' מטותיהם בפני עבדיהם ושפחותיהם, ואינהו מאי דרוש שבו לכם עם החמור עם הדומה לחמור ע"כ, ואע"ג דבתוספות אמר ומיירי בלילה או במקום אפל דבמקום אורה בלא לפני עבדיהם אסור. אף גם זאת לא נאמר על אחשורוש דאית ליה לאסור לשמש ביום משום דרשא דואהבת לרעך כמוך שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ואינו בכלל ישראל קדושים הם ואינם משמשים מטותיהם ביום ואי אחשורוש עביד הכי מאי קדושתייהו דישראל, ומי שצוה להביא אשתו ערומה בפני הכל כדאמרינן בגמרא (שם) איה קדושתו וצניעותו, ואם יין עברו מאן דעביד הא וענין בערב היא באה וגו', כבר השגנו טעמו באופן שחזקה על אחשורוש ושתי שילא דבר מקולקל מתחת ידם וגדולה חזקה דאמר מר שניהם לדבר עבירה נתכוונו ובכמה מקומות מצינו שנקרא התשמיש עבירה בגמ' (סוטה פ"ק) ויהי טוחן בבית האסורים אין טחינה אלא לשון עבירה וכן הוא אומר תטחן לאחר אשתי מלמד שכל א' וא' הביא לו אשתו שתתעבר ממנו ועוד שם ותראן המילדות וגו' אליהן להן מיבעי ליה, א"ר יוסי בר חנינא מלמד שתבען לדבר עבירה ולא נתבעו ופרש"י אליהן משמע על עסקי ביאה כגון ויבא אליה, ועוד שם (פ"ה) מ"ד ויהי היום ויבא הביתה לעשות מלאכתו א"ר יוחנן שניהם לדבר עבירה נתכוונו ופרש"י לדבר עבירה ומאי לעשות מלאכתו תשמיש, ומכל זה אתאן לדברי רבי אבא בר כהנא שניהם לדבר עבירה נתכוונו דברים כהוייתן כמובא במדרש הנז' ולהורות על הפריצות לא נעשה המשתה בבית הנשים פנימה רק בבית המלכות אשר למלך כדי שתהא מזומנת לבא אליו כדי שיבא עליה, ומדבריהם בגמ' (מגילה פ"ק) ובמדרש אני למד שבעלת אחשורוש היה דבר המשתה במקום ההוא כדאמר שניהם לדבר עבירה נתכוונו, עוד לרז"ל במדרש רבתי (פ"ג) ד"א בית המלכות נקרא אותה בבית איספיליא שלה לומר שאם ימרוד בעלה של אחת מהן תהא אשתו מבפנים ולא תמרוד ע"כ, הנה לפי דבריהם נעשתה המשתה חדר לפנים מחדר מפחד השרים אף אנו נאמר מפחד המלך כאמור, עוד לרז"ל במדרש רבתי (שם) גם ושתי וגם משתותה של ושתי הגיע זמנה של ושתי ליגמם. הגיע זמנה של ושתי לירדך, הגיע זמנה של

ושתי

מדרש מגלת אסתר

ושתי ליקרה, הגיע זמנה ש"ל וש"תי למיתת. כד"א ותתן גם לאשה, ומשתה
נשים משתה גמאין האכילה אותן, ר' יצחק אמר ממי' מתיקין האכילה אותן.
בית המלכות כתנה אותן בבתי' מרווחים ומפני שדרכה בל אשה מלויה לקלקל,
ד"א בית המלכות כתנה אותן בבתים מלויירים. כמו שאמר רבי אבא רוצה
אשה בסדינים מלויירים ומאכול עגלים ומפטמים. ונראה לי שהם ז"ל ראו
בכתוב הזה דברים ראוי להשגיח בהם: ראשונה כוונת המשתה הזה מה היא
והנה במשתה המלך כתיב בהראותו וגו' הורה כי תכלית המשתה להראות
העושר והכבוד לכל הפיכוסים המפורסים בשכבר ועמנים רבים באו שם לראיה
זו. אמנם משתה ושתי למה. ואין לומר שהיתה כוונתה כמו כן להראות
ומעלתי כמו שחשב הה"ר יוסף גאקוין ז"ל כי לא סופר ממשתי הזה דבר
תמסך ממנו כוונה זו כמו שסופר ממשתה אחשורוש והוא מבואר מאד. הלא
תראה כי הם ז"ל הוכרחו מפני זה להסמיך הדבר אל תיבת גם ושתי כי
על כן אמרו אין גם אלא רבוי מה זה בששה גיוסין וכו', וכמו שקדם ולא
אמרו כל גם לשון רבוי הוא כמו שהוא האמת כי בכל מקום כך הוא אבל
פה ראו שהוא המשך הדבור והספור כי לא יתקשר עם הכאמור אם יאמר
ושתי המלכה עשתה משתה נשים ושיאמר ושתי המלכה הוא סבב על הלבון
ולא כמלא כמוהו ולכן הוכרחו לשלילה זו אין גם אלא לשון רבוי כאומר עם
שהאמת והלק שתיבת גם היא פה קשר ושמיכות. דבר אל דבר כאומר אין
גם האומר פה אלא לשון רבוי כי אחר שלא מכיו לה טעם למשתה זה
מוכרחים אנו לומר שהיתה כוונתה ככוונתו ולהראות עלמה כמשמעות תיבה
גם שמורגל בשאר המקומות. וכוונת אין גם אלא לשון רבוי כאומר לא בא
הרבוי הזה לומר כמו שעשה המלך משתה כן עשתה ושתי אלא לרבות איכות
המשתה ולקלר כללו בתיבת גם, ובמקום הזה לא בחרו בזה אלא שיהיה
משמעותו אחר וכמו שיבא. גם הוקשה להם מאמר עשתה משתה נשי' והיה
לו לומר משתה לנשים כמ"ש עשה משתה לכל שריו ועבדיו. והיל"ל מה
הכניס אם שרות פרס ומדי אם בנות שושן, ואין לאמור מפסוק והיום הזה
תאמרנה שרות פרס ומדי שהיו שם כי לא אמר רק אשר שמעו את דבר
המלכה לכל שרי המלך, כלומר ששמעו הדברים מפי הברים אשר כמלאו ש
ותיבת אשר שמעו כמו אשר ישמעו וכמו שיבא. גם הוקשה להם תיבת בי
המלך עד שהוצרכו כל המפרשים לבנות לה בית כאלו אמר בבית המלכו
וכן המלא בית ה' והם ז"ל ביארו הכתוב באופן אחר. כי גם שאפשר לומ
שתהיה כוונתה להראות שהיא שמחה בשמחתי כ]המלך וכמו שהוא שמח ומשמ
האחרים עמו אם על כרחון ומלאות אם על מושב הכסא הו-לכל אחד מהכוונ
אשר כתבנו למעלה כי כן היא דרכה לשמוח ולבוא כשי השרים והסגני
לא בחרו הם ז"ל בזה רק שהכל היה כך גמור וכי מהי' ילא הדבר לקי
מאמר הנביא ירמיה (ירמיה כא לט) במונם אבית את משתיהם כמו שהם ז
דרשו במדרש רבתי (פ"ג), וז"ש גם ושתי הגיע משתותה של ושתי ליגמם לב

הכרת

ברת כמו גוממו עם השופי באופן שאין תיבת גם כמשמעה בכל המקומות
פי שנאמר שם באותה כבואה הנאמרה על בבל ועל מבחאות הללו כמו
פי' הם ז"ל כאמר בת בבל כגורן עת הדריכה עוד מעט ובאה עת הקציר
ה ע"כ, אמר ליקצר לידרך, וכן אמרו למיומת שכבר היה אפשר שיקירוה
בירה והמת אל יומיתוה כדברי קלת המפרשים . ושיהיה הסברת אל המלכות
ז אל החיים לכן חזר ואמר למיומת. הס"ד ותתן גם לאישה, וביארו לנו
כתוב כמין חומר והדבר כי גם יפול הזלות הנאמר בתיבת גם אם הוא
ין רבוי כדרכו ומאי רבי על שמפני זה אמרו בב"ר (פ"ע) שהאכילה לכל
יה ועוף, וז"ל ותתן גם. רבוי האכילה את הבהמה ואת החיה ואת העופות
כל שמעו לה חוץ מעוף א' ושמו חול. הס"ד וכחול ארבה ימים ע"כ, זו
יא גירסת ספרים שלנו, האכילה הכל שמעו לה, והרב ר' אליי מזרחי ז"ל
תב בביאורו לרש"י ז"ל לרבות בהמה וחיה. בב"ר (שם) הכל שמעו ובאו
אכלו חוץ מעוף א' ושמו חול, דאם לא כן למה נקנסה עליהם מיתה, אבל
א שנתנה להם האשה ואכלו דלא שייך בהו טעמא דאשה, והוא שהכריח
ז"ל בב"ר (שם) לומר שהכל שמעו ובאו ואכלו שפירושו מעלמם ולא שהיא
תנה להם עכ"ל, ואין ספק שגירי שלנו עיקר כי הרבוי' מוסב על תיבת
תתן, וכמו שנתנה לאשה כן נתנה לכל בהמה חיה ועוף, ומה שתמה הרב
אם לא כן למה נקנסה עליהם מיתה, קושיא זו לא מיתרלה כשנאמר שהם
עלמם אכלו דאכתי תימא על עלמך דאין מכין אלא א"כ מתרין והיכן הוזהרו
לא לאכול עד שנתחייבו וגדולה מזו יש תמיהי רבה דבב"ר (פי' י"ב) אמרינן,
אכל מן העץ אשר לויתיך לאמר מהו לאמר להזה"ר את הבהמה את החיה ואת
עוף, לא דייך שלא הזהרת אותן אלא שנתת להן ואכלו ע"כ, נראה שאדם
תן להן אלא שזה אפשר לתרץ אחר שלא הזהיר כמו שגלטוה או שלא מיחה
חוה כשנתנה להם נחשב לו כאילו הוא נתן להן כפרת שכתו בל ר' אלעזר
ן עזריה, ומזה ומזה נראה שהן לא אכלו מעלמן כדברי הרא"ס אלא שהאכילו
גירי שלנו , וכמה קשה גירי כלם שמעו ובאו כי מי השמיעם קול זה עד
באו ואכלו, אלא נראין הדברים שהאכילו' הוה במעשי' ואדם בשתיקו', ואפשר שאחרי
לאו עלמם מעותדי' למיתה בחרו שימותו כלם עמם, ויותר טוב בנאמר כי
בבו כי בהיות הדבר כולל יותן למחילה ומליכו טומאה כדאית מפני רבי"
"ם הכא כי לא תהו ברא"ס ואין למחות כל הישוב. ואחרי שנתחוור זה כאמר
י הם ז"ל במאמר זה לא בחרו בזה מפני הדוחקים הנרא"ס, וגדול מכלם
יות תיבת עמה הבאה אחריה מורה באלבע שהיהם לבדם אכלו. לכן פירשו
תתן גם לאישה ותתן מיתי' לאישה עמה שימותו גם שניהם. ועכין משתה כשים ביארו
שהה הערב לנשים וזה כפרד ומיכי גמאין האכילה אותן" ואין לי רב
פרש לי תיבת גמאין ודבר מיכי מתוקין ג"כ דבר נאות לנשיכ, וסמוך. בית
המלכות כי עקר הסעודה היה בית המלכות וזה בשני פנים אם מפני שדרכה
ל אשה לקלקל כי דרך נשים הוא קלקול גדול ואין ראוי שתהיה אשה רואה

בקלקול וביטול מצותה, ולכן בשר שמסיימה הבתים מרווחים כדי שתתפסק
מזה, ואם ביופי והידור הבתים שהם מצויירות כדאמר ר' אבא דולה אשה בבת
מצויירים ומאכול ענבים מפיטמים, ובילקוט (סימן תתרמח) אמרו עוד אח
מוצא שהנשים מבקשות להיות יודעות הכל הכניסה אותן למקום שהמלך י
והיתה אומרת להן זו מטבה של מלך כאן הוא ישן כאן הוא אוכל כאן ה
שותה ע"כ וכיוצא בתרגום ירושלמי באופן שהמשתה היה נחת רוח שעשה
להן בהראותן בתים מצויירים אשר זה ערב להן ומהאכילה בהראות להן משתו
של מלך ובזה נתבאר ענין אשר למלך אחשורוש אשר כדחקי' בו במדרש רב
(פ"ג) וביארו בו מה שמשמעהו בפסוק והקרוב אליו ופה ביארו אותו על
פשוטו, ואם השמחות היו ב' כמפורסם יפה כיון הה"ר יצחק עראמה ז"ל
לפי שמשתה הימים הראשונים לא נעשה רק לפרתמים ושרי המדינות והגבירו
נשיהן לא היו שם, לכן עשתה ושתי משתה נשים שבעת ימים האחרונים א
נעשה לכל העם הנמצאים בשושן הבירה ולשרות ולנשי העם היושבים ב
בבירה, ולפי מה שפירשתי שמשתה אחד הוא הדבר על נכון ומשתה נשים בשבע
ימים אחרונים כי לא הן במצות ראיה ואין להראות להן דבר, וה' צבאות יעל
להכרית זרע מקולל זה מעל פני האדמה . ומצאתי כתוב מהה"ר יוסף בן ישוע
הנז' לעיל וז"ל גם ושתי המלכה, הנה מפני שמשתה המלך היה בחצר כאשר בי
המלכות פנוי לפיכך עשתה בו ושתי המשתה שלה, וכדי שלא תאמר את
המניין וכי בבית המלכות הכיל המשתה הה"א לזה אמר משתה נשים ולא א
משתה לכל הנשים כי לא קראה זולתי הנשים היקרות :

ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אמר למהומן בזתא חרבונא בגת
ואבגתא זתר וכרכס שבעת הסריסים המשרתים את פני המל
אחשורוש :

ביום וגו' איתא בגמרא ביום השביעי אטו עד השתא לא טב ליה בחמר
אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלים ושותים מתחילי
בד"ת ובדברי תושבחות, אבל אומות העולם עע"א שאוכלים ושותים אין מתחיל
אלא בדברי תפלות, וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרות מדיות נאו
והללו אומרות פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו ל
מדי ולא פרסי אלא כשדי רצונכם לראותה אמרו לו הן ובלבד שתהא ערו
שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנו
ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה ביום השבת היינו דכתיב ז
את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה כשם שעשתה כך נגזר על
ע"כ ויש לדקדק מ"ש יום שביעי שבת היה ומה זו תשובה אכתי כיומא ע
יום השבת לא טב ליה, עוד אומרם ובלבד שתהא ערומה זה עד מאד אפ
למי שהגיע לשכרותו של לוט האיך מלאם לבם לדבר כדברים האלה כ"ש וב
כי כמו שקדם לא היה שם שכרות, ואומר כי הם ז"ל ראו שלא נזכר במשת
ושתי

ז' כמה ימים היה ואם היה מקדים הכתוב שהיה שבעה ימים יצא על
ן דבר ביום השביעי ולכן אמר שהוא על הז' הידוע מימי עולם הוא יום
בת באופן שהיה יום שביעי למשתה אחשורוש לכל העם הנמצאים בשושן
ם הז' לימי עולם ואחר שזה לו שבעת ימים אוכל ושותה ומבלי פנות לשום
ר יפול הזרות אמו עד יום השביעי לא טב לביה כי בשמונים ומאת יום
ודמים היה המשתה עפ"ל והלאיה עקר וכמו שנתבאר שם, ומדברים הללו
באר דעתנו שם כי משתה אחד הוא אלא שק"פ יום היה בהראותו וכו',
ה שהיו אוכלים ושותים לא היה עקר. וז' ימים אלה הם עקר המשתה
על כן תמהו הם ז"ל וכי עד יום שביעי לא טב לביה ולא תמהו עד
ף ימים ומתוך תשובתי אתה למד שאלתם שאמרו יום שבת היה ואם איתא
שאלה היא על כל קפ"ז יום מה זו תשובה וכי בק"פ יום כמה שבתות
' אלא איברא כדאמרן. ונחזור לענין ועוד דקדקו הם ז"ל מ"ש כטוב לב
לך בכ"ף ולא אמר בטוב בבי"ת ואמרו שלא היתה טובה שלימה וכמו שקדם
סוק ויין מלכות רב ושם הרבינו לדבר דברים של טעם למעט בשכרות
רלה ומפשוטן של כתובי' כדי להרבות בכבוד שמי' עיין עליהם ותברכני כפסק
כל זה באו לומר שהיה זו ביום השבת לתת נקיות ה' בושתי וכמו שיבא
מרו כי עם בני ישראל רב ועלום עושי דברו יתי' בשבת ימי המעשה לא
לאו אוכלים ושותים כי אינם אוכלים רק להשיב נפש ההכרחי שלא יוכלו
רוע ממנו אבל ביום השבת לכבוד מי שצוהו אוכלים ושותים ומתענגים לווים
יו להרבות בשמחתו וזהו שדקדקו בלשון הגמרא (מגילה פ"ק) יום שביעי
ת היה שישראלים אוכלים ושותים כאלו בשבת ימי המעשה אינם אוכלים
תים והוא דקדוק נאה לכל ירא ה'. ואמר כי ביום השבת שדרכן של ישראל
כול ולשבוע לשתות ולשמוח ואין דבר קלקול יוצא מתחת ידם אדרבה אוכלים
תים ומתחילים בד"ת ובדברי תושבחות יגדל בין אחשורוש ועמו שאין מתחילים
א בדברי תפלות ויזכר עון הארורה ושתי, ואפשר שיהיה דבר ומתחילים
קא קודם האכילה כי בזה יתישר לבם ולא יתפתו ביינם אחרי שהולך לפניהם
והוגים בתורתו ושבחיו הם דבר נטילת ידים אשר רבו דקדוקיהם ודברי
רכה הנאמרת עליה וברכת המוציא לחם מן הארץ. וע"ד זה כתב הר"י בן
א"ש ז"ל בספי פרפראות בפרשת חיי שרה (בראשית כד לג) פסוק לא אוכל
אם דברתי דברי כי עבד אברהם אנכי והנהגתי בביתי שלא לאכול עד
ם דברתי ברכת נטילת ידים וברכת המוציא ע"כ, והפליא לדבר כי אלה
ם דבריו באמת והאחרים הם דברי אברהם אשר שלחו לא דבריו ופי' הכתו'
אוכל עד אשר אברך ואל תתמהו על הדבר כי עבד אברהם אנכי והוא
דכי זה ועוד יש לימוד גדול מדברים הללו והם אמרות טהורות ומובאו'
' היראה להחסיד רבינו יונה זצ"ל שכתב ואל יניח שום ענין לא מפני עצלות
א מפני בושה כגון אדם שרגיל לאכול ג' סעודות בשבת סעודת מלוה ונתארח
: בני אדם שאינם מחזיקים באותה מלוה אל יניח המלוה מפני הבושה

כי

כי אוי לה לאותה בושה אלא יעיז פניו ויאמר שימו ואסעוד כזית במלות הבו
עכ"ל, וככה אליעזר עבד אברהם במקום. בלא היו רגילים בברכת נטילת יד
והמוציא ויתר המלות ואין ספק כי בזה יהיו מרוחקים מן החטא הרחק מ
ואם על אחר. הסעודה אומר אין רע כי גם בזה יודו כי לא נתכוו. א
האכילה והנה אומרים לראשונה ד"ת על שלחנם ואחרי כן דברי שבחות
די ברכות שמברכין עליה. האמנה במדרש הילקוט (סי' תתרמח) כתוב כל
זה. ישראל כשהם אוכלין ושותים עוסקים במקרא במשנה בגמ' באגדות אבל אומ
העולם וכו' ונראה שעל כל הסעודה דבר שתחלת' וסופה יראת שמים והוא מה שכ
החסיד הר"י יעבץ ז"ל בפי' אבות (פ"ג) משנת כל שלחן וכו' ז"ל י"מ מרא
של מקרא המזבח עץ ג' אמות כמו יש. אם למקרא תורה נביאים וכתוב
ורשב"ם ז"ל כתב פתח הכתוב במזבח וסיים בשלחן לומר בזמן שבית המק
קיים אדם מתכפר על ידי הקרבנות ושיר הלויים עכשיו במקום הקרבן מא
לעניים ובמקום השיר מדבר בד"ת ולזה נהגו הלועזים לשורר אחר הסעו
ומנהג יפה הוא להפטר מן העולם אבל העקר הדבור משם לומר איזה דין
א' דוקא פסוק או אגדה כי ג' חלוקות הם צדיקים גמורים הא דאמרן, בינוני
המזמור, רשעים ולא כלום עכ"ל, ואתה הראית לדעת כי הן הן דברי המדר
עוסקים במקרא במשנה בגמ' ובפסוק יבא המלך והמן אנו עתידים לאמר ע
אמרות טהורות בדבר הזה דורשם משם ומצאת כי טובים המה. האמנה אומ
ובלבד שתהא ערומה יתבאר מתוך מאמר הילקוט (סימן תתרמט) אמרו ג
אחשורוש שהיה טפש אמר אין נאה כושתי המלכה ולא תאמרו מפני שה
לובשת בגדי מלכות ומקושטת אמרו א"כ תבא ערומה שכן הוא אומר להב
את ושתי המלכה ולא יהיה עליה כלום אלא כתר מלכות ע"כ, ומזה משמ
שדבר בלבד שתבא ערומה על דבריו אחרים הוא בא ושהוא פתח להם פי
נשאלה זו כמ"ש ולא תאמרו וכו' ואפשר שלזה הטעים בעל הטעמ
תיבת אמר בפזר גדול, ופי' הה"ר יוסף גאק"ון ז"ל כי לפי שהיה הדבר
מאד ומבהיל ע"כ הטעימה בטעם מבהיל ולפי מה שכתבנו היה הטעם
עוד היו אמירות אחרות קודם שילוח דבר זה, ודקדקו תיבת כי טובת מרא
היא לשון מיעוט כלומר היא מעלמה ואפי' ערומה והטעם כי היתה הס
למוד לושתי כמדתה שהיתה מתעמרת בבנות ישראל ערומות ביום השבת ול
לא בא דבר זה ביום אחר רק בשביעי כדי שיהיה נכר לכל, ולא מתוך שכר
הרבה כי גם מאמר בטוב לב המלך בז' לא יצדק כי לא היה עדיין ש
כענין נבל אשר נאמר בו ולב נבל טוב עליו וסמיך ליה והוא שכור עד מאד
שלא נאמר פה רק כטוב לב המלך ולא בטוב ולא שכור, ופירלו' דברי האמו
ושתי אליו תבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וכו' כבר דברנו בו בפס
ויין מלכות רב והנה גם הוא אחריכו בפסוק ותמאן המלכה ושתי בק"ד, ו
בפסוק ויין מלכות רב תמצא מאמר אחר להם ז"ל בטעם אומרו כטוב בכ
ולא בטוב בבי"ת, ומעתה שמע ביאור הכתוב כפי דבריהם וטעמו כטעם ל

השמן

מן אמר ביום השביעי כטוב לב המלך שאם היה זה באחד מהימים הראשונים
ו ממעלותיהם ולא תקום ולא תהיה עצה נבערה כזו כי הוא איננו שכור
ים וגם כי אם היה שותה יין ביום שינה מפיגתו בלילה אבל לפי שהיה
ם השביעי יום החטיאה לבנות ישראל והתאמרה בהם בזה וקלס כטוב לב
לך כי לא המתין שישתה הרבה רק כטוב לב המלך כלו' כשהתחיל לשמוח
ו ביין נתפתה ביינו כי יום השביעי תבע עלבונו וקלה שבשבות הספיקו
ר למהומן להביא וגו' דמאן דחב לשבתא פרעיה שבתא, והנה בעלי המסורת
כו בידינו דבר זה אמרו ביום הז' ב' ר"פ ביום השביעי נשיא לבני אפרים
ם השביעי כטוב לב המלך ביין, וביאורו. אמרינן בסיני רבה (פי"ד) מי
יימני ואשלם מדבר ביוסף שהוא הקדים ושימר את השבת עד שלא נתנה
וח טבח והכן א"ר יוחנן ערב שבת היה ואין והכן אלא שבת שנא' והיה
ם הששי והכינו אמר הב"ה יוסף אתה שמרת את השבת עד שלא נתנה
רה חייך שאני משלם לבן בנך שיהא מקריב קרבנו בשבת מה שאין יחיד
ריב ועלי לקבל קרבנו ברצון הוי מי הקדימני ואשלם ע"כ, הורו לנו כי יום
ביעי זה יום שביעי לשבוע הוא יום שבת ומעתה ענין ביום השביעי כטוב
המלך ביין שבת היה ונזכר להם הב"ה זכות יוסף ששמר את השבת קודם
ת התורה והאזהרה הזאת שבאה להשביתה מהם שורת הדין שתפול בידה
נגזר עליה גזירה זו ביום השבת, ושוב מצאתי להה"ר אליעזר מגרמיזה
שכתב ב' ראשי פסוקים ביום השביעי כטוב לב המלך ביום השביעי נשיא
אפרים מה להלן בשבת אף כאן בשבת ע"כ, והמתרגם הפליא עוד לדבר
וק זה וכה אמר ומרדכי צדיקא צלי קדם ה' מן יומא קדמאי דמשתיא עד
ו בשביעתא דהוא שבתא לחמא לא טעים ומוי לא שתי וביומא שביעאי דהוא
ו דשבתא עלת קבילתיה וקבילת סנהדרין קדם ה' וכד שפיר לביה דמלכא
ירא גרי ביה מלאכא דשגישתא לערבלא משתייהון בכן אמר למהומן דהוא
שא ומתמני על מהומתא, ביזתא בז ביתא, חרבונה אחר ביה, בגתא ואבגתא
ד מארי עלמא לעסקא יתהון כגבר דעצר ענבוי במעצרתא תרין זמנין
ד לצדיותהון להכי שבעה רברבן דמשמשין באלין שבעת יומין קדם אפי
א אחשורוש ע"כ, ואומר ראבונה כי טעם צום מרדכי וסנהדרי גדולה הוא
י חילול השם שהיו כמה וכמה מבני ישראל באים אוכלים ושותים ומקלקלין
שקדם ולפי שמרדכי הצדיק התחיל בצלוה תחלה ומנו צדק לנגדו הסנהדרין
כן הזכיר ומרדכי צדיקא צלי ולא הזכיר הסנהדרין. וביום השבת משטעי
ור למעלה עלתה צעקתם למרום ולכן הספיקה קלה שבשבו' להדיח עליה
הרעה ודרש שמות הסריסים על שם המאורע, וכן במדרש רבתי (פ"ג)
וף מעט לא שיכחישו פשוטן של מקראות כי אלה שמות האנשים היושבים
משרתים לפניו אלא שהוקשה להם ז"ל כי מה בצע בידיעת שמותם ושיהיו
ים בבתי כנסיות ובתי מדרשות ולכן בקשו לדרוש בהם וכן בשמות הכתובים
יק והקרוב אליו ושם כאריך בס"ד, והה"ר אליעזר מגרמיזא זלה"ה כתב,
וז"ל

מדרש מגלת אסתר

וז"ל אלו ז' יועצים למלך היו כל א' יומו לכך אין בתחלת שמותי' כמו ונ
ומרסנה לכך דבר ממוכן ביום השביעי:

להביא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות הע
והשרים את יפיה כי טובת מראה היא:

להביא כבר הקדמנו למעלה מדברי המדרש שמענין בכתר מלכות נ
דגמרא (מגילה פ"ק) שלוה שתבא ערומה לא יהיה עליה
רק כתר המלכות להראות שאין יופיה מצד תכשיטיי' ואמרנו כי זהו א
כי טובת מראה היא לשון מיעוט היא מעצמה לא כחל ולא פרק ולא פיר
ויעלת חן וכי כל זה היה בדבר ה' ביען היתה מתעמרי' בבנות ישראל ערו
והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל כתב ז"ל להביא את ושתי מוכתרת בכתר מל
כדי שיראו העמים כי הוא שלם בתכלית בכל הדברים אשר הם חמדת
האדם כי עד עתה הראה להם דירה נאה וכלים נאים ומה לו עוד להר
כי אם אשה נאה וזה טעם להראות העמים וגו' כמלא קבוץ הענין כי כ
המלך במשתה אשר עשה כדי להראות עושר כבודו וטוב מזלו בדירה
וכלים נאים ומה גם עתה כי אם להראות אשה נאה, ומפני שאמר הע
ולא אמר לעמים פלפלו לפרש שיהיו העמים מראים זה לזה כמה גדול יו
ויהללו וישבחו מקחו בפניו ואין זה דקדוק עכ"ל, ואני אומר דבר טוב
אשר דבר ולא מדקדו' העמים או לעמים כי זה בלי ספק אין בו לא
ולא טעם אלא שהי"ל לראות העמים והשרים אם היתה הכוונה שיראו יו
אבל מדקאמר להראות משמע להראות לאחרים ויאמרו בהעמים והשרי' יראו י
ויהללו זה יבא עינה וזה רקתה וזה פיה וכל אבריה אחת לאחת כי
היא יפה בעיניו ואהבתו אליה מצורף לגודל משפחתה מחשכי' עיניו לבל י
בה ערות דבר והעמים והשרים כל אחד יתפש על מום וכאשר לא ימצא י
כי היא טובת מראה ויתפרסם טוב מזלו כי מן השמים הקנוהו אשה אין כ
בכל הארץ מוסכם מהשרים והעמים כלם, ושוב מצאתי אל הה"ר יוסף ג
ז"ל שדקדק בזה וכה אמר, ויראה לי שלא לוה שתבא אלא שיביאוה כ
הכבלות כי כן תורה מלת להביא כי מן הראוי שיאמר שתבא ושתי לפני ה
וגם מלת להראות איננה בדיוק כי ראוי שתאמר שיראו העמים והשרים
יופיה לא להראות כמו שמראים השפחה הנמכרת בשוק היש בה מום
אין ומאחר שהגיד שעברו יין אין להפלא ממנו כל דבר עכ"ל, ואני כבר הו
למעלה בראיות רבות ועצומות כי לא היה שכור להגדיל בכבוד שונים
חספא ואשכה חספא, גם מה שדקדק מאמר להביא איננו דקדוק כי הוא נ
למעלה אמר למהומן וגו' להביא וגו' ולא יתקשר היטב שתבא והוא מבו
והנה הכותב עיניו בעפר רגלי רבותינו הקדושים יראה בעיניו ולבבו יבין כ
דברי הכתוב להביא, להראות, דברים צדיקים וזה כי אחרי שהענין נמשך למל
הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות והוא אומר שהיא
כלנה. שורת הדין שיביאו אותה להראות כי כנים דבריו ואז יתוייב שהוא ל
דבריו

דבריו יראה להם אשר אבר ויאמר הראיתם עין כזה או פה או רקת וכן על סאר . וטעם טעמו של מקרא כי בהיותו מיושב בדעתו במה מעט ביין כנראה כ״ף כטוב כמו שקדם שפט בדעתו שלא תסכים היא לבא ערומה בפני בני אדם ולכן שבש פני הדבר ושנה טעמו כאמור להביא את ושתי המלכה לפני המלך ואלו לפני העמים והשרים לא אמר כמו שהיה האמת רק לפני המלך כאלו זאת הרואה לבד ואחרי אשר שמחו הבם והוא במקום ההוא בדירה נאה כלים נאים לפניו הנה הוא רוצה לשמוח בהשביע עינו באשה נאה וחשודה זאת חשב לעור עיניה בזה ותכליתו היה להראות לא נראות והיא הבינה התכלית יאלה. וכל שופט בצדק ישפוט כי נאמר להביא את המלכה ושתי לפני המלך תאמור דברי הה״ר יוסף גאקו״ן שכתב שיצאה כאחת הנבלות דא״כ למה ום אותה למלכה ודי והותר להביא את ושתי לפניו דלא חיישינן לתרי ושתי מו שלא חשש ונמוכן באמור ולא יעבור אשר לא תבא ושתי לפני המלך כי באמת כוונתו להמעיט בכבודה ולהפחית מעלתה וכמו שיתבאר שם בס״ד. ואם לה כי כאשר תמאן יציאה כאחת הנבלות למה יפתח פיו לשטן, ותו הא השתא מלכה ולא הביאוה עד עמוד למשפט יודעי דת ודין אדרבה נכרים הדברי׳ אחרי שהיה רוצה להעביר לה דרך נשים לבא מלובשת ומקושטת ומקוטרת תבא ערומה להצדיק דבריו שורת הדין שיצוה לכבדה ולכן אמר המלכה שיזהרו בכבודה כי היא מלך עלמה ושתי ראויה לכבוד וכ״ש בהיותה מלכה ולכן לא געו בה ולא יקלו בכבודה וזה טעם הכתר, ביען ברואהם אותה ערומה יבאו הקל בה כי על כן לא יכנס אדם עם רבו למרחץ אם לא שצריך לשמשו ולכן ה שישימו הכתר בראשי כדי שיהא מורא מלכות עליהם, וביען מראה הפנים כה ראיה גמורה ביען אפשר שיתוקן בתמרוקי הנשים לזה שתבא ערומה כדי תראה שיותה טובת מראה, וטעם הקדימו העמים לשרים וכן לא יעשה כי קר ההראות ראוי שיהיה לפני השרים כי אין מדרכן של בני דעת להתפאר ן בפני הגדולי׳ אולי פחד במה השרים ומקנאתם ביופיה יטילו בה פגם הצדיק דבריהם כמו כן, מדיות נאות פרסיות נאות לכן העלה שיראוה העמים זלה אשר לא הורגלו כ״כ בנשים יפות כמו השרים ואחרי שהם יקפלו מחלה לבבה יופיה כדרכן של הדיוטות לקפוץ בראש אז שרים יעצרו במלין ם ישימו לפיהם. ואמרו במסרה. להראות ג׳ מלאי׳ (דברים ד׳ כ״ו) אתה החלות להראות את עבדך. להראות העמי׳ והשרים. להראות את אסתר. וכתב הר״י הרא״ש ז״ל בספר פרפראות פרש׳ ואתחנן, זהו שדרשו שהראה לו הב״ה למשה מה שאירע לישראל היאך יבנו בשלותן וכל המליקין שעתידים להליק להם ו להראות העמים והשרים את יופיה היאך הם ביופים ושלותם, להשמידם ן לו להראו׳ שהראהו המליקים להם ע״כ, ואני אומר למדנו כי תחלת ולתנו ופדיון נפשנו היתה מפלת האכורה הזאת וז״ש אתה החילות להראות ת עבדך, וזה במה שצוה להראות העמים והשרים וזו היא ההוראה שעלה דכי להראות את אסתר כי מאחר שהוא יתי׳ התחיל בהראות מפלת ושתי

כדי

מדרש מגלת אסתר

כדי שתבא היא תחתיה לא ישקוט כי אם כלה הדבר ולכן להראות את אנ[...]
וגו' לבא אל המלך וגו'. כתב הר"י ישועה ז"ל להראות העמים והשרי[ם...]
יופיה, הנה זה הלשון ירמוז שהמשתה האחרון היה לשרים ולעמים כלו[...]
נראשים ולהמון לא כמשתה הראשון שהיה לשרים לבדם ולעם לבדו:

ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים ויק[צף] המלך מאד וחמתו בערה בו:

ותמאן דברי רבי' כאמרו במיאון זה בגמ' (מגיל' פ"ק) מכדי פריצתא הואי ד[...] מר שניהם לדבר עבירה נתכוונו מאי לא אתאי א"ר יוסי בר חנ[ינא] מלמד שפרחה בה צרעת, במתניתא תנא בא גבריאל ועשה לה זנב, והר[...] ז' שוש"ן כתב וז"ל אומרים שפרחה בה צרעת ראיתי מי שעשה לו סמוכות מ[...] כאן נגזר ואמר בעוזיהו כשנצטרע (ד"ה ב' כ"ו) כי נגזר מבית ה' ואני א[...] כי עונשה מסכים עם עונה כי היא נשתמשה בישראל שהם קדש קדש ישראל לה' כתיב ושבת קדש היא וכמו שהמשתמש במלאכת הקדש עו[...] בצרעת כי היא שנשתמשה בישראל ואלין מקודשתן תענש בעונש השולח יד בק[...] וזה נכון מאד וכפי מה שקדש שכל המדות בטלו ומדה כנגד מדה לא בט[לה] ובמתניתא דתנא בא גבריאל ועשה לה זנב ג"כ עשו לו סמך מלשון נגזר ע[...] בחילוף אהח"ע וכמו שפירשו השוק והעליה השוק והאליה ומ[...] המלילה אמרו זכר את ושתי זכרות נעשה לושתי שכן דרשו ויזכר בך הכה או[...] מכת זנב שהיה חותך מלותיהן וזורק כלפי מעלה ולי אין צורך לכל זה כי [...] הענין שמלך עולם פרטיות ההשגחה נתגלגלה שבה מן השמים שתמאן ו[...] אמרו אם ע"פ קבלתם אם ע"פ דעתם הרחבה כי הצרעת פרחה בה שעשה לה זנב ויחסו הענין הזה לגבריאל כי הוא הנראה לדניאל במר[אה] וכיוצא בזה אז"ל (איכה א כ) כל רעיה בגדו בה אלו מיכאל וגבריאל עכ"ל ו[...] שכתב שעשו לו סמוכות לתיבת נגזר ולתיבי עליה אבל לא יקרו בעיניו ד[...] לדיקי' הם ובירושלמי דרשו והלאו' ג"ש, והתוספות כתבום בגמרא, ומדברי[...] אני למד אחרי שנמלאו ג' נגזר, אבל נגזר עליה, כי נגזר מבית ה', כי נ[...] מארץ חיים, כי הרמז בזה לקיים דברי רז"ל שהומתה ושתי שלא כדברי ק[...] מפרשים כמו שיבא במקומו בס"ד כי אבר נגזר עליה הם ב' דברים שנלטר[...] כדברי כי נגזר מבית ה' ושהומתה בדבר כי נגזר מארץ חיים. האמנה מ[...] שנשתמשה בבנות ישי' שהן קדש פרחה בה צרעת דברי נכונים הם, ונ[...] לדברי האגדה שבא גבריאל ועשה לה זנב ואמר כתב הרשב"א ז"ל בפי' האגד[ות] ז"ל כבר ידעת כנוי הכתובים ב"מ גם בדברי החכמים ז"ל הראש לכל קלי' הד[בר] החשוב והזנב קלה הגרוע שבו ומפני שהראש האבר הראשון והחשוב שבכל ב[על] חי, והקלה האחרון שבמיני ב"ח הזנב ותשמישו מעט וחלש והוא לומרו ה[...] יהיה לראש ואתה תהיה לזנב ותרגום הוא יהא תקיף ואת תהא חלש וא[...] (אבות פ"ד) הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים ולתכלית החלש כא[...]

אמר

אמר הנה שני זנבי האודיי והשאל. עוד לכל דבר נולד באדם שאין בו צורך כיצנות המתגדלות באדם ונעשות כיבלות ובעירובין (פ"ב) ויבן ה' אלקים את הצלע רב ושמואל חד אמר פרצוף וחד אמר זנב רוצה בו דבר אחר שאין בו לא פרצוף ולא צורך וזה נתיילד עליה לעונשה כיצלת גדולה והוא לה דבר של כיעור ושל גנאי תחת יופי והוא הזנב שאמרו כאן, ובמאמרם ז"ל בא גבריאל וחבטם בקרקע, בא גבריאל להפוך את סדום וכאלה רבים ומלה זו גזורה מגבורה עכ"ל, ולבא מארי ז"ל פי' בבנין הגדה זו דבר נראה ומתקבל וראוי בתדע מה שבא בפסיקתא רבתי אמרו שם, וריויה דרביעאה דמי לבר אלהין וריויה דקדמאה לא נאמר אלא דרביעאה זה גבריאל שהיה מהלך אחריהם כתלמיד אחר הרב וללמדך שהצדיקים גדולי' ממלאכי השרת כיון שראה נבוכד נצאר לגבריאל נזדעזעו כל אבריו ואמר זהו מלאך שראיתי במלחמתו של סנחריב ע"כ, וכיוצא בגמ' (סנהדרין פ' י"א) למדנו כי גבריאל היה מציל הרע זה תמיד וכותבו לרשם ולא המיתו במלחמת סנחריב ולא באש הגדולה של חנניה מישאל ועזריה ועתה נהפך לאויב לאכזרה הזאת אבל היא בת בנו של נבוכד נצר וזהו שעשה לה זנב להורות על זה, ואני אומר ר' יוסי ומתניתא בהא קא מיפלגי דר' יוסי סבר שלא צוה שתבא ערומה כי גנאי גדול הוא ולכן אמר שפרחה בה צרעת דבר נראה והוא עונשן של גסי הרוח כדבריהם ז"ל וזו כאחד מהם, ומתניתא סבירא ליה האי דרבא שצוה שתבא ערומה וכמו שהוכחנו למעלה מפסוק להביא את ושתי המלכה וגו' עיין עליו וכמו כן למדוד לה מדה כנגד מדה ולכן אמר שבא גבריאל ועשה לה זנב שאי אפשר לכסותו בבואה ערומה והוא מבואר, ושוב מצאתי במדרש רבתי דאחשורוש כתיבת יד. וז"ל ותמאן מכדי פריצתא הוה דאמר מר שניהם לדבר עבירה נתכוונו אמאי לא אתאי. א"ר יוסי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת כד"א ומכה לנגע כפשי. במתניתא תנא מלמד שבא גבריאל ועשה לה זנב כהדא דתנינן תמן מנאכין את הרחלות שלא יעלו עליהן זכרים ע"כ. ומעתה הוכררו הדברים ונצטדקו, ובדבר המיאון הזה ומשפטו ראיתי רוב המפרשים מוקשים לדעת אחד ויען הה"ר יהודה ן' בוס"ן ז"ל הטיב לכלול דבר כלם בתוספי טובה אמרתי יהודה יעלה בתחלה וז"ל חכמי הדור שראיתי דבריהם הטריחו עצמם לומר שהדין עמה כי הוא טעה כמה טעיות בזה השליחות, הא' כי שלח שתבא לו בהזמון כטוב לבו ביין לא בעלה והמתנה כי דרך נשים שיבאו הגדולי' אל חדריהן לראותן לא שתצאן מפתח ביתן כדי שיראו העמים והשרים את יופיין כאלו הן משועבדות להם וכ"ש אשה גדולה ומלכה שתבא לפני שריה ועבדיה וזה טעם ותמאן המלכה אם מצד גודל מעלתה ואם מצד הטעי' הכללי כי היא אשה וז"ט ושתי כי מן המוסכי' והמפורסם מכבדה יותר מגופה ועוד טעה במה שלא זכה מקודם כי אם בפתע פתאום בדבו' לאמן מבלי שיקדמוהו הודעה ומהון עלה ובפרט לעת אשר גם היא הקדישה קרואיה והיאך תעזוב אותן גם כי יש בזה מן הבוז והקלון לבת התגלה עם בנות עירה שתקרא

מדרש מגלת אסתר

בתקרא כאלו היא משועבדת אל השרים והעבדים ואלו הוא והם באו אליה לארמונה למען ראות גודל תפארתה הנה זה הוא הטוב לה, אך עתה מיאנה בשבועה קשה וז"ש ותמאן וגו' לבא בדבר. ועוד היה מן הטעות כי אחר שהסכימה דעתו בזה הזרות היה לו לתקנו כשישלח ע"י הפרתמים ושרי המדינו כרשנא שתר וכיוצא בהם כי בזה יראה בהם שלוחיה ועבדיה אשר הוצי למלך על ידיהם לא אל השרים והעמים זה טעם אשר ביד הסריסים עכ"ל ובזה הגנות האחרון הטיב מאד הה"ר מאיר ן' עראמה ז"ל שהסריסים הללו הם האנשים המקורבים המהוגנים אצלם כדי שיהיה לבם נכון בטוח שלא הזיקנה עמהם ואחרי שלא בעדה עמם נראה בפירסום כי לא בטח בה לב בעלה וכדי בזיון וקצף. ואני אומר זדון לבה השיאה כי היה לה טעם לשבח בשגגותיו והיא בגובה לבה העזה פניה ותאמר לא כי ראתה עצמה מלכה ולא בחכה היות אשה לאיש והוא ימשול בך כתיב וממוסרי רז"ל אין מסרבין לגדול וכל דבר לא יכחד מהמלך וכל הדברים והאמרים מרים ומגוני' אשר קדמו ראה ועכ"פ לזה מה שלוה והיא בגאה וגאון אמרה כי אין רצונה לבא בדבר המלך כי איננו כדאי למשול עליה לגודל מעלתה וכמ"ש בגמרא (מגילה פ"ק) שלחה ליה בר אהורייריה דאבא וכו' ואמתת דברים הללו בפסוק ראשון מהמגלה תמלאכו ותעלוזנה כליוחך בדבר שפתי מישרים כי הוא מלך בן מלך אבל בערך נבוכד נצר לא היה כדאי לכבד אורות חוקיו ורואה אני דברי הה"ר שמריא האיקריטי ז"ל כי תיבת ותמאן מורה שהפצירו בה עד בוש פעמים שלש, ואין ספק כי השתדלו להסיר כל הגנויות בפעמים הללו ולא שמעה ולא הטתה אזנה כי מאת ה' היתה לה לבעבור הדיח עליה הרעה אשר היתה מתעוררת בבנות ישראל ערומות ביום שבת כמו שקדם, ואומרו אשר ביד הסריס' אחשו' כי גם זה הוא להגדיל אשמתה כי אם היה הדבר בינו לבינה אין רואה היה תפארתו עבור על פשע אבל היה ע"י אמצעיי ולכן ויקצוף המלך מאד ועוד אדבר בזה בסמוך בס"ד. ואחרי אשר כתבתי כל זה מצאתי ראיתי דברי תרגו' ירושלמי בפסוק זה והנני מעתיק דבריו ללשונינו הקדוש, אמר השיבה ושתי המלכה ואמרה להם לשבעת הסריסים המסורסים לכו ואמרו לו לאדוניכם השוטה שאף אתם נשטתיתי כמוהו אני היא ושתי המלכה בת מלכים דמלכי בבל מתחלה בלשאצר אבי לקבל אלפא חמרא שתי ולא הטעה אותו יינו לומר דברים בלתי ראויים כמוך, באותה שעה הלכו ואמרו לו למלך דברי ושתי המלכה. וכאשר שמע המלך את הדברים האלה כעס כעס גדול וחמתו בערה בו, ושוב שלח לה ביד שבעת שרי המלכות היושבים ראשונה במלכות עתה לכו ואמרו אליה לושתי המלכה אם לא תשמע דברי ולא תבא לפני ולפני המלכים האלה אהרוג אותך ואאבד יופיך ממך, וכאשר הלכו שרי המלך ואמרו לה לא השיבה אותם, אלא ענתה ואמרה לכו אמרו למלך השכל במעלותיו מקולקלות וגזירותיו בלתי מתוקנות הלא אני ושתי המלכה בת בלשאצר בת בנו של נבוכד נצר מלך בבל בימים שנבראתי לא ראה איש גופי

אלא

אלא אתה המלך, ועתה אככה אני לפניך ולפני שבע ועשרים ומאה מלכים מוכתרים בכתרים יהרגו אותך ואותי יקחו לאבה השיבה הגדולה בשפרסיות אמרי לה לובהי אם יהרוג אותך המלך ויאבד יופיך לא תבטלי שמך ושם אבותיך ולא הראה גופך וגוייתך לכל איש אלא למלך בלבד. באותה שעה כשאמרו גדולי המלך שמיאנה ושתי המלכה לבא כמו שאמר המלך אבל שלש ביד הסריסים קצף המלך מאד והמתו חזקה עליו ע״כ. מה יקרו דברים הללו דברי קבלה מה עלמו מה עוזם מה יופים כי הנה חמת המלך במאן לא באה לפי בשלא על ידי אנשים פחותי המעלה המקורבים כמו בקדם, ואף אם קצף על קולה ועזות דבריה אף גם זאת הוסיף שלוח שרים וכבדים היושבים ראשונה במלכות והן הוסיפה פשע רב ועלום בכבוד המלכים ההמה שרי המלך הורגי נפש ולוקחי נשי אחרים עד באמרה שיהרגו למלך ויקחו אותה לאבה הגם כי לכבוד הבאים הלה המיאון בלניעות שמעולם לא ראה בן אדם בשר ערותה ולא הרחיק בתהים כוונתה שיצא הדבר לידי גמר שיהרגו אותו ואותה יחיו וכהא דאמרי איכשי בהדי שותא (ב״ק פ״ח) פלכת אי כמי שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מטייפין לארעא ובאופן זה עקלתו ונעקן. ולמדנו מדבריו שביאור הכתוב והמאן המלכה ושתי לבא בדבר המלך עתה בפעם השנית כאשר לא באה בראשונה אשר היה ביד הסריסים בפיהם כמו ובידו כלפה דמתרגמינן ובפומיה ממלל, והאמת קשה היה בעיני שהפאר מלכה גדולה כזו בת מלכים שמיום שנבראה לא ראה איש בברה ומה הכיחה לזונות עד אשר ראיתי בפרקי ר׳ אליעזר הגדול (פי׳ פ״ט) ר״ש אומר כל מנהגן של מלכי מדי כשהיו אוכלים ושותים היו מביאים נשיהם גלויות בשר ערוה משחקות ומרקדות בפניהם כדי לראות ביופי תארן ע״כ. ומעתה הדין עמה להתפאר כי אף אם זה דרך מדי היא מעולם לא עשתה זאת וגם עתה לא תעשה כי איננה כשאר הנשים אשר ימשלו בהן אישיהן להכריחן לדבר מכוער כזה, ומזה למחת קנאת השרי׳ והמה עזרו לרעה בעלות חמת המלך ולכן היטיבו דברי ממוכן בעיניהם וזה בקרא עותה ושתי המלכה על כל השרי׳ הנוהגי׳ המנהג ההוא מאז ולמה האמר ושתי עתה שדבר המלך מגואל וכיצו נבזה הוא בהיות הדבר זה דרכם כל הימים, ואומר ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו ביארוהו המפרשי׳ בפירושי׳ שוני׳ או בקצף ובערה בתוכו ולא הראה כעסו או בהפך בערה כאש חמתו עד שפני להצים פניו ומבלי מתון הזמין דינה תכף ונגמר דינה והוליאוה להריגה, ואפשר לפרש ותמאן לבא בדבר המלך בשום זמן אשר ביד הסריסים עתה כי היה לה לבא אחרי כן אם הקפידה על השלוחים או לבא בלבוש מלכות אם הקפידה לבא ערומה אלא שמיאנה שלא לקיים מאמר המלך ועל שלא באה אז אמר ויקצוף המלך מאד ועל שלא באה אחר השלוחים אמר וחמתו בערה בו ודברי׳ הללו נראי׳ נכונים בענין ובכתוב אלא שמצאתי לרז״ל במדרש רבתי (פ״ד) דאמשורוש דברים מורים הפך זה. איתא התם סוף פסוק להביא את ושתי ר׳ פנחס ור׳ חייא בר גוריא בשם רב

אמר

מדרש מגלת אסתר

אמר בקשה ליכנס אפי' בגלגול בזיכה ולא הניחו אותה אמר לון הן וערומה אמרה אכנס בלא כתר הם אומרים שפחה היא זאת תלבש בגדי מלכות ותכנס א"ר הונא אין הדיוט משתמש בבגדי מלכות הנה מבואר כגלה שרצתה והפצירה לבא ולא הניחוה והן אמת הלשון הזה קשה להולמו ונ"ל לפרש כאשר בחנה בדעתה כי חטאה במיאון או שמעה כי עליה מחרישי' הרעה כל עבדי המלך נתחרטה ורצה ליכנס ערומה ובכתר רק ביניהם לכסות בשר ערותה בחגורה כזונה כי אפי' הזונות המנקבות להשביע עיני בני אדם ולהלהיב לבם אל המשגל מכסות ערותן ולא הניחוה כי אמר ומאמר המלך והשרים היה ובלבד שתבא ערומה א"כ די והותר שותרנו לה ומאומה במאמר המלך ומה גם אם היה פעמי' כדברי תרגום ירושלמי אבל תבא ערומה אמרה אכנס בלא כתר כי כשלא יהיה דבר מכוסה יראה כי כך עלה במחשבתו אבל בהביאה כתר מלכות ושתבא ערומה ואפי' בשר ערוה יראה שכוונתו לבזותה ולהשפילה מגבירה ויאמר המלך הרואים יאמרו שפחה היא זאת כי לא הורגלו הכבי פרס שתראה המלכה בפני בני אדם ולא יכירוה ויאמרו זו שפחה לכן צריך שתבא בכתר מלכות אמרה תלבש בגדי מלכות ותכנס כלומר והם תפשיט בגדי מלכותה ולא תכנס בכתר מלכות שיראה שכוונתו להסיר המלוכה ממנה אמר אין הדיוט וכו' כלומר אם לא תכנס בכתר יאמרו שפחה היא זאת כמ"ש ואין הדיוט משתמש בבגדי מלכות זה נ"ל ליישב לשון זה קלתי, ורז"ל מפני שראו תיבת מאד אמרו (שם) ברבתי בלוה הב"ה לשרו של אומה להרבות גחלים ולהגדיל המדורה עד יחם לבבו ותהי כאש בוער עד עת קץ הפלאות דכתי' וחמת המלך שככה כדאיתא שם :

אמר המר ממס ומפשטו של רבינו הגדול באומרו שימלך מעצמו שלא היה מזרע המלוכה אפשר כוונת הכתוב כי בראותו את ושתי שעשתה משתה נשים נראה כי כוונתה להגדיל עצמה לומר שהמלכות שלה הוא, וזה שאמר גם ושתי ועכ"ז היה בספק אלא המלך אומ' אין כוונתי רק להביא לב שרות פרס ומדי אליה כמו שכיון המלך ולזה שלא להביא את ושתי היות דרך אים לחזר אחר אבידתו רק שכיון לדעת מה בלבבה במעשה בי אם הכוונה לסררה לא תבא, והספק בהפך, ובראותו כי לא באה ויקצף המלך מאד. וחמתו שהיה לו מקודם בעבותי' המשתה בערה בו, וזה שהזכירו במה פעמים המלך המלכה כי זה מחלוקתי בזה אומ' שמאחר שהוא בעל המלכה הוא המלך, וזאת אומרת כי היא המלכה באמיתות, ולזה הזכיר ב' פעמי' מלכה וד' פעמי' מלך והיה אפשר לחסר מהם, רק מפני חסרונו הולך להזכיר בכפל פעמים מלך ומה שהזכיר מלכה :

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין: והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן שבעת שרי פרס ומדי ראי פני המלך הישבים ראשנ' במלכות: כדת

מה

ה לעשות במלכה ושתי על אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשורוש ביד הסריסים :

אמר המלך וגו' פרש"י כי כן דבר המלך בכל משפט לשים הדבר לפני כל יודעי דת ודין והקרוב אליו לערוך דבריו לפניהם אלו הם כרשנא שתר וגו' כדת מה לעשות מוסב על ויאמר המלך ע"כ ולא ביאר הרב
ל יודעי העתים מה הם וגם מה נבאנו אחרי שהשאלה היא אל יודעי דת
ין ולא אליהם. והה"ר שמריה האיקריטי ז"ל פי' כי יודעי העתים הם החכמים
חריפי' יודעים לענות על מה שידרשו בפתאם ובעתה וזהו יודעי העתים
היתה השעה לאולה והולך לתבוסה פתאומית וטעם כדת מה לעשות כלומר
ה דת ומשפט יעשה לה, וכיוצא בזה מצאתי למפרש אחד לא נתפרש שמו
כתב וז"ל יודעי העתים יודעים לשפוט בכל עת שיבא לפניהם דבר קשה
ה שאין שום בריה יודעת כדת מה לעשות בו וישפטו הם כדת המשפט
ן (ד"ה א ב) יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל שפתרונו בכל עת
פלא מישראל מה לעשות והם ידינום כי כן דבר המלך פי' כי כן משפט
מלך אעפ"י שכועס הוא על אדם אינו רשאי לגזור גזירה אלא כן אם ישים
דבר לפני יודעי דת ודין. וקרובי מלכות ומי היו באותם הימים קרובי מלכות
כרשנא שתר וגו' עכ"ד. והה"ר אברהם אבן העזר ז"ל כתב ז"ל יודעי העתים
ודעים הראוי לעשות כפי העתים שהם משתנות תמיד. וי"א שהם חכמי
מזלות, ודת כמו חק ע"כ וכיוצא להרא"בע ז"ל. והה"ר יצחק הכהן ז"ל כתב
ל כרשנא שתר וגו' השרים האלו היו ישישים במלכות יודעים מנהגו ומולדו
קורותיו ובקש מאתם לפני שאר החכמים שישפטו על זה משפט יסכימו
ערכות ודיני הדת אליו ולא רצה המלך שיהיו באותו המעמד זולתי החכמים
ד והשאר קרוביו כי אין ספק שהיו בחצר המלך מקרובי המלכה ומשרתיה
שם במה יפחדו החכמים אם ירחמו שם לגזור על משפטה כראוי עכ"ל.
ראות דוחק המפרשי' בכתובי' הללו העליתי דברים אלה על ספר מה
יה ראוי להעלים עין מהם, ומפרש אחר לא נתפרסם שמו כתב, וז"ל יודעי
תים הם הכוכבים והחכמים הם החכמים בדת וכן פירש הרלב"ג כי קצת
כמים היודעי' במשפטים והחכמים היודעי' בדת וכן אפרשהו אבל לא באופן
ילכו הוא כי פי' הענין לפי דעתי הוא זה כי הנה המלך הבחין כי אין
וי שתהיה זה המרד הגדול בבחירת ושתי לב' דברים הא' כי דברי המלך
ייניו אין ראוי שיהיו כפי הזדמן והמקרה אבל כי משפטי הככבי' יחייבו
עי עניניו ולזה ראוי שיהיו אלו מונהגים ממשפטי השמים, והב' לגודל
רד כי איך אפשר תהיה סרבנית המלכה כל כך מלך בחירתה והיא בעלת
ל ולזה חשב שגזרת מעלה היה ולזה קרא ליודעי העתי' שיאמרו אם היא
ת שמים והולך שיהיו אלו חכמי' בדת כי התוכן לא ידע מה תשפוט
ת א"כ הולך לב' מיני החכמים אבל המלך רצה שלא יהיו ב' מיני חכמים
שים מתחלפי', אבל שהחכמי' שידעו הדת הם המשפט כי יותר

ישפוטו

הענין כי אין לשער כי כל שנמלאו לו כלן הביאה ולא מי שנמלא לו אי
לבד שא"כ מי ומי המביאי' ועוד שהשכל לא יאמנת כן לכן פי' או זה או
ויהיה לבון כמלא אתו מכוון והענין מתוקן. והעד הכהן שמן וקטורי' י
לב ויושב את משה ואת אהרן, ויש לי לפרש כי אמר והקרוב אליו לסירוגי
מעלת כל אחד ואחד מאלו הז' שכל אי ואי בעצמו קרוב אל המלך וכן י
כפי הדת הנימוסית מה לעשות במלכה על אשר לא עשתה כאלו לא יב
למלך שראויה ליענש אבל סופק מה יהיה עונשה ואמר אשר ביד הסריס
כי מאמרה היה על ידי אחרים כי לא היה בינו לבינה כי ביד הסריס
הביאה פניה ותאמר לא אלך או זאת כטוען בעדה שחששה לכבודה
אשדתיה אחר בשליחתי לה אנשי' מסורסים ולפי דעת ז"ל ויאמר המלך לחכ
הם חכמי ישראל שנאמר בהם יודעי בינה לעתים כי עשו מהם יועצי המל
ולפי שהרחיקו עלמם ומתת לו עלה בזה הולך לקרא ליועציו הקודמים
עם היושבים ראשונה במלכות כאומר קודם בא ישראל גולים בתוכם
נכון לפי דרכם עכ"ל. והה"ר שמואל לרפתי ז"ל האריך למעניתו בדבר
ואביא הצריך וז"ל יודעי העתים ירצה היודעים מהדברים העוברים וה
הקודמי' קורוני"שטאט בלעז כי אלו ידעו אם קרה בזה הענין בזמן ה
ומה עונש נתן עליו. או ירצה יודעי העתים היודעי' לשער הדברים כפי
כי אין דת לכל זמן כמו שכתב המדיני בהנהגת המדינה (מ"ג פי"ב
ראוי לשנות דתות האבות אם נמצא עתה יותר טובה כמו שהוא בכל
ואמר ג"כ כי קלת הדתות בזמן מה ראוי לשנותי אבל לא בנקל אבל
גדול ולזה שאל אחשורוש ליודעי העתי' שהם היודעים הדת והדין לפי
והזמן דאם לא כן אחר ששאלתו ליודעי העתים איך יאמר כי כן דבר
לפני כל יודעי דת ודין ולא לפני יודעי העתים אשר להם שאל או אם
ב' דברים מוחלפים יאמר ג"כ לפני כל יודע דת ודין ויודעי העתים, אב
האמת שהכל אחד כי א"א לשפוט ולשער במשלה הטב אם לא יהיה
בדת כמו שכתב החוקר (מ"ג פי"ג) אמנם ישפוט לפי הדת כי אם לפי הה
והזמן עכ"ז ידיעתה עוזרת מאד לשפוטת האמת בהשערה כמו שהוא
אמר במקומות רבים ומזה הס'. או ירצה שהחכמים הם יודעי הדת ו
העתים הם בעלי שכל ותבונה היודעים לשער הדין לפי הזמן והאיש
הדברים שראוי שיבוארו וג"כ שיודעים ליחס הדין ולדמוי הדין והדת
הקורי' עם היות שאין דת כתיבה באותו הענין בביאור או בעניינים בא
כתובה ולא דמיון שידעו לשקול ולשער הדין או לתקן הדת וכן כתב ה
(שם) מהנהגת המדינה כי ראוי למושלים שישמרו הדת ומנהגיה, ולא
שאינם נכתבים שיקבלו אנשי שכל ובינה שישפטו ושיותן מקום ל
שיסדרו ושיתקנו יותר טוב ממה שכתבו, או ירצה ששאל ליודעי הדת הא
וליודעי דין משפט הכנעי', אם אולי זאת השעה מחייבת מיתה או קנ
כי טוב ממנו המות ורצה האל שיתקיים בה הקלון והכעס וכל זה אמר לנ
לומתי

י להלילה, כי כן דבר המלך ירלה כי זה מנהגו לו מנהג פרס ומדי
זין המלך שופט בדברי עלמו לבל יבילו דברו ומשפטו לפני כל יודעי דת
וכן כתב המדיני בהנהגת המדינה (מ״ג פי״ד) כי כמו שהרופאים החולי׳
שיקראו רופאים אחרים כן ראוי למושלים בדבריה׳ כי לא יוכלו להוציא
ת אשר בדברי עלמם ישפוטו כי הם מיוסדים על החפץ. ובאלה ראוי
פוט הדת, שהיא האמלעיי כי כן דבר המלך, לא אמר כי כן דבר המלך
ורוש ירלה כי כן היה מנהג פרס ומדי שהמלך לא ישפוט בדברי עלמו
שפירשנו, ועוד האריך בדברים ופי׳ והקרוב אליו שהכוונה כי היו יושבים
אל המלך, ובפסוק כדת מה לעשות כתב ז״ל לדעתי שהמלך אחשורוש
גו יופי ושתי ויחוסה רלה לבקש לה התכללות וכו׳ ושאל כדת מה לעשות
שאין ראוי לעשות דת חדשה לזה הענין אלא שישפטוה לפי הכתוב ואם
דת על זה שלא יענישוה לפי הסברא ולזה לא אמר כדת ודין מה לעשות
היות שהיה דברו מסודר לפני יודעי דת ודין, במלכה ושתי ירי׳ שאין ראוי
יה שוה לשאר הנשי׳ ועוד הקדים מלכה לושתי לרמוז שהיא מלכה קודס
שא אליו ומזרע מלכים, ועוד ביד הסריסים שאולי אם לא באה לפי שאין
ה ולא כבודו ביד הסריסים לפני העמים והשרים ועוד רמז כי הבדל
ים במורדה בפניו או שלא בפניו כי אם לפני הסריסי׳ ע״כ, ואח״כ פי׳
ך זה כי כוונתו לחייבה והכיא הדבר לבחירת הבוחר, הרחיך בעניך
חכמים ותידותם להוסיף פסוקים הללו על כנס, ואכתי לכל הפירושים
נתפרסם בדבור ראשון מה נאמר להם ולמה נקרא׳ יודעי העתים ואת
לא שאלו כי אם כדת מה לעשות, ופסוק והקרוב אליו רחוק מאד
הפירושי׳ המפורשים כאשר החזינה עיניך כאשר הראה ובחנת דבריהם
בהרמ״ע העלי׳ עין ממנו ולא דבר בו דבר ושתיקותו יפה מדבור קלת
פרשים כאשר ראו עיניך, והרה״י בן ישועה כתב בשם חכם אחד לא
רשם שמו. וז״ל ירלה שהמלך ראוי שידון דיני זולתו אבל לא דיני עלמו,
המלך לחכמים וגו׳ שזה הדין לפי שהיה דבר המלך כלומר שהמלך היה
הריב לא היה מן הראוי לדון אותו הוא עלמו, ולזה הגישו לפני החכמי׳.
כי כן דבר המלך ומפני שהוא דבר המלך ראוי שיביא הדבר לפני כל
דת ודין. אז ענה ממוכן שאינו כן שהמלך לבדו בעל הריב ואח״כ אוי׳
נכנס בלשון בלילה. מב״ה לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה כי
כל השרים, ולזה השרים והעמים הם בעלי הריב ואח״כ המלך יוכל לדון
ילא דבר מלכו׳ מלפניו עכ״ל, ומלאתי כתוב שיושבים ראשונה במלכות
פי׳ בשורה ראשונה לפני המלך:

גראה אלי הוא כי יודעי העתי׳ הם הם כרשנא שתר הקרובי׳ אליו,
ואעפ״י שאין ראיה לדבר זכר לדבר מאמרי ז״ל במדרש רבתי׳
) מאן יודעי העתי׳ בני יששכר כד״א ומבני יששכר וגו׳, אמרין ליה
נו המלך כשהיינו בארלנו היינו שואלי׳ באורי׳ ותומים ועכשיו מטולטלים

ח אנו

מדרש מגלת אסתר

אני וקראו לפניו המקרא הזה (ירמיה מ״ח י״א) שאנן מואב מנעוריו ו
הוא על שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמ
וריחו לא נמר אמר לון אית הכא מנהון אמרין ליה אית קריבהון ס
והקרוב אליו ע״כ וכיוצא בגמרא (מגילה פ״ק) וביאור הכתובי׳ לפי דב
מי שאמר זה לא אמר זה כדרכם ז״ל בכמה פסוקים, מדוע בושש רכבו
חכמות אף היא וגו׳ אוי לנו מי יצילנו מיד האלי״ם וגו׳ ויאמרו כל השרי׳
העם אל הכהנים אין לאיש הזה משפט מות. ויקומו וגו׳ מיכה המורשתי
נביא וגו׳ גם איש מתנבא בשם ה׳ וגו׳ חי ה׳ שכבי עד הבקר בלתי אל
עינינו וגו׳ והמן כזרע גד, בספרי תולאם בפרשת המן, וכמו כן פסו
הללו ויאמר המלך לחכמים וגו׳ דברי אחשורוש כי כן דבר המלך דברי החכ
וביאור הדברים כי אחשורוש שאל לבני יששכר אשר עשו מהם יועצי המל
כדברי הה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל כמו שקדם, והם דרכו בדרך יוסף הצ
להמציא בחכמתו להרבות בכבוד שמים, (בראשית מ׳ ט״ז) בלעדי אל
יענה את שלום פרעה וכן בני יששכר אמרו כשהיינו בארצנו היינו שוא
באורים ותומים כאלו חכמתם לא משלהם היא אבל באורים ותומים וה
המתיהם אליהם כבר נטל מהם בהיותם גולים ומטולטלים וכי שם חכמי מ
יגידו למלך, ופשר כי כן דבר המלך הם דברי החכמים מענה לאחשורוש
אשר שאל את פיהם כאמור ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים הם
יששכר כמדובר והם ענוהו דבר כי כן דבר המלך וגו׳ ותיבת כן אמת
כן בנות צלפחד דוברות שתרגם אנקלוס יאות בנת צלפחד ממללן, אף הם ל
כי באמת ונכון יהיה דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין כי מאתם יצא מ
צדק להיותם שקטים על משריהם, והקרוב אליו מושב אל דבר המלך
כי מלפני יודעי דת ודין יצא משפט מתוקן והקרוב אליו כי גם אם לא כנ
הם בקיאים לדרוש מאתם דבר המשפט יש גואל קרוב יגאל דבר המ
כרשנא שתר וגו׳ היושבים ראשונה במלכות וראוי להחזירי למקומם ולב
מהם את דבר המלך וכל זה בברחם מהשררה כמשפט תמימי דרך ומפח
מהיותו הפכפך וינחם על רעתו וכמו שהאריכו בגמרא (מגילה פ״ק)
מה שראוי שיאמר בכתיבים הללו לפי דרכם ז״ל, ומדבריהם למדנו שיש שי
ודמיון ליודעי העתים עם כרשנא שתר וגו׳ אף אנו נאמר הם הם יודעי הע
ההם כרשנא שתר ובכן רואה אני דברי האומרים שכוונת אחשורוש לש
מדברי האומרים שכוונתם לחייבה כי הוא היודע שאין כמוה בכל הארץ
ובת מלכים וכבר קדם כי כפי דת ודין היא פטורה רק אם אל שעף יו
העתים תגיע אין קץ לרעתה אם יודעי העתים הם הדנים כפי העת ו
והוא ראה לנקום מהדין הזה שלא יעמדו בו. ומעתה נבא אל ביאור הדב
ויאמר המלך וגו׳ יודעי העתים או יהיו הדנים כפי העת או שמעו מהזמ
המולפים או החוזים בככבים והוא היותר נכון בעיני כי בזה יצדק או
יודעי העתים אשר נראה כי חכמתם היא לדעת אם היא עת רעה או

טובה

מה שלא יצדק יודעי העתים על הדנים כפי העת ע"ד שהשעה צריכה
היה ראוי לקוראם שופטי העתים ששופטים כפי העת. אם לא שנאמר
משפט העתי' ואין זה משפט צדק באמת. גם אם נאמר שהם היודעי'
הקודמים אשר קראם הש"ר שמואל לרפתי ז"ל ומזכירים קורותי"שעאע
לא יצדק לומר עליהם שם חכמים כי אם מזכירים היודעים העתים
עברו על המלכים והשרים וחכמות מה להם, גם לא יצא על נכון
שהיו חריפים ויודעי' להשיב לשעתם ומפני שאין זה דבר ישובחו בו
השלמים הוו מתוכים בדין וביאור יודעי בינה לעתים אין דעת חכמים
היוננו רק שהיו יודעים לעבר שני' ועלה קאי אשר יעשה ישראל והוא
מועדי ה' ועוד כי היל"ל, ידעי בעתים אם ביאור שהם יודעים בעתה
או לחכמים יודעי לעתים כמו ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, או
העתים, סוף דבר הנראה נכון שחכמתם לדעת העתים לומא השעה
ומשטרה איך שיהיה אמר להם שלא ירע בעיניהם מה שלא ישאל את
הנדון הזה עם היות הדין נותן שידברו המה ראשונה וזאת לפנים
או בדבר המשפט כפי המובן מהכתובים ויושר הסברא, המלך מדבר
ואח"כ יודעי העתים הלא המה כרשנא שתר כמו שנאמר ואח"כ יודעי
ובזה תועלת רב בכבוד המלך והוא כי ידעו ראשונה לב המלך
ורצונו למען דעת את אשר יעשון להביא רצונו לפעל על העת ועל
ם שידעו ראשונה הוראת השעה ויסבבו פני הדת אל מה שיקיים
ל הוראתה. כאלו תאמר אם רצון המלך לזכותה וכפי הוראת מבעתה
ה כי עת רעה היא וחייבת שתעשה דבר תתחייב מיתה עליו יבאו
ת ודין ויכריעו ביניהם שיאשו את רדידה מעליה ויסירוה מגבירה
ו עשור ובזה יתוקן עותת ההוראה כי זה דרכה כנודע ליודעי' בחכמה
כי תיקונה לבדה ולהסב פני הדבר אל דומה אליו ואף אם כפי הדין
מיתה עני חשוב כמת וזה דבר המלוכה במלכות הנכרים האים אשר
ראשו למלך אם יש עליו מלאך מליץ בהורידו אותו ממעלתו כחשב
אם במבט המלך יחייב בעת ההיא מיתה או נגע וקלון והומר הדבר
זה הנה המלכה פטורה והמלך יחוייב להוסיף לה מדליה רבו יתירא
שהיתה כלי להצילו מהמיתה או הרעה ההיא, ואם כוונת המלך לחייבה
מבט המלך יתחייב היות לו קלון מעותד בעת ההיא הנה המלכה בזה
חוקה או קרובה להקטין דעתו ופטורה מן הדין ויודעי דת ודין ישפטו
הראשון או קרוב אליו. ואם דבר משפט יודעי העתים הוא ע"ד
צריכה לכך כמדובר, כמו כן יתוקן הדבר במין ממיני התיקון ולא
באופן כי סדר זה הוא הנכון ומה שיורה על אמיתת דברים הללו
נת המתרגם שכתב בפסוק אחר הדברי' האלה כשוך חמת המלך,
פתגמא האילן כד פג ואישתדך מרוויית חמריה וכד נח תקוף רוגזיה
חסורום שרי למדכר ית ושתי. מתיבן רברבני וכן אמרין הלא את הוא
דחייבי'

דחייבי עלה דין דקטול על מה דעבדתי אמר להון מלכא אנא לא
למיקטלה אלא די תיעול לקדמי ולא עלת ופקידיי למעדי יניכה מלכותי
ונחזור למה שהייכו בו כי מדעתו שלפני יודעי דת ודין תלא זכאה רלה
ליודעי העתים לדינא, ולכן סלק עצמו מן הדין ובזה נתפרדה החבילה
הדבר לפני יודעי דת ודין והקדים להסביר הדבר לפני יודעי העתים
בככבים והזכיר להם כי אין סדר למשפט כעת ודיו לעבד להיות כרצו
הוא מחרים יתחייב שגם הם יחרישו ולא ידברו וז״ש ויאמר המלך וגו׳
יתמהו ולא ישתעשעו על מה שהוא מעביר עליהם את הדרך כי נפשם
מאד כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין ותיבי׳ לפני כמו
ההולכת לפני וחאת לפנים בישראל והכוונה כי גם הוא מסדר המשפט
המלך קודם לדבר יודעי דת ודין, והקרוב אליו כלומר המדבר אחריו
וקרוב אליו כרשנא שתר וגו׳ שבעת שרי פרס ומדי וגו׳ כי להם ג׳ סבות
קדימת המעלה להם מלבד חכמתי׳ בידיעת העתי׳ כמדובר א׳ שהם שרי
ומדי ולכן ראוי שיוקדמו אחרי שהמלכות הזה משותף להם כמו שקדם
חז״ל המובאים בפסוק ויהי בימי אחשורוש, ב׳ היותם רואי פני המלך
לא כן יודעי דת ודין כי הם יקראו לשעתם ואחרי כן ילאו מלפני
והאנשים האלה רואי פני המלך תמיד יתחייב שידעו סוד המלך מלפו
ולכן ידברו סמוך לדברי המלך, ג׳ כי להם קדימת זמן כי הם יושבים
במלכות ויתחייב כמו כן קדימת המעלה להם ואתה תחזה כמה כפל
בדבריו אלה בהזכירו מעלתם ונשאו אותם לדבר על לבם על הכיחו
מדבר המשפט, וכלל דבריו כי אחרי שדבר המלך היה כמו כן קודם
דת ודין והמלך איננו מדבר לעת כזאת להיותו נוגע בדבר המשפט, אך
כמוהו אחרי שהם כגופו יורה עליו הג׳ סבות הנאמ׳ ונשאר הדבר
כפי הדת ולכן אמר כדת מה לעשות במלכה ושתי ולא אמר למלכה
כלומר שיעניםוה הך לא בדבר המלוכה כלומר שתשאר במלכתה והמ
יוניתוה כי בת מלך היא והיא בעצמה ראויה לכבוד וזהו במלכה ושתי שי
היותה מלכה ושתי וגם שלא היה זה מרד בקום עשה רק אשר לא
את מאמר המלך שהוא בשב ואל תעשה גם כי גם הוא טעה בדבריה
שקדם והוא כתן אלבע בין שניה וגדולה מכלם ביד הסריסי׳ המסורסי
שנאמר. וכפי דברי הירושלמי המובאים למעלה ששלח אחרי כן לכרשנא
וגו׳ העלים הדבר והבליעו בכעיסות כי אחרי שלא נראה לפניה שתחויב
בפעם הראשונה מאמת הדברים הנאמרים ראתה שלא תבא עוד ואדרבא
היתה באה עם השרים היה נראה כי מגאוה וגובה לבב לא באה ברא
ונראה כאלו היא מושלת בו ומכריחו למה שאין רצונו וכאשר לא באה
קיימה כי מפני לניעות ואיוב הדברים הנאמרים מיאנה בפעם הראשונ
הזכיר במה שלא הזכיר רק ביד הסריסי׳ כלומר כי אם ים לך אשם הו
דבר אשר לא באה על פי הסריסים כי על מה שלא באה אחרי כן
הסרים

ים אין עליה תורת האדם אדרבה ראוי שתשובה כאמור זה שמושג אלי בכתובים הללו והנה דברי' נכוחי' למבין:

אמנה רז"ל בגמרא (מגילה פ"ק) הוציאו פסוק והקרוב אליו מפשוטו ראוי להשגיח בדבריהם ז"ל איתא התם א"ר לוי פסוק זה על הקרבנות נאמר אמרו מלאכי השרת לפני הב"ה רבש"ע כלום הקריבו לפניך ות העולם פרי' בני שנה כמו שהקריבו ישראל, שתר כלום הקריבו לפניך תורים ובני יונה. אדמתא כלום בנו מזבח אדמה כמ"ש מזבח אדמה תעשה תרשיש כלום שמשו בבגדי כהונה דכתיב בהו תרשיש שהם. מרס כלום שו לפניך בדם, מרסנא כלום מרסו במנחות, ממוכן כלום הכינו שלחן בלחם כים לפניך. לפי' ויאמר ממוכן ע"כ. ופרש"י על הקרבנות נאמר והקרוב אליו ך הקרבת קרבן, מלאכי השרת הזכירו לפני הב"ה קרבנות שישראל מקריבים יו לעשות להם נקמה בושתי ותבא אסתר ותמלוך תחתיה. שתר לשון ב' ים, מרסנא שמרסו בדם שלא יקרוש ושוב לא יהיה ראוי לזריקה, מרסו נחות לבוללן עם השמן, מרס לשון מגיס ע"כ, והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל ב במאמר הזה וז"ל, הנראה מכוונתם כי הפסוק הזה הנכנס בין הדבקים ינו כי כמו שמהרו קץ ושתי מלמטה כן מהרו אותה מלמעלה כי מליצי יושר ר בשמים מקריבים חובתה בהקריבם זכות ישראל בכללם אם העשירים קריבים קרבנות פרים ואם העניי' המוציאים קן צפור וסולת מנחות, ואם ד המקריבים בעצמם והם לובשי תרשיש שהם וישפה, ואם מלך מקומן של זים והוא מזבח אדמה הכנסה במקדש, ואם מלך שהיו עורכים שלחן ליושבים י ה' והו סוף מאמרם שכן סיימו ואמרו לפניך ויאמר ממוכן כי מן השמים רוהו ואף כי הוא הדיוט עכ"ל, ואני אומר כי הוקשה להם פסוק זה והוא כאשר נתקיים בחכמים יודעי העתים לפי פשוטו של מקרא ושם רשעים ב כי נשנה זכר"ם למה לא נתקיים כן בשבעה אלה, ודי והותר שיאמר קרוב אליו שבעת שרי פרס ומדי ומה לנו אל שמות הבעלים על כן אמרו דרשה קא אתי, ודברי פי חכם חן בהם והה"ר אליעזר מגרמיזי' ז"ל כתב והקרוב אליו חסר כתיב לכך דרשו ז"ל על הקרבנות במגלה (פ"ק) ע"כ:

גיד אני מדבר בצדקה רב להושיע דבריהם ז"ל שהוציאו כתוב זה מפשוטו וצריך להקדים דבריהם ז"ל במדרש רבתי (פ"ד) שהזכירו דברים ו בסגנון אחר כי ראשונה העמידו פסוק זה על פי פשוטו להורות כי לם אין מקרא יוצא מידי פשוטו ולהורות כתבו כי לא ילמדו בני אדם להוציא כתובים מפשוטן חלילה כי אם כה יעשו לא ישאר להם חלק ונחלה במעשה נות כי הכל יאמרו שהוא רוח או משל חלילה חלילה על כן הקדימו ואמרו שנא שהיה ממונה על הכרשינין. שתר שהיה ממונה על היין, אדמתא שהיה מונה על אכוגא בבארץ ופי' בערוך כל מה שלמוח הארץ, תרשיש שהיה מונה על המכס, מרס שהיה ממרס את העופות, מרסנא שהיה ממרס את סלסות, ממוכן זה האיספקס"ין (נ"א אסקסטי') שבכלם שהיתה אשתו מתקנת

מדרש מגלת אסתר

ומתקנת להם כל מה שהיו צריכים ע"כ, אחרי כן דרשו זה, ד"א אמרו
השרת לפני הקב"ה אם מתקיימת עלתו של רשע זה מי מקריב לפניך.
מי מקריב לפניך פר בן שנה. שתר מי מנסך לפניך את היין, אדמ
בונה מזבח אדמה כד"א מזבח אדמה תעשה לי. תרשיש מי לובש בגדי
ומשמש לפניך כד"א תרשיש שהם וישפה, מרס מי ממרס לפניך את הד
מרסנא מי ממרס לפניך הסלתות, ממוכן מי מכין לפניך את המזבח
ויכינו את המזבח על מכונתו, אותה שעה אמר להם הקב"ה ישראל בני ה
הם קרובי הם בני אוהבי הם שהוא אברהם דכתיב זרע אברהם
מרומם אני קרנם כד"א וירם קרן לעמו ע"כ, הנה בתחלה העמידו
הפשט והורו לנו דבר נפלא עד מאד בגדולת המלך הזה להורות לנו כמו
כח הרועה המצילנו מידו כי מגובה לבבו להשתמש בשימושי נקלים
הגדולים וכמו שבא בתרגום ירושלמי כרשנא מן אפריקא, שתר מן הי
אדמתא מן אדום, תרשיש מן מצרים, מרס מרסנא ממוכן מן ירושלם.
שהיו שרים מובחרים מד' כנפות הארץ והם שיושבי ראשונה במלכות
משתמש בהם במה שאין דרכם בכך כמו ממונים על היין ועל הבית וכ'
סילוק העופות או מירוק הסלתות אשר דברים הללו נעשים ע"י אנשים
הערך לא ע"י השרים הגדולים, ואחר זה פירשו פי' אחר אשר הצמיחו
למעלה בסוף פסוק גם ושתי המלכה, אמרו שם (מגילה פ"ק) אשר
אחשורוש. ר' יודן ור' לוי בשם ר' יוחנן כל מקום שנא' במגלה זו למלך אח
במלך אחשורוש הכתוב מדבר וכל מקום שנא' למלך סתם משמש קדש
ע"כ, הנה כי הם ז"ל ראו מלחמה זו של אחשורוש עם ישראל וישראל נ
כי היא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת כאשר היתה המלחמה הראשו
עמלק כמובא בספר הזוהר בפרשתו של עמלק ולכן צינו ליוצי' כי
סתם משמש קדש וחול, והנה פה שהיתה מניחת מפלתן של שונאי י
ע"י המשתה הזה כמדובר, ובעלות המן ע"י עלה זו למעלה כמו שיצ
שנאה יגבה לבו ויבקש לאבד אומה קדושה ועמדו מליצי יושר לפניו י
להליץ בעדם וללמד עליהם זכות ומה שהיה בדברי הגמ' (שם) ומה ש
בדברי המדרש באופן שאין הכוונה לבד להודיע אופן שמושם כי גם נר
ההצלה והזכות אשר מלאכי מעלה מזכירים וכמו שדרכו ית' להדליק הנר
החשך כדאיתא במדרש רבה, (פ' ט"ו) ומעלה את השחר מתוך החשך כד
במדרש שוחר טוב בפסוק על אילת השחר וביארנוהו ביאור שלם ב
ובא יפה בפסוק ותלבש אסתר מלכות בס"ד, ככה הוציא אור ישראל
החשך שמות הרשעי' האלה, ולכן נדרשו שמות הללו לרע וטוב, ועמוד
כל זה כי נורא הוא, ונאמרם בגמרא (מגילה פ"ק) לפניך ויאמר
קיים כל הכתוב ומה שפי' בו החכם הנז' יבא שלום ינוח על משכבו ו
בזה כתבנו למעלה אצל מהומן בזתא חרבונא וגו' :

אמר המור משה בנו, ראיתי זה שהקשה מר נר"ו וקשה לי עוד מה
על

ככה ר׳ לוי ומה הגיע אליו, כי הכתוב קראם בשמם וכך הסכי׳ השם שמות
ג טעם בהם, ועוד כי הפסיק בין הקרבנות עם המזבח, עיין למהר״י ן׳
און ז״ל, ועוד זה השלחן שלא במקומו ומה שנראה לי בזה עמ״ש הח״ר יוסף
דוד ז״ל וז״ל כי כוונת בעל המאמר לעוררנו על הפלגי׳ השגחתו ית׳ על
אל שמקדי׳ להם רפואה למכתם. וכמו שהקדים להם ענין בגתן ותרש
ל היה מעשה חשוב בעיני המלך להללת מרדכי, כדכתיב אחר הדברים
לה גדל ואמרי׳ בגמ׳ (מגלי פ״ק) מאי אחר וכו׳ בתרי אחרי טובה זו שעשה מרדכי
היה מן הראוי שיאמר שיגדל בעיני המלך שונאו של מרדכי החפץ להמיתו.
ל מאי אחר אחר שברא הב״ה רפואה למכתם שנאמר (הושע ז׳ א׳) וכגלה
אפרים שנאמרה הרפואה קודם גלוי המכה שזהו הטון כן שבב ה׳ שיזכרו
אל קודם המעשה ההוא לרצון לפניו וזה באופן שבשעה אשר נתאספו
ת עלה על עסק ושתי שיהיו שמות היועצים מזכירי׳ זכות ישראל בעבור
וה ה׳ לבם ליעץ ענין שתומשך ממנו הרפואה כדכתיב (משלי כ״א א׳)
י מים לב מלך ביד ה׳ כי הכל היה תלוי במיתת ושתי בעונה, ושתכנס
קומה אחותנו אם בישראל והנקודה שעליה סובב כל זה היא העלה הזאת
תבונן האדם בפעולות המציא עלות מרחוק. אז מגיד כח מעשיו והעלה
עלו׳ ומעלו׳ כפשו במושכל ההוא, ומלבד זה היה טעם נכון לר׳ לוי לומר
שאמר כי היה מפורסם להם ז״ל כי שרי האומות למעלה מקטרגים על
אל וכמו שאז״ל על שרו של עשו כנגד יעקב וכן שר מצרים וכו׳ ומקרא
ה הוא בדניאל (דניאל י״ב) שר מלכות פרס ושר מלכות יון וכו׳ ואין אחד
חזק עמי על אלה כי אם מיכאל שרכם וכו׳ באופן שהיו שונאיהם של
אל כלים אם יאלו בעלתם לושתי. והפך שהיו ישראל הורגי׳ בשונאיהם
ימיתום בעבור שאפשר קרוב שיבא הדבר למה שבא שתמלוך יהודית,
ר אמרו ז״ל אע״ג דאיהו לא חזי מזלי חזי׳ אין ספק שהוא תמה גדול
הסכימו שרי פרס ומדי לתת עלה זו ולא מיחו בידי שריהם או הם
ס, אלא ודאי השגחתו ית׳ לזכות לישראל היה זה ששמות היועצים עצמם
סנגורים על ישראל מורים זכותם והיו גוברים על הקטגורים יען וביען
ביא הדבקות והקשר בין ישראל לאביהם שבשמים הוא בית המקדש והקרבנות,
שמות המורים בית המקדש על שם שמכינתו וקדושתו ית׳ שורה שם והקרבנות
תקרב באמצעותם וכו׳. וענין הסדר מלבד מ״ש אבא נר״ו קודם הביא קרבנות
גשיר כרשנא שהר, ואם לא תשיג ידו קרבנות העני ומה גם כי בעונות
בם עניים, ואח״כ בא מקום נקרבי׳ עד מעה. ואח״כ המקריב תרשיש,
אחר כך הקרבת הדם בין במזבח העולה בין במזבח הקטרת או
גרכת מרס מרסנא, ואחר כך ממוכן אשר הם עם קרבן העני בפרעות
ם ברוב הקרבנות מרסנא. ואח״כ השלחן אחרון אחרון, ממוכן, ומפני שהיה
בון על דבר השלחן עשה המלך לכל העם הנמצאים וכו׳ והמלך והמן ישבו
שתות יצא המלך והמן היום אל המשתה, היה האחרון וממוכן מזכיר עון
השלחן

מדרש מגלת אסתר

השלחן מעשה אחשורוש וזכות השלחן של לחם הפנים. ומורה על שהי ישראל במשתה אסתר כמו שכתב מר אבא כר"ו שיזכו לסעודה שלחן ש וכמו שמצאתי כתוב כתיבת ידי החכם כמהר"ר יהושע הלוי בן אלקב וז"ל אמרו ז"ל מנין לחנוכה ופורים מן התורה לפי שבפר' אמור אחר המועדים הזכירם ברמז, (ויקרא כ"ד ב') צו את בני ישראל ויקחו אלי זית זך רמז לחנוכה, ובשתים מערכות שש המערכת על השלחן רמז לפ פורים. ועיין בפי' המגלה מבעל העקידה ז"ל שכתב שפסוק גדל המל והעיר שושן נבוכה ירדנו ששה מעלות. ומפסוק בלילה ההוא ואילך הי לעלות בגרם המעלו' כלפי מזרח, עד ליהודים היתה אורה, והנה ה היה נתון ממזרח למערב, נמצא שלדקו מאד דבריו, ששה מעלות למזרח למערב, וכתיב (ויקרא כ"ד ז') ונתת על המערכת לבונה זכה תרגו' מ רמז למרדכי, וסמך ויצא בן אשה ישראלית וכו' אולי רמז לדריוש בן א שהרגו אלכסנדרוס, והנה זה המאמר מסייע מאד לכל מה שכתבנו כלום הכינו לפניך שלחן של לחם הפנים כי ממוכן שזהו המן שבא ל לנו סעודת השלחן, ותרגומו מסייעני שאמר בשלשה האחרונים שהיו מי והלכו טוב לאבד האויבת ולקיים האהובה על המלכות, וקראו לחם שהיו לו פנים לכאן ולכאן ובדבר שחשב לעקור רגל מן השוק קמנו וכתע עכ"ל, ועם הסגנון אשר הביא מר אבא כר"ו אמרו מלאכי השרת לפני שאם מתקיימת עלתו של רשע זה מי מקריב לפניך וזהו שאמר והקרוב יבא הסדר באופן זה, כרשנא מי מקריב לפניך פר בן שנה. שתר מי לפניך את היין. אדמתא מי בונה מזבח אדמה כד"א (שמות כ' כ"א) אדמה תעשה לי, הרי כלם קרבנות עשיר ותמידין והמקום. תרשיש מי בגדי כהונה ושמש כד"א תרשיש שהם הרי המקריב, מרס מי ממרס ל את העופות הרי קרבן עני. מרסנא מי ממרס לפניך את הסלתות, גם ממוכן מי מכין לפניך את המזבח כד"א (עזרא ג') ויכינו את המזבח מכונתו, אפשר על מזבח הקטרת עם היות שנראה שמדבר במזבח הנ או בשלחן:

ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים לא על המלך לבדו עותה ו המלכה כי על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מד המלך אחשורוש:

ויאמר ממוכן אמרינן בגמ' (שם) תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו מ שמוכן לפורענות ואפשר שדרשו זה משנוי כתיבת שמו ב הזה מן הראשון כי נכתב פה ממוכן הוא"ו קודם למ"ם שניה להורות לשון פורענות כן לשון הכנה מוכן ומזומן לפורענות הוא שיסד הפייטן המן לפורענו' מוכן ולכן דרשוהו בפסוק זה מפני שינוי שנשתנה בו ולא דר בפסוק והקרוב אליו והוא ענין נאה, והה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל כתב מ בגימטריא

בגימטריא "זה המן" ע"כ, ושלי יותר נאות, ועם היות ממוכן זה שפל אנשים
אנשי המעלה כנודע כי הוא אחרון אחרון במנין ואין ספק שהיו יושבי' כסדר
גבהי' כבכורתו והצעיר כצעירתו ומה גם כי זה קטן ובזוי מאד כדאמרינן
בגמ' (שם) תאנא המן ספר של כפר קרינוס היה עשרים ושתים שנה וכמו
מעוד יצא בס"ד. וכנראה כי נאפס ותהו עלה לגדולה. ואף גם זאת התחיל
לדבר ואמרינן בגמרא (שם) א"ר אבא בר כהנא מכאן שהדיוט קופץ בראש,
לפי דבריהם אפשר לומר לפני המלך והשרים כאשר תרגם אונקלוס (במדבר
ט"ז ב') ויקומו לפני משה בדבר קרח וקמו לאפי משה ולא תרגם קדם משה
בדרכו להורות שקמו להכעיסו ולגלות פני' כנגדו וכן דבר ממוכן הנה לפני
המלך והשרים כי ראה כוונת המלך להצילה מן המות כמו שקדם ופחד או
ראה בשרי' סימני' מורים כי כך דעתם ולכן התרים כנגדי' . ועי"ד זו אפשר
לפרשו כמו שפירשנו לפני כל יודעי דת ודין שהוא כמו לפני מלוך מלך לבני
ישראל לפני שתת ה' אשר פירושם קודם וביען עד עתה המלך הביע שהוא
איננו רוצה להטפל בדבר זה להיותו נוגע אליו וגם שלא ידברו יודעי העתים
אשר זה א' מהם שקדם בפסוק והקרוב אליו, פחד שמא יחזור בו המלך ויצלה
הוא לפסוק הדבר או השרים האחרים יודעי העתים ושמא יזכוה לכן קפץ
בראש קודם המלך והשרים ובמדרש רבתי (פ"ד) אמרו ר' פנחס ור' חלקיה בשם
ר' סימון ור' אלעזר ור' יוחנן חד אמר דיננו כדינהם וחד אמר אין דיננו
כדיניהם מאן דאמר דיננו כדיניהם כדתנן דיני ממונות הטומאות והטהרות מתחילי'
מן הגדולים ודיני נפשות מתחילים מן הצד, ומאן דאמר אין דיננו כדיניהם
זה מקיים ויאמר יהודה ויאמר ממוכן כראין דברי יהודה כראין דברי ממוכן ע"כ.
ו היא גירסת הספרי' המדוייקים עם שלא נמצאה בספרי הדפוס ונכרין דברי
אמת, וכ"ל דה"פ אחרי שדיני נפשות מתחילים מן הצד איך התחיל יהודה
בדבר יוסף ולא התחילו קטני השבטי' כי נמכר הרי הוא כשבוי אשר הוא קשה
מרעב ומחרב כנודע מדבריהם ז"ל בגמרא (ב"ב פ"ק) והוא הקושי הנמצא
פה אחר שאין דיננו כדינם למה התחילו בקטן ויהיה הקושי עלום ורב אחרי
שאין דיננו כדינם והם בדיני נפשות מתחילים מן הגדול ואנחנו נתחיל מן הצד
איך הוחלפה השטה והם התחילו מן הצד הוא ממוכן קטן שבכלם ואנחנו מן
הגדול הוא יהודה אשר גבר באחיו ויהי להם למלך אלא שזה וזה חד הוא כי
נוכח ויאמר יהודה הי' כראין דברי יהודה וכמ"ש (בראשית ל"ז כ"ז) וישמעו
אחיו מה שלא נאמר בראובן אעפ"י שנשמעה ונעשתה עלתו. ויש לי בטעמו של
דבר ענין נאה, והוא כי האומר מה שהוא איננו עושה אין ראוי שישמעו דבריו
ולכן ראובן שסלק עצמו מן הדבר ואמר השליכו אותו אל הבור הזה ולא אמר
נשליך אותו כי הוא איננו רוצה להטפל בזה לא נאמר בו וישמעו אחיו כי לא
עשו דברו ומפני שדברו הוא אלא מפני שטוב הדבר בעיניהם, לא כן יהודה כי
אמר לכו ונמכרנו אני ואתם ואני בראש יורה עליו אומרו לכו כאלו אמר לכו
אחרי ונמכרנו לכן וישמעו אחיו. ולכן פתח דבריו אמר הכתוב ויאמר יהודה
כראין

מדרש מגלת אסתר

כדאין דברי יהודה כי רוח הקדש שמחה בדבר כי על ידי עצה זו תצמיח גא
מצרים אשר היה יעקב ראוי לרדת שם בשלשלאות של ברזל כדבריהם במדר
שוחר טוב (מזמור ק"ה) בפסוק ויקרא רעב על הארץ להצמיח צדקה ותש
כנודע, וכמו כן פה כדאין דברי ממוכן כי משם הצמיחה מפלת ושתי וכלות מלכ
הרע כבוכד נצר הרשע והצמיחה תחלת והצלת ישראל ע"ד אומרם (מגילה פ"ו
כי לולא אגרות ראשונות וכו' וכמו שיבא בס"ד. ואפשר לפרש שכוונתם שהתחי
בגדולים אחרי שאין דינכו כדיניהם וכמו שנראה מסדר המשפט הנזכר למע
ולא נראו דבריהם ולכן לא נזכרו ולא נכתבו עד אשר דבר ממוכן ונר
דבריו ונזכרו ונעשו, וכן דבר יהודה כי אי אפשר שישבו לאכול לחם אחרי א
עשו המעשה הרע ההוא ושהסיחו דעתם ממנו אלא ודאי שהיו נושאים ונותני
בדבר לאמר אולי ניצול מהנחשים והעקרבים כי יודעים הם כי הוא צדיק ב
דרכיו ויעשה לו נס להצילו מיד אותם שאינם בעלי בחירה ורצון מה שלא י
אם יפול ביד שונאים בעלי בחירה וכן משמע מדברי ספר הזוהר. והדעת נוט
שהיו רוצים לחזור עליו ולהרוג אותו אחרי שהשליכו בפעם הראשונה הוא ראו
איננו שם כדבריה' ז"ל ועלה קאי מה בצע כי נהרוג וכו', ובזה מצאתי כדב
במדרש ר' תנחומא איתא התם והבור רק אין בו מים אבל נחשים ועקרבים ה
בו מה עשה ראובן הלך וישב באחד מההרי' לירד בלילה להעלות את יוס
ותשעה אחיו יושבים במקום אחד כאיש אחד בעצה אחת להמיתו עברו עליה
ישמעאלים וכו' ומעתה הוברר הדברים כי ענין ויאמר יהודה איננו תחלת דב
אדרבה אחרי אשר נשאו ונתנו וגמרו להמיתו ויאמר יהודה ונראו דבריו, ו
ביאור ויאמר ממוכן כדאין דברי ממוכן ורוח הקדש אומרת כן, והה"ר אליע
מגרמיזא ז"ל כתב אלו ז' יועצים למלך היו כל א' יומו לכך אין בתחלת שמות
ו' כמו ושתר ואדמתא לכן דבר ממוכן ביום השביעי שהוא ז' להם ע"כ, ואני אומ
כלם היו תמיד יועצים אלא שכל אחד שולט יום על דרך ז' כוכבי לכת בשבע
ימי השבוע כנודע, ועוד כתב הה"ר אליעזר מגרמיזא זלה"ה. ז"ל ממוכן כתי
מום של המן כאן נעשה לפי שיעץ להרוג את ושתי היה לבו של אחשורוש על
עד שאמרה אסתר וגרמה לתלותו ע"כ, ואפשר לפרש לפני המלך והשרים נ
המלך באות נפשו להצילה כמו שקדם לא שאל בפומבי ליודעי דת ודין ול
כמלאו שם בעת ההיא רק ליושבים ראשונה לפניו וקרובי' אליו שאל אם שמע
אזנם כדת מה לעשות ולהכי טרח וכתב לן קרא והקרוב וגו', רואי פני המל
היושבים ראשונה במלכות מלבד מה שכבר דובר בו כי שאל את פיהם בחש
ובדרך סוד כדת מה לעשות למען דעת אם יגישנה למשפט יודעי דת ודין א
לאו. וכוונת הכתוב ויאמר המלך וגו' כי כן דבר המלך כמו כן בנות ללפש
דוברות כי באמת דבר המלך יהיה לפני כל יודעי דת ודין ולהיות הקרובים אל
כרשנא שתר וגו' רואי פני המלך היושבים ראשונה במלכות שאל מהם בלא
כדת מה לעשות כפי הדת מה יהיה משפט המלכה ואם ישמע מדבריהם שתצ
הבאיה בעונש קל כמו שקדם יגישנה למשפט ואם יראה שלה משפט מות ישי

יד לפה, וזה דרך אחר בכתובים השם, והנה הרשע הזה בגובה אפו הרים קולו וגלה סוד המלך וזה אומרו לפני המלך והשרים ומעתה אין כח ביד המלך להסתיר הדבר עוד. וכה אמר בדברו אם כדבריך כן הוא שאתה נוגע בדבר ולכן אתה לוקח עמוך לכל אחד וגם תרצה להעביר הדרך ליודעי העתי' ושתהא נדונת כדת, אין איש בכל מלכותך יוכל לדון אותה כי כלנו נוגעי' בדבר כי על מי לא עברה רעתה וז"א לא על המלך לבדו עותה, וכוונתו להבאיש את ריחה כי ראה כוונת המלך להבליגה בעונש קל כאומר ולכן הקטין והמעיט מריה באומרו מה לעשות במלכה ושתי על אשר לא עשתה וגו' כאלו אין בענין ההוא רק מיאון וסירוב בשב ואל תעשה כמדובר וזה הגדילו ואמר עותה בהוא בקו' עשה ממש וגדול עונה מנשוא. והה"ר יצחק עראמה ז"ל קיים דברי ממוכן על פי דרכו בדברי אחשורוש (בפי' מגלת אסתר) וכה אמר ממוכן א' מן השרים הקרובים אליו היושבים ראשונה במלכות אמר לו שאין צריך לדין הזה אל החכמים יודעי העתים כי בזולת השקפת העת והזמן רק בבחינת עצמו ואשר נעשה אליו תתחייב מן הדין כי כאשר יהיה החטא מפורסם ובדברים המפורסמים אין החטא לאיש אחד לבדו כי אם לכלל המדינה או המלכות, אז אין לדונו בטענות חלקיות פרטיות רק במספיקות ומפורסמות לפי שאומר החטא הוא מפורסם לכל, והטענות המלילות או המקילו' מן העונש אם הם מושכלו' לשופטים אינם מפורסמו' לרבים דרך משל המכה אביו או רבו בפרהסיא, אעפ"י בחיקור הדין תמצא למכה שום טענה אין לקבל אותה. כי ההמון לא ירדו לסופה וישאר פרסום החטא בפיהם לאמר פלוני הכה את אביו ונצל בב"ד ויהיה דוגמא לדורות וימשך נזק כולל למדינה. והוא אומרו לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה שיקובלו בדינה טענות אלו, כי על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש כי יצא דבר המלכה וגו' אמר כי בזה לא יספיק כי אם למאמר המפורסם שיאמרו המלך אחשורוש אמר להביא את ושתי המלכה לפניו ולא באה ולא יתפרסם להם אם היה לה טענה או טענות בזה. עכ"ד:

כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהן באמרם המלך אחשורוש אמר להביא את ושתי המלכה לפניו ולא באה:

כי יצא דבר המלכה וגו' הפסוקים האלה לדעתי יפורשו בשני מיני ביאור, הא' כי הוא חלק הנשים לב' חלקי', הא' כלל הנשים פחותות הערך ולאלה קרא כל הנשים, הב' שרות פרס ומדי, אמר כי יצא דבר המלכה על כל הנשים ההדיוטות והפחותות להבזות בעליהן בעיניהן כי תאמרנה המלך אחשורוש וגו' ולא באה ולא יבחינו אם ערומה אם מלובשת ומה גם אם נדקדק תיבת באמרם [ר"ל לשון זכר] כי האנשים יספרו בבתיה' הדבר וכל אשר יוכלו להעלים ולהמעיט בדבר יעשו ויגידוהו דרך קצרה אמר להביא את ושתי המלכה ולא באה, ומזה ימשך כי הן יבזו בעליהן וישאו קל וחומ' מהמלכה אמנם שרות פרס ומדי לא תעשינה כנשים המשחקי' ההמון להבזות בעליהן, אבל במר נפש תאמרנה

מדרש מגלת אסתר

תאמרנה וכדי בזיון וקצף יהיה הדבר הזה ששלח המלך אחריה ומיאנה לב ושיעור הכתוב והיום הזה תאמרנה שרות פרס ומדי אשר ישמעו את דבר המלכ לכל שרי המלך ביאורו שישמעו לכל שרי המלך ספור הענין והמקרה הר הזה. אז תאמרנה וכדי בזיון וקצף גם למלך גם לשרים, לכן אם תאבה על שמוע יצא דבר מלכות עה"ד שנבאר ולא יעבור אשר לא תבא ושתי כי עכ" תבא ומלכותה יתן המלך וגו׳, ונשמע פתגם המלך ואז כל הנשים יתנו יק לבעליהן הן הנשים האמורות אשר אמרנו כי יצא דבר המלכה על כל הנשי כי שרות פרס ומדי לא תבזנה בעליהן בעיניהן, ואם ישלחו בעליהן אחרי הבואנה ערומות וחשופות שת אחרי שזה דרכם כסל למו להביא נשותי ערומות לפניהם בעת אכלם ושתותי כמו שבא לעיל בפסוק ותמאן המלכ ושתי ומדברי פרקי ר׳ אליעזר הגדול (פ׳ כ"ז), הביאור הב׳ כי אם ושתי לא תב אעפ"י שתהרג תצא תקלה גדולה כי יצא דבר המלכה על כל הנשי׳ וגו׳ ול באה כלומר כי לא כבשוה ולא יכלו לה להעבירה על רצונה ובחרה מות מחיי וכמו שקדם בדברי המתרגם שאמרה לה הגדולה שבפרסיות שתבחר מות מחיי ושלא תבא בסוף פסוק ותמאן המלכה׳ ולכן המשפט הנכון שיביאוה בע כרחה ואח"כ תהרג ובכן תענינה שרות פרס ומדי לנשים המשחקות כאש תראינה פיהם לדבר בגנות בעליהן ובהבזותן אותם באומרם המלך אחשורו וגו׳ ולא באה והיה מה שהיה ממנה ואם המיתה אין מי שיקום שלא ימו כמותה בגדולת הלב כי בחרה למות ושלא יכבשוה ולא יכלמוה אז תאמרנה לנ שרות פרס ומדי וכדי בזיון וקצף עשה לה המלך שהביאה בעל כרחה ושהרג ושיעור הכתוב לפי דרך זו כי יצא דבר המלכה וגו׳ והיום הזה תאמרנה וג אם על המלך טוב עלתו זאת ימשך שתאמרנה שרות פרס ומדי וכדי בזיון וקצ ואחשוב שעל ב׳ פירושים הללו פליג בגמרא (מגילה פ"א) רב ושמואל רב א כדי הבזיון הזה לקליפה הזאת ושמואל אמר כדי הקלפון הזה לבזיון הזה, ר רמז לביאור זה האחרון כי בודאי הוא הבזיון שבזה אותה המלך בהביא אות בעל כרחה לקלפון שהקליפתה, ושמואל רמז אל הביאור הראשון כי כדין קצ המלך על אשר בזתה אותו כלומר הקצף היה כדאי לבזיון ומה מתקו דב הראב"ע ז"ל שיהיה היום האמור כענין (יחזקאל כ"ד ב׳) כתוב לך את ש היום את עצם היום הזה כי יהיה היום הזה בפיהן למשל ומרגלא בפיהן זכ את יום המשתה והתבוששו ושימו יד לפה כי לא טובים אתם ומהמלך ו בתרגום ירושלמי ארום יפוק פתגמא דמלכתא על כל נשיא כלהון למ שייטין בעליהון בעיניהן ותהא כל אתתא אמרה לבעלה דילמא הא יקיר מלכא אחשורוש די אמר דתיתי ושתי מלכתא קדמוהי ולא צבית למיתי, ובמדר רבתי (פ"ד) ויאמר ממוכן מה ראה ממוכן קופץ בעלה תחלה, ר׳ יוחנן אמ שלשה אמוראין חד אמר על ידי שהיתה מסטרתו בקורדקין שלה על פניו לכ ולכאן, פי׳ מכה לחייו במנעלה, וחד אמר ע"י שלא הזמינה לאשתו לסעוד נשים וחד אמר ע"י שהיתה לו בת והיה מבקש להשיאה למלכות, מ

דאמר

יאמר ע"י שהיתה מסערתו שאמר לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה, ומאן דאמר ע"י שלא הזמינה אשתו שאמר כי יצא דבר המלכה וגו' הדא היא דלא היתה תמן ומאן דאמר ע"י שהיתה לו בת שאמר ומלכותה יתן המלך וגו' ע"כ, הנה האמוראים הללו שמה ראו אומץ לבב ממוכן ואשר תקע עצמו לגמור דינה כן תמהו אחרי אשר נראו מדברי המלך שכוונתו להעבירה בעונש קל איך מלאו לבו לדבר עליה רעות ולא פחד שמא המלך יחזור בו בהפיג חמתו, ולכן דקדקו בכתובים ותרין אמוראין ראו כי בחמת רוחו דבר והשלישי ראה כי עינו הטעתו, והנה הראשון קבל שושתי בגובה לבב הכתו במנעלה דרך בזיון אולי הוא היה עז כנגדה ושלא השתדלה להכניעו ולכן כאשר ראה כי בא יומה השתדל בכל עוז להפילה בל תקום עוד, ודקדק זה ממאמר לא על המלך לבדו, כלומר לאו חדתא היא לה ולא חדא היא לה להקל בכבוד השרים כי כבר נסתה והורגלה בהבזות שרי המלכות וגם עתה היתה כוונתה להבזותם וז"ע כי על כל השרי' אשר בכל מדינות וגו' כי בקטן הקרוב אליה התחילה וכראותה כי לא נענשה עליו יגבה לבה עד להשחית במלך ובשרים, והאחר דקדק אומרו כי יצא דבר המלכה וגו' כי אם היו שמה הגבירות כלנה ושרות פרס ומדי מה ענין כי יצא אלא שכוונתו כי יש ויש נשים אחרות לא הזמינה אותן אל המשתה והן נשי השרי' כענין באשתו שלא נקראה. והאמורי' הג' ראה שנתן עינו בגדולה כי אם הוא נקרא שופט לא ליועץ אם יקח המלך אשה טובה או רעה ודי לו לגמור דין ושתי שיציאוה בעל כרחה ויסירוה מגבירה או ימיתוה ומה לו לשאחרי כן אלא שעינו הטעתו וכמו שעוד נדבר בו ולכן אמר ומלכותה יתן המלך וגו' כי הוא הנכסף מאוד. ועוד שם במדרש רבתי (פ"ד) כי יצא דבר המלכה. אמר שמא בלאדרין הות צריכה ע"כ, כך הוא גירסת ספרי דוקני' וגירסת הספרים אמר שמואל בלא דרין הות צריכה בדותא היא, ובאור דבריו בלשונה יש לפרש תיבת בלא דרין דא"ל יתירתא היא והוי כמו בלדרין והם שלוחים כדאיתא בב"ר (פ"י) ר' יצחק בן אלעזר הוה קאים ומטייל על משוניתא דימא דקסרין פי' מקום שהים עולה וזעפו ראה שם קולית אחת פי' כל אחד הגמיאיני נא מעט מים מכדך תרגומו מקולתיך או באורו של כמו עשירים ונשיאים בכוריהם בקלתות של כסף, הזורק גט לחיקה או לתוך קלתה והות מצבע לה והות מתגלגלא מצבע לה והות מתגלגלא זאת מוכנת לעשות שליחותה עבר חד בלדר ונכשל בה ונפל בה ומת, אזל פשפשוניה ואשכחוניה טעין כתבין על יהודאי דקסרין ע"כ, ודכוותה בויקרא רבה. (פ' כ"ב) ודכוותה במדרש ר' תנחומא פרשת זאת חקת התורה, ואחר באור הלשון דע דבתרגו' שני כתוב כי יצא דבר המלכה ארום יפוק גזרת מלכתא על כל נשיא לאתגלגלא מאריהון קומיהון. הנה שהפליג ממוכן ברעת ושתי שתצא דבר מלכות מלפני' על כל הנשי' להבזות בעליהן בעיניהן ומעתה באור הדברים שמא רצים היא צריכה לשלוח על הדבר יצא מעצמו על כל הנשים ובאנס תצא רצים אלא שמרוב גאותה וגאונה ולהשפיל כבוד המלך והשרים תצא הרצי' רוכבי הרכש מה

שאינה

שאינה לריבה וכל זה להבאים את ריבה:

והיום הזה תאמרנה שרות פרס ומדי אשר שמעו את דבר המלכה לכל שרי המלך וכדי בזיון וקצף:

והיום הזה תאמרנה וגו׳ ומלבד מה שכבר דובר בו ככבדו׳ למעלה עוד נוסיף לקח בו. ואומר כתב הה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל, נדחק רש״י בכתוב הזה ואמר מקרא קצר הוא תאמרן לכל שרי המלך את הדבר הזה, ויותר נכון מה שפי׳ הראב״ע והיום הזה יהיה האומר והוא הפעול, כלומר שיזכרוהו תמיד ולא ישכח מפיהן כי יאמרו לבעליהן דיו לעבד שיהיה כאדוניו, והנה יש בזה שני דברים די בזיון שיבוזו בעליהן וגם קצף וכעס בין איש לאשתו כי ירצה להתגבר ולמשול בה כמשפטו. או יושב וכדי בזיון למלך שיהיה לשיחה בפיהן אם הדין עם המלך או עם המלכה ויש שפי׳ תאמרנה מלשון האומרי׳ היום, יתאמרו כל פועלי און ולי אין צורך כי בתחלה אמר כי יצא דבר המלכה וגו׳ כלומר׳ שיהיו בעליהן בעיניהן בעין הבזוי באומרי׳ הנה המלך לא גבר באשתו מה יעשו העבדי׳, והנה זה יהיה מצוייר בעיני כל הנשי׳ וזהו כנגד כי על כל העמים והשרות הגבירות לא די שיהיה זה שמור אצלן כי היום הזה תאמרן בפיהן לבעליהן וכדי הוא בזיון שבזתו מאמר המלך והקצף שהקציפתהו שמלך השרים אין ביד המלך המחילה אמנם די בבזיונו והקצפו לפי האמת להעניש׳ אע״פי״ שמלך חלקו יהיה בידו למחול עכ״ל. ונכון הוא, וכן נמצא בדברי המתרגם ויומא הדין אמרין שלטונתא דפרס ומדי דשמעין ית מלייא דמלכתא לכל שולטנייא דמלכא כמיסת די הוי בשירותא למירגז עלה, הנה שתרגם עה״ד הכאמר אלא שעשה ו׳ וכדי בפה רפה בלשון ישמעאל כדברי הראב״ע במקומות רבים, וכאלו אמר והיום הזה וגו׳ לכל שרי המלך תאמרנה דברי׳ יש בהם כדי בזיון לקצוף עליהם ויהיה ו׳ וקצף כמו ו׳ של ולא יסור לבבו שהיא שבה כלא ירבה שלא יסור לבבו וכן וכדי בזיון לקצף, וכבר קדם למעלה ענין בזיון המלך להמשיכו כמו כן על השרי׳ בפסוק כי יצא דבר המלכה ומדברי המתרגם עיין עליו, והה״ר יוסף גאקון ז״ל המתיק הענין ביותר וכה אמר. והיום הזה הרצון בו מה שעבר היום הזה ממרד המלכה יאמרו ויזכירו השרות לשרים כשיתקוטטו איש ואשתו וימשך מזה בזיון גדול אם יאמר בפני אחרים ואם בינו לבינה יצא הקצף עכ״ד ויהיה ו׳ וקצף לפי זה כמו ומקלל אביו ואמו שהוא כמו או אמו וכן וכדי בזיון או קצף כי לא יחסר אחד מהם:

אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור אשר לא תבא ושתי לפני המלך אחשורוש ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה:

אם על המלך טוב, הנה יעץ עצה גדולה ונפלאה והפליג להשפילה ולהשפילה ולהגיעה עד עפר. וזה כי מי גבר ירא׳ עדיין המלך בתוקף כעסו ומר רוחו

קורי׳

רי אותה מלכי כדת מה לעשות במלכה ושתי ולא ירא לנפשו ומפסוק הדין
גדה לכן העלה היא יצא דבר מלכות מלפניו כלומר זה הדבר הסגור בפיך
מלכי ושתי יצא ולא תקרא בשם זה עוד, ולא יעבור אשר לא תבא ושתי
ן המלכה ושתי כאשר אמרת עד כה כמלא מה שקראה עד עתה וממוכן מלכה
ך לעג לא על המלך וגו' כי יצא דבר המלכה לקרא לה אחרי כן ושתי
א שם מלכות. והה"ר מאיר ערמאה ז"ל כתב יצא דבר מלכות ירצה לא
ר מלך לבד כי אם דבר מלכות כי להם דבר מלך לבד כי אם דבר מלכות
להם דבר המשפט, ולתקן עותה על המלך ועל השרים יעשה לה שתים
לה, אחת יביאו אותה בעל כרחה ולא תעבור אשר לא תבא ושתי לפני
מלך, ומצתה לא ישאר לנשים פתחון פה כלל כנגד השרים ועבדי המלך,
גלל חטאתה אל המלך ביחוד, ומלכותה יתן המלך וגו' כי בזה אין צורך אל
מלכות כלל ולהיות משפטיו אלה כנגד הלבוש והיחיד אמר וייטב הדבר בעיני
מלך והשרים כי הנה התיקון הזה תיקון כולל לכלם עכ"ל ושפתים ישק,
הכי מוסף משלי כופך על דבריו, יצא דבר מלפניו כמו שכבר בארנו לפני
ת ודין לפני המלך שהם כמו קודם כמו לפני מלוך לפני שתה ה', אמר
מלך כי אחרי שים בדבר הזה דבר כולל לכל המלכות ודבר פרטי אליך שראשונה
יצא לאור משפט המלכות ותנקום נקמתם וזהו יצא דבר מלכות מלפניו
דם שישתדל בנקום נקמתו, ולא יעבור וגו' ואח"כ ומלכותה יתן המלך במתון
לה. ובזה יתן השקט למלכות כי יראו מלכם עושה כבוד עצמם עקר תחלה
אם ואח"כ כבוד עצמו עפל אחר גמר דינם. ועוד אני אומר כבר כפל למעלה
כוונת אחשורוש לפוטרה מן המיתה ומביטול המלכות רק שתענש בעונשה
ה וכמ"ש מה לעשות במלכה ושתי כלומר לעשות מעשה בה ושתאר מלכה.
בן השיב ממוכן, יצא דבר מלכות מלפניו הדבר הראשון הוא שמלכותה תעדי
כה ויכתב בדתי וגו' ולא יעבור אשר לא תבא ושתי אחרי שלא באה כאשר
קראה בשם המלכה ושתי בכבוד בכתר מלכות ראוי שתלא עתה בחרפה
ת בשם ושתי לבד לא המלכה ושתי ועוד ירצה לי יצא דבר מלכות מלפניו
א תשאל ולא תנקה לא ליודעי העתים ולא ליודעי דת ודין כי אפשר שתלא
אית באחד מהם ותהיה לבוז רק מלפניו, וכיוצא בדבר מצאתי אל הה"ר
ליעזר מגרמיזה ז"ל שכתב ולא יעבור מלא ו"ו אפי' יבקשו ו' שרים שלך
ועליך שתעביר רעתה לא תשמע להם, אשר לא תבא לפניך לדין ותהרגני
יון שלא באה עד עתה ג"כ לא תבא לעתיד עכ"ל. ודברי המתרגם נוטי' לזה
כתב ולא יתבטל הדא גזרתא דלא תיעול ושתי קדם מלכא, ומן בתר דתיתי
דם מלכא יגזור מלכא ויעדי ית רישא דילה ע"כ, ואפשר יצא דבר מלכות
די שלא יראה שהיה הדבר בלי הסכמת השרים והפרתמי' כלומר שלא יחשבו
י נעשה הדבר בעל כרחם יצא דבר מלכות כלומר הפרסום יהיה בשם המלכות
טעם המלך וגדוליו וענין המעשה יהיה מלפניו, או ירצה שלא תאמר להמלך
ל הדבר אתה או השרי' כדרך המלכות להתיעץ על דבר פחות מזה ימים

או

מדרש מגלת אסתר

או עבור כ"ש על דבר חמור כזה שאם ככה את עושה יתבטל הכל כי ב
דינא בטל דינא וכאשר תפיג חמתך ממך ידעתי לא תעשה דבר וחרפתך לא
תמחה ולכן עלתי יצא דבר מלכות מלפניו כלומר עתה בעת ובעונה הזאת מבל
מתון כלל, וזה אללי תכלית דקדוק מלפניו ואומר ויכתב בדתי פרס ומדי פ
מורי הה"ר יוסף טאיטאצאק ז"ל לא תשאל כדת מה לעשות אבל אתה תעש
הדת מכאן והלאה ויכתב בדתי פרס ומדי למען יעמדו דבריך ימים רבים. וש
מצאתי אל הה"ר שמואל צרפתי ז"ל כדבריו ואמתתן של דברים הוא הנאמר בתרג
ירושלמי ובזמן דגזר ממוכן גזירתא הדא דחיל מן נפשיה ואמר דלמי לא יעבי
מלכא גזירתי הדא וכד תיעול ושתי ותשמע די גזירתא הדא גזרית עלה ותידו
יתי דינון בישין ותקטול יתי אלא אנא אחוי למלכא אחשורוש די לא תיעו
ושתי קדמוהי ואומי יתיה במומתא דפרסאי דאינון דאלין נמוסון לכן אמר ממוכ
אין על מלכא ישפר יפוק דין פתגמא מן קדמוהי ויכתוב ויימי בגיזרתיה דפרסא
ומדאי ולא תבטל דלא תיעול קדמוהי דמלכא אחשורוש ומלכותה יתן מלכו
לחברתה דטבא מינה. הנה הפלא לדבר בהורות שפחד אליו את המלכה כ
ראה המלך מליץ בעדה ככל אשר אמרנו ונפשו יודעת מאד כי המלך הו
הפכפך וירא לנפשו שמא לא תעשה עלתו והמלכה תעשה בו שפטים ולכ
נתחכם להשביעו תחלה באלהיו, וביאור הכתוב לפי דבריו אם על המלך טו
צריך שתקיים איסר ותוציא מפיך ויכתב כדי שלא יהיה בו ניחום וחזרה והדבו
והכתיבה יהיה בדתי פרס ומדי כלומר כמנהגם שהוא לישבע באלהיהם ול
יעבור על שבועתו והשבועה היא אשר לא תבא וגו' כדי שלא תהפוך לבן
ובמתק שפתיה תדיחך. ואחרי אשר השביעו היתה העצה ומלכותה יתן המלך
לרעותה הטובה ממנה ועם זה דבר ויעש המלך כדבר ממוכן על נכון כי נשב
וקיים איסר שלא תבא עוד וכמו שיתבאר. וענין לרעותה הטובה ממנה פי'
אבא מארי ז"ל שתהיה טובה ממנה ר"ל מעלתה לא תבדוק במשפחתה ובעמה
כי אם שתהיה היא טובה מעצמה. ושוב מצאתי אל הה"ר שמואל צרפתי ז"ל
כדבריו, ואני למדתי מדברי אבא ז"ל כי ממוכן פחד שלא תמלא מלכה כמות
ביחס ובמעלה בת מלכי' ומה גם אם נתן עיניו שתהיה בתו מלכה כמו שקדי' למעלה
בפסוק כי יצא דבר המלכה וגו' ונראין הדברים כי פחד על פחיתותו בהיותו בן
ומשפחו' ספר של כפר קרינוס כ"ב שנה כדברי התוספות והוא עבר לפניו
והנה גם הוא אחריו בפסוק ויקריבהו וגו' ולכן אמר שתהיה היא טובה
בעצמה ממנה לא ממשפחתה ובית אביה וזה נראה מוכרח בכתוב דאי לא
תימא הכי לרעותה הטובה ממנה למה לי וכי ס"ד שתהיה רעה ממנה עד
שלשבה זו דרשה ר' חנינא בריה דר' אבהו במדרש רבתי (פ"ד) כתיב (איוב
ה' י"ח) כי הוא יכאיב ויחבש ימחץ וידיו תרפינה בלשון שנטלה מלכות מזקנה
שאמר לו שמואל ונתנה לרעך הטוב ממך. בלשון הזה חזרה לה המלכות הה"ד
ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה, הנה שראו הפסוק מיותר ואמרו
לדרשא ואי לדרשא דרשת אבא מארי ז"ל נכונה עד מאד, והה"ר יצחק הכהן
ז"ל

כתב פרפרת ערב אמר כי מספר אותיות לרעותה כמספר לך אסתר
ונזדקקו כבואה בפיו של ממוכן. והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל כתב וז"ל אם
המלך טוב יצא מלפניו מלהקרא דבר מלכות וריבו אחר שהוא דבר השרים
ון העם ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור מליכתי' ומשפטה והוא שלא
ם עוד לפני המלך ואפי' כפלגש וז"ש אשר לא תבא ושתי ואעפ"י שהיא
ב ממשובתה ושאונה. ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה
היה טובה מצד עצמה ולא שתהיה טובה מצד אבותיה בענין שלא תתגדל
המלך כושתי ומפני שהיתה מגזעה בת מלך וכמאמרם ז"ל (מגילה פ"ק)
יפיה ממנה כמשמעו והנה טובתה הוא במוסר ולא ביופי כי לא אמר
ת מראה, כמלאו פשטן של דברים כי עונשה הוא שלא תבא לפני המלך
לס וסוף דבריו ולא יעבור כלומר שלא יתקיים דבורה שלא תבא אל המלך
תבא ומלכותה יתן המלך לרעותה עכ"ל, ועיניך הרואות מה שקדם אלינו
דבריו אלה טרם בא דבריו אלינו ומה גם אומר שלא תבא עוד אעפ"י
וב וממשובתה כי כבר הקדמנו מדברי רז"ל (שם) שבקשה ליכנס כזונה
הביאוה בסיף פסוק ותמאן המלכה ושתי תמלאכו ודעת לנפשך יכעס
כי המקוממות תלמד היות הכיונה שלא תבא היא מעצמה רק שביאוה בעל
ה כאחת הנבלות כי אחרי אשר מרתה פי המלך לאמר לא אבא המורי'
וא ברשותי' לבא או שלא לבא ומבלי שיהי' רשות אחרי' עליה שורת הדין
אוה והיא לא תבא להראות כי איננה ברשותה כאשר דמתה עוד כתב
ס הנזכר דברים צדיקים ראוי שיובאו הנה עם מה שילוה אליהם אמר
וכבר פלפל אחד מחכמי הדור כי לא כוונה להרג ממקרא ומסברא ממקרא
ין המומת בבל יבא ומה טעם לומר אשר לא תבא אם תהרג ועוד כי אין
ת מומת שיותן מלכותו לזולתו עד שיאמר ומלכותה יתן המלך לרעותה
ל השי שמעבירי' מלכותו לזולתו יאמר בלשון הזה לא על המת כאומרו
ואל א' ט"ו כ"ח) קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך ונתנה לרעך הטוב
, ומסברא כי איך תומת ועונה קטן מהכיל ההרג אף כי במורי' ובמעל תמאן
, כ"ש שיש להפך בזכותה אם ממעט ואם הרבה לפי הפירושי' הנז' ואין
מספיק אצלי כלל כי אין הכרע מהמקרא כי יש לפרשו כי אומר ממוכן יצא
מלכות כלומ' דבר גדול מלפני המלך ומבלי הבטה אל הדת הנימוסי' אשר
המלך כדת מה לעשות אלא יצא דבר מלוכה שהיא העברת החק והדבר
ל היוצא מן השורה והדת יכתב בדתי פרס ומדי ואמר זה על הריגתה
אם על המלך טוב כבר אפשר שיהיה בזה מכפל הבזיון למלך כי הפצירה
ז עד שנהרגה, לכך אמר ולא יעבור כלומר שלא יתקיים דבורה שלא תבא
המלך אבל תבא ומלכותה יתן המלך או כמו שפרש"י ולא יעבור זה החק
יה' כי יודע ויכתב כי מתה על אשר לא באה אל דבר המלך ויהיה תבא
במקו' עתיד עכ"ל, והן אמת אם המפלפל הזה הוא אותו אשר הזכירו בהקדמת
ו יספר בגנותו מגאונו וגאותו כדי הוא הבזיון אשר בזהו שם לקלפון

מדרש מגלת אסתר

הזה אשר מלאו לבו לחלוק על גמרא ערוכה שבידינו (מגילה פ"ק) שנשר
ערומה בשבת וכמו שיבא בפסוק ואשר נגזר עליה ועבור על דברי חכמ
במדרשות אשר כלם מסכימים בזה ובתחלת העיון נפלאתי מהחכם המשיב לו
הטריח עצמו להשביל ההבלי' כי באמת דברים הללו אין להם שורש וענף
טעם ולא ריח, שבתי וראה כי מדת חסידותו הביאתו לזה והריחו ביראת
שמא יבאו התלמידים אשר לא שמשו כל צרכם ויגלו למקום המים הרע
האלה ומלא שם שמים מתחלל לכן טרח וכתב מה שכתב. ואחזה אנכי אנ
לבי כי כבוד חכמים חכמי ישראל רבותינו הקדושים חקור דבר, ולתשובה אפ
מה אים הזה אשר דחק עצמו והכחיש המפורסם ומפורש בפי הכל אשר ע
לא היה אים פוצה פה ומצפצף לא לעזר ולא להועיל כי אם לבשתו אשר ה
חולק על דברי חכמים. ומה טעם מלא במ"ש כי אין המומת בבל יבא כי
תהרג היאך תבא, ואלה הם דברי' מרבים הבל כי אפי' היה כדבריו א
ביאר אשר לא תבא, שהיונם היא שלא תבא מה שאינו כן ואין דעת חכמ
בוחה בדעת זה, והנה המתרגם תרגם ולא יתבטיל הדא גזרתא דלא תיעול ו
קדם מלכא ומן בתר דתיתי קדם מלכא יגזור מלכא ויעדי ית רישא דילה
ואף אם היה ביאור הכתוב כאשר היא אומר מזי קושיא והלא דבר ג
הוא אם תומת כמו מלכה שתבא לפני המלך ויהרגוה. מה שאין כן כי
תבא ויקירו המלכות ממנה ויתנוהו לאחר ועיניה רואות ואחרי כן ישחט
אלה באמת מאה מיתות ומה שהביא ראיה מפסוק קרע ה' את ממלכות י
הביא קטיגור לעצמו כי לא נתנה המלוכה לדוד בחיי שאול אף אם כמ
למלך והנה כאשר אמר דוד לאביגיל על דבר נבל מורד במלכות הוא אמ
לו שאול קיים הוא ולא יצא טבעך בעולם ואמר הוא וברוך טעמך כדאי
בגמ' (מגילה פ"ק) הנה שנתינת המלכות לדוד הוא אחרי מות שאול והמליכ
הורה עליו כי אחרי מות שאול נמשח למלך פעמים ראשונה על בית יהו
ושנית על ישראל, ומה שהקשה מהסברא לא עלתה לו סברא זו אלא מ
בטעו ברבותינו הקדושים כי מי ששמע דבריהם והאמין להם על הקנ
שבבזיונותיה חייבת אלף מיתות ואתה המעיין חזור לאחריך וראה מה שכת
למעלה אמרות טהורות אשר לרז"ל ויאורו עיניך ולא תמשך אחרי האים ו
לא במה שכתב בזה ולא במה שכתב בהורות שממוכן היה גדול שבשבעת הש
והחכם הנז' הרבה לסתור דבריו אח"כ ניחם על הדבר וכתב ולמה אט
עצמי לבטל את הבטל, ואעשה כן גם אני לא אזכרנו ולא אדבר בשמו א
שהוא נעשה אפטרופיא לרשיעי לושתי ולממוכן, ובדבר ושתי כתבתי מה שכת
בינן הוא דבר נוגע אל מה שהושרשנו בו כל תלדותיו של הב"ה מדה כ
מדה וה"א היתה מתעוררת בבנות ישראל ערומות ולכן כאשר עשתה כן נגזר ע
ונשחטה ערומה ובשבת וכמו שיבא ופה לא עשיתי מאומה כי אין דבר תועל

ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו כי רבה היא ו
הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן :

וכבוע

שמע רואה אני המפרשים כלם מסכימי' בטעם הכתוב כי ונשמע
הזה אשר יעשה ימשך שימוע בכל המלכות, וכל הנשים יתנו
וגו' לא כן אנכי בביאורו רק זה. כהא דת"ר (סנהדרין פ"ח) ד' צריכי'
ה מדיח, ובן סורר ומורה. וזקן ממרא. ועדי זוממין, וביאור וכל ישראל
ו ויראו הלא ציווי כלומר השמיעו והכריזו זה כדי שיראו. וכן אצלי דבר
ע וגו' ותשמיעו, יעשה המלך והוא לשון ארמי כמו שכתב הראב"ע, והנכון
מה שכתב הה"ר אברהם אבן העזר ז"ל פתגם דבר מגם כמו אשר אין
פתגם הרעה ויתכן שנכנס לשון משפט ופסוק (קהלת ח' י"א) אשר אין נעשה
ה הרעה יוכיח ודברי המתרגם כמעין לזה שתרגם ואשתמע פתגם גזרת מלכא
דיד בכל מלכותיה גם רש"י ז"ל פי' אשר אין נעשה פתגם מעשה הרעה
ן מעשה הרעה. ואם כדברי המפרשי' כן הוא יהיה ביאורו אם תשמע
י בפעם הזאת ימשך כי מכאן ואילך כאשר תגזור אומר יתקיים וזהו ונשמע פתג'
כלומר יקובל כענין ושמענו ועשינו שמע ישראל. (דברים כ' כ"ז) כלם
קבלה, בודאי יקובלו דבריך אם כה תעשה, מה שלא יקובלו בזולת זה.
מרו איך ימשול בנו ולא משל באשתו וזה צריך שתעשה לפי שמלכותך רבה
כל עמך במשתה הגדול ופיזור הרב והראות הגדולה והתפארת ומדאגה
פן יבגדו בך כאשר עבו בשכבר כמו שבא למעלה ומה תעשה בהכלי'
עתה כי לא קובלה גזרתך בביתך והיאך תקובל בקצוי ארצות ולכן
לעשות דבר מפורסם מאד למען ייראו יושבי קצוות מאותיך כי בשמעם
עשית למלכה כזאת בת מלכים על אשר מרתה את פיך בדבר קל עם
לה התכללות רב כמו שקדם ואף גם זאת הרגת ולא חמלת אז באמת
ויראו ממך ורגזו וחלו מפניך, כתב הר"י ן' הראם ז"ל בספר פרפראות
ת תלוה) ונשמע ג' במסורת ונשמע קולו בבאו אל הקדש. את כל אשר
ה' נעשה ונשמע. ונשמע פתגם המלך והיינו דאמרינן במגלה אמר רבה
מגלה ותלמוד תורה, מקרא מגלה עדיף, מקרא מגלה ועבודה מקרא
עדיף והיינו (שמות כ"ד ז') כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע דהיינו תלמוד
ועבודה דכתיב בהו (שם כ"ח ל"ה) ונשמע קולו, ונשמע פתגם המלך
מקרא מגלה ושמיך כי רבה היא, אלמא דעדיף טפי ע"כ. ומאבא מארי
שמעתי כי של ת"ת הוי סוף פסוק כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ושל עבודה
פסוק והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' וגו'
מקרא מגלה בריש פסוק ונשמע פתגם וגו' למדנו כי מקרא מגלה בראש,
ה באמצע ותלמוד תורה בסוף. ולעולם מקדימין מ"מ ומאחרים ת"ת,
ס רבתי (פ"ד) ונשמע פתגם המלך ר' לוי ור' יצחק ר' לוי אמר פתגם גדול אנו
' לשמוע מזו שנכנסה למלכות מהו אבל גדול ליהודי' ור' יצחק אמר
גדול אנו עתידים לשמוע מזו שנכנסה למלכות מהו שמחה וששון ליהודים
גם כי כבר הקדמנו למעלה דבריהם כי בכל מקום שנאמר בו המלך סתם
קדש וחול בפסוק והקרוב אליו שמלאכו אף גם זאת דברי ממוכן הם
אל

אל המלך וצריך לפרשו בשמוש השוק, לכן אומר כי כוונתו לומר כי בעש
דבר זה ביום זה מבלי מתון מנהו והלאה לא יקרבו במאמרו בין רע לטוב
אבל גדול לשמחה וששון וזה אומרו שם ובכל מקום אשר דבר המלך ודתו מג
אבל גדול ליהודים ובכל מקום אשר דבר המלך ודהו מגיע שמחה וששון ליהוד
מבלי הדעת מה זה ועל מה זה לא בזה ולא בזה רק באשר דבר מלך שלטון, נ
(מדרש רבתי פ״ד) שם א״ר יהודה בר סימון ונשמע פתגם מלך מלכי המלכ
הב״ה שאמר בחכמתו ותבונתו כי מחה אמחה את זכר עמלק ע״כ וזו ד
הקדש יקרא לה כי המלך הנז׳ פה הוא על מלך מלכי המלכים וכבר הקדו
לך למעלה כי הב״ה מדליק את האור מתוך החשך, כמו שבא בפסוק והקי
אליו ומשם תתבונן כמו כן דברים הללו כי בעשות נקמה בושתי משם תל
רעת זרעו של עמלק, ומדברים הללו נשמע ביאור אחר במסורת ונשמע ג׳
בזכות התורה והעבודה האמורים בכנשה ונשמע ובנשמע קולו בבאו אל הק
כמדובר ימשך ונשמע דבר מלך ממ״ה במפלת עמלק כמו שאמר, אחר הדב
האלה אמרו ז״ל (שם) דברים קשי הסבכה ז״ל, כי רבה היא רב ושמואל,
אמר הדא מלכותא רבתא להדא חטיתא רבתא, ושמואל אמר הדא חטי
רבתא להדא מלכותא רבתא וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן ע״כ, ויש לדקדק
בין רב לשמואל ועוד דבר וכל הנשי׳ למאי אתא, ואני אומר שנקו במה שמ
המפרשים בביאור כי רבה היא ומהם ביארו רבה מוסב אל המלכות ותיב׳
אעפ״י כמו ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתי׳ כי קרוב הוא אעפ״י שק
הוא, כי תוריש הכנעני (יהושע ח׳ י״ח) כי רכב ברזל לו אעפ״י שרכב ב
לו, (תהלים מ״א ה׳) רפאה נפשי כי חטאתי לך אעפ״י שחטאתי לך ורב
כהם, ומהם ביארו כי רבה היא מוסב אל ושתי אשר היא רבת המעלה ותי
כי לשון לפי אשר הוא השימוש היותר הטבעי אליה, והנה רב אמר ונש
פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו צריך שתשמיע פתגם הרעה אשר יע
לה בכל המלכות אעפ״י שהיא רבה המלכה וירא׳ טורח גדול להשמיעו בכ
אף גם זאת צריך להשתדל להשמיעו ולהודיעו כי גם החטא עצום ורב ו
גם בהיותו מהמלכה ואם לא היה החטא כ״כ גדול לא היה צריך להטי
כ״כ להשמיע העונש כי מעצמו היה נשמע אבל בינן המלכות הוא רב אי אפ
שישמע מעצמו אם לא תשמיעהו, ובינן החטא הוא רב ועצום אעפ״י שהמלכ
גדול ורב צריך שנטריח עצמנו להודיעו ושמואל אמר צריך שתשמיע זה ב
מלכותיך לפי שהמלכות רב הוא וגם אם יתפרסם הדבר לקרובים השומ
העונש אשר נתת גם לא יתפרסם לרחוקי׳ ולכן צריך שתשתדל בכל עוז להשמ
לפי שהחטא גדול והמלכות גדול ואם לא היה המלכות כ״כ רב לא הייכו צרי
לטורח זה כי מעצמו היה נודע ואנו צריכים כי כל הנשי׳ יתנו יקר לבעל
למגדול ועד קטון לכן צריך להודיעו בהשתדלות נמרץ וזה טעם וכל הנ
האמור בסוף המאמר אשר יתיישב יותר לדברי שמואל מדברי רב במעט עיון תשי
עוד במסורת וכל הנשים ג׳ (שמות ל״ה ב׳) וכל הנשים אשר נשא לבן אות

בחכמה

זבחה עוד את העזים (ירמי' כ"ד ע"ו) ויענו את ירמיהו כל האנשי' היודעים
מקטרות נשיהם לאלהי' אחרים וכל הנשים העומדות קהל גדול וגו' וכל הנשי'
נו יקר לבעליהן. והר"י ן' הרא"ש ז"ל בספר פרפראות (פרשת ויקהל) כתב
לו הנשים שנתעסקו במלאכת שמים יתנו יקר אבל אותן האחרות שמקטרות
בא השמי' גרמו שגלו והיו למשל ולשנינה ע"כ, ואני אומר כל הנשים יתנו יקר
עליהן הן לטוב הן למוטב הן לטוות שאין חכמה לאשה אלא בפלך, הן לעבודה
היא זרה להן יתנו יקר לבעליהן כי גם אם יהיה זר עליהן את אשר ילוו בענין
אה לפני המלך ערומה ישמעו ויעשו כמו שאר הנשים האחרות שם המבלעדנו
שינו עשינו לה כוונים וגו' כי שמעו בקול אישיהן ועל פיהם היה להן כל
ב וכל נגע לקטר למלאכת השמים. והה"ר אליעזר מגרמיזה ז"ל כתב יהיה
כל יהנשים ייתנו אותיות השם למפרע מאת ה' היה כי אלמלא אגרות ראשונות
א נשאר שריד ופליט ואני אומר אם תזכור מה שכתבנו בפסוק ראשון כי
שם בהיפוך אותיות מורה דין תבין כי כלולה במגלת דינו הקשה ולכן נרמז
השם בהיפוך המורה עליו כאמור:

ייטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש המלך כדבר ממוכן:

ייטב הדבר וגו' כבר שקדמנו למעלה כי להיות עלתו זאת תיקון גדול ופורסא דמלתא לגדולי' ולקטני' וכמו שחתם דבריו למגדול ועד קטן
כלם נהנים ממנו בעלה זו לכן הטיבו דבריו בעיני המלך אף כי היי' דעתו
מורה בעונש קל כמו שהוכחנו בשני' ובעיני השרי' אף כי קפץ בראש כלם
העביר עליהם את הדרך דרך המוסר והמנהג הנהוג אצלם לכלם הטיבו דבריו
ומה' היתה נסבה, ואומרו ויעש המלך כדבר ממוכן יורה על פני' שוני'
אופני' להורות גודל הנס ומעלי' ההשגחי' אשר היה ראוי לשאת ולתת בדבר
י אפשר שלא יהיה בכלם מי שיכריחהו טבע האמת או הקנאה לחלוק על
ריו והלכה רווחת בעינן רבה שופטי' ועלה מללת ופותחין בזכות תחלה ואם
תחו כלם לחובה ולא יומת הזכיר פה כי כאשר חתם דבריו לא היה בהם פולה
ה ומלפלף לא לזכות ולא לחובי' ולכן טרח וכתב לן קרא ויעש המלך כדבר
מוכן ולא אמר ויעש המלך כן, להורו' כי ממוכן לבדו פתח וסיי' ויעש המלך
בר ממוכן כי האחרים אעפ"י שהטיבו דבריו בעיניהם לא לעזר ולא להועיל
לשמוע ולשתוק, ועוד שנית יש לפרשו כי עם היות הדבר ההוא טוב וישר
רבה נתחזק הדבר לעצמו לייחסו אליו שהוא היה מלוה אותו כאשר אמר
מוכן רק ויעש המלך כדבר ממוכן ובמדרש רבתי (פ"ה) משמע דויעש המלך
א על הגזרה אשר נגזר עליה, וענין ויכתוב ספרים הוא דבר אחר אומרו
ם וייטב הדבר בעיני המלך והשרים גזר והכניס ראשה בדסיקוס, ונראה כי
יעש המלך כדבר ממוכן למדו כן שאם הדבר הוא שהסכים לכתוב כתבים
אי' ויעש מה מעשה שייך ביה והי"לל וייטב הדבר בעיני המלך והשרי' ויכתוב
פרים אלא שענין ויעש ביאורו מעשה שעשה בה והוא שהכניס ראשה בדסיקוס

מקום

מדרש מגלת אסתר

מקום שהותכי׳ לאש המומת כמנהג במלכות אדום :

וישלח ספרים אל כל מדינות המלך אל מדינה ומדינה ככתבה
עם ועם כלשונו להיות כל איש שרר בביתו ומדבר כלשון ע

וישלח ספרים וגו׳ בגמרא (מגילה פ״ק) אמר רבא אלמלא אגרות ראש
לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט אמרי מאי
דשדר לן להיות כל איש שורר בביתו פשיטא דאפי׳ קרחה בביתיה פרדש
להוי, ופרש״י אלמלא אגרות ראשונות שהוחזק בהן שוטה בעיני האומות
נשתייר מישראל שריד ופליט שהיו ממהרים להרגם בדבר המלך באגרות האחרונו
ולא היו ממתינ׳ ליום המועד דאמרי מאי שדר לן אמרו האומות מה זה ב
לנו שיהא אדם שורר בביתו פשיטא שאפי׳ הגרדי בביתו שר הוא. פרדש
פקיד ונגיד ע״כ, משמע מדבריהם שדברי הכתב הלא הם להיות כל איש ש
בביתו ולכן לעגו עליו כי אפי׳ הגרדי פי׳ האורג כי תרגום ירושלמי אורג
גרדי ואפי׳ האורג הזה הוא פקיד ונגיד בביתו, ומזה בזו אותו וכאשר ב
אגרות להשמיד להרוג לא מהרו לקיים גזרתו כי הוחזק לשוטה בעיניהם, הא
המפרשים כי יקרה נפש אחשורוש בעיניהם לכבודו כי איך ילא מפיו דבר שט
כזה ולכן פי׳ שלא נכתב להיות איש שורר בביתו ומהם הה״ר ילחק ערו
ז״ל (מדרש א״ע) שכתב כי פתשגן הכתב כי על דבר אשר ואכה ושתי ו
בדבר המלך כגזר עליה מטעם המלך וגדוליו אשר לא תבא עוד, וביען ה
יהודה ן׳ שושן ז״ל כתב דבריו בטוב טעם ודעת ותוספי׳ טובה אעתיק ד
וז״ל, פירוש אחד מחכמי הדור כי בכל הספרים היו מדקדקים לכתוב אל מד
ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו ואפי׳ אל היהודים האמללים עם מו
ומפורד בין העמים ישאל שם כל הערכיא והערכיא בפני עצמו ולא יהיו מ
עם אחד בשפה אחת לכלם כי ברוב עם ולשון הדרת מלך מה שאין כן
יכתבו לכלם בשנים שלשה לשונות כי אז יהיו כלם נמשכים ללמוד ולגמר לבני
הלשונות הפרטיים הם וישתקעו שמות העמים השונים וז״ש אומרו מד
ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו ואל היהודים כלומר ואפי׳ אל היהו
ככתבם וכלשונם כדי שיעמוד זרעם ושמם היותם עם בפני עצמו, ולפי ד
נתישר לו מ״ש להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו שהם ענ
עלולים ומסובבים מהענינים הנז׳ כי שלח ספרים מודיעים הגזירה הנגזרת
המלכה לפי שמזה ימשך שיהיה כל איש שורר בביתו וממה ששלח הספ
בכתב ולשון כל עם ועם כמדובר ימשך שיהיה כל אחד מדבר כלשון עמו
יתערב עם בעם לשון בלשון לא שכתבו להיות כל איש שורר ומדבר כי זה פחי
גדולה אל המלך והפי׳ הזה הנאהי מאד, וכבר קמו עמדו להעידו כי לא
ראוי שיתלה ההתמשבות הראשון באנשים רק שיאמר להיות כל הנשים נות
יקר לבעליהן ולי אין זו המעדה כי אשר שכלו מנהיגו עיניו בראשו להק
רפואה למכתו לבלתי היות נגיד ומלוה לאשתו לפחדו פן יקלו דבריו בעי
ולכן

ן אמר בדקדוק נכון כי ימשך ומזה שלא תמוש יתר השררה וממקומה רק שמצלי
ם ומגור יהיה כל איש שורר בביתו, אמנם אחר שהסכימו חכמי האמת היודעים
ך האמת והגמרא (מגילה פ"ק) ורחבה ושגבה ונשבה דעתם בסברא כי
כתוב בספרים ואמרו כי מאת ה' היתה נסיבה כי לולא אגרות ראשונות לא
אר משונאי ישראל שריד יש לי ליישב דברי האגרות ולומר כי כתבו כל מה שעבר
מלוכה ומעשה וכתבו באגרות עצמן כי תכלית ההודעה היא למען יהיה
כ איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו עה"ד שנתפרש, אמנם יש בלשון הזה
נשו שהוא רשות או שהוא מצות מלך כי כל איש ואיש ישתרר גם השתרר
ב ביתו ויהיה מדבר כלשון עמו בענין שביתו תהפך אל לשונו והוא לא יהפך
ל לשונה וכל העם מקלה הבינו שהוא רשות כי כן סבב המסבב ית' וכ"ש
מ לא היה כתוב בספרים הקודמים רק להיות כל איש שורר בביתו ומדבר
לשון עמו שיש להם מקום לחשוב שהוא נותן רשות להם וע"כ לחקו ולעגו
ל דבריו, ומעתה ראוי לדחות מה שפירשו כי שלא ספרים להיות כל איש
ר בביתו וע"י מי שלחוס ע"י איש שיהיה מדבר כלשון עמו, והנה העם אשר
אליה הולך אליו שאיננו עמו של שליח גם מה שפירש שיהיה קול הכרוז מדבר
לשון עמו איננו כי אחר שהספרים כתובים בכתב ולשון העם אשר הולך אליו
ה צורך לומר שיכריזו בלשון העם ואפי' היו האגרות כתובות בכתב יוני ולשון
י עכ"פ היה עליהם לבקש מתרגם שיודיעם הדברים מבלי שיזהיר על ככה
ם שאין צריך לכתוב כן בספר אחר שהספרי' בכתב ובלשון כל עם ועם, אלא
הנכון מה שכתבנו בראשונה גם באחרונה עכ"ל. ועתה יאורו עיני בדברי הה"ר
ודה ז"ל הצלתי בעד הה"ר יצחק ז"ל כי אפי' שלא היה בכתבים רק ההודעה
בד היה להם ללעוג עליו ולומר מה החרדה הזאת אשר חרד אלינו שהרג
ת ושתי כי מרתה את פיהו ואפי' הדיוט בבהדיוט היה עושה כן כי קראה
יתיה פרדשכא להוי ומה שלא אלינו. וכן מצאתי דעת זה לא' מהאחרונים
מו לא נודע לי, וכתב כי לכן לא נקראו סופרי המלך ולא הזכר בו טבעת
מלך כמו בשאר הכתבים ביען אין הדבר הזה רק הודעה בעלמא מודיע מה
היה וממנו ימשך להיות כל איש שורר בביתו ע"כ. האמנה אני לא אסור ימין
ומאל מדברי רבותינו הקדושים שכן היה כתוב בספרי' וכמו שתרגם המתרגם
לא פתקין כתיבן והתימן בעזקתיה לכל פילכי מלכא לכל פלך ופלך בכתב
במיה ולוות עמא ועמא במלל ליבניה קרי וכן אמר אתון עממיא אומיא
יבנייא די דיירין בכל מלכותי אזדהרו למהוי כל גבר מסרבן על איתתיה וכפי
ה למהוי ממללא בלישן גבריה ובמלל עמיה ע"כ הנה מבואר נגלה שכך כתוב
ספרים ואמר בקול המולה שכתב כי היו הכתבים כתובים וחתומים בטבעת
מלך אשר הביא ראיה מי שאמר למעלה כי לא נחתמו בטבעת המלך להורות
לא היה גזרה רק הודעה בעלמא ואתה הראית לדעת שהיה נחתם בטבעת
מלך, ומה שלא הזכר הדבר בפירוש שהיו הספרים חתומים בטבעת המלך
חשוב כי מעשה רב מעיד על הדבר כי בלי ספק נשמע הדבר כי מיאני המלכה

לבא

מדרש מגלת אסתר

לבא בדבר המלך והומתה בחרב ומעתה אף כי לא תהיינה האגרות חתו
בטבעת המלך אין מספק בהם ולכן אף כי נחתמו בטבעתו לא נזכר. ועיין
מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו, ומדבר כלשון עמו כתבתי בהקי
הביאור. בפתיחתי ר׳ יוחנן והכרתי לבבל וגו׳ כי זאת מה׳ צבאות יצאה
ידברו עוד בלשון בבל לכלות פשע הארורה הזאת ולהתם חטאת בית א
זאף זו מן התוכחות על עון ומלאת כי תדרשנו שמה דבר נאה ומתקבל,
ומתקו דברי הה״ר יצחק עראמה ז״ל (מדרש ח״ע) שכתב וז״ל, ואולם תומ
זה המשפט להודיע כמה מעלות טובות למקום עלינו כי זאת עם שחטאה כ
ראוי לסליחה ומהטעמים שזכרנו ולא עוד אלא שהיה בשב ואל תעשה, גם
לא נמצא שום חק ונימוס כנגדה יעמדו על הדבר וחדשו הדין לשעתו ויסי
מגבירה. והנה אסתר חטאה בקום עשה כנגד הדת והנימוס המפורסם כ
כל עבדי המלך וגו׳ ועכ״ז השקיף השם אלינו ברחמיו להטות לב המלך א
להושיט לה את שרביט הזהב שתחיה ותעמוד לפניו לבקש על עמה הפך מ
שעשה לושתי שנהפך לה לאכזר ללמד עליה חובה עם רוב יופיה עכ״ל

אחר הדברים האלה כשך חמת המלך אחשורוש זכר את ושתי ו
אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה:

אחר הדברים האלה הנה היות עצה זו יעוצה ע״י הנערים ולא ע״י החכ
יודעי העתים או יודעי דת ודין דבר תימא עד שאחז״ל במדרש ר׳
(פ״ע) שהרגם אחשורוש, איתא התם אחר הדברים האלה כשוך חמת ה
אחשורוש כשהפיג את יינו בקש את ושתי אמרו לו הרגת אותה, אמר להם
עשתה שהרגתי אותה ומי נתן לי עצה שהרגתי אותה אמרו לו שבעת שרי כ
ומדי וערלן שכן אתה מוצא שאינם נזכרים עוד אלא ויאמרו נערי המלך מש
והמתרגם תרגם שתלה אותם על עץ. ומצאתי כתוב בלשון הזה על דבר נ
הנערים הזאת אשר לא יועצה ע״פ החכמים ומפני שהם חשודים על
המלכה ושתי כי הם גזרו העולה על רוחם כדברי ממוכן כי יצא דבר המל
על כל הנשים והם גם הם פחדו לתת לו איש כבתו וכאחותו מאחר ש
עיר פרוצה אין חומה ומזה טעם גדול שאם ישאל המלך אחת מבנות הפרתמ
לא יותן לו ויהיו כמחרישים עד שהנערים והעומדים לפניו אשר לא היתה
במעל ההוא פתחו פיהם, וגם המה ראו כי השרים ומליצי המלך פשעו
בהריגת ושתי וכיוונו לתועלת המלך ולנקום נקמתו מהם והתועלת יושג בה
נערה אשר תיטב בעיני המלך והנקמה בשתהיינה בנות הפרתמים והאח
צרורות אלמנות חיות ועי״כ אמרו ולהפקיד פקידים על הארץ כי זה אומר ג
ולכן נכתב וייטב הדבר בעיני המלך ולא אמר בעיני המלך והשרים כי חר
היה להם ע״כ מתק דבריו והבין נאות בלי ספק והדברים טובים ונכו
והה״ר מאיר עראמה ז״ל כתב (מדרש א״ע) כי אחרי שממוכן אמר שני דבר
שתבא ושמלכותה יתן המלך וגו׳ וזאת השנית לא נעשה עדיין כאשר זכר

בתוך

בתוך עבדיו מה שעשתה ומה שנגזר עליה הותרה הרצועה לנערי המלך ומשרתיו
לתת לו עצה כדי לקיים אשר נגזר עליה, והה"ר בנימין בן הה"ר מאיר הלוי
ז"ל כתב, זכר את ושתי שכבר נתחרט על הריגתה האמנה מה שלא הרג לממוכן
היועץ הנה הוא כי זכר ג"כ את אשר עשתה כי לא דבר רק הוא וג"כ זכר
את אשר נגזר עליה ומלכותה יתן המלך ולז"א יבקשו למלך וגו', ואומר אני
אם כדברי הה"ר יצחק הכהן ז"ל כן הוא בפי' לרעותה הוא דומה אליה ביחס
במעלה, יתכן שיהיה ביאור הכתוב זכר את ושתי היותי' בת מלכי קדם גדולת
היחס והמעלה משלשלת מלוכה. ואת אשר עשתה כי לא היה כ"כ חמור כמו
שכבר הקדמנו, וגם את אשר נגזר עליה שיותן המלכות לרעותה דומה ביחס
במעלה וטובי' ממנה והוא במר נפשו בזה ולעג והכיד ראש על עצה כנערה כזאת
כי אנה תמצא מלכה נאה וחסודה כמוה ובת מלכים כ"ש שיהיה טובה ממנה
לכן בושו מאד החכמים והיועצים כי ראו שהדין עמו כי לא נמצא כמוה בכל
העולם ולכן חתו לא ענו עוד, והנערים המשרתים אמרו לא תמנע לעלתם
רק הנערה אשר תיטב בעיני המלך לא שתבקש בת מלכים אחרי' שאינה נמצאת
קלת דומה זה למה שכתבתי למעלה שמלאתי כתוב. ואם כדברי אבא מארי
ז"ל הם שיתה עצת ממוכן שלא תהיה בת מלך אפי' שתמלא פן תשתרר עליו
ם השתרר כמו שעשתה ושתי רק שתהיה היא טובה ומעלונה והיה זכרון זה
פיו ובשפתיו פקדון ולואה להם שיבקשו והמשרתי' ראו כי גם בזה אין ראוי
בחור כי מי מפיס לדעת שהיא כמוה כ"ש טובה ממנה והנה מצבה רב לפניהם
כי בעיני המלך לא היתה ושתי חייבת מיתה. וממוכן אמר שהיא חייבת וכעשתה
נלתו. וא"כ צריכה מי שתמלוך שתהיה טובה גם בעיני החכמים והשרים וזה
נמל ונחיב ודברים באין להם שיעור לכן קפצו בראש הנערים ואמרו שלא
תעגן עוד המלך ויאטם אזנו משמוע עוד עצה משום אדם רק הנערה אשר
תיטב בעיני המלך מהר ימהרנה לו לאשה כי אחרי שלא תמצא עוד מלכה מיוחסת
כמוה אין כבודו ליקח עוד בת מלך כי לא תמצא בת מלכי' כמוה וכמו שזכר
מעלה בפסוק ראשון כי גם היות אחשורוש מלך בן מלך לא היה כדאי לשמור
קוסי אביה ואחרי שכן הוא עצת ממוכן טובה שלא תהיה בת מלך רק היא
טובה ומעלונה אך בזאת שיהיה הטוב הזה נשפט על דעת המלך וראות עיניו
א שיצטרך אל הסכמת ודעת החכמים והפרתמים אחרי שהם היו בעוכריו
הראוהם פנים לעצת ממוכן כשהודו לדבריו ולא כהו בו, ולהמציא עוד הדבר
למהרו יעצו שיסתפק ביותר מוכן והיא שתהיינה הנערו' בתולות טובות מראה
אם לא תהיינה יפות תאר אין חשש בזה, ומאת ה' היתה לו היות אסתר יפת
תאר וטובת מראה עם בלא היו מחפשים אחר היופי כדי למהר את הקץ
אמיר, ולפני הפירושים עקר כוונת נערי המלך שלא יהיה לשרים ולפרתמים
לחכמים יד בהמלכת המלכה למען לא יהיה פקיד ונגיד בבית המלך מי שתהיה
המלכה על ידו אמנם מה שפרשנו היה שלא ימנע עצה בפעם הזאת משום
נעשה שהיה כמו שאמר אך עקר הכוונה היא האמורה כדי שלא יהיה יתר

באת

מדרש מגלת אסתר

שאת למי שיללים בבריכה ובהמלכה ולכן העלה היא והנערה אשר תיטב בעי
המלך תמלוך תחת ושתי וז"ע וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן בעיני המ
היה הדבר טוב לא בעיני הסרי' והסגנים והוא לא שת לבו אליהם ואת פי
לא שאל, וראה איומות זה כי הנה דברי והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמל
הם מיותרים בעיני חכמי ישראל עד שהמה בקשו תשובות רבים לישבם או
במדרש רבתי (פ"ה) ויפקד המלך פקידים כמה ערמות נתן זה בעולם כו
אנגריות של נשים באות לשושן, כמה בני אדם נותנים את ממונם להטמין ל
בנותיהם שנאמר והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלוך והיתה אסתר מתוק
לפני הב"ה שכן הוא אומר והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלוך תחת וש
אשר תיטב בעיני המלך אחשורוש אינו אומר אלא בעיני המלך סתם מלכו ש
עולם ע"כ, ועם היות שהם ז"ל דקדקו מדלא כתיב בעיני המלך אחשורוש
בר לבב יכיר כי לא על יסוד זה בנו בנין כזה כי כה משפט דבורם יבקשו למ
ויפקד המלך אל יד הגי סריס המלך וגם אחרי כן וייטב הדבר בעיני המ
ולא העלו את שמו על שפתם כי עמו הם מדברים ולא יזכירו שמו בפניו ל
לא לגנאי ק"ו מהקורא לאביו או לרבו בשמו כי הוא בזיון, וכזה דרשו הם ז
בילקוט (סימן תתרמ"ט) בפסוק ענו שדרך משך ועבד נגו ואמרין למלכא נבו
נצר לא חשחין אנחנא וגו' אם מלכא למה נבוכד נצר ואם נבוכד נצר לו
מלכא אלא אמרו לו אם למסים ולגולגליות ולארנוניות את גוזר עלינו ואת מ
ואם לע"א את וכלבא שוין ואין את מלך, הרי שהם ז"ל ראו כי אין מדרך המ
להזכיר שם המלך בפניו ולכן הסתכלו בטעמים וראו כי תיבת למלכא ה
באתנח אשר הוא טעם מפסיק כנודע וא"כ הן שתי גזרות אחת למלכא ואח
לנבוכד נצר וביארו לעשות בזהב ובכסף כרצונך אתה מלך עלינו אמנם להעבי
על הדת אתה כאחד העם ופחות ממנו, ומכל זה אתה למד שאין עקר כוונ
מדלא כתיב המלך אחשורוש כי יבקשו למלך נערות בתולות אי אפשר שיפו
למלך מלכי המלכים ואף כי הם ז"ל אמרו כל מקום שנאמר במגלה זו מלך אחשו
במלך אחשורוש הכתוב מדבר וכל מקום שנא' למלך סתם משמש קדש וחול וכ
שהקדמנו בפסוק והקרוב אליו לא החליטו המאמר שיהיה קדש רק פעם ק
ופעם חול וכנים הדברים כי זה הוא חול. תדע שהם בזה הכתוב ביארו
לבון חול כמו שראית ממה שאמרו וכמה היו נותנים את ממונם להטמין ב
בנותיהם שנאמר והנערה אשר תיטב בעיני המלך וגו' וביארו מבלי בוש ש
ממש שנאמר והנערה וגו' שמשמעו שאחת תמלוך והיותר תשארנה לרו
אלמנות חיות וכמו שקדם ומזה שאשר תיטב בעיני המלך חול הוא ועל אחשור
דבר אבל העקר הוא כי הם דברים מיותרים והיל"ל ותמליך אחת מהן ובוד
כי אשר תיטב בעיניו ימליך אחרי שיש לו רבות ולמה עוד אשר תיטב בעיני המ
ודרשו זה ואסמכוה אסמכתא בעלמא ומדלא כתיב כדרכם ז"ל במה מקומו
אמר המר ומה בנו כתב החכם החסיד הה"ר משה אל בלדא ז"ל וז"ל זכר
ושתי וכו' ממה שאמר אח"כ יבקשו למלך נערות וכו' נראה שהיה דואג עלי

וז"ש

ם זכר את ושתי וכו' ולזה נתנו לו העצה שיקח אחרת במקומה עכ"ל :

אחר שביארתי הכתובים הללו דרך כלל הנני מוסיף ידי עוד שנית על פרטן בטוב טעם ודעת :

אחר הדברים האלה ברבתי דאחשורוש (פ"ה) פליגי בה א"ר אייבו בשם ר' זימרא כל מקום שנאמר אחרי סמוך. אחר מופלג ונראין הדברים ה שאחרי מופלג כי כבר עברו שתי שנים לפחות כי זה היה בשנת שלש מלכו ובשנת שבע המלכה אסתר והיא לא היתה מהראשונות וכמו שיתבאר מר כי אחרי שעברו שנים כשך חמת המלך בשך אין כתיב כאן אלא כשך נ"ם במדרש רבתי (פ"ה) שכיכה שאינה שכיכה כי אם היתה שכיכה גמורה יה הורג לממוכן היועץ, זכר את ושתי יחסה ומעלתה ואת אשר עשתה ואת שר נגזר עליה כי לא היה כדאי אשר נגזר עליה למה שעשתה וכן נראה המדרש זכר את ושתי גזרה זו נגזר עליה שתכנס לפניו ערומה ולא נכנסה קף והרגה מאן דקטלה שרי תהי ביה חזר בו לומר שעשתה כהוגן , ואת שר נגזר עליה שלא כהוגן ולמה עלתה לה כך לפי שלא היתה מנחת לאחשורוש תן לבנות בית המקדש ואומרת לו מה שהחריבו אבותי אתה מבקש בנות הנה כי ראה משפט מעוקל מה שעשו לה. ולפי דרכם זכר את ושתי ה שגזר עליה לבא ערומה והיא מטוב דעתה ולצניעותה לא באה אשר לתת ה מכות ומתכות על זה כי הקפידה על כבודה וכבוד המלך וזהו ואת אשר שתה שעשתה כהוגן ואת אשר נגזר עליה שלא כהוגן, והה"ר אליעזר מגרמייז"ה ל כתב "אשר "נגזר בגימט' "ביום "שבת, וגם היא בטלה מלאכת בית המקדש ומי בעוזיהו כי נגזר מבית ה' ויראה הן הן דברי המדרש למה עלתה לו ' וכו' ולמעלה בפסוק והקרוב אליו כתבתי דברים של טעם בדבר ג' נגזר עיי"ש :

ויאמרו נערי המלך משרתיו יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה :

ויאמרו ומצאתי כתוב למפרש אחד לא נתפרש שמו ז"ל כאן אמר ג' תנאים ראוי שימצאו ביועץ כמו שהוא בספר הנהגי המלכים, הא' שיהיה חכם במה יעץ. הב' שיהיה אוהב השואל העצה. הג' טוב המדות ואלו הג' הם הכרחיים ם הא' הוא הכרחי כי מי שלא ידע הדבר אשר ייעץ איך ייעץ. והכרח הב' היה אוהב השואל העצה שאולי ידע העצה הנכונה ולא ייעצהו טוב כי א שונאו. והכרח הג' כי אפשר שיהיה חכם ויהיה אוהב לשואל העצה אבל א יפול באמצעי ובעצה הראויה לרוע מדותיו, הנה הא' רמז באומרו שהיו ערי המלך ר"ל כי בדבר הזה יהיו חכמים כי בחירת האשה טובת מראה ראוי שאל לבחורים שהם ידעו בזה יותר, הב' שאמר שהיו נערי המלך ר"ל שהיו עריו המיוחדים לעבודתו העומדים לפניו האמונים בחדרי משכבו שהם נבחרים מכולם. הג' שאמר משרתיו כי היו עושים עבודה גדולה ושרות וכל אוהבי המלך קראים עבדי המלך כי באהבה הבלתי שוה לא נקראו ב' האוהבי' בשם א' והבי המלך נקראים משרתים ונראה מזה שראוי שיהיו יועצים בזה הדבר

למלך

מדרש מגלת אסתר

למלך ע"כ, והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל פי' כי הנערים האלה הם משרתי
של מלך וז"ש נערי המלך משרתיו וכמו שפי' הרמב"ן בפי' התורה והם הרו
עיניו כי אולה אהבה הוא והערימו והתחכמו אליו בטוב טעם ועלה להש
ומחשבתה בשתשוטט מחשבתו ברבוי גופות יפפיות, והטיב לראוי מי שפ
במה שתמכו בתוך עצתם וכתון תמרוקיהן כי אם באנו לדבר בפרנסת הב
הנה גם הנערות הראויות לכן אמר ומזונותיהן וספוקיהן איה הם. אלא שהתמר
מתייחדים בעלה כי הן באות מהודו ועד כוש ויהי בבואכה מעיר אל עיר וממד
למדינה תחת זיון והדרן ובהירותן תעמוד בהדרתן ותחת יופי דופי מהשמש בם
והחורב והקרח יקדיר מראיהן לכן כללו בעצתם שתבאן ליד הגא ושם יתו
בתמרוקין הראויי' להן כפי מנהגן בארצן, וז"ש תמרוקיהן מכונה אליהן
אמר וכתון להם תמרוקין ושמם מורים על פעולתם כי הם מלאכים וממרי
העור ומעדנים את הבשר ובזה תשובנה לקדמותן ע"כ, והה"ר אלי
מגרמישה ז"ל כתב עוזות מלא ו' בכוי בלובן באודם בקומה בדבור בנעימות ע"

ויפקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו ויקבצו את כל נע
בתולה טובת מראה אל שושן הבירה אל בית הנשים אל
הגא סריס המלך שמר הנשים ונתון תמרקיהן:

ויפקד המלך פירש בו דודי אחי אבא מארי ז"ל החכם השניו הר' יס
הלוי בן אלקבץ ז"ל פי' כאה ושבוב, ורא־שונה דקדק שהיל"ל בתו
ויפקד המלך פקידים ואח"כ יבקשו כי הפקידים המבקשים והמקבלים ולכן פ
יבקשו למלך תכף מהמגלא בשושן עתה מבלי פספוס ושיקור אלא המלא בנ
או במקומות קרובים ואח"כ יפקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו כי
יתענג המלך עד אשר יבקשו בכל מלכותו כי רבה היא אבל יבקשו
מהמלא. ולכן בעת ההיא יכול מרדכי להציל את אסתר ואח"כ בחנם ש
הלכו הפקידים והביאו נערות רבות ולפי שלא נשאו חן בעיניו חזרו לכ
בשושן ואז נלקחה אסתר ולא יכול מרדכי עוד הצילנה, ומצאתי כתוב למ
לא נודע מי הוא כלשון הזה, שבת הפקידים מחדש כי הנה כשיש פקי
במקום מה מקדם וגוזר המלך גזרה מה על ידם לעשות דבר מה. יפחו
הפקידים בפחד כדי להעביר מעליהם הגזרה ולזה מנהג המלכים והש
בשילוח על ידי אמלעי במקומותיהם להשים פקידים מחדש, ולמה שרבים יש
בכותיהם לשלחם כי הספק היה גדול בכמה מספר מן הנערות לאלפים ולרב
להוציא אחת מהן כשהשובנה לביתן תשובנה בבושה כ"ש אם ישכב ה
עמהן ויעזבן, ולזה היה מהסכמה שישים פקידים חדשים וגם לשבה בי כל
בכבוד גדול ממקומן כדי שיחפצו לבא עכ"ד. ובמסרה ויפקד ב' (בראשית מ"א ל
ויפקד פקידים על ארץ מצרים וחמש וגו' ויפקד המלך פקידים וכן ויר
תרין (שם מ"א ל"ה) ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות ויקבצו כל כנ
ביאורו כי כשם שהיתה פקידת מצרים וקבוץ האוכל לטובתן של ישרי וג
יסופו

ספו ברעב ושירדו מצרימה ויעבדו בהם ומשם תצמיח קרן ישועתם כנודע היה פקידה זו לטובה להמליך את אסתר כי ע"י ירוחמו עם ה' ולא יספו באם, והאשה נקי' לחם כנודע מכי אם הלחם אשר הוא אוכל קראן לו ויאכל לחם ולכן פקידה וקבוץ בזה ובזה :

והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתי וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן :

והנערה אשר תיטב וגו' כתב הש"ך יהודה ן' שושן ז"ל וז"ל והנערה אשר תיטב בעיני המלך תהיה המלכה תחת ושתי והיא אשר תרחיק יתה את ושתי מלבו של מלך וייטב הדבר בעיני המלך ולא חשש לקרא של פט להמתיק עלתו אבל עשה כן לשעתו כי באחת יבערו ויכסלו ובשתי' לא רש ע"כ, ומצאתי כתוב למפרש הבעלים וז"ל ראה כי למעלה אמר ויעש המלך בר ממוכן וכאן לא אמר כי עשה כדבר נערי המלך לומר כי המלך הבחין דבר למו היותו אמתי ולא הבחין היועץ, אבל עשהו למה שראה להעשות כן, אבל עלה למעלתו זכר כי למה שאמרו ממוכן ג"כ שהוא חכם גדול עשאו ע"כ, י אומר כבר הקדמנו שעקר כונת נערי המלך שלא יטפל שום א' מהשרי' ברתמוי' בהמלכה זו פן יתפאר הממליך אותה על חבריו לאמר עשר ידות לי לך וכי לכן קפצו לתשובה בעלה, ואומר כי לכן תהמו דבריהם ועצתם מעין יתם כי הנערה אשר תיטב בעיני המלך לא תצטרך להשערת וגזרת השרים אם בעיני המלך כמו שכאמר ולא תצטרך שום שר ושליט ימליכה רק שהיא לוך תחת ושתי מבלי שיצטרך שום אחד להטפל בדבר כי מעתה ממעשיו ן המלכו' לטובה בעיני המלך ובבואה הנה היא מלכה למפרע, ואומרו תחת י אומר אני עם מה שאנו עתידים לומר בוימליכה תחת ושתי ומאמרם ז"ל יה לו איקונין של ושתי על מטתו לאבן בוחן לבחון אם הן יפות כמוה ובבא תר הוציא איקונין של ושתי וצייר איקונין של אסתר כי מעלת נערי המלך א דבר זה כי הכירו בצערו עד שמרוב אהבתו אותה היתה צורת פניה לפניו כו שראוי שהנערה אשר תיטב בעיניו תמלוך תחת ושתי ומי לא ידע שאם לוך שהיא המלכת תחת ושתי רק שהכונה שמלבד היותה מלכת ביסירו קונין של ושתי וישימו איקונין שלה להורות שכבר נקטה נפשו ממנה דומה אמרם ז"ל שלא ישתה בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר וביען עקר הכונה להם לה זו להפיל כבוד החכמים והשרי' כמדובר לא כאמר וייטב הדבר בעיני המלך והשרי' כי טוב הדבר בעיני המלך ובעיני השרי' לא טוב :

איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני :

איש יהודי, גואלנו ה' צבאות מדרכי טובו עמנו להקדים רפואה למכה ולכן טרם יחשיך אורן של ישראל בבא גדולת איש צר ואויב האיר לכל בני ישראל והזריח

מדרש מגלת אסתר

והזכיר אומה של ישראל בת אביחיל ומרדכי היהודי אשר בנו שכינס בית ישרא
ועמדו בפרץ לפניו להשיב חמתו ולרפאת מחץ מכתו. אמרינן בגמרא (מגיל
פ"ק) מה נפשך אי ליחוסי קא אתא ליחסייה וליזיל עד בנימין בן יעקב מ
שנא הני תלתא ותו לא תאנא כולם על שמו נקרא בן יאיר בן שהאיר פני יש
בתפלתו, בן שמעי בן ששמע אל תפלתו, בן קיש בן שנקש על דלתי רחמים ונפת
לו. קרי ליה יהודה, וקרי ליה ימיני, קרי ליה יהודה אלמא מיהודה קא את
וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קא אתי אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימו
היה, רבה בר רב הונא ורבה בר חנה משמיה דריב"ל אביו מבנימי
ואמו מיהודה ורבנן אמרי משפחות מתגרות זו בזו משפחת יהודה אומרת אנ
גרמית דמתילד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעי בן גרא, ומשפחת בנימין אומ
מני קא אתי. רבא אמר כנסת ישראל היא דקאמרה להך גיסא ולהך גיס
ראו מה עשה לי יהודה ומה שלם לי ימיני. מה עשה לי יהודה דלא קטליה לשמע
בן גרא שאלמלא לא היה שמעי בן גרא וקטליה דוד לא הוה מתיליד מרדכ
דמקני ביה המן וגרם ליה צערא לישראל. ומה שלם לי ימיני דלא קטליה שאו
לאגג שאלמלא לא היה אגג וקטליה דוד לא הוה מתייליד המן דמקני בי
וגרם לצערא לישראל ור' יוחנן אמר לעולם מבנימין קא אתי ואמאי קרו לי
יהודי על שם שכפר בע"א שכל הכופר בע"א נקרא יהודי שנאמר איתי
גוברין יהודאין ע"כ, ויש לדקדק בדבריהם ז"ל, א' אחרי שתיבת יהודי קודמ
במקרא היה להם לחקור תחלה בענייניה ולשאול קרי ליה יהודי וקרי ליה ימינ
ואחרי כן יחקרו למה לא יחסו עד בנימין בן יעקב, ב' מה שאמר מ"ש הני תלת
ותו לא קשה עד מאד כי הוא כפל ללא צורך אחרי שאמר אי ליחסיה ע
בנימין בן יעקב מה צורך להני תלתא ותו לא, ג' ענין דרשת בן יאיר בן שמע
בן קיש כי לפי הנראה הכל אחד כי היאך יאיר עיני ישראל בתפלתו אם לו
שמע האל תפלתו והיאך ישמעה אם לא פתחו לו דלתי רחמים וא"כ הכ
אחד, ד' דברי ר' יוחנן לעולם מבנימין קא אתי תמוהים עד מאד כי מי חלו
עליו או על מי חולק הוא או מי נחש לו שלא היה מבנימין והלא רב נחמן דאמ
מוכתר בנימוסו היה מורה הוא שאינו מיהודה אלא שהוא שם נאה וריב"
כמו כן אמר אביו מבנימין ונקרא לוח למשפחותם לבית אבותם ורבנן דאמר
משפחות מתגרו' זו בזו לא אמרו משפחת יהודה אומרי' מני קא אתיי אל
אנא גרמיי דמתיליד, וא"כ מאי לעולם דקאמר ר' יוחנן:

והנ"ל שהם ז"ל ראו שתיבת יהודי קובלת ג' פירושים ושוב אי מהם לא
יפול על נכון, א' שיהיה פירוש איש צדיק והוא לבדו צדיק בדו
ההוא וכנה ירא"ה מדבריהם ז"ל (רבתי פ"א) שאל מרע"ה לאליהו ז"ל כלום י
באותו הדור אדם כשר ואמר לו יש ושמו מרדכי וכמו שכתבנו למעלה בפתיח
הי"ג, ב' שיהיה שם כולל לכל בני ישראל הנקראים יהודים ושיאמרו אי
מבני ישר' היה בשושן הבירה שלא היה אחר בשושן להיותו עיר המלוכה וכמ
שכתב הה"ר יצחק ערמאה ז"ל (מדרש ח"מ) כי לא היה בשושן רק מרדכ
לבדו

דו לשבת מה, ג׳ שישה שם פרטי לבני יהודה ועניינו איש מבני יהודה,
ם ז״ל לא מלאו קורת רוח בכל אלה, אם אל הא׳ אי אפשר שנאמר שהוא
דו היה צדיק שהרי אמרינן במדרש חזית, (שיר ו׳ מ׳) בפסוק זאת קומתך
תה לתמר, א״ר תנחומא ור׳ מיאשא ור׳ ירמיה בשם ר׳ שמואל בר נהנתא
זיב שק ואפר יוצע לרבים רובן של אותו הדור צדיקים היו ע״כ, ונ״ל שלמדו
ממה שלבשו שק ויציעו אפר וזעקו אל ה׳ כמאמינים בדברו ובוטחים בישועתו
תר להם ויענם בצרתם ועוד שאין ספק שהיו שם חגי זכריה ומלאכי נביאים
ם עלו עמהם מן הגולה, וכן החרש והמסגר אלף ואמרינן בגמ׳ (גיטין פ״ט)
סנהדרין (פ״ד) חרש בשעה שפותחין נעשו הכל כחרשים מסגר בשעה שסוגרים
ב אין פותחין ואמרינן בספרי הכל גבורים עושים מלחמה וכי מה גבורה
שים בני אדם המהלכים בגולה ומה מלחמה עושים בני אדם הזקוקים בזיקים
זוכים בשלשלאות, אלא הכל גבורים במלחמתה של תורה, וכן הוא אומר
מדבר כ״א ע״ו) על כן יאמר בספר מלחמות ה׳, ואם הביאור השני לא יתכן
בן אי אפשר שלא היה בשושן אלא הוא לבדו שהרי אמרו במדרש בילקוט (סימן
תרכ״ג) בפסוק איש יהודי א״ר שמעון וכי לא היה יהודי אחר בשושן הבירה
לא כתיב והיהודים אשר בשושן וגו׳ אלא לפי שהיה בן אבות ומזרע המלוכה
יה עוסק בתורה כל ימיו ולא נטמא בפיו מכל מאכל טמא ולא נהנה מסעודתו
אותו רשע נקרא יהודי. וכן תרגם המתרגם בפסוק אשר הגלה וכד גלא
ם דריוש ית בבל נפק מרדכי מבבל עם דניאל וכל כנשתא דישראל די הוו
ן בבבל נפקו מן תמן ועלו עם כרש מלכא למידר בשושן בירנתא הרי שהיו
יהודים רבים ונכבדים ואפלא מהה״ר יצחק עראמה ז״ל שהכחיש שלא
צאו בשושן כי אם מרדכי לבדו האיש כמוהו יברא ומדברי רבותינו הקדושים
ה, ועוד אשוב ואתפלא ממנו ומהרלב״ע שאמרו שההורגים בשושן היו אנשי
דכי, ואין ספק כי אם לא היו בה רק אנשי מרדכי לבד כי לא היו רבים
ך הספיקו להרוג שמנה מאות איש ואף בזה לא בחר הה״ר יצחק הנז׳ רק
ה מרדכי לבדו דר שם. ולא ידעתי על מה ועל מה מעקמים לנו המקראות
אמר הה״ר יצחק הנז׳ כי פי׳ והיהודים אשר בשושן ר״ל אשר בעיר סמוכה
שן, וכל אלה דברים אשר אין להם שחר ודברי רבותינו הקדושים מאירים
הירים ואתה הראית לדעת מדברי המתרגם ומדברי חכמים שאין מקום לחלק
בשושן לשושן הבירה לעיר שושן כי הכל דבר אחד במתדקדק בהם תמצאם,
ם הביאור הג׳ הנה הוא נמנע כי אחרי שהוא בן שמעי בן קיש אי אפשר
היה משבט יהודה כי אלה מבני בנימין הם, ולכן סתמא דהש״ס (מגילה פ״ק)
זיק ביותר פשוט ואמתי כי מרדכי הוא מבנימין ושאל מה נפשך וכו׳ לדעת
פט ישיבהו המפ׳ כי אחרי שהוא הכוונה ליחסו דא״כ ליחסיה וליזיל עד
נימין בן יעקב מוכרחים אנו לדרוש בן יאיר בן שמעי בן קיש ואי הכי לדרשא
ודי כמי לדרשי׳ וכאשר ראה כי התוספתי ביארה יאיר ושמעי וקיש ולא הזכיר דבר
הודי אזר ושאל קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני ובזה נתיישב הספק הא׳. וענין מ״ש

הכי

מדרש מגלת אסתר

הני תלתא ותו לא היא שאלה אחרת כי אם היו הנך שלשלת אחת זה אח
זה לא היה כ״כ קשה אבל דלג משמעי לקיש אשר יש רבים ונכבדים הם
בתרגום בתוספתא בר שמעי בר שמידע בר בענה בר מולא בר אלה בר מיכ
בר מפיבושת בר שאול בר קיש, ומעתה הוכפלה השאלה שלא שייך כל יחס
ובמה שקצר דלג ועמוד על זה, וענין בן יאיר בן שמעי בן קיש כל א׳ נדר
לעצמו. בן יאיר בן שהאיר עיני ישראל בתפלתו ביאורו אללי כי כשראו או
בני ישראל ככפיר יבעת עומד ומתפלל אורו עיניהם וידעו כי גואלם הז
בידו לרחם עליהם ויעשו גם המה בחכמה דברי הלמו׳ וזעקתם, ובן שמ
בן ששמע אל תפלתו עניינו אללי כענין ויעתר לו ה׳ לו ולא לה כמ״ש בגמ
(יבמות ס״ד) כן הענין פה כי אעפ״י שהם בני יצרי הפצירו והרבו בתפל
לא שמע בקולם ולא פנה אליהם כי אם בעבור מרדכי הצדיק ובספר נעי
זמירות עוד הוספתי לדבר בזה בפסוק בך בטחו אבותינו בחלק המאמרים במא
מדרש שוחר טוב בך בטחו אבותינו זה מרדכי ואסתר תמלאכו, בן קיש ש
שהקיש על דלתי רחמים ופתחו לו כי אחרי שקרע רוע גזר דינם בכח תפלו
עוד הוצרך להקיש על דלתי רחמים להשיב ספרי האף והחמה ולעשות באוצ
כקומה אשר לולי המון רחמיו ית׳ לא היה אפשר. וביען עדיין לא שמענו טע
לענין יהודי כמ״ש לכן חזר ושאל קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני והשיב ר
נחמן מוכתר בנימוסו כלומר מוכתר בשמו כדברי רש״י והתוספות כי היה מוכת
בשמות נאים ולהיות שם יהודי מהגדולים שבהם להיותו מורה על המלוכ
לכך נקרא יהודי כלומר מאנשי המלוכה, וריב״ל אמר אביו מבנימין וכו׳ ורב
אמרי משפחות מתגרות וכו׳ ולדברי כלם איש מיהודה אם להכתירו בנימו
כדרב נחמן או משום דאמו היתה מיהודה כדריב״ל או משום דמשפחת יהוד
גרמא דאתיליד מרדכי א״כ כלם שוים לטובה שבא הכתוב ליחסו ליהודה כמדו
ואתא ר׳ יוחנן ואמר לעולם מבנימין קא אתי כלומר ולא אתא קרא ליחס
לשום שבט אחר והאי דקרו ליה יהודה על שכפר בע״א ונתמורה שמעתי
ואי קשיא הא קשיא אחרי שעדותנו נאמנו מאד שהיו רבים ונכבדים וצדיקי
בדור ההוא כדאמרינן רובו של אותו הדור צדיקים היו וכן חגי זכריה ומלא
והחרש והמסגר אלף, סלקא דעתך דכלהו עבדו ע״א ומרדכי לבדו כפר ב
עד שהכריז קרא איש יהודי היה בשושן הבירה שכפר בע״א גם הא דאמרי
לעיל מהמדרש איש יהודי שלא נטמא בפיו מכל מאכל טמא ושלא נהנ
מסעודתו של אותו רשע וכי ס״ד דחגי זכריה ומלאכי והחרש והמסגר אלף נטמא
בפיהם ונהנו מסעודתו של אותו רשע חלילה לנביאי השם הקדוש
ולצדיקים גמורים בדבר הרע הזה ולא דומה לו. והנ״ל דאיתא הך כהא דאמרי
במדרש חזית (שיר ז׳ ח׳) בפסוק זאת קומתך דמתה לתמר, איתא התם נ
דעת רבנן עבדו ישראל ע״א ביומי נבוכד נצר על דעת רשב״י לא עבדו ישר
ע״א ביומי נבוכד נצר ע״ד רבנן עבדו ע״א כיצד נבוכד נצר העמיד צלם והפרי
עשרי׳ ושלשה מכל אומה ואומה ועשרים ושלשה מכל ישראל. על דעת רשב

לא

עבדו ישראל ע"ז כיצד נבוכד נצר העמיד צלם והפרים מכל אומה ואומה
ולנו הפרים מכל ישראל מה אתה אומר לנו ניסגוד אמר להם הנביא לפניכם
אלנו הלכו להם מיד הלכו אצל יחזקאל. אמרו לו כמו שאמרו לדניאל
גוד ליה, או לא, אמר להם כבר מקובל אני מישעיהו רבי חבי כמעט רגע
יעבור זעם אמרו ליה מה את בעי דיהון אמרין הדין צלמא שגדין ליה
אומיא, אמר לון ומה אתון אמרין, אמרו ליה אנן בעינן נתן ביה פגם ונהוי
ן ולא נישגוד ליה בגין דיהון אמרין האי צלמא כל אומיא שגדו ליה לבר
אל. אמר להם אם כדעתכם המתינו לי עד שאמלך בגבורה, הה"ד (יחזקאל י"ג
) ויבאו אלי אנשים מזקני ישראל וישבו לפני, מי היו אלו חנניה מישאל
יה אמר לפני הקב"ה רבש"ע חנניה מישאל ועזריה מבקשים ליתן נפשם על
שת שמך מתקיים את עליהן או לא אמר ליה איני מתקיים עליהם (שם
) הה"ד בן אדם דבר את זקני ישראל ואמרת אליהם הלדרוש אותי אתם
ס, מאחר שגרמתם לי להחריב את ביתי ולשרוף היכלי ולהגלות את בני לבין
מות ואח"כ אתם באים לדרשני חי אני אם אדרש לכם, באותה שעה בכה
קאל וקונן והילל בעצמו ואמר וי לשונאי ישראל אבדה שארית יהודה
א נשתייר מיהודה אלא אלו שנאמר ויהי בהם מבני יהודה וגו' וזו תשובה
ה להם והוה בכי ואזיל, כיון דאתא אמרו ליה מה אמר לך הקב"ה אמר איני
קיים עליכם אמרו ליה בין שאינו מתקיים אנו נותנים נפשותינו
קדושת שמו, תדע לך שהוא כן שעד שלא באו אצל יחזקאל מה אמרו
לנבוכד נצר לא חשחין אנחנא וגו' הן איתי אלהנא וגו' יכיל לשיזבותנו,
לאחר שבאו אצל יחזקאל ושמעו התשובה אמרו לנבוכד נצר והן לא
להוי לך מלכא וגו' מן דנפקי מקמיה דיחזקאל נגלה הקב"ה ואמר לו
זקאל מה אתה סבור שאיני מתקיים עליהם אני עליהם בודאי
יד כה אמר ה' אלהים עוד זאת אדרש לבית ישראל אלא שביק להון ולא
א להון מידי אשבוק להון מהלכין על תומם הה"ד (משלי י"ט) הולך בתום
בטח מה עשו הלכו ופיזרו עצמן בין האוכלסין והוו אמרין והן לא מליל
להוי לך מלכא וגו' ע"כ, הנה למדנו מזה המאמר עצמת תומת בני יהודה
יה מישאל ועזריה ורב טוב לבית ישראל כלה שלא השתחוו כללם כלם
זכריה ומלאכי ויחזקאל והחרש והמסגר שם היו אלא הענין הוא שחנניה
אל ועזריה רצו לעמוד כנגד נבוכד נצר לתת פגם בע"ז שלו בעיר צלמו
לעיני כל קהל עם אף אם היה יכולת בידם לברוח ולהסתלק דאם לא כן
זו שאלה ומה זו תשובה אלא ודאי ספק היה בידם להטמן ולהסגר אלא
רצו וטעם השאלה אללי שהם נסתפקו במה שנסתפקו הבאים אחריהם
היה זה ע"ז או אם אנדרטיא של מלך וכמו שהרבינו החקירה על זה בטוב
ם ודעת למעלה בהקדמה בסוף מאמר שאלו תלמידיו את רשב"י עיין עליו,
היא ע"ז חייבים הם או לברוח והיא עצת יחזקאל או לעמוד ולעשות
ל עמו ואם היא אנדרטיא חייבים הם לעמוד על נפשם או להשתחוות

מדרש מגלת אסתר

או לברוח, ולכן ענה אותם יחזקאל חבי כמעט רגע כי הוא שוה לכל האנו
אמנם הם במדת טובם וקדושתם בחנו שיש בזה חילול השם כי הפירסום
כלם ולא רבים יחכמו לדעת כי אנדרטיא של מלך שריא וזה אומרם יא
הדין לצלמא סגדין ליה כל אומיא כ"ש וכ"ש שהיתה ע"א גמורה כמו שכת
במאמר שאלו תלמידיו וכו' וכמו שיתבאר בפסוק ישנו עם אחד בכ"ד ומ
בחרו מות מחיים לא כן בני ישראל כי השרים והנגידים נחבאו אל הכלי' ומ
לעצת ישעיהו חבי כמעט רגע עד יעבור זעם ובאו במערות צורים וב
עפרים הנחבאו ולא רצו לעמוד בנסיון ולא בבזיון, ככה ענין מרדכי ואנשי
כי בני דורו העלו אבר כנשרים והרחיקו נדוד למען לא יתפשו ולא יתג
בפת בג המלך ובצלמו של המן שהיה לו ע"א חקוקה על לבו כדאיתא במ
רבתי (פ"ז) לאחשורוש וכמו שכתבנו למעלה בפתיחה י"ב וכמו שיצא בי
של דברים באורך בפסוק ויהי כאומרם אליו ובפסוק ויאמרו נערי ה
בס"ד, ובודאי כי השלמים האלה חלפו עברו ועמדו מנגד לא כן מרדכי הנ
כי עמד בסעודה ולא אבה ליטמא וליהנות ממנה וכן משמע בגמ' (מג
פ"ק) לעשות כרצון איש ואיש לעשות כרצון מרדכי והמן, מרדכי דכתיב
יהודי ושמו מרדכי. המן דכתיב איש צר ואויב הנה שבא עד המלך
שניהם וצוה לעשות דבר שניהם והוא עה"ד שכתבנו למעלה אצל והשתיה כ
שיש עינך עליו, וכן הענין בהשתחוית המן כמו שנאמר למעלה כי היה ע
לפניו ולא קם ולא זע ממנו טעמו וראו אימות זה ממ"ש ובראות המן
מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו וגו' וכן הוא אומרו וכל זה א
שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך
זה דבר במר נפשו באומרו כי לא היה מתרעם על שלא היה משתחו
במציאות ההשתחויה כי הוא ידע מתי שוא הם המשתחוים אליו ועם
ישראל תורת אלוהם בקרבם לא ימעדו אשורם מני דרך ישרה ולא יטו א
התורה אבל מצדדים עצמם שלא לבא לכך. לא כן מרדכי שעומד לפניו להק
את שיניו ולא קם ולא זע זאת רעתו כי מר כי נגע עד לבו וז"ש וכר
המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע כי היה לשטן לו להכעיסו בש
בשער מדי עברו ולא קם ולא זע ועל כן אמר לאשתו ולכל אוהביו בכל
אשר אני רואה את מרדכי ולא הזכיר ולא קם ולא זע כי לא הקפיד
על הישיבה כי לא היה מחשיבו להטמן ולהסגר בביתו רק מתכוין למרות
כבודו, והוא האמת והצדק עה"ד שכתבנו למעלה בפתיחה י"ב כי לא בג
לבב עשה זה אלא לכפר על כל הקהל עיין שם. ועל כן היה ממציא נ
לפניו ולא זו בלבד כי גם כאשר אמרו לו עבדי המלך שיגידו הדבר ל
ענה אותם קשות ועזות כאשר תראה בבואנו שמה בס"ד, ומזה היתר הקו
מבואר, גם דברי המדרש שהבאנו למעלה שנשאל אל אליהו אם יש אדם
ויען כי יש ומרדכי שמו מבואר כי היתה השאלה אם יש עומד בפרץ מ
שמו יתי' בפרהסיא והיה המענה כי מרדכי הוא כמו שנתבאר. והנה אות
על

דברי אלה בבי מקומות הללו חנניה מישאל ועזריה ומרדכי כי כוונת
בפר על כל עדת ישראל. איתא בש"ר (פרשה ט"ו) בפסוק ויאמר ה'
ה ואל אהרן בארץ מצרים אמרו לו להקב"ה כל כך למה, אמר להם
ניס שאני עמהם אין כועלים שם רע וכו' בבבל הייתי עמהם וכמלאת
שנאמר (דניאל ג' י"ג) הן איתי אלהכא די אנחנא פלחין, בעדי הייתי
מלאת שלמה שנאמר ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ע"כ. הנה מבואר
יכיל כי מיאון חנניה מישאל ועזריה ומיאון מרדכי לא עליהם בלבד היה
על כל עם בני ישראל עד שבוראם משתבח בכל העדה בעדם, עוד
רבתי דאחשורוש (פרשה ו') איש יהודי היה מלמד שהיה מרדכי שקול
משה בדורו דכתיב (במדבר י"ב ג') והאיש משה ענו מאד, מה משה
רץ דכתיב (תהלים ק"ו כ"ג) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ
ף מרדכי כן דכתיב דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו מה משה
ישראל תורה דכתיב (דברים ד' ה') ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים
כי כן דכתיב דברי שלום ואמת וכתיב אמת קנה ואל תמכור ע"כ.
ה"ר יוסף עטיעלאק ז"ל פי' כי באו לסלק ג' גנויות שאפשי ליחס
הא' מדת הגאוה לבלתי הכנע לאיש אשר גדלו המלך והשנה משחקת
כי לא חמל על עם ה' אלה. והבאים את ריחם בעיני המן לתת חרב
ורגם על לא חמס בכפם רק בשבתו ופסוק לווח כי הגידו לו את עם
ג' ביטול תורה שאם הוא היה כל היום יושב בשער המלך ואחר התשועה
ל בית המן תורתו אינות כעסית, כנגד הא' אמר שהיה שקול כמשה
ו מאד ולא עשה זה על כל הגאוה חלילה רק על לד היהדות והחסידות,
ג' אמר שאדרבה עמד בפרץ כי לולא מרדכי היה הב"ה עושה כלה
ם של ישראל. כנגד הג' אמר כי כמו שמשה למד תורה לישראל אף
ו, והכ"ל בביאורו. ראשונה יש לדקדק על הראיות שהביא אם מה שהביא
ד בפרץ מדכתיב דורש טוב לעמו ומשם אין ראיה דדורש טוב לעמו
ודבר שלום שהוא על מה שהוא שם כי היה דורש טובתם ושואל בשלומם
היותו גדול ליהודים זהה דעתו עליו ולא יעפל בעניניה' קמל"ן דורש
ו. אם מה שהביא ראיה שמרע"ה למד תורה לישראל מדכתיב ראה
תכם ומי שני מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה שהוא עדות
עדיף ממה שהוא אומר על עצמו כ"ש וכ"ש וכי ראיה בעי על שמשה
ה לישראל ומי לא ידע בכל אלה ושגור בפי בני ישראל הקטנים עם
משה רבנו ועוד יש לדקדק בשלמא משה שלימד תורה לכל ישראל
יו כלם במקום אחד במדבר מלויים אללו, אבל מרדכי היאך לימד תורה
מרכיות, עוד דברי הראיה שהביא מפסוק דברי שלום ואמת ובמור הדבר
ר אגרות הפורים קאמר שלא אליהם דברי שלום ואמת לקיים את
מים האלה בזמניהם, ומה ענין ללימוד תורה תדע שהרי דבר זה אסתר
קר ומרדכי כעפל אליה שכן כתיב ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל
ומרדכי

מדרש מגלת אסתר

ומרדכי היהודי וגו׳ ונודע כי לא למדה אסתר את ישראל תורה ומנכ
והתשובה הם ז״ל הוקשה להם דבר כרוז זה איש יהודי היה בשושן
וכבר ראית את הלשון אשר עבר עלינו בביאורו למעלה כי לא היה
שם, ואם על שהיה כשר הרי רובו של אותו הדור כשרים היו ושם
ומלאכי והחרש והמסגר אלף וכמו שקדם, ולכן ביארו שהכתוב הואיל
לדעת דבר אסתר כי היתה בביתו ושכבה בחיקו ומשם זכתה למלו
בשבחו שלא נחשב כי הצלת ישראל הבאה על ידי אסתר בת דודו ה
כמעט בטוב הזמן. ולכן הודיעונו כי לאו חדא היא לו וכי הוא מתח
סופו היה כשר וכדאמר ר׳ יוחנן התם כל מי שנאמר בו היה הוא
ועד סופו ועל כן אמר כי זה נקרא איש דומה למרע״ה שנקרא איש וה
ולא למדו שהיה עניו כמשה ואעפ״י שהיה כן כי לא אמרו מה משה
מרדכי כן ולא באו לענין זה רק שנא׳ בזה איש ובזה איש לענין עומ
ולמדם תורה לבני ישראל ואמר כי כמו שמרע״ה עמד בפרץ לפניו ב
עשה מרדכי בתפלותיו ומעשיו הטובים וכמו שכבר הקדמנו בזה כי ל
אזי חיים בלעונו להיותנו מלוכלכים עונות וחטאות כמו שנאמר בשכ
במקומו תראה אשר פעל ועשה בבא עליהם צרה ולוקה הגם כי
כאשר עשו הנביאים והצדיקים העומדים שם אשר הרחיקו כדוד
שם נפשו בכפו לכפר על בני ישראל וללמד עליהם זכות אחר שי
בע״א, לא לבד ממעט עצמו אבל ממזיק עצמו, ושב ונותן בה פגם עה״
והביא ראיה ממ״ש דורש טוב לעמו כי אחרי שכבר קדם אומרו איש
וא״ר יוחנן מתחלתו ועד סופו כאמור. אין צורך עוד לאמר דורש
ואם בא לספר בשבחו היל״ל עושה טוב לעמו מאי דורש טוב, והני
דברים צדיקי׳ במקומם ימלאו בס״ד ושם נדבר עוד בו, ומתוך זה הוצרי
כי דבר דורש טוב הוא שהיה תמיד עומד בפרץ כמרע״ה אם לפניו
לפני עמו כי ראינוהו מכריז על בני ישראל שלא ילכו למשתה כמו שי
גם הוא אחרנו והוא שקבץ אותם ולמדם לשוב אל ה׳ וכמו שי
המתרגם בס״ד לא שמענו שעשו כן הנביאים והחכמים אשר היו ב
ועוד ידענוהו ישראל אשר הי׳ לבו חרד על עם ה׳ וכמ״ש אפשר לצדקת ז
שעתיד דבר גדול לישראל וכו׳ וכמו שיבא בסמוך בס״ד ומלבד דב
וזעקתם אשר למדו ממנו בני ישראל וכמו שקדם בדבריהם ז״ל בן שי
ישראל בתפלה וכמו שבא בפתיחה י״א לעיל עיין עליו. ומה מתר
שהוכיחו זה מפסוק ראה למדתי אתכם ולא מפסוק ואת התורה ביעק
הצלה כמ״ש כי כל האיש אשר הלך וגו׳ ואתם הדבקים בה׳ אלה
כלכם היום וסמיך ליה ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים צדיקים
הצלתכם ודבקותכם בה׳ אלהיכם אשר על כן אתם חיים אלא הוא מי
אתכם חקים ומשפטים צדיקים ולכך הביא ראיה למה שלא היה
כמו שבא בספקות כי אין הכוונה רק להורות כי הלימוד גרם ק

רדכי. האמנה מכין שלמד מרדכי תורה לישראל דאמונה יש להוכיח אמרינן בגמרא (מגילה פ"ק) ויקח המן את הלבוש וגומ' אזל ואשכחה תבי קמי דמרדכי וקא מחוי להו הלכות קמיצה וכו' הנה מעשה רב למד תורה, ובמדרש רבתי דאחשורוש (פרשה ו') כתוב לאחר שעשה ך אגג מרדכי ומלאו שהיה יושב בבית המדרש והתנוקות יושבים לפניו מתניה' ועוסקים בתורה והיו צועקים ובוכים ומנה אותם ומצא שם עשרים אלף תינוקות והשליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם ואמר למחר אהרוג אלו התינוקות תחלה ואח"כ אתלה מרדכי והיו ם מביאות להם מים ואומרות להם בנינו אכלו ושתו קודם שתמותו אל תמותו ברעב מיד היו מניחי' ידיהם על ספריהם ונשבעים בחיי בינו לא נאכל ולא נשתה אלא מתוך תעניתנו נמות. געו כלם בבכיה לתה שועתם למרום ע"כ, והביאו ראיה מפסוק דברי שלום ואמת ביען ם השם קשים מאוד ליישבם אם לא בזה וזה שהם ראו כי אגרות לו שלא לצורך ביען כבר קדם קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ' יעבור להיות עושים את שני הימים וגו' בכל שנה ושנה וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מתוך זרעם א"כ מאי עוד אסתר לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית לקיים את ימי הפורים מניהם ונבוכו בהם המפרשים כאשר תראה בדבריהם שמה בס"ד ועוד כי אסתר ומרדכי ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי וגו' בן אמר וישלח ספרים ולא קאמר וישלחו על כן אמרו כי דבר ותכתוב שכתבה לחכמים קבעוני לדורות וענין וישלח ספרים הוא מה שכתב להם עסוק בתורה יזכרו וישובו אל ה' הגומל להם טובות ויקבעו לימוד תמיד י שלום ואמת ובמקומם יתבררו ויתלבנו כתובים הללו בס"ד ודי זה לביאור דבריהם ז"ל:

הוני' משה בנו מדקדק אני מאד במאמר הקודם הוא פסוק דברי שלום ואמת, ואחר כך פסוק דורש טוב לעמו, וי"ל כי שלשתי' הוכיחו אים יהודי כפי סדר הכתוב, לאחר שהיה שקול הוא מבואר איש איש, ימו מאומרו היה בשושן וכו' ופירושו עם מה שאמר הרב ר"י טאיטצאק גנות הבי' היה כי לא חמל על עם ה' והבאיש את ריחם בעיני המן ב בידו להורגם על לא חמס בכפם רק לשבתו ופסוק לוח כי הגידו ם מרדכי וכנגד זה אמר שאדרבא עמד בפרץ כי לולי מרדכי היה הב"ה יה בשונאיהם של ישראל עכ"ל, וזה הוכיחו מאומרו היה בשושן הבירה, ל תחשוב שבשבת היות מרדכי בשושן הבירה באה ונהייתה כל הרעה ישראל כי לולי שנאת המן עמו לא היה נוגע בם וזו השנאה לא באה בשבי' היות מרדכי בשושן ולא יכרע ולא ישתחוה, והוא אמר בכל אני רואה את מרדכי וגו' ולז"א בשושן וכו' כלומר אדרבא בשבת כי בשושן באה תשועת ישראל על ידו מה שלא היה אם לא היה מרדכי בשושן

מדרש מגלת אסתר

בשושן וכאשר דרז"ל, במרדכי ילע וגו'. לגי הוכיחו מאומרו בן יאיר ו
כמו שהם ז"ל אמרו בן יאיר בן שהאיר עיני ישראל בתפלתו כאומר אכו בן
עיני ישראל בתורתו כי תורה אורי וז"ם מה משה ליעד וכו' כמלא
סדר כתו' איש יהודי, והה"ר אליעזר מגרמישא זלה"ה כתב וז"ל, ב
להקדים איש ימיני לאיש יהודי כי אביו מבנימין ואמו מיהודה וכתיב לנ
לבית אבותם. אלא לפי שהתפלל דוד זכרני יי' ברלון עמך כלומר זכו
בימי מרדכי כי המן נתן עשרת אלפים ככר כסף, ודוד נתן לצורך בית
ג' אלפים ככר זהב, וז' אלפים ככר כסף הרי עשרה אלף ככרי, וכתי
ככרים עשרת אלפים ע"כ :

האמנה במה שדלג המקרא משמעי לקיש אשר באות רב הדר
ויחסו בן יאיר בן שמעי בן שמידע בן בענא בן מולא ב
מיכה בן מפיבשת בן שאול בן קיש כדברי המתרגם בתוספתא. אומר
כן יסד מלך מלכי המלכים הב"ה במרום שנקמת ה' בעמלק תהיה ע"י שאו
לטעם אזכרנו עוד והוא לא כן עשה. והנה באה ונהיתה עתה ע"י
מרדכי ואסתר לכן יחסו לבן קיש כאילו נתק חבל היחס אשר ביניהם וה
יפלו וזה עלמו הוא בן קיש ולא נלטרך למה שנדחק הרא"בע כי אין זה
שאול ואנחנו בשם רבותינו הקדושים נזכיר שזה קיש אביו של ב

ואל יקל בעיניך זה שאמרתי לך כי הנה הוא לכל בר לבב למו
ולכלכל מחלת שני ספקות גדולי' ועלומים אשר יפלו בדבר
שאול ודוד ראיתי לזוכרם הנה אני היום ילדתים ולא נעזרתי בהיתרו
שעוררני אליהם יתי' שמו, הספק הא' בענין שאול זה תארו. אחרי שה
הסכימה חכמתו לתת המלכה לשבט יהודה לשבה ידועה אללו ומא
הזקן קיים זה בברכו את בניו לפני ה' לפני מותו (בראשית מ"ט י')
שבט מיהודה על מה ועל מה הסב המלוכה לקטן שבשבטים הוא בנ
נתנה ביד שאול אשר גלוי וידוע לפניו שלא יעשה הישר בעיניו ויש
אפו וחרפה היא לנו באומר כי מלכנו הראשון חטא ונפל בחרב פל
כמוהו יתברך קורא הדורות מראש ומשמיע האותיות לאחור אשר ל
לשאול והיא לא תכלה. הספק הב' בענין דוד זה תארו, אחרי שהל
בידינו בגמרא שנהדרין פרק כ"ג ר' יוסי אומר ג' מלות נלטוו ישראל
לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנו' להם בית
והיה חטא שאול על אשר לא נקם נקמת ה' בעמלק כמ"ש (שמוא
כ"ז) יען אשר מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך, ואומר קרע ה' את
ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך וגם אחרי מות שמוא
שאול לעלות אמר לו ויקרע ה' את המלכה מידך כאשר לא שמעת
ולא עשית חרון אפו בעמלק. ואדוני אבי ז"ל פי' כי זה טעמו של דב
לקלג בעת רעה ההיא למען דעת לדקות ה' שבב הוא יתי' בעת הנ
דבר העמלקים שפשטו על לקלג ודוד שכם בעז מתניו ויכם ויכתם

נהרג על שלא עשה במעשה זה, ואחרי שכן הוא למה לא צוה עוד על
ין עמלק והוא המלך הראשון העלוני האמתי ובידו נתן ה' תשועה גדולה :

התשובה אללי כי זאת מאת ה' צבאות יצאה הגדיל עצה הפליא תושיה
וזה כי נודע מדברי פסיקתא כי אין רשעים הללו נופלים
א ביד בניה של רחל דאמרינן התם אמר ר' פנחס בשם ר' שמואל בר נחמני
מורת אגדה היא ביד בניה של רחל עשו נופל דכתיב (ירמיה מ"ט ב') אם לא
חבום צעירי הצאן ולמה קוראם כך שהם קטנים של שבטים ע"כ ופרש מן
רע ביד בנימין כאשר שמענו כן ראינו פעמים כי בפעם הראשונה שהיה ביד
שע אשר היה מיוסף לא היה רק ויחלוש יהושע בלבד ומהטעם שיבא
כס אחרי כן היה על ידי בנימין הוא שאול ועתה ע"י מרדכי בן יאירי אם
יותו הוא הצעיר האחרון. אם מפני שכלם השתחוו לעשו בפגעו בו. לא
בנימין להיותו בבטן המלאה בעת ההיא וכמו שיבא בפסוק ויהי כאמרם
יו יום בש"ד, וזה טעם אשר לא יכול לו יהושע רק ויחלוש בלבד כי
"פ השתחוה אביו אליו הגם כי נלאתי בשערי בינה אל הה"ר אליעזר מגרמיזא
"ה דברים נפלאים שכתב וז"ל, ויחלוש יהושע לא הרגם מיד כי עמלק מכשף
ורואה במזל ובוחר כל מי שהיה עתו למות באותו היום ביום היה נלחם
בלילה, ומי שהיה עתו למות בלילה היה נלחם בו ביום, וזהו ויחלוש שהחלישם
שהגיע עתם למות עכ"ל. ובפסוק ישבו עם אחד אני עתיד להאריך בזה
"ד, ואף גם זאת פשוטו של מקרא שהחלישם בלבד והוא מהטעם הנז' לכן
יתי' שבב שישאלו ישראל מלך שלא כהוגן ויותן להם מלך באפו ובחרונו
יהיה מקו היסר של המלוכה רק מאותם שיפלו הנופלים בידם והוא שאול
בע בנימין וכאשר תעשה המלחמה הזאת יהיה בה קצת מגונם בשפש את
. חי ומאל על מיטב הצאן ואז יקים ה' את אשר דבר ביד הנביא הנאמן
בעתם רבה בשאלם מלך, ובכן תשוב הממלכה למקומה הטבעי לשבט יהודה
שמואל (שמואל א' ע"ו ל"א) וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם
בו להנחם הורה על מה שאמרנו כי בתת ה' את הממלכה ביד רעהו הטוב
יוסף כי נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם ממה שנתן הממלכה ליהודה
שאמר כי רעתם רבה באשר שאלו מלך. כי על שתים אלה יפלו ב' מיני
אם לא יוסרו ישראל על שאלם מלך יפול השקר אחרי שנאמר להם ואם
תשוב הממלכה אל יהודה יפול הניחום והחרטה אחרי שנתנה בידו בשכבר,
בנפול שאול ישולקו שתים אלה, כלל העולה כי כל הימים אשר מלך שאול
ישראל שאול הוא, ואיננו רחוק שהשכינה חכמתו ית' שיקרא שם שאול לשבה
כי מאיר דרכים שניה וכתיב (תהלים מ"ו ט') אשר שם שמות בארץ והמלכתו
רחל היתה מקרית והמקרה לא יתמיד ולא צוה עוד דוד אחריו במלוה הזאת,
משום שלא יהיה מזכרת עון לבית שאול ואי משום דלא אתי מזרעי של
ואין תפארתו של הב"ה במלחמה זו אלא ביד בניה של רחל כמדובר ולכן
צוה על ככה והוא מעצמו היה עושה מלחמה עם עמלק מדעתו כוונתו
ורצונו

מדרש מגלת אסתר

ורצונו יתי' לערוך עמלק מן הארץ ובכן הותרו ב' הספקות וידענו מה זה ו
לכן קיש שלא נזכר הנה ונכנס מרדכי במקומו כאלו הוא בן קיש אשר
ה' לעשות חרון אפו בעמלק :

אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהו
אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל :

אשר הגלה, בגמרא, אמר רבא שגלה מעצמו, ופרש"י מדלא כתיב
היה מן הגולה וכתיב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה מ
שאר הגולים גלו על כרחם והוא גלה מעצמו כמו שהיה ירמיה גולה מע
על שאמר לו הב"ה חזור ובמדרש לקח טוב כתוב אשר הגלה שגלה מע
כדרך שגלה יהויכין מעצמו ובמדרש בילקוט (סימן תתרכ"ג) ולמה ב' פע
אשר הגלה גלה עם גלות יכניה וחזר לירושלים והגלה אותו שנית כבוכד
עם גלות צדקיה וכו' שבא זה ולמד על זה כי בגלוי' הראשון לא גלה הו
היה כמו ירמיהו ככה עשו למרדכי והניחוהו ברשותו לעשות כטוב בעיניו ולא
זאת הוא גלה מעצמו להצטער בצער ובצרי הצבור כדרך השלמים, ובש
ברשותו חזר לירושלים, ובגלות שניה גלה עם האחרים ולא דרשו זה ש
מעצמו מדכתיב אשר הגלה דא"כ אשר הגלתה משמע כמו אשר והיה לפי
מובן ג"כ מעצמם ולכן פי' רש"י ז"ל מדלא כתיב אשר היה מן הגולה וכ
אשר הגלה עם הגולה וכו' ופירושו אשר הגלה הוא עם הגולה אשר היו
גולים משמע שהוא לא גלה עמהם מדקאמר אשר הגלתה כבר והה"ר כ
בר יעקב ז"ל כתב מה לנו עם הגולה אשר הגלתה עם יכניה לל
שמגדולי הדור היה כשעלה מלך בבל והגלה יהויכין גלו עמו השרים והחש
ואנשי הדור שכך תמלא באדם בראשונה בוחר בטוב ומניח מי שאינו טוב
ואם ילא באחרונה לוקח מה שהניח וכך היה מרדכי מן הגולה הראשונה
ומצאתי כתוב אשר הגלה מירושלים מלא ביו"ד ואין כן בכל המ
מלא והטעם לפי כי כל המגלות והנבואות יבטלו בבוא הגואל חוץ ממ
אסתר שנאמר וזכרם לא יסוף מזרעם לכך הוא מלא כלומר בחורבנה ובבנ
זכר הנס הזה ע"כ. ובדברי הה"ר אליעזר מגרמישא ז"ל מצאתי סמך לד
לספר בציון שם ה' סופי תיבות המן כלומר אפי' בבנין ציון כספר שמו ות
במה שעשה לנו במעשה המן. אך מ"ש ואין כן בכל המקרא מלא לא לד
במסרה יש ה' מלאי' בירמיהו סימן כ"ו ובד"ה ב' סימן כ"ה תמלאם

ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דדו כי אין לה אב ואם והנערה י
תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת :

ויהי אומן את הדסה, איתא בגמרא קרי לה אסתר וקרי לה הדסה ר
ר' מאיר אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה על שם צדקו
בין הצדיקים וכן הוא אומר (זכריה א' ח') והוא עומד בין ההדסים
במצולה ר' יהודה אומר הדסה שמה ולמה נקרא שמה אסתר שאומות הע

היו

ין קורין לה על שם אסתהר בן עזאי אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה
פני שהיתה בינונית לא ארוכה ולא קצרה אלא בינונית כהדס ר' יהושע בן
רחה אומר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה ע"כ. ופרש"י בין ההדסים
שר במצולה בין הצדיקים שגלו לבבל ובשכינה משתעי קרא ואסתהר ירח יפה
לבנה ירקרוקות היתה כהדס אלא חוט של חסד משוך עליה מאת הב"ה ולכך
יתה נראי' יפה לאומות העולם ולאחשורוש ע"כ, ומה שפירש הרב בין הצדיקים
גלו לבבל יתבאר בסמוך מדברי מסכת סנהדרין (פ"א). ומה שכתב ובשכינה
שתעי קרא אומר על תיבת והוא שהרמז לשכינה כמו שהתבאר בספר הזוהר
מקומות רבים וביחוד בפסוק (בראשית ח' א') והוא יושב פתח האוהל ובפסוק
שם ל"ג ד') והוא עבר לפניהם, והנראה בעיני בביאור המאמר הוא כי הם ז"ל
או שהיה שם האשה הזאת העלמוני אחד מהנז' והשני שהורה על תוארה
לפי זה יפול הספק אם העלמוני הוא הדסה והתוארי אסתר כמו בהדס הראשון
וא הדס כינן או שהיה השני העלמוני כמו הפיל פור הוא הגורל וזה האחרון
אה יותר אמת אחרי שעוד לא נזכר במגלה שם הדסה כי על כן היתה סדר
מאלה קרי לה אסתר וקרי לה הדסה עם שבמקרא קדם שם הדסה לשם
סתר. וכך היא הגירסא בספרים המדוייקים ומי שלא טעם זה הפך הגירסא,
חזור לענין כי על כן חלקו בדבר והמה ראו בה י' תארים, א' לדקתה שהיתה
דקת וכמו שקדם בפתיחה י"ב, וכמו שעוד יצא בפסוקים הקרובים והרחוקים,
' ענותנותה וכמו שנראה ממה שלא הגידה דבר ואת מאמר מרדכי אסתר
ושה וכמו שמתבאר מהמשכות הענין, ג' היותה יפת מראה אשר הוא המבוקש
אחשורוש וכמ"ש יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה. ד' שהיתה כמו
ן יפת תאר אשר זה שלמות גדול יותר מן הראשון אשר לרוחק מציאותו כפרד
"ם כלמד לאחר לא הזכירוהו וכמו שכתבנו בביאור הפסוק ההוא, ה' היותה
ושאת חן בעיני כל רואה. והנה ר' מאיר רמז אל הראשונה ואמר ששמה העלמוני
סתר ושמה היחסיי הדסה והוא על שם לדקותיה בין הצדיקים וענייננו מתבאר
גמ' (סנהדרין פ"ק) איתא התם (זכריה א' ח') ראיתי הלילה והנה איש
וכב על סוס אדום והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה, ראיתי הלילה א"ר
חנן בקש הב"ה להפוך את כל העולם כלו ללילה והנה איש רוכב אין איש
לא הב"ה שני' ה' איש מלחמה, על סוס אדום בקש הב"ה להפוך את כל
עולם לדם כיון שנסתכל בחנניה מישאל ועזריה נתקררה דעתו שנאמר והוא
ומד בין ההדסי' אשר במצולה ואין הדסים אלא צדיקים שנאמר ויהי אומן את
דסה ואין מצולה אלא בבל שנאמר האומר לצולה חרבי ע"כ, הנה ביארו
יבת עומד בין ההדסים כמו ותעמוד מלדת ותעמוד השמן, אשר הם לשון הפסק
בן אלו עתידים לפרש ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית מדברי רז"ל בפ"ד,
בן הענין פה כי היה רוצה להפוך העולם כלו ללילה ולדם והפסיק הדבר
פני לדקות ההדסי' הם הצדיקים וא"כ הדסה ר"ל לדקת ואתא ר' מאיר ואמר
אסתר הרי היא כאחד מן הגדולים אשר עליהם העולם עומד כי כמו שמלאת

הרועים

מדרש מגלת אסתר

הרועים האלה כפרו על כל קהל ישראל על עון השתחוית צלמו של כבו
כלל כן האשה הגדולה הזאת כפרה חטאת הקהל בדבר המשתה וכמו שב
להלן בביאור הפתיחות בפתיחה י"ב, וזהו שדקדק ר' מאיר לדקותיה בין הצדיק
אשר היא הגירסא האמיתית בלי ספק ועלה קאי וכן הוא אומר והוא עומ
בין ההדסים וכהא דר' יוחנן בגמ' (סנהדרין פ"ק) כמו שנאמר בשבב. ו
יהודה אמר הדסה היא שמה העיקריי ולמה נקרא שם היחס שלה אסת
ומפני ענותנותה כי רבה וכמו שתרגם המתרגם אסתר דהוו קרין לה על ש
הות צניעא בביתא דמרדכי שבעין וחמש שנין, ולא חזית אפי גבר אלהן אנ
דמרדכי וכן יראה ממה שהוכיחו זה מפסוק אין אסתר מגדת וגו' הוא הש
ולא הוכיחוהו מהראשון לא הגידה אסתר כי שם יורה יותר ענותנותה כי ג
בגדולתה אל מעלת המלכות לא סרה תומתה ממנה ואת מאמר מרדכי אסת
עושה כאשר היתה באמנה אתו וכן במדרש בילקוט (סימן תתרנ"ב) הי
אסתר בנערותה והיא בזקנותה היא אסתר משנכנסה למלכות והיא אסת
עד שלא נכנסה למלכות. הנה שדרשו תיבת היא ע"ד ויוסף היה במצרים הו
הושע בן נון כי לא זחה דעתם עליהם עם שעלו לגדולה, והרב ר' נחום ב
יעקב ז"ל כתב ונקראת אסתר לפי שהסתירה ענייה שנאמר אין אסתר מגדו
וגו' והא' נוספת כאל"ף אבנטי ע"כ, הנה שגם אסתר הוא מלשון סת
והא' נוספת כאלף אבנטי ובן אקדח אשכר והן הן דברי ר' יהודה ור' נחמי
אמר כי שם אסתר מורה על טוב המראה אשר דרש אחשורוש ואחר
שמלא את נפשו ראוי שתקרא על שם המליאה ואף כי היתה כמו כן יפ
תאר לא קראוה בנות ושרות ופלגשים אלא על המבוקש מהמלך והוא יופ
המראה ולכן קראוה אסתר מלשון אסתהר שפירושו סהר להורות יפה כלבנ
והוא טוב המראה כאמור, ובן עזאי אמר כי אדרבה שלא שינו את שמה לו
ומפני שנמצא בה רבו יתירא מהנדרש והמבוקש ולכן צריך שינוי השם והו
שאמר שנקראת הדסה על שהיתה לא ארוכה ולא קצרה אלא בינונית כהדס
הוא מורה בלי ספק על יופי התאר והגבלת האברים על מתכונתם בדקן
אמצעי אשר הוא השלם ור' יהושע בן קרחה ראה על הנאמר ספק איכ
קטן והוא דא"כ שהיתה יפת תאר ויפת מראה כדברי בן עזאי למה טרח וכת
לן קרא ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה וכי מיגרא בעי ולמה לא תמל
חן לכן אומר כי תיבת הדסה מורה ירקרוקית והוצרכה לחוט של חסד כי ע
כן לא נזכרה עוד בשם זה וכן דקדק רש"י ז"ל שכתב ירקרוקית היתה כהדס אל
שחוט של חסד משוך עליה ובתיבת אלא רמז למה שכתבנו והוא מבואר והש"
יצחק הכהן ז"ל הטיב אשר דבר בענין שינוי זה השם וז"ל יותר נראה שמרדכ
עצמו שכה שמה אסתר שהוא שם פרסי טרס תלקי' לבי המלך כדי שלא ירגיש
עמי הארץ ולא היהודי שהיא יהודית כי יש שמות יקשימו עליהם היהודי
בקריאת שמם והיה שם הדסה מורגל להם לכנותו על הנשים ושם נקט
אל הפרסיים ושנוי שם זה היה סבת ההסתר כמו שהיתה סבת שנוי שם יוסף

בתחלת

בתחלת פרסום גדולתו שלא בא עניינו באזני בית אביו שאם יקראוהו יוסף אי אפשר שלא יתעוררו עליו ובפרט בבא אחיו לפניו עכ"ל, עוד בגמרא (מגילה פ"ק) כי אין לה אב ואם וכתיב ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב חסדא עברתה אמה מת אביה ילדתה אמה מתה אמה פרש"י ובמות אביה ואמה למה לי כי אין לה אב ואם אלא ללמדנו בא ואפי' יום אחד לא היה לה אב ואם שכיון שהרתה אמה מת אביה נמצא שלא היה לה אב משעה שנראה לקרותו אב וכשילדתו אמו מתה, ולא נראת לקראת אם ע"כ והן אמת קשה שני שיהיה מיותר כי אין לה אב ואם הוא הראשון במקרא ואין דרך היתור להיות רק השני כי אחרי שקדם הראשון שורת הדין שנשאל על השני למה לי וזה הביא לקצת ספרי' להגיה הגמרי' ורש"י וכתבו כי אין לה אב ואם ובמות אביה ואמה למה לי והגיהו ברש"י ובמות אביה ואמה תו למה לי מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם והגירסא הראשונה מצאתי בספרים המדוייקים ומי שלא טעם דובשה הגיה אותה וכל בן דעת יתן לבו אליה וזה כי אם הכפל הוא ובמות אביה ואמה בלי ספק הוא המלמד עוברתי' אמה וכו' כי לכן נכפל' והיאך מלמדנו זה באומרו ובמות אביה ואמה כי אדרבה יורה שהיה זמן שהיה לה אב ואם ומתו ובשלמא כי אין לה אב ואם מורה על שבשום זמן לא היה לה אב ואם, והיכי משכחת לה אלא שעיברתה אמה מת אביה וכו', והיכי דייק לישנא דרש"י אלא ללמדנו בא שאפי' יום אחד לא היה לה אב ואם נראה שהוא דבר כי אין לה אב ואם, ועוד כי אין מקום לשאלת למה לי כשיהיה ובמות אביה ואמה מיותר כי לא יתקשר לקחה מרדכי לו לבת עם כי אין לה אב ואם אם לא שיאמר ויקחה מרדכי לו לבת, וגם זה לא יתכן כי נראה שהיה זמן מה לא לקחה מרדכי ואין מאסף אותה הביתה, מה שלא יורה כן מאמר ובמות אביה ואמה כי ב' במות ב' הזמן כמו (בראשית ל"ו י"ח) בצאת נפשה כי מתה, בבא ישראל מצרימה. בצאת ישראל ממצרים וכאלה רבות. ומעתה ביאור הלשון אחר שהיה לו לכתוב ובמות אביה ואמה אשר הוא הנאות מהטעמים הנאמרים אם כן כי אין לה אב ואם למה לי, אמר רב חסדא עברתה אמה וכו' והדבר כי ענין ההולדה מיוחסת אל האב, והלידה אל האם ועל כן ביום שנשלם עבורה שאז היה ראוי שיקרא אב אחר שהוא מהמצטרף כי אין שם אב ואם נופל כי אם למי שיהיה לו או בן או בת שאז היה ראוי שיקרא אב מת, וביום לידתה מתה אמה באופן כי אין לה אב ואם כלל, ומעתה ביאור ב' ובמות ב' הזמן כמו שביארנו או ב' בעבור כמו התשחית בחמשה, (הושע י"ב י"ג) ויעבוד ישראל באשה ואם תפרשהו ב' הזמן יהיה ביאורו ובעת מות אביה ואמה תכף לקחה מרדכי לו לבת וענין אביה ואמה כענין (בראשית מ"ד כ"ט) והורדתם את שיבתי ברעה שאולה שפי' רש"י עכשיו שהוא אצלי אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו ואם ימות זה דומה עלי ששלשתם מתים כאחד וכענין (רות א' ה') ותשאר האשה משני ילדיה ומאישה כי בהיות בניה בחיים היתה מתנחמת על מות בעלה כי על כן אמר ותשאר היא ושני בניה

כי

כי לא ידעה אמנות בהיות עמה שני בניה ועתה במות אישה באו עליה שכול ואלמון ביום אחד וכן בדבר אסתר כי במות אמה מתו גם שניהם אביה ואמה ויראה ביאור זה מדבריהם במדרש (ב"ר פ"ד) איתא התם רבנן אמרין כל מי שנאמר בו היה זן ופירנס וכו' מרדכי זן ופירנס. א"ר יודן פעם אחת חזר על כל המניקות ולא מצא אסתר לאלתר מניקה והיה מניקה הוא, ר' ברכיה ור' אבהו בשם ר' אלעזר בא לו חלב והיה מניקה. כד דרשה ר' אבהו בציבורא גחוך ציבורא לקליה אמר להון ולאו מתניתא היא ר"ש בן אלעזר אומר חלב הזכר טהור ע"כ. והה"ר אליעזר מגרמישא ז"ל כתב וז"ל ובהגיע תור אסתר בת אביחיל דוד מרדכי דד כתיב שהניקה אילת אהבים זו אסתר ע"כ, והן אמת היה לו לדרוש זה בפסוק ויהי אומן וגו' בת דדו כי גם הוא חסר וקרי ביה דדו בדגש. ועניינו כאשר ישא האומן את היונק אלא שכ"ל שלא בחר בזה מפני שיש לאומר שיאמר דלגופיה איצטריך והוי כמו והיו מלכים אומניך אמנם בפסוק דד מרדכי הוי מיותר כי כבר נזכר שמו למעלה בת דודו באופן דיתיר וקשיר דרים. ומעתה אם אינו ענין לבת דודו תנהו ענין ללקחה מרדכי לו לבת שהניקה משדיו כדמפרש בדד מרדכי וזה מורה על שמתה אמה בזמן היותה יונקת וילדה ב' במות שיהיה ב' הזמן כאמור ואם תפרשהו ב' בעבור כך תפרשהו ויהי אומן את הדסה כמו (ישעיה מ"ט כ"ג) והיו מלכים אומניך דמניק ליה ושרותיהם מניקותיך משמע שאומן הוא מגדל. היא אסתר בת דדו כי אין לה אב ואם כי לא היה לה בשום זמן אב ואם כי לא ידעה אותם והם לא הכירוה ובעבור מות אביה ואמה לקחה מרדכי לבת ובב"ר הורו לנו ביאור כפלא בויהי אומן את הדסה, איתא התם פ"א ר' הושעיא רבה פתח ואהיה אצלו אמון וכו' אמון מוצנע היך מה דאת אמר ויהי אומן את הדסה ע"כ הרי שביאור ויהי אומן ויהי מצניע שמור והצניע אותה כל אשר מלאה ידו ואח"כ בעל כרחו ובעל כרחה נלקחה וכמו שיבא עוד :

ובגמרא (מגילה פ"ק) לקחה מרדכי לו לבת תאנא דר' מאיר אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר (שמואל ב' י"ב ג') ולרש אין כל כי אם כבשה אחת אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדיו מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת, משום דמפתו תאכל ותהי לו כבת אלא כבית הכא נמי כבית ע"כ, הן אמת יומים ושנים ישבתי משומם ומרעיד על מה דברו חכמים דבר זה כזה וקיימו וקבלו אותו בכל מקו' עד שאפי' אחרי שנלקחה לבית המלך והמלך נקחה לו לאשה וימליכה תחת ושתי אמרו שהיתה יוצאת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחקו של מרדכי וכמו שיבא עוד בפסוק כאשר היתה באמנה אתו כי שם דרשוהו הם ז"ל והדבר זר מאד ואנשים מבני ישראל רבים ונכבדי' מהם הסתירו פנים ממנו ומהם חזקו פניהם להכחישו. והמהדרי' מן המהדרי' אמרו שהיתה ארוסה למרדכי אחרי שהם ז"ל אמרו שהיה לבית ועוד לא הגיע לישא אותה ונלקחה לבית המלך, ואני בעניי תמיד אחזיק בשולי מעילי רבותינו הקדושים לא אטה ימין ושמאל מדבריהם . אבל קשה עלי הדברים האמורים

הנאמרים ועוד כי יגיעו מקרא לומר דבר כזה זר ומעשו נכריה עבודתו ויאמרו אל תיקרי לבת אלא לבית. ולבי אומר לי כי כל עוד שילא דבר מפי הקדושים ז"ל זר יותר ויותר יהיה חזק האמות בצדק כל אמרי פיהם אין בהם נפתל ועקש וכי ראה ה' בעניי האיר עיני בדבר הזה לדעת ולהודיע אמתת דבריהם ולתשובה אומר כי סברא ישרה ומקבלתם הטהורה ומשמעות מקראות הביאם לזה, והדבר כי הם ז"ל קבלו כי אסתר היתה רבת בשני' כדאיתא בב"ר (פרק ל"ט) איתא התם ואברהם בן שבעים וחמש שנה הה"ד ויהי אומן את הדסה, רב אמר בת ארבעים שנה היתה, ושמואל אמר בת שמונים, רבנן אמרי בת שבעים וחמשה ר' ברכיה בשם רבנן דתמן אמרין אמר הקב"ה לאברהם אתה יצאת מבית אביך בן שבעים וחמשה שנים חייך אף גואל שאני מעמיד ממך יהיה בן שבעים וחמשה שנים מנין הדסה ע"כ, הנה כי לפי שראו שם הדסה כי עוד לא נשתמש בו כמו שאמרנו תמהו למה לאמר פה וז"ש הה"ד ויהי אומן את הדסה כי לולא דרשת רבנין לא ידענו טעמו של דבר ואגב הודיע דעת רב ושמואל וכאלו אמר לרבנן שומעים דמסתבר טעמייהו, והה"ר אליעזר מגרמישא ז"ל כתב וז"ל בת הדס"ה שנים היתה עם הקריאה הרי הם כאברהם בן ע"ה שנים בצאתו מחרן ע"כ עוד כתב א"בת ח"יל ג"י זו אסת"ר הדס"ה, ועוד צריך להקדים דבריהם ז"ל בגמרא (סנהדרין פ"ט) אל תחלל את בתך להזנותה (ויקרא י"ט כ"ט) ר' אליעזר אומר זה המשיא בתו לזקן, ר"ע אומר זה המשהא בתו בוגרת. אמר רב כהנא משמיה דר"ע איזהו עני רשע ערום זה המשהא בתו בוגרת ע"כ. ומעתה אורו עינינו בדבריהם ז"ל שאם כפשוטו של מקרא לקחה מרדכי לו לבת האיך השהה אותה כ"ב שנים והא קא עבר על אל תחלל את בתך להזנותה לכן אמרו אל תיקרי לבת אלא לבית שלקחה לאשה וזהו לקחה לשון כי יקח איש אשה ואל תתמה על שקראה נערה כי כן דרך המקרא ויהושע ע"ד נאמן, ומשמעות מקראות כי לא תמצא בכל המגלה שסובחה אסתר או שנקראה בשם בתולה וזו ראיה גדולה כי היתה בעולת בעל ולכן לא קראה רק בשמה או בשם נערה פעם אחת והנערה יפת תואר וטובת מראה ולא אמר והבתולה טובת מראה מאד בתולה כמ"ש ברבקה ועמוד על זה, ותיבת לקחה מרדכי לו לבת גם הוא יורה כי לאשה לקחה מלשון כי יקח איש אשה ויותר מזה תיבת לו מורה באצבע על הנאמר דאם לא כן מאי לו ודי לקחה לבת אמנם תיבת לו מורה כי לו ולעצמו לקחה וכהא דאמור רבנן. (יבמות פ"ד) ת"ר יתום שבא בלא אשה שוכרין לו בית ומציעין לו את המטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו אשה, די מחסורו זה בית, אשר יחסר זו מטה, לו. זו אשה וכן הוא אומר (בראשית ב' י"ח) אעשה לו עזר כנגדו, הנה תיבת לו מורה על האשה, ובתוספתא דתרגום כתוב וכד מית אבוהא ואימא נסבה מרדכי ליה לאיתו והוה מרבי להסיך ברתא, ואל תתמה על אומרו יבקשו למלך בתולות יפות מראה כי כבר אמרו ז"ל במדרש רבתי דאחשורוש (פ"ו) ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ולמד שאף הנשואות הביאו לפניו והוא

שאמרו

מדרש מגלת אסתר

שאמרו בגמרא (מגילה פ"ק) בקש לטעום טעם בתולה טועם טעם נשואה טועם וכמו שיתבאר שם בס"ד. האמנה שיפא דהאי מלתא דמכלתין קשיא מה ענין הכנסה להיות לו כבת, ויראה שהדבר הוא על מ"ש ובחקו תשכב כי הוא להתחממ' בלמרה ובחמימותה וכענין אבישג השונמית (מלכים א' א' ב') ושכבה בחיקך וחם לאדוני המלך, והה"ר בנימין אשכנזי בן הרבי מאיר הלוי ז"ל כתב בפי' הכתוב שמצד שהיתה אסתר בת דודו ולא היה לה אב ואם ומצד היותה יפת תואר וטובת מראה לא רצה מרדכי שתהיה ביד אחר שמא יכשלו ביופיה כי אין אפטרופוס לעריות אמנם בשלקחה מרדכי לו לבית כדברי רז"ל לא היה מצד יופיה כי לא לקחה לשם יופי כי אם להיותה יתומה, והנראה בעיני כי בא להגיד לנו בזה של מרדכי הצדיק כי עם היותו מגדולי היהודים ורצוי למלך אחשורוש כאשר כתוב בירושלמי בתרגום פסוק וכל עבדי המלך אשר בשער המלך וגו' כי שלחו אחשורוש כאשר מרדה עליו השיכדי"א אותו ואת המן הרשע שרי לצבאות וכמו שיבא שם, ובמה יתרצה זה אל אדוניו כי אם בכלי חמדה כזה ובפרט כי לא היה לו שום מונע אנושי, ראשונה ויהי אומן את הדסה ומי יאמר לו מה תעשה כי הוא האומן, שנית שהיתה בת דודו ואין לה גואל קרוב ממנו וזהו היא אסתר בת דודו באופן כי לכל אשר יחפוץ יטנה. שלישית היותה מנה ראויה להתכבד בה והנערה יפת תואר וטובת מראה אשר כדרש ואשר לא כדרש וכמו שקדם. רביעית כי היא לא תסרב ואמרו בשום אופן ביען מעת מות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת והאב זכאי בבתו באופן כי לא מנעו מעשות זאת כי אם יראת השם אשר על פניו והוא הסתירה בכל אשר מלאה ידו עד עת השמע דברים המלך ודתו וגו' כי אז לוקחה בעל כרחו ובעל כרחה וכמו שעוד יבא בס"ד ושוב כי ארכו לי הימים מצאתי אל הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל שהאריך בזה וז"ל ויש לי לדקדק כפי קבלתם ז"ל שאמרו עברתה אמה מת אביה וכו' כי אמר הכתוב כי מרדכי גדלתה מימי ינקותה וז"ע ויהי אומן כי לשון זה לא מצאתיו רק על ימי הגדול והיניקה (במדבר י"א י"ב) כאשר ישא. האומן את היונק והיו מלכים אומניך ותהי לו לאומנת וגו' עדים נאמנה, והרלב"ג הרגיש בזה שפי' ויהי כאלו אמר והיה אומן כי לפי פירושנו זה לא היה עתה אומן אותה כי כבר היתה מגודלת ובלשון הכתוב ויהי אומן בימים שעברו כי אין לה זמן בעולם שהיה לה אב ואם, אמנם היה לה עת ורגע שהיה לה אם ולא אב והוא בעת לידתה ולא יותר שאלו היתה אמה אחריה מה טעם ויהי אומן, והנה אמה בלדה ע"כ, ועוד כתב וז"ל וכבר פלפל א' מחכמי הדור כי בעבור יופיה ותארה לקחה לו לאשה וז"ע מה שהקדים ואמר שהיתה יפת תאר וטובת מראה שאלו הקדימו לתת טעם למה שלקחה למלך היה ראוי שיאחרהו ללקיחה ויאמר ובמות אביה ואח"כ והנערה יפת תאר ויהי בהשמע, וזה רוח עועי' כי הכתוב לוא להודיע הפך דבריו כי לא נאמר שלקחה בעבור יופיה ונערותה כי הנערה יפה ובעבור שמתו אביה ואמה והיא יתומה לקחה מרדכי לו ואם היא ראויה לבת ולא לבית ובמות כבי"ת

באשר

אשר את אשתו וזה מוכרח מעצמו שהרי לא לקחה לאשה במות אביה ואמה
י אביה מת קודם ילידתה ואמה מתה קודם יניקתה ואיך יאמר הכתוב ובמות
ביה ואמה לקחה מבלי שיקדים ויאמר כי בימי נערותה הוא מדבר ואז היה
ה לקיחתה. והוכחשו דבריו והוכרח לומר הכתוב כפי דרכנו גם כאן, ובמות
ביה ואמה כמשיך שפה לחושב שבעבור יופיה לקחה וטוען טענה לודקי כי
עבור מות אביה ואמה לקחה לבית לא זולת זה. ואם יקשה עליך שאם היא
עולת בעל איך כלקחה שהרי לא היתה העלה רק לקחת נערות בתולות
שובתך א׳ מבי פניי הא׳ כי לקחה להיות לו לאשה לא שהיתה לו לאשה ובין
ך ובין כך כלקחה, והב׳ והוא אשר אאמיכהו כי כל נערה יפה היו לוקחי
יבן בתולות והבעולו׳ אשר מיעטו לא יאמנו דבריהן ויש עדיי מעידים על זה
סיפור הכתובי׳ ולעבור עליהם ואראי׳ אליך במקומי׳ עכ״ל האלכתי בהעתקת
שונו כדי שיראה הרואה את אשר כתבנו בתחלה דברים לדיקיי בראותו כמה
רחקו הראשונים וכמה רחקו מדברי רז״ל וכי גם העולה על רוחם בענין בתולות
בעולות הלא הוא הוא מדברי רבותנו ז״ל אלא שלא רלו לדקדק בדבריהם:

ויהי בהשמע דבר המלך ודתו ובהקבץ נערות רבות אל שושן הבירה אל יד הגי ותלקח אסתר אל בית המלך אל יד הגי שמר הנשים:

ויהי בהשמע וכו׳, שאלי ליה מאלי להה״ר ילחק כהן ז״ל שכתב כי לא
כמלא כתיבת דת בקיבוץ הנערות כי אומרו דבר המלך ודתו הוא מה
נעשה לושתי וכי על לבו שומה לתת מלכותה לרעותה הטובה ממנה וכל
זאת ואחת היא מעלמה מתקבלת ובאה אל שער המלך לראות אם באולי
טב בעיני המלך ואסתר כאחת מהן, דאמנא ליללן מהאי דעתא, ובהפך אמרינן
מכלא (מגילה פ״ק) אלל ויפקד המלך פקידים אמר רב נחמן אמר רבא מ״ד
ערום יעשה בדעת זה דוד מלך ישראל דכתיב ביה (מלכים א׳ א׳ ב׳)
אמרו לו עבדיו יבקשו לאדוני המלך נער׳ בתול׳ וגו׳ כל מאן דהוה ליה ברתי׳ אייתיא
לי׳ (משלי י״ג) וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ביה ויפקד המלך
קידים דמאן דהוה ליה ברתא אטמרא ע״כ, ופרש״י דוד לא בקש אלא אחת
יכך כל אדם הראה לשלוחיו את בתו אולי תיטב בעיניהם. ואחשורוש היה
יל לוה לקבץ את כלם הכל יודעים שלא ישא אלא אחת ואת כלם יבעול
ן דהוה ליה ברתא אטמרא ע״כ וביאור דבריה׳ לדעתי הוקשה להם מקרא
ומכמה פנים, א׳ פשיטא מימרא בעי שהחכם יעשה בדעת והכסיל בכסילות.
ם לא איפה למה זה חכם וזה כסיל, ב׳ למה קראו ערום ולא חכם כענין
חכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך, ג׳ היל״ל וכסיל יעשה באולת כענין
ערום יעשה בדעת ולכן שאלו מ״ד כל ערום וגו׳ כי הכתוב קשה להולמו,
נו כי החכם אפי׳ כשיעשה דבר יש בו גנות קלת ילדד פני הדבר באופן
ה הגנות מעט ושלא יורגש והכסיל יפרוש ויגלה אולתו לעיני הכל. והנה
״ד מלכנו כודע שגם הוא לא יקח אלא אחת וכדי בזיון וקלף מי שיחפשו

לו

מרדש מגלת אסתר

לו ביתו לראות את בתו ולא ישרה בעיני השולחים אבל עשו בערמה כשת
הבקשי' שמה בבית כל אחת מהן לא שתבאנה בהיכל מלך והמלך יבחר ויר
או ימאס וירחק כי אז חרפה גדולה וקלון רב ועלוס אבל כשיכנסו עבדי המ
ויראו אותה הטובה היא אם רעה אין רע אחרי שהיא בבית אביה בכבו
ואפשר מטוב מזלה שתלקח אל המלך ויש לסבול מעט הגנות ההוא לתו
רב טוב. ואפשר שזה דקדק רש"י ז"ל במ"ש לפי' כל אדם הראה לשלו
את בתו כלומר שהם לא יכריחו לשום אדם על הדבר רק מודיעים כי ה
באו לבקש למלך נערה יפה וכל א' לאהבת התועלת מראה את בתו לשלו
כי הדבר נעשה בהצנע וכבוד לא כן הרשעים שלוחי אחשורוש דכתיב בהם ויפ
המלך פקידים באונס גמור והוא דבר ויקבצו את כל נערה בתולה אל ש
הבירה כי בעל כרחן תלקחנה ותבאני מסוף שבע ועשרי' ומאה אפרכיות ל
על הספק ואם לא תמצא חן בעיני המלך תשוב לביתה בחרפה רצופה ו
ומתמיד ומה גם כשתבעול את כלנה כמו שנאמר באופן שהוא כסיל פורש' או
לעיני הכל וכלם ישמרו עלמם ולא יפיקו רצונו. ואתה המעיין ראה מה
דורות הראשונים רבותינו הקדושים ע"ה ובין דורות האחרונים כי הראש
חכמי המשנה רצו להציל בנות הערלים מהגנות כאמור שהיו אנוסות ו
ומבני ישראל מן הכהנים בא ויוציא שם רע על אשה יראת ה' כאסתר המ
ומבלי שיהיה כתוב אחד או אות אחת יכריחהו לזה ועיקש לנו המקר
להוציא דבר מגונה מפיו והרחיק הקרובים וקרב הרחוקים כי הנה הכתו
הקרובים אומרים אמור שהיה כרוז וקבוץ כי כן אמר ויפקד המלך פקי
וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן ומה עשה כי אם פקידת הפקידים ו
הנערות ולפי שהפסיק בפרשתו של מרדכי להראות ולהשמיע יחוסו ופ
גדולת חסידותו כאשר שמעת משגמר חזר לענין ראשון והוא ויהי בהשמע
וענין דבר ושתי נשנה כבר ודבר גזרתה רחוק מאד מאדם בעל שכל שי
עתה אליו. ותקטן זאת בעיני הכהן כי גם החטיא את ישר' באומרו ונרא
הכתוב שהוליכום אנשים יהודים באולי בהתגברות אל בית המלך ולא בא
יד הפקידים ע"כ. הנה הוציא שם רע על אסתר ועל היהודים ועל הכתו
שאומר שנראה מן הכתוב מה שלא נראה ולא נשמע לא בפי' ולא ברמז, ו
לאמונה אם יין עברו לכתוב דברים הללו בשמחת פורים לפי שכלו יהולל
שקיים מצות פורים יותר מרבא ועוד אני אוסיף לדבר בענין ויהי בה
דבר המלך דבר נפלא בסמוך בס"ד, והנה המתרגם תרגם ואדכרת א
באונסא ואתעלת לבי מלכא, ובתרגו' רבתי כתוב והוה כד אשתמעו פת
דמלכא וגזירותיה וכד אתכנשו עולימתא סגיאתי לשושן בירנתא על ידוי ד
סריסיה דמלכא נטיר נשיא וכד שמע מרדכי דבתולן מתבעיין שקלה וט
לאסתר מן רברבנותי דמלכא אחשורוש דנפקין למיבעי בתולן דלא ייתון וידב
וטמרא בגו קיטון דלא ייחמון יתה שלוחייא דמלכא, ובכת עמוייא כד
שלוחייא עברין הויין מרקדן ומחזיין שופריהון מן כוותא ונפקו שלוחייא דמ
ואייתיאו

זיאו בתולאן סגיאן מן מדינתא, ושלוחייא דמלכא הוו ידעין לה לאסתר
חמו דאסתר ליתהא עם הנך בתולאן אמרין חד לחד מגן אנן לעינן
כתא. אית הכא לנא במדינתן טליתא חדא יאה בריוא ושפירא בחזווא
ומכלהו בתולאן דאייתינן כד אתבעיית אסתר ולא אשתכחת אודיעו למלכא
שמע מלכא כתב בדיטגמא דכל בתולתא דתטשי מן קדם שלוחי מלכא
היא גזירתא דתתקטל וכד שמע מרדכי פוקדנא דמלכא דחיל ואפקה
תר בת אחוי דאבוי לשוקא ואדברת אסתר לבית מלכא על ידוי דהגי
נשיא הכא שלומי אמוכי ישראל הורו תמות אסתר ולדקת מרדכי הצדיק
קחה בעל כרחה באונס גמור וגם היות שבתרגום דאמון כתב בפסוק
אומן את הדסה אסתר הוו קרן לה על די הוות צניע בביתא דמרדכי
ן ואנום שכין ולא חזת אפי גבר אילהן אפי מרדכי וכו׳ ופה אמר שנודע
זי המלך היותי יפה עד מאד עד שנקראי׳ בשם, הדבר מבואר כי נסתרה
אנשים לא מן הנשי׳ והנשים הודיעו יופיה לבעליהן ומשם נודע הדבר,
מרדכי הסתירה עד עתה גם כי לא רצה למוסרה בידו ליטמא לערל זה
תרומה, דתנן (תרומה פ״ח) היה עובר ממקום למקום וככרות תרומה
אמר לו נכרי תן אחת מהן ואטמאנה ואם לא הריני מטמאה את כלן,
יעזר אומר יטמאה את כלה ואל יתן לו אחת מהן ויטמאה ר׳ יהושע אומר
זחת מהן על הסלע והלכתא כר׳ יהושע דקאמר יניח לפניו, כדי שלא יגרום
ה לאחרות, ואף אותה אחת יניח על הסלע ולא יתנהו בידו שלא יטמאנה
׳ וכן דבר מרדכי הצדיק שלא רצה למסרה בידיו לכן הוציא אותה האולה
לוקחה, ואם ישאלו את פיו נראה שישיב בואליו דבר הן אמת נערה
יתה בביתי אסופית וגדלה בחקי ועתה מקרוב יצאה מביתי והלכה לה
איפה היא ונאמנת דבריו הולך להוציאי מביתו שלא תצא במה להורות
ז יצאה מבלי רשותו והוא לא ידע אם הלכה לבית המלכות או לוקחה
ודברים הללו קרובים אל השכל. ומזה טעמנו טעם דבש וחלב דבריהי
ויס לומעלה בויהי אומן את הדסה ומדברי ב״ר (פ״א) אומן מולכע ויהי
את הדסה כי עתה בהתחדש גזרה זו הצניע אותה שלא יקחוה וזה היה
שנים משנת שלום למלכו עד שנת שבע כי שנה א׳ היה המשתה. ומזה
: דבר ויהי אומן אבר נתחבע בו הה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל עם הרלב״ג
אשר ראית, ופי׳ הכתוב ויהי אומן מצניע עתה את הדסה אשר עד עתה
עמו לבית בנות אביה ואמה ועתה הולך להצניעה כי גם נשי אנשים
קחים וכמו שקדם מדברי המדרש ועוד למדנו מדברי המתרגם ביאור
השמע דבר המלך כי לא על הכרוז הכולל אמר רק על הכרוז השני
הלז שנתן בעבור אסתר ולפי זה ו׳ ובהקבץ הוי כמו ואיה וענה ותשב
במומה ומ״ן אלה נקרי׳ כפי הראב״ע בפ״א רפה בלשון ישמעאל וביאור
בהשמע דבר המלך אשר נעשה בסבת קבוץ נערות רבות והיה לא
ומשבא אכי דברי הה״ר יצחק ערמאה ז״ל שכתב וז״ל והנה להסתר זה

מדרש מגלת אסתר

רבו הסבות כפי המפרשים וכלם קיימו וקבלו שלא הגידו שהיא ישראל[ית]
ואם קבלה הכרחית היא אני אומר כי הוא היה מופלא על זה ומדברי תו[...]
כי אם יכריחנה המלך למשכב או לעבור על דת יהודית הנה כשלא ידע שהי[...]
יהודית בידוע שאינו מכוין כי אם להנאתו והדין בכל כיוצא בזה יעבור ו[...]
יהרג, אמנם אם ידע שהיא יהודית כבר אפשר שיכריחנה כדי לעבור על ד[...]
תורה בפרהסיא והדין בזה הוא שיהרג ולא יעבור ואפי' אערקתא דמסא[...]
והוא כיון לעמוד על ד"ת ולבסוף הועיל לו כענין שאמר (משלי כ"ט י"...)
ושומר מצוה אשרהו ואומר (קהלת ח' ה') שומר מצוה לא ידע דבר רע עכ[...]
ומצאתי בדברים הללו הגהה מהה"ר דוד בן הה"ר יהודה גאליקו ז"ל ו[...]
אמר, ואפי' שבסוף גלתה עמה ומולדתה אז לא היה לה פחד שיכוין להנ[...]
כי כבר דש ורגיל באהבתה ולהנאת עצמו ופשיטא שלא יעבירנה אז ולא י[...]
לזה, גם כי אז לא היה מכוין להורגה אם לא תעשה רצונו כדי שנאמר שת[...]
ואל תעבור כמו שבזה משיבים התוספות בענין סיסרא ויעל וכ"ש שקודם
היתר לאסתר שלא היה להציל עמה כמו שהותר לה אח"כ להציל את ישר[...]
כמו שהותר ליעל להבעל לסיסרא אפי' ברצונה להציל את ישראל כדרך שכ[...]
התוספות שם ע"כ. ואפרין נמטייה להה"ר מאיר ערמאה ז"ל שכתב וז"ל
הפסוקים הללו להגיד שבחה של אסתר ולסלק מעל כשרותה וטוב שכלה
מיני ערעור ובפרט אותו אשר עוררנו עליו בספק הי' מתעניינים כי גם הרב
חשב להשיבו ולא יכול כי אמר בתועלת ע"ו ז"ל ראוי לאדם שיקל בגנות [...]
אשר הוא דרך להגיע אל תועלת מרובה ולזה תמצא שלא הרחיק מרדכי [...]
אסתר ללקחת אל המלך ואם היה בזה קצת הוצאה מדרכי התורה ומכל התו[...]
וכו' וע"ד הקדמתו האמיתית כי הרע המועט בערך הרע הרב הוא טוב
אין הדבר הזה נופל תחתיה כי לא גנות קטן הוא זה כי הוא נופל תחת הע[...]
וחברו שכל בן חמור יגיד עליו וילמד זה ממנו, ועוד שנית כי אשר יהי[...]
יגיד לו שיתיר בעלמא וכדי ליישב הדבר הזה אומר כי אין ספק כי הא[...]
הגמור שמגיע בדברים פוטר את האדם מן העונש ויסיר גנות המעשה כמו
מן החוקר בס' המדות והכתוב אומר (דברים כ"ב כ"ו) ולנערה לא תעשה דב[ר]
לנערה חטא משפט מות וכו' בפי' ביארתי שהאונס פטור בעבירות אחר שב[...]
המאורסה הכתו' מדבר כ"ש מי שאין זיקת בעל עליה כמו שפי' למעלה, ולכן [...]
וכתב לן בבירור אונס זאת האשה, וזה כי בג' מקומות אשר בהם ניכר [...]
במעשה הזה תחלה וסוף ואמצע בכלם הגיד אונסה הגדול, הא' בהקבץ נ[...]
רבות אל יד הגי והמה באות בשמחה ובטוב לבב, והגיד הכתו' כי שמעה [...]
המלך ורצתה בבואן אל ידי הגי. ועכ"ז הוצרכו לקחתה באונס וזה באומר
בהשמע דבר המלך וגו' ותלקח אסתר שנה הכתוב בלקיחתה כי אנוסה
ואמר לא הגידה אסתר את עמה שאין ספק שהמלך השכי' לקחת נערה
תיטב בעיניו תהי' מאי זה עם שתהי' יותר רוצה בזה אם היה יודע שהיא
המלוכה מלכי ישראל או מן הסנהדרין כי חשובי' בעיניהם היו והעד חנניה

ועזריה

ה וגם מרדכי חשוב בשער המלך ולכן לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתי יקחה המלך בטוב לב יותר. עם היות זה עוד סבה לדבר אחר אליו כיון מרדכי א רוצה לעמוד בשער המלך תמיד לדעת את שלום אסתר ומה יעשה מה זה יאמרו נערי המלך ממנה כדי להרחיק המזיק ולהקריב המועיל לה ספק שזה לא יוכל להתקיים ולא יוכל עשותו אם יודע בשער המלך מה לה כי ישמרו עצמם מלדבר לפניו ולכן סמך לעולם בדברים האלה בלתי אסתר את עמה ואת מולדתי והיותו יושב בשער המלך עד שנמשך מזה נמשך, ובהגיע תור אסתר וגו' בכאן יתבארו ב' המקומות הנאמרים האמצעי אחרון בהם יתבאר תוכם אסתר הגמור. וזה כי כל מין דבר שישאלו הבתולו' י"ב חדש גם בהליכתן אל המלך כל אשר תאמר יותן לה לבא עמה מבית והיא לא שאלה דבר בפיה שלא להכין עצמה מרצונה לכך, וכדבריהם (כתובות פ"ב) האשה שנחבשה אי מחמת נפשו' אסורה לבעלה ואף לבעלה כי מעצמה רוצה לעשות רצוני ומיפה עצמה להם להכלל ומהם על כן אסורה אבל אסתר לא בקשה דבר כי אם אשר יאמר הגי סרים המלך מה שהיה עושה מעצמו גם בסוף העיד הכתוב כי בהגיע תור נערה לבא אל המלך בערב ברצונה היא באה ובבקר גם כן היא שבה ומה שלא אסתר כי בהגיע תור אסתר בת אביחיל וגו' ותלקח אסתר וגו' כדרך זה בתוכם בהאשוכה ואין שבח גדול מזה ולכן יחסה גם עתה בשעת זה ה אל אביה ואל מולדתה להגיד שמעשה אבותיה בידיה ולא חטאה וגם בה אימון מרדכי ותהו אשר לקח לו לבת עכ"ל וניכרין דברי אמת ואומרו רבות יורה על דברי הה"ר יצחק עראמה ז"ל כי לא כל הבתולו' יקחו אשר תיטב בעיני הגי ולזה אמר נערות רבות כי לא כלן יקחו, והה"ר בן הה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב בשנויי' אלה פעם בית הנשי' ופעם אל הבירה אל יד הגי ופעם אל בית המלך אל יד הגי דבר נאה וכה אמר בלה אמרו נערי המלך שיביאו נערות טובות מראה אל בית הנשים אל י' אח"כ בהשמע דבר המלך ודתו והוא מה שכתבו מקדם בדת כמ"ש ויכתב בדתי פרס ומדי והוא שימליכו אחרת תחת ושתי אז נתקבצו ן נערות רבות לאמר מי יודע אם לעת כזאת הגיע למלכות, ואלה לא הן זאת המעלה לשיכנסו בית הנשים בבית המיוחד לנשי המלך אחר ם נקראו אמנם היו בשושן הבירה ג"כ אל יד הגי בבית המיוחד אמנם ת הנשים. האמנה אסתר נלקחה בעל כרחה ונלקחה באופן שהביאוה מלכות פנימה וזהו ותלקח אסתר אל בית המלך לא בבית הנשים אלא המלך עצמו עכ"ד ושפתים ישק, וכיוצא בזה כתב הה"ר יהודה ן' שושן לה דבריו, ובהקבץ נערות לא אמר בכאן בתולו' כי לעת כזאת מי יודע, מה שכ"ל לדקדק מלשון הכתוב כי בהקבץ נערות רבות נתייחדה אסתר נתנו עיניהם המקבלי' שזו ראויה אל המלך שאם לא כן די שיאמר אסתר בתוכן ומהו האריכות הזה שאמר אל בית המלך אל יד הגי וגו'

מדרש מגלת אסתר

גם כי לא היה ראוי שיאמר אל בית המלך כי זה שם אדם אשר לא נזכר
הנה כי אם בשם בית הנשים עד עתה בעת הלקח אשר לה ומשפט המל
כאלו מאז דבוה לבית המלוכה והענין אמת, והדקדוק נכון ע"כ, ומה שדק
בתיבת נערות עם שהוא אמיתי משום מדבר שקר תרחק ומי יודע אם בר
אם מוכת עץ אם דרוסת איש אומר אני טעם לשבח וזה כי כמו שתלו
דבר מוקפת חומה מפני כבודה של ירושלים מימי יהושע בן נון כן כתב
נערות מפני כבודה של אסתר כי לא היתה בתולה וכמו שקדם בפסוק לא
מרדכי לו לבת בדרשת ז"ל אל תיקרי לבת אלא לבית והוא דבר נאה ומת
גם מה שדקדק כי מאז כתבו עיניהם המקבלים וגו' זכור תזכור מה שכ
בתחלת הפסוק הלז מדברי המתרגם ותראה כי בצדק כל אמרי פיו כי שם נ
כי הללו אותה ביניהם לאמר זו הגונה למלך :

ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבהל את תמרוקיה ואת מנ
לתת לה ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המ
וישנה ואת נערותיה לטוב בית הנשים :

ותיטב הנערה, ביען חן וכבוד יתן ה' הזכיר כי בבא הנערה הזאת
הגי תכף ומיד הוחזקה בעיניו לטובה אשר הוא ענין לר
הטובה מונה וגם לענין טובת מראה ותשא חסד לפניו, והה"ר יצחק
חשב כי לפניו ובעיניו הם פני ועיני המלך וביען לא כתב הנה חן רק
ואח"כ אמר חן כתב ז"ל ותיטב הנערה בעיניו כי נשאה חסד לפניו ולא חן ל
בלתי מקושט' עדיין עם שהיה זה מהשגחתו ית' עליה כי אם תטה חן
לפניו היה נמהר להשיג תאותו מוכנה לשכב אצלה טרם בא העת
ויפגום אותה בזה ועוד לא תהיה ראויה למלכה כי מלת החסד תורה חנ
נשואה ותגיע בלב אהבה ראויה ומלת חן תפול על יופי הצורה הת
ויתפעל מוכה העין ובהמשך יתגבר היצר ויתעורר האדם להשיג מוכנו
בפתע מבלי בחינה אם ראוי לעשותו אם לאו אבל אחר שבאה בבית הנ
להכנס נשאה חן וחסד לפניו וצוה המלך למהר תמרוקיה ושבע הנערות הר
לתת לה שהיא עלמה בירה אותן מבית המלך והראיה התעכותן עם ה
בצרתה ואינן מגלות משפחת המלוכה ע"כ, וכמה זרות נפל בדברים הל
בחשבו שעיני ופני הם למלך וכמו שנראה מכל דבריו ומאחרית פיהו
וצוה המלך למהר תמרוקיה, והדבר נכר שאינו כדבריו אבל שכל על ה
אשר כתב מענין חן וחסד לא צדק כי החסד הוא הכנה לחן וכמו ב
מפסוק (בראשית ל"ט כ"א) ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית ה
אם שיהיה ביאורו חסד וחן הכל בעיני שר בית הסוהר הנה בתחלה
חסד ואח"כ חן ואם שיהיה ביאורו ויט אליו חסד בעיני כל רואיו ויתן
בעיני שר בית הסוהר פרטי כי אחר שהיה לו החסד הכולל לכל רואיו
יורה עליו אומרו ויט אליו כי הוא החסד נטוי עליו לעיני כל, עוד
מתכת

ונת חן בעיני כל בית הסוהר ולעולם החסד קודם לחן והחכם הזה רוצה
יה החן קודם והוא טעם ישא אותה והחסד שיהיה אחרי הנשאה והוא
פך כמ"ש, ומה שכתב שהשבע נערות שהיא בוררה אותן מבית המלך לא
נתי למה דחק עצמו לכל זה ולמה לא יהיה הכל מהשגחתו ית' עליה שתהיינה
נערות הכתובות לה אוהבות אותה ומה זרות יש בדבר שישמרו סודה והנה
אות כי המלך אהבה ומאשר רבה תפארתה וכל זה כשכודה לו שהיו יודעות
ספחתה כ"ש שמי יכריחנו לזה ומי גלה להן סוד זה ופסוק אין אסתר מגדת
י' איננו פרטי למלך כי אם לכל. ומה זרות יש שהן תצרנה בצרתה ותצטערנה
ערה והן עלו למעלה בשבתה כענין וישנה ואת נערותיה לטוב ואם היא
ד ממעלתה הן מה תהא עליהן, לכן הנכון מה שפירשנו, והנה הוא יתברך
לה אותה מעלה ומעלה ומדרגה אחר מדרגה כי ראשונה נודעה אל הסריס
פקידים ליפיפיה והללו אותה שיכניס הגונה זו למלך וכמו שכתבנו למעלה
ים המתרגם ואח"כ בעיני הגי שומ' הנשים ואח"כ בעיני כל רואיה ואחרי
בעיני המלך וכמבואר בכתובים, והנה עתה מגיד אשר נשאה טוב וחסד
יני הגי ועל הטוב אמר ותיטב הנערה בעיניו ועל החסד אמר ותשא חסד
ניו ולכן ויבהל את תמרוקיה וענין ויבהל לרש"י ז"ל זריז וממהר בשלה
זר מבשל כלן וכן השכימו כל המפרשים, ואל הה"ר יצחק הכהן ז"ל דברים
בים בכוונה זו בפסוק ובהגיע תור אסתר תמלאם בס"ד, ועניינו אצלי מתבאר
מוך דברי רז"ל במדרש ובהגיע תור אסתר לא היתה אסתר מבקשת לעשות
ר והיה הגי ירא ומתיירא שמא יהרגנו המלך והיה אומר לה אין את מתקשטת
אשר הנשים וזה טעם הבהלה כי נבהל מפניה שהיתה מחייבת את ראשו למלך
ד (דניאל א' י') אשר למה יראה את פניכם זועפים רעים וגו' וחייבתם
ת ראשי למלך, ומדבריהם אני למד ענין ותשא חסד לפניו כי לא על יופיה
ר כי אם ששפך ה' רוח חן וחסד לפני הגי שלא הגיד למלך מיאונה בתכשיטין
תמרוקי הנשים כי אז יעשן אף המלך ובערה כאש חמתו לולי ה' שהיה לה
אליה חסד ובהלה והמאמר היה מביא לה תמרוקיה הן תמרוקי הנשים
זכרים למעלה, ואת מנותיה תרגם המתרגם בתוספתא וית מנתהא המיכין
כוסי מלכותא והם בגדי מלכות גלומי תכלת וארגמן ובוץ וארגון ועטרת זהב
בידים המומלאים בכפך ספיר ראמות וכדכד ואקדח וכל אבן יקרה, ואת שבע
נערות יראה לי כי לא היו נותנים שבע הנערות כי אם בעת בואן לפני המלך
ביד ולתפארת כי אינן שפחות כי אם בנות הפרתמים ושרי המדינות כמנהג
כי אדום והשכל יורה על צדוק דברים הללו ובסמוך יתבאר יותר וכן יראה
דברי רז"ל במדרש בילקוט (סימן תתרכ"ג) א"ר יצחק כך היו עושים סריסי
נותנים להם מבית המלך והיה מוסר לכל אחת שבע נערות ומי שהיתה
לה היתה נכנסת עמה אם היתה שחורה היתה אומרת שחורה תבא עמי
ם היתה קצרה היתה אומרת קצרה תבא עמי יראה שהנערות באות להכנס
הנכנסת אל המלך והגיד באסתר כי בבואה נתנו לה הנערות הראויות
לתת

מדרש מגלת אסתר

לתת לה לעתים כאשר תבא אל המלך כי תכף שיערו שהיא תמלוך וזהו א[…] ואת שבע הנערות הראויות לתת לה והוא בעיני נאה ומתקבל ובגמ' (מ[…] פ"ק) אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת והמתרגם ה[…] ואת שבע עולימתהאן לשמשותה ז' יומי דשבתא. חולתא הות משמשא קדמא[…] בשבתא, רוקעיתי בתרין בשבתא, גנוניתא בתלת בשבתא נהוריתא, בא[…] בשבתא. רוחשיתא בחמש בשבתא חורפיתא בשית בשבתא. רגועיתא ביומא דשב[…] כולהון לדקתאן וחזין למיתן לה מיכלא ומשתייא על ידיהון מן ביתא דמלכו[…] הגם כי דבריו דברי קבלה יש לי לדרוש שמות וראשונה אומר כי המתרגם באר שהיה כוונת אסתר לדעת יום השבת כמו שפי' רש"י בגמרא (מ[…] פ"ק) מפני מה שהוקשה לו להחכם השלם הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל ש[…] ותמהני וכי היתה הולכת במדבר שאם תשכח שבת לא יזכר לה ע"כ, ו[…] הספק בכהו' ובכל יום מרדכי מתהלך לדעת את שלום אסתר. ואם ת[…] תשאל את פיהו. לכן ביאר שכוונת אסתר לקרא שם לכל א' וא' על שם המ[…] ביום ההוא במעשה בראשית למען דעת לדקות ה' ולברכו בכל יום מעין ברכ[…] כענין שדרשו בגמרא (ברכות פ"ו) ברוך ה' יום יום כל יום ויום תן לו מ[…] ברכותיו והיתה אסתר מבלעת הענין בנעימות דבריה לבל יודע כי היא יהו[…] והמשמשת לפניה ביום א' קראה שמה חולתא, לשון התחלה כענין (ברא[…] י' ח') הוא החל להיות גבור בארץ הוא החל לבנות. וביען גדל הספק ב[…] שנברא ביום הראשון אם המלאכים אם השמי' אם האור הזה אם האור ה[…] ורבה המבוכה בדבר הזה כי לא פורש בתורה באר היטב, על כן שמה דב[…] ותקרא שמה חולתא להראות כי היו' ההוא יום התחלת הבריאה יהיה מה שי[…] ושל יום השני רקועיתא על שם מה שנברא ביום השני והוא הרקיע, ושל[…] השלי' קראה גנוניתא על שם מה שנברא בו והוא תדשא הארץ עשב מזריע […] ועץ עושה פרי והוא כענין גן אשר בו מיני דשאים ואילנות. וגנוניתא כמו גנ[…] כלומר בעלת הגן, ושל יום ד' קראה נהוריתא כי בו נתלו המאורות, ושל יו[…] קראה רחושיתא על שם ישרצו המים ותרגומו ירחשון מיא והדבר מבואר, ושל[…] ו' שמה חורפיתא וביאורו מוסרת כהא דאמרינן בגמרא (סנהדרין פ"ח) ד[…] להו ר' חייא בר אבא לבנוי אחריפו עולו אחריפו פוקו פי' מהרו ולפי דאמ[…] בגמרא (שבת פי"ו) אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנ[…] (שמות י"ו ה') והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והכינו לאלתר ובנ[…] שבלי הלקט כתוב ז"ל, תנחומא א"ר חסדא מנין שכל המוציא יציאה בשבת מ[…] שישכים ויוציא משחרית, שנאמר והיה ביום הששי, ודרשו חכמים אין והיה א[…] מיד. שנא' (שמואל א' י"ז מ"ח) והיה כי קם הפלשתי. א"ר זעירא אעפ"י שמ[…] אדם ע"ש משחרית מלוה שיוסיף בין השמשות שנאמר והיה משנה עכ"ל. ו[…] איתא בגמרא (שבת פי"ו) רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק, א[…] אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי לא מכתיפנא קמייהו, ופרש"י לע"ש יוצא וכ[…] להביא תמיד משואות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאדם שמקבל את

בביתו

ביתו ונראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו ע"כ,
ן דבר הפלקת הזו, וע"כ קראה שם הנערה המסרת לפניה בע"ש, חורפיתא
ורות כי איות שבת עליה ולכן ביום ההוא לריך לעשות כל הדברים במהירות
ריזות מאז הבקר ועד הערב, ומזה תוכר כי אדם הראשון נברא בו שהיה חריף
כם כמו שדרשו (מלכים א' ד' ל"א) ויחכם מכל האדם זה אדם הראשון, ושל
ם שבת קראה שמה רגועיתא וניכרין הדברים שהוא לשון מרגוע לשון מנוחה,
תרגום זוטא תרגם ואוסי ית לבייאתהא וית ומטותהא למיתן לה וית שבעת
ליותהא די חזיין למיתן לה מן ביתיה דמלכא ומטותא די יהבין לאסתר הות
בה להון לפוס עוליתא עוומיאתה מטול דלא הות טעמא אסתר מידי
ביתא דמלכא ע"כ. הורה לנו תמות אסתר כי מאכל טמא לא בא אל פיה
יאל תמרוקיה הפליה לשון גמר כמו מירק וממרקין כלומר כל אשר היתה גומרת
עתה ותרגם מנותיה לשון מאכל מטותהא מלשון כלי אם תרגום טוי נור
בר ידעת כי הזרוע מנותו לאכלו כלי שנאמר בו למשחה להם לשון גדולה באופן
כלי אם דבר גדולה הוא ואמר כי היו הנערות אוכלות בשר פיגול הכתן
ה כענין בדניאל וחביריו (דניאל א' י"ז) ויהי המלצר וגו' ונותן להם זרעונין
אופן שהן היו אוכלות המאכל הבא לה מבית המלך והיא אוכלת מאכל טהור
"י מרדכי או דניאל הוא התך כדבריהם ז"ל, וחזקה על אסתר ליאמן עליה
ה וכזה ואל יעלו על לבך דברי הה"ר ילחק ערמאה ז"ל שכתב כי הדבר
פורסם ביניהם שאסתר היא יהודית. ותחשוב כי כנים דבריו אחרי שהיו
אכילי' אותה מאכל יהודי, וכמו שעוד יצא בס"ד וגם מפני הנערות הכתנות לה
מור שבת כמו שקדם, כי דבר המאכל אף אם יהיה נודע כי זימתה חיתה
וס המלך, מה שיש בו ספק רב בכל זאת לא יתחייב מזה שידעו כי היא
ודית אבל שטבע הגידול גורם זה כי אחרי שנתגדלה בבית מרדכי אשר הוא
פורסם לכל איכה רגילה רק במאכלי' ההם והשאר תקוץ נפשה בהם. וכן
בין הנערות לא שיודע הדבר שהיא מוכה ע"י שבת רק שהיא עושה זה
סתר ומלאתי כתוב יש לתמוה מזה איך אפשר לתת לכל נערה ז' נערות מבית
מלך והנקראו' דוכזי"לייאם והוא כבוד גדול וזהו וישנה ואת נערותיה לטוב
ירום לטוב שהיה השינוי לעלויא ע"כ. ולי אין לורך לכל זה כי לא היו נותנים
נערות לכל א' כי אם לאסר המלא חן להמליכה כי על כן לא התנו מאז רק
תון תמרוקיהן ואילו נערות לא קאמר והיה מגודל ההשגחה שתכף הסכימו
המליכה וכמו שנכפל למעלה ולכן נתנו לה שבע הנערות הראויות לתת לה
נתיד כמו שנבר הקדמנו ואעפ"י שהה"ר יהודה ן' שוש"ן ז"ל כתב שאין זה
מור אללו, הנה הוא אללי מחור ומלובן ומתוקן ומקובל ובזה כתב הה"ר
סף גאקוי"ן ז"ל וכעמו אמריו וז"ל הגי נתן השתדלות רב בתמרוקיה ומנותיה
י שתבא מהרה אל המלך כי מלד שנשאה חן בעיניו חשב כי היא תזכה למלכות
ד עילוייא אם לא תקדמנה אחרת ברחמים שתיטב בעיני המלך קודם בא
י אסתר ועשה לה הגי שינוי לטובה שנתן לה הבית הטוב שבבית הנשים,

ואחשוב

ולחשוב שהבתולות באות אל המלך או על סדר לקיחתן או על סדר מושבותן באהליהן ובעירותם והגי להיותו חפץ בתועלת אסתר לעפ"י שהשכינה בראש כסדר ביאתם אח"כ לקרב זמנה שינה אותה מהבית ההוא לטוב לה לבית כדי שתבא קודם אל המלך והוא בית אשר כבר יצא ממנו נערה אחרת אל המלך ושבה ליד שעשגז ונתן לה שבע נערות הראויות לאשה כמותה הראויות לתת למלכה ואולי היו מהמשרתות לושתי וזהו מבית המלך כי לולא פשיטא וזה לאות כי חשב כי היא תמלוך תחת ושתי כי בשאר הנשים לא כן לפי שהיו להן משרתות לכלן דרך כלל או הן שפחות המשרתות בבית הנשים לעולם לא היו מסיקרות של בית המלך, ובמדרש נערות יהודיות עכ"ל ושפיר יסק. אך מ"ש או על סדר לקיחתן או על סדר מושבותן אומר אני הא והא איתא וסדר מושבותן על סדר לקיחתן גם מ"ש שאמרו במדרש שהנערות היו עבר מדי זה לא ראיתיו עד הנה, ובשם המתרגם כתבנו למעלה שהיו מאומות הע עיין עליו ושוב מצאתי להה"ר נחום ב"ר יעקב שכתב ז"ל ולשון הראויות כל ההגונות לפי שהיו עבריות כמוה ולפיכך היתה מגלה סודה להן ואלו לא יהודיות לא היתה מגלה להן סודה. לטוב שהאכילן זרעונים ע"כ. וכן מצ במדרש לקח טוב ז"ל ואת שבע הנערות כדרך שיש למלך ז' סריס רואים המלך כך למלכה ז' נערות וישנה ואת נערותיה לטוב שכל מה שהיו מבק היה נותן להן ואסתר היתה אוכלת מאכל יהודי עם נערותיה ואין אים מכ בה שהיא יהודית ע"כ, ודברי המתרגם הכתובי' למעלה אומרים שהיו מכל עממין אך בתרגום רבתי בתוספתא סיים כולהון לדקתאן וחזיין למיתן לה מינ ומשתייא על ידיהון מן ביתא דמלכותא ושני יתה וית עולימתהא לאוטבא ל ולפנקותהון בבית נשיא ע"כ, הנה שקרא אותנה לדקניות ונראה דתרגם והנה פי' לטוב ע"ד (ירמיה מ"ד י"ז) ונשבע לחם ונהיה טובים ולכן ולפנקותהון. והה"ר בנימין בן הרב ר' מאיר הלוי ז"ל כתב וישנה וגו' של שהיתה בבית המלכות שינה אותה שתשב בבית הנשים וזה היה לטוב לה היות שכוונתו היתה לאמר אולי תתפתה ותגיד עמה ומולדתי מפני היראה. שארז"ל על ובהקבץ בתולו' שנית אומנם היה זה לטוב לה כי בכל יום ויום מר מתהלך לפני חצר בית הנשים מה שלא היה יכול לעשות אם היתה לפני לפ ע"כ ויפה כיון, ובגמרא (מגילה פ"ק) וישנה ואת נערותיה לטוב מאי ל אמר רב שהאכילה מאכל יהודי ושמואל אמר קדלי דחזירי ור' יוחנן אמר שהאכ זרעונין וכן הוא אומר (דניאל א' ט"ז) ויהי המלצר נושא את פת בגם ויין משתי ונותן להם זרעונין ופרש"י קדלי דחזירי בקוי"ם שמנים ומתוך אוכסה לא נענ וכן הוא אומר (שם א' י"ו) שהזרעונין טובים לצדיקי' להבדילן ממאכל ע ויהי המלצר וגו' וכתיב בההוא עניינא למקצת יומים עשרה נראה מראיהן ובריאי בשר וגו' ובתוספות קדלי דחזירי וח"ו היא לא היתה אוכלת, והה"ר יהו ן שושן ז"ל כתב ג' אלה הדעות זה דורש הטוב הגשמיי במאכלים המות כפי הדת, וזה דורש הערב והוא בשר החזיר השמן. וזה דורש הטוב המו

בזרעונין

זרעונין ע"כ, ועוד פתר אלא שלא פירש לנו תועלת הזרעונים ולכן יש לי לצדק דבריו לכתוב דברי הראב"ע ז"ל בפירוש דניאל וז"ל ויאמר הגאון זה היה ם גדול ואין צורך כי היו אוכלים אורז הוא הנקרא בלשון ערבי ארוז והוא ככבד אחד ערב מן החטה ועושה הדם עכור והוא מאכל אנשי הודו ואין להם חטה יעשו ממנו תבשילין וזה האורז ישגא מאד כאשר יבושל בחלב והכלל כי המעט ממנו משביע והוא כבד במשקליו וגרגיריו דקים מאד ואינם עגולי' ותולדתו חמה לחה, והתימא מחכם גדול שאמר שהוא הדוחן שגרגיריו עגולים ויעמוד שנים רבות ולא יקרב והוא מאכל רע ותולדתו קרה ויבשה, גם במיני קטנית אפונים אינם אלה הנמצאים בצרפת כי אלה הם קרים ורעים ומנפחים והאפונים הם בספרד ומצרים ורומ"ה ופרו"בינצה והם על ג' מינים מהם לבנים ומהם אדומים ומהם שחורים וזה המין ככבד מכלם וג' המינים חמים ולחים ומימיהם רפואה לכבד והם מצהילים את הפנים יותר מהיין ויוכל אדם להכיר כי אלה שבצרפת אלי פה והג' מינים פה להם, והנה האורז והאפונים הם זרעונים ומבריאים את הבשר ע"כ, ומזה נדע דבר התועלת והנה קרוב הדבר אחרי שהם מצהילים את הפנים ומבריאים את הבשר אשר הוא הנדרש ואחרי שבאנו עד הנה יש לי להשיג בדברי הגאון רבינו סעדיה ז"ל אעפ"י שהם נראים כחולקים עם הנאמר בענין מזה ומזה תפארת אסתר רבה וגדולה וזה שכתב מן הזרעונים הם פול הלבן ופול המצרי והעדשים והיומלין, וכ"כ למה כדי שיעלו ריח רע מפיהן ולא יבואו עליהם במשכב זכור ע"כ, ואין ספק כי העדשים אשר זה להם אינם אשר להם פה והם המעלים ריח רע, והבאתי דעת הגאון ללמוד ממנו שאפשר שגם אסתר היתה מכוונת לכך כדי שתתגנה בעיני אחשורוש וישליכנה מעל פניו כדי שלא תטמא עמו וכמו שאני עתיד לכתוב בפסוק ותלבש אסתר מלכות בשם אבי העזרי בס"ד. ועל מה שכתבו התוספות וח"ו לא היתה היא אוכלת מומר אני לצדק דבריהם כי מצאתי בספרים מדוייקים בדברי רב ור' יוחנן שהאכילה לא כן בדברי שמואל, וחזקה על אסתר שיש להאמין לדברי רב ור' יוחנן מדברי שמואל :

כא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד :

כא הגידה אסתר וגו' טעם הסתר אסתר כבר הקדמנו למעלה דברי הה"ר יצחק ערמאי ז"ל ודברי הה"ר מאיר בנו ז"ל ורש"י ז"ל כתב כדי שיאמרו שהיא ממשפחה בזויה וישלחוה שאם ידעו שהיא ממשפחת שאול המלך היו מחזיקים בה ולרז"ל במדרש טעם נפלא בו בחר המתרגם אמרו שם בילקוט (סימן תתרכ"ג) כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד שהיה בורח מן הגדולה שהיה המלך אומר לאסתר בת מי את אלא מי גדלת ואעשה אותם גדולים ומלכים שלטונים אמר לו הב"ה אתה בורח מן הגדולה חייך שאני מגדלך, ד"א חשב מרדכי בלבו מיום שגלו ישראל אינם מכובדים על העמים שלא אבקש דבר

ויעמדו

מדרש מגלת אסתר

ויעמדו על עמו של הקב"ה וידעו שאסתר קרובתי היא ויאמרו למלך אסתר יהודית היא ויכריתו עמה ובית אביה ע"כ הנה הטעם הראשון מורה שמענ[ו] ושפלות לא רצה שיודע הדבר והאחרון הפליא כי חשה עינו בעם ישר[אל] שלא יתפשו בעונו או בעונה. והנראה אלי כבר קדם מעלת ממוכן כפי מ[ה] שפי' אבא מארי ז"ל אבל לרעותה הטובה ממנה שלא יהיה הטובי' מלך אב[י] ומשפחתה ממום מעשה שהיה מדבר ושתי כי בהתיהרה ביחסה ומשפחה ובית אביה בזה ולעגה במלות המלך כמו שנאמר ושלכן יבקשו אשה טוב[ה] מלך עלמה ולכן לא רצה מרדכי שיודע שהיא בת מלכים כי אם נערה יתומ[ה] אסופית יפת תואר וטובת מראה בעלת שכל חן וכבוד נושאת חן בעיני [כל] רואיה, ורצה כי אחרי שנלקחה בעל כרחה ומקץ ע"ה שנה אשר לא של[טה] בה עין כל בריה כמו שקדם וכן הוא אשר הצניעה בהשמע דבר המלך בכים עד שנקראה בשם כמו שכתבנו בשם המתרגם למעלה בפסוק ויהי בהשמ[ע] וגו' כי מבלי ספק ה' צבאות יעלה כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל וכ[ו'] שיבא בסמוך ומדברי רז"ל בס"ד, ולכן השתדל להסיר כל מעיק ומכשול שידו[ע] ולהיות הגדול שבכלם לפי העלה היעולה אם יודע שהיא בת מלכים צוה על[יה] אשר לא תגיד, ודקדק באומרו את עמה ואת מולדתה לפי מה שכתב הראב[ע] בפסוק כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך ארצי ארץ שהיה דר בה. מולד[תי] אור כשדים אשר נולד שם, על כן אמר שלא תגיד עמה וגם אם ישאלו ל[ה] פיה באי זה מקום נולדה תאמר לא ידעתי כי יהיה זה סיבה לחפש ולפשפ[ש] לעמוד על בירורן של דברים ולכן טוב לבלום פיה בכל מכל כל ואפי' בדב[ר] הדומה לעניינים אלה יורה עליו רבוי את עמה ואת מולדתה כלומר לא הו[א] ולא דכוותיה ולא דדמי ליה, והה"ר יצחק עראמה ז"ל כתב וז"ל יש לי בז[ה] דעת אחרת אכתוב אותו אע"ג דמסתפינא ממאי דרגילנא עליה מיומי עלומי והוא שהדעת המפורסם ביניהם שאסתר היא ישראלית ומבית מרדכי היהו[די] לוקחה, אמנם אחר שראה שלקחו אותה לטוב יופיה כי מה היתה לה לח[ו]ש שיסתי' יחוסה כדי שיחשיבוה בעיני המלך בחשבם שהיא מזרע מלכות בית דו[ד] כי גדול שמו בגויי' אך שהוא היה אומן אותה כמו שאמר וצוה לה שאם ישאלו[ה] על זה תשיב אמריה שאינה יודעת כלל עמה ומולדתה כי לא הכירה אב וא[ם] רק שגדלה בבית האומן וזה כדי שלא תתפש בדבריה ואם ישאלו ממנה תד[ע] להזהר, וזה דעת אמתי וכון לא יכחישוהו הכתובי' כלל אבל יקיימוהו בכ[ל] מקום. תדע שלא הוצרכה אחר כך בשעת הדחק להגיד למלך כי היא יהודי[ה] אבל אמרה תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי כי נמכרנו אני ועמי והמל[ך] לא שאלה מאי זה עם היא כי לא נכחד ממנו אבל נתחדש לו אז שהיהודי[ם] הם הנמכרים כמו שיבא, גם בגמרא (מגילה פ"ק) אמר רבא עד חצי המלכו[ת] ולא דבר שחוצץ למלכות מאי היא בנין בית המקדש, ואם לא היה יודע שהי[א] יהודית בית המקדש מאי עבידתיה, והעד הנאמן על זה מה שנאמר בסוף ומרדכ[י] בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה ירצה באמרו כי אז גלתה סוד זה אש[ר]

היתה

היתה מסתרת עד הנה לא זולת עכ"ל. והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל הקשה כנגדו
יכה אמר ואכא גברא חזינא דהיה לא חזינא ולפי דרך פירושי אני מראה
אותך שאין הכרע כלל מהמקרא ומהסברא לעניינו זה ואומר כי לפי דבריו ראוי
היה שיאמר לא הגידה אסתר את מולדתה כי מה לו בעמה והוא נודע לכל,
גם לפי דרכי אשר בה אכחד יקשה מה זה אשר הקדים את המאוחר כי אחר
שלא הגידה את עמה הנה בכלל שלא הגידה מולדתה ומשפחתה ואילו אמר
לא הגידה אסתר את מולדתה ואת עמה היה נכון כי לא זו אף זו הוא ע"כ.
ואני אומר אי משום הא לא איריא כי ביאור ומולדתה כאשר ביארתי אין בו לא
קפדנות ולא עקמנות כי עמה כמשמעו ומולדתה מקום מולדתה כמו אל ארצי
אל מולדתי להראב"ע כמו שקדם והדבר והסדר נכונים אך הקושיא הראשונה
בה היא כי מאי רבותא שלא הגידה עמה אשר נכתב לא הגידה אסתר את
עמה ונכנה אין אסתר מגדת עמה אם הדבר מפורסם ביניהם ומה שהעיד
הה"ר יצחק ערמאה על דברו זה כי הוא אמיתי ונכון קרוב אדם אצל עצמו
הכתובים מכחישים אותו פעמים בהזכיר עמה, ומה שראה להכריע דעתו ממה
שלא שאל המלך את פיה מאי זה עם היא פליאה דעתו ממני ולמה ישאל והיא
קוראה בקול גדול יהודית אני באומרה כי נמכרנו אני ועמי והוא היודע שהיהודים
הם הנמכרים והוא באמת תלי תניא בדלא תניא, ואני עתיד להכות על קדקד
סברא זו מכות גדולות וכאמור במקומו בס"ד, ומה שהביא ראיה מדברי רבא
בגמרא (מגילה פ"ק) ולא דבר החוצן למלכות, הנה נראה בתחלת העיון ראיה
גדולה ויש להפלא ממנו למה לא הביא הא דרבא שהאכילה זרעונין אם לא
לה להביא הא דרב שהאכילה מאכל יהודית משום דהא קאי שמואל דפליג
עליה אבל הא' דרבא היה לו להביא דאזדא לטעמה אלא שמדת טובו יתי' היתה
שלא להכשילו בשתים כי האמת אין מזה ומזה ראיה כלל וזה כי אחרי שנתגלה
בית מרדכי הוא ישאל ממנה שתשאל מהמלך על הדבר. והנה לרז"ל בפסוק
אחר הדברים האלה גדל וגו' ר' יודן אמר אחשורוש הרהר אמר מרדכי מבקש
לבנות בית המקדש לבנות אי אפשר להחזירו אי אפשר אלא הריני מגרה בו
את המן ויהיה זה בונה וזה סותר וכמו שיבא שם כל המאמר וביאורו באורך
בס"ד נקוט מהא שמרדכי היה מבקש זה מהמלך והנה עתה עת רצון ע"י
מלכה אשר כאומנה עמו ופחד המלך על הדבר ואפשר שלכן הסכים לעלת
המן בהעברת הדת שלא לבא אל המלך אשר לא תקרא כי זה היה על הסבר
מרדכי לבקש מהמלך על בנין הבית ולכן התנה תנאי זה עם שהלך כיון לדבר
אחר וכמו שיבא במקומו בס"ד. ובפסוק ויודע הדבר למרדכי וגו' אני עתיד
לכתוב בדבר הזה עוד בס"ד באופן בהרגל הגדול יכריחנה לשאול זה כמו
הכריחו לעבור על דת המלך, וממאכלה אין ראיה כי גם זה מטבע הגדול כי
הרגל עשה בה טבע לבחור במאכל יהודי ולמאוס בזולתם והדברי' קרובים,
עבד אשר עליו שנך וקראו עד כאמן והוא פסוק כי הגידה אסתר מה הוא
לה עד כאמן היא להכחיש דבריו כי כוונתו שמה שעד עתה חשב המלך שהיה אומן

שלה

שלא לאיזו שבה ועתה הגידה אסתר כי היא בת דודו של מרדכי באופן
איככו אומן בלבד כי אם גואל קרוב וזה ברור כשמש:

מדרש מגלת אסתר

ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את של[ום]
אסתר ומה יעשה בה:

ובכל יום ויום נראה בעיני סבת הליכה זו לפי שעדיין לא שמו כ
מלכות בראשה ולכן היה כל יום ויום ברצוא ושוב לדעת אם ח
בה המלך ואם תצלח למלוכה וזהו ומה יעשה בה וטעמו של דבר יצא בשמ
ובמדרש ובכל יום ויום מרדכי מתהלך בית הנשים לשאול על כתמה ועל נדות
לדעת את שלום אסתר שלא יעשו לה כשפים. א"ר יעקב בר אחא אמר הק
אתה דרשת שלו' נפש אחת לדעת את שלום אסתר חייך סופך לדרוש ב
אומה שלימה' דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו ע"כ. ראשונה הודיענו
הליכתו שמה היה לשאול על כתמה ועל נדותה כי כל מה שהיתה יכולה לתקן הי
מתקנת כי דבר המסוגל לא היה בידה לחשוך עצמה ממנו ומה גם בהיו' הס
מכוון להכאתו כמדוי' אבל היתה משתדלת בעצי מרדכי שלא תבעל בעוד טומ
עליה. ואני עתיד לכתוב ע"ד זה דבר נאה להלן בפסוק וכאשר אבדתי אבד
ומה שיש לדקדק בדבריי הללו יצא בקרוב בפסוק כאשר היתה באמנה א
בס"ד. ולמדו זה ממ"ש מתהלך לפני חצר בית הנשים ודי שיאמר ובכל יום ו
מרדכי דורש את שלום אסתר ואחר שאמר בית הנשים נראה שעל אורח נ
דבר. עוד הודיענו ר' אחא כי שכר מצוה מצוה ובשכר דרישת שלום אסתר ז
לדרישת גוי אחד בארץ וזה טעמו של אותו פסוק שמה כי לא בא להזכיר ש
של מרדכי כי ידענו רב טוב ומזה אבל להגיד שבחו של מקום אשר גמ
כצדקו כאמור. ומה מתוק מדבש לפי מה שאז"ל:

במדרש ר' תנחומא ובמכילתא' וש"ס באזני יהושע זה אחד ממי' לדי
שנתן להם רמז שנים מהם חשו ושנים מהם לא חשו יעקב א
לו הקב"ה (בראשית כ"ח ט ו) ושמרתיך בכל אשר תלך ולבסוף ויירא יעקב מ
אדם שהבטיחו הקב"ה היה מפחד אלא אמר שמא כשהייתי בבית לבן הט
נתלכלכתי בטומאה. משה (שמות י"ז י"ד) וש"ס באזני יהושע לומר שאתה מת ויהו
מכניס ישראל לארץ כנען כאמר לו ולא חש ולבסוף היה מתחנן שנאמר ואת
אל הי' אבל דוד ומרדכי נתן להם רמז וחשו דוד אמר (שמואל א' י"ז ל"ו)
את הארי גם הדוב הכה עבדך וגומ' מרדכי ובכל יום ויום מרדכי מתהלך
אמר אפשר צדקת זו שתנשא לערל אלא בעתיד דבר גדול לאירע ליש
ועתידים להנצל על ידה ע"כ. והה"ר מאיר ערמאמה ז"ל כתב בפי' זה המא
ז"ל ולדעתי מה שלא חשו יעקב ומשה לא לפי שהיו תולים דבריהם במק
והזמן יותר מדוד ומרדכי ח"ו אלא שהיה להם מקום לתלות כמו יעקב בא
שאם לא כן ודאי היה חושש בהבטחה כזו בעתידי' היה לבא עליו ומינה ילי
ולא היה מילר ומתיירא. ומרע"ה הלא מאמר וש"ס באזני יהושע ומפני ש

ידי

י שניהם נעשתה מלחמה זו וחשב כי ע"כ כנגד שניהם אמר כתוב לך זאת
רון בספר וגם ושים אותו באזני יהושע שיהיה לשניהם לזכרון לעתיד לבא,
נים דוד ומרדכי לא היה אז דבר לתלות אותו ענין בו וע"כ חשבו שיורה על
דבר ימצא בעתיד עכ"ל :

מר אמר משה הרב הח"ר יהודה ן' שועב ז"ל כתב בחלק המדרשות וז"ל המאמר ולשונו די לדיקים כרמזו מהם חשו מהם לא חשו למשה כאמר
ים באזני יהושע לומר שאתה מת והוא מכניס ולא חש דכתיב ואתחנן אל ה',
עקב כאמר ושמרתיך והוא מפחד מאד ומתירא. אלא אמר שמא נטמאתי בביתו
ל טמא, אבל דוד כרמז וחש גם את הארי גם את הדוב וכו'. מרדכי ובכל
ם ויום מתהלך אמר אפשר לצדקת זו שתנשא לערל אלא לדבר גדול שע"י
לו ישראל עכ"ל המאמר, וז"ל הרב ז"ל הענין שאלו ידע משה שקודם שנאמר
זר עליו מיתה במדבר לא היה מתחנן על הכנסו. אחר חטא מי מריבה. כי
בר כרמז לו כי מבלי שחטא יהושע מנחיל, וכבר פי' הדבר הזה ואמר תריבהו
ל מי מריבה, וזה ענין אמיתי באורך פרשתיו בפי' על פסוק לכו חזו וגו' עכ"ל.
י משה קשה מנייכא ומכייכא למה לי ועוד היה לו להקדים אותן שלא חשו :

האמנה קשיא לי בלשון המאמר טובא. א' אחרי שיעקב הוא הראשון מהד' לדיקים אשר נתן להם רמז למה לא כתבו שמה ר' תנחומא וכתבו
ה במשה הוא השני. ב' מי אמר להם דיעקב ומשה לא חשו אדרבי חשו וחשו
י הם בעולם אמרו ביעקב שאמר שמא כשהייתי בבית לבן הטמא נתגלגלתי
טומאה ולולי זה היה נכון לבו בטוח בה' בהבטחת ושמרתיך בכל אשר תלך
"ם כי הוא מות ואתה אמרת וגו' וקושי זה יהיה עצום ורב לדברי הרמ"ע
השתדל למצוא להם מקום ואם לא חשו מקום לתלות למה לה, ג' דאין הנדון
ומה לראייה כי דברי דוד ומרדכי היה בהם מעשה המאמת ומקיים הנאמר
הם ועל דבר דוד אמרו במכילתא תני בשם ר' נתן ד' אריות וג' דובים הכה
וד באותו היום דכתיב גם את הארי ארי הארי ואת הארי דוב הדוב וגם הדוב
מי פתי ילבש בראותו שהכה ד' אריות וג' דובים ולא יתן את לבו כי יוכל להכות
ם רב גם מרדכי בראותו כי נלקחה אסתר בית המלכות ותשא חסד לפניו
כל בנות שרי עם הפרתמים ושרי המדינות בודאי יפנה לבבו לאמר הלא דבר
וא, מה שאין כן ביעקב ומשה כי הם דברים בלבד ומי בעל דברים יגש עליהם
משפט עשה כי כן דברת ותשובתו בלדו מידך היתה זאת אליך כי נתגלגלתי
טומאה כ"ש דבר מרע"ה אחר שידענו היותו רחום וחנון ונחם על הרעה, די
במ"ש טענת יעקב והתלותו, למה לא אמר טענת מרע"ה ותלותו :

הנראה כי מה שאלו חשו ואלו לא חשו לא לחשבם דבר תהיה הכוונה פוסלת בו חלילה ולא זאת כוונתם ז"ל במאמר הזה, אבל
הענין הוא כי לא שתו לבם לדבריו ית' לדקדק בהם כהוגן כי כשאמר לו
את ית' והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך היה לו לחוש ולחשוב כי

תבא

תבא עליו צרה אחרי שאמר לו ושמרתיך אלמא בעי שימור וכתיב (תהלי' קכ"א ז') ה' ישמרך מכל רע והוא לא חטא ולא דקדק בו עד שבשראה עלו בלבער אמר שמא כששהייתי בבית לבן וכו' והיה לו לזכור כי כבר הודיעו ז' טרם בואו שמה. ומ"ש אדם שהבטיחו הב"ה היה מפחד הוא ראיה לכאו' שענין ושמרתיך הוא בשורת צרה כי אם היתה הבטחה כפשטה אדם שהבטיח הב"ה היה מפחד והוי כלא מאמין בדבריו ית' חלילה, אלא אמר שמא כששהי' בבית לבן וכו' ואם הי' חוטא ומדקדק בדבריו ית' היה לו לחשוב כשרא' עלמו בצרה הוא הדבר אשר דבר ה' לאמר ושמרתיך שעתידה צרה זו לב' עלי והבטיחני שאנצל ממנה והוא ע"ה חשב כי כל הדרכים בחזקת סכנ' הם כ"ש בלאתו מארץ ישראל לחולה לארץ תחת רשות אחר כנודע לאם עמדו בסוד ה' כי על כן פחד קראה: ורעדה בלאתו משם והולך להבטחו' כמבואר אצלי במראה הסולם. פקח עיניך וראה כי לא תפשוהו רז"ל על ההבטחו' שהובטח בבית לבן שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך בענין שם לא כאמר ושמרתי' והם ז"ל לא יתפשוהו בבלתי מאמין בהבטחה חלילה רק בבלתי חושש כאשו' כאמרה לו הצרה, וזה יעידך על אמתת הכאמר וזהו שדקדק ולסוף ויירא יעק' כי לא היה לו ליירא לבסוף אלא מתחלה כאשר כאמר לו, האמנה בינ' מהשתדלות אשר עשה יעקב בשליחות המלאכים נראה כי היה לב' חרד מאז דובר בו על הדבר דאם לא כן שליחות זה למה והיה לו ללכת בתומ' נכון לבו בטוח לכן לא כתבו שמה ר' תנחומא וכתבו הכא, אמר משה בנו ענ' זה כתיבו הב' קושיות שלי כי בענין יראה שיעקב חטא נזה אמר המכין הראשון ולזה הקדים אותם שחטו כי הם מבוארים. והוא אומרו זה אחד מארבעה לדיקי' כאלו אמר זה אחד מיוחד שבהם והוא מרע"ה כי כאשר כאמר לו ושם בה"ז יהושע לא חטא ולא דקדק כי זהו הוראה שהוא מת ויהושע מכניס את ישרא' לארץ כמו שלא חטא לדברי עלמו כאשר אמר תביאמו ותטעמו שהוליא עלמו' מכללם. אמר משה בנו והוא עלמו אמר קודם בלשון תחנונים בי אדוני שלא כל ביד תשלח. ופרש"י אין סופי להכניסם לארץ. ועיין הרב המזרחי ז"ל שם ובפסוק תביאמו ותטעמו, ולכן שאל אחרי כן אעברה נא ואראה ואמר דמיתי שמא הותר הנדר ואם היה מדקדק בדברי ושים באזני יהושע היה יודע כי בטרם תחילו חיל לכן לא תביאו היה מבושר שהוא לא יבא שמה והוא ע"ה חשב שאחרי שאין זרעו של עמו כופל אלא ביד בניה של רחל כמו שכאמר וזה החילו יהושע לעבות בו נקמה כי ה' יגמור בעדו ועל ידו ולא חשב אל עקר הכוונה ואחר נדרים לבקר וז"ם ולבסוף היה מתחנן כי היה לו להתחנן ברשוכה באמור לו ושים באזני יהושע אלא שלא חטא, האמנה דוד תכף חטא ודקדק כי לא היה הענין ההוא מכוון לעלמו רק הוא אות וסימן לדבר גדול ממנו ולכן אמר גם את הארי גם הדוב הכה עבדך והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם וביאורו אללי כי האות הניתן יתחייב שיהיה הדבר אשר עליו נתן האות גדול מהאות בעלמו וזה לך האות דבריו ית' למרע"ה (שם ד' ב') מה זה בידך וגו'

שבל

כא ידך בחיקך וגו' אשר השכין בהם לפי פשטן כי כמו שהמטה הזה
נו יתי' שב לנחש וברגע קטן שב לנחש [למטי'] כן השכין בפרעה כי הגדולי' והממשלי'
ת ומאתו יתי' באה על המוכה השכינה כענין היו צריה לראש כל מי שמיצר
ראל נעשה ראש כדאיתא בגמ' (גיטין פ"ג) ובידו יתי' ליטלה וממנו אחרי
וא עזר לרעה ואם יש איזו טומאה בעם ישראל כנודע ומדברי הנביא יחזקאל
(יחזקאל כ' י"ג) והאומר אליהם איש שיקוצי עיניו השליכו וגו' וימרו בי בית
אל וגו' הנה הוא יתברך רופא כל בשר ומאז מכתם ירפא וממטאתם יטהרם
בטהר יד משה, וידוע הוא כי הכנעת פרעה התנין הגדול גדול מהכנעת
ם אחד ומה גם בהיותו יסודו עץ אחד, ויותר גדול הוא הטהר שהיה רבוא
מאי' גדולים. מהטהר יד מרע"ה, ומכל זה באנו אל מה שכוונו אליו כי הדבר
ר נתן עליו האות יתחייב שיהיה יותר גדול מהאות עצמו ולכן אמר גם את
רי וגו' כלומר כי לא היה מחשב כלאון הפלשתי הערל הזה לדבר גדול כי
ב האות הנתן לו שהכה ד' אריות וג' דובים בהעריך ערמימות בן אדם לחיות
נה היה צריך שיהיו מאה כמותו לשיהיה הדבר גדול האות ומהמורה עליו
מה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם ואף אם יהיה כאחד מהם מה גדולה היא
ת והנה ק"ו זה גדלותו רז"ל במכילתא אמרו שם דוד נתן לו רמז ואם שנאמר
את הארי גם הדוב וגו' וכי מה אני שפון שהכתי חיות רעות אינו אלא שמה
תיד ליארע לישראל דבר והם עתידים להנצל על ידי והדבר מבואר במעט
ו. וכמו כן דבר מרדכי תכף חשש כי לא היה דבר אסתר מכוון לעצמו כלומר
ת לה ומעלה כי איננה מעלה היותה נבעלת לערל זה כי חרפה היא לה עד
ן אמר לבסוף ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות וכמו שיבא בס"ד גם
להורות שיהי' למרדכי מעלה על ידה להיותו אומן שלה כי אין זה מספיק לאשה
נה אשר זה לו ע"ש הנה לא שזפתה עין והיותה נלקחה עתה בעל כרחו
ל כרחה וכמו שקדמה לדקת כל הדברים האלה ובודאי כי לא על דבר זה היא
אתה בזכות הלזו ותפלגת אהבתה אלא שעתיד דבר גדול שיארע לישראל
ידים להנצל על ידה כי היא מופת לכל בית ישראל כי כמו שהיא נלקחה בעל
זה אפשר קרוב לודאי שישלחום מעל פני המלך ובהלל לה עלתה לגדולה כן
עם בני ישראל ומתוך צרה יהיה להם רוחה על ידה :

ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים :

ובהגיע תור נערה ונערה, הנה הכתוב הזה יתכן שתהיינה לו ג' גזרות ומבוארות בו ובשני הכתובים הבאים אחריו ראשונה כל אשר
יאמר ינתן לה, שנית בערב היא באה וגו', שלישית ובהגיע תור אסתר וגו',
בקשה דבר וגו' ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה. וביאור הדברים
כיון היתה העלה לקחת נערה אשר תיטב בעיני המלך להמליכה תחת
ושתי

מדרש מגלת אסתר

ושתי תהי' מי שתהיה בת אחד מהשרים או בת רועה בקר ותהיינה בנ[ות]
השרים מורגלים בבית אביהן להתקשט ומהתענג ומרוך עד שבשכן מתע
והשוכב עמן כהנה מלאכות בשכן לא כן בנות יתר העם. לכן הוליך כימו
וסדר לכלן למלאות להן שנים עשר חדש ששה חדשים בשמן המור המש
השער ומלאלא הבשר כדבריהם ז"ל בגמרא (מגילה פ"ק) וששה חדשים בבשמי[ם]
להסיר זוהמת הבשר ולהעבירה ובתמרוקי הנשים שאר תכשיטין, והה"ר ילר
הכהן ז"ל דבר דברים טובים וז"ל כבר היה נהוג ודת מקודם לנשים שראוי
שתנשאנה למלכות שמפקידות אותן ביד סריס שומר י"ב חדש וזה לנס[ות]
ולראות אם תעמודנה בבריאות בכל תקופות השנה כי יש שטבען מתחל[ת]
בריאתן לחול עליהם איזה חולי באחד מהתקופות וכמו שראוי שיבחרו למ[לך]
אשה יפה ושלמה באבריה כן ראוי שידעו שהיא בריאה ואי אפשר לדעת
בבירור עד שינסו אותה איך תתנהג בד' תקופות השנה וימי אותה השנ[ה]
קורין אותם ימי מרוקיהן ולשון מירוק יתקרב ללשון הוכחה וכדי לראות הטוב
הזאת לשמירת בריאותן שבששה חדשים שהם ימי הקור היו סכות גופותי[הן]
בשמן המור כי מסגולות המור לחמם האברים החיצוניים הנפגעים באות[ו]
העת מן הקור ובו סגולה לחזק ולחמם האברים הראשיים וכלי ההולדה. וש[ש]
חדשים שהם ימי החום מרגילות בבשמים הרחניים המנגדים לעפושים המצאי'
באותו העת ומלאלאות עוד בשכן בתמרוקי הנשים עכ"ל. ולפי דבריו המור
הוא הנקי' מוש"ק אשר לו הסגולו' הנזכ', אמנם הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל כתב וז"[ל]
וכתב אחד מהחכמים ז"ל לא נודע למפרשים מהו שמן המור ואני ידעתי מה הו[א]
ומה מעשהו הוא נקרא שמן מירר"א בלע"ז ובערבי מור יעשו הרופאי' ממנו ומשיכ"[א]
וזעפרא"ן גרגרים להריח בנחת והוא שמן מופלא, והעיד אחד מהחכמים היושבי'
בירושלים כי אומרים הישמעאלי' המביאים המירר"א כי שם המקום אשר ילקטו[הו]
שם הוא בערבי הרא"ל והוא בלשון הקדש הר המור וכנה מעשהו יוכתש וימ[צ]
בחלאי בילי' מירושלים אשר בהן הלובן ויושם במקום לח וכשם המים יומס ויבו[א]
שמן מעצמו:

ובזה הנערה באה אל המלך את כל אשר תאמר ינתן לה לבוא עמ[ה]
מבית הנשים עד בית המלך:

ובזה הנערה וגו' תרגם המתרגם ובהדין זמנא בתר דשלמין תריסר ירחי שת[א]
עולמתא עיילא לות מלכא הנה ביאר ובזה בזה הזמן כלומר אחר עבו[ר]
זה הזמן ואחרי' פירשו ובזה התיקון הנערה ואין הבדל בענין רק בלשון ואפש[ר]
שהכל א' ובזה הזמן שנשלם התיקון הנה הנערה באה, וענין את כל אשר תאמ[ר]
ינתן לה לבא עמה עניינו אצלי מה שכתב הה"ר שמריא איקריטי ז"ל ר"ל כשהי'
מגיע זמנה לבא אל המלך כל שר ואדם יקרים שהיתה שואלת שילוונה היה נתן לה
ע"כ, כי בזה ידוקדק היטב אומרו לבא עמה שהיתה שואלת שרים רבים ונכבדי[ם]
שילוו עליה, ומלאתי סמך לדבריו במדרש רבתי דאחשורוש (פ"ו) בפסוק ותלק[ח]
אסתר.

ר אמר שם מתלקחת בקולות דין אמר אנא יהיב מאה דינרין ועליל עמה
י אמר אנא יהיב תרתין מאוון ועליל עמה, הנה שפירשו ענין הלקיחה
ת שכל אחת ואחת במנחה פניה יחלה לבא עמה אחרי שהיא לא בקשה
ו אחד כי אם אשר יאמר הגי אשר לשבה יורה שהוא היה מתפעם בלי כסף
נם כי מי שיכנס עמה אין ספק שאם היא תמצא חן בעיני המלך שגם הוא
יתירא יתוסף ליה וכיוצא בזה איתא (שם) במדרש כל הנשים שהיו בחצר
מקשטו' אותה שכל מי שהיה רואה אותה אומר זו נאות למלך ותהא מכבדת
כו הגם כי כל זה נאמר על אסתר בכל זאת גם ליתר הנערו' היו שרים באים
ה והיא מבקשת אותה לא כן אסתר כי היא לא היתה מבקשת שיבאו עמה
והם היו מבקשים לבא להנאת עצמם :

בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני אל יד שעשגז סריס המלך שמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם :

בערב היא באה וגו' היא הגיזרה השנית וענייננו מה שקדם בדברי הה"ר
מאיר ערמאה ז"ל (מדי פ"א) כי אחרי שנעשה לה ארח נשים שנה ושנה היא
מה באה אין צורך שיקראוה ולא שישלחוה אלא היא מעצמה באה וכל זה
רות על מעלת אסתר שלא באה מעצמה אלא שמביאים אותה וכמו שיבא
ד, וענין צניעות זה לאמר שלא היה משמש מטתו ביום כבר כתבנו למעלה
משום מעשה שהיה בדבר ושתי לכן גדר עצמו משם ואילך בפסוק גם ושתי
כה המלכה ומזה נטעום טעמו של מקרא זה אשר יקשה שתבואנה לדברי
הקודם לשבא הרשע הזה כי היה בו צניעות וכן לא יעשה אלא שמתוך
עותו זה נזכור גנותו בשכבר ולכן מיעטה רוח הקדש בדבר בשלא תלה הדבר
שהוא לא היה שולט אחריהן ותלה הדבר בהן בערב היא באה וגו' יושג
נע עיון. והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל כתב וז"ל אל בית הנשים שני הוא בית
כי בית ראשון שבאו שם בבתוליהן הוא בית הגי ובית שני שבאו אחר הכנסן
המלך בין נבעלו בין לא נבעלו אלא שנתייחדו הנה הוא ביד שעשגז והן
אות פילגשי המלך ושם תשבנה כי לא תצאן להבעל לזולתו כי יהיה זלזול
מלך, גם לא (לו) תבא מעצמה אחר שנתייחדו עם המלך כי אם חפץ המלך
בר יחפוץ בפתע קוראה בשם, והרבי אברהם ן' עזרא כתב אל בית הנשים
ת פעם שנית ובא לשון זכר כמו בפעם הזה ואין בזה צורך ולא טעם עד
לשונו, והמתרגם תרגם לידה דשעשגז רבא דמלכא נטיר מטרוניתא ושמה
בתב ונראין הדברי' כי אחרי ששום אחד מהן לא ידעי המלך כי אם לילה
ת חיישינן לאיחלופי כי בנות השרי' והסגנים תשתדלנה לבא פעם שנית
ישית ושנא מתוך כך תמצאן חן והשוחד יעור פקחים לכן הוצרך ליכתב שם
אי' מהנבעלות וכ"ת לא חיישינן שיחליפו שמותיהן לא כי מורא מלכות רב
הוא ובאחת יכשלו ויבערו :

מדרש מגלת אסתר

ובהגיע תר אסתר בת אביחיל דד מרדכי אשר לקח לו לבת לו
אל המלך לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר הגי סר
המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראיה:

ובהגיע תר אסתר וגו' היא הגזרה השלישית להורות עולם הסג
בה כמו שיבא וכבר כתב ושנה ושלש למעלה כי קרבנות
הנה הוא כדי שלא ירצה ומזמנת עצמה למשכב רק שהיא אנוסה בכל פ
פרטיה, בביאור הכתוב הה"ר יצחק הכהן ז"ל כתב דברים צדיקים זה לנ
בהגיע תר שלה הועיל זכות אביה אביחיל וזכות האב המגדל אותה הוא ומר
והיא עלמה שעזרי לנפשה במוסרה שלמדה ממרדכי שלא בקשה דבר כמנהג האחו
זולת מה שיאמר הגי כי הוא יודע ורואה תכונות הנשים ויבחנה ומזו
במדות והיא שהיא היתה נשואת חן בעיני כל רואיה והכל יודו ויספר
ומזולתה במדות, כל זה הועיל לה שלא קרה לה כמקרה האחרות לשוב בב
ליד שעשגז. ומצורף לזה שהגיע זמנה בעת שיהנה האדם מהחברה ומצד הק
והטבע שהוא אז חזק אל התאוים והוא חדש טבת בתחלת התקיפה שבו התחי
גם כן שנת תמרוקיהן ועברו כל הארבעה תקופות אבל לא עברו כסדר הטב
שהוא מניסן לניסן או מתשרי לתשרי וזהו שאמר למעלה ויבהל את תמרו
כי לא רצה להוחיל שהתחיל מניסן כל כך היה חשוק ממנה מצד חשיבותה ו
כאן לשונו, ובזה נתבאר היטב אומרו בת אביחיל שלא נזכר עד הנה כי
להורות על זכותו עומדה לבדו גם אומרו אשר לקח לו לבת אשר כבר נ
בשכבר במקומו הראוי לו ופה אין לו טעם אלא שהדבר להורות על טוב המו
שלמדה ממנו. והוא נאה ומתקבל, וכיוצא בו אל הה"ר יהודה ן' בוש"ן ז
והוסיף עוד וזה לשונו ואפשר לומר כי שלא הגי לשאול את פיה מה תבק
ותשובתי כי לא בקשה דבר כי אם אשר יאמר הגי ויש בזה מטוב המוסר ו
רעותיה המובאות אשר נאמר בהן את כל אשר תאמר ינתן לה, ומשמירת התו
כי אשר יאמר הגי היא מוכרחי בו ואמר ותהי אסתר נושאת חן כאילו החן הוא הנש
והיא הנושא שלו שהיא נושאהו בעיני כל רואיה כי חן וכבוד יתן ה' להולכים בתמי
שלא כדעת מי שפלפל ובלבל דרכה של אסתר כי אמר כי לא בקשה מהלר
אליה כי אם אשר יאמר הגי והיה מבקשת וממציאה משלה כל הצורך כדי שתה
ראויה לבא אל המלך כדי שלא להטריח את הגי שאם לא היה מספיק לקשוטי
ולצרכיה הניתן לה ולא היתה שואלת ומבקשת היתה פושעת בעצמה אלא שהיה
מבקשת וממלאה כל הצורך משלה ומפני זה וכיוצא בו היתה נושאת חן בעי
כל רואיה, וכל זה אצלי נטיה מיושר הדעת ומן האמת בעצמו ויהי לו אשר לו נ
כאן לשונו. ומה שכתב החכם ז"ל ואפשר לומר כי שלא הגי לשאול את פיה מ
תבקש וכו' גדולה מזו אז"ל במדרש בילקוט (סימן תתרכ"ד) לא היתה אסת
מבקשת לעשות דבר והיה הגי ירא ומתיירא שמא יהרגוהו והיה אומר לה א
את מתקשטת כשאר הנשים וכמו שהקדמנו למעלה בפסוק ויבהל את תמרוקי

ומדברים

ברים אלה נמלכו כי אין דבר לא בקשה דבר ומסב אל: כל אשר תאמר ינתן
לבא עמה לבד רק לבא עמה מבית הנשים עד בית המלך אך על כל הקשוטין
תמרוקין ודברים אחרים, ועם כל זה שלא נתקשטה כל כך כנשים אחרות ולא
לכה בגדולות ונפלאות ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה כי יופיה וטוב
איתה היה טוב ונעים ולא היתה צריכה לקשוטין ודברי' אחרים' ומעם
רו בפסוק זה שם אביה ושם דוד מרדכי ושלקחה לבת הכוונה היא להגיד
הבחינות והצדדי' אשר שמה אסתר הצדקת מגמת פניה לנוס ולהשמט
י ערל ומנא הזה כי הביטה אל צור אשר ממנה חוצבה והוא אביחיל שהיה
קדם ומחצבתה יהודי כשר וגם אל קרובה וגואלה מרדכי הצדיק אשר היה
הגולה יושב בשבת תחכמוני ביסודות וכשרות ועומד בפרץ ומסר נפשו על
ושת שמו הגדול כנזכר למעלה, ומה גם שלקחה מרדכי לו לבת וכמאמרם
אל תיקרי לבת אלא לבית. אשר כל אלה שתה הצדקת הזאת לנגד עיניה
לכך לא בקשה דבר ומעדוני הנשים ותמרוקיהן. כי היתה דעתה הפך כל
ים לא לשאת חן וחסד בעיני המלך כדי ליכנס לפניו רק להבזות לפניו
י לצאת מבית המלך ולחזור בבית מרדכי. האמנם כוונת מסבב הסיבות ויודע
עתידו' לא כן אדרבה זאת היתה סיבה שנשאה חן בעיני כל רואיה ועלתה לגדולה
כדי שתבא פדות והשועת עמו ישראל על ידה וכמו שהיה :

במדרש רבנן אמרין ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה בעיני העליונים ובעיני התחתוני' כד״א ומצא חן ושכל טוב בעיני
להים ואדם. הכוונה מבוארת כי מצד התנהגה בכשרות וצניעות היא היתה סבת
נשיא' חן אעפ״י שהיא לא הקפידה לקשוטין ותמרוקין והיתה דואגת ונעצבת
א נהלה ושמחה אשר כפי הטבע היה ראוי להיות זו סבה נאיתה לשאת את
וב יופיה ולהדאיב את מראיתה וכי תראה כעורה בעיני כל רואיה. עכ״ז
בטחון ה' את חדרי לבבה כי כל מעשיה וכוונתה לשמי' למלא דרך וסיג שלא
תמלא נפשה בשכיבי ערל ועתה אשר בזה היתה נושאי' חן בעיני העליונים,
ין ספק כי גם בעיני התחתונים נמשך חוט של חן וחסד עליה ומצאה חן בעיני
ל רואיה, כי אם ההפך הכוונה ולא תחוש האשה למצא חן בעיני העליונים
ק נגאוה וגודל לבב לבטוח על יופיה בודאי הגמור כי לא יועיל לה היותה יפת
אר וטובת מראה כי אין מציל לה' להשניאה בעיני כל רואיה ומעשה דבכות
ן יוכיח וגם מעשה דושתי כי כל יופיה וטוב מראיתה לא עמדו לה לבטל
גזרתה אבר כגזר עליה על רוע מעלליה כמאמרי ז״ל :

ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו :

ותלקח אסתר אל המלך וגו' אל בית מלכותו וגו' אחר התארים האלה אל המלך וגו', ואל בית מלכותו וגו' אשר לא אמר כן בעת הלקיחה
לא אל בית המלך לבד. ועוד כי שם לא כתיב אחשורוש אלא סתם המלך

ועוד

מדרש מגלת אסתר

ועוד יש מקום עיון מדוע נתעכבה עד החדש העשירי אם אמת הדבר שותי
הנערה בעיניו וכי נשאה חן וחסד לפניו כמו שאמר הכתוב למעלה. ואם יא
אומר כי זה חדש העשירי הוא לשנות עולם שאז נשלמו לה השנים עשר חו
שמה ושטה כמשפט הבאות לפני המלך עם כל זה יקשה מפני מה נרשם
פה החדש ושם החדש ובאיזה שנה ובכל תר הגיע לשאר הנערות, ל
אומר כי ישבא לדיק מושל קדושיו ומהוכן אותם בעיני כל רואיהם אכן אח
שבודקם ותוהא בקנקנם גם ה' באסתר רצה לבדוק אותה ומלד ראותה נש
חן בעיני המלך מכל הנערות התנאה ותבכה אהבתו יתברך ועמו אז לא ו
המלך אחשורוש עם שנפשו דבקה אחריה גדול בעיניו הוה כמאמר רבות
ז"ל אלא בערב היא באה ובבקר היא שבה וגדל חשיקתו על שבדקה גם הו
אם להבא תמלא חן בעיניו כן ועל כן לא הביאה אל הבית המיוחד לאשה אש
עתידה למלוך תחת ושתי הנקראת בית מלכותו וגם לא נקרא שמו עליה ר
הביאוה אל בית נשי המלך והלכות פלגשי המלך הנקרא בית המלך שת
ולא בית מלכותו ככתוב אכן כשנאמר למלך לקחתה כי לא בקשה דבר באליפו
כאחרות אז נודע לו ענותנותה ולניעות שלה והיות החשיבות ומלד עלמה ויאהב
ולזה כי תהיה נלקחת אל המלך אחשורוש פירוש שיאמר לה בשם כי הוא חפ
בה ושתבעה בפה ושכבר גילה בפיו להביאה אל בית מלכותו היא ולא אחרי
עד הזמן ההוא ולא אחריה תבוא שם אחרת להבעל אלא היא המשלמת וממלא
מקום ושתי ותהיה בבית נכון וקרובה אלל בית המלך לנשתאוה ותחשוק לי
תהיה באה תכף ומיד וגם כמו שמלאה חן למטה מלאה חן למעלה תחלה כי ע
כן כותי הכותב מכין החדש ושמו והשנה כי מתעדן הכתוב בספור מעשיה ומקרי
אחר שלא הקלה דעתה כאשה לתענוגי העולם ובמעט השר או השר גמו
כאומרם ז"ל אכן שם החדש טבת כי טוב הוא לנשי יוכיחה ומרז"ל אלל ויראו בנ
האלדיי את בנות האדם כי ט"בת הנה טבת כתיב כי יופיפיותן ושלמותן תלוי
בטוביות הנפש וכאשר ראו בני האלדים את בנות האדם החשובות שבזמנם כ
טובות הנה מלבן ולא יוכלו לנגוע בלבושיהן נטו אחרי הנשים אשר בחרו הני
בהם והם בהן וזהו ברמז בכלון דידן העשירי קדש רמז לעבר מאמרות ועש
דברות והכל אי ליודעים ושמו טבת כתיב בהיותה ממולאת ומקור הטו
והחסד והזכרת השנה היות שנת ז' למלכותו כאמר על שבע שני עולם והשמט
משבע ימי החסד והטוב הוא הרמז לימי עולם וכללות הבנין ואסתר בסוף
השביעית מסתתרת ומתעלפת בהן לקבלת השפע אחר שעל הארץ השפיע
שפעה כדי לשוב להתגלות ככוכב אסתהר המאיר וזהו ששתי שמות נקראו ל
לאסתר ובלי ספק ראויה הלדקת הזאת שתלבשנה מלכות עליון מלד פעולותי
ולזה אמר כי אהבה המלך אהבת נפש כנראה בפסוק הבא אחרינו :

ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי :

ויאהב המלך את אסתר שתם עתה לכלול מלכותא דארעא ומלכותא

ניא והכוונה כי אהבה בערך הגדולה והכבוד ואמר מכל הנשים כלומר יותר
ותן שהיו כבר נשים בעולות ויקרות וחשובות לפני המלך ותשא חן וחסד
ניו מכל הבתולות כמאמר רבותינו זכרונם לברכה אלו היה רוצה לטעום טעם
ולה טועם טעם בתולה. היה רוצה לטעום טעם בעולה טועם טעם בעולה
כי רוצה היצר הרע בקב ותפלו׳ אשת איש ושתהיה בתולה ולא נמצא כי לא
שר כי אם באסתר שהיתה אשת מרדכי כמאמרם זכרונם לברכה אל לבת
תקרי לבת אלא לבית ורחמה לה מאד אשר לא נתן להתים לבולמוס היצר
ע ולכן להיות בה תרי טעמי דאמרן אהבה ביותר מכל הנשים הנשואות שלו
הבתולות שעדיין לא נבעלו וזה הוא כי הוא בעצמו שם כתר מלכות בראשה
ליכה תחת ושתי בשכבו עמה על משכבו והמבחין בפי׳ זה יראה׳ כמה הוספתי
לי על פי׳ שפי׳ חכמי ספרד בפי׳ למגלת אסתר. ומצאתי כתוב ויאהב המלך
י בנשים שייך אהבה ומפני הנאת השכיבה ובתולות שייך חן שעדיין לא שייך
ן אהבה לפי שהגוף לא נהנה עדיין מהן אבל המלך אהב את אסתר מכל
שים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות עד כאן לשונו, ואומרו וימליכה
ת ושתי יראה בתחלת העיון כפל גדול ללא צורך אחרי שקדי׳ וישם כתר
כות בראשה היא המלוכה ומה לה עוד, ולכן רז״ל במדרש רבתי דאחשורוש
״ו) אמרו וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי על שהמליכו את
סתר היתה איקונין של ושתי קיימת כיון שנשא את אסתר בת טובים בת
ביא אמר תחת ושתי תיסק אסתר הלא הוא דכתיב וימליכ׳ תחת ושתי על
ק׳ הנה מתחלת דבריהם ומאחריתם תראה ובחנת כי הוקשה להם כפל זה
ן בחרו דרכי׳ והושיבו ראש וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי
ש שלא דרשו ולא חדשו בו דבר רק להורות שקשה בעיניהם כפל זה ואמרו
דרשא קא אתי וכן בסוף דבריהם הלא הוא דכתיב וימליכה תחת ושתי כי
היה זר בעיניהם ולכן דרשו תיבת תחת לשון ירידה לשון ארמי תחות ושתי
יד ושתי ואומרו בת טובים בת גנוסיא הם דברי בעל המאמר כי הם לא
ער עדיין עמה ומולדתה, או שעל פי מדותיה דנו כי היא בת גדולים וטובים
מדרש בילקוט (סימן תתרכ״ד) דברים הללו בתוספת טובה זה לשונו אמר
י לוי איקונין של ושתי לא היה כמותו בעולם כיון שנכנסה אסתר היתה
ה יותר מאיקונין של ושתי, איקונין של ושתי היתי׳ מעל מטתו וכשנכנסה
סתר טרד איקונין של ושתי והעמיד איקונין של אסתר עד כאן, ועוד משניהם
מדרש לקח טוב איקונין של ושתי היה לו על מטתו וכשהנשים נכנסות היה
סתכל באיקונין של ושתי ולא היו כמו ושתי וכשנכנסה אסתר הוציא איקונין
ל ושתי וצייר איקונין של אסתר ע״כ, ואני אומר כבר קדם אלינו למעלה
היתה ושתי רבת המעלה והיחס עד שלא היה אחשורוש כדאי לה, ובעל
גבה לבה וזחה דעתה עליה נמרוד בו, כי על כן היתה עלת הנערי׳ שלא
היה האשה אשר יבחר רק טובה בעיניו שיהיה טובה מצד עצמה כי כל עוד
תשפל מדרגתה ויחסה תשפל בעיניה ותכבד למלך ותשרתהו. ועתה נבא תחתיה

אסתר

מדרש מגלת אסתר

אסתר אשר לא נודע מאין באתי ומי הביאה הלום ולא נבחרה כי אם מצד יו
והיותה בעלת חן וחסד תשפל מעלתה בעיני המלך לא יעריכנה ולא יחשיב
ולא תהיה ספונה בעיניו ואף אם ימליכנה לא תכון ממלכתה ולא הי
כמלכת ושתי. לכן הזכיר הכתוב וימליכה תחת ושתי להורות כי המלך הא
והעריכה כערך ושתי כמו שנאמר כי מסי היתה לה:

ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר והנ
למדינות עשה ויתן משאת כיד המלך:

ויעש המלך משתה גדול וגו' גם זאת מאת ה' צבאות יצאה והמלך
לפיים השרים והסגנים גם לכל עמי הארץ על אשר הטריחם וק
שיניהם בקבוץ בתולות להביאן מארץ מרחקי' מהן כשארו פילגשי' ומהן ה
לביתן בחרפה ובוז כי אחרי שנבחרה אסתר לא עוד בחר המלך בשום כנ
ולא נפתה לבו על אשה כי כל מעיניו באסתר והדברים מוכרחים ממקומ
להטות חן אסתר בעיני הכל תמורת מה שתקהנה שיניהן על שנתקרבה
ונתרחקו כלנה, כל אלה חברו לעשות משתה גדול ושיקרא המשתה מ
אסתר לא משתה אחשורוש והיתה המשתה לכל שריו ועבדיו לא לכל ה
הנמצאים בשושן הבירה כאשר בראשונה כי כרוצה כן חטאו כנגד ה
ולסבה זו יחס המשתה אליה את משתה אסתר, והנחה למדינות עשה שוי
להם מנדה בלו והלך כדברי רבותינו ז"ל בגמרא (מגלה פ"ק) ואפשר כי הת
העבודה הקשה אשר עובד בהן והיגון והנחה בלקיחת בתולות מהיכליהן ונש
מבתיהם לוה שיעשו ימי מנוחה ותחת איבוד ממון ופיזור רב שגרם להם נ
שקדם אלה לראות אם תלאחנה בנותיהן למלוכה ואלה להצפינן להסתירן
ידעו אחת היא אשר יבחר ויקרב ויתן תהיינה אלמנות חיות ויתר להם מנ
בלו והלך של אותה שנה, ועוד נוסף על כל זה, ויתן משאת כיד המלך שש
להם מתנות ואפשר מנות הללו לשרי המדינות הרחוקים כי לא נמצאו במש
שישמחו כל אחד במדינתו ובביתו, ולרבותינו ז"ל בבראשית רבה (פרי כ"ג) דבר
כפלאים אמרו שם ויעש אברהם משתה גדול, ר' יהודה בר סימון אמר ג
עולמים היה שם, ר' יודן בר מר פקחא אמר ויעש המלך משתה גדול גד
עולם היו שם הה"ד (דברים ל' ט') כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב בימי מר
כאשר שש על אבותיך בימי אברהם יצחק ויעקב ע"כ, ולבי אומר לי שהגיר
הכוונה היא ויעש המלך משתה גדול, גדול עולמים היה שם דאם לא כן
מפסוק כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב בימי מרדכי כאשר שש על אבותיך ב
אברהם יצחק ויעקב והרי בימי מרדכי לא נאמר שהיה שם גדול עולמים ה
ודאי כדאמרן והגידו לנו כי היה משתה זה משבח ומשובח בימי מרע"ה ואי
רחוק עם מה שהסבירונו למעלה כי בכל מקום שנאמ' במגלה זו המלך ס
חול וקדש שידבר למטה וירמוז למעלה. כי אחרי שע"י מלכה זו תצמח גא
ישראל והגזרה הנגזרי' בשכבר מיום שהשתחוו לצלם נבוכד נצר ונחתי'

דינם

במשתה אחשורוש כמו שקדם כי ראוי שישמחו העליונים יותר מהתחתונים
כי ע"י מלוכה זו קיימו היהודים מה שקבלו בסיני וכמו שיבא בס"ד. באופן
דול היום לאלהינו, ומאחי אבא הה"ר יהושע הלוי בן אלקבץ ז"ל שמעתי
פחדו ממה שקרה לו בהקבץ עם רב במשתה הראשון בפעם הזאת לא רצה
באו שם רק שריו ועבדיו לא הפרתמי' ושרי המדינות וכל העם הנמצאים
ן רק שכל א' ואחד יאכל וישתה וייטב לבו בביתו הוא ואשתו ובניו ממתנות
המלך הנתונות בשם אסתר כמדובר :

הקבץ בתולות שנית ומרדכי ישב בשער המלך :

הקבץ בתולות שנית וגו' המקרא הזה נתבלבלו בו המפרשי' וזה להיותם בורחים מדרכי רז"ל, וממה שאמרו בגמ' (מגילה פ"ק)
א הכס, ויעש המלך משתה גדול עבד משתיא ולא גליא ליה, והנחה
יכות עשה, דלי כרגא ולא גליא ליה, ויתן משאת כיד המלך שלח פרדשכי
גליא ליה ובהקבץ בתולות שנית אזל שקל עצה ממרדכי א"ל אין אשה
קנאת אלא בירך חבירתה ואפי' הכי אין אסתר מגדת וגו' ופרש"י עבד
תיא חזר בכמה ענינים לפייסה שתגלה מולדתה ולא הועיל, ומדסמיך ליה
אי קרא ובהקבץ בתולות שנית, אין אסתר מגדת, עבד משתיא עשה סעודה
בודה מה שלא עשה לכל שאר הנשים דלי כרגא אמר בשביל אסתר אני
ח לכם כסף גלגלותיכם והיינו דכתיב והנחה למדינות עשה, שדר פרדשכי
ונות לשרים בשמה היינו דכתיב ויתן משאת כיד המלך ואם תאמר היאך
ה יכול לומר שלא היה יודע אחשורוש מאי זו אומה היתה והלא כמה דלטורין
בישראל שהיו אומרים שהיא ישראלית, אלא בשביל שהיתה נושאת חן
יני כל רואיה והיו האומות מתגרות ואומרות זאת ממשפחתי וזאת אומרי'
כן, לפיכך לא היה לו לעמוד על הבירור ע"כ, הנה הגידו לנו כי לא היה
ת המשתה ובמנחה וטוב לבב ואמר זבדו אלי"ם זבד טוב אבל שהיה ומסבר
ז שלא היה יכול לעמוד על מולדתה ועמה כי אחר שהיא אשה גדולה
את חן וטובת בכל. אם המלא תמלא היותה בת גדולים וממשפחה מיוחסת
נח לבו ויגל כבודו, ולכן צדד על כל הצדדים לפייסה שתגלה מולדתה,
אור הרב רש"י ז"ל מי הביאם לרבותנו הקדושים לומר הפך מהמובן מהכתובים
א כי סבת המשתה היתה חתונתו ושמחת לבו והוא מדסמיך ליה ובהקבץ,
אומרו אבלי אשר למה עוד קבוץ שני אחרי אשר המליך את אסתר ושמה
נח אחרים וכן דבר ומרדכי יושב הוי מעשה לסתור הקבוץ כי אחרי אשר
ומן עלה לגדולה ועלה להיותו יושב בשער המלך מה ענין הקבוץ. גם דבר
אסתר מגדת ללא צורך לכן אמרו כי מאהבתו אותה לא היה רוצה להכריחה
ו להעליבי' בדבר כדי שתגלה לו בת מי היא אבל בדרך פיוס עשה כי
אלא עשה משתה לכבודה. ודעתי קצרה עלי בדברי רש"י ז"ל שכתב עשה
סעודה לכבודה מה שלא עשה כן לשאר הנשים ולמה יעשה והמשתה הנה הוא
לכבוד

מדרש מגלת אסתר

לכבוד המלכת המלכה והיאך יעשה משתה ועדיין לא המליכה שום אחר[ת]
אני אומר כי המשתה היה להורות לה כי הוא שמח בחלקו אשר נתן לו הא[ל]
ובזה עשה מהערב והוא המשתה והמועיל דלי כרגא, ואחרי אשר לא [...]
בזה מהטוב במה שהוא טוב חלק להם מכבודו בשנתן להם מתנות ובית[...]
ומגמתו בכל זה לפייסה הולכך לומר בכל דבר שהיה בשביל אסתר כי לא [...]
ומדרכו כי הנה הוא לר עין בממון וכמו שנראה מאחריתו וישם המלך אחש[ורוש]
מס וגו' וכמו שיצא שם בע"ה, ותמהני מרש"י ז"ל היאך שכח יד משה [...]
עליו השלום בשליחות הראשון ורלפת ירמיה ע"ה וכתב וא"ת והיאך [...]
יכול לומר שלא היה יודע אחשורוש וכו' והלא כמה דלטורין היו בישראל[...]
והשיב כמודה שהיו אומרים ולא שוה להם ביען גם כל האומות אומרות[...]
ולא היה יכול לעמוד על הבירור, ואני אומר זאת היתה להם והיא שעי[...]
להם סבת הכללה זכות שלא נמצא בהם דלטוריא, ומה גם בראותם א[...]
שואלת יום כנגד יום יצא המלך והמן כנראה שרוצה להציל עצמה לבד, ו[...]
שמו יד לפה ולא גלו מסתוריה, ונשוב למקומנו כי המקראות על נכון כש[...]
הדבר עצת מרדכי כאומרו אין אשה מתקנאת וגו' ונראה בעיני שעשה[...]
להבינה ולזכותה שתעשה כן זה על ידה כמו שהוא יודע כי אי אפשר לל[...]
זו וכו' אלא שעתיד דבר גדול ליארע לישראל וניצולים ע"י כמו שקדם [...]
העמיד אותה בנסיון מפני קשט מדת הדין שתראה היותה צדקת ותכ[...]
שיעשה כן על ידה. ובטח בה לב בעלה כי היא לא תעבור מלוחו ושת[...]
שיגרשוה מבית המלך כי בזה נפשה חפצה וכמו שמשמע בפסוק ותלבש אס[תר]
מלכות בסייעתא דשמיא ובבטחו בה יעץ קבוץ שני זה, ואף גם זאת אין אס[תר]
מגדת. וכבר הקדמתי כי המפרשים לא רצו לטעום דבש וחלב דברי רבו[תינו]
הקדושים והנה בקשו חשבונות רבים ברם זכור אותו האיש לטוב והה"ר יהו[דה]
ן' שושן ז"ל שמו הוא אשר מלא אחרי רבותנו הקדושים ונלחם מלחמת [...]
עליהם וראיתי להעתיק דבריו וה' אלהיו ירצהו וישיב לו גמולו ויעלהו לג[...]
וזה אשר דבר. ובהקבץ בתולות שנית פשוטן של דברים כמדרשן כי א[...]
שעשה כל זה לכבוד אסתר למען דעת מאי זה עם היא בקש לו דרך א[...]
שיקובצו בתולות שנית אולי לקנאתה ופחדה שיסירוה מגבירה תגיד למלך [...]
יודעת. או יודע הדבר מאי זה מהפכיי על ידי קרוביה, ואמר ומרדכי יושב [...]
הוא נתן עצה בזה כדעתם ז"ל או שהוא מקדים טעם למה שאמר אין אס[תר]
מגדת שאף גם זאת אין אסתר מגדת משפחתה שהוא הפרטי ואף לא ע[...]
שהוא דרך כלל אשר זה יורה כי לא נודע להם אפי' הידיעה הכללית וכ[...]
שהקדמנו. ואמר כאשר צוה עליה מרדכי כי אף על פי שהיה נראה
שהיה ראוי להגיד לעת כזאת, בטלה דעתה מפני דעתו כי עת ומש[פט]
ידע לב חכם וחזר ואמר ואת מאמר מרדכי אסתר עושה וגומר להג[...]
טוב מוקרה כי גם אצל הדברים כלם בין גדולים בין קטנים את מאמרו עו[...]
כמו בזמן ילדותה ולא זחה דעתה עליה בדבר קטן או גדול, ומלת באמנה כ[...]

הכמה

חכמה, עלמה, ערמה, זהו פשוטו ומדרשו, אבל המפרשים הראשונים והאחרונים
התרו לבקש דרך שלא היה קבוץ בתולות אחרי מלוך אסתר עד שדחקו עצמם
פי הרלב"ג פירש כי לפי שהגי מסר תמרוקי אסתר לא היתה מן האחרונות
הבאות לפני המלך ונשארו בתולות רבות בבית הנשים וכשנשאה אסתר חן
בעיניו ונתן אל לבו להמליכה צוה להביא לפניו כל הבתולות הנשארות לראות
אם תיטב בעיניו איזו מהן יותר מאסתר אם ליופיה ואם לשכלה וכשחפש
בקש ולא מלא אז שם כתר מלכות בראשה, והוא שאמר שם שאהב את אסתר
מכל הנשים והן הנשכבו' הקודמות לאסתר ותשא חן לפניו יותר מכל הבתולות הן
הבאות אחריה שאינן נשכבות ועל בואכה אלה הבתולות אחת אל אחת לפני
המלך. אמר ובהקבץ בתולות שנית ואחד מחכמי הדור הקשה עליו מכמה
פנים, אם מן הענין בעצמו ואם ממנייני הכתובים ואם מלשון הכתוב כי לפי
דבריו לא שכב המלך עם נערה מהנערות שהרי אסתר בשושן הבירה היתה
הגי מסר תמרוקיה ומנותיה להביאה אחר מלאת ימי מרוקיה ולסוף שנה תמימה
באה והנה היא ראשונה, ואם המליכוה מיד אין אחריה רעותיה באות לישכב
לא לפניה כי היא מהראשונות וכל זה אפשר להעשות במעט הזמן, והכתובים
מעידים שעברו מעת הקבוץ עד לקיחת אסתר ד' שנים והנה אין ספק שיוכלו
לבא בהם כל הבתולות אבל אסתר אחר שבאה ראשונה אל המלך הושבה
אל בית שעשגז שהוא בית שני ככל שאר הבתולות הנשכבות עד שבאו כל
הבתולות לפניו אחר התקבלם שם וכשלא מלא כמותה אז חפץ בה ונקראה
שם להמליכה. ובאמת שאין בזה קושיא על דבריו כי הכתובים מכריעים כי לא
ובאו בתולות שושן בתחלה שהרי כאמר שם ובהקבץ נערות רבות אל שושן
ותלקח אסתר. הרי שקבצו משאר המדינות אל שושן ואז נלקחה גם אסתר
והלכו לפני המלך כמה וכמה מהבתולות הקודמות לה כי מעת בואכה היו
עומדות במרוקיהן ולעת הלקח אסתר מסר והבהיל תמרוקיה, גם מהמשך
הכתובים כ"ל כי לא שבה אסתר ולפני המלך אל יד שעשגז כי מיד אהבה המלך
והמליכה אבל מה נעשה כי לפי דבריו אין כאן קבוץ בתולות כי אם הבאות
מקובלות ומה טעם שנית, ומה זה שסמך ואמר ומרדכי יושב בשער המלך ועוד כי לפי
דבריו היה ראוי לפנות מקום בין ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ובין
ותשא חן וגו' ולהשכים בין אלו הדבקים ובהקבץ בתולות שנית והראב"ע פי'
ובהקבץ בתולות שנית הטעם השנית כבר היה מרדכי יושב בשער המלך כי
ה בשנת ז' והמשתה על דבר ושתי בשנת ג' ואז"ל כי נתחייבו בני ישראל מיתה
בעבור שאכלו בשלחן המלך פת בגו ושתו יין משתיו עכ"ד, גם עליו הקשה
ואמר מה הוא זה שיעלו לו נעריו לקבץ בתולות כיון שעשה כן בלקוחי ושתי
כמו שכתבתי למעלה ולי אין בזה כ"כ מן הקושי כי הזכירו לו כן לשעתו לפקח
דעתו ואם אין זה דרך נכון ועכ"פ יש ללמוד מדבריו כי במשתה הראשון טעו
ישראל בפת בג המלך וביין משתיו אך בהקבץ בתולות שנית אשר נלקחה אסתר
ועשה המלך משתה גדול לא טעו כי אז מרדכי יושב בשער המלך למחות

מדרש מגלת אסתר

בידם, ואחד ממופלפלי הדור כתב עליו אנה פנה שכלו של ר"א כי בכל אל
הכתוב הזה לא דבר נכונה, כי מה שפירש שנית לפעם שבו נלקחה ו
איך יזכור שנית בהצטרף אל ראשון שלא נזכר כלל, והנה גם הוא א
ומהתימא כי בערך בהוא נודע ונהוג בזמן ההוא עד שלא הוצרך להזכר בפנ
הראשון, אמר שנית כשיצטרך להזכיר הקבוץ השני. גם מה שהוסיף להקש
עליו כי מה טעם שיזכיר שהיה יושב בשער ובפרט קודם שנלקחה אסתר
לאו זה תכלית, כבר סלקנו מעליו זה הקושי אם כפי' הראשון בשני פני' ו
בפירושו של הראב"ע עצמו כי מפני זה לא טעו במשתה זה, ומה שהקשה ע
שאין ענין יושב בשער המלך על דבר המשפט והאריך בזה ברב ראיו' ומ
ומפה. הנה לא נמצא להכו שהוא יפרש כן אלא שהיה יושב בשער המלך כדכ
שהיא למעלה, ואחר השמים עליו קושיותיו פי' הוא כי ענין ההקבץ הש
הוא כלפי באמר למעלה ובהקבץ נערות רבות ותלקח אסתר אמר עתה ובהק
בתולות שנית והענין כי הפקיד לא הביאם אחת אל אחת אל שושן הבי
אשר שם משל המלך אלא כשקובצו מהן רבות שלחום אל שושן אל יד ה
ועבר זמן בהקבצם אחת אל אחת ומתאספות עד שבאו לכלל מספר רב כ
לשלחם שנית ועז"א ובהקבץ בתולות שנית כי כשנקבצו בתולות קבוץ אחד ק
והיה אפשר שיבא איזה היזק בכבודה של אסתר אם באולי יבחר המלך באח
מהבאות מחדש כי מאותן אשר היו בקבוץ אשר בשושן עד הנה כבר נבחר
אסתר ומתוך כך והגיעה שתתעורר מאיש הרשום היושב בשער המלך להוד
מה הוא לה כי כבר ישמח לב המלך והשרים בבת מלכים ואף כי היה מ
שאינה מדתם ומתי ימצא החן והיופי והיותה בת מלכים באחת מהבאות כ
באסתר, ואם באולי ימצא יבא לה קורבת מרדכי שהוא מזרע המלוכה ומ
בבית המלך ויכריע בינה ובין צרתה עכ"ז אין אסתר מגדת וגו' מה טעם ו
מאמר מרדכי אסתר עושה כי היא בעיניה כגוזר ומצוה לא כמיעץ, ואעפ
שהיה נראה לה בהגיע השעה להתייחס אליו ובזו היא העלה הטובה, הי
עושה מאמרו כהלכתא בלא טעמא, ולא שהיו שואלים ודורשים על ט
ומולדתה שאם כן שתיקתה כהודאה שהיא בת בני בלי שם ולמה לא תש
קולה גם הוא גם היא ואמר כי עושה מאמרו לא ע"י האוהבים כי אם כ
הצעיר הכנוע לאדירו הגדול ממנו בחובה עליו לקיים מצותו, כל אלו דב
ויותר מהמה, וגם עליו יעבור כוס המעמוסים והקושיו' בכמה פנים, אם מסע
בעצמו וכי שוטה היה בעיניה המלך בהכתיר והמליך ועשה משתה גדול והכ
ומשאת טרם בא לפניו כלן בענין שיבחר וימאס ויחזור ואין לדבר סוף, ומ
מה הוא זה שאמר אחר עצת נערי המלך ויעש כן והנה לא עשה כן, כי כ
אמרו ויפקד בכל מדינות ויקבצו אל יד הגי ואחר כל אלה הדברים הכנ
אשר תיטב תמלוך והוא המליך בתחלת הקבוץ, ועוד כי אין הקבוץ בתול
שנית כדבריו כלל כי הכל קבוץ אחד והיה ראוי שיאמר ובהביא בתולות של
כי כל הקבוצים שם אחד להם לא ראשון ושני, ועוד כי אינו מוכרע כלל שבהגל

שהיא

יא מזרע מלכות ישראל הדסה נראתה, אדרבה אולי תקרבנה. ואם הם אינם קרים מי היא איך יעלה על לבה לקרב עצמה במה שהוא שקול לרחק ולא רב. ומ״ש שאם היו שואלים שהשתיקה כהודאה שהיא מבני הפחותים, הלא חפצה ורוצה שיגרשנה מחיקו ויוציאנה מביתו, וכי להבעל לערל היא חפצה להתכבד בכבוד המלכות אבל בזה אין זה כי אם הקל בכבוד הצדקת המוחזקת עתים המנויה בכלל ז׳ נביאות, ואחד מחכמי הדור פי׳ כי הקבץ שנית הוא אן נקבצות בבית שעשגז אחר היותן נבעלו׳ ופי׳ בתולות למבראשונה דבר ן קבוץ לקבוץ י״ב חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן, אמר הכתוב כי בהקבץ פעם ית אל בית שעשגז שהיו ראשונה בתולות כבר עומדה לו שעה למרדכי כי ומנה להיות יושב בשער המלך מה שלא היה כן בעת קבוצן ליד הגי ואולי צלה באותה מעלה לכבוד הבת אבל הוא אומן אותה, וכמו שבקבוץ הראשון נפ״י שנשאה אסתר חן ובכה אותה הגי לטוב, ולא הגידה אסתר עמה ומולדתה י שמרדכי צוה עליה כן וכמ״ש למעלה שלא הגידה את עמה ואת מולדתה בבואה ע״י הקבוץ השני אל בית שעשגז שהיא במעלת פלגש המלך או רדכי כבר עלה להיות יושב בשער המלך והיתה יכולה להתכבד בו. עכ״ז ן אסתר מגדת וגו׳ כאשר צוה עליה לפי שמאמרו עושה, ולא זחה דעתה ור ימין ושמאל אפי׳ בדבר מפורסם שהכל יודעים שהיא ישראלית בכן ת החכם המפרש דרך זה וכמו שכתבתי בפסוק ותיטב הנערה, וכ״ש אחרי לכה שאינה צריכה לכך, ואעפ״י שזה הפירוש ממועט הגמגומים יותר משלפניו כ״ז נדחק בלשון הכתוב הרבה כי אומרו ובהקבץ בתולות שנית הנה הן תולות ועוד שלא אוכל לשער מן הכתוב ומן הסברא שאחר שהובאה לפני מלך היחזרה ליד שעשגז בשם פלגש כי מיד אהבה מן הנשים ומן הבתולות בחירה והמליכה לא שהלכה ומאתו עם הפלגשים ואח״כ נקראה בשם, וכן מזן המקראות לא זולת זה, וכמו שכתבתי ובעל הפירוש בעצמו גמגם בפירושו ומפני שהיו אלו הכתובים ראויין ליכתב קודם ותלקח אסתר, וכמעט מגמגם כבאמר כי גיזר ענין לקוחיה בראשונה ואח״כ חזר לגמור ענין מוסרה אל רדכי, וכיוצא כתובים נוהגים כן ובמגלה זו קדם זכרם והם והקרוב אליו כרשנא עת הרשב״ע, וכל אלה המפרשים כוונו בכל זה מפני שלא שיערו קבוץ תולות שנית אחרי שאסתר הצליחה למלוכה ואנו אין לנו אלא דברי רז״ל וכ״ש ומלבד בדבריהם אמת הכתובים מתיישבי על נכון כדבריהם, ע״כ מתק שפתיו ובפסוק הנמשך אשיבה ידי על אומי ומרדכי ישב:

אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי ואת מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו:

אין אסתר מגדת, כבר קדמו דברים רבים בביאור דברים הללו בפסוק שלפני זה, ויש לי לדקדק חילוף הנזכר פה, כי למעלה אמר לא הגידה סתר את עמה ואת מולדתה ופה אמר אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה

הנה

מדרש מגלת אסתר

הנה השינוי בשני פנים אם בחילוף כי בראשונה את ואת, ובאחרו
לא אמר אלא ואת, ובראשונה הקדים עמה למולדתה ובאחרונה הקדים מולד
לעמה, ולא נגלה למפרשים התעוררות על זה. ובראשונה יש לי להקדים מה שמצ
כתוב במדרש לקח טוב בדבר ישיבת מרדכי בשער המלך, ואם הוא כ
בפסוק בימים ההם ומרדכי יושב וגו' ידוע ששניהם שוים לטובה ויש ל
את האמור של זה בזה וז"ל, ומרדכי יושב בשער המלך מה ענין זה אצל
אריב"ל מלמד שהיה אחשורוש שואל לאסתר. בת מי את. והיא אומרת לו
מי אתה, והוא אומר לה אני מלך בן מלך, והיא אומרת לו אני מלכה
מלך. ומאי זה אומה אמרה לו מתוך דבריך הרגת את ושתי ואתה מרבה דב
כדי למלאות בי עלילה, לא היו המלכים עושים כן שהרי נבוכד נצר היה מכ
לפניו דניאל שנאמר (דניאל ה' י"ג) אדין הועל דניאל וגו' ובבלשאצר כ
(שם ב' כ"ו) באדין דניאל הנעל קדמוהי ואתה איך מבקש מחכמי ישר
אמר לה ויש מזרעם בעולם אמרה לו הרי מרדכי. בימים ההם ומרדכי יו
עד עכשיו היה מתהלך לפני חצר בית הנשים כיון שאמרי אסתר לאחשו
למה איך כמעט עלה מחכמי ישראל אלא אתה מתיעץ משרי פרס ומדי וג
לך להרוג את ושתי מיד קרב למרדכי ושם לו קתדרא ליושב בשער המ
להיות שופט בימים ההם עכ"ל, הנה בדברים הללו ישוב המגמגמים כי א
שאלת המלך היתה עכשיו מפיהו אל פיה לא כראשונה אשר היתה השא
מהגי ואם אפשר שהיה בשם המלך סוף סוף עדיין לא דבר המלך עמה או
עתה כי בפיו מלא לשאול ממנה היה נראה כאנוסה בדבר ומוכרחת להגי
הגיד הכתוב כי גם עתה אין אסתר מגדת, וביען שאלת המלך בת מי את. שב
מאתים מנה ומיודעו בת מי הוא יודע מאי זה אומה, שורת הדין לומר אין אס
מגדת מולדתה בתחלה שהוא על בית אביה ע"ד כל המפרשים ואחר שמהדב
אשר בינו לבינה נראה שכוונתו מדעת בת מי היא בפירוש ובקש לדעת ע
כי משם אפשר לעמוד על אביה לכן קצר במולדתה והאריך בעמה ואמר ואת ע
יושב במעט התבוננות, ואומרו ואת [מאמר] מרדכי וגו' עם שכבר דובר בו כנבד
אף גם זאת להיות כפל זה רב ובאריכות דברים יצטרך גם לכפל ורבוי ביאור. ואו
כי האמת והצדק הוא דברי רז"ל כי לא על הסתר מולדתה ועמה דבר כי
כאמור בשכבר, אבל על דבר אחר נפלא ממנו והוא מה שאמר בגמרא (מגי
פ"ק) ואת מאמר מרדכי אסתר עושה א"ר חנינא בר אבא מלמד שהיתה מר
דם לחכמים כאשר היתה באמנה אתו, א"ר אבא בר לימא מלמד שהי
עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי ע"כ, ופרש"י ומוב
מאמנת מיאוס שלא תהיה מאוסה לו בשכיבת נכרי ע"כ, ובתוספות ויוש
בחיקו של מרדכי ואעפ"י שלא היתה הבחנת ג' חדשים כיון שהיתה אנ
כבר, ולא היתה יכולה להמתין בכל פעם ג' חדשים זמן הבחני אינו מחו
בשביל זה לפרוש מאשתו ע"כ, ובתוספות אחרים כתוב, וא"ת והא לא היה
הבחנת ג' חדשים שהרי בכל יום היה אותו רשע אצלה, וי"ל שהיתה משמ

במוך

ך ע״כ, והה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל כתב בחלק המדרשות. ז״ל ואומרם מראה
לחכמים כאשה שלא לשום עם המלך עושה כן שכיון שהיא אנוסה בשמושה
ובמשתו נדה מה לה. אלא לצורך בעלה מרדכי היהודי עושה כן, ולהיות
לה בכל עניינה ביומי טוהר שלה, וזה שלא כדברי רש״י ז״ל שפי׳ שטובלת
ות נקיות וכו׳ נראה ומדבריו שלא היתה מבושתו למלך בעודה בנדתה
ספר שגם רבינו ז״ל מודה שמשמשתו נדה אלא שלא הוצרכו בעלי הגמרא
ילה פ״ק) לומר שטובלת לנדתה לצורך ישרי׳ בעלה אלא להודיענו שגם כשהיתה
רה היתה טובלת מפני מיאוס שכיבת הנכרי ורבים יתמהו איך היו מסכנים
ס ומחייבים את ראשם למלך ומזלזלים במלכות, וזו מדה שאינה מדה,
אומר כי ראוי לאסתר להכין עצמה למרדכי בעלה כל מה שאפשר לה
להראות לו כי ביהדותה היא עומדת ואינה רוצה בקיומו של איסור, והנה
הוא הולך אחריה ומחזיקה בעתים ומזמנים כי היא חלקו והוא היה מהזקנים
י׳ בשער, גם כי הוא גדלה וזה נודע היה להם אלא שהיא והוא אין מגלים
הוא לה ויד היה לו ליכנס בארמנותה ואלו פירש ממנה אולי תתייאש
היהודים בראותה נכרי את מקורה הערה. אך עתה ביאת נכרי טפל לה.
כים אנו לזה אחר שתנא ואמורא השכימו בזה ואין חולק עליהם כי למוד
מרדכי לסכן עצמו ליראת ה׳ והפוער פיו על גמרא ערוכה תעלה בידו
ר׳ המדיניו׳ ועזב השלמיו׳ הנמצא בזה, גם כי אנוסה היא ביד המלך והאונס
שלא כהוגן עכ״ל, ואני תמה מרבינו ז״ל אם היה דעתו שהיתי׳ אסתר
שתו נדה מכוונה פנים, ראשונה כי המשמשת נדה גם היא חוטאת כמו
ינום עמה, ומקרא מלא (ויקרא כ׳ י״ד) ואיש אשר ישכב את אשה דוה
את ערותה את מקורה הערה והיא גלתה את מקור דמיה ונכרתו שניהם
ב עמם ואם היא יכולה להזהר למה לא תזהר. כ״ש דאי אתיני׳ להכי
י׳ אומי׳ שהיתה טובלת לצורך אחשורוש אלא וטובלת ועומדת בחקו של
כי׳, וא״כ מאי קושיא ועוד מה יאמר רבינו במאמר ר׳ חנינא בר אבא מלמד
תה מראה דם לחכמים, וגם היא מיראה מוסכי׳ ואין חולק עליה, וכן
כן במדרש רבתי דאחשורוש (פי״) ובכל יום ויום מרדכי מתהלך בחצר בית
נים לשאול על כתמה ועל נדותה, ואין ספק אצלי בדעת רש״י כי האפשר
כר הה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל הוא המחוייב כי גם בהיותה טהורה היתה
ות מפני המיאוס, אלא שדבר שהיתה מראה דם לחכמים ומאמר לשאול
כתמה ועל נדותה מורים באצבע כי היה נזהרת בכל מה שאפשר ושהיא
ות גם לאחשורוש גם למרדכי, ובעלי הגמרא (מגילה פ״ק) לפי שראו
ק זה מיותר כי כבר נאמר למעלה לא הגידה וגו׳ כי מרדכי צוה עליה לכן
ו׳ מלמד שהיתה מראה דם מלמד שהיתה עומדי׳ וכו׳ ואני עתיד לכתוב
סוק ותתחלחל המלכה וגו׳ שאז״ל שפירסה נדה ובפסוק וכאשר אבדתי
תי דבר נאה ומתקבל על דבר זה בס״ד, ועל מ״ש החכם הנז׳ בכועס
ותו והפוער פיו על גמרא ערוכה וכו׳ , אומר אני תאלמנה שפתי שקר
אתפרכן

מדרש מגלת אסתר

אתפרכן אתחכמן אשתקקן כי הם דוברים על צדיקי עולם עתק בגאוה וג
לבב לא כן רבותינו בעלי התוספות אשר ראית כמה דחקו עצמם להצי
דבריהם בגמרא (שם) אליבא דהלכתא ואני אומר שאני ליה מאריה לאח
הנזי שכתב שתעלה בידם דרכי המדיניות שאני אומר תעלה בידם דרכי הדי
כזבות והאפיקורסות והנם רועה זונות, זה האומר שמוצא זו נאה במוצא זו א
נאה כדאיתא בגמרא, (עירובין פ"ו) כ"ש וכ"ש כי מ"ש החכם הנזי דברים
טעם הם לפי פשוטן של דברים כי זה וזו לשם שמים ומתכוונים עאכ"ו
שזכה לעמוד בסוד ה' לדעת ולהבין דבר מרדכי הצדיק ואסתר הצדקת
חבורים יחד ומזוגן כר אלהים ודבר ראוי ומחוייב להצליח גאונתן של יש
וכדאי היה זה לשים נפשם בכפם עליו כ"ש כי מרדכי הצדיק חכם גדול היה ו
בשם המפורש ויצא ונכנס ואין רואה, וכן מוצא בספר רעיא מהימנא,
להאריך בזה ואם הטעום ניעם דברים הללו תראה כי בחכם דחקו ע
התוספות למה לא גרבה כי אם היה עושה ככה כל צבא מרום היו מורי
עליו דמעות ויש' אינם, וכבוד למנוחתו, כי אסתר הצדקת נוהגת בבית ה
מנהג יהודית בכל מכל כל וכמ"ש המתרגם וית מאמר מרדכי הות אסתר ע
שביא ומועדייא הות נטרת, ביומי ריחוקהא היא מזדהרא, תבשילין וחמרא דעמ
לא הות טעמא וכל פקודייא דאתחייבאן בהון נשיא דבי ישראל הות נ
על פום מרדכי היכמא דהות נטרת כד הות מתרבית עמיה וראה והפלא
הפליגו רז"ל בחסידות הצדקת הזאת באומרם שהיתה מראה דם נדה לחכ
כי הגם שמרדכי הצדיק ראש לסנהדרין להיות עלייני מראות הדמים הל
בשיקול הדעת היתה מפלגת חסידותה שלא להראותו אליו מאחר שהוא נ
דומה למאמרם כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ונגעי קרוביו וה
מראה דמיה לחכמים. והיא דבר פלא:

בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש שני סר
המלך משמרי הסף ויבקשו לשלח יד במלך אחשורש:

בימים ההם וגו'. איתא בגמ' (מגילה פ"ק) א"ר אחא בר אבא
יוחנן הקציף הקב"ה מלך על עבדיו לעשות רצון צדיק עבדי
אדוניהם לעשות רצון צדיק מלך על עבדיו דכתיב קצף בגתן ותרש, לנ
רצון צדיק ומנו מרדכי דכתיב ויודע הדבר למרדכי. א"ר חייא בר אבא בג
ותרש טרסיים היו והיו מספרים לשון טרסי ואומרים זה לזה מיום שבא
לא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארס של סם ומיתה בספל של מים
ביומות והם לא ידעו שמרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע בע
לשון. אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה, אמר לו אני אשמור מש
ומשמרתך והיינו דכתיב ויבוקש הדבר וימצא שלא נמצא במשמרתו ע"כ, וש
לא ראינו שינה מתוך שהיתה חביבה עליו מרבה בתשמיש המטה ולמא לנ
והלא אין משמרתי וכו' אני ממונה על עבודה אחת ואתה ממונה על ע
אחרת

זרת הנה הם ז"ל ראו כי אחרי שמלך זה כעת הרבה לעשות טובות עם
העם מקלה והנחה למדינות עשה ומשלוח מנות. אשר למה יקצפו עליו
דיו ויכלו אותו להמיתו, לכן אמרו כי עיני ה' אל צדיקים וכאשר הקציף
ך על עבדיו על לא חמס עשו עד שמה ז"ל בקשו חשבונות רבים אשר
נזכרו שם. אבל שהיה זה לעשות רצון יוסף הצדיק כן היה דבר בגתנא
ם שהקציפו על אדוניהם ביום חתונתו וביום שמחת לבו על לא חמס בכפיו
לעשות רצון מרדכי הצדיק, והיה הדבר כשנכנסו טינא בלבם על אהבה
ה אשר למלך עם אסתר, ואף כי נמצא במדרש שלא היו רואים שינה בעיניהם
יב המשתאו' שהיה עושה אחר שנשאה, לא בחר הרב ז"ל בזה רק במרב המשגל
ה למה ושותה והטעם הלא הוא מה שהקדמנו למעלה בשם אחי אבא ז"ל
לא רצה להרבות במשתאות פן יקראנו אסון כאשר היה בדבר ושתי ולכן
א הרב ז"ל מרבוי המשתאו' ופנה לו לדבר אחר. ומעתי ידענו טעם הקצפין
ה ומפני טרחם ומשאם אשר נתחדש להם מיום בואה בהיכל המלך, ובמדרש
קוט (סימן תתרנ"ג) א"ר לוי למה קצף בגתן ותרש, אלא כשנכנסה אסתר
לכות, אמרה לאחשורוש אתה למה אין אתה עושה כשם שהיו המלכים
אשונים עושים היו מושיבים אדם צדיק יושב בשער המלך כנבוכד נצר העמיד
יאל על פתחו שאם היה מגיע לו דבר היה אומר לו שנאמר ודניאל
רע מלכא. אמר לה מכרת את יהודי כשר, אמרה לו יש כאן אדם כשר וצדיק
ו מרדכי, בגתן ותרש היו עומדים בשער. כיון שהעבירם המלך והעמיד מרדכי
תיהם, קצפו ואמרו הואיל והעבירנו המלך כלך ונהרגה בלגעא ויהיו הכל
אומרים בגתן ותרש כששמרו את המלך היו משמרי' יפה עכשיו שהעמיד יהודי
יג ע"כ, הנה טעם אחר רב ועצום מצד מרדכי אחר שהעבירם המלך ונכנס
ר אסתר באופן כי כשיהרג המלך אין ספק שיהרג מרדכי מהטעם האמור.
ם דברי אסתר כמה הולך חן בשפתותיה והרבתה להזהר שלא תתפש בדבריה
ו הזכירה שם יהודי על פיה כאלו אינה יודעת עם זו וכן אמרה היו מושיבים
לדיק יושב בשער המלך, ואף באשר הוא שם הדברים בפיה
ת את יהודי כשר לא ענתה יש כאן יהודי כשר אלא יש כאן אדם כשר
ק כי רואה היתה היותו מבקש עלילות לדעת בת מי היא או לפחות מאי זו
ה, וכמו שהקדמנו בפסוק של מעלה, וגם כי לא אמרה לשום שם צדיק למען
כי אחרי שלא תוכל להכחיש כי נתגדלה בבית מרדכי, יהיה נראה כי היה
ת טובו ואליו מגמתו, רק אמרה שאם היה מגיע לו דבר היה אומר לו
דבר הצלה אמר המלך שיש לו יועצים גדולים ומוצאי אך בדבר הזה לא
כזה, ומזה כטעום דבש וחלב דברי ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי
ה, וכבר הקדמנו למעלה דברי מדרש לקח טוב כי אמרה אסתר למלך על
חכמי ישראל ושלכן נתקרב מרדכי להיות יושב בקתדרא ושופט בשער
ך וקיים שם ומיד קצף בגתן ותרש מה היה מקצף אלא שנתקנאו על
שיב המלך את מרדכי שופט, ד"א הקצפון למה על שראו שאסתר מלאה

חן

מדרש מגלת אסתר

חן בעיני המלך וקצפו על אודות המעשה הזה כי היו להם קרובות וב
ומשפחות שנתקבצו בפלטרין ולא מצאו חן ולא די זה אלא עוד היה מ
בתולות שבית אמרו הטרקיים למרדכי. ראית כמה בתולות ובנות ומשפח
נלקחו לבית המלך ולא בחר כי אם באסתר אנו נהרוג אותו בסם המות ו
לא ידעו כי מרדכי קרוב לאסתר ע"כ, הנה הטעימנו המדרש הזה התכס
מרדכי הצדיק כי בתחלה לא היה נכנס כי אם בחצר בית הנשים בלבד לד
את שלום אסתר כאומן כאמן ורב טוב וחסד בהכנסו שם לדעת שלום המ
אחר שגדלה ובואה לפני המלך עלה מרדכי האומן לגדולה עד ששמו לו כ
משפט בשער המלך וזה כבוד גדול לא נשמע כמוהו בשכבר. והוא פשט כנ
ודקדוק כלה באומרו ומרדכי יושב בשער המלך. כלומר מה שלא היה קודם
ומזה למחה קנאת סריסים הללו. ומזה נוכח ונכזב המפלפל אשר הזכיר הה"ר יו
ן' שושן ז"ל שהאריך בראיות מפה ומפה שלא היה מרדכי שופט בשער הע
הנה הראית לדעת כי היה שופט ודורש משפט שמה, ובדברו השני אומר כי ה
הקצפון מקנאת אסתר, עד שבחורת הקנאות הללו נדבה רוחם אותם לה
לאדוניהם ולהרי' יד במלכם, והה"ר יצחק הכהן ז"ל כתב וז"ל ומלך שהתעו
יצא מבגתן והוא היה הנקצף והמעורר הראשון שפתה לחבירו ושמר ומש
ומשמרת חבירו, על כן בא עליו בלשון יחיד וכמוהו (שמות ל"ו א') ועשה בצ
ואהליאב ומפני שהוא היה העקר מייחס אליו העשיה וכמוהו (בראשית ט' כ
ויקח שם ויפת את השמלה ורבי' כמוהו. וגם למטה בהזכירי הזכירו ב
כופפת ותנועה גבוה עכ"ל. ויפה דקדק והמתרגם תרגם ביומיא האינון ומ
יתיב בסנהדרין דתקינא ליה אסתר בתרע מלכא, וכד חזו תרין רברבניא
כנסו וקצפו ואמרו דין לדין הלא בפתגם מלכא בעי לסלקא יתנא ולאו
למרדכי לית רבותא לסלקא תרין קלוסנתרין ולאוקמא חד, כדין אתי
בלישנהון בגתן ותרש טריסאי תרין רברבניא מלכא ונטרי פלטרא ואמרו לאש
סמא דמותא דמטול לאסתר מלכתא, ולאושטא ידא במלכא אחשורוש למקט
בשייפא בבית דמוכיה ע"כ, ביאר לנו ג' דברים, הא' סבת הקצף והוא שא
היתה מבקשת להורידם ממעלתי ולמנות למרדכי תחתם וכדי בזיון וקצף ה
ואף כי הכונה הוא אומן המלכה אף גם זאת לא טוב הדבר שיהיו
נדחים מפני אחד. ב' ביאר שגם על המלכה יצא הקצף, והדבר הזה בא
מדרך סברא, כי אחרי שהיא מבקשת להורידם ממעלתם ראוי לקצוף
ולבקש את נפשה, האמנה מפני מה לא נזכר זה בכתוב אומר אני כי הי
מחסידות אסתר והראותה עולם אהבתה על המלך כי לא חששה למיתת
שלא יגיע נזק למלך ואלו היו מבקשים את נפשה בלבד היתה שותקת ונ
באשר תוכל, אבל בהיות הדבר נוגע אל המלך היה בלבה כאש בוערת ו
לא תוכל ולהורות זה לא נכתב בסיפור הדבר הזה כדי שלא יראה כי
העקר בדבר והוא טפל אליה, יושג במעט התבוננות, הג' ביאר שהיו
להרוג את אחשורוש בחרב ובא עליו מבא לישנא דקרא לשלוח יד, אש

יורה

ה שכוונתם לשליחות יד אשר הוא בחרב מבלי ספק. וכן כתב יוסף בן גוריון פרו (פרק ד׳) וז״ל בימים ההם כשבת מרדכי בשער המלך לחשו שני סריסי ריסי המלך אחשורוש ויתיעצו יחד לשליח יד במלך ולהתיז את ראשו בשכבו מטתו ע״כ, האמנם מפני מה עלה בדעתם להמיתם במיתות שונות, ולמה ו שם המות למלכה וחרב למלך אשר זה לא יהיה מבלי סבה בלי ספק:

חשוב כי עמקה מחשבתם כי אם המלך ימות אם בחרב אם בשם יבוקש הדבר וימצא כי לא יעלה על הדעת שלא יהיה למלך ל דמו אחרי שמכת חרב מפורסמת וכמו כן מיתת שם המות גלויה כנודע י בעל דעת ומזמה לחקור מי עשה הדבר הזה, ואין ספק כי ברוב החפוש וחקירה ימצא, ולכן העמיקו שחתו ואמרו להרוג המלך בחרב והמלכה בשם ן יחשבו הכל כי המלכה המיתה למלך ואח״כ המיתה את עצמה וקיימה בנפשה ות נפשי עם פלשתים ולמען לא ישלטו בה עבדי המלך ויתעוללו בה ויעשו שפטים ונקמות כמשפט לכן רצתה לשלוט היא בעצמה ושלא ישלטו אחרי ק״ו מזקנה (שמואל ב׳ א׳ ט׳) עמוד עלי ומותתני וגו׳ פן יתעללו בי וגו׳ ולהרוג את עצמה בחרה בשם כי כך דרכם של בני אדם הטועים מעשים כאלה פן שאז לא יחקר ולא ידרש לנקום נקמת המלך והוא מבואר. והדבר על ן, ובתרגום אחר כתוב ויהבו עלה ביניהון ושויאו חויא חורמנא בכוסא דדהבא דהוה שתי ביה אחשורוש כד יבעי מלכא ושתו ביה יתכון ליה ומחייה וייה ויקטליה. אמר ששמו פתן שהוא היותר סמיי בקיתון של זהב אשר המלך תה בו וכלאה שתי שמו אותו שם כדי שינשכהו וימיתהו, ודברים הללו ילעדקו ויתבררו בסמוך בסייעתא דשמיא:

ידע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי:

ידע הדבר וגו׳ כבר הקדמנו כי הודעה בחכמתו היתה כי היה יודע שבעים לשון ואין ספק כי לא ידע ולא שמעו מאחר ולכן אמר ויודע בר למרדכי ולא אמר ויוגד הדבר למרדכי כמ״ש ויגד לאסתר, והה״ר יצחק הן ז״ל כתב, וז״ל ויש פני מן ההראות בדרך חכמה נתגלה הדבר כי אם היה ופר אליו מזולתו, עם שמן התימא הוא המספר איך לא הלך להגיד הדבר המלך או אל המלכה למצוא חן בעיניהם. עוד יש תימא איך לא הגיד דכי הדבר בשם אומרו שאם באולי לא ימצא כן שלא ישא עליו עון אשמה בוס זה לא בא על זה לשון סיפור והגדה ושמיעה זולתי ידיעה עכ״ל. ולפי שכתבנו למעלה מדברי מדרש לקח טוב אשר אמר בדברו השני שהם בעצמם רו עם מרדכי כי לא ידעו מה הוא לאסתר המלכה לא יפול לדבר ויודע אם שנאמר כי ההודעה הזאת היתה בעת אשר נעשה פתגם הרעה, ביען אין וי לומר אותו בשמעו אחרי שלא יוכל להוכיח דבריו ונכזב ויחשב למוציא דבה עביד איכם דגזים ולא עביד, לכן שם הדברים על לבו ושמר את הדבר עד

מדרש מגלת אסתר

עת אשר גמרו רע רשעים ויכונן צדיק אז להגידו ועל העת ההיא יפול ההתוית
הלז, יורה עליו ויבוקש הדבר וימצא אשר לא יתכן עם מאמר ויבקשו לשלח
יד אם · אין עוד רק הבקשה בלבד ובמעט עיון יראה אמיתות כל זה, הראה
בהגדת דבר זה אמרו בב"ר פל"ט וז"ל ויודע הדבר למרדכי וגו' זה מהופך
ערל וחס עליו אתמהא ר' יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אמר (תהלים קי"ט)
מזקנים אתבונן כי פקודך נצרתי, אמר יעקב ברך את פרעה שנא' (בראשית
מ"ז ז') ויברך יעקב את פרעה יוסף גלה לו, דניאל גלה לנבוכד נצר אף הכי
כן ויגד לאסתר המלכה ור' נחמיה אמר, אמר הב"ה לאברהם ונברכו בך כל
משפחות האדמה ובזרעך, אין תימר דלהון עתירין. הרי עתירין איכון מינך, א
לשאלי כשהם נכנסים לצרה הם נשאלים ואנו מגלים להם ע"כ. הנה שהוקשי בעיניהם
כי אם נאמר ולא תעמוד על דם רעך אין בכלל רעך ערל זה. אשר למה יגיד הר
וילילהו, ורבי יהודה אמר שלמד מיעקב שברך לפרעה ללא לינך כי מה נס
לברכו, וכן יוסף גלה לו כי יכול היה להציל את עמו בחכמתו ומה לו מאדם
וכ"ש דניאל לנבוכד נצר שגלה לו אשר לתת לו בשורה על חלומותיו ועל דו
ור' נחמיה רָאה כי זה הודיע הדבר הנעלם ביותר נעלם ממנו כי גם יש לא
מהם והוספת מים הוסף קמח, ולכן אמר כי היה הטעם מהם וממנו להם
דברו יתי' ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך כי הם לא יגלו הדבר מעי
אך נשאלו על הדבר חייבים הם לידרש להם ומפני קדוש השם כאשר ראית מן
דניאל מן קשוט די אלהכון אלה אלהין וגו' ואין ספק כי כיוצא בזה היה ע
פרעה, ולפי זה יתישב הדבר עם מה שכתבנו למעלה כי אסתר יעצה לאחשו
להביא בהיכלו אחד מחכמי ישראל להודיעו את אשר ישאל ממנו והביא למר
ויהי בבואו אל בשורה טובה בא להציל את המלך ממות וצדקה אסתר בד
אל המלך :

ועוד הוסיפו במדרש טעם להצלה זו שהצילו מרדכי וז"ל בילקוט (כ
תתרכ"ו) למה אמר מרדכי לומר למלך אין כתיב בתורה לא תכ
ברית, אלא אמר מרדכי מוטב זה שיחיה שנתן לי רשות לבנות בית המק
ד"א מוטב זה שהוא מכירנו שאם בא דבר לישראל ואומר לו והוא יעשה, ד
שלא יאמר כל אותם הימים שהיה נשוי נכריות היה שמור ועכשיו שנשא ב
ישראל מת. ד"א שלא יאמרו כל אותם הימים שהיו נכרים משמרים אותו ה
שמור, ועכשיו ששמרו מרדכי נהרג, לכך נאמר ויגד לאסתר המלכה ע"כ, הא
יש לדקדק בו, א' מאי בינייהו. ב' מ"ש שנתן אחשורוש רשות לבנות בית המק
דבר תימא, ונודע כי בימיו בטילת עבידת בית אלהא רבא והוה בטילה ע
שנת תרתין לדריוש כדברי המתרגם בפסוק ראשון, ובהדיא אמרינן בגמ' (מגי
פ"ק) אמר רבא עד חצי המלכות ולא דבר שחוצץ במלכות, ומאי הוא זה ב
בית המקדש ופרש"י שחוצץ במלכות בנין הבית שהיה באמצע העולם כדאמ
בגמ' (יומא פ"ג) אבן שתיה שממנה הושתת העולם. ואחרי שכן הוא ל
אמר שנתן רשות, ג' מ"ש מוטב זה שמכירנו ומי הוא המלך שאינו מכיר הצב
אשר

יר הוא מולך עליהם, ומה גם בהיות המס בעיר מולכתו כענין היהודים
מלאים בשושן למי שלא ירצה לבקש עלילות ותסבובות רבים ואם על הכרה
ביזה אמר זו ענין לו אדרבה שונא הוא להם וכדאמרינן בגמרא (מגילה פ"ק)
ר' אבא בר כהנא משל דאחשורוש והמן למה"ד לשני בני אדם א' יש לו
בתוך שדהו וא' יש לו חריץ בתוך שדהו וכו' ישנו בפסוק ישנו עם אחד
דרש רבתי דאחשורוש (פ"ג) רבנן אמרין אחשורוש שונא את ישראל יותר
המן הרשע וכו' בפסוק, ויסר המלך את טבעתו תמלאכו, ואחרי שכן הוא מה
הכרה. ד' זה שאמר עבדיו שמגרו מרדכי וכו' שיאמר זה לא שמעכו, ומה בין
זה ובין דבר אסתר:

ו"ל שהם ז"ל כאו ד' סבות מחייבות שאחרי שהסכימה דעת עליון להקליף
שרים על אדוניהם שגם יד מרדכי תכון עמם והיה לו לקיים באחשורוש
א ומכאיך ה' אשכא וגו' ואחרי שהוא כבה אורו של עולם הוא בית המקדש
הכאוי שלא יהיה באורו של עולם, ואם נשמר כמו שנשמר בבא בן בוטא
גמרא (ב"ב פ"ק) ומשום גם במדעך מלך אל תקלל, לפחות היה לו לקיים
בנפשו אל תהי ידי בו ותהי בו יד פלשתים והוא לא כן עשה אבל בקום עשה
לו מן העולם. ומכל זה האשם המוסב אל מרדכי רב ועצום, וזה גנות גדול אחד,
גנות שני הוא דר' אבא בר כהנא דבעל התל ובעל החריץ אשר אמרנו,
ם גם הוא אחריכו במקומו אשר ממנו יראה כי תמיד לבבו למעט. ומרדכי
ב ומבין כל רז לא אנס ליה, והוו ישראל ככרדף, שנתן להצילו בנפשו של
ף אם אי אפשר באי מאבריו או מדהוקש רולה לנערה מאורסה שנאמר
(דברים כ"ב כ"ו) כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה
דף נערה מאורסה כתיב אין מושיע לה, הא יש מושיע לה בכל דבר אשר
ה יכול להושיעה כדאיתא בגמרא (סנהדרין פ"ח) או מלא תעמוד על דם
ך כדאיתא בת"כ, (דברים כ"ה י"ב) או מוקצתה את כפה כדאיתא בספרי,
ה מרדכי א' מבני ישראל אשר הותר ב]דמו של אחשורוש משום בא להורגך
כם להורגו ק"ו מגנב במחתרת אשר זה טעמו כדאיתא בגמרא (סנהדרין פ"ח)
א גם בהיות הדבר נעשה על ידי אחרים כמו שנאמר, עוד גנות ג' בהיות
תר נכבשת תחתיו כבעלת לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לעם בני ישראל
ני אבותנו הקדושים אשר על פי זה הדרך ירצחו שכמה כי נבלה עשו לשכב את
ב יעקב והנה ידענו צרת נפשה ופחדתה להיותה עמו עד שהיתה בעיניה
י אובד כדאמרינן בגמ' (מגילה פ"ק) מאי אשר לא כדת א"ר ירמיה בר אבא
ר לא כדת כל יום עד עכשיו באונס עכשיו ברצון, וכאשר אבדתי אבדתי
שר אבדתי מבית אבא כך אני אובדת ממך הנה כי היא נאבדת בעיניה
א היתה לגוי הזה, ומכל זה יפול הגנות על מרדכי אחרי שבא מידו להצילה
ה זה מה עלה על לבו להחיות הכר הזה, עוד גנות ד' אחרי שהוא מתבטל
רי תורה בהיותו יושב בשער המלך והנה תאנא דר' יוסי בגמ' (שם) מאי
ב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו סנהדרין, ואמר רב יוסף גדול

מדרש מגלת אסתר

ת"ת מהללת כשבות וכו' כמו שיבא במקומו בס"ד. והנה מלאה ידו עת ומש
לצאת מכל זה והוא לא כן עשה, אשר זה דומה ליושב ומסירה מלבו חלילה ח
שבהבטל הסבה תתבטל המסובב, הנה ד' גבויות יתייחסו אל מרדכי הצ
בהללה זו, אם מלך הבית הנורא, אם מלך כל ישראל. אם מאסתר. אם מ
עצמו וחז"ל בראותם ד' גבויות הללו השתדלו להסירם מעליו ולהצילו מהם ולא
כי לא נסתרו מנגד הצדיק הזה ולא כלפנו מעיניו, אך עמדו כנגדו ד' ש
חזקות, יחייבו השתדלות רב להצילו אשר בקראם חילול השם דחמיר מכל
ועל הראשון אמר מוטב שיחיה זה שנתן לי רשות לבנות בית המקדש. ואם
בספקות סותר זה אינו קשה ההיתר יען ידענו כי בעלת ושתי נתבטל הז
אשר היא הישתו לכך וכמו שבא בדברי המתרגם בפסוק ראשון, הוא אחשו
דביומוהי בטילת עבידת בית אלהנא רבא והות בטילא עד שנת תרתין לדר
בגין עטיתא דושתי חייבתא ברתיה דאויל מרודך בר נבוכד נצר ועל דלא שב
למיבני ית בית מקדשא אתגזר עלה לאתקטלא ערטילאה, הנה היא שהתח
בעבירה תחלה, והכי איתא במדרש רבתי דאחשורוש (פ"ה) בפסוק אחר הדב
האלה כשך חמת המלך וגו' ז"ל ולמה (לא) עלתה לה כ"כ לפי שלא היתה מנ
לאחשורוש ליתן רשות לבנות בית המקדש ואומרת לו מה שהחריבו אבותי א
מבקש לבנות ע"כ. באופן שכבר יראה מזה היות כוונתו בראשונה שיבנה
לא כי שמע לקול אשתו ואף כי בהיותו עם אסתר עודנו מחזיק בטומאתו א
שעוד לא נדרש על הדבר והוא לא ידע שהיא יהודית למודה על האמת
עליו כ"כ אשם, ואחרי שרבותינו הקדושים ז"ל העידו בשם מרדכי שנתן לו ר
לבנות בית המקדש. יאמנו דבריהם כי גדול מרדכי בבית המלך ומקדמי ק
ושר לצבאו היה כאשר תחזנה עיניך בדברי המתרגם בפסוק ומרדכי לא יכ
ולא ישתחוה בס"ד, ואין ספק אצלי כי האמורה ושתי בראותי כי המלך שו
בקול מרדכי הצדיק כי גדשו מסתפפה בהיכל מלך, ועתה ע"י אסתר אחרי ש
אומן שלה חזר לבית הנשים לדעת את שלום אסתר, והיא גם היא דב
עליו טוב אל המלך כאשר שמעת והוסיף לו קתדרי בשער המלך כמדובר בא
כי בכל עת וזמן שאסתר תשאל הדבר המלך יתפתה ויעתר לה, והנה נתב
הגנות הראשון כי הוא שמע מפי המלך רשות לבנות הבית אלא שושתי הני
בו זוהמא ובבא אסתר עתה יטהר ממנו, ובזה הותר הספק השני אשר שפ
במאמר וכלפי הגנות השני אמר מוטב זה שהוא מכירנו וכו' ויתבאר בד
מדרש רבתי דאחשורוש (פ"ה) אמר ר"ל בשעה שאמר המן הרשע לאחשו
בא ונאבד לישראל מן העולם, אמר לו אחשורוש לא יכלת להון בגין דאלה
לא שבק לון כל עיקר, תא חזי מה עבד לון למלכי קדמאי דהוו קודמיכון ד
פשטין ידיהון עליהון דהוו מלכיי וגבריא רברביא עפי מינכא וכל מאן ד
עליהון למיבדינהו מן עלמא ומיען עליהון מיבטיל מן עלמא. והוה למילף
דר. ואכן דלא מעלינן כוותייהו עאכ"ו שביק לך מלמללא תו פתגמא דנא נ
הנה הוא כי הוא מכיר עם ה' אלה ואהבתו יתי אליהם בנקמו את נקמ

וירא

ו ורואה מליגע בהם יד׳, ועי״כ שפט מרדכי כי טוב להחיותו כי גם שיפותה
כי מי שיהיה כאשר היה אחרי כן בכל זאת כאשר ידבר אליו מרדכי ישוב
ם על דעתו כי המוכן לדבר תספיקהו קלה שבשבותיו ואחר שהוא יודע
ן של ישרי לפניו יתי׳ אם יפתוהו ויפת עכ״פ בקל ישוב וירפ׳ כמדובר.
הגנות הג׳. אמר שלא יאמרו כל אותם הימים שהיה נשוי כבריות היה
ל וכו׳ ובזה חילול השם דאמיר מכלהו כ״ש כי הוא מכוון להנאתו אחרי
א יפיפיה שחוט של חסד משוך עליה עד שכל א׳ כדומה לו שהיא מאומתו
נודע כי היא יהודית כדי שיסופק שהוא מכוין להעבירה על דת, ואפשר
ותו יספקו שהיא יהודית יגזרו על הדבר ויקימוהו אחרי שנתגדלה בבית
כי ובבוא׳ בבית המלך ומת המלך, הגם כי גם שהיא בעיניה ככלי אובד
ה מרדכי יודע שעתיד דבר גדול לבא על ישראל ויכללו על ידה וכמו שהקדמנו
כי מדרש ר׳ תנחומא וממכילתא באופן שהוא ככפיר יבעט. וזה יהיה פתח
ה להצלה וכמו שיבא עוד בס״ד. ומזה נסתלק גם הגנות הרביעי כי אם
כי ישתוק ומזה יש חלול השם רב ועלום בדבר דאמיר מביטול תורה כי אחרי
תר שמהו בהיכלו הדבר ומוכרע שהוא לשומרו מכל רע ק״ו מדניאל ואם
יעשה כה אין ספק שיאמרו כי מילו היתה זאת אליו, ומה גם אם יתפשו
על מיתת המלך ויוסרו ביסורין קשים כמנהגן של פרסיים ויאמרו שנתייעצו
כמו שקדם ממדרש לקח טוב. ולכן ראוי והגון להצילו, ובזה נתאחדו
דברי המאמר והותרו כל הספקות:

אמנה יש לספק למה לא אמר מרדכי הדבר אל המלך מפיו אל פיו אחרי
שהוא יודע הדבר בבירור כי הוא עד בדבר, או ראה שנתייעצו
כמו שקדם. או שמע אותם מדברים זה עם זה על הדבר כמו שנאמר,
היה הוא מסופק בדבר בודאי לא ישים לאסתר בסכנה עלומה על דבר
או אמתלאה. ואם כן למה לא אמר הוא בעצמו הדבר אל המלך, ואחשוב
כה זה להטות חן אסתר בעיני המלך אחרי שהוא יודע כי עתידה תשועת
אל להיות על ידה וכמו שנכפל למעלה, לכן הקדים שאסתר תגלה אזן
ך, ובהיות המלך ניצול על ידה כאשר יבאו עם בני ישראל לעת משפט
והיא תבא לפניו לבקש מלפניו על עמה שורת הדין שיכלנו ע״פ דבריה
שהיא הצילתהו והיא גם היא כמו כן הפלאתה לעשות כי אמרה הדבר
מרדכי להטות חנו בעיני המלך. ומה גם עם מה שקדם כי בעלתה ככנס
כי לפני לפנים, ועתה יאמנו דבריה ויראה טוב טעמה ועלתה אחרי שעל
כליל המלך מסמות, ושניה׳ כאחד טובים להציל את המלך. ושוב מצאתי
ש לקח טוב. בשם מרדכי כדי שימצא מרדכי חן בעיניו, ובמס׳ אבות
ק ו׳) מנו א׳ ממ״ח מעלות שהתורה נקנית בהם, והאומר דבר בשם אומרו
ו עוד הא למדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנ׳
ר אסתר למלך בשם מרדכי והן אמת ימים עמדתי מרעיד באין מבין דברי
ם מלך עצמם כי מה ענין אמירת דבר בשם אומרו לענין גאולה, אם
מלך

מדרש מגלת אסתר

מלך הלשון דתלי תניא בדלא תניא. כי דבר האומר דבר בשם אומרו
כמלא וכאן היה, ואמר הא למדת על שמלאתי ביאור הדבר במדרש ר' תנ
(פרשת במדבר) איתא התם. כל מי שאינו אומר דבר משל תורה בשם ל
עליו הכתוב אומר (משלי כ"ב כ"ב) אל תגזל דל כי דל הוא, וכל האומר
בשם אומרו זוכה שיגאלו ישראל על ידו ממי אתה למד מאסתר שמועה
ממרדכי זכתה שנגאלו ישראל על ידה הוי אם שמעת דבר הוי אומרה
אומרו ע"כ. ואפשר דבר כי ממדות הגואל שיהיה עניו ושפל איננו נוטל ע
לעצמו סימן לדבר עני ורוכב על חמור, ואחרי שאסתר שמעה הדברים
מרדכי כנראה שכוונתו שתאמר היא הדבר למלך ושמה להטות חנה בעיניו
שנאמר דאם לא כן למה לא אמרו הוא עצמו אל המלך, ואף גם זאת לא
ליטול עטרה לעצמה ולא גבה לבה לאמר הדבר בשמה יראה מזה שהיא ב
רוח וראויה שתבא גאולה על ידה, ומזה ק"ו לאומר דבר תורה בשם אומ
אם על דבר הדיוטות כך על דבר תורה עאכ"ו, ולכן דקדק במדרש כל מי ש
אומר דבר משל תורה וכו' ואח"כ אמר וכל האומר דבר בשם אומרו וכו'
דבר משל תורה לא קאמר. כי לא היה זה דבר תורה, אלא שזה הוא קל ו
כאומר כי אם על דבר חול זוכה לכך על דבר תורה עאכ"ו ולכן חזר ואמ
אם שמעת דבר הוי אומר בשם אומרו כלומר בין שיהיה מדברי תורה הן ש
מדבר אחר, ומעתה הובררו הדברי' כי ענין הא למדת וכו' ביאורו כבר
יודע כי האומר דבר בשם אומרו זוכה שמביא הקב"ה גאולה לעולם על ידו.
אל תתמה על אשר מלינו מדה אחרונה למ"ח מעלות שהתורה נקנית
האומר דבר בשם אומרו כי זה מורה על שפלותו וענותנותו עד שע"י כך
להביא גאולה לעולם כ"ש לדברי תורה ואפשר שנסמכה למעלת המבין שמ
להגדיל דבר האומר דבר בשם אומרו כי לא די לומר הדברי' כאשר שמעם כמש
כי גם כשהוא מתבונן דבר מתוך דבר האחר צריך שיודה בפיו ובשפתי
ממנו למד והבין וזה מבואר אחרי שאמר המבין שמועתו ונודע כי נק'
המבין דבר מתוך דבר. וענין זה כנפך ונופת צופים, וכמה רחקה עלה זו מד
האחרונים הללו כי נמלאו בעניננו מגנבי דברים אלו מאלו והמהדרים ש
מכסים שם אומרו ואומר שהם והמבוערי' שבהם מייחסים אותם לעצמם תמ
בטוחים על מאמר שסגנון אחד עולה לכמה נביאים. ועל זה שמנו מגנבי ד
כנביאי השקר ומהם מגנבי ספרים ומושכי להם מחטאי' חושך אמונה נ
היו מאמינים באמת שיש דין ויש דיין ויש עולם אחר עתידים ליתן בו דין וח
ומשפט על כל נעלם. היו מפחדים מאשר יבושו לפני קונם בהמלאם גז
שם, ומי גדול ממנו ית' וכשעלה מרע"ה למרום מלאו דורש בשם ר' אל
פרה בת שנתים ועגלה בת שלש כדאיתא בפסיקתא, וחכמים הללו רחו
לקחו מוסר, ובמר נפשי כתבתי זה כי הייתי עשוק וגזול מדברי תורה כל ה
ונחזור לענין ואומר כל זה שביארנו הנה הוא על פי פשוטו של מקרא ות
אסתר למלך בשם מרדכי כי היא אמרה הדברים למלך בשם מרדכי, הא

המתרגם

תרגם תרגם ואמרת אסתר למלכא ואתכתיב על שם מרדכי, ויש להפליא
מה עיקש לנו את המקרא והכתיב מוסר זה של האומ' דבר בשם אומרו
כ נתעלמו עליו הכמי יסרי רבותינו הקדושים בכמה מקומות במסכת אבות
ד). במדרי ר' תנחומא. במסי כלה. באבות דר' נתן. בירושלמי. ואומר כי הוא
ת ביכתו הקדים פה רפואה למכה רבה תלמיה להלן בפסוק וימלא כתוב אשר
ל מרדכי על בגתנא ותרש. וזה זר לפי המקרא אשר אנו בו כי לא היי המגיד
כי רק אסתר, ועוד יפול זכות גדול ונפלא במלך זה אשר למה לא נעשה עם
כי דבר בעת ההוא עד אשר נדדה שנתו ושאל מה נעשה יקר וגדולה למרדכי
זה, וזה זר בחק המלכות, ובדברי המתרגם הכל על נכון כי אסתר לא
דה בעת ההוא הדבר אל המלך בשם מרדכי כדי שלא יבא ונזה המלך לדעת
הוא לה כי לא רלה לומר הדבר הוא אל המלך והוא ישב בשער ואמרו אל
זר. ולכן אמרה סתם כי נודע אליה כי בגתנא ותרש בקשו לשלוח יד במלך.
כי כן אל המזכיר לותה שיכתוב הדבר בשם מרדכי, ואפשר עוד שעשתה זה
כבר הקדמנו שכוונת מרדכי בזה להמליא חנה ולהטות אליה חסד בעיני
ך כי אמר אי אפשר לצדקת זו וכו' אלא שעתיד דבר גדול ליארע לישראל
כילולים על ידה, וכי את מאמר מרדכי אסתר עושה יראה ופחדה לשנות
ולמרות את פיו אחרי שהוא בוחר שיאמרו הדברים מפיה, ואף גם זאת לותה
תבו הדברים בשמו, ומכל זה סר גנות אחשורוש כי לא עשה עם מרדכי
כמשפט המלכים לגמול חסד רב עם מי שגמלם חסד מה, כל שכן עם מי
יס את נפשו, אבל אחרי שהוא לא ידע כי מרדכי הוא המגיד אין עליו
והוא שמע הדברים מאסתר ושיא מלכה ומושלת בכל אשר לו ומה לעשות
עוד יקר וגדולה על זאת, ולמדנו דבר וימלא כתוב כמתפלא על הדבר כי
ז כתוב אשר הגיד מרדכי והוא לא ידע כי אם שהגידה אסתר ואשם בזה
נעשה עמו דבר, ואשם שמא עשה אז ושכח ולכן שאל מה נעשה יקר
ה למרדכי והם דברים מלודקים שבעתים מזוקקים, ואף גם זאת לפי דברי
רגם הכתיבם בשם מרדכי קראוה חכמים האומר דבר בשם אומרו ואיננו
ן על דברי חכמים ויש להפליא מאד ממאמר כאמר בילקוט בלשון הזה,
ז אמרה למלך בשם מרדכי, אמרה, יודעת אני שהוא לדיק. ואעפ"י שלא
מבקש מהב"ה והוא עושה, לכך נאמר ויבקש הדבר וימלא ע"כ, וקשיא
ז וקיפא. רישא מה זו שאלה ולמה אמרה למלך בשם מרדכי, וכמה וכמה
ה הדבר הזה מפי חכמים בכמה מקומות כאשר ראית ולמה ירע בעיני בעל
מר הזה, וסיפא שאמר לכך נאמר ויבוקש הדבר וימלא והנה תחלת דבריו
יק ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. ומה זה לכך נאמר ויבוקש ומלבד היות
ו קלת מלוכלכים ובלתי מובנים' מבקש מהב"ה והוא עושה מה יבקש מרדכי
יעשה הב"ה. ואני אומר אתא סיפא לגלויי רישא והדבר כי הם ז"ל ראו
ל בדבר הזה שאלה לאסתר איננה קטנה וזה כי עם היות מרדכי הלדיק
אמונים לא יכזב, אף גם זאת היה לה לחקור בדבר תחלה. כי שמא שמע

מרדכי

מדרש מגלת אסתר

מרדכי הדברים מפי אחרים מוציאי דבה, או אפי' שמע הוא מפיהם. נ
אינם דגזים ולא עביד, וכמו שהקדמנו. ואפשר שאחרי כן ניחמו על רעתם,
יוכיחו הדבר בין מרדכי ואסתר ונכזבו הדבר רע ומר והיה לה להתיישב
עד תחקור מילים ולא תשים את עצמה ואת מרדכי בסכנה עצומה כזאת וה
כי גדולה חזקה שהחזיקה אסתר למרדכי כי אם הוא מבקש מהב"ה על ה
אף אם נתחרטו בגתנא ותרש ולא נעשה הדבר הקב"ה הוא עושה שי
שם לשעתו שם או נחש כמו שיבא. לא שחשדה אסתר למרדכי למפיח
חלילה ואם הוא דובר שקרים איה צדקתו שהקדימה יודע אני שהוא ל
אלא ע"כ פי' ואעפ"י שלא בא הדבר לידי גמר הב"ה ע
הדבר לשעתו. ולכן קיים בשבא לכך נאמר ויבוקש הדבר וכאלו אמר לכך נ
אחרי כן ויבוקש הדבר אשר היה ראוי להקדימו, ואפשר שהוקשה להם
ויבוקש הדבר מתרי טעמי, חדא שאין לחשוד לאסתר שתדבר כזבים למלך,
צורך לבקש הדבר, ותו, דבר ויבקש אשר לא יפול כי אם על הדבר הנ
וכמו שעוד תשמע בסמוך בס"ד לכן אמר כי בשבא שני הצדיקים הכתוב מ
כי היא בטחה בדברי מרדכי שיודעת שהוא צדיק ואפי' שלא גמרו כשעי
זכות מרדכי הצדיק שהב"ה עושה כאמור. ולכן לותה לבקש הדבר כי בלי מ
ימלא, והוא נכון עד מאד. והנה גם הוא אחרינו :

ויבקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על עץ ויכתב בספר דברי הי
לפני המלך :

ויבקש הדבר וגו' שא עיניך למעלה בפסוק שלפני זה ותטעום
מן בדבר בקשה זו, ועוד איתא בילקוט (סימן תתרכ"ג) כ
דמלתא דלעיל וז"ל, וי"א שמעו בגתנא ותרש שנאמר למלך והעבירו הנח
הקיתון וברא הב"ה נחש בתוך הקיתון בשביל מרדכי לכך נאמר ויבקש ה
וימצא. אין אומרים וימצא אלא לדבר האבוד ונמצא כענין שנאמר או
אבידה ע"כ, הנה נתאמתו כל דברינו אשר דברנו למעלה, כי דבור אנ
ואעפ"י שלא היה לא שחשדי למרדכי חלילה רק שלא היה בפועל כי נ
על רעתם, ולכן אמר ויש אומרים כי מה שחששה היה על דרך אחר כי
חששה שמא דברו ולא עשו, ומה שהיה כפי יש אומרים הלא הוא שדברו
כי עשו הרעה וניחמו על שעשאוה וחשבו מחשבות לתקן עוותתם והי' נ
דבר עבדו מרדכי ויברא שם נחש אשר נאבד כבר כי הם העבירוהו, ונ
סוף דבש אמרי נועם ומאמרי או מצא אבידה אשר בתחלת העיון יראה
עצמו, כי שמה הוא אבדה שאבדו אחרים והיא היא הנאבדת היא היא הנו
ופה האובד והמבקש הכל אחד כי נאבדה מאחשורוש והוא בקשה ומצ
הגם כי פה איננו הנחש הנאבד, רק נחש נברא לשעתו לכך לא אמר ד
או מצא אבידה או שנאמר. אלא כענין שנאמר כי איננו בעלם, רק שמ
שם מציאה נופל על הדבר הנאבד ומזה למדנו לזה, ובפרקי רבי אליעזר (
כי)

(י) כתוב לאמר וכשעמד המלך ממשכב הצהרים אמר לשני סריסיו הנהוגים להשקותו השקוי' נתנו לו הסם בקיתון של זהב, אמר להם המלך שפכו את המים האלה לפני, אמרו לו אדונינו המלך המים האלה הם יפים והם מים מתוקים מים קרים מים ברורים אמר להם המלך כך עלתה לפני לשופכן, שפכו אותם לפניו ומלא בהם סם המות ע"כ, ולפי זה ויבקש הדבר וימצא ביארו ימצא הסם בעצמו שהשליכו בקיתון. והר"ר אליעזר מגרמיזא זלה"ה כתב וז"ל, ויבוקש הדב"ר וימצ"א ויתל"ו סופי תיבות ש"ר"א"ו סם המות בשולי הכוס כחם קטן במים סמאל הרחיקו, גבריאל המליאו, הורה על כל הדברים האמורים באמת, וחילוק סם ונחש כבר קדם אלינו מדברי המתרגם למעלה ומדברי פרקי ר' אליעזר הגדול פה, וקבלה ביד החסיד שבניהם עשו, והטעם כ"ל כי יש מלכים ירגילו עצמם במרקחים לא יזקו גם כי ישקום סם המות וכך הגידו חכמי הרפואה על מרקחת הנקרא אללם מייטרידאט"ו שיסדו מלך א' ואחרי כן כי רצה למות מפני חמת המליק פן יתעללו בו ויעשו בו שפטים ושתה שיעור רב מסם המות ולא הזיקו והוליך לומר לעבדו שלוף חרבך ודקרני בה, לכן שכיונו ליתן סם כמו כן פתן הוא הנחש הנז' בפרקי ר' אליעזר ובדברי המתרגם שהיה פתן כמו שראית למעלה וביען אי אפשר לעשות הדבר לשעתו ואפשר שבין שימת הפתן הנז' ושתיית המלך יעבור זמן מה והפתן יצא או ישים עצמו על אחד מהקיתון ולא ימצא במקום שהמלך שותה לנסכו כמו שקדם ומלכא לא להוי נזיק לכך הוצרכו לשניהם, וחילוק סמאל וגבריאל קבלה בידו או מלא מדרש ונעלם ממנו. ויתלו שניהם על עץ, כתב הראב"ע כל א' משניה' כמו שופטים י"ב ז') ויקבר בערי הגלעד וילא לבם, והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל כתב, ז"ל ובאמת שאיכס דומים כי לא אמר ונתלה שניהם וכתב עליו המפלפל כי אולי בשמחת פורים פגע בו, והנה הא"ע סובר שלא נתלו שניהם על עץ אחד רק כל אחד משניהם נתלה על עץ כי לא בא הכתוב להודיענו ששניהם נתלו על עץ אחד רק שנתלו. והנה בפי' מגלת רות אמר היין עצרו כתב לבלתי היות איש כל אחת מכם וכן ויתלו שניהם עכ"ל, וכפי מה שעינינו רואות היות העץ במקומות הללו נעשה מג' קורות קורה מכאן וקורה מכאן וקורה על גביהן שלשתן נקראים עץ. אין צורך לכל זה כי שניהם ושלשה ויותר יתלו על עץ אחד, להלן בפסוק ותאמר לו זרש אשתו. אני כותב בשם יוסף בן גוריון ששני סריסים אלו היו מקרובי המן ומיועציו וכי השתדל המן להצילם ולא יכול עיין שם, ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך, כתוב בפרקי ר' אליעזר הגדול ז"ל (פרק מ"ט) וכל דבר שהיה למלך היו כותבין אותו לפניו ומניחין בקולסקוא שלו, כשהיה רוצה לידע הדברים היו הדברים נקראים לפניו. וכתבו את הדבר הזה שהגיד מרדכי על ספר דברי הימים לפני המלך ע"כ, וביארו כי הדברי' הנוגעים למלך בעצמו לא היה בוטח במזכיר שיכתבם בביתו רק לפני המלך והוא כאלו כתיב ויכתב לפני המלך בס' דברי הימי' ודומה לו ויהיו נקראים לפני המלך. ודברים אלו נכונים כי דבר המלחמות וכיוצא מילדי הימים יכתבם המזכיר אימתי שירצה

האמנה

האמנה הדברים הנוגעים אל כתרה של מלכות ראוי שיהיו נכתבים לפניו פ
יעבור בכחש או העלמה בלתי ראויה או קילור בדברים. ולכן צותה שיכתב לפני
המלך מפחדתי הנאמר ולמה לא תפחד והסופר הלא הוא שמשי בן המן ונפש
יודעת מאד נגע לבבו על אחותו הבתולה שנטרדה מהמלכות כדברי המתרגמ
בפסוק ויהי ביום השלישי, ז"ל ענת אסתר ואמרה רבון עלמא לא תמסרינני
ביד ערלאה הדין ולא תעביד רעוות המן רשיעא מני כמה דעבד מן ושתי דשכ
טעם על מלכא ופקיד למקטלא בגין דהוה צבי למסבא ליה ית ברתיה, וכד
אתכנשו עולמתאן לידוי דהגי הוית תמן ברתיה דהמן והות צבו מן שמיא דכל יומ
ויומא הות מיקלקלא בריעא עליבא ובמוי דריגלאן ופומא הוה סרי לחדא ואפיק
יתה בבהילו ומינה איסתקף עלי הדא לא לאתנסבא ליה ע"כ, ומעתה היאך
תאמן באחיה בנו של המן שיכתוב הדבר כהוגן ולכן הסכימה שיכתב לפני
המלך כמדובר וכיוצא בזה כתבנו אצל יצא דבר מלכות מלפניו, עיין שם, ושו
מצאתי אצל הה"ר שמריא האיקרוט ז"ל שכתב כיוצא בדברים. וכה אמר וטעב
לפני המלך אסתר השתדלה שיכתב לפני המלך מיראתה אם תגזור לסופר
לכתבו שלא בפניו אפשר שימאן הסופר ולא יכתבנו בשם מרדכי רק בשמ
אסתר ונמצא שכבוד מרדכי מקופח, וכל זה ר"ל השתדלות אסתר לאומרו בשמ
מרדכי ולכתוב בספר שמרדכי הגיד הענין למלך הוא לשבח את הצדקת הזאת
איך היתה משתדלת בכבוד מרדכי עכ"ל, האמנה המתרגם ביאר הכתוב מבל
הפוך וסירוס רק שנכתב בספר דברי הימים הנקרא תמיד לפני המלך בתרגמ
ואכתוב בספרא דוכרניא דמתקרי תדירא קדם מלכא :

**אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגג
וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו :**

אחר הדברים האלה, איתא בגמרא (מגילה פ"ק) אחר מאי. אמר רב
אחר שברא הקב"ה רפואה למכה, דאמר ר"ל אין הקב"ה מכה את ישרא
אלא א"כ בורא להם רפואה בתחלה שנאמר כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים
אבל לאומות העולם אינו כן, מכה אותם ואח"כ בורא להם רפואה שנא
ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא ע"כ, וכתב רש"י ז"ל ה"ג אחר הדברים האלה
גדל המלך בתר בגתן ותרש כתוב, וקא בעי הגמרא אחר מאי מה העיד עליו
הכתוב שלא גדלו עד שבא המעשה הזה, ואחר שברא הקב"ה רפואה למכה
העתידה לבא אחר זמן, כרפאי לישראל ואח"כ ונגלה עון אפרים, ע"י שאנ
מביא מכה עליה ע"כ, וה"פ. הגירסא האמיתית היא אחר מאי, והוקשה ל
ז"ל מאי קושיא שהרי מפורש אחר דבר בגתנא ותרש, ולכן לא הייתי גורס
אחר מאי שאין מקום לשאלה רק אחר הדברים האלה, אמר רבא אחר שברא
הקב"ה וכו' לכן אמר ה"ג. וקא בעי הגמרא, שאי אפשר לומר שבא להשמיענ
שלא גדלו עד שבא המעשה הזה כי מה איכפ' לן שגדלו אז או שלא גדלו עד כא
יומא' כי דבר גדול הודיענו כי גדולה זו באה אחר שהגין מרדכי על בגתנא ותר

כדי

די שיהיה זה רפואה למכה העתידה לבא אחר זמן כי כן דרכו ית' שנאמר רפאי לישראל. כי לא היה דבר הרפואה שבה לגלוי עון אפרים אבל הכוונה אחר שרפאתי לישראל כלומר אחר שהקדמתי להם הרפואה אח"כ הבאתי עליהם כה בשבתה תגלה עון אפרים והמכה היא וגנב יבא וכו' ואני אומר אפשר אלת אחר מאי מדשני קרא שלא אמר בימים ההם גדל וגו' כמ"ש למעלה ימים ההם ומרדכי יושב וגו' יראה מזה שאין הכוונה המשכי הסיפור באופן תהיה תיבת אחר מורה על הזמן. רק מורה על השבה כי לא הביא עליהם כה זו עד אשר הקדים דבר בגתנא ותרש כמדובר, ומה שיורה על אמתת זה אי אפשר לומר אחר סמוך כמשפטו היותר תדיר שהרי חמש שנים עברו בין ה לזה, וכמו שכתב הראב"ע ז"ל, ויראה לי טעם הקדמת הרפואה למכה חבה תירה מורה שאין הכוונה ההכאה והנקמה רק כדבר ההקזה וההרקה מהרופא ל החולה שאינן נדרשות לעצמן רק לבקש הטבת החולי והבאת הבריאות לכן ילוה תחלה להכין את אשר יאכל אחר ההרקה או ההקזה, כן הוא ית' הרופא הנאמן יקדים הרפואה למכה העתידה כי אם תבא כאשר חמתו ומבלי קדמה או שאפשר שתאכל ואין מכבה כי השטן מקטרג בשעת הסכנה, וכהא אמרינן בב"ר ויען בניהו ויאמר אמן כן יאמר ה' ר' פנחס בשם ר' חנן דצפורי א כבר נאמר הנה בן נולד לך, והיה איש מנוחה, אלא אמר הרבה קטרוגין עמדו מכאן ועד גיחון ע"כ, ולכן צריך הקדימה רב ועצום, לא כן באומות העולם עע"א כי הכוונה העצמית היא ההכאה והרפואה איננה אלא על צד ההכרח כי לא תהו בראה לשבת יצרה כתיב:

במדרש הילקוט (סימן תתרנ"ג) אחר הדברים האלה, הרהורי דברי היו שם, מי הרהר ר' יהודה אומר המן הרהר אמר הדא אסתר אי יהודיי היא קרובתי היא שנאי (מלאכי א' ב') הלא אח עשו ליעקב י משאי עממייא היא כל עממייא קריבון דין לדין ראוי לי ליטול קרקופי תחת ידה, ר' יודן אמר אחשורוש הרהר, אמר מרדכי מבקש לבנות בית המקדש. בנות אי אפשר ולהחזירו אי אפשר אלא הריני מגרה בו את המן ויהיה זה בונה ה סותר. וחכמים אמרו הב"ה הרהר, אמר יבא המן ויכנוס ויכין רשע וצדיק לבש ואח"כ יבא מרדכי ויטלה ממנו, ויבנה בו בית המקדש ע"כ. ויש לדקדק ו. א' הרהורי המן שכלות גדולה כי יעלה על לבו שאחוה זו תעלה לו לקחת בודו מידה שהוא לשון קרקופי כדפירש בערוך. והנה קורבה זו קלון מתמיד חרפה גלופה, ואיך תטול כבודו מתחת ידה ואף אם תהיה הקורבה ראויה, ו במה יעלה, ב' הרהור אחשורוש זר כי היכן מצינו שבקש מרדכי לבנות הבית במה כחו גדול עד שלהחזירו א"א, ג' דבר אלהינו קשה מכלם וכי הקלור קלרה ה' עד שיצטרך לבנין ביתו עשרו של המן, וכתיב לי הכסף ולי הזהב. והפך ה שמענו מדברי פסיקתא רבתי (מלכים א' ע"ו ט"ו) ויצא שלמה את קדשי ד אביו, ולמה לא נכרך להם. יש דורשים אותו לשבח. ויש דורשין אותו לגנאי, שבח דוד בקש על הדבר. אמר רבש"ע צופה אני בנביאותי שסוף בית המקדש ליחרב

מדרש מגלת אסתר

ליחרב וכל מה שהפרשתי ונבתי ע"א שהייתי מחריב שלא יהיו הכהנים אומרי
מה היה דוד שבור החריב בתי אלהינו ועשה בית לאלוהו כנערו אלהינו והחרי
בית אלוהו. לכך התפלל שלא יצטרך אליהם שלמה, ומי שדורש לגנאי על שב
הרעב בימי דוד ג' שנים וכמה תוסבריות היו לדוד לבורים ונכסף וזהב מה שהי
מתקן לבית המקדש היה לריך להוליאו ולהחיות בו הנפשות ולא עשה כן אמ
לו הב"ה בני מתים ברעב ואתה אוצר ממון לבנות בו בנין הייך אין שלמה כלי
כלום מהם ע"כ. הנה הדורשים אותו לגנאי הוא שבא גדול שלא בחר דו
בממון ההוא שלא יאמרו כנערו אלהינו וכו' אשר למה יבחר אלהים בממ
המן הרשע לבנות לו בית, וסופו ליחרב כראשון, והן אמת יש להפלא על מאמר
זה של פסיקתא רבתי הפלא ופלא, דבשלמא לדורשים אותו לגנאי ניחא
גדולה הללת נפשות מבנין בית המקדש וכהא דאמרינן בירושלמי דשקלים
הושעיא רבה ור' חמא בר חנינא הוו מטיילין באילין עשתא דלוד, א"ל ר' חמ
בר חנינא לר' הושעיא רבה כמה ממון שקעו אבותי כאן. אמר ליה כמה נפש
אבדו כאן מי לא הוו בני אנשא דילעון באוריתא ר' אבין עבדו ליה תרעא לבדר
רבה, נחית ר' מני לגביה, אמר ליה חזי מה דעבדית קרא עליה (הושע ח' י"ד
וישכח ישראל את עושהו ויבן הכלות מי לא הוו בני נשא דילעון באוריתא ע"
ואם כן שורת הדין שלא יצטרך שלמה אליהם, על כן אמר ואתה אוצר ממ
לבנות בו בנין, ואלו לבנות בו בית המקדש לא קאמר כאלו אין בנין זה קדו
אחרי שבסבתו נאבדו כמה נפשות אבל היא בנין בעלמא, אלא לדורשין אות
לשבח מאי היא, והא אמרינן בירושלמי דפאה (ד"ה א' כ"ב י"ד) ואני בעני
הכינותי וגומר שהיה מתענה ומקדיש סעודתו לשמים, אשר הוקשה להם אי
יקרא עצמו עני ואומר שבעניותו הכין כל כך, ולכן אמרו שפירושו בתעני
שהיה מתענה, ומה שהיה לו לאכול היה מקדישו לבנין הבית. ולמה הכינו ואח"
התפלל שלא יהיה שלמה נצרך אליו, ונשמע קולו דכתיב (מלכים א' ז' נ"ל
ויבא שלמה את קדשי דוד אביו את הכסף את הזהב ואת הכלים נתן באוצרו
בית ה', ויש ליישב קלת זה הדבר כשנאמר כי דוד בפחדו שלא יאמרו אומו
העולם וכו' היה מערב עם הממון ההוא מה שהיה מלמלי עלמו ומתענה ומקדי
לבנין כדי שיבא זה ויליל את זה כהא דאמור רבנן כי עושר העשוי כמשפט א
פרוטה של רבית מכלתו, ומדה טובה מרובה וכו' ואף גם זאת דאג שלא יאמ
וכו' והכין עלמו לדורון ולתפלה וה' הוא הטוב בעיניו יעשה. והוא יתברך עני
בזה כדי שלא יתחלל שמו חלילה. ומעתה נחזור לענייננו אשר למה יבחר הו
יתי בחיל חוטא ובשלמא לתת לטוב לפני ה' זה מרדכי כמו שקדם בהקדמ
המגלה בפתיחה הי' ניחא, אלא לבנין הבית זר עד מאד, והנראה אלי כי רז"
ברוח ביכתם ראו פרשת גדולת רשע זה זר עד מאד, אם מהמקבל המעלה בלו
ראויה אליו, המן הרע הזה, אם מהנותן אותה הוא אחשורוש. אם במסכי
בדבר ה' שמו, ועוד הוקשה להם שתהיה תיבת אחר הדברים סמוך או מופ
סמוך לא יתכן כי כבר קדם שעברו בין זה לזה ה' שנים ומופלג אין תועל

להודיענו שעבר זמן רב, ולכן בחרו בדרכם אשר דרכו בה בתיבת אחר שהוא
הורי דברים, וכמו שדרשו (בראשית כ"ב א') אחר הדברים האלה היה דבר
אל אברם במחז' הרהורי דברים שהיו שם ב"ר (פ' י"ג) וכן ויהי אחר הדברים האלה
אלי"ם נסה את אברהם, אחר הרהורי דברים שהיו שם ב"ר (פר' כ"ח)
ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה אחר הרהורי דברים
יו שם ב"ר (פרשה ע"ו) כי לא טוב בעיניהם שיהיה הדבר הרחבת הדבור
משכת הספור רק קיצור רב שירמוז כי בין זה לזה היו דברים אחרים לא הוזכרו
פסוק זה על דרך זו וכי הוא בא להורות טעם הגי' כתוב, וזה כי הדבר
ה וזר עד מאד מצד המן המקבל אחר שנתפרסם' כי מרדכי אומן המלכה
י כך עלה מרדכי לגדולה מקרוב והיאך מלאו לבו להמן להגרות בו ולא פחד
מלכה וכבר יראה זה פעל פתאומיי מבלי מחשבה והרהור טרם העשותו, ואמרו
לא כן הדבר אבל היה זה בהרהור רב וכבר עלה על לבו דבר המלכה וזהו המן
הר, כי אמר אם יהודית היא, והוא הנאמ' למעל' שודאי מרדכי לא הגיד כי היא
דית ומה הוא לה רק שהיתה אסופית אשר אספה אל תוך ביתו מבלי הדעת
ומזה עם היא באופן שעדיין יש ספק אם היא מעמו אם לאו ואם היא
דית אחר שאין לה קורבה עם מרדכי כאשר יראה ממה שלא ידע לומר
ה ואלוהיה, וכמו שנראה ממה שיעץ בקבוץ הבתולות שנית וכמו שקדם ואם
לה קורבה עמו לא היה מיעץ ככה ואם באולי היה לה אי זה קורבה.
נתרחקה בצאתה מרשותו וקשים מומרים לישראל כדברי הה"ר יצחק ערמה.
ולכן אין לפחד ממנה כי גם היא קרובתו מספק ספקא, ספק אם היא
ית ספק אם היא קרובה למרדכי, ואחר שעיניה רואו' כי המלך חפץ ביקרי
היא תבחי' באהבתי, אם מאהבה מצד המלך כאמור אם מיראה כי נפשה
ת מאד כי אני יצאתי לשטן לושתי ותירא לנפשה פן גם עליה תעבור כוס,
ן שעכ"פ אקבל ממנה כבוד, ועל הזרות אשר יפול מאחשורוש הנותן המעלה.
י אחשורוש הרהר. וזה כי הדבר מגונה שהמלך הזה יעלה הקטן שבשבעת
ים העומדים לפניו כנראה מספור סדרם למעלה כרשנא שתר וגו' ממוכן
הוא המן כפי קבלת רז"ל וכמו שקד' למעלה טעמו של דבר ופירושו.
למה ינשאהו התנשאות רב ועלום עד העלותו למעלת אלוה ויראה זה.
כן פעל מגונה מבלי השקפה ועיון בדבר, והנה מרדכי אשר הצילו ממות
כעסה עמו דבר וזה אשר לא נודע ממנו דבר טוב אל המלך אדרבה אין
שוה בנזק המלך קטל לושתי וכמו שיצא בס"ד, ושם ככב בשמים לא יסבלהו
ל. לכן אמר אחשורוש הרהר. כי גם זה היה אחר עיון והרהור בדבר, וזה
אחרי אשר העלה מרדכי לגדולה והושיבו בשער המלך בעצת אסתר כאמור
על הדבר וחשב מחשבות שמא בשבת מעלתו ימלאנו לבו לשאול על בנין
המקדש. והיאך לא יפחד על מרדכי והוא פחד מאסתר שלא תשאל על
בשבת אומנה עם מרדכי כי על כן התנה עמה עד חצי המלכות ולא דבר
ן במלכות כדאמרינן בגמרא (מגילה פ"ק) וכמו שיצא בס"ד עאכ"ו שיפחד

על

מדרש מגלת אסתר

על מרדכי אשר הוא מהעולים לבנות בית ה' כמו שבא בספר עזרא (עזר
ב' א') ואלה בני המדינה העולים משבי הגולה וגו' אשר באו עם זרובב
ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן. ובמגלה (פ"ק), שהוא מרדכי שהיה בי
בשבעי' לשון והוה כייל לישניה והשכל מחייב כי אחרי שרואה עצמו בגדולה שיגב
לבו ויחזור לשאול שאלתו הקשה בבנין הבית אחר שהוא היה מהשואלים הראשוני
כאמור. הנה טעם מבואר לפחדתו, ואמר לבנות א"א ביען הוא מושבע ועומ
על הדבר מגשם ערבאי וסנבלט חורונאה וטוביה עבדא עמונאה כמו שכת
המתרגם בפסוק עד חצי המלכות וכמו שיבא בס"ד באופן שלבנות א"א ולהחזי
כלומר להחזיר פניו ריקם אי אפשר כי הוא אומן המלכה ויושב בשער המ
לכן הכני מגרה בו את המן ויהיה זה בונה וזה סותר ועל הזרות הנופל בהשנ
הוא ית' ע"י אמר הב"ה הרהר. אמר יבא המן ויטול וכו' ואם ארכו לנו הדברי
בספקות על הדבר הזה הנה היתרו קל מאד כאשר נזכור דבריהם ז"ל ברב
דאחשורוש (פרי ו') ר' פנחס אמר ב' עשירים עמדו בעולם א' לישראל וא' לאומ
העולם ולא עמד להם ממונם אלא לרעתם קרח בישראל שמלא אוצרות כס
וזהב שהטמין יוסף, והמן באומות העולם שלקח אוצרות מלכי יהודה ובפר
ר' אליעזר הגדול פרק ן' עוד, שלקח כל אוצרות מלכי יהודה וכל אוצרות ב
קדשי הקדשים, ומעתה כשר הדבר שיטלהו מרדכי ויבנה בו בית המקדש
ממקום קדוש יצאו ואל מקום קדוש יהלכו, והוכרחו דברי המאמר עוד ברב
דאחשורוש (פרי ו') טעם למה הסכימה חכמתו ית' בגדולה זו של המן הרע הז
איתא התם, א"ר לוי זש"ה (תהלים צ"ב ה') בפרוח רשעים כמו עשב מה כת
בסוף להשמדם עדי עד לא נתגדל המן אלא לרעתו ולמה גדלו משל לנגי
שקלל בנו של מלך אמר המלך אם אני הורגו אומרים לגיור הרג, עשה או
טוריכוכוס. ואח"כ עשה אותו הגמון. ואח"כ התיז את ראשו, כך אמר הב
אילו נהרג המן כשירד ויעץ לאחשורוש לבטל בנין בית המקדש לא היה מי יוד
אלא יתגדל ואח"כ יתלה לפיכך וישם את כסאו מעל כל השרים ואח"כ ויו
את המן הרי אויבי הב"ה למפלתם הם מתגדלים וכתיב (איוב י"ב כ"ג) משג
לגוים ויאבדם ע"כ, ויש לדקדק בו א' מ"ש זש"ה בפרוח רשעים והוא לא פי
בו דבר חידוש כאשר יורה מאמר זש"ה כאלו הוא ביאור הכתוב והיל"ל כו
בפרוח רשעים, ב' מ"ש מה כתיב בסוף קרייא להשמדי' עדי עד אריכות זה ל
דמי לא ידע בו והיל"ל בפרוח רשעים וגומ' להשמדם עדי עד לא נתגדל המן א
לרע לו ויותר האריך בלשונו מה שהיה מאריך אם היה מביא כל הפסוקי
אומרו ולמה גדלו והוא כבר הקדים כי לרעתו גדלו. ומה זו שאלה ודי שיצ
לא נתגדל המן אלא לרעתו, משל לגיור, ד' צורך המשל בלתי מושג, ה' לפ
וישם את כסאו, ואח"כ ויתלו את המן וכל זה אריכות ללא צורך, ו' או
אויבי הב"ה למפלתם הם מתגדלים וכל זה הוא כאמור כבר אין בו אלא ש
לשון לרעתם או למפלתם. וצריכים אנו לדעת טעמו של דבר, ז' אומרו וכ
משגיא לגוי' ויאבדם מאי וכתיב ובפסוק בפרוח להשמדם עדי עד יותר מב

שמורה

ירה בהמעלה או ההצלחה ומתחלה היתה לתכלית המפלה או הרעה, והוא
מבואר:

תשובה הוקשה להם, לורך עולם המעלה הזאת למה. אחרי שאחשורוש
שונא את ישראל יותר מהמן הרשע כדאיתא ברבתי דאחשורוש
פ׳ ו׳) בפסוק ויסר המלך את טבעתו וכמו שיבא שם בס״ד, הנה לפי זה
שורוש מוכן לדבר ויספיקהו קלה שבקלות ולגיור קטן שידרוש מעמו הדבר
ידרש אליו ואף כי הוא א׳ מז׳ שרי פרס ומדי ולמה עוד גדולה על גדולה
יבו זש״ה בפרוח רשעים ולריך להליע פה מאמר פרקי ר׳ אליעזר (פרק
מ״ט) בביאור מקרא זה:

תא התם בפרוח רשעים איומתי שאתה רואה את הרשעים פורחים
כמו עשב לכסות פני כל הארץ והאילו כל עובדי ע״א
ומעשיהם און לפה ליום המשיח שלא הרבה אותם הב״ה אלא לאבדם
העה״ז ומן העוה״ב שנאמר (תהלים ל״ב ו׳) להשמדם עדי עד ואתה מרום
ה׳. ראה דוד שרבו רשעים כמו עשב לכסות את פני כל הארץ והאילו
עובדי ע״א שהם ומעשיהם און ולא אמר הללויה עד שראה שהם עתידים
ד שנאמר (שם ק״ד ל״ה) יתמו חטאים מן הארץ הללויה, ואז הקב״ה מלך
ונים ובתחתונים שנאמר ואתה מרום לעולם ה׳ ע״כ. ויש לדקדק בו א׳
שאמר פורחים כמו עשב לכסות פני כל הארץ למאי נפקא מינה וכודע
עשב מכסה הארץ, ב׳ מ״ש שהם ומעשיהם און היכן נזכר זה בפסוק
יהם כיחא, אלא הם היכן רמיזא, ג׳ לפה ליום המשיח מנא לן, ד׳ אומרו
דוד, ופסוק בפרוח רשעים מי אמרו כי לעפ״י שאז״ל שאדם הראשון
עכ״פ כלם מתיחסים לדוד. ה׳ ראשונה אמר פורחים ליסנא דקרא. ובדוד
אמר שרבו כמו עשב, וזה לא יהיה ללא קבה:

תשובה הגיד לנו ר׳ אליעזר הגדול כי אין ענין בפרוח רשעים כמו
עשב, כענין כליץ ילא ויאל. אשר הוא יורה על מהירות
זה והגידול אבל עניינו על כמות הדבר כי כמו שהעשב מכסה הארץ
ועמקים יעטפו בר כאלו הארץ נכבשה מהעשב, כן הרשעים מרבים
ז רע עד שמכסים פני כל הארץ והארץ היא נכבשת מהם. הנה אלה
ם שהם רעים לבריות, ועובדי ע״א שהם רעי׳ לשמים ילילו כמו כן כעשב הארץ.
קאמר עושי און ואמר פועלי און הורה שהם ומעשיהם הם און. וביאור
כמלא לאחרונים מבדילים בין פעל למעשה והוא כי מעשה הוא כל דבר
עשהו האדם ואיננו נשאר בו כענין בחרשת אבן ובחרשת עץ ובכל מלאכה
נשאר באדם אבל יולא ממנו, והפעל הוא הדבר היולא מן האדם ונשאר
ין במדות ובדעות יפעל הלדק והחסד וישארו בו התכונות ההמה ישכיל
מן הכח אל הפועל ילמד לאחרים והכל נשאר בו, והנה אלה שהם רעים
ם פועלי האון באופן שילא מהם ונשארה בהם התכונה הרעה ההיא
הם ומעשיהם און ואימתי שאתה רואה לפה ליום המשיח והוא ענין
ואתה

מדרש מגלת אסתר

ואתה מרום לעולם ה׳ שאז הב״ה מלך בעליונים ובתחתונים אלא שהולך להקדי
שכל זה הוא להשמדם עדי עד לאבדם מן העה״ז ומן העה״ב כי כן דרכו ית׳ נתבו
ראשונה עלבון יראיו כענין בפרעה הרשע אשר אמר (שמות ה׳ ב׳) לא ידעתי
את ה׳ וגם את ישראל לא אשלח והוא יתברך לא תבע ראשונה דבר לא ידעתי
את ה׳ אלא עודך משתולל בעמי לבלתי שלחם, ויבדעם בן נבט זובח ומק
לעבודת אלילים ולא נתבע על זה, וכאשר שלח ידו בנביא לאמר תפשוהו
יבשה ידו, וכן סנחריב אשר חרף וגדף מי בכל אלהי הארצות אשר הציל מי
וגו׳ ולא היה בו דבר וכאשר ערך מלחמה כנגד חזקיה אז ויצא מלאך ה׳ ויך במח
אשור כמו שבא כל זה באורך בספר הזוהר בפרשת בשלח, לכן הולך ל
להקדים להשמדם עדי עד, ואח״כ אמר ואתה מרום כמדובר והורה כי הגדו
הרבה היא שבת המפלא הנפלאה, וטעמו של דבר בעיני הוא כי אחרי שנתג
ביותר נתחייב עוד להכנע לפניו ית׳ ולדעת כי ממנו היתה זאת וכאן גדול א
נתגדל משאר בני אדם שוחה בסוף כל ברכה וברכה והמלך אשר לו עוד מע
וממלכה כאשר שוחה פעם ראשונה שוב אינו זוקף, וכאשר כן לא יעשה. כ
רשע בעונו ימות ומעוס צוף דבש אמרי נועם אמרו ראה דוד וכו׳ כי
שבמזמור צ״ב מזמור שיר ליום השבת אמר בפרוח רשעים וגו׳ להשמדם ע
עד, אחר ואמר במזמור ק״ד מזמור ברכי נפשי את ה׳ יתמו חטאים מן הא
וגו׳ לפי שראה שרבו רשעים כמו שנ׳ כי בתחלה לא היה הדבר כל כך ו
הדבר קשה ואמר שהוא יודע בטוב טעם שאמרנו שסופם ליאבד מן הע
מן העה״ז ומן העה״ב אחרי שאינם מכירים ומודים על הטובה אדרבה מ
הכסל והרשע. האמנה אחרי ראותו כי רבו מארבה באופן שאין אדם שליט ב
להתאפק ולהתפייס במה שאמר היה מונע עצמו מלומר הללויה אשר בי
הללו למי שברא ב׳ עולמות הנבראים בי״ה כמו שאמר כי ביה ה׳ צור עו
והיאך יאמר ויבוא להללו והנה רב האדם מלא הוללות על שרבו הרשעים ו
העה״ז מלא רע והיאך יהיה השני לגמול טוב יחייב ההילול עד שראה ש
הקדש שהם עתידים להשמד אז אמר הללויה ולהפליג בדבר הזר ואמר
רשעים כמו שנ׳ לכסות וכו׳ ויציצו כל פועלי און הם עובדי ע״א וכו׳
בזרות יפול הפלגת רשע כזה ברבים ולכן מנע עצמו מלומר הללויה עד ש
עליו רוח הקדש והבטיחו במפלתם יתמו חטאים וכמו שהקדים (תהלים ק״ד
יהי כבוד ה׳ לעולם אשר עד עתה לא היה לעולם וישמח ה׳ במעשיו אבי
עתה לא שמח כדבריהם ז״ל והטעם המביט לארץ וגו׳ כי הוא מביט במ
הרשעים ותגעש ותרעש הארץ וההרים כמוגו, לולא כי יערב עליו שיח
ויענהו רוח הקדש אל תירא עבדי דוד כי בלי ספק יתמו חטאים מן האר
ואז אמר הללויה, ובזה נתבאר המאמר והותרו השערות אשר העירונו בו ו
ההצעה הזאת נבא לביאור המאמר שאנו בביאורו אשר עליו נתגלגל זה. ו
בעל המאמר ראה פסוק בפרוח רשעים שלא נתבאר בו בפי׳ ענין ההצלחה
אם ה׳ צבאות יעלה, אם בזה מהמקרה או מ[ה]מערכה, והודיענו כי מענין
הרע

הזה אנו למדים פי' בפרוש רשעים כי הוא מכוון ממנו ית' וזהו אומרו
כלומר זה ביאור הכתוב שמה לפי שהוא זר לייחס אליו ית' דבר זה ק"ו
אך אשר הוא תיקון גדול לעולם כי בו ינוחו בני אדם ממעשיהם ומעלבון
וכמו שהאריך בזה החסיד רבינו בחיי זלה"ה (בחובת הלבבות) ואף גם
לא יחד שמו הב"ה עליו ולא יחסו אליו ככתוב ולחשך קרא לילה ואילו
אלהים לילה לא כתיב כדבריהם ז"ל וק"ו בן בנו של ק"ו ליחס הצלחת
רשעים אליו ית' ומה גם הצלחה אשר ממנה נמשכה רעה רבה כמ"ש על
כן מה כתיב בסוף קרייא להשמדם עדי עד כלומר לא יקשה בעיניך לייחס
ההצלחה אליו ית' אחרי שהיא הכנה אל ההכנעה וההשפלה, ואתה קרא
להשפלה לא הצלחה לא נתגדל המן אלא לרעתו ואם כן איננה גדולה
וקלה יהוא ע"ד שפיל לשיפיה דקרא כי מה שיקשה בראשו יתוקן בסופו,
גדלו, ביאורו כי הצלחת הרשע להשמידו אפשר לפי שלא הרבה ברשע כ"כ
עד שנתמלאת סאתו ויתחייב בעלם, אמנם הרשע הזה כבר הפליג ברשע
עד אשר הרע אויב בקדש, ובעלתו בטילת עבודת בית אלהים, וא"כ למה
היו לו עוד ומה צורך לגדולה זו, והשיב כי לא היתה הכוונה לגדלו רק לגדל
את' כי אם היה הורגו אז היו אומרים לגיור הרג לא היה מי יודעו לכן גדלו
אילו ולהגדיל שמו, ואשר הולך למשול ומשל ומפני שהוקשה לו כי ממה
ממנו ומספר הזוהר למדנו שהוא ית' איננו תובע עלבונו רק עלבון יראיו
ופה שתבע עלבונו ביען החריב ביתו או שבטל בנייניו, ע"כ הוזקק לדברי
הגיור שקבל בנו של מלך להורות כי תביעת עלבון בית המקדש איננו בעלם
זה שנוגע אליו ית', אלא על מה שנוגע לעם בני ישראל כי הוא בית
חיים וכפרתם. ועמוד על זה א"ע לפיכך וישם את כסאו וגו' כי זרות הפלגת
זה מורה זה, כי גדל המלך וינשאהו תיכף אבל לשום את כסאו
מכל השרים זה זר עד מאד, אלא שהיתה הכוונה ויתלו את המן כמו שנתבאר
יפה במדרש אשר בילקוט (סימן תתרכ"ד) ז"ל א"ר עקיבא עד היכן
עד עץ של חמשים אמה שנאמר יעשו עץ גבוה חמשים אמה, ומעל כל,
תחתיה תלוי על חמשים אמה, כי עשרין ל' תלתין הרי חמשין ע"כ,
במקים גדולתו כרומה מפלתו. ולכן לא הביא ראיה מתחלת הכתוב אלא
וישם את כסאו מעל כל השרים, כי שם היא עיקר גדולה ושם כרומה
כן ההשפלה כמדובר. ויען דבר זה איננו כל כך מפורסם שהיתה סבת
זה אשר יעץ ומבטול בנין בית המקדש לכן אמר, הוי אויבי הב"ה לרעתו
הגדלים, כלומר הא מהא זכינו במה שאמרנו כי תכלית גדולת אויבי הב"ה
היא לרעתם וביען כל הבנין הזה על יסוד מסופק והוא שכתוב בפרוש
רשעים הוא ממנו ית' לא מהמקרה ולא מהמערכה וכמו שקדם, ואין דבר ברור
להורות זה, לכן אמר וכתיב (איוב י"ב כ"ג) משגיא לגוים ויאבדם, כי
מביר בפי' כי הוא ית' המגדיל להשפיל, אלא שלא הורה על עולם ההצלחה
פוק בפרוש רשעים, והוא מבואר כאשר תזכיר כל הנאמר ונתבאר המאמר.

מדרש מגלת אסתר

במסרה, אחר הדברים האלה ג׳ ר״פ (בראשית ט״ו א׳) אחר הדברים ה
היה דבר ה׳ אל אברם וגו׳ אל תירא אברם, אחר הדברים האלה כשוך
המלך וגו׳ אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש, הורו כי נתבשר א
אבינו שלא יירא ממלכי המן הנראה אליו במחזה והנה (שם ט״ו י״ב)
חשכה גדולה נופלת עליו אשר בתיבת גדולה שם שם לו חק המן ומשפטו
שדרשו בב״ר (פרשי מ״ד) גדולה זה מדי דכתיב אחר הדברים האלה גדל
בויקרא רבה (פרשי י״ג) ולכן אמר אל תירא אברם כי בהקדים אחר הד
האלה כשך חמת המלך לאחר הדברים האלה גדל ימשכו ב׳ דברים לה
גדולה זו, כי על כן הטעים בעל הטעמים תיבת אחר בפסק להורות על ה
הגדולה טרם הזכרתה. והב׳ דברים הלא המה א׳ המלכה אסתר כמודנ
כי אחר שזכר את ושתי ואת אשר נגזר עליה בהגיע תר אסתר בת א
לבא לידי מדה זו יזכור עונו. וכמה דאמרינן בגמרא (מגילה פ״ק) כי א
שוה בנזק המלך. אמרה לו לר זה אינו שוה בנזק המלך קטל ושתי וא
בי בעי למקטלי. ופרש״י שוה חושש ואין ספק שהיתה סבה חזקה להעלות
ולנקום נקם וכמו שיבא שם בס״ד, עוד במסרה, גדל ב׳ (יהושע ד׳ י״ד)
ה׳ את יהושע. ודין, נודע כי יהושע היה הראשון אשר נלחם בעמלק ו
זה האחרון ושניהם מבני בניה של רחל באופן שבגדול הכל יהושע משבט
ובקטן כלה מרדכי מבנימין ולכן בהזכיר גדולת הרשע הזה הזכיר תחלת
והוא על ידי יהושע להבטיח כי כן תהיה מפלתו ע״י הקטן שבבני בני של
האמנה בטעם גדולה זו על דרך הפשט הטיבו אשר דברו המפרשים כי אחרי
הלליה בעלתו יבקשו למלך, ומלא אשה טובה כתאות נפשו ראוי הוא לג
והיה הטעם הזה כ״כ טוב וישר בעיני הה״ר יעקב בר נחום ז״ל. עד שכתב
מה זכה לגדולה זו מפני שהשיאו עצה לאחשורוש לגרש את ושתי ולקחת
ועשה כן ונתקיימו עצתו לטובה, והה״ר מאיר ערמאמה ז״ל דרך דרך זו לא ש
כי כדמה להם היות שופע בו שפע אלהי והוא אמלעי בינם לאלוה. ולכן
וישתחוו לו. עפ״ד שעשה כנוכר ככר לדניאל, ובאופן הגדולה, אומר אני
לו ג׳ דברים א׳ גדל והוא ענין הממון כי אף אם היה לו הון רב ומולכות
יהודה ומולכות בית ה׳ בידו והוא עבר לפניכו אף גם זאת מדרך המלכות
לו עוד ביד המלך וזהו גדל ושיגן לדבר (איוב א׳ ג׳) ויהי האיש ההוא
מכל בני קדם האמור בדבר הממון, ב׳ וינשאהו הוא ענין הרוממות והמ
להנהיג מדינות ומלכיות וישמעו אליו כלם:

משה ועם זה מטעם אימרו אשר אתו כי אם היות פי׳ מהיושבים כו
במלכות וחוזר למלך, עם זה חוזר להמן כי היה אחרון ועתה ה
וגם מדברי הה״ר ערמאמה ז״ל למדתי זה. עם היות שהרב שם לא פירשו
שיבא בלכת נפשו בהתחננו אל מרדכי בעת מפלתו וכמו שיבא מדברי המתרג
בס״ד, ג׳ וישם את כסאו כי עד עתה כסאו למטה מכלם כנרי מאופן שדורש
כרשנא שתר אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן, עתה שם כסאו למעלה מכ
וכל

כל עבדי המלך אשר בשער המלך כרעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה:

כל עבדי המלך, הטיב אשר דבר הה"ר מאיר בן ערמאה ז"ל בענין השתחויה זו דלא גרע מאשרה אשר אל העץ ההוא ישתחוו כי יאמינו באמצעיתה ...שפע שפע בעולם, וכן בדבר המן וכמו שקדם. ובמילאון מרדכי כתב כי מאמר ...לך היה שיכריח לעם להשתחוות לו לא שיצא מצות המלך ככה בעיר שיכרעו ...תחוו לפניו, ולסבה זו לא עבר על מצות המלך, גם לסבה זו לא הגידו עבדי ...לך למלך דבר כי אם שהמן אמר להם כי כן צוה לו המלך, ולכן הגידו הדבר ...מן, והה"ר יצחק אביו ז"ל כתב כי לא יובן מאמר המלך על שום אדם מזרע ...לוכה שיכרעו וישתחוו לו ולכן מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה כי הוא קרוב ...לכה. והראב"ע אחרי שטבע האמת הכריחו להודות לדברי רז"ל כי צורת ...ס וע"א היו בבגדיו או על מצנפתו והוא אסור למרדכי להשתחוות לו, והם ...רי רז"ל בגמרא דסנהדרין ובמדרש רבתי דאחשורוש (פרש' ו') ובשמות רבה, ...פרש' ט"ז) אחרי כן כתב, והנה יש לשאול למה הכניס מרדכי עצמו בסכנה. ... הכניס כל ישראל, היה ראוי שידבר לאסתר ותשירנו משער המלך ולא יכעיס ...מן, אחר שראה שהשעה משחקת לו. והתשובה כי לא יוכל לסור משער המלך ... אם יסור בלא מצות המלך דמו בראשו ע"כ ואני תמה ממנו, וכי אסתר ...שירנו מבלי רשות המלך והוא מהיושבים בשער המלך, ואם ברשות מה בזה ...אמת הברור הוא מה שכתבתי למעלה בהקדמת המגלה בביאור הפתיחות ...זימה י"ב כי כיון לכפר על כל הקהל מעון כלם כנבוכד נצר ושם הארכתי בדבר ...באתי דברי רז"ל וכן בפסוק איש יהודי עיין שמה ותברכך נפשך. ואשר הביא ...נפרשים לבקש חשבונות רבים הנה הוא ביען לא נזכר פה שצוה המלך להעביר ...ל שכל רואה את המן יכרע וישתחוה אליו, רק שכתב כי כן צוה לו המלך. ...כן כתב הה"ר מאיר ערמאה ז"ל שצוהו שיכריח את העם להשתחוות לו, ומה ...ך לזה יעביר קול הוא, ובאשר דבר מלך שלטון מי יאמר לו מה תעשה, ומה ...אמינהו אני כי לא היה זה מצות המלך לכל העם רק לשריו ועבדיו היושבים ...שיכלו צוה שיכרעו וישתחוו לפניו להורות אדנות וממשלה עליהם כי אעפ"י ...הם יושבים על כסאותם כמוהו. אינם נכנסים בסוג אחד כי הם שרים והוא ...וה, ולכן לא הולך לכהזא קרי. וזה שאמר בכל עת אשר אני רואה את מרדכי ...הודי יושב בשער המלך, וזהו כפל וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כי להם ...דם היה הציווי. ומרדכי לסבה האמורה לא יכרע ולא ישתחוה, ואף כי הוא ...ב בשער המלך, ושוב מצאתי להרלב"ג שכתב ז"ל ידמה שלגודל מעלתו אצל ...לך צוה את השרים שישתחוו לו ויעשו ממנו אלוה כמו שמצאנו בנבוכד נצר ... כששמע דברי דניאל בהודעתו לו חלומו ופתרונו אמר לעשות ממנו אלוה ...ז"ל, הנה שציווי זה הוא פרטי אל השרים ועבדי המלך, ועוד אני אומר מתוך ...רי המדרש אשר בילקוט (סימן תתרכ"ג) כי היה הצווי לעבדי המלך להכריח ...לזה בדבר ואם אי לא יכרע ולא ישתחוה יכריחוהו חביריו שכן אמרו שם

אמרו

מדרש מגלת אסתר

אמרו לו הוי יודע שאתה מפילנו בחרב מה ראית לבטל קלווסין של מלך ע״
הנה מבואר שאשר לא יכרע ולא ישתחוה כי חביריו נענשים על ידו, ומלא
כתוב, כי כן צוה לו המלך לא היתה שררתו של המן אלא ע׳ יום מכין כ״ן ע״
ופרפרת נאה הוא, ומדקאמר לא יכרע ולא ישתחוה ולא אמר לא כורע ומ
משתחוה כמו כורעים ומשתחוים משמע לי שפי׳ שקבל עליו ובפיו מלא לאו
שלא יכרע ולא ישתחוה וכמו שמשמע מדברי רז״ל בפסוק הבא בס״ד, ומ
מצאתי אל הה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל כדברי ושמחתי, האמנה המתרגי׳ בתרגו
רבתי כתב כי בהיות מרדכי והמן שני שרי צבאות אחשורוש בלכתם לכבוש מדינ
שמרדה במלך בידם מזון ג׳ שנים, ומרדכי עשה כמנהג הצדיקים אוכל לשוב
נפשו לא גופו למלא עצמו וחייליו וחילופו בגולם המן הרשע כי בשנה הראשונ
אכל כל מה שהיה לו לשלש השנים וכאשר חזקה עליו הרעב הלך אל מרד
שילוהו ברבית על חד תרין או יותר והוא לא רצה להלוות ברבית כי אמ׳ היו
הדבר אסור עליו מצד אחוה שלא אם עשו ליעקב ומקרא צוה ולאחיך ל
תשיך, והוכרח לימכר לו ונמכרת עבד וקבל עליו ועל זרעו אחריו לעבוד א
מרדכי יום בשבוע עבודת עבד הוא ובניו לעולם וכי לא נמצא נייר לכתוב ע
השטר כתב במנעלת נחשת שעל רגליו, וכתב שם המתרגם נסח השטר ו
על כן לא יכרע ולא ישתחוה לעבדו, ודברים אלה באו שם באורך ובפסוק וכ
זה איננו שוה לי תמצא כל הדברים באורך ודבריו דברי קבלה, והכי איתא בגי
(מגילה פ״ק) ודבר לא יכרע ולא ישתחוה יתבאר בפסוק ויהי כאמרם בס״ד

ויאמרו עבדי המלך אשר בשער המלך למרדכי מדוע אתה עוב
את מצות המלך:

ויאמרו עבדי המלך וגו׳ כבר הקדמנו מתוך דברי רז״ל שמצות המל
חזקה על כל השרים להכריח זה לזה בהשתחויה זו וכ״ש הרבי
לאחד, וכן אמר כי זה לא נאמר באיבה ושנאה משנאתם למרדכי גם לא מאהבת
להמן וחנפים ביקרו רק שהכריחם ב׳ דברים א׳ היותם עבדי המלך מחוייבי
להפיק רצונו כי איננו גדול האדם אצלם במה שהוא או ביחס אבותיו ומשפח
רק בהיותו רצון המלך אליו והחשיבו אותו יהיה מי שיהיה ככל אשר אנח
רואים במלכות הזה אשר אנו מתגוררים בו ומתייחס אל פרק ב׳ היותם בשע
המלך ועליהם המצוה כמ״ש ואין המלט לומר שלא ראו או לא שמעו היות מרד
עובר פי המלך. וזהו ויאמרו עבדי המלך כי זה אמרו כעבדים נאמנים לאדוני
חסים על כבודו ורע בעיניהם המקלים בו כ״ש כי עליהם המצוה ביחוד. ובו
היושבים בשער המלך כי לא עבדים פחותים הם אבל שרים רבים ונכבדי
היושבים בשער לדבר המשפט והעצה והנהגת המלכות אשר כל זה נכלל במאמ
אשר בשער המלך הנראה כפל גדול ללא צורך כי מה איכפת לן במקום מושב
ודי היותם עבדי המלך ישבו בשער או בחוץ או בפנים אלא שהכוונה להורו
כי הדבר מוטל עליהם וראויים להוכיח למרדכי כי גם הם גדולי׳ כמוהו רק הכס
יגדל

ל מהם, ולהיות זה כן כי טבע האמת והיושר הביאם לזה לא אהבה ולא שנאה
כן לא הגידו הדבר למלך אם היה מתוק שנאתם למרדכי כאשר עשו הכשדים
כיה מישאל ועזריה וכאשר עשו המדים לדניאל. גם לא דברו להמן אם היה
ך אהבתם אותו, רק דברו למרדכי כדרך האוהבים הרואים דבר בלתי הגון
הביהם יוכיחוהו פן תשא עליו רעה וכענין (ויקרא י"ט י"ז) הוכח תוכיח את
יתך ואמרו לו מדוע אתה עובר את מצות המלך כלומר מדוע אתה לבדך עובר
יקחך לבך למרות מאמר המלך מה שאין שום שר וגדול עושה וכמ"ש וכל
די המלך אין גם אחד שלא יכרע ולא ישתחוה ומדוע אתה לבדך תחטא
ה, כ"ש כי אתה כאחד מעבדי המלך אשר באזנכו צוה המלך להכריח זה לזה
הדבר והיה ראוי לך לגעור במי שיעבור מצות המלך לא שתעבור אתה על
יתו. הגם כי אין ראוי להביט על המצוה הטובה היא אם רעה כבוד או קלון
לה או השפלה. רק להביט אל גודל המלך המצוה על הדבר ואנחנו עבדיו
בלי פת בגו ואין לנו לנטות ימין ושמאל ממצותו, כי אין טוב וכבוד וגדולה
יום מצות המלך. וגם יכלול דבר התוכחת הזה דבר מוסר ונעימות כי הם
יחשבו היות מרדכי במדרגת יהיר וזד חלילה כי הם מכירים מעלתו ומדרגתו
שיח ושיג לו בדבר ונעלם מהם ולכן שואלים את פיו יגיד להם טעמו של דבר
חפצים הם לצדקו, וזהו תיבת מדוע. והמתרגם תרגם בתוספתא ואמרו עבדוי
לכא די בתרע בית מלכא למרדכי מה רבותא אית לך יתיר עלינו דאנן כרעין
גדין קדם המן ואת לא כרעי' קדמוהי מטול מה את מעבר פוקדנא דמלכא,
ה ביאר הכתוב על הדרך אשר ביארנוהו כי הם ב' דברים, א' מדוע אתה
בר אתה לבדך, מה שלא יעשה שום אחר, ב' היות מצות המלך וכתוב בתורתך
הלת ח' ב') אני פי מלך שמור, ובסמוך תראה אימות כל זה כי לא באיבה
ושנאה דברו אליו דברי רז"ל הנאמרים באמת :

ויהי באמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי:

ויהי כאמרם אליו וגו' רז"ל במדרש רבתי דאחשורוש ובילקוט (סימן תתרנ"ג)
הגידו לנו שברשות מרדכי אמרו עבדי המלך הדבר להמן והודו על דברנו
ב אשר דברנו למעלה בזה, איתא התם אמר להם מרדכי משה רבינו הזהירנו
רתו (דברים כ"ז ט"ו) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, ישעיה אמר
ישעיה ב' כ"ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו אמרין ליה, וכאמר
ה, אמר להם אמרו ליה ונגידו ליה מיד ויגידו להמן. הנה כי ברשותו דברו
ו שדברו. ויש לדקדק בדבריהם, אחד ראית ישעיהו אחרי דברי מרע"ה קשה
ו ע"ד וביסודה ועוד לקרא. ב' מ"ש אמרו ליה וזה נראה כאוחז באזני כלב
ר טוב שיאמר להם שיעלימו עין כל האפשר ויאמרו שלא דקדקו בדבר
י שלא דקדק הוא עד אשר נאמר לו, וכמו שיבא, והתשובה, המתרגם תרגם
רדכי לא יכרע ולא ישתחוה ומרדכי לא הוה גחין לאנדרטא ולא הוה סגיד

להמן

מדרש מגלת אסתר

להמן, ומתוך דברים אלה מתברר כי ב׳ דברים היו כל אחד לתכלית אח
כי הכריעה היא אל הצלם והשתחויה אל המן, והדבר קשה עד מאד שתהי
הכריעה שהיא על הברכים בלבד אל הצלם, והשתחויה שהיא בפשוט ידי
ורגלים אל המן, הא מה למדנו כי ב׳ דברים היו, ולכן על דבר הצלם הבי
ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, ועל דבר המן הביא ראיה מחדלו לכ
מן האד׳ וכן מתבאר מתוך דברי מאמר אחר אשר שם בילקוט (סימן תתרכ״
איתא התם וכל עבדי המלך וגו׳ למה היו משתחוים לו י״א נתן אלהיו בכו
וכך היה מהלך ומהרהר בלבו אם ישתחוה לי כמלא עובד ע״א לכך נאמר ומרד
לא יכרע ולא ישתחוה. ד״א מרדכי אמר אני איני יכול להחניף לרשע של
טעון שגנין של מלך שנאמר (דברים ל״ג י״ב) לבנימין אמר ידיד ה׳ ישכון לב
עליו, ואי אפשר להשתחוות לו דלא ליזיל מיני שכינה השרוייה על כתפי ש
ובין כתפיו שכן לכן נאמר לא יכרע ע״כ, הנה לפי הפירוש הראשון הדבר ה
על עבודת אלילים אשר נתן בכליו בבגדו ובמלכפתו כמו שנזכר למעלה ושם
כוונתו להכשיל את מרדכי ולהעבירו על דת ולפי הפי׳ הב׳ הענין הוא על ד
המן מבלי שיכוין המן לענין ע״א רק לכבודו בלבד ואף גם זאת לא רצה מרד
לכרוע מפני כבוד שכינה החופפת עליו פן יראה בו ערות דבר ההכנע אל הר
ושב מאחריו וה״מ אני איני יכול להחניף לרשע, ואם היה בדבר ע״א לא יפ
שוב להחניף לרשע אשר הוא מותר למי שאינו טעון שגנין של מלך אלא הוב
הדברים כי לפי י״א אין בדבר חשש ע״א. ומאמר לכך נאמר ומרדכי לא יכ
ולא ישתחוה מורה באצבע על מה שכתבנו למעלה כי פי׳ לא יכרע שקבל ש
יכרע אם שראה שיש בדבר שמץ חשש ע״א לפי הפי׳ הראשון כי לא היה הד
כ״כ ברור שכוונתו להעבירו על דת כי בלבו הרהר בלבד ולבא לפומא לא
ואפשר כי להעלים הדבר החליף ושנה בהיות הכריעה אל הצלם והשתח
אליו אשר נפלא בעיננו אם שראה היות בדבר קלת הקל בכבוד שמים לפי ה
השני וכאלו אמר ראה שאין ראוי לכרוע להבא ובמעט עיון יושג והוא המתב
ומתוך המאמרים האלה רצוני שהיו פה דברים שנים, האמנה בגמרא (סנהד
פ״ז) לא משמע הכי. איתא בפרק ארבע מיתות אתמר העובד עבודת אלי
מאהבה ומיראה אביי אמר חייב רבא אמר פטור, אביי אמר חייב דהא פלח
רבא אמר פטור אי קבליה עליה לאלוה אין ואי לא לא ואמר אביי מנא אמינא
דתנן העובד ע״א אחד העובד ומאי לאו אחד העובד מאהבה ומיראה ורב
אמר לך לא כדמתרץ ר׳ ירמיה. אמר אביי מנא אמינא לך דתניא (שמות
לא תשתחוה להם. להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם כמו
יכול אפי׳ נעבד כהמן ת״ל ולא תעבדם והא המן מיראה הוא נעבד, ורב
כהמן ולא כהמן כהמן דאיהו גופיה ע״א ולא כהמן דאלו המן מיראה והכא מ
מיראה ופרש״י נעבד כהמן שעשה עצמו ע״א כדאמר במגלה (פ״ק) דאי לאו די
לא הוה מרדכי מתגרה בו והיה כורע ומשתחוה לו והא המן מיראי המלך
פלחין ליה דכתיב כי כן צוה לו המלך, וקתני דלא ודלא כהמן דקתני יכול אפי׳

נעבד

ד כהמן לא למיסרא מילתא אלא למיסר אדם הנעבד לשם ע"א שלא מירתא
סגד ליה בשתמא והאי דנקט המן משום דעשה עצמו ע"א הוא הנה מבואר
כי כריעה והשתחויה הכל היה להמן שהיה הוא נעבד וומהאמרים הנאמרי׳
נלה משמע שהיו ב׳ דברים כמ"ש ואף רבותנו בעלי התוספות שם בגמרא
ילה פ"ק) הוכרחו לומר כדברים שכתבנו למעלה וז"ל, וא"ת לרבא אמאי
השתחוה מרדכי להמן וי"ל כדאמרינן במדרש שהיו צלמים על לבו. אי נמי
ים קדוש השם כדאמרינן בירושלמי כגון פפוס ולוליינוס אחיי שנתן להם
ים בזכוכית לבועה ולא קבל ע"כ. והן הן הדברים הנאמרים למעלה:

אחר ההלעה הזאת נבא אל ביאור המאמר אשר הייתו בו כי כנגד דבר
הע"א אמר משה רבנו הזהירנו בתורתו וכו׳ והדבר כמלעיג עליהם
אם לוה אחשורוש על הדבר יש גדול ליהודים וממנו הוא משה אדוננו ע"ה
כן לא אמר מפני שכתוב בתורה. וכנגד דבר המן אמר חדלו לכם מן האדם
׳ אם שיכוין להמן כי במה נחשב הוא כדבריהם בגמ׳ דברכות (פ"ג) כאלו
או במה, ותהיה הכוונה בו כי עכ"פ נשמה באפו אעפ"י שעושה עצמו במה,
בת כי לפי זה אעפ"י כענין (תהלים מ"א ה׳) רפאה נפשי כי חטאתי לך
י׳. אמר כי אעפ"י שהוא עושה עצמו ע"א נשמה באפו ותלא ממנו כי היהודים
ית, ואם שיכוין לאחשורוש ואמר כי אף אם הוא מלך אינו נחשב לכלום
רי שנשמה באפו ע"ד (ישעיה "א כ"ב) מי את ותראי מאנוש ימות ואפשר
יה מהפלגת הלעג עליהם שכיון למה שנמצא בספר הזוהר כי מי שלא שמע
ז עניה ברכו את ה׳ אין הנפש מתיישבת בתוכו רק היא עדיין באפו, והורה
ה כאלו הוא כ"כ מעותד אל ההפסד עד כי נפשו בינו ובין המות, והורה
במ"ש אשר נשמה באפו כלומר מעותדת לצאת ממנו איננה מתיישבת בתוכו.
ען היתה כוונת מרדכי לקדש שם שמים לכפר על כל הקהל כאשר נכפל
עלה לכן אמר אמרו ליה וכגידו ליה, ואם הגירסא היא כך אפשר שיהיה
כין כגד שמה. אמרו לו והמשיכו הדבור בענין כלומר אל תהיו מקלרים ועולים
אמרו אליו כל אשר אמרתי אליכם כי דברים עוד עברו ביניהם כמוזכר
בריהם בילקוט (סימן תתרכ"ד) עם שבמדרש רבתי דאחשורוש (פרש׳ י׳) באו
גבון אחר, אמרו בילקוט ז"ל אמרו לו והרי מליכו אבותיך שהשתחוו לאבותיו
אמר וישתחו ארלה ז׳ פעמים אמר להם בנימין אבי במעי אמו היה ולא השתחוה
כי בן בנו שנאמר איש ימיני וכשם שלא כרע אבי כך איני כורע ואיני משתחוה
כ, ואני שמעתי דבר זה בטוב טעם ודעת, והוא כי תיבת באומרם כתובה
י"ת וקרינן בכא"ף, הם כ"ב השתחויות ז׳ מיעקב, ד׳ ומד׳ נשים, י"א מהשבטים
י כ"ב. קשה לי השתחואת דינה ואין לומר שלא השתחוהה שהיתה קטנה
תכף בבואה לשכם יצאתה לראות בבנות הארץ, י"ל עם מה שאמרו ז"ל
ות אחד עשר ילדיו ודינה היכן היתה נתנה בתיבה וכו׳ בפ"י שלא יתן בה
בו עיניו, אמרו לו הנה אבותיך השתחוו לו כ"ב השתחויות, אמר להם בנימין
בי לא השתחו׳ שבמעי אמו היה. ואמרו ויגידו להמן הט"ב לראות הה"ר יצחק

הכהן

הכהן ז"ל כי לא הגידו זה בדרך איבה ושנאה אלא לראות היעמדו כלומ
יש להם העמדה וקיום ואם היא טענה אומר כי הוא יהודי או אם גם
המלך הוא אעפ"י שיעברו על דת, ואני אומר לראות היעמדו דברי מרדכי
הוגד להם כי מה שלא השתחוה הוא מפני שהוא יהודי או אם עושה זה בז
וגודל לבב וזה יראה בהגיד הדבר להמן ואין ספק כי המן יתבע עלבונו
ע"י אם ע"י המלך ואם הדבר הוא מפני שהוא יהודי יהרג ואל יעבור. ואם
מגאוה וגודל לבב בדברו אליו המלך או המן קשות או רכות יכרע וישת
ויראה היות דעת רש"י ז"ל מ"ש הכתוב היעמדו דברי מרדכי האו' שלא יש
עולמית כי הוא יהודי והוזהר על זה ע"כ, והדבר מבואר. ומורי גם הוא
אומר דברי במה שכתבתי בפסוק ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה שקבל
שלא לכרוע עולמית. והה"ר יוסף גאקון ז"ל כתב וז"ל ואחשוב כי מרדכי כ
מסגוד לרשע בג' השקפות. הא' כפי אומרם ז"ל שהיה לו צלם בבגדיו ו
כותן שיהרג ואל יעבור. הב' כי בטח בחסד אל ובברית כרותה לזרע רחל כ
עוד שיזדווג זרע עמלק אליהם יפול ברעה. הג' כי מחילת דרך ארץ כש
הדבר למלך הנה אזי יודיעהו איך הוא אומן המלכה אם לא נודע שנלקחה מ
וכ"ש אם נודע כי זה דעתי ולכן מכוהו מיושבי שער המלך, ואין ראוי שאומן המ
ישתחוה לשום אדם זולת למלך ולגבירה כי זה הוא כבוד למלך ואינו נ
על דעתו ואם ישאלו ההכרח אז יגיד מה הוא לה כי הוא עצמו ובשרו לה
חס על כבוד המלך לא השתחוה לו, ואמנם לעבדי המלך דחה מרדכי בתש
חלושה באומרו אשר הוא יהודי גם כי היא הסבה היותר חזקה אשר הוא ז
בה בחסד אל כדי שיודע הדבר להמן, ואם יתגרה בו אולי יהיה סבה לנ
מן העולם ולמחות את שמו, ואמנם לא נתן אל לבו מרדכי שיתגרה עם כל י
כי אם עמו לבדו וכשראו עבדי המלך כי מרדכי תואנה מבקש להתגרות עם ה
ובודאי הגיד להם הסבה כי כאשר אבותיו נפלו ביד אבות מרדכי גם הוא י
כי לא טוב הוא מאבותיו מקנאתי אותו הגידו לו לא לתכלית שיצא נזק למר
אבל לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם כי מלד היותו יהודי נפול י
לפניו והוא ג"כ המכוון מאתם, עכ"ל וגם הוא נכון:

וירא המן כי אין מרדכי כרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה:

וירא המן וגו' רשע בגובה אפו בל ידרוש עד כה מי משתחוה מי אינו משת
וכאשר הוגד לו דבר מרדכי התבונן בדבר וראה כי אין מרדכי כ
ומשתחוה לו והוא לבדו שלא יכרע, ובזה הסכימו קצת מהמפרשים כוחי כ
ודבר ה' בפיהם אמת, אמנם רז"ל במדרש בילקוט (סימן תתרכ"ד) הפליגו ב
אמרו שם עבד הוא ולא זז מרדכי ממקומו ולא שאל בשלומו בא לו המן וע
עליו כאלו שואל בשלומו של מרדכי א"ל מרדכי אין שלום אמר ה' לרשע
מיד וימלא המן חמה. ורוח הקדש אומרת חמה אין לי, ע"כ, ויש לדקדק
א' מי הכניסם בדוחק זה לומר כי שאל בשלומו וכי הוא ענהו עזות. עוד אומ

ורוח

וה הקדש אומרת חמה אין לי מה עניינו. ואומר הוקשה להם ז"ל בזה הכתוב
ברים, א' כי אין להעלות על הדעת כי עבדי המלך דברו אליו כזבי' ולמה
א האמין להם עד אשר עמד והתבונן בדבר כאמור ומלתא דעבידא לאיגלויי
א משקרי בה אנשי כ"ש לשקר למי שהוא חשוב בעיניהם כמלך ונוסף גם הוא
ד אשר נתן לו אלהות, ב' אומר וימלא המן חמה למה יקצוף עליו וכפי פשוטן
ל דברים היה מונע עצמו מצד היותו יהודי ופסוק צווח כי הגיד להם אשר
וא יהודי א"כ אין מקום להעלות חמה ולנקום נקם ולכן אמרו כי בשמוע המן
ת דברי עבדי המלך עומד בפניו הספק אשר עומד בפניהם אם מונע מרדכי
פאת הדת כי לא פורש היה הדבר כללי גם בהעברת הדת. או אם הוא
גאוה וגובה לבב כמדובר אם מבזותו אותו אם לרוע לב אם להיותו אומן
מלכה, והמן הרשע יתקלס במזון שתי סעודות שאכל עם המלכה ומה יעשה
רדכי שגדלה במקו זה כמה שנים. ולכן השכימה דעתו להביא הדבר לידי נסיון
בא לידי בחון כי הוא עבר לפניו ופשוטן של דברים בהיותו עומד במקום שאין
ם רב שם אשר יוכל להתעלם בתוכי רק הוא לבדו יושב או עומד וזהו לפניו
מרדכי לא קם אם היה יושב ולא זע אם היה עומד, ויי' לא לוה כזה ומה
י אם יקום ואם יזוע כי [אין] אלו מעבודות המיוחדות לאלהות האסורות עליו
אף גם זאת חזר לנסות בהקדים לו שלום והוא ענהו ברגזות אין שלום אמר
להי אז הבין כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו כי אין הדת יוצאת ונכנסת בזה
ק מרדכי והמן כי אין מרדכי מצד עצמו כורע ומשתחוה לו לא לצלם כי אין
שאלת שלום כדכוד ע"א כל שכן בהשיב אם מפני הכבוד אם מפני מורא
ל מלכות ולא ברוע אליו ואיננו רחוק שיקיר הבגדים הצואים אשר ע"א
לויית בהם מעליו לנסות הדבר, וירא כי עכ"פ אין מרדכי כורע ומשתחוה
ו לו לבדו וראיה זו ראית לב רע כי הבין אז כי אין מרדכי מפאת עצמו לאחד
השבות האמורות כורע ומשתחוה לו בשכבר ולכן בא לשון זה בלשון הווה הכולל
ל הזמני' ולכן וימלא המן חמה, ובזה הותרו הספקות אלא בעמד בפנינו
הספק אשר נתקשו בו הראשונים והוא עבר לפנינו אשר למה הכניס עצמו
כל ישראל בסכנה כזו ועתה נתחזק ונתעלם הספק עד היותו עלום ורב מאין
ותר לו לענות קשות ולהתגרות ברעה ולקרא אותו רשע, ואומר כי כל זה
ורה על יושר אמרי כי כוונתו היתה לכפר על הקהל כמו אשר השתחוו לצלם
בוכד נצר כמו שקדם לפני' בפסוק איש יהודי ולפני פנים בהקדמת המגלה
ביאור הפתיחות פתיחה י"ב, וכמו כן קדם בסוף פסוק ויהי בדברם אליו דברי
הר"ר יוסף גאקון ז"ל כי לא עלה על דעת מרדכי שיתגרה המן עם כל ישראל
ק עמו לבדו כי אותה הוא מבקש לסבה באה בדבריו דברים צדיקים, ואחרי
עשה עצמו אלוה, הוא רשע אין ראוי לאיש כמו מרדכי לשאול בשלומו ולא
זה ממקומו כי אחרי שבא לידי מדה זו כל דבר אשר ידרוש למקטן ועד גדול
אין ספק אלא שהוא לכוונת אלהות ולכן ראוי להכניעו ולהשפילו ברוח שפתיו
אם אין ידו משגת לדבר גדול ממנו ובזה יצא מרדכי הצדיק נקי ובר וצדיק בדינו
ומ"ש

מדרש מגלת אסתר

ומ"ש ורוח הקדש אומרת חמה אין לי דבר גדול דבר כאשר תתבונן בו, והו
כי כשם שאין יסורין בלא עון כן אין אויב ומלמטה אלא א"כ מכריזים על
מלמעלה כי אין ערוד ממית אלא חטא ממית, ודוד ושלמה מכריזים ומשמיעים אמת
זה, דוד אומר (תהלים ק"ה כ"ה) הפך לבם לשנוא עמו, ושלמה אמר (משלי י"ו) ברצו
ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, ואם היה במרדכי חטא ומשפט מות כאש
היה בישראל אם מהצלם אם מהסעודה היתה חמת המן עושה רושם מבלי ספ
בינן חמה של מטה מסובבת מחמה של מעלה כאמור, אבל רוח הקדש אומ
חמה אין לי אם כן חמת המן איכה מעילה. ועמוד והתבונן כפלאות תמים דעי
והנה הוא בעיני מהפלאיי הגדולים אשר במגלה הזאת. והדבר כי אם היית
שנאת מרדכי מסובבת מצד שנאת ישראל כמו שהיתה שנאת ישראל מסובבת מ
שנאת מרדכי כמ"ש כי הגידו לו את עם מרדכי, אפשר קרוב לודאי שיוכל
בכללם כי רוב הפעמים הגזרה הכוללת תכלה לפרטית, שא עיניך וראה כי הג
שנמלאו שם נביאים ה' חגי זכריה ומלאכי והחרש והמסגר אלף לא עמד זכות
וכלם לקוחים למות בכלל להשמיד להרוג ולאבד. והיה מרדכי כאחד מהם
חטאת הקהל הוא, לכן סבב המסבב הסבות ית' שמו שתהיה שנאת ישראל מסוב
משנאת מרדכי כמדובר כדי שתהיה רפואה למכתם כי היא שנאת חנם אחר
שהלכה בזה מצד מרדכי ולו אין משפט מות כי קנא לאלהיו וז"ש רוח הקד
חמה אין לי כי כל דברי מרדכי עשויי' באמו' ויש' אין בהם נפתל ועקש ואין רא
שתתגלגל חובה ע"י זכאי וכאלו אומר אין לי חמה עם מרדכי אשר בגינו ולמע
פיך שלחת ברעה להשמיד את כל עמו ואחרי שכן הוא חמתך לא מעלה ול
מוריד. ועמוד על זה והכרחה אלי בפי' הכתוב כפי פשוטו וירא המן כי א
מרדכי אעפ"י שאמרו לו כי מפאת הדת היה מונע עצמו מכרוע ומהשתחוות ל
כן ולא כן הדברים רק שאין מרדכי כורע ומשתחוה לו וימלא המן חמה ובמסר
וימלא ו' (שמות ז' כ"ה) וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאור (מלכי
א' ז' י"ד) וימלא את החכמה (שם ב' י' כ"א) וימלא בית הבעל פה לפה (ד"
ב' ה' י"ג) וימלא הבית את הענן, וימלא המן חמה, וימלא המן על מרדכי חמ
והביאור, נודע כי הרשעים נמשלים במים והרשעים כים נגרש, (ישעיה י"ז ב'
הוי המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון, ושאון לאומים כשאון מים כבירי
ישאון. ונודע כמו כן היות תיבת שבע מורה על הרבוי (שמואל א' ב' ה') ע
עקרה ילדה שבעה. וכיוצא אמר כי אחרי אשר מלאו הימים הרבי' אבל הכ
ה' את האורה ושתי הנקי' פה יאור לשבה שקדמה אשר לשבה זו עלה היוע
בליעל במעלה בינן הצליח בעצתו כמו שנאמר אבל בזה נמלא ימלא חכמ
וזהו וימלא את החכמה על כן מלאו לבו לעשות עצמו אלוה ושלפניו יכרע
ויפלו כאחי הבעלים, וזהו וימלא בית הבעל פה לפה וכי ראה כי שרי
השגחתו ית' ומעל ישראל על עון הסעודה אשר הוא יעלה היא היתה מזכרי
עון הצלם ומיתוס דין אליו וכמו שקדי' והנה גם הוא אחרנו בפסוק לך כנו
את כל היהודים בש"ד אשר לשבה זו וירם כבוד ה' מעל הכרוב על מפתן הבי

אשר

הוא סילוק שכינה כנודע מעשר מסעות אשר נסעה וזו אחד מהן וימלא
[..]ת את הענן וערפל. על כן וימלא המן חמה, אחרי אשר לא רצה מרדכי
[..]כנע אליו, ולא עוד אלא שאפילו מ״מ אינה יכולה לישראל בזכות מרדכי
[..]ו שהתגודד על זה באומרו וכל זה איננו שוה לי, וכמו שקדם בהקדמת
[מ]גלה ובא יבא במקומו בס״ד, ולכן וימלא המן על מרדכי חמה, וכמו
שיתבאר שם בכ״ד :

בז **בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודי׳ אשר בכל מלכו׳ אחשורוש עם מרדכי:**

בז בעיניו וגו׳ במדרש רבתי לאחשורוש (פרשה ו׳) בזוי בן בזוי להלן כתיב
(בראשית כ״ה ל״ד) ויבז עשו את הבכורה וכאן כתיב ויבז בעיניו ע״כ.
[י]לקוט (סימן תתרכ״ג) אמר ליה הקב״ה בוזה בן בוזה ויבז עשו את הבכורה,
[..]ז בעיניו. הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, הורו כי נתקיים בו (משלי
[..] י״ג) בז לדבר יחבל לו כי על אשר אחז במעשה אבותיו ויבז עשו את
[הב]כורה. נקרא הוא בזוי מאד. ואפשר תיבת מאד לכלול שניהם. ובגמרא (מגילה
[..]ק) ויבז בעיניו אמר רבא בתחלה במרדכי ואח״כ בעם מרדכי ומאי נינהו
[רב]נן, ולבסוף להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ע״כ. וקשה, א׳ אמרו
[ב]תחלה במרדכי והנה הפך זה משמע מדברי הכתוב שמעולם לא עלה על
[לב]ו להרוג למרדכי לבדו, ב׳, אומרו ואח״כ בעם מרדכי ומאי נינהו רבנן, קשה
[ח]זר ואמר להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש עם מרדכי,
[..]נה שעם שאמר את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש חזר ואמר עם
[מר]דכי, ואי הוו רבנן לא הוו כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש. ואי
[הו]ו כל היהודים לא הוו רבנן. והנראה אלי בביאורו מדקאמר קרא ויבז בעיניו
[לש]לוח יד במרדכי לבדו משמע שבתחלה עלה על דעתו לשלוח בו יד ומה
[..] הלל עם בני ישראל המשתחוים לו, ואח״כ נחם על הדבר כי בגובה לבו
[..]לוכו ושאוכו היה בלבו ומעט כי ישחית אדם א׳ וז״ע לבדו. ואח״כ עם מרדכי
[..]לא המה חכמי ישראל אשר בהם יתפאר מרדכי והגיד הכתוב כי לא עלה
[על] דעתו מתחלה להרוג את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים רק החכמים
[..]ד אשר באבדן מבלי ספק עם בני ישראל הם כנים מאליהן ולכן בקש
[לה]שמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש וזה בהשמד עם מרדכי
[..]ם רבנן כי בהשמדם נשמד בית ישראל כלה. ואח״כ בקש להשמיד את כל
[הי]הודים מנער ועד זקן טף ונשים מה שלא עלה על לבו בתחלה וקרוב לזה
[..]ו עתידים לכתוב בפסוק כי המן בן המדתא צורר כל היהודים וגו׳ בס״ד.
[במ]דרש לקח טוב כתוב עם מרדכי כל שהוא לא ישתחוה לצלם כדרך שלא
[ה]שתחוה מרדכי ע״כ. והוא ע״ד בעמך בעושה מעשה עמך, באחיך בעושה
[מ]עשה אחיך. וכן עם מרדכי העושים מעשה מרדכי וכפי מה שאנו עתידי׳
[לכ]תוב בענין להשמיד הוא על דבר ביטול תורה ומצות כי היא העברת הדת
הנה

מדרש מגלת אסתר

הנה דבר עם מרדכי ומאי כינהו רבנן על נכון כי בם יפול העברת
באומת שהם בני התורה ועליה הם נהרגים לא כן ביתר עם הארץ והמ
תרגם והוה חוך קדמוי לאושטא ידוי למיקטל ית מרדכי בלחודוהי ארום
ליה דמרדכי אתי מן יעקב דשקל מן אבא דאבוי דהמן ית בכורתא וית ברכ
ויהודאי אינון עמא דמרדכי, ביאר כי אין דבר הגדה זו אשר עד עת
היה יודע כי הם עם מרדכי כי זה זר עד מאד שלא ידע זה עד כה. וכבר
כי היו הוא ומרדכי ב' שרי לצאות אחשורוש, והדבר מבואר כי משרתי
עם בני ישראל כי לא ישרתוהו עם נכרי אבל מה בנתחדש לו עתה והוג
ושמע הוא משמעות אבותיו עבו ועמלק ושבר פושעים וחטאים, ולכן וי
המן להשמיד וגו' וביארו להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחש
לא פשעם ולא חטאתם כנגדו כי גם המה בחרו בגליליו ובשקוליו כפשם א
אם באמת אם ברצון ולא היה דורש רעתם רק להיותם עם מרדכי. ואם ה
מה שכתבנו למעלה ומאשר השם בהיות שנאת המן לעם בני ישראל כמ
ומקיבבי משנאת מרדכי תשוח בכפל עם מרדכי לחזק דבר זה במשמרים לה
הפלא הגדול הזה ומ"ש אשר בכל מלכות אחשורוש גם הוא יורה על א
מה שכתבנו ראשונה בפסוק שבע ועשרים ומאה מדינה כי לא היה המלך
מולך בכל העולם אז וכי אין קכ"ז מדינה כל העולם כלו וכמו שהוכחנו
והעד עדים נאמנים בדבר, וזה באחד מהם דמדקאמר אשר בכל מלכות אחש
משמע דאיכא אחריני ביתר המלכות. ועל אלה בקש אחרי שהם עם מ
אבל רבה המשמעה עליו, ועוד ידובר בזה בפסוק ישנו עם אחד בת
וסופו בס"ד, ושם אדבר אליך דברים נפלאים בפסוק זה:

בחדש הראשון הוא חדש ניסן בשנת שתים עשרה למלך אחשור
הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחדש לח
שנים עשר הוא חדש אדר:

בחדש הראשון וגו' במדרש רבתי דאחשורוש (פרשת ו') תני כשאמר
הרשע לאבד את ישראל אמר היאך אני שולט בהם, הריני
גירלית ורוח הקדש צווחת ואל עמי ידו גורל, אמר לו הב"ה רשע בן רשע
עולה ליצלב הפיל פור הוא הגורל עליו נפל הגורל, למה כי לא ינוח
הרשע על גורל הצדיקים, בתחלה הפיל פור בימים שנאמר מיום ליום הפיל
ביום א' בשבת. עמד שרו לפני הב"ה ואמר רבש"ע בי נברא שמים וארץ. וא
(ירמיה ל"ג כ"ה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.
ברית בבשרם שנאמר (בראשית י"ז י') וזאת את בריתי תשמרו, וכתיב והי
בריתי בבשרכם, ויש ברית בפיהם זו תורה דכתיב (יהושע א' ח') לא ימוש
התורה הזה מפיך וגו' ואומרת אם ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי ארץ למ
וגו' וכתיב (ירמיה ל"א ל"ו) גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הי
ורשע זה רוצה לאבדם עקור שמים וארץ תחלה ואח"כ אתה מכלה אותם. ה

פור

ביום שני עמד שרו לפני הב"ה ואמר רבש"ע ביום שני הבדלת בין מים
ונים למים התחתונים וכן ישראל מובדלים מהם מאומות העולם הה"ד
לא כ' כ"ו) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, ורשע זה רוצה לאבדם הפוך
ים ותחתונים ואח"כ כלה אותם, יום שלישי הפיל פור עמד שרו לפני
ה ואמר רבש"ע יום ג' בו נבראו זרעים וישראל מפרישין מהן תרומות ומעשרות
נבראו אילנות וישראל מקלסין לפניך בהם, הה"ד (שם כ"ג מ') ולקחתם
ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' ובו נקוו המים לים ולישראל נגזרו י"ב
ם בים. ועכשיו אם ישראל בטלים אנו היאך קיימין. יום רביעי הפיל פור
י שרו לפני הב"ה ואמר רבש"ע יום ד' בו נבראו המאורות להשתמש לאורן
שראל הה"ד (ישעיה ס' ג') והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך, ובו נבראו
בים ובניך נמשלו לכוכבים אם תאבדם היאך אנו קיימים, הפיל פור ביום
י עמד שרו לפני הב"ה ואמר רבש"ע יום ה' בו נבראו בהמות ועופות ומהם
להקריב קרבנות ובהם אתה מכפר ומתרצה לבריות. ואם הם בטלים מי
ב קרבן. הפיל פור ביום ששי עמד שרו לפני הב"ה ואמר רבש"ע יום ו'
ברא אדם וקראת לבניך בשמו הה"ד (יחזקאל ל"ד ל"א) ואתן צאני צאן
יתי אדם אתם, ואם אתה מבקש לעוקרם עקור כל האדם ואח"כ שלוט
, ביום שבת הפיל פור עמד שרו לפני הב"ה ואמר רבש"ע וכי שבת בו
ו כל מעשיך הה"ד (בראשית ב' ג') ויכל אלהים ביום השביעי וגו' וכתבת
ובין בני ישראל אות היא לעולם, ואם אתה מבקש לעקור אותם עקור
השבת ובטל אותה ואחר כך אתה עוקר אותם, כיון שראה אותו רשע שאין
ל נופל בו בימים חזר לחדשים, התחיל ניסן ועלה בו זכות פסח. באייר זכות
קטן וזכות המן שניתן להם לישראל בט"ו בו. בסיון זכות התורה. בתמוז
הארץ, ועוד למה לא עלה הגורל בתמוז ואב שאמרו לפני הב"ה רבש"ע דייכו
כיות שאירעו בנו לבניך, בתמוז ה', באב ה', עלה אלול זכות החומה של
ים בו, הה"ד (נחמיה ו' ט"ו) ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאלול, וגם
מעשר בהמה כהיא דתנינן תמן (ר"ה פ"ק) באחד באלול ראש השנה
ר בהמה, עלה בתשרי זכות שופר כפור ורגלי' עלה במרחשון זכות שרה
שבו מתה. בכסליו זכות חנוכה, עלה טבת זכות עזרא הה"ד ויעשו כן בני
ה, ויבדלו עזרא הכהן וגו' ויכלו בכל אנשים ההושיבו נשי' נכריות, עלה
זכות אנשי כנסת הגדולה בכ"ג בו נתקבלו כל ישראל על פלגש בגבעה
פסל מיכה. עלה ר"ח אדר ולא מצא בו שום זכות התחיל לשמוח חזר
במזלות. עלה זכות דפסח. הה"ד (שמות י"ג ג') איש שה לבית אבות שה לבית,
מצא בו זכות יוסף שנקרא שור הה"ד (דברים ל"ג י"ז) בכור שורו הדר לו,
קרבן שנאמר שור או כשב או עז כי יולד, תאומים מצא בו זכות פרץ
שנא' תאומים הה"ד (בראשית ל"ח כ"ז) והנה תאומים בבטנה, אריה זכות
שהיה משבט שנקרא אריה שנאמר (שם מ"ט ט') גור אריה יהודה. בתולה
חנניה מישאל ועזריה שהם דומים לבתולה שלא ידעה איש אלא בעלה

כך

מדרש מגלת אסתר

כך הם לא שינו אלהיהם ודתיהן והחזיקו ביהודן מאזנים זה איוב שנאמר (א
ז' ב') לו שקול ישקל וגו' במאזנים ישאו יחד, עקרב זה יחזקאל שנאמר (יחז
ב' ו') ואל עקרבים אתה יושב, קשת זה יוסף שנאמר (בראשית כ"ז י"ז) ו
באיתן קשתו, גדי זה יעקב שנאמר ואת עורות גדיי העזים, דלי זה משה שנ
בו (שמות ב' י"ט) וגם דלה דלה לנו. בא לו מזל דגים שהוא משמש ב
אדר ולא מצא בו זכות ושמח מיד ואמר אדר אין בו זכות ומזלו אין בו זכות
עוד אלא שבאדר מת משה רבן, והוא לא ידע שכ"א באדר מת משה וכ"א ב
נולד משה, ואמר כשם שהדגים בולעים כך אני בולע אותם אמר לו הב"ה ר
פעמים נבלעים פעמים בולעים ועכשיו אותו רשע נבלע מן הבולעים א"ר
הה"ד ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, א"ר תנחומא
דבר למחות את ישראל אלא כך דבר כי מחה אמחה את זכר עמלק ע
והנה המאמר הזה מבואר נגלה היותו גדול בב' חלקיו הכמות והאיכות
כי יש שנוי דברי' רבים בילקוט (סימן תתרנ"ג) ובלקח טוב. וגם הה"ר י
יהייא ז"ל העתיקו באופן מתחלף מכל אלה בקצת מקומות, ולכן ראיתי רא
להעיר עליו ההערות הראויות להתעורר בו, הן כוללות מקיפו' בכלל המ
הן חלקיו' בפרטיו מהענין והלשון:

ואציע הצעות מצטרכות להבנתו ואח"כ אפרשנו כיד אלהי הטובה
וההערות הכוללות שלא הנה, א' אחרי שלא מצא מקום ב
איך מצאו לבו לבקש בחדשים, והנה החדשים הם קבוץ הימים ואם יפול ה
בחדש מה אם יהיה ביום א' מהשבוע יעמוד שרו כנגדו וכן ביתר הימים, ו
מבואר נגלה מאד. ויותר זר מזה מה שבדק במזלות אחרי כן. והנה המ
בולעים בחדשים ואם בהם לא מצא מקום היאך ימצא במזלות, ב' כנרא
בכל חדש עלה הגורל להומם לולא הזכות הנמצא בו וכן בכל מזל כנראה מ
וזה בתכלית הזרות שלא ימצא לא חדש ולא מזל שלא יורה עליהם רעה
שיצטרך למלאך מליץ להנצל ממנו, וההערות אשר מהלשון רבו כמו רבו, א'
היאך אני שולט בהם הריני מפיל גורלות והשאלה איכה מונין ההסכמ
השאלה היא על אופן המעשה היאך יהיה כנראה מדברי היאך אני שולט ב
וההסכמה היא על הזמן והוא דבר הגורלות מיום ליום ומחדש לחדש, ב' ל
רוח הקדש ואל עיני ידו גורל זר וידו חלקתה להם על רב עוני כדאיתא במ
בילקוט (סימן תתרנ"ד) א"ר יצחק בר נפחא בעליה גדולה בא המן על י
שנאמר ובמלאות הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן, אין
האמור כאן אלא ישראל אמר המן לאחשורוש אלהיהם שונא זמה הוא ה
להם זוכות ועשה להם משתה וגזור שיבואו ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם שנ
לעשות כרצון איש ואיש מי שירצה יבא ומי שלא ירצה לא יבא כדי שלא
פתחון פה למדת הדין לומר בעל כרחם הביאו, עמד מרדכי ומיחה
הניחו דברי מרדכי והלכו למשתה י"ח אלף ות"ק מיד עמד המן
והשטין עליהם ואמר לפני הב"ה רבש"ע עד מתי תתדבק באומה זו

מפריסים

מפרישים עצמם וממך אבד אותם בזמן הזה, א״ל תורה מה תהא עליה א״ל רבש״ע תסתפק בעליונים, אף הב״ה השוה דעתו באותה שעה אמר הב״ה אומה זו שבשבילה רבות אכאותי בכל יום אשביתה ואכום זכרם. מיד אמר הב״ה הביאו שני אגרות ואכתוב עליהם כליה, מיד הלך השטן להביא מגלה, כשראתה תורה כך יצאת לפניו בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי ולקול בכיתה צעקו מלאכי השרת שנאמר (ישעיה ל״ג ז׳) הן אראלם צעקו חוצה, אם ישראל בטלים אנו למה צריכים בעולם כיון ששמעו חמה ולבנה כך חגרו שקים ונתנו קולם בבכי שנאמר (יואל ב׳ י׳) שמש וירח קדרו ושמים וארץ נתאבלו, שנאמר אלביש שמים קדרות, ואמרו יבטלו ישראל שיחזרו ממקום למקום ללמוד תורה. ומשתעבדים על השבת ועל המילה ועל המצות וכו׳, הנה מבואר נגלה כי זאת מאת ה׳ צבאות יצאה וכבר גמר אומר מרע״ה שאם בדם היא חתומה מה בשיה הוא. וכמו שעוד יבא המאמר כלו וביאורו בס״ד בפסוק ומרדכי ידע את כל אשר נעשה כי בם ביתו, ואחרי שכן הוא והמן שליח רוח הקדש הוא מאי ואל במי ידו גודלו, ג׳ מי הכריחם לפרש הכתוב בדרך רחוקה וביאור רש״י והראב״ע שהמפרשים פה אחד הוא הנכון והקרוב כי הכתוב מפרש מהו פור ואמר שהוא הגורל ביען פור הוא לשון פרסי, ומזה תראה דחק בעל ספר חותם תכנית שכתב שפור הוא מלשון פור התפוררה הארץ והוא מבואר הביטול כי פור הוא לשון פרסי איננו לשון הקדש, יגיד עליו רעו בחדש הראשון הוא חדש ניסן כי הוא חדש ניסן ביאור החדש הראשון, ד׳ אומרו הוא הגורל עליו נפל הגורל מה עניינו והנה הוא מפיל גורל על עם בני ישראל באי זה חדש יוכל להם מה ענין עליו נפל הגורל, ה׳ אומרו למה כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים, שאלת למה קשה עד מאד. ואם הוא מבקש לאבד עם ישראל בעל אשר מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה לו מה זו שאלה למה אדרבה למה שכים הוא יתברך בזה, והתשובה בלתי מובנת כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים ואם היה אומר כי לא ינוח גורל הרשע על הצדיקי׳ הי׳ הדבר טוב ויפה, ו׳ אומ׳ יש ברית בבשרם וכו׳ ויש ברית בפיהם וכו׳ ואומרת אם ימדו שמים וגו׳ כל זה למה והיותי מתייחס לענייננו הלא הוא פסוק אם ימדו שמים, ומה לו לכל האריכות הזה, ואפשר שהוקשה זה להה״ר יוסף בן יחייא ז״ל לכן קרא ואמר יום שנבראו שמים וארץ ובשביל ישראל נבראו וכאומרו אם לא בריתי שמים וארץ ולא נמצאה גירסא זו אצלנו, ז׳ אומרו וכתיב והיתה בריתי בבשרכם מאי וכתיב ודי והותר ואתה את בריתי תשמור ולעג הוא לומר כי לפי שזה בא בלשון פרטי לאברהם לבדו כי לכן הביא פסוק והיתה בריתי בבשרכם דא״כ לכתוב האי ולשתוק מן הראשון דבכלל מאתים מנה, ח׳ מאמר אמרו של יום שלישי ובו נקוו המים ליס ולישראל נגזרו י״ב גזרים בים קשה מה זו טענה והלא זה הוא חסד שעשה עמהם לא זכות שלהם כמו ויפרש מפרישין מהן תרומות ומעשרות וישראל מקלסין לפניך בהן, ט׳ למה לא סדרם כסדר הבריאה כי בתחלה נאמר יקוו המים ואח״כ תדשא. י׳ ומאמר יום רביעי

מדרש מגלת אסתר

בו נבראו המאורות להשתמש לאורך של ישראל בלתי מובן כי היכן מצינו שהמאורות
ישתמשו לאורך של ישראל והראיה שהביא מוהלכו גוים לאורך קשה מהכת
בילקוט (סימן תתרכ״ד) כתוב ברביעי שמש בגבעון דום, וזה דבר כאות
נתקדש שם שמים בם, וטוב ממנו במדרש לקח טוב אמר לפניו רבש״ע בי נבראו
שמש וירח וכוכבים וישראל נמשלו בהם שנאמר (בראשית ל״ז ט׳) והנה השמש
והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי, וכן העתיק הה״ר יוסף יחייא ז״ל
י״א מ״ש באייר וזכות המן שנתן להם לישראל ובשלמא פסח קטן ניחא
הוא מעשה יעשה ישראל לעבוד את ה׳ אשר לא עבדו במועדו מחמת אונס
זה ראוי להגן בעדם, אבל ירידת המן הוא חוב שהם חייבים עליו ומה
הלכה, י״ב בתמוז זכות הארץ בלתי מובן, והה״ר יוסף יחייא ז״ל כתב ז״ל
ומלא בתמוז תשועת יהושע וכיבושו לאדוני בזק וזולתם מהמלכים, ולא ידעתי
מכין לו. י״ג במרחשון אמר שעלה זכות שרה אמנו שבו מתה, מה זה זכות
והלא הוא שמא שעלה באדר על שבו מת מרע״ה ואי מיתת צדיקים מכפרת
יהיה בזה ובזה, ולמה לא הביא מיתת אהרן ומרים בניסן ויהיה כמו כן שיגל
בניסן כמ״ש באייר זכות פסח קטן וזכות המן, ובאלול זכות החומה. וגם זכות
מעשר בהמה. י״ד מ״ש בכסלו זכות חנוכה, והלא זה לא היה עדיין כדברים
האחרים שהביא שכבר קדמו, וקשה מזה למדרש לקח טוב שאמר זה על כסלו
וטבת, והה״ר יוסף יחייא ז״ל דבר טוב ומלא בכסליו וטבת שנלחו סיחון ועוג
ושנקהלו כל ישראל ובאר להם משה רבם כל התורה ע״כ, אלא שלא ידעתי
מכין לו, ט״ו מ״ש בשבט שנתקבצו כל ישראל על פלגש בגבעה ועל פסל מיכה
תמוה עד מאד דהא אמרינן בגמרא (סנהדרין ק״ג) תניא רבי נתן אומר מגרב
הוא מקומו של מיכה לשילה ג׳ מילין והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מעורבין
זה בזה, בקשו מלאכי השרת לדוחפו אמר להם הניחו לו שפתו מצויה לעוברי
דרכים. ועל דבר זה נענשו אנשי פלגש בגבעה אמר להם הקב״ה בכבודי לא
מחיתם על כבוד בשר ודם מחיתם ע״כ, ופרש״י ועל דבר זה על פסלו של מיכה
שלא מיחו ישראל בידו נענשו אנשי פלגש בגבעה שנפלו ביד בנימין והרגו
מהם ארבעים אלף, ומכין בכבודי לא מחיתם וכו׳ כמו כן נכתב בפרקי רבי
אליעזר (פרק ל״ט), ומכל זה הקושי מבואר מ״ש כאן שנתקבצו על פלגש
ועל פסל מיכה, ועוד יקשה על מ״ש בדבר פלגש בגבעה. כי על הדבר הזה
קדשו צום כמו שכתוב בטור אורח חיים (בהלכות תענית) בשם בה״ג ופה כדר
לזכות, י״ו מה זה שבקלת מקומי אמר שבאי ובקלתם הה״ד. ולבא אל ביאור
המאמר צריך אני להציע הצעות, ההצעה האחת כתב הה״ר יוסף יחייא ז״ל בביאור
המגלה ז״ל, ולהיותו יועץ וחכם חרשים חשב בדבר וזכר כי היהודים היו כמא
עם ה׳ ובכחו הגדול השמידו עם עמלק ולכן הראבון ומאבותיו בקש דרך ללחום
את מובל ישראל ואלהיו כאשר עמו בצאת בני ישראל ממצרים אשר יצאו עליהם
במלחמה עם בחירי עם אשר כפי מזלם היו נגזרים לחיים בשנה ההיא ולכ
כאמר ויחלש יהושע ולא כאמר ויהרוג עכ״ל, ודברים הללו של בחירת עמלק עם

נגזרי

י לחיים בשנה ההיא ודבר ויחלש יהושע ומצאתיו אל הר"ר בחיי ז"ל בביאור
רה אבל לא מצאתיו לא בגמרא ולא במכילתא ולא בשום מדרש מהמצאים
נו, אדרבי מצאתי בספר הילקוט הנקרא שמעוני ובספר הילקוט הנקרא
וד הורה בשם פסיקתא כלשון הזה, ויחלש יהושע רבותי' אמרו הפיל עליהם
ות כמה דתנן מטילין חלשים על הקדשים, וכתיב (ישעיה י"ד י"ח) חולש
גוים, ד' שמות נקראו לגורל. חלש, פור, גורל, חבל, ובלשון לקו בני עשו
ם לקה עמלק שנאמר ויחלש יהושע, בגורל ובפור לקה המן שנאמר
ל פור הוא הגורל, בחבל עתיד ללקות אדום שנאמר (הושע י"ג)
י יולדה יבואו לו ע"כ, הנה ביארו תיבת ויחלש לשון גורל ואף כי לא יצדק
ת גורל עם תיבת את ולא נמצא כי אם עם תיבת על שני השעירים גורלות
ו גורלות על יונה, אפשר שנאמר לקיים דבריהם ז"ל שתיבת את עמלק כמו
כן ביאר הרד"ק והקשר אותו במלכים כמו עליו וכן תרגם יונתן בן עוזיאל
כי שם כתוב בחירק הנה מטמעו וקרשו את והכינוי גרם לו השינוי והוי
אותו בחולם והוא מגזרת את, אבל המאמר הזה קשה להולמו. וזה כי הגורל
יצדק כי אם בשנים או זה או זה. וכמ"ש ז"ל בתנחומא אמר עכן ליהושע
אתה מפיל גורלות ביני ובין ביתי, אף אני מפיל גורל בינך ובין פנחס אם
יעלה הגורל על שניכם אף אני מאמין, ובגמ' (סנהדרין פ"ה) אמר ליה
יהושע בגורל אתה בא עלי, אתה ואלעזר הכהן שני גדולי הדור אתם,
אני מפיל גורל על אחד מכם הוא נופל ע"כ, ואחרי שכן הוא מי יתן ואדע
ך הפיל יהושע גורלות על עם עמלק מי היה החלק האחר, וגדולה מזאת
ין הפלת והשלכת הגורלות אלא על הדבר הבלתי נודע או מסופק
ן כאמר שהיה מסופק יהושע בדברי רבו שאמר לו לא והלחם בעמלק. והנה
ואהרן וחור עמו בתפלה ומקהמא שאמר בני ישראל לא היו אוכלים וחוגגים
ם שופכים תפלה, האם בכל זה היה מסופק יהושע והיה תוקע עצמו על
הגורלות זה זר עד מאד ומופלא מהדעת ומה שיש בידי ליישב המאמר
הזה הוא כי כוונת הפלת הגורל אינה ספק אלינה אבל היה זה לשבות,
מדוד להם כמדתם ולבא עליהם בכלי מלחמתם והדבר משום הא דאמרינן
"ש תנחומא וז"ל ויהי ידיו אמונה עד בא השמש שהיו מחשבים את השעות
בירולוגיא"ת מה עשה משה העמיד גלגל חמה ולבנה ועירב שעותיהן שנאמ'
קוק ג' י') שמש ירח עמד זבולה וגו' וכתיב (שם ג' ע') נתן תהום קולו
ידיה נשא, וכוונתם כי מרע"ה כאשר היו בני ישראל מסתכלים כלפי מעלה
בדים לבם לאביהם שבשמים היו מתגברי' כדאיתא בגמרא (ר"ה פ"ג) ודכוותי'
לתא ובמדרש תנחומא, וטעמם כי טוב דאם לא כן למה ירים משה ידיו
שבשבת זה וגבר עמלק אלא ודאי שהיתה קשה ומגעת הרמת ידיו כשמסתכלי'
מעלה ומשעבדים לבם לאביהם שבשמים כי לא היה מספיק ההסתכלות
מעלה אלא ההשתעבדות שהיו תולים ונושאי' עיניהם לאביהם שבשמי'
בדי' לבם לעבודתו ובכן היה כח בידי משה להיותם נבואה, ואז וגבר

מדרש מגלת אסתר

ישרי וכשלא היו עושים כך רפו ידי משה ואז וגבר עמלק כאשר ראה מר
כי אין ישראל קיימים ונאמנים בדבר הולך להעמיד גלגל חמה ולבנה לע
להם את השעות כי השעות הכן מודדות כפי מעשה התחתונים בני ישראל וכ
היו מסתכלים ומשעבדים לבם אז היתה עת טובה וגבר ישראל וכאשר היו מס
דעתם מזה אז ההגברה עת רעה וגבר עמלק ולכן ויהי ידיו אמונה כלומר
ידיו באמונה כי כשהיו זוכים במה שמשעבדים לבם לאביהם שבשמים היו מתג
ואז ירים משה ידיו, וכאשר היו מסיחי׳ דעתם רפו ידיו של משה ואז
עמלק, עד בהולך להעמיד גלגל חמה ולבנה כדי שלא תעמוד להם הש
ואז מפיל עליהם גורלות פעם יעלה הגורל על ראשי גבוריו פעם על ר
ובניו פעם על חיילות שעמו וכהא דאמרינן במכילתא. ויחלוש יהושע וגו׳
יהושע אמר ירד וחתך ראשי גבורים שעמו עומדים בשורות המלחמה, ר׳ א
אומר בו לשון נוטריקון ויחל ויסכר, עמלק בשמעו את אלו אשתו ובניו,
אלו חיילות שעמו. וכשהוא אומר ואת אלו חיילי׳ שעם בניו ע״כ. ומזה
מבואר. כ״ל ויחלוש ויבזור. עמלק כמשמעו את אלו אשתו ובניו, עמו
חיילות שעמו וכשהוא אומר ואת אלו חיילי׳ שעם בניו ורא״ה והפלא
בכתוב בשערי בינה אל הה״ר אליעזר מגרמיישא ז״לה״ה איתא התם בח
אנשים בנולדו באדר שני שאין כשפים שולטים בהם שאין הכשפים שולטים
על אותם בנולדו בי״ב חדשי השנה וכל מעשי עמלק היו ע״י כשוף ע״כ ו
שעם בני ישראל בעת ההיא אינם מוכנים כראוי ומדבר הים ה׳ בקרבנו
אין, ויבא עמלק הולך מרע״ה לנהלם ע״פ דרכם ולהשתדל ע״פ המערכה
ישלוטו בהם כשפים, ואחרי בהוכנו קצת כשהיו משעבדים לבם לאביהם ש
בקצת עתי׳ היה לו יכולת להעמיד גלגל חמה לצרכם. עוד טעם שני לג
דבר דבור על אופניו, והוא מה שבא בספר הזוהר בפרשתו של עמלק
ויחלוש ויהרוג מיבעי ליה. אלא ויחלוש כמה דאיתמר חולש על גוים י
הוה חולש עלייהו והוא חרב נוקמת נקם ברית קטיל לון דכתיב לפי
כמה דאיתמר. א״ר יוסי עמלק עמין אחרנין אייתי עמיה וכלהו דחילו ל
בהו בישראל בר איהו ובגין כך יהושע הוה חולש עלייהו ע״כ, ודברים
מתבררים מתוך דברי המכילתא איתא התם, ויבא עמלק שבא בעצה
שכנס כל אומות העולם ואמר להם בואו וסייעוני על ישראל, אמרו ליה לא
נעמוד כנגדן, אמר להם בואו ואתן לכם עצה מה תעשו. אם הם ינצחוני
לכם, ואם לאו בואו וסייעוני על ישראל לכך נאמר ויבא עמלק שבא
ע״כ, ומעתה הנה הדברים אשר היו רחוקים מהדעת בתחלה הנם דברי ל
כי אחרי שבאו חיילות אחרות עמו כדברי המכילתא, והאחרים עמדו מ
ויראו מגשת אליהם צריך גורל יודיע מי הם ואנשי עמלק להפילם בח
כמו שנאמר ומזה טעם ולא ירא אלקים כטעם לצד הבמן שהיו שם מ
העולם ותהי יראת אלהים על פניהם והוא לא ירא אלהים. ומזאת ההצע
לנו דבר הגורל כי אז מעשה אבותיו. אלא שעמלק לא היתה כוונתו ל
בהם

...לים. כי הוא ידע עתה שהוא מתי מספר הם הבאים עמו וגם כי כלו גוים
אליו לא באו לתקוע עצמם על הדבר רק אם יראו סימן והוא והם
כי עם בני ישראל רב ועצום והולך לפניהם ה׳, אבל היתה הכוונה
אחרות אשר מלאו לבו לעלות עליהם למלחמה בהיותם יוצאים ממצרים
...נה וה׳ הולך לפניהם בעמוד אש ועמוד ענן, וכן אמרו ז״ל בפסוק (דברים
...י״ח) אשר קרך בדרך, רבנן אמרין הקירן לפני אומות העולם, לאמבטי
...שלא היתה בריה יכולה לרדת בתוכה בא בליעל אחד וקפץ לתוכה
...שגבוה הקירה בפני אחרים. כך כיון שיצאו ישראל ממצרים נפלה אימתן
...ל אומות העולם, אז נבהלו אלופי אדום וגו׳, תפול עליהם אימתה ופחד,
...שבא עמלק ונזדווג אליהם אעפ״י שנטל את שלו מתחת ידיהם הקירן
...אומות העולם ע״כ, הנה מבואר נגלה שכבר חשב שלא יוכל להם, ומאמר
...א למעלה ממה שיעץ לאומות העולם אם יצאו ברחו מבואר מאד כי
...ו להשפיל כבוד ישראל, ואחרי שזאת היתה כוונתו שילך לחפש עם שלא
באותה שנה כדי שיאמר הדבר מעוין לא כולה ולא מגולה, לא כן המן
הזה כי כוונתו לעקור את הכל מנער ועד זקן טף ונשים לכן הוכרח לראו׳
...רכה הנגדם כדי שיוכל להם, ואחר שיגעתי בדבר הזה מה שראיתי זכיתי
...זי בספר ילקוט נביאים (סימן תקס״ד) בחבקוק הנביא דבר זה בסגנון
...ז״ל כתיב והיה כאשר ירים משה ידו וגו׳, ר׳ יהושע אומר כספן גדול
עמלק ומה היה עושה היה מעמיד בני אדם ביום גינוסיא שלו לומר לא
...ה אדם נופל ביום גינוסיא שלו, מה עשה מרע״ה ערבב את המזלות הה״ד
...וק ג׳ י׳) שמש ירח עמד זבולה וכתיב רום ידיהו נשא ע״כ, וביאור גינוסיא
...ת כדמתרגמינן יום הולדת את פרעה יום גינוסיא של פרעה, וביאורן של
...ש שהשתדל לבקש אנשים שנולדו באותו יום שילחם עם ישראל שלא
...יה אדם נופל ביום גינוסיא שלו, ויראה טעמו של דבר אחר שכל מליאו׳
...טוב אין מן הראוי שיעדר ביום שנולד, ומן הראוי שנחקור על מה
...וכו הספק זה בגמרא (ר״ה פ״ק סוטה פ״ק קידושין פ״ק) שדרשו בפסוק בן
...ועשרים שנה אנכי היום שאין ת״ל היום ומה ת״ל היום, היום מלאו ימי
...זי ללמדך שהקב״ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש
...ור (שמות כ״ג כ״ו) את מספר ימיך אמלא. ומזה יראה שהוא טוב כשנפטר
...שנולד ולומר ב׳ דברים בישוב זה א׳ דיקא דקאמר לא במהרה אדם נופל
...שנולד ולא אמר מת ונופל לחוד ומת לחוד כי המיתה אחרי שהוא תיקון
...וכדאמרינן והנה טוב זה חיים מאד זה מות ב״ר (פרשה ע״ט) מן הראוי
...יה ביום שנולד אחרי שזה מליאות וזה מליאות טוב ממנו, אמנם הנפילה
... וכיולא לא כן. תשובה שנית הא בישראל הא באומות העולם תדע דהא
...בישראל לא אמרו אלא בצדיקים שהקב״ה יושב וממלא שנותי׳ של צדיקים
...ם מתבאר מתוך התשובה ראשונה מושג במעט עיון. ונחזור לענין כי המתברר
המאמר בבקשת עמלק לא היה שלא ימותו באותה שנה כמו שקדם אלא
שיהיו

מדרש מגלת אסתר

שיהיו רחוקי' ממות באותו היום מטעי' שנולדו בו ולזה הי' צריך למדת אסטרולוגי
לדעת מזל הצומח באותו היום, ולדעת באיזו שעה מהיום היה צריך לנ
ולכן קראו כשפן, ואיך שיהיה נתאמת כי בקש אנשים מיוחדים למלאכת
מאותות השמים, ולמעלה בסוף ביאור פסוק איש יהודי כתבנו דברים כפ
בשם הה"ר אליעזר מגרמיזה זלה"ה בפסוק ויחלוש יהושע וגו' דרוש
משם ותעלומה כליותיך' ההצעה הב' כבר הקדמנו כי על הרוב הגזירה הכ
תכלה הפרטית, ולכן איש אשר נגזר עליו להאריך ימים אם יבא בספינה
נגזר עליה להשבר בלב ים ימות גם הוא כאחיו ולא תצילהו גזרתו הפ
והנה חגי זכריה ומלאכי ויחזקאל נביאי ה' והחרש והמסגר אשר לא
מסעודתו של אותו רשע ולא השתחוו לצלם של נבוכד נצר ולא נצלם
ואף גם זאת נכנסו בגזירה הכוללת את כל היהודים לולי ה' שהיה לנו.
שהפליא ה' לעשות טוב וחסד עם יהושע וכלב אמר שלא יכנסו בגזירה הכו
וזה טעם וכל מנאצי לא יראוה (במדבר י"ד כ"ג) אם אתם תבואו אל
וגו' כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וגו', ומזאת ההצעה יצא לנו ענין הפת
בחדשים אחר שביקש בימים ולא מלא, לומר אם הגזירה הכוללת את ה
תכלה הפרטית. והנה יום ד' שבו נבראו המאורות והכוכבים וישראל נמשלו
וכמ"ש שרו של יום ד' אף גם זאת חרב הבית בו ראשונה ושניה כפי קבלתם
בערכין (פ"ב) ואמרינן בגמרא (תענית פ"ד) אמר רב פפא הילכך בר ישר
דאית ליה דינא בהדי גוי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה ב
דבריא מזליה, ואע"ג דאמרינן בגמרא (שם) אמר רשב"ג לא היו להם ימים ט
לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים וכו' שבהם בנות ירושלים יוצאות וכו'
ט"ו באב אמרינן בגמרא (שם) יום שהותרו שבטים לבא זה בזה, יום ש
שבט בנימין לבא בקהל, יום שכלו בו מתי מדבר, יום שבטל הושע בן
פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל, יום ש
הרוגי ביתר לקבורה, ובכל זאת אמרו לישתמיט מיניה שהכולל כולה ה
והנה בז' באדר מת משה, ועל הא דאמרינן בגמרא (תענית כ"ד) אמר
יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב ממ
בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, ופרש"י משנכנס אדר ימי ניסים
לישראל פורים ופסח ע"כ, והנה באו בניסן ומתו נדב ואביהוא ובי' בו
מרים ונסתלקה הבאר, ובכ"ו בו מת יהושע בן נון. ואמר דלימצי נפשיה ב
גוי משום דבריא מזליה, אלא שהוא מהטעם הנאמר, ומזה ידענו דבר האח
אחר הימים כמדובר, וכן לענין המזלות המוצא שם, ההצעה הג' כוונת המ
בעד ישראל הלא היא שלא יפול הגורל בא' מהם בשום פנים אפי' שה
כשה חזקה לזה. והוא ע"ד מ"ש במדרש הנמצא (פרשה כי תשא) אמר
אדא רמ"ח מצות עשה יש בתורה כמנין אברים שבאדם שבכל יום ויום צ
על האדם עשה אותנו שתהיה בזכותנו ותאריך ימים, ושס"ה מצות לא תע
כמנין ימות החמה שבכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת וא
לאדם

גחרכי עליך כמי שהגיע יומיך ליום הזה אל תעבור בי את העברה הזאת
תכריע אותי ואת כל העולם כלו לכף חובה ע״כ, הנה שרע ומר על היום
לכו יומיו של אדם כשם שיהיה רע ומר בעיניהם אבדן המן רב ועל כן
ואד ומתחנן שלא תארע תקלה בו. ועל מה שהיה אפשר מדי יום ביומו
ים בחדשו לתלות בו תקלה תחייב הרעה היא כל א׳ וא׳ ומזכיר זכות ומקביל
ה היא וכמו שיתבאר בס״ד, ואחר ההלצות האלה הנני בא לבאר המאמר,
במאמר המן לאבד את ישראל אמר היאך אני שולט בהם. ביאורו אחרי
הודע דבקות עם זה באלהיו ואהבתו אליהם עד שהנוגע בהם כנוגע
עינו, אמר היאך אני שולט בהם כמתמיה על עצמו היאך מלאו לבו
ת כן, וביאור היאך אני שולט איך אפשר שאני אשלוט בהם אחרי שהם
אהבים ממנו, לכן אני רוצה להפיל גורלות כי אם באיזה יום או באיזה
ימצא בהם עון אשר חטא בו ינתק החוט החורז אותם עמו, יפול הגורל
ניתן בידי, והן לא יפול הגורל עלי. ואז אשמע מהם באותו היום או
החדש כענין באב לעם בני ישראל לשמוע מיניה דריע מזליה, לא שישאל
דרך יוכל להם ושיפיל עליהם גורל באיזה יום או חדש יפלו כי זה ממנע
זבא בהעברות המאמר אלא דבר היאך וכו׳ הוא תמהון לבו, ודבר הגורלות
בגעון כתוקע עצמו לכלא או להיות מכולא. ורוח הקדש צווחת ואל עמי
ידו, הרעוות רוח הקדש על אשר עלה על לבם לידות גורל אל עם בני
כי אם הם חטאים לפניו בניו הם והוא ייסרם כאשר ייסר איש את
א שהם יעשו הדבר כאלו הם העושים דומה למ״ש (דברים ל״ב כ׳) פן
ידינו רמה ולא ה׳ פעל כל זאת, ורצה אימות זה כי לא אמר ועל עמי
ל כמו ועל נכבדיה ידו גורל רק ואל עמי ידו גורל כאלו אין הגורל עולה
ו, א״ע, הפיל פור הוא הגורל עליו כפל הגורל, הוקשה להם שאם הוא
הוא פי׳ פור כמו שביארו המפרשים היה לו לומר הפיל פור הוא גורל
היה נראה כי הוא מפרש מהו פור כמו בחדש הראשון הוא חדש ניסן
מר הניסן ואחרי שאמר הוא הגורל יראה שהוא מוסב למפיל הגורל
שעליו כפל הגורל, ועוד שהיה לו לומר בהפך הפיל גורל הוא הפור. כי
המקרא לומר את של קדש תחלה ואחרי כן של חול, כמו בחדש הראשון
חדש ניסן. כי הראשון הוא קדש וניסן הוא משמות החדשים אשר העלו
וכן בחדש העשירי הוא חדש טבת. וכן בזכריה (זכריה א׳ ז׳) ביום עשרים
ה לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט, וכן (שם ז׳ א׳) בארבעה לחדש
י׳ בכסליו. הנה בכלם הקדים של קדש תחלה. ופה עשה בהפך, ועוד
להם כי לא פורש במקרא משפט הגורל מה היה ועל מי היה כי לא
רק שהפיל המפיל הגורל לפניו מיום ליום ומחדש לחדש ולא נודע מה
הגורל. ולכן ביארו הוא הגורל על המן כי אחרי שהוא נכנס עמהם בגורל
לא נפל בכל החדשים הגורל כי אם עליו שהוא יפול לפני עם בני
וזהו הוא הגורל, והוא ביאור נפלא בכתוב, ועוד יצא ביאור אחר בלפני

המן

מדרש מגלת אסתר

המן להלן בפסוק אם על המלך טוב, במאמר ארוך יבא שם בס"ד וב
בינה, הפי"ל פו"ר הו"א הגורל, ג' המ"ן והוא פרפרת נאה לענין, ועו
הפי"ל פו"ר הו"א הגורל, ג' זה"ו שמש"י הסופ"ר הוא הפיל הגורלות.
שם הפל פור חכו, כי עשרת בני בני המן ושמשי הפילו גורל כל אחד
לראות באיזה חדש יהרגו וכשבא ניסן הפיל המן הגורל וראה שיעלי' הוא ובניו ו
שנאה לא דקדקו יפה ולא ידעו כי יעלו בתלייה, וממשלח מרדכי עד שנת
י' חדשים לכך חסר י' הפילו, שאם היה מפיל הפור ו' ימים קודם לא היה
ש"כ ושיצא ביתא דנא עד יום תליתא לירח אדר דהיא שנת שית לדריוש
לכך כתיב ושמן ויקר חסר וא"ו שלא הי' להם שמן מלא ו' שנים יד [א'] לאר
וה' לכורש עכ"ל, א"ע למה כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים
למה, היא מבעל המאמר כי אחרי שעונותיה' קדורים עון הצלם והשתחוי
שנאמר א"כ למה קלף על המן ובצל מעשה ידיו, והיתה התשובה כי
יתברך לייקר אוהביו על ידו ולא על ידי אחרים, וכן על דעתי (תהלים י"
פלטה נפשי מרשע חרבך שלא יהיה הרשע חרבך. וכן על דעתי (ישעי'
הוי אשור שבט אפי אשר לא זכו שאיקרם אני אלא שיהיה אשור כבנ
והוי ואבוי על זה, וזה שאמר כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים ו
שתפורש תיבת על במקום ב' השימוש כמו (בראשית כ"ז מ') ועל חרבך
שהוא כמו ובחרבך תחיה. ונתת אותם על של אחד כמו בשל אחד,
חייכו על בית ה' כמו בבית ה', ותיבת ינוח תפורש כמו הנחה שלא יהי
כוח לשבט הרשע בגורל הצדיקים כלומר שלא יבטחו בהפיל על הצדיקי
א"ע הפיל פור ביום א' בשבת לקטרג עליהם על שבטלו את התורה כמו
בפתיחה י' בעצלתים ימך המקרה, וכמו שבא בתחלת מדרש אחשורוש
(בפתיחה) ואין קורא, למה אין קורא, רב אמר שלא הקניתם דברי הבר
בכם מי קורא דברי חמשה ספרי תורה מנין של קורא ע"כ, וכ"ל דה"
התחלת ה' חומשי תורה, כ"א. ב' של בראשית, ו' של ואלה שמות, ו' של
[ו'] של וידבר, א' של אלה הדברים, עולים כ"א, וקורא במספר קטן כמו
(קו"ף ה', וא"ו ו', רו"ן ה'. ה"א ה' כ"א, אך קרא הוא חסר וי"ו). עמד של
הב"ה. ואמר אם לא בריתי יומם ולילה וכו', וביען במקרא זה. יש ב' כ
לרז"ל או על המילה או על התורה. לכן הביא שניהם, ועל המילה אמר (ב
י"ז ט') ואתה את בריתי תשמור, וביען שמירת הברית הנה הוא שימו
ברית קדש שלא יטמאנו בביאה אסורה ומה גם בנכרית, והם נכשלו בזה
המן זוכות, וי"א אלף ות"ק אכלו ושתו ונתקלקלו לכן הביא וכתיב (שם
והיתה בריתי בבשרכם שלא נזכר שם שמירה, וזה הוא על הפושעים
ואתה את בריתי תשמור נאמר על הצדיקים כי רובו של אותו הדור צדי
כמו שקדם כי על כן אמר ואתה את בריתי תשמור, כי הנזהר והשומר מ
כגון שבא דבר עבירה לידו ופירש כיוסף ופלטי ובועז נמצא ביחידי
אמנם דבר המילה כוללת לכלם, ולכן אמר והיתה בריתי בבשרכם לכ
כ"

...ש בדור הזה שרובם היו צדיקים כמו שנאמר, ויש ברית בפיהם זו תורה וכו'
...מרת אם ימדו וגו' (ירמיה ל"א ל"ו) גם זרע ישראל ישבתו מהיות וגו' ורשע
...מבקש לאבדם. עקור שמים וארץ החלה וכו'. באופן שאין ראוי שיפול עליהם
...גורל אחרי שיש ברית בפיהם ואם קצת מהם נתעצלו בתורה יש ויש הרבה
...צדיקים בה, (נ"ל מפה הם קבלוה ולא אחרים ויעסקו בה.) הפיל פור ביום
...י, לקטרג עליהם על דבר הסעודה וכמו שהקדמנו בהקדמת המגלה במאמר
...אלו תלמידיו לרשב"י דאמר הדבר, (נ"ל מפה כי הקדימו זה עם היות כי עון
...ע"א קדם כדברי הרב מפני כי בשבתו כעור לותו העון.) עמד שרו וכו' ביום
...י הבדלת בין מים העליונים וכו' וכן ישראל מובדלים מהאומות ותכונת הרשע
...ה על הדבר וכמו שעוד יבא, הה"ד (ויקרא כ' כ"ו) ואבדיל
...אתכם מן העמים להיות לי. וזה כאמר על המאכלות ובספרי כל מקום שנאמר
...הרי זה קיים לעולם ולעולמי עולמים ולכן אמר הה"ד כי ביאור הכתוב שיהיו
...ימים לעד, ורשע זה וכו', (נ"ל מבה, ואם אותם שנהנו חטאו שארית ישראל
...חטאו ומה גם כי לא היה רק הפעם ההיא והלוי מאיסור מאכלות קיים
...ולם ולעולמי עד וגם ישראל ראוי שיהיו קיימים וכו') יום ג' הפיל פור. (יום
...נ"ל מבה כי אעפ"י שאכלו מסעודתם ומאכלם אי אפשר שתרמו תרומות ומעשרו'
...רכו על כל מאכל ומאכל ובל כן בא) לקטרג עליהם על היותם כפויי טובה
...תי מכירים בחסדיו ית' עמהם, ע"ד אומרם ז"ל לך ה' הצדקה ולנו בושת
...נים וכמו שקדם בהקדמת המגלה בביאור מאמר שאלו תלמידיו. ולכן הליץ
...דם, שישראל מפרישין תרומות ומעשרות כמודים כי מידם היה זה להם. (הגהה
...! מידו ית' וכענין הבכורים (דברים כ"ו י') ועתה הנה הבאתי את ראשית
...י האדמה אשר נתת לי וגו' שחוזר לפרי האדמה, וישראל הם המפרישים אלא
...תם שעה לא הפרישו) ובו נבראו אילנות וישראל מקלסין לפניך בהן הה"ד
...קחתם לכם כי בזולת זה היתה תיבת לכם מיותרת, ובענין דבר אילנות דומה
...עים לכן שמכם זה לזה, ואח"כ הביא ענין הקוות המים שאינו כולל רק
...נתו נעשה, וענין תרומות ומעשרות כולל מידי שנה בשנה, ובו נקוו המים
...הנה עמהם שיקרע לישראל, (וכן נקוו המים לים ולישראל נגזרו י"ב גזרים
...' והם היו סבה לשהפרסם הנס היה על ידם,) ואמרינן במדרש אכביר.
...מים להם חומה, בשעה שילדו ישראל ילד גדריאל עמהם והקיפם ומשמרם
...ימנה והיה מכריז בין מים למים הזהרו בישראל שעתידים לקבל התורה ומימינו
...בי"ה, כשמשמאלם היה אומר הזהרו באלו שהם עתידים להניח תפילין בשמאל,
...ים שלפניהם היה אומר הזהרו באלו שעתידים שיהיו חתומים לפניהם
...רית. ושלאחריהם היה אומר הזהרו באלו שעתידין להראות קשר של תפילין
...ף לאחוריהן מאחריהם ע"כ, באופן שבכל הדברים הם מכירים ומודי' בטובה.
...יל פור ביום ד' וקטרג חילול השם רב ועלום בהת כבודו לאחרים כבוכד
...'. ותהלתו לפסילים המן. והליץ שרו כי בו נבראו המאורות להשתמש לאורן
...ישר'. והדבר מה שכתוב בספר הכוזר על אשר תמה המלך ההוא על דבר
ישראל

מדרש מגלת אסתר

ישראל אשר בך אתפאר, והשיבו כי הנה השמש ממשיך. עיני רואי' בחושבם בי
אלוה ועובדים אותו ואברהם האיר עיני כלם והראה כי יש לעולם פטרון ומ
באופן כי ע"י ישראל אור המאורות ככר שהוא אור. ועל דעתי זהו אומרו (תה
ע"ב י"ז) לפני שמש ינון שמו, כי דבר המשיח, יגדיל שמו ית' קידש השמ
יכירו על ידי המשיח גדולתו ית' בעלם והאמונה ובשבת זה יכירו ענין הש
באופן שהמאורות בבחינת האומות הנה הולכים לאורן של ישראל אחרי בשב
ישראל הם קיימים. הפיל פור ביום חמשי וקיטרג מה שנתרחקו ממנו ית'
בשבת ומעשיהם רב ועלום, ולכן הליץ המליץ שנבראו בו בהמות ועופות ומ
קרבנות ובהם אתה מכפר ומתרצה לבריות, והכוונה כי הקרבן מקריב הרחו
ממנו ית' כענין שלום שלום לרחוק ולקרוב למי שהיה רחוק בשביל מעשיו וכה
בתשובה כמובא בספר הזוהר פרשת ויקרא, ומהקרבנות מינים שונים, מ
כפרה כחטאות ואשמות, ומהם לרצון כתודות ושלמים ופרי החג והדומים, ו
אמר אתה מכפר ומתרצה לבריות, כי לא כל מכופר מרוצה ודוד אחרי עשי
מטומאתו שאל (שם נ"א י"ד) ורוח נדיבה תסמכני, שאל על הרצון כי הוא ל
לאבשלום ולא לרצון וכמ"ש (שמואל ב' י"ד כ"ד) יסוב אל ביתו ופני לא ירא
ולכן שאל הוא אל תשליכני מלפניך, ועוד ורוח נדיבה תסמכני, ולכן אמר המ
כי יש קרבנות לכפר ויש לרצות, (משה כ"ל הקטרוג כי יהיה מה שיהיה א
חטאו ויענשו, והליץ שמתכפרים בקרבנות וכו', ומתרצים וכו' כמ"ש מר א
מה גם ע' פרי החג כנגד וכו' כמלא הם מקיימים העולם. וא"ת א"כ יקרי
הנה אינם יודעים סוד הקרבן וז"ש ואם הם בעלים מי מקריב קרבן כי העיקר הכ
לא הריגת הב"ח ואפשר גם כן על זכות הקרבן עצמו וכמ"ש אח"כ במזלות,
כמלא זכות יוסף שנקרא שור וכו', וזכות קרבן שנא' שור או כשב וגו' ואפ
לדקדק כי למה לא אמר מכפר ומתרצה לישראל. עם היות כי אין בריות
ישראל ומדלא קאמר בפי' ישראל כיון לכל הבריות בשבעים פרי החג, ה
פור ביום שני, וקיטרג כי כל העולם נגקה בשבילם גדול עד מאד וכהא דאמרי
בגמרא (יבמות ס"ג) א"ר אליעזר בן אבינאי אין פורענות באה לעולם אלא בש
ישראל שנאמר (צפניה ו' ג') הכרתי גוים נשמו פנותם. וכתיב אמרתי אך ת
אותי תקחי מוסר. הנה כי לייסרם ולהפחידם פורענות באה לעולם ובמו
הבטיח טוב עם זה ביחוד להם. ונתתי גשמיכם ונתתי מטר ארצכם. וברעה
כל האומות ועצר את השמי' וגו' והליץ המליץ כי העול' נברא בשבילם א
שהכתוב פרט אותם בשם זה אדם אתם והנה כאן לעומתי' כדבריה'
בויקרא רבה (פרשת ט') אבל עקר ייחסי' הוא אדם ולכן אין רע אם י
האומות ע"א בשבילם כהריגי' חיות ועופות. לשעשוע בן המלך או לצרכו
לייקרו. ל"ע לדעת ההר"י אלעזר מגרמיז"א ז"ל עד סוף פסוק ובכל מ
וכו', ביו' שבת הפיל פור הקטרוג היא חילול שבת שנתחלל בזמן הש
מה שהוא מבואר כי בהיותם אוכלים ושותים יין אין שמירת שבת כהוגן ומי
גדול אחרי שאינם אוכלים לענג את יום השבת רק ללבות בטן, והליץ שרו
ר אוי

ראוי לזכור קבלתו אבל נתייחדו בדבר זה עם זו מכל עמי הארץ ואחרי שהם
קבלו במילתו ובו נגמרו כל מעשיו וזה באור ויכל אלהים ביום השביעי ובי"ת
ביום ב' הכלי כמו באבן או באגרוף כי ביום השני נגמרו ונשתכללו כל המעשי'
כי השבת ונקדש כל הימים כנודע על שכלם נקראו בשמו, יום א' בשבת שני
בשבת וכן כלם וזה הדבר מסרת אותו להם לבדם שכן אמרת ביני ובין בני ישראל
כותי ששבת חייב מיתה והכי איתא בשמות רבה (פרש' כ"ה שמות י"ו כ"ט)
ראו כי ה' נתן לכם את השבת. לא היה צריך לומר אלא דעו מהו ראו, אלא
כך אמר להם הקב"ה אם יבאו אומות העולם ויאמרו לכם למה אתם עושים את
יום השבת ביום הז' אמרו להם ראו שאין המן יורד בשבת. ומהו נתן לכם
לכם נתנה ולא לאומות העולם מכאן אמרו אם יבאו בני נח וישמרו את השבת
לא דיים שאינם מקבלים שכר אלא שחייבים מיתה שנאמר (בראשית ח' כ"ב)
ויום ולילה לא ישבותו ואזהרה לבני נח זו מיתתן, וכן הוא אומר ביני ובין בני
ישראל משל למלך יושב ומטרונה יושבת כנגדו העובר ביניהם חייב מיתה ע"כ,
וכן בדברי' רבה (פרשת א') א"ר יוסי בר חנינא כותי ששמר את השבת עד
שלא קבל עליו את המילה חייב מיתה למה שלא נצטוה עליה, ומה ראית לומר
כותי ששמר את השבת חייב מיתה. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בנוהג שבעול'
מלך ומטרונה יושבי' ומשיחים זה עם זה מי שבא ומכניס עצמו ביניהי' אינו
חייב מיתה כך השבת הזה בין ישראל ובין הקב"ה שנאמר (שמות ל"א י"ז) ביני
ובין בני ישראל לפיכך כל כותי שבא ומכניס עצמו ביניהי' עד שלא קיבל עליו
מול חייב מיתה ע"כ, ומומקן של דברים והבאורי' בספר אילת אהבים באור
שיר השירים בפסוק משכני אחריך נרוצה בדרך השני, ומה היות כי דברי' הללו
אלו כותי ששבת חייב מיתה כאמרו בגמ' (סנהדרין פ"ז) באופן אחר איתא
התם. אמר ריש לקיש כותי ששבת חייב מיתה שנאמר יום ולילה לא ישבותו,
ואמר מר אזהרה שלהם זו היא מיתתן, אמר רבינא לא נצרכה אלא אפי' בשני
בשבת ע"כ, ומדברי' הללו משמע שאין ענין השביתה ע"ש שבת בראשית כדאמר
רבינא ופרש"י לא נצרכה וכו', לא תימא שביתה לשון חובה דקאמר ר"ל דלא
ניפוק לשבות כגון בשבת בהוא יום שביתה לישראל. ובאחד בשבת במוצתים
נכרים אלא מנוחה בעלמא קא אסר שלא יבטלו ממלאכי' ואפי' יום שאינו
של שביתה, שני בשבת יומא קמא דלאו בר שביתה נקט והוא הדין דהוה מצי
למינקט ג' וד' עכ"ד, אף גם זאת אומר אני כי מדברי רבינא משמע מה שאמרנו
דקאמר לא נצרכה וכו', ורש"י ז"ל כתב פשיטא לא גרסינן דהא טובא קמל"ן
אשני אדם קאי. כי לישנא דלא נצרכה לא קאי אלא על שאלת פשיטא, ולפי
דברינו יפורש הוקשה לו פשיטא ומשום דהא שמעינן ליה מר' יוחנן רביה דריש
לקיש דרשת לא ישבותו על שבת בראשית כההיא דאלה הדברי' רבה דלעיל
(פרשת א') וריש לקיש מדכתביה מאי קמל"ן ומאחר ששניהי' מודים שהשביתה
היא ממעשה ושלא ישבותו לא קאי אעמים הנז' לעיל. ושאלת פשיטא לא אקרא
קא מתמה שיפול בו שאלת פשיטא דהא טובא קמל"ן דאשני אדם קאי אלא
אדרים

מדרש מגלת אסתר

אדריש לקיש קא מתמה, פשיטא מאי קמ"ל ריש לקיש דהא שמעינן ליה מר
יוחנן רביה ואתא רבינא וקאמר לענין שביתה לבון חוזה בשבת בראשית הנ
שמעינן ליה ולא הוה ליה לריש לקיש למימר שהמא אחר שהן דברי ר' יוחנ
רביה. אלא לא צריכה אלא אפי' בשני בשבת שלא דבר בו ר' יוחנן ולעולם
כדקאמרן. כיון שראה אותו רשע שאין הגורל נופל בו בימים אזר לחדשים
כבר נתחוור ענין זה למעלה בהצעה השנית אין צורך לכפול הדברי' התחי
ניסן ועמד כנגדי' קטרוג חוקר האמונה על שפחדו ונבוכד כלל בזמנו ועתי
פחדת המן ולא פחדו אל ה', עלה בו זכות הפסח אשר אז הורו האמיצים הגדולי
עד שקשרו ד' ימים קודם תועבת מצרים בכרעי מטותם תמוכי' בטוחי' בקונ
ישעה להם נס. וכן מלו עצמם עם רב כמוהו אשר היה בזה סכנה רבה למו
ולצאת לדרך, ומבה אדוכנו על אמונים בדבר כדאיתא בגמרא (נדרי' פ"ג
א"ר יוסי ח"ו שמשה נתרשל מהמילה, אלא כך אמר משה אמול ואצא לדר
סכנה היא דכתיב (בראשית ל"ד כ"ה) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים
ופרש"י אמול ואצא לדרך סכנה היא אם אצא לדרך תוך ג' ימים דכל ג' ימי
כאיב ליה דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים, ואלו למימרא דביו
השלישי שיכאיב ליה טפי מיומא קמא, אלא לכך המתינו שמעון ולוי עד יו
השלישי כדי שיהו אלושי' ביותר שנכאבו ג' ימים והכי מוכח בגמרא (שבת פ
י"ד) ע"כ, הנה משה חשש לצאת לדרך אחר המילה והם לא חששו רק מל
ויצאו ובזה הורו אמונתם כי רבה היא. (משה אפשר הקטרוג כנגד לנמו ש
נבוכד כלל, והליץ זכות פסח המורה השפלת הע"א והתחיל בסדר שבירת הר
כי כך אירע קודם) באייר עמד כנגדם ביטול המצות שלא מסרו עצמם עליה
והנה אורה ושמחה וששון ויקר, תורה ויום טוב ומילה ותפלין וכמו שיבא בקמון
ובמקומו בס"ד ועמדו עליהם ובטלום עלה בו זכות פסח שני וזכות המן שנה
להם לישראל בט"ו בו. והנה פסח שני המורה על חבתם במצות עד שמי שהד
לעבות הפסח להיותו טמא לנפש כשני האנשים אשר היו טמאים לנפש אדם
תרע עינם לבלתי הקריב קרבן ה' במועדו ובאו על הדבר והוקבעו להם
ולהולכי' בדרך רחוקה תיקון לבל יהיה דברים מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא
יוכל להמנות, ודבר המן גם הוא יורה על קיום המצות כי ע"י כתבו מגלות רבו
בדבר השבת ומה שביארו רז"ל מהדיכי' הכדוכי' ע"י אם זה אמוני גנבת שורי וחי
אומר לא כי מכרת לי אמר מרע"ה דינו לבקר משפט בבית מי שכמלא הטע
עיד הוא בלא, וכן ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון המן יוכיח, ודב
המן הוא חבה יתירה לישראל על שסיכה מעשה בראשית בעבורם דרכו של לחם
לצאת מן הארץ והטל לרדת מן השמי' וכאן הנני ממטיר לחם מן השמים והט
שכבת הטל כדאיתא במות רבה (פרשת כ"ח) ובמכילתא (פי' בשלח) (משה אפש
הקטרוג כנגד שנהנו מסעודתו וכו' וטמאו באותם המאכלות כו' והליץ פס
שני על אותם שהיו טמאים וכו' והמן היה לחם אבירים בנבלע וכו', עשו
מן השמי' וכו' והיה בזכותם וכו' כגון בכתב מר אבא ונתפרסם הנס ההוא ע
ידם

ידם ואז"ל שהיה המן כל כך גבוה עד שהיו באים וכו'.) בקיום זכות התורה הקיטרוג והתלונה מבוארים, וכשם שהוא רוצה לקטרג על ביטולה ראוי שיהיו תלונים על קבלתה ומה שלא קבלו כל אומה ולשון אף כי כדרשו עליה כענין הי' מקיני בא וגומ' כדבריהם ז"ל בגמרא (ע"א פ"ק) בתמוז קיטרוגו שילוח מרגלי' גדול מאד, והליץ המליץ כי בחבת הארץ שלחו לראות' ועל פי ה' ועל פי משה והם אמרו ישיבו אותנו דבר את הערים וגו' ובררו להם אנשים כשרים באותה שעה ואם הם נטלו לעצמם עלה רעה אין לישראל אשם על זה. ועוד למה לא עלה הגורל בתמוז ואב שאמרו לפני הקב"ה רבש"ע דייכו פורעניות שאירעו בהו לבניך בתמוז ה'. באב ה', ואפשר שכוונתם על הא דאמרינן בב"ר (פרשה נ"א) איתיבין ליה והא כתיב (ירמיה ל"ח כ"ח) והיה כאשר נלכדה ירושלים, אמר לון, עוד היא שנחה שבו ביום נטלו ישראל אופכי על עונותיהם, דאמר ר' שמואל בר נחמני אופכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהם ביום שחרב בית המקדש שנאמר (איכה ד' כ"ב) תם עונך בת ציון ע"כ. ובערוך פי' אופכי בלשון יון מכוסה. ובתחלת מדרש חשמורום רבתי. התיבון ליה והיה כאשר נלכדה ירושלים אמר לון אך היא אינה צרה אלא שנחה שבו ביום נולד מנחם ונטלו ישראל אופכי על עונותיהם דאמר ר' שמואל אופכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהן בשעה שחרב בית המקדש הה"ד תם עונך בת ציון וכו'). וביאור שנאמר תם עונך בת ציון איננו ראיה על שנטלו אופכי על עונותיהם אבל ביאורו אצלי שנאמר להם תם עונך וזו היא הנחמה שנתבשרו תם עונך כי עד העת ההיא מרעה אל רעה יצאו ומאז ואילך אין עוד גלות כי כבר נתמרקו עונם ואין עוד גלות, ומעתה הללת תמוז ואב גדולה כי אחרי שאחריתי' לנחמה כי' שהם הוא סוף הצרות ולכן דיים פורענותם, עלה אלול, קיטרוגו שלא דרשו בנין הבית אשר היה חרב, והנביא חגי קורא בקול גדול לאמר (חגי א' ד') העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב. והחסיד הה"ר יוסף יעבץ הדורש זלה"ה כתב בדרשותיו שזה היה עון דוד ואנשי דורו על שלא דרשו על הדבר כי נודע היה להם הר המורי' כי מיום עקדת יצחק נתקדש כדברי המתרגם בפסוק (בראשית כ"ב י"ד) ה' יראה אשר יאמר היום ולמה לא נזדרזו לבנותו או לפחות לנהוג בו כבוד, ומה אאריך והנה באגדת שמואל כתיב (שמואל ב' כ"ד י"ח) ויבא גד אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה הקם וגומ' למה דוד דומה באותה שעה לאחד שהיה מכה את בנו ואינו יודע למה מכהו באחרונה אמר ליה על מקומתא פלוני מחיתך, כך כל אותם אוכלוסים שנפלו על ידי שלא תבעו את בנין בית המקדש. והלא דברים ק"ו ומה אלו שלא ראו בית המקדש כך. אנו על אחת כמה וכמה. לכך התקינו נביאים הראשונים שיהיו ישראל מתפללים בכל יום ג' פעמים אנא השב שכינתך לציון ע"כ. וכן אמרו שכל דור שאינו נבנה בימיהם נתבעים עליו, הגם כי אמרי החסיד ז"ל הן הן אמרי ז"ל הבאתי אותם מפני סוף דבריו כי מי שאינו יכול לעשות כל המצוה לא יניח מפני זה לעשות מקצתה. ונחזור לענין היות בלתי דרישת בנין הבית אשמה גדולה

מדרש מגלת אסתר

גדולה, והליץ המליץ כי עתידים הם לתקן הדבר כענין ותשלם החומה והוס
ומבואר, אמנם דברי מעשר בהמה לא ידעתי פירושו, עלה תשרי ואז זמן היות
מקטרג השטן וכמו שאירע פה שקטרג ואמר עד מתי תתדבק באומה זו וכו
על שבשבתו הובאו אגרות ובתבו וחתמו כליה. והצלה היא דהוי קול ושובר
עמו כי בקול השופר יושפי' הדבר וביום הכפורי' נתכפר וברגלי' חג הסכות
ושמיני עצרת תיקון השולי' על ידי קרבנותי' כנודע, במרחשון קטרוג היות אסתר
נכנסת לערל ולא כן ולא כמן דבר אסתר קרקע עולם היתה והנה היא בעצמה
אמרה שהיא כאבדת כענין וכאשר אבדתי אבדתי, וכמו שיבא בס"ד, והליץ
המליץ כי הנה שרה אמנו שגדרה עצמה וכדאמרינן במדרש חזית בפסוק (שי
ד' י"ג) גן נעול אחותי כלה א"ר אבא בר כהנא שרה ירדה למצרי' וגדרה עצמה
מן הערוה, וכל הנשים נגדרו בזכותה, ובספר הזוהר מצינו שלא קרב אלי
אברהם כל זמן שהיה ערל וכן מצינו בספר רעיא מהימנא שאחשורוש לא קרב
אל אסתר ושידה אחת היתה נכנסת במקומה באופן דתרווייהו איתנהו נקיות
מחטא. והזכיר המליץ כי מתה בעון היתה ומיתתה על ידי מעשה העקדה כנודע
באופן שמתה בדרך מצוה ולכן הזכירה, גם כי איננו מביא ראיות רק כשהראשונה
אינה כ"כ מספקת ודוק, כסליו קטרג המקטרג על שלא מסרו עצמם כמה וכמה
מבני ישראל שלא ללכת למשתה או שלא להשתחוות להמן כמו שעשה מרדכי
והליץ המליץ כי הנה חנוכה אשר רבים מהיהודים נמסרו על התורה ועל העבודה
ומהם נתלו ומהם נשרפו כנודע, וגם כי עדיין לא היה זה הלא תוכן לבות
הוא יודע כי עתיד להיות וראוי להקדים להם זכות כי כן דרכו ית' והנה הקדים
זכות לשמעי בשביל מרדכי וכאלה רבות עמו, עלה טבת וקטרג המקטרג המובא
למעלה שבעצת המן הושיבו נשי' זונות וגם נתקלו ישראל עמו, וזה עון פלילי
כנודע, והליץ המליץ כי הנה עזרא עתיד לתקן זה בזה החדש וראוי להקדי'
זכות זה כמו האחר הנז' עלה שבט וקטרג המקטרג אשר למה לא התאזרו חיל
שלומי אמוני ישראל חגי זכריה ומלאכי והחרש והמסגר אלף ולא מלאו כל
אנשי חיל ידיהם להפרים את ישראל מאותה עבירה כי לא נמצא רק מרדכי
לבדו וזה מגונה מאד. והליץ המליץ כי הנה אנשי כנסת הגדולה עתידין לתקן
פרצות ישראל ולהשיב עטרה ליושנה ויתר הדברים, גם בכ"ג בו נתקבצו כל
ישראל על פילגש בגבעה ומצוה גררה מצוה כי הגם בתחלה לא השגיחו בענין
פסל מיכה וכיון שהתחילו בדבר פלגש גמרו בדבר הפסל ונעשה זה וזה וראוי
לעמוד זה כנגד זה, זה נראה מספיק להבנת המאמר הגדול הזה גם כי קצרתי
במקצת מקומות שלא להטריח, האמנה דבר המזלות יען איני מאנשי החכמה
ההיא איני מטפל בדבריו. ומה שנפל הגורל בחדש אדר כתוב במדרש לקח
טוב ז"ל באדר שמח אמר השמח יפלו בידי שמת בו משה רבם, והוא אינו יודע
בשבעה באדר מת משה ובשבעה בו נולד. ואני אומר עצה על דעתו כי בחטאם
ובשבתם מת כאשר עצה על לב בלק ובלעם וכמו שכתבתי במקו' אחר וכמו
שכתוב (תהלים ק"ו ל"ב) וירע למשה בעבורם באופן שאז יוכל להם, ומה שהיה

ביום

יום י"ג כתב הה"ר מאיר ן' ערמאה ז"ל (מדרש ח"מ) בפסוק ונשלוח ספרים, ז"ל ולא מלא פור יום כי אם חדש פעולת הסקור ויום גורל הכתב אשר וא סוף שביעי שלו עכ"ל, והוקשה לי טוב לו יום הפעולה בעצמה, וכ"ל שפחד ולי ימלא להם זכות שהיו עסוקים בהספדו. ושוב מצאתי כדברי בספר לבנת הספיר (בפרשת כ"ח) בפסוק ויהי לשבעת הימים, וז"ל אמרו אלו שבעת מי אבלו של מתושלח שהמתין להם שלא להביא הפורעניות בימי אבל הצדיק ומכאן למד המן הרשע לגזור על ישראל בי"ג באדר המתין עד י"ג כשבור שמת ן עליהם ימי אבלו של משה כי חכם היה לרשעה וביום י"ג כשלמו כי בז' מת ומלאת יום ככלו ובי"ח שהקדים שקליהם לשקליו עכ"ל, אך קשה כי ימי בכי בל משה שלשים היו ושלשים שלו כשבעה לאחרים, ובשערי בינה כתיב ז"ל דם אדר שבו מת מרע"ה וגם חשך מצרים היה בי"ג באדר ובו מתו פושעי ישראל ועתה כמו כן יפלו עכ"ל, וזה טעם נפלה לי"ג :

ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפזר ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שנות מכל עם ואת דתי המלך אינם עשים ולמלך אין שוה להניחם :

ויאמר המן למלך וגו'. הן אמת כי זאת הדבר הזה רב ועצום כמוכר כקונה, עד שהרב ר' יצחק ערמאה ז"ל החליט המאמר בהכחיש מפורסם בזה ואמר שהמלך לא ידע היות עם בני ישראל הנדרשים מעמו י המן לא אמר רק ישנו עם אחד וגו' ולא הזכיר מי הם, ואחריו החזיק דבר הרב ר' יהודה ן' שושן ז"ל ועשה לו כמה סמוכות, ולכן אעתיק דברי אחרון אשר האריך מן הראשון, וכה אמר. כתב א' מחכמי הדור, כל עבדי מלך וכל עמו יודעים כי עם בני ישראל רב ועצום בחכמה ובמנין בעיני המלך השרים כי כל מלכי בבל ומדי ופרס מנשאים אותם לחכמתם ומעלתם כי רוח קדש בם וכ"ש אם היה נודע לכל שהמלכה היתה מישראל כדעת החכם בחר בזה, ואיך ימלאנו לבו לשלוח יד, וכ"ש להשמיד להרוג ולאבד וכמאמר מלך לבסוף וכ"ש שלא יאות לו המלך כלל לשאלה כזאת, אך המן הרע הזה ם עולם גאותו גם כי עבדי המלך הסיתוהו לבלעו זדון לבו השיאו להכניס למו בסכנה עצומה כי בטח על גדולתו והיד הגדולה אשר לו במלך כי לסוף שה חפצו וחשב ומחשבת רעה לשאול מן המלך על עם סתם יתארהו בתוארי פחיתות והחזק כאלו אין בו ממש וכשיודה אליו המלך בזה ימהר לכתוב פרים לכל המדינות כרצונו בהיות מבטחו בהסכ' המלך אליו כי מעט מעט לה הדבר ויפק רצון מיום ליום ומחדש לחדש לו צו לצו קו לקו יגלה אזנו איזה ם הוא גם המלך זעיר שם זעיר שם יתפתה ויתרצה אליו כי כיון שהתחיל הודות לא ימנע ממנו, וכ"ש כי כתב אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך אין השיב, ולא שת לבו אל אסתר אף כי יהיה נודע בשערי שהוא יהודית כי אחר ילאה מכלכם והמירה דתה לדעתו תהיה קשה לישראל גם כי כוס הפתוי והסתיתה

מדרש מגלת אסתר

והספיקה יעבור עליה במשך הזמן ההוא, ולפי שהדבר מסופק ומסוכן מאד שאם לא יתרצה המלך יהיה במרד במלכותו כי גנב לבבו, לכן הלך לקראת כשפים לדעת לאי זה יום וחדש מהשנה יהיה עת מלא חפצו מהמלך כי הוא הזמן המחוייב שיכתב בספרים וסיון רע לו כי הגורל דוחה אותו עד החדש האחרון כי אין רחוק ממנו והוא המעיד כי קשה למלא שאלתו והשנאה והגאוה קלקלו השורה והרצים היוצאים דחופים והדת הנתנה בשושן הכל היה נעלם מן המלך כי המלכים ההם כמלכי בית תוגרמה שהם בחדרי בתי מלכותם יושבים על כסאותם לפנים ולפני לפנים רואים ואינם נראים כי אין נכנסים לפניהם רק השרים הגדולים רואי פני המלך ואף לא בכל עת רק לעתים מזומנים ומרוחקים, והנה כל איש ואשה אשר יבא אל המלך אל החצר הפנימית למקטון ועד גדול ימות, גם המלכה כלם בבל יבא, ולכן איננו רחוק שיכתבו הספרים ולא ידע המלך דבר רק ככל אשר צוה המן וכמו שנאמר שם, ואם הדבר גלוי ברחובות קריה מי יגיענו אל המלך והנקראים למלך ונכנסים ברשות אינם כי אם המ ובניו ואנשי עצתו, גם כי כל זה השתדל ביום הראשון התחיל וביום הג׳ כלו כי ברביעי נתלה. ובזה הדרך לא יחשבו האנשים האלה לשוטים. אמנם ע הטעתו כי הפיל פור על הזמן שיקל לו המעשה לא על המעשה בעצמו, והי לו להקדים אם יצא פעלו לאור אם אין, ואח״כ זמן הפעל, ובדומה לזה מ יעלה לנו בתחלה כי לא שיערו העדר כלאיכם וגם שם לא יכוח להם ולו נפל הגורל בי׳ באדר כי גם בו נולד, גם כי בכל ז׳ ימי אבלו עדיין הוא כר עמהם, וכל זה כפי מה שדרשו כי נפל באדר לפי שבו מת אבי התעודה ועכ״פ הגורל יצא לו בחדש אדר כדי שיכינו עצמם בהמשך כל הזמן הסו לתשובה שלא כדעת המפרש כי הוא הבוחר בחדש אדר להשמידם אם לנ שנת מסה באדר ואם בעבור חבור העליונים במזל גדי שהוא י״ב למזל דג שהוא מזל ישראל, כי האמת והנכון שיצא כן בגורלו. ויאמר המן למלך שפ הכתוב הזה יכלור ויעזור למה שהקדמנו, כי לא גלה אזן המלך המן הרש בדברו אליו :

ואציע ואומר כי מה שהוא חק וכינוס בדתי מדי ופרס כי מה שנכנה ונחתם בטבעת המלך אין להשיב הוא להוסיף חזק ואומץ ע הדברים והכינוסים היוצאים מהם וממעלותיהם שאי אפשר שיוצא אחריהם שו דופי כפי העיון אשר הושם בהם טרם באו לכלל פסק דין וכמ״ש למעל כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין ואלו היה איזה מקום להשיב פס דינם הנה זה בעיניהם גזול סב״ד הקודם והוצאת לעז על חכמתם, וז״ש אומר דבר המלך ודתו כי הענין ההוא יצא מעוין כפי הדת ואלו היה המן מגל למלך כי על עם ישראל העלום בחכמה ובמנין הוא מדבר יקשה מכמה פנים

האי כי איך הלא זאת מלפניו ואיה איפה המשפט הישר מבלי הזמין הכ המתחייבת להשמיד להרוג ולאבד זקנים עם נערים טף ונשים שבמחני אם במצרים הם כנגבים למרוד במלכם :

הבי

ב׳ כי מי הוא זה השכל המקבל דברי עבדו האומר לו הניחני לברוף
קהלה זו השוה אלף אלפי דינרי זהב ואתנה לך אלף דינרי זהב הלא
זה דבר אשר אמר יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככרי כסף אשקול:

ג׳ כי כשאמרה אסתר כי נמכרנו אני ועמי השיב המלך מי הוא זה ואי
זה הוא והנו כלב. ואף אם נאמר שלא היה נודע שאסתר היא יהודית.
א אמר מי הוא זה בחשבו שהעם הנמכר שהוא ישראל אינם נוגעים לה.
ה היה זה קל ההתבוננות בשמעו דבריה אשר היא אומרת כי נמכרנו אני
ועמי, גם לא היה לו להשיב אלא שלא ידע שהיו ישראל עמה:

ד׳ כי מרדכי היודע שהסכים המלך על ככה איך לא נתירא ונלאת אל
רחוב העיר לקרא תגר כנגד המלך ולא זה הדרך לבטל את הנגזר
כי אם פיוס ובקשה:

ה׳ כי מה הוא אומרו והעיר שושן נבוכה, כי המבוכה היא בדבר שאין
האדם כלב קיים ומוסכם בו, כי לא ידע לבחור איזה מהחלקים, ובין
היה ענין מבוכה זו בכל אנשי העיר בכלל גרים ואזרחים, ובין שהיה על
רים הנמצאים שם, ואם היהודים מה שאינו במשמע. אין לומר לשון מבוכה
אם לשון עלבון ומהומה כי הנה נימוס המלך אשר צוה על ככה ואין להשיב
לך מבוכתם. אמנם הדרך הנכון בפשוטו של ספור כי הוא נזהר מהזכירי
מם ולא יזכר בם ישראל בפיו כי ירא משאול מהמלך להרוג עם גדול אשר
ת ממשלתו ואיך לא יירא מלדבר אל המלך על סעף אף ואכזריות כזה
לא להשאיר שריד ופליט מישראל אבל גם היום נעשים נסים גדולים
ארץ על ידי גדוליהם וזה נודע מאחד בשעריהם ובספרי זכרוניהם גם כפי
רוב ענייני דניאל וחביריו לא זזו הדברים מפי עולליהם, גם נזהר מלהזכיר
יגם, וכה אמר בדברו ודתיהם שונות ואת דתי המלך אינם עושים וגו׳ יכתב
אבדם, באם ישיב המלך שאיננו מסכים בביעורם מן העולם ושילכו לאבוד.
זה גם הוא אחריו להליץ ולומר כי גם הוא איננו אומר אלא שיכתב לאבד
ותם ומנהגם ושאין תועלת בהנחת דתותיהם ונימוסיהם עמם רק שינהגו
נימוסי המלך אשר הם תחתיו, וזה קרוב ונכון בעיני המלך, וכשהמלך שתק
א הקפיד כלל כי לא עלה על לבו שעל עם עולם עירך מלחמתו וריב לשונו
ה המן עצמו לכתוב בספרים להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים כי הוא
אמר מלת לאבדם שיהיה להשמיד להרוג ולאבד, ובעת באהבת המלך המשיב
ואומר הכסף נתון לך והעם וגו׳ והמלך לא שיער על ככה על עם גדול
ב בישראל, גם לפי דרכנו לא יקשה כלל הענין השני והוא אומרו הניחני
ברוף כהלתך ואעבדך בדבר מ״עט כי באהבתו אותו לא ישער הפסד שכל
עם ההוא הבלתי נודע ומתכתו היא המגידה על כי לא ידע המלך רשע
ה הוא אומר. גם הענין הג׳ והוא אומרו מי הוא זה וגו׳ מיושב מעצמו כי
רגים שהם הנמכרים לאבדם והוא לא צוה מעולם על עם כזה ולא על עם
חר בזוי ושפוי להורגם כי אם לאבד נימוסיהם בענין נימוסי המלוכה וחקיו
הנגזרים

מדרש מגלת אסתר

הנגזרים מיום אל יום לא להשמיד להרוג ולאבד, ולכן צעק מרדכי ברחוב העי
כנגד המזייף כי המלך לא ידו נגעה בכל אלה, ולא על המלך הוא צועק וכועס
אלא על המגלגל. וג"כ נתישב הענין הדי מזעקת מרדכי, והם טעם המבוכ
אשר בשושן העיר נגד לא בזולתה והוא כי בשושן המדינה אשר היא קרוב
אל שושן הבירה נבוכה מאד להיותם מרגישים כי יש בדבר זיוף ומרמה כ
מבטחות המן למרדכי נשמעת ומכל אשר ראו כי המלך והמן ישבו לשתות אח
בהדת נתנה לכך היה ענין מבוכתם, אבל בכל שאר מדינות המלך שאין הע
יודעים ומרגישים ענייני הזיוף כי אינם קרובים לעיר המלוכה לא נזכר בהם
מבוכה, זהו דרך ישוב ה' התמיהות הנזכרות עכ"ל, זהו מה שכתב הה"ר יהוד
ז"ל כמעתיק דברי הה"ר יצחק וכמבאר ומוסיף על דבריו. ושניהם שוים בהכחי
המפורסם. והנה הה"ר יהודה ז"ל כאשר בא לבאר דברי רז"ל בסוף הביאו
לאלו טבע האמת והסידותו פגעה בו והשיבו אל הדרך הישרה במאמר ישנ
עם אחד. אמר רבא ליכא דידע לאשתעויי לישנא בישא כהמן, אמר ליה ת
ניכליניהו א"ל מסתפינא מאלהיהון דילמא עביד בהוא גברא כדעבד בקדמא
וכו', כתב לשון זה, אין ספק בפשוטו של סיפור יורה בכמה מקומות שלו
ידע אחשורוש על איזה עם היה המן מטיל הרעה ומדקדוק מאמריו ועקשו
דבריו יש ידים מוכיחות לזה, וכמו שפירשתי גם אני בחלק הראשון, אבל אחר
שהוא מוקשה לחכמים שידע ושמח ורצה בקיומו של איסור, מי מבלי יק
ראשו לפרש הפך הסכמתם בכתובים, ואין מקום לומר אין מקרא יוצא מיד
פשוטו והדרשה תדרש, כיון שפשוטו הפך מדרשו, ואני ה"כך נמלא לאחז זכו
למה שאמרו כפי פשוטן של כתובים כי גם רז"ל במדרשים לא יכחישוהו כי כ
מה שאמרו הם בזה הוא ע"פ דרכם שתולים הקלקלה במקולקל באף אם היי
מגלה לו המן הדבר על בוריו יש בכלל דבריו כל אלו הטענות האפשריות ע"
שואל ומשיב עכ"ל, לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו פלצות בעתתני כי אראה בלומ
אמוני ישראל בורחים מדברי רז"ל פעם בורחי' פעם מעלימים עין פעם מצדדי
דבריהם למה שירצוהו. כאשר ראית מדברי הה"ר יהודה ז"ל כי אחר אשר
הודה, חזר לצדד לצדדים להעמיד מה שקראו פשוטן של דברים, וכאשר ב
להעתיק מאמרי מדרש רבתי דאחשורוש (פרשת ו') בפגעו במאמר גדול הכמו
והאיכות בפסוק ישנו עם אחד וגו' אשר חכמי' יגידו עולם הויכוח אשר בי
אחשורוש והמן כי אחשורוש מרחיק הדבר והמן מקרבו עד שקבץ כל חכמי נכרי
כלם להתיעץ על הדבר וכלם הסכימו שלא לעשות דבר זה והפליגו בשבחן ב
ישראל כדאיתא התם. הנה החכם הנזי העלים עין ממנו ועבר עליו הקילמוג
ולא העתיקו בכלל המאמרים האחרים ביען הוא קטיגוריא רבה לדבריו. לכ
ראיתי ונתון אל לבי לבור הדברים להורות כי דברי חכמים ז"ל דברים צדיקי
לא כי דבריהם צריכים חזוק אף כי אנכי הענו, רק כצויתי ושמוע כבהלה
נלאות חכמים צדיקים כאלה מצדיקי רשע הוא אחשורוש ומהפכי' בזכותו עקי
שוחד דברים קלים ערבי' לחכם אשר אם היו רוצים לחפש במאמרי רז"
ושותים

תים בלא את דבריה' היו מרגישים בקלות הדברי' ההם והיה מחשך לפניה'
ר ומעקשים למישור, מי יתן ידעתי ואמלאם ואזכה לראותם בע"ה ואדון
כיהם בקרקע ואשאלה מהם אשר למה לא יראו כי הנם מסירים לדקת
קו של עולם בכח גדול כזה אשר הובטחנו בקיומו לעד כי לפי מעוט אמנת
שורום ימעיטו בגדולת הנסים וזה כי אם אחשורוש לא לוה להשמיד להרוג
אבד למה לא יתלה להמן ויהרוג כל זרעו אחרי אשר הרים יד במלך ויגנוב
לבבו וכתוב וחתום שקרים ואין בדתי מדי ופרס כי הכתב אשר יכתב בזיוף
להשיב זה ודאי לא נתן ליאמן, שא עיניך וראה כי בדבר שרי דריוש רתת
דניאל והמלך אהבו ושם בל לשזבותיה ועד מעלי שמשא וגו' וכתב רש"י
ועד מעלי שמשא ועד בא השמש היה משתדל להצילו אבל כשהגיע זמן
נלתו כרע להקב"ה על ברכיו. והתפלל תפלתו ושוב לא היה לו פתחון פה
לילו ע"כ, ודבריו בלי ספק דברי קבלה מדרש או הגדה. הנה שלולא שהתפלל
את ערב היה מצילו כי לא כל דבר שיאמר יאמן כ"ש בשקר מפורסם ולפי
ריהם לא יהיה עקר הנס הצלת בני ישראל. וממקום שרצה הראב"ע להביא
יה כי כתב אשר נכתב בשם המלך אמת או שקר אין להשיב הבאתי אני
יה להפך ונכרין דברי אמת ומה שיעידך על אימות זה, הוא השתדלות מרדכי
תעלמותו עם אסתר לבא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה, ואם
נמדי ופרס כי כתב אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך אין להשיב אמת היה
שקר צדק או עול מה ענין בקשה זו. ואסתר למה לא אמרה להשיב אל
רדכי כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים כי כתב אשר נכתב בשם המלך
' אין להשיב. אלא הוברר הדברים כי יש באפשרות להשיבם, וכל זה אני אומר
י דעתם, אבל מה שאמונתנו אני כי צדיקים מרדכי ואסתר ככפיר יבטחו
לא יטוש ה' את עמו והיו מבקשים דרך להצלה זו כי כל דבר עליון
יך התעוררות תחתון, וכמו שאני עתיד להאריך בזה בס"ד, ועוד אני תמה
הם ומכיוצא בהם מי נתן להם רשות להקל ראשם בדברי חז"ל ומי נתן להם
ח לברור ולומר הגדה זו כנה והגדה זו אינה כנה. והנה מצאתי במדרש לקח
ב דברים כפלאים מורים על מעלת תהלת המגלה הזאת ראיתי להעתיקם
ה ומפני כבוד שמים וכבוד רבותינו הקדושים ותכתוב אסתר וגו' את כל תוקף
ן עיקר ענין המעשה, לומר שיש דרשה למגלה הזאת שנאמר ותכתוב אסתר
ת כל תוקף, כלומר תוקף המעשה בלבד נכתב, אבל רב דברי' שהיו באותו
מן לא נכתבו כענין ההגדות שבמדרש מגלת אסתר עכ"ל, ובשערי בינה להר"ר
ליעזר מגרמיישא ז"ל כתוב, ועוד תחלה קיימו וקבלו להזכיר תקפו של נס ושל
סתר זהו שנאמר כל תוקף, ולבסוף קבלו עליהם לדרוש על המגלה שצריכה
רש כדברי תורה עד כאן לשונו, ראו דברי קדושים הללו מה טובו מה נעמו
' אחרי דאמרינן בירושלמי דמגילת אסתר הרי היא כחמשה חומשי תורה
אינם בטלין לעולם, וכמו שיבא בפסוק והימים האלה וגו' בס"ד, שורת הדין
תהיה ככל דברי התורה למדרש ולמעשה מינה ובה יש לדרוש ומדברי רז"ל לא

מדרש מגלת אסתר

מסברי דנפשיה כשהסברא חולקת על דבריהם ז"ל. וכמה שמח לבי ויגל כבו בדברי החסיד הקדוש הה"ר אליעזר מגרמיזה זל"ל שהפליא לכתוב גימטריאו ורמזות להעמיד דברי רבותנו וראו עד היכן הגיעה מדת חסידותו לדר חסרים ומלאים וטעמים ונקודות ומספרים ומניינים, וכתב בסוף המגלה ז" קס"ו פסוקים במגלה, קס"ו תיבות בפרשת ויבא עמלק ובפרשת זכור את אש עשה לך עמלק, קס"ו תיבות בהלל הגדול דכתיב ביה ויפרקנו מצרינו זה הו איש צר ואויב, וסמיך ליה נותן לחם לכל בשר רמז לסעודת פורים. קורין המגל בשמחה שיש בה קס"ו פסוקים כמנין יעלזו חסידים בכבוד. אמר המר ומ רז"ל אמרו מנין להמן מן התורה שנא' המן העץ. העץ עם התיבה קס"ו. ז הספר מתחיל ויהי, ומסיים זרעו, ויה"י זרע"ו גימטריא מרדכי היהודי"י וא אומר מרדכ"י היהוד"י גימטרי' שד"י, וכן ויהי זרעו כי ע"י מרדכי היהודי או הב"ה די לצרתי והמגלה הזאת סוף הניסים שנתנו ליכתב כמה דאמרינן בגמ (יומא ג') ולכן נרמז שם זה בתחלתה וסופה שאין לכתוב עוד וזה די, עוד כת ושים באזני יהושע כ"י מח"ה אמח"ה עולה תתקכ"ד. כך שנים יש מיום שנאמ אל משה כתוב זאת זכרון עד שנה שנלקחת אסתר אל אחשורוש כילד מ' ב מדבר, תת"ן שנים היו בארץ הרי תת"ץ כ"ב שנים לא עבר איש ביהודה, ו מדריוש המדי הי' של כורש הפרסי' ז' עד שלקח אחשורוש את אסתר הרי תתקכ" שנים עכ"ד, וכאלה כתבנו למעלה וכזה נכתוב עוד בס"ד להורות כמ מעלות טובות למגלה הזאת ושהכל רמוז בתורה, ושדרכה דרך התורה לקנ במקו' ולהאריך במקום אחר וכדאמרינן בב"ר (פרי' סי') א"ר אחא יפה שיח של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים פרשתו של אליעזר שנים ושלשה דפי הוא אומרה ושנה, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מרב המקרא. וככה במגלה הזאת תראה כמה דברי' נלמדים מרבוי ומית"ר ומחס ומשלמים באופן שאין לפרוש מדברי חז"ל, וכל הפורש מדבריהם כפורש מן החיי ומעתה הנני בא להודיע רשעת הרשעים המן ואחשורוש ופרשת גדולת הנ ולראשונה אדרוש הסמוכות אשר סמך הה"ר יהודה אל הדעת הזה אשר בתחל העיון יראו דברי' גדולי' וכל זה בהכרת ערך החכמיי השלמים האלה אשר קטנ

עבה ממתני. רק לכבוד השם וכבוד רבותנו הקדושים ז"ל:

ואציע לראשונה, כי דעת חכמינו ז"ל, היות אחשורוש מלך חנף או לישראל ומפחד מהרע להם מפחדו ממה שנעשה לראשונים, וכא קרבו רודפי זמה אחשורוש והמן נתיעצו עליהם עצה רעה. והוא כי נודע לה אהבת ה' את עמו, וכי הנוגע בהם כנוגע בבת עינו, ולכן העצה הנכונה ה להכשילם בכל מה שאפשר להכשילו באופן ינתק חוט המורז ביניהם וכך הי עצת פרעה הרשע שבטל מהם ברית מילה, כדאיתא בפרקי ר' אליעזר (פר מ') ועל דעתי זאת היא כוונת (דברי' כ"ו ו') וירעו אותנו המצרים ויענונ אשר אם היתה הכוונה שעשו עמנו רעה הל"ל וירעו לנו כי אין תיבת רעה כשמו עם תיבת את שתיבת את מורה על עצם הדבר וכן היא אומר עתה נרע ל

מהם

ם. למה הרעות לעם הזה. למה הרעות לעבדך. ובפרשת חקת כתוב וירעו
ל[נו] מצרי' ולאבותינו, ומזה הוברר הדבר, שוירעו אותנו המצרי' ביאורו עשו
נו רעים וחטאים שבטלו ממנו הגילה ובזה יכלו לנו ויענונו שאלמלא כן
היו יכולים ולא כלחוק כמו שנדחק הרד"ק בספר השרשים שכתב בשרש
', במקום למ"ד השמוש כמו וירעו אותנו כמו לנו, ונחזור לענין כי המן הרע
ה יען עלינו רעה, ובכל זאת אחשורוש היה מפחד אף אם היה הוא חפץ
בתנו כהמן ויותר, על שברב הימים נעתר ונתפלל לו ושניהי שוים לרעה
עי' בעם בני ישראל ומבקשי' רעתם. והא לכם ראיה על כל דברי אלה
רו במדרש רבתי דאחשורוש (פרשת ו') ובילקוט (סימן תתרנ"ג) ממלוך אדם
', זה אחשורוש שהיה חנף. שהרג את אשתו מפני אוהבו, ופעם אחרת
ג את אוהבו מפני אשתו, ע"כ הראיתם כמה ברחו רז"ל מהצדיק רשע עד
ה זה הלז בחנופה. עוד בגמרא (מגילה פ"ק) הכסף נתון לך. א"ר אבא בר
כא, משל דאחשורוש והמן למה הוא דומה לשני בני אדם, לאחד היה לו תל
וך שדהו ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל התל אומר מי יתן לי חריץ זה
מים, ובעל החריץ אומר מי יתן לי תל זה בדמים, לימים נזדווגו זה אצל זה,
ל בעל החריץ לבעל התל מכור לי תלך. א"ל בעל התל טול בחנם ולואי
ב, ופרש"י משל דאחשורוש והמן כלומר יש ללמוד מאחשורוש שבדעתו היה
שמידם ע"כ. וביאור המאמר לפי דבריו הוקשה לו צורך המשל ועניינו ואמר
י כאלו שאל מה ראה אחשורוש למאן בכסף הנתון לו, ולכן המשיל משל
ורות כי הוא היה חפץ בדבר יותר מהמן. ואני אומר בדבר המשל כי אחשורוש
ה מפחד שמא יטלו את שלהם מתחת ידו כפרעה וחבריו באופן שלא היה
ל לשלוט בהם בעלם והוא משל התל שלא יוכל לדרוך הדורך עליו, וראה
נות זה ממ"ש בגמרא (שם) בימים ההם כשבת, וכתיב בשנת שלש, אמר רבא
י כשבת כשנתישבה דעתו אמר בלשאצר מנה וטעה אנא מנינא ולא טעינא
ש"י כשבת המלך משמע בתחלת מלכותו והא כתיב בשנת שלש ע"כ. הנה
דהו בתחלה רב ועצום וגם אח"כ מה המונע שלא יהיה פחד אלהים לנגד
ניו, והמן היה דואג על העבר כי הגידו לו את עם מרדכי כדברי המתרגם
ום חויאו ליה שמרדכי אתי מן יעקב דשקל מן עשו אבא דאבוי דהמן ית בכירותא
ן ברכתא ויהודאי איכון עמא דמרדכי באופן כי באובדן עם זו זה השוה אצלו
א יפחד וזה ישוה אצלו ותמלא נפשו מהם ואתם עדת המעיינים ראו אם
אל שרש וענף לבי התמיהות הנז' כדברי הה"ר יהודה האם יש לשאול טעם
ה לא הזמינם לדין ולמה לא הרבה במחיריהם בהיותו חפץ ותאב להשמידם :
י ומה בנו נראה היקשה לרב בחדש הראשון הי"ל משל דהמן ואחשורוש,
כי המן פתח וכו' לז"א יש ללמוד מתשובת אחשורוש הכסף נתון לך
דעתו היה להשמידי רק שלא היה לו פתחון פה, ועתה שהשר הגדול שבשריו
ן לו כ"כ טענות ישנו עם אחד וכו'. היה לו פתחון פה, ולזה התחיל באחשורו'
ל התל. ואומר בתוך, כי אם היה בתלה הבדה לא היה כ"כ הזק וכמו

מדרש מגלת אסתר

בטען א״א ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו, וכנה
בתל כמ״ש מר אבא כר״ו בפנים, שלא יוכל לדרוך הדורך עליו, וכינה
בחריץ כי פחד המן פן יטבע בתוכו כמו שקרה לאבותיו, ורואה אני הגי
כבונה שאומרת מי יתן לי חריץ זה בתוך שדי, מי יתן לי תל זה בתוך שדי, א
לגירסת אבא כר״ו בנמשל הכל מתוקן אמנם במשל קשה בשלמא תל
ומתאוה שיהיה לו. אמנם אומרו מי יתן לי חריץ וכו׳ ויהיה לו חריץ, לו
היה לו לומר תל בתוך שדהו. כי היה מלך ולאחד היה לו חריץ בתוך שדה
מן השמים נתנו ליפרע בידו, ואמר בדמים בדמי. כי המן אמר ועשרת אל
והמלך מאחר שהממון היה שלו, ואמר הכסף נתון לך. א״כ הוא נתן ד
לימים נזדווגו זה אצל זה כלומר כי פתח המן ואז היה לו פתחון פה למלך והמ
המן לומר כו׳ בעל החריץ לבעל התל מכור לי תלך א״ל בעל התל טול ב
בערך מה שאתה רוצה לתת לי והנואי. כלומר בערך שהממון כבר הוא לי
חזר ונותנו לך אם אני קונה ממך החריץ. עוד איתא בילקוט (סימן תתרנ
א״ר יצחק בר נפחא, בעלילה גדולה בא המן על ישראל שנאמר ובמלאת הי
האלה עשה המלך לכל העם הנמצאי׳ בשושן, אין העם האמור כאן אלא יש
אמר המן לאחשורוש אלהיהן שונא זמה הוא העמד להם זונות ועשה ל
משתה יגזור שיבאו ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם שנאמר לעשות כרצון איש וא
מי שירצה יבא ומי שלא ירצה לא יבא. כדי שלא יהיה פתחון פה למדת ה
לומר בעל כרחם הביאום. עמד מרדכי ומיחה בידם הניחו דברי מרדכי וה
לאותו משתה י״ח אלף ות״ק׳ מיד עמד השטן והשטין עליהם וכו׳. ובמד
רבתי דאחשורוש (פרשה א׳) כתוב כלשון הזה, כיון שראה מרדכי כך ע
והכריז עליהם ואמר להם לא תלכו לאכול מסעודתו של אחשורוש שלא הז
לכם אלא ללמד עליכם קטיגוריא כדי שיהיה פתחון פה למ״ה לקטרג עלי
לפני הב״ה ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו כלם לבית המשתה. א״ר ישמע
י״ח אלף ות״ק הלכו לבית המשתה והלכו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו וכו׳ ע
הנה דבר העולה אשר אמרנו שיעץ המן על עם ישר׳ על דרך וירעו אות
מצרים כמו שקדם ומזה נסתלקה תלונת חכמי׳ האלה למה לא הפיל נ
על המעשה בעצמו כי אין צורך אל זה כלל אחרי שעם בני ישראל סרו מ
דרך ה׳ ואין צורך רק לראות הזמן פן יהיה להם זכות תולה, וראית אתה המנ
כי אחשורוש אותה הוא מבקש להאבידם כי כן אמרו אמר המן לאחשורוש אלהי
של אלו שונא זמה הוא, וכמה דקדקו חז״ל במכין הפושעים ומורדים באזה
מרדכי אשר זה מורה באצבע כי כל דבריהם דברי קבלה ואין לנטות מהם י
ושמאל וכן יראה ממה שדקדקו בנוסח הכתב אשר שלח אחשורוש לכל העמ
כמו שיבא בסמוך בס״ד. והנה ר׳ יצחק בר נפחא ור׳ ישמעאל חולקי׳ בדבר
ר׳ יצחק אמר והלכו כלם לבית המשתה, ור׳ ישמעאל אמר י״ח אלף ות״ק הל
לא כלם ואתיא הך כהך דכתיב בשערי בינה לר׳ אליעזר מגרמיזא ז״ל ל
שהיו ב׳ חצרות חצר החיצונה וחצר הפנימית והיו ישראל אוכלי׳ שם שם ימ

בששה

ג חדשי' שאין גשמים יורדי' בהם והיו יכולי' לשבת בחצר גנת אבל בשבת
שבו לפי שהיו יראים פן יתלשו מן המחובר את העשבי' ע"כ, וכבר הקדמנו
ק ובמלאת הימי' האלה ומדברי מדרש לקח טוב שכיון שראו ישראל שנמלאו
כלי בית ה' לא רצו להסב עם שאר שרי המדינות ועשה להם מסיבה
ן' ומהו לכל העם הנמצאי' מלמד שגדולי הדור ברחו להם ולא אכלו שם
בישולי נכרים, ושם במקו' הנז' עשיתי סמך לדבריו ובילקוט (סימן תתרכ"ו)
חנינא בר פפא מלמד שמנעו גדולי ישראל וברחו, ארשב"י מכאן שאכלו
לי נכרי' בעל' כרחם ע"כ, ומדבריהם למדנו כי ד' כתות היו כת שברחו ומפני
י נכרים, כת שאכלו ונתקלקלו, וכת שאכלו שם מאכל יהודי על דרך
ת כרצון איש ואיש כמו שיבא בס"ד, וכת שלא הלכו שם, ולכן פליג ר'
אל אדרי יצחק ואמר שלא הלכו כלם רק י"ח אלף ות"ק, הנה אלה
ים. וכת שאכלו מאכל יהודי עברו (שמות ל"ד ט"ו) וקרא לך ואכלת מזבחו
שכתבנו בהקדמת הביאור במאמר שאלו תלמידיו לרשב"י ויצא שכר שבת
קד ששת ימים וכן הבורחים יצא שכר הבריחה בהפסד שלא עמדו בנסיון,
ו כלם חייבי' רק מרדכי הצדיק, והתמיה' הג' אשר מונה עשה סמיכה
ה לדברי הה"ר יצחק ולדעתו. ולפום ריהטא גדולה ונפלאה היא מאד, והיא
ת המן כאשר אמר המלך מי הוא זה וגו' והנו נצב כנגדו ואיך נאלם ולא
ברצונך וברשותך ובדברך עשיתי את כל אלה, אשר מכל זה יראה שגנב
מלך עד בלתי הגיד לו מי הוא עם זו אשר שאל עליה' ולכן נתפש כגנב
ם ולא דבר, הלא כה דברי כי אינם רוצים לחפש לאור נר שכלם ולנוגה
דעתם בדברי רבותנו ז"ל המאירי' ומזהירי' ואתה המעיין העבר האפר
' עיניך וראה אמרי רז"ל בגמרא (מגילה פ"ק) כי אין הצר שוה בנזק המלך,
ה לו צר זה אינו שוה בנזק המלך. קטיל לושתי ואיקנא בדידי בעי למיקטלי
למדנו עולם טענת אסתר וטוב טעמה בהודיעה כי כוונתו העצמית לסבב
ת אסתר כאשר סבב הריג' ושתי, האמנה ביען ידע מהשמועה והשתעבדותה
המלך וכי נאמנה בבריתו כי לא תמרה את פיו ולא תסרב ולא תמאן כקטן
ול' מכל אשר תצוה מאת המלך סבב פני הדבר להרוג את כל היהודים
שתהרג היא כי גם היא יהודית. ולכן פיה פתחה בחכמה תנתן לי נפשי
לתי כי היא עקר הכוונה כי כאשר הוא למוד להרוג את ושתי כמו כן עתה
להרוג אותה, והריגת עמה לכסות עינים ולכן חרה אפו ואמר מי הוא
גו' אשר מלאו לבו לעשות כי על מחשבת הלב הוא כועס וביען הדבר אינו
ל ברור וממה שכבר היה מדי' ושתי קרוב הדבר ליאמן לכן נבעת ולא ענה.
קומו כאריך עוד בזה בטוב טעם ודעת מדקדוקי הכתובי' וממאמר אחר
ל במדרש בס"ד, ועל התמיה' הד' שכתב ממה שצעק מרדכי כנגד המלך,
כן גזר שלא על המלך הוא צועק אלא על המזיק, בראשונה עלה על לבי
שתמיטתיה למר מאי דאמרינן בגמרא (מגילה פ"ק) בפסוק ויזעק זעקה
ה ומרה. מאי אמר גבה המן מאחשורוש רב שימי בר חייא אמר גבה מלכא
עילאה

מדרש מגלת אסתר

עילאה ומלכא תתאה ופרש"י כשצעק צעקה גדולה ומרה מה היה בצעקתו, רב אמר כך היה צועק ראו שגבה המן מאחשורוש שמלאו לבו מה שלא עלה בלב המלך. גבה מלכא עילאה כנוי הוא להפך בלשון ע"כ, הנה שלא היה צועק על המלך לפי דברי רב, אך שמצאתי אל הה"ר הבז' בחלק המאמרי' לשון זה הנה זה יורה על מה שכתבתי שלא גלה המן לאח על איזה עם מטיל דעתו ואף רב שיוני דבסמוך אפשר שיפורשו דבריו שכתבתי שמלבו ומדעתו יסכים בדבר, או שחולקי' בדבר עכ"ל ואין דעתי בביאור זה אמנם ביאורו שמלאו לבו לדבר מה שלא עלה בלב המלך. הלכ כי עם היות המלך שונא היהודי' וחפץ ברעתם עד שבתחלת מלכותו שטנה עליה' ובטל בנין בית ה' אף גם זאת לא מלאו לבו והמן מלא להשתדל עמו ולהפציר בו על הדבר, והנה זה הדבר היה בשנת שתים למלכותו וכל אלו השנים לא מלאו לבו לעשות כן אעפ"י שחפץ בדבר אמנם ביאור המאמר בשלמות, וכי יש בו גרסא אחרת נכונה עד מאד בי אכתבנו בס"ד. ועוד אני משמיע אמרות טהורות לרז"ל בענין פסוק זה והיו למ לפקוח עינים עורות כי לא בצער ודאגה מהגזרה הרעה קרע וזעק אבל לת גדולות ונפלאות בב"ר (פרשת ד') ויקרע יעקב שמלותיו, ר' פנחס בש הושעיא אמר שבטים גרמו לאביהם לקרוע, והיכן נפרע להם במצרים (בראשית מ"ד י"ג) ויקרעו שמלותם, יוסף גרם לשבטי' לקרוע, עמד ב ונפרע לו שנאמר (יהושע ז' ו') ויקרע יהושע שמלותיו, בנימין גרם לשבטים ל והיכן נפרע לו בשושן הבירה שנאמר ויקרע מרדכי את בגדיו וגו' וילבש במתניו, א"ר איבו לפי שתפש אבינו יעקב את השק לפיכך אינו זז לא ולא מבניו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות. ואינו נוהג אלא בבני גדולים, דוד שנאמר (ד"ה א' כ"א י"ו) ויפול דוד והזקנים מכוסי' בשקי' פניה' אחאב (מלכים א' כ"א כ"ז) וישם שק על בשרו, יהורם (שם ב' ל"ו) העם והנה השק על בשרו ע"כ. עוד בב"ר (פרשת ס"ז) כשמוע עשו את אביו ויזעק, א"ר חנינא כל מי שהוא אומר שהקב"ה וותרן הוא יוותרן מע אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו דכתיב (ברא' כ"ז ל"ד) כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד, ו נפרע לו בשושן הבירה שנאמר ויזעק זעקה גדולה ומרה ע"כ, ובילקוט אסת (סימן תתרנ"ח) אמרו ויזעק זעקה וכו' וכי הדיוט היה מרדכי שהיה צוו אין הקב"ה שומע לחישות, אלא לצווחות. חנה הרהרה בלבה ושמע הקב"ה לחי שכן כתוב הוא אומר (שמואל א', א' י"ג) וחנה היא מדברת על לבה, מה ש ואלהי ישראל יתן את שלתך, אלא מרדכי היה צווח ואומר יצחק אבי מה עשי הצווחה שצווח עשו לפניך ושמעת קולו וברכת אותו והרי אנו מכורים לה חרב לפיכך ויזעק ע"כ, כמה מעלות טובות למאמרים האלה וכמה למ נפלאים כלמוד מהם אשר אם אמרנו להרחיב הדבור בהם יאריך הענין ו לטורח בעיני רואיו ולכן נעיר אזן המתבונן בקילור נמרץ, ראשונה למדנו

יברח

ת האדם ומחטא ושלא יבא חטא על ידו ואפי' בדרך רחוקה כי הכל שפור
ת כי חטא השבטים הנעשה בבחירתי' רעה ובדבר יוסף אשר ע"י קרעו בגדיהם
שבטי' ובדבר בכיוון הקשה מכלם אשר לא ידו נגעה בשום דבר קטן או גדול,
ל בא לידי חשבון ולידי פרעון. ומזה למדנו מה שזכרנו בשכבר כי מרדכי
ע את כל אשר נעשה כי אחרי אשר ראה קריעת יהושע בגדיו לכפר על
ות יוסף אביו שבת קריעת בגדי השבטי'. ידע בודאי כי קריעת השבטים
לגול בכיוון אביו עדיין היא שמורה לדורות ובראותו עת צרה רצה לפרוע
חוב ההוא, ולכן קרע בגדיו מה שלא עשו כן כל ישרי' אף כי לבשו שק והתפלשו
אפר כמוהו לא קרעו בגדיהם כי לא ידעו הם בדבר כמו שנודע למרדכי
הו ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע, ולבש שק כיעקב אשר אינו נוהג
אם בבני אדם גדולים ולכן אמר אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד, כי
כולל לכלם. ולכן בא בתיבת מספד טעם אתנח, אומרים שק ואפר יצע לרבים
אינו לגדולי' שבהם כמו רבי המלך כי לא כל הרוצה ליטול את השם יטול,
אכן דבר הקריעה אשר בו נתיחד מרדכי לבדו [illegible] למדנו כי
אפי' הרשע בעת עשותו מצוה צדיק יקרא ולכן נחשב [illegible] ליעקב אבינו אשר
צדיק לעשו הרשע בעת עשותו מצות אביו. וזה ליחוד כפלא כמו כן ואליו כוון
רדכי גם כן, ועוד למדנו מהמאמר האחרון אימות מה שאמרנו בראשונה כי
א היה דבר הצעקה לצער ויגון כי אלה הם דברי הדיוטות, והנה חנה הורתה
י שומע אל לאיבות ה' ולכן היא מדברת אל לבה להורות חזוק בטחונה באלוה.
הו שאמר לה עלי הכהן ואלהי ישראל יתן את שלתך והוא חסר א' להורות
י גם כי היתה השאלה כדומה חסרה שקולה לא ישמע אחרי שהיה זה מחזק
בטחון ראוי ומחוייב שיתן לה שאלתה ומזה נלמד כי לא לצעק מרדכי להורו'
היות צריך לצעקה לשישמע אל. רק הכוונה כי אם נתברך עשו הרשע על צעקה
את אשר לא היתה רק מניעת טוב ק"ו שראוי לשמוע בצרת עם רב מעים
הרג, וכל זה נכלל באומרו את כל אשר נעשה כי תיבת את רבוי היא, וכן
תיבת כל להורות כי דברי' רבי' ידע אשר לפיהן קרע וזעק ונלבד כוונות אחרו'
אשר היו לפניו בעת ההיא להשמיע הדברי' לאסתר ולעורר את עם בני ישראל
אל התשובה, וכמו שעוד יבא במקומו בס"ד, ועל התמיה' הה' אשר להיותה
דולה מכלן בעיניו איחרה אעפ"י שהיא ראשונה במקרא. והיא דבר והעיר
שושן נבוכה כי תיבת נבוכה לפי דעתו הכוונה בה הספק והעלם ברירת א' משני
החלקים הסותרים, ומזה הכריח שהרגישו שהיה זיוף בדבר, ונלבד כי אין זו ראיה
מוכרחת בענין שאם היה המעשה אז היה הדבר נודע אבל אחר שהמעשי' היה
בעתו' רחוקות מה דבר המבוכה עתה, גם זאת מהתלונה הקודמת כי לא ראו
חכמי' האלה לטעום דבש אמרי רז"ל אמרו במדרש רבתי דאחשורוש (פרשת
י') היה אחד מישראל יוצא לשוק ומבקש ליקח ליטרא בשר או אגודה של ירקי'
היה הפרסי חונקו ואומר לו למחר אני הורגך ומבזבז את ממונך הה"ד והעיר
שושן נבוכה ע"כ, ועוד בילקוט (סימן תתרכ"ד) הפי' הב"ה בכיה וערבוביא

בתוך

מדרש מגלת אסתר

בתוך שושן. אשה הולכת לשטוח פירו' נופלת מן הגג ומתה, אדם הולך לשא
מים מן הבור נופל בו ומת שנאמר והעיר שושן נבוכה ע"כ. הנה שאין ענ
המבוכה השתוטטות המחשבה לבאר ולברור, רק בלבול ממות המאורעים א
ומאת היהודים האמללים הרודים בהם שונאיהם, אם ממות הנופלים מן הג
או בבור תחתיות יהודים או ערלי' כי הדבר לריך הכרע אם היה דבר גג ובו
ביהודי' ממות איומות מות, אם מהגוים השמחי' ברעתם ואיכו רחוק שתהי
המבוכה לומר על מה ועל מה עשה המלך ככה לעם נשא ורם בעיני' חנ
למו' וקלובי' אליהם אשר המלכי' הקדמוני' נשאו אותם, ואף גם המלך הז
נשא למרדכי וישם את כסאו בשער המלך כדבריהם ז"ל, ומה גם אם היה נוד
לכל שאסתר היא יהודית כאשר חושבי' הה"ר ילחק, והה"ר יהודה ז"ל, מה של
אאמין אני אחרי שאין דעת חכמי' נוחה הימנו, אבל לדבריהם אני אומר, כ
זה טעם למבוכה לברור טעם לדת המלך ודברו כי ברצותו אהבת המלך למלכ
רבה וגדולה לא ידעו לברור טעם אל הכשמע כי המבוכה תפול על המחשב
יותר מעל המעשה. כ"ש כי עתה אינה שעת המעשה, וכמו שהקדמנו, כ"
וכ"ש כי רז"ל בגמ' (מגילה פ"ק) פירשו תיבת נבוכה לשון יגון ואנחה וכמ
שהקדמנו בפתיחות למעלה פתיחה י"ב (משלי כ"ט ב') ברבות לדיקי' ישמ
העם זה מרדכי ואסתר דכתיב והעיר שושן לחלה ושמחה ובמשל רשע יאנ
עם זה המן דכתיב והעיר שושן נבוכה ע"כ, הנה כי תיבת נבוכה היא ענ
אנחה הפך לחלה ושמחה, ואף כי אין לורך להאריך עוד בזה, בכל זאת ראית
להאריך עוד מעט כי הליקתני רוח בטני ברצותי כמה רחקו החכמים הלל
מדרך האמת, והנה המתרגם ביאר הכתוב על אמתתו. וכה אמר וקרתא דשוש
מתערבלא בחדוות עממין נוכראין ובקל בכיתא דעמא בית ישראל, הנה ביא
ענין המבוכה כי היו עמי הארלות ששים ושמחי' לאידם ורעתם של ישראל בתרוע
בשמחה להרי' קול, ועם בני ישראל בוכים בכי גדול ואין העם מבררי
קול תרועת השמחה לקול בכי העם והיא מבוכה רבה להכיר ולהבחין בין קו
ענות לקול תרועת השמחה, ואתה המעיין על יפול לבך ואל תשומם על אשו
תמלא בדברי המתרגם בפסוק פתשגן הכתב השני דברי' דומים לדברי הרבני
האלה שכתב בשם אחשורוש ואלא חשיבית בגרמי דאומנא אחריתי שאיל מינ
ואלא לא הויתי ידע דיהודאי שאיל מיני דמתקריין בכין למרי כלא ע"כ, אל ישט
אל דברי' אלה לבך כי זה הנה הוא קול ושוברו עמו כי בפסוק ישבו עם אחד
כתוב בשם המתרגם ובשם מדרש הילקוט דברי' סותרי' לדברים הללו שכתב
בכתבי' הראשוני' עיין עליה' ותראה כי דברי פיו און ומרמה כי הוא הליע שכ
כל דברי היהודי' ומעשיה' מיום היותם לגוי והוא ידע ואשם, והנני חוז
למלאכת מלות לעמוד על תוכן הדברים :

והנני יוסיף להפליא הפלא ופלא בדברי הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל שהסי' לדבר
ולומר על א' מהמפרשי' אשר פירש תיבת להשמיד להעבירי על דת
ירצה לפרש דברי הגמ' (מגילה פ"ק) הפך פי' רש"י ז"ל אביהם של ישראל, ועתה

שמע

ב דבריו, ולבך תשית לדעתו המיוסד על דברי חכמינו ז"ל וז"ל החכם הנז', ולא
רי המפלפל ומפרש להשמיד לעשותם ממרי' מדתם להעתיק' אל דת המלכות,
אם יסכימו בזה מעתה מרדכי יכרע וישתחוה, ואם לא יסכימו בזה הרי
גים ומפני שעוברים מצות המלך לא על חנם, וכמו שקרה לנו בגלותנו
נים לא יספרו מרוב, ולפי דרכו זה פי' להרוג ולאבד אם לא יחפצו בגזרת
רת דתם ועשה סמוכות לפי' זה ממה שחז"ל שמח מאד בנפול גורלו
דש שמת אבי התורה כי הוא זמן מוכן לבטל תורתו, ואין זה נוח לי כלל
מן הענין בעצמו ולא מלשון הכתוב הלא רבים מעמי הארץ מתיהדים ואין
ר דבר והוא היה חפץ לעקור דתם הנה כל אומה ואומה היו להי' אמונות
חדות וכל אחת תעמוד בשלה, וגם נבוכד נצר בצלמו לא כיון להעבירם
קי הדת כי לכבודו נתכוון כי להיותו הוא רישא דדהבא עבד צלם רב כי
שתחויתם אל הצלם הם כמשתחוים לו, וכן דריוש במנוע התפלה שלשים
בעצת יועציו לכבודו כיון לא להעבירם על דת, ולכן להשמיד מה לו עם
מיר דתו שהוא לשון התנכרות אלא שהבליעו עין שבקופו כמו שנהגו בתריסר
ליסר ואדביסר, אבל עיקר הפי' שהוא הרחיב בביאור לאבדם שהוא על ההמרה
רג, וזה הלשון כהוג בכליון הכעס כלשון (דברים ט' כ') ובאהרן התאנף
להשמידו ואשמיד פריו, השמדתי את האמורי לא נמלט אחד. ומהם מענין
נסד וכליון ע"כ, וכאשר הגיע לחלק המאמרים כתב ז"ל, במאמר ליהודים
תה אורה, רב יהודה אמר אורה זו תורה, וכן הוא אומר (משלי ו' כ"ג) ותורה
ר, ושמחה זה י"ט וכן הוא אומר ושמחת בחגך, וששון זו מילה. וכן הוא אומר
תהלים קי"ט קס"ב) שש אנכי על אמרתך, ויקר אלו תפלין שנאמר (דברים
ח י') וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו' ותניא ר' אליעזר הגדול
מר אלו תפילין שבראש ופרש"י אורה זו תורה שגזר עליה' המן שלא יעסקו
תורה שמחה זה י"ט קיימו עליה' ימי' טובי' וששון ז' מילה על כל אלה גזר
נרתך זו מילה שנתנה באמירה ולא בדבור. ויאמר אלהי' אל אברה' וגו' ומלינו
שמח דוד עליה ואמר שירה (תהלי' י"ב ב') למנצח על השמינית כשהיה במרחץ
אה את עצמו ערום בלא תורה בלא מצות בלא תפילין כיון שנסתכל במילה
נח, במסכת מנחות, וכתב הה"ר יהודה הנז' בן פרש"י ז"ל ותמוה לי מילתא
מות ביטל מהם תורה ומילה וי"ט ותפלין כי לא נזכר ולא נרמז כלל, והנהו
לתא דרדקי מבי מדרשא נפקי, והלכות קמילה ילפי כולהו רבנן מיניה, ואיה
ה עת גזרתו על כל אלה ומעת שדבר עם המלך על ישראל עד עת תלייתו לא
ברו ג' ימי' ואז אמר ודתיהם שונות. והספרי' אשר נכתב בהם להשמיד להרוג
אבד לא שייך בהו ביטול תורה ומצות אעפ"י שיש מי שפי' כן. והנ"ל ברור
י בראות ישראל עולם ההשגחה בילאו לאור גדול החזיקו את ידם בתורה
נקראת אור, וחלף אבלם ויגונם בי"ט של פסח, הנה עתה קבלו עליה' במחת
גיה' והפך יגונם ואנחתם בכרתם ברית מילה בזמר לבבם קרוב לבא עתם,
זרו לקדמות שונם והגדילו לעשות כי בדם בריתם שולחו אסיריה' מבור, גם
תפלין

מדרש מגלת אסתר

תפלין שבראש שנאמר עליה' למען ירבו ימיכ' והם נגלים ונראין, הנה עתה בראותי שקלקלו ימיה' רפו ידיה' ומהגלות נגלות בהם להתיקר בהם כי גלה כבודי וכשראו הנס היה להם יקר תפארת התפלין כי הנה כל האומות מתיראות מהם כאומרו ויראו ממך. הלא תראה כי רב כל הוה בדק טובא אמר תפלין קא ומהכר וכן רבא עכ"ל, ולתשובה יש להפליא על מה שכתב אימתי בטל מהם וכו', כי לו נזכר ולא נרמז כלל, כי הנה נזכר ונעשה בפסוק זה דמדקאמר ליהודי' היתה אורה משמע שעד עתה לא היה, והנה רב יוסף תרגי' ליה, דאי אתיהיב רשות למיעסק באורייתא, ומה שהקשה והכהו תלתא דרדקי מבי מדרשא נפקי, והלכו קמילה ילפי רבנן מניה, מאי קושיא והרי יוונים גזרו על שבת ר"ח ומילה ועם בני ישראל נסתכנו לקיימם כמדובר במגלת אנטיוכוס, ור' עקיבא היה מקהיל קהלות ועוסק בתורה ברבי' בזמן השמדה ופפוס בן יהודה קבל עליו ולסוף נתפשו שניה' ומ"מ הלא רבי' מעמי הארץ מתיהדי' ואין דובר דבר וכו' אין מזו תפיסה כלל, וזה עה"ד שאומר' בן אומות יוני' עמדתי מעיד על הדבר הזה בינ המתיהדים כפי הנראה היו מזרע עמלק אשר מפני חרבות נדדו ונדתם וכמו שאמר כי נפל פחד היהודי' עליה' כי נפל פחד מרדכי וגו', והייתי מתפלא מרדכי היהודי וחגי זכריה ומלאכי, היאך היו מקבלי' גרים באלה. ובהדיא אמרינן אין מקבלי' גרים לעתיד לבא, ביען יראה כי אינם מתגיירים מאהבה אלא מיראה עם שיש לי טעם נפלא ע"ד הפנימי כתבתיו בספר ברית הלוי ביאור להגדת פסח ע"ד הנגלה והנסתר ומה גם בהיות המתגיירי' הללו מזרע עמלק כמו שהיו הנהרגים, והרי בפי' אמרו במכילתא בפסוק כי יד על כס יה, ר' אליעזר נשבע הקב"ה בכסא הכבוד שלו שאם יבא אחד מכל אומות העולם להתגייר שיקבלו אותו ישראל. ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו שנאמר (שמואל ב' א' ח') ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה, ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי נזכר דוד באותה שעה מה שנאמר למרע"ה שאם יבא אחד מכל אומות העול שיקבלו אותו. ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו, ויאמר אליו דמך על ראשך וגו' לכך נאמר מדר דר ע"כ, וא"כ היאך היו מקבלי' אותם בזמן שנתן רשות לכלותם. שמפני זה הייתי מפרש מתיהדי' מראים עצמם יהודיי. אם במלבושי' אם במנהגם. כמו מתכבד מתרושש אלא שראיתי לרב יוסף שתרגי' מתגיירי' וכן פי' רש"י ז"ל, ובהדיא אמרינן במדרש רבתי דמגלתין (פרשת ו') דבר זה וז"ל בפסוק איש יהודי, וי"א שהיה שקול כאברהם בדורו, מה אברהם אבינו מסר את עצמו לתוך כבשן האש והחזיר והכיר לבריות גדולתו של הב"ה שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן אף מרדכי בימיו הכירו הבריות גדולתו של הקב"ה הה"ד ורבי' מעמי הארץ מתיהדי', על כן זחלתי ואירא וחזרתי בי, ואפרש מתיהדי' מתגיירים, אלא שעמד בפני הספק האמור כי עצום הוא:

והנני יוסף להפליא על מה דאמרינן בגמרא (גיטין פ"ה) מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. וע"כ י"ל שנתגיירו דהא אמרינן בגמרא (חגיגה פ"ג), א"ר אמי אין מוסרין ד"ת לכותי שנאמר מגיד דבריו ליעקב וגו'

וגו' לא עשה כן לכל גוי. ואמרינן בגמרא (סנהדרין פ"ז) כותי העוסק בתורה חייב מיתה. והמלמדו עובר על ולפני עור לא תתן מכשול ואף בז' מצות בתר דהתירם להם כדרב יוסף בגמרא (ב"ק פ"ד וע"א פ"ק) אסור ללמדם וכמו שכתבו התוספות דאסור משום מגיד דבריו ליעקב, לא עשה כן לכל גוי, ומכל זה משמע שבני בניו של המן נתגיירו ואחר שלמדו תורה בבני ברק:

ואומר כי בינן בכתבים הראשונים כאמור לכל העמים להיות עתידים ליום הזה, ומזה משמע כי כל אומה ולשון אשר יקום כנגדם יהיה מזרע עמלק הנקי' שונאים ואויבים לזרע ישראל כל הימים. או יהיה משאר העמים, הנו מורשה לעשות ומקיי' מצות המלך יקרא, לכן הולך בכתבי מרדכי לאמר, אשר נתן המלך ליהודים וגו' להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם. פתשגן הכתב ולהיות היהודים עתידי' ליום הזה להנקם מאויבה' נקהלו היהודי' לשלוח יד במבקשי רעתם. ואיש לא עמד בפניה'. ויכו היהודי' בכל אויבה' וגו' ויעשו בשונאיה' כרצוני'. כי כוונו לשתי הכתות כי על הכת אשר לא שונאי' הם להם שנאה פרטית מתמול שלשום. אמר אשר נתן המלך ליהודי' להקהל ולעמוד על נפשם וגו' את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם, ואם לא יהיו צרי' אותם אין להם רשות לשלוח יד בהם. ועליה' כאמר ואיש לא עמד בפניה'. וכל שרי המדינות וגו' מנשאי' את היהודי'. ופתשגן הכתב הוא על זרע עמלק הנקרא אויביה' ושונאיה'. וכן תרגי' המתרגי' ואמר מלכא לאסתר מלכתא בשושן בירנתא קטלו יהודאין ושובדו ת"ק גוברין רופילין דמזרעת עמלק וגו'. וכן תרגם ואתכנשו יהודאין די בשושן אוף ביומא ארבע עשר לירח אדר וקטלו בשושן תלת מאה גוברין מדבית עמלק. וכן תרגי' ושאר יהודאין די בפילכי דמלכי' אתכנשו וקיימו ית נפשיהון ואשכחו נייחא מבעלי דבביהון וקטלו בסנאיהון שבעין וחמשה אלפין מדבית עמלק, הנה כי כל המומתים היו מזרע עמלק. והמתגיירי' היו מיתר העמי' כדמשמע מהא דמדרש רבתי (פרש' ו') שהבאנו למעלה וגם מזרע עמלק כמו כן כדמשמע ממאמר הגמרא (גטין פ"ה) והוכרכו לקבלם מפני קדום השם שלא יראה כדברי המן ודתיהם שונות מכל עם כי הנה גוים רבי' מתיהדי' מבלי שום פחד רק שישרים בעיניה' דרכיה' כי על כן אמר ורבים מעמי הארץ דמשמע עמים רבי' אשר זה יראה דאין שינוי הדת רע רק טוב ונכזבו דברי המן הרע הזה. ושוב מצאתי בתוספות בגמרא (יבמות פ"ב) על הא' דאמר רבי נחמיה אחד גרי אריות ואחד גרי חלומות ואחד גרי מרדכי ואסתר אינם גרים, כתבו שם וז"ל וקשה דאמרינן בגמ' (שם פ"ק) גבי מעשה דגבעוני' דבימי דוד נתוספו גרים על ישראל ק"ן אלף וי"ל דמעלמן נתגיירו כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר ורבי' מעמי הארץ מתיהדי' ע"כ. ומזה התשובה נראת לכל מה שהוקשה לעיל כי לא קבלו אותם ישראל אלא שהם מעלמם נתגיירו. דיקא נמי דקאמר במכילתא שאם יבא אחד מאומות העולם שיקבלו אותו ישראל ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו, ולא קאמר שלא יתגיירו הם כי הרשות בתוכה. רק שישראל לא יקבלום.

ומה

מדרש מגלת אסתר

ומה שלומדים תורה ומשו' דהא על כלם אמרינן בגמרא הא איתמר עלה א"ר
יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר כלם גרים הם
ומעתה מתיהדי' משמע הכי ומשמע הכי לזרעו של עמלק מראים עצמם ולאחרי'
מתיהדי' ממש. ואלו ואלו יהודי' הם. ונכתב זה כמו שהקדמנו למעלה להורות
עצמות תומי' עם בני ישר' כי עם שנגזרה עליה' גזרת חרב הרג ואבדן והמרה
הדת כמו שתראה בסמוך לא נסוג אחור לבם ולא אי' נמצא בהם שימיר כבודו
ביתר העמי' כאשר במעט. ונחזור לראשונות כי כל איש מהאומות שימיר דתו
ויבחור לו דת אחרת אין דובר אליו דבר כאשר קרה לנו בגלותנו כי בהיותנו
גולים באדומי' אין רשות לבוס אדומי' להתגייר והישמעאלי' רשאי' ועכשיו שאנו
תחת ישמעאל הדבר בהפך, ולא אמר המן להכריח כל האומות לדת המלך, רק
עם בני ישראל ומפני שדתיהם שונות מכל עם, ומה שכתב בענין צלם כנבוכד
נצר, כבר קדם אלינו דבור מספיק לסתור כל דבריו בהקדמת הביאור אצל ביאור
מאמר שאלו תלמידיו לרשב"י, ושם סתרנו כל דברי ר"ת בטוב טעם ודעת,
וגם בפסוק איש יהודי ובפסוק ויהי כאמרם אליו יום יום הרבינו אמרי אמת על
כל הדברי' האלה ואין צורך לכפול הדברי' גם לא ידעתי על מה תמה על
המפרש להשמיד לעשות אותם ממירים והוא לשון נהוג ומורגל בפי רבותינו
הקדושי'. זמנין דגזרי המרה, שעת השמדה שאני המרה עבדא דבעלה. ויותר
ראוי לתמוה עליו כי אחרי שגזר להרוג אותם מנער ועד זקן טף ונשים מה ענין
להשמיד לשון כלוי ומה חסר בכאמר והרי אמר שלא ישאירו עוללות. אלא כדברי'
הדברי' שענין להשמיד הוא העברת הדת שיבטלו מהם תורה ומצות וכמו שקדי'
וכמו שעוד יבא ואפשר שהשמדה היה מתחיל אז וההרג והאיבוד ליום הנועד
כי על כן אמר ליהודי' היתה אורה ושמחה רשות לעסוק בתורה ולקיי' המצות
כדברי רבותינו הקדושי' אשר דבר ה' בפיה' אמנה, וטעמו של דבר למה בחר
בהמרה אחרי שסוף כל סוף יחדיו יסופו הנה הוא בעיני מה שאומר. כבר
הקדמנו למעלה בעצת המן במשתה כי כוונתו להכשיל' ובזה הנם מעותדי' לכל
רע וכמו שהקדמנו ביאור פסוק וירעו אותנו המצרי' ויענונו. וכי ראה הזמן
רחוק להקי' מזימות לבבו כי הגורל דחהו עד חדש שנים עשר פחד שמא יהיה
להם תורה ומצות כתרי' לפני הפורעניות. ולכן השתדל לבטל מהם תורה ומצות
ובפסוק ליהודי' היתה אורה ושמחה נכתוב טעם ביטול המצות ההם ביען הן
מורות על הנצחון כנגד האויבים. ושם יתבררו הדברי' בס"ד, ומעתה נחזור
לענין הנס הזה:

ואומר כי המור הנס ופרשת גדולתו נודע בהיות המלך הזה בן מלכי'
כמו שהוכחנו מדבריהם ז"ל בפסוק ראשון, והוא מלך אדיר גבור
חיל וכמו שקדם ממאמרם ז"ל בשבע ועשרים ומאה מדינה כבש שבע שהן
קשות כעשרים, כבש עשרים שהן קשות כמאה, שים עינך עליו, ולו עושר מופלג
יתכבד ויתפאר בו אשר לא גזל ולא עשק רק שנתן לו מן השמי' כמו שבא בפסוק
בהראותו את עושר כבוד מלכותו, והעושר הזה הוא מפזר אותו לשריו ועבדיו,

לא

לא כשאר מלכי' אשר אוצרים אותו להם. אבל זה מפזר אותו וחולק מכבודו להם, כמו שבא שם, ובפסוק והשקות בכלי זהב. אשר מכל זה יומשך היות כל בני מלכותו נשמעים אליו, אם מצד יכולתו אם מצד גדולתו, ועיניה' הרואות כי בדבר קטן שבה' רתח על ושתי אף כי לא היה ברצון המלך ואין דעת חכמי' יודעי העתי' ויודעי דת ודין כמוה הימנו בכל זאת יען שהראה שנגעה בכבוד המלך המיתה ויקירה מגבירה. א"כ מי לא יראהו ומי יערב לבו לסרב מאמרו, אמנם גם בהיות עם בני ישראל בזוי בעיניו והוא שונא להם מתמול שלשום וכמו שקדם מבעל התל ובעל החריץ, וביטול בנין בית המקדש בעבור לא תהיה עבודתם שמה לעזור ולהועיל להרי' ראש ולהשפיל אויביה' אשר הוא גדול שבהם, והמן הרע הזה מבקש רעתם רב לאבות ואויב לבנים והוא נכבד מכל השרי' וגדולי המלך ומראה למלך אפשרות העשות הדבר והקימו מזימות לבבו, והסיר ממנו פחדתו בדברי' הללים ובבזיון אשר הראה הנסיון כמו שבא בדבריה' ז"ל כי נבוכד נצר שרף היכלו וכו' והוא עומד אל אם הדרך מזכיר עון התפשם בענין הסעודה אשר יעץ להביא זכות למען תפוש את בני ישראל כמו שקדם, קלקל בימי' שאל בחדשי' ראה במזלות עד עת מלוא מחשבת לבו, ולא ארסיק כי גלה אזן אחשורוש כאשר עשה והסתכל במערכות השמי' כי בזה יהיה נכון לבו בטוח יותר, כי למען זה השכי' שיהיה בחדש אשר בחר הגורל, הגם כי הוא היה חפץ בדבר יותר ממנו כמו שקדם אשר למה ישכי' להאריך הזמן אלא שיתחילו תכף וילכו הלוך והרוג מעיר אל עיר, ומזה נכרים הדברי' כי כבר לדד על כל הגדדים עד אשר מלא עת משפטו, ובהיות דתי היהודי' שונות מכל עם, כלם שונאי' אותם ומפלי' ברעתם, ונגזר עליה' להעבירם על דת והוא ענין להשמיד כמו שהוכחנו וזה יהיה תכף ואם לא ישמעו בשלא יעבורו אז, או שיאחר ההרג ואבוד הממון ליום המועד. והם החלו לעשות תכף אם בהעבירם על דת עד אשר ביטלו מהם תורה ומצות וכמו שהקדמנו ובא יבא ברכה הפסוק ליהודים היתה אורה וגו' ואם בקחת ממונם וכמו שהקדמנו מדבריהם ז"ל היה היהודי יוצא לקנות בשר או אגודות ירק והיה הפרסי חונקו ואומר לו מחר אני הורג אותך ולוקח את ממונך בנראה מכל זה כי החלו לשלוט בגופם ובממונם וכמו שיבא בפסוק והעיר שושן נבוכה בס"ד. והנה המן הקים המועד ובקש לתלות את מרדכי ולהרוג שיעור רב מקטני ישראל ביום ההוא אשר שבר לראות ברעת מרדכי וכמו שיבא בס"ד. ואחרי אשר נכתב זה ונחתם בטבעת המלך וכרוזא קרא בחיל בכל עיר ועיר מדינה ומדינה הוחזק הדבר כי אין להשיב ומזה נודע הרעה כי רבה כי בבא אסתר לפני המלך אשר לא כדת והיא חייבת מיתה על דבר אשר מרתה פי המלך ודתו ובאלה להשיב רעת המן על ראשו באומרה כי כל מגמתו רצונו ותאותו להרע אל המלך, וכי ראה המלך אהב את אסתר אהבת נפשו, הנו מצדד צדדים ומעולל עלילות ברשע להרוג אותה כי תכנס בגזירה הכוללת להרוג את כל היהודים אשר היא גם היא יהודית, ומאמר חרבונה קיים דבריה באמור כי רצה להרוג את מרדכי על

אשר

מדרש מגלת אסתר

אשר דבר טוב על המלך כי כל ישעו ותפלו להמית את המלך ולכן כעס ע
המגלה אזנו ומלילו, ומזה נודע כי לבבו למרע. והי' גלה אזנו כמו כן כאש
נדדה שנתו כי ראה בחלומו המן בא להורגו, וכמו שיבא שם בס"ד, ומזה ומז
נתפלא ונתפייס לחזור בו. ובכהבו ובתאיונתו ולזה להציל את היהודים ולהסי
מעליהם עול הגזרה הרעה. ותקנן זאת בעיני אסתר ותשאל עוד אשר ישלט
היהודים המה בשנאיהם לשבה במקומה כנתבנה בס"ד. ותנתן דת להעשו
כן ויתלו את המן ורוב בניו, וחמשה ושבעים אלף ושמונה מאות מזרע עמל
הרגו בחרב, כן יאבדו כל אויביך ה'. ואחרי אשר דברתי עד כה בדבר כל
הנה הנני בא לדבר בפרטי הכתובים המגידים אותו :

ויאמר המן וגו'. איתא בגמ' (מגילה פ"ק) אמר רבא ליכא דידע לישנא בי
כהמן אמר ליה תא ניכליניהו, אמר ליה מסתפינא מאלההון דלא
ליעבד בי כדעבד בקדמאי אמר ליה ישנו מן המצות אמר ליה אית רבנן בגוויה
דמבעי עלייהו רחמי, אמר ליה עם אחד הן, ושמא תאמר אעשה קרחה במלכו
מפוזר ומפורים הם בין העמי' שמא תאמר אית הנאה מינייהו מפורד כפירד
זו שאינה עושה פירות, ושמא תאמר איכא מדינתא מינייהו בין העמי' , או שמ
תאמר חוץ למלכות הם ואין אתה יכול להם בכל מדינות מלכותך, ודתיה' שונו
מכל עם דלא אכלי בהדן ולא שתו בהדן ולא מינסבי לן מינייהו, ואת דתי המל
אינם עושים, דמפקי ליה לשתא בשהי פהי ולא יתבי כרגא למלכא, ולמלך אי
שוה להניחם דאכלי ושתו ורוו ונפקי ויתבי בשוקא ומבזו ליה למלכא. ד"א ולמל
אין שוה להניחם. שאם נפל זבוב בכוסו של א' מהם זורקו ושותהו, ואם אדם
המלך נוגע בכוסו של א' מהם חובטו בקרקע ואינו שותהו. ע"כ והביאור, הם ז
ברוח בינתם ראו בדברי הפסוק הזה דברי' מתמיהים, ראשונה תיבת ישנו אש
היא זרה כי משפטה כדברי המדקדקים. ישנאו ישנו. או "ישנו בלירי. או "ישנם. א
ישנו בדגוש הנון. ועוד כפל עם אחד אחרי שאמר ישנו המורה על היחיד ומ
לורך עוד אחד ודי ישנו עם, ועוד כפל מפוזר ומפורד, וכפל בין העמים בכ
מדינות מלכותך ובאחד מהם די. עוד ואת דתי המלך אינם עושי' אחרי שאמ
ודתיהם שונות מכל עם, האם דתי המלך אינם דתי העמי' האחרים, ואם אינ
מה התרעומת על עם זו מהעמים האחרי' . עוד ולמלך אין שוה להניחם . רא
שקר מפורסם לאמר שאין הנאה למלך מהם ופסוק לוה היתה למס, וארתחששת
מלכא כתב ולכם מהודעין די כל כהניא ולויא זמריא תרעיא נתיניא ופלחי בי
אלהא דנא מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם, מכלל שכלל היהודי
היו פורעים מנדה בלו והלך, ולכן ביארו הכתוב שהוא משא ומתן בין אחשורו
והמן, שאחשורוש ירא ויחרד ממה שנעשה לראשונים, והמן משיבו ישנו וביאו
במו ויפנו שנת עולם ולא יקיצו, ואמר כי הם כבר ישנו מן המצות ובזה הו
יתי' מפחד מהם עוד טען אחשורוש כי יש ביניהם חכמים יעוררו משנתם ותקוע
תפלתם ויעביר על פשע הפושעים והמורדים והשיב עם אחד הן. וביארו אלל
בשני פנים. הא' הוא דאמר רבנן כל ישראל ערבים זה בזה דכתיב (ויקר

כ"ו

ל"ז) וכשלו איש באחיו בעון אחיו וב' באחיו ב' בעבור כמו התשחית בחמשה
בור ישראל באשה, ואחד היה עכן בן זרח לא גוע בעונו כי על כל העדה
קצף ונכתב בספר חטא ישראל, אף כי פה רבו כמו רבו חטאי ישראל וכמו
דם, וכמו שיבא בפסוק אם על המלך טוב. ועל כן אמר עם אחד הן וערבי'
לזה, הבי מאמרם בגמרא (שבועות פ"ד) ושמתי אני פני באיש ההוא
משפחתו (ויקרא פ' כ') תניא א"ר שמעון אם הוא חטא משפחתו מה חטאה,
ל"ל אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כלה מוכסין ושיש בה לסטים
אין כלה לסטים מפני שמחפים עליו. ופקח עיניך וראה כי על הבלתי מוחים
ר' וכשלו איש באחיו כדאמרינן בגמרא (סנהדרין פ"ד ושבועות פ"ד) והוא
סול לבד על שאינם מוחים. וגם אינם מחפים ועל המחפים אמר ושמתי
פני באיש ההוא ובמשפחתו כי הם כעוברי עבירה אחר שלא די שלא מיחו
א שחיפו, וזהו מאמר הרשע הזה עם אחד הן כענין כלה מוכסין כלה לסטים
כר שלקחו למעלה גנות זה ומע' מרדכי הצדיק כי הוא עומד והכריז שלא ילכו
ולא שמעו בקולו. ושמא תאמר אעשה קרחה במלכות, ופרס"י שמלכות אי
א מהם ותפארתי שיהיו כל המלכיות מלאים אדם יהיו מי שיהיו, אמר מפוזר
פוזרים הם בין העמים ולא יעשו שום רושם בהעדרם ושמא תאמר אית הנאה
ייהו, ביאורו הנאה ומעשה ידיהם או מחכמתם שהמדינות נהנים מזה ויעדר
העדרם, כי לא על המעשים ואכוכיות אמר כי זהו האמור למטה ולא יהבי
גא למלכא, ודבר אית הנאה מינייהו היא דבר אחר, והוא מה שאמרנו,
ן אמר מפורד כפרדה זו שאינה עושה פירות. ושמא תאמר איכא מדינתא
כייהו והן אמת ירצה זה הנאמר. ושמא תאמר אעשה קרחה במלכותי או
מחוזות היה לו לשמוך זו עמה, ושמא תאמר אעשה קרחה ושמא תאמר איכא
מדינתא מינייהו, אלא שזה מורה על מה שביארנו במ"ש, ושמא תאמר אית
הנאה מינייהי כי על החכמה והמדע ומדות הטובות דבר. ואפשר שיש הדא
מדינתא מינייהי וכשלא יהיה הנאה לכלל המלכיות על כל פנים המדינות הקרובות
ל המדינה ההוא יהנו מענה בא' מהדברים הנאמרים והרי זה גרעון רב אמר
ן העמים באופן שאין לפחד שיהיה קרחה לא בכלל ולא בפרט. ושמא תאמר
ן למלכו' וכו', לא כי הם בכל מדינות מלכותך ומזה כצטדקו דבריו, כי לא
יה בעת ההוא מולך בכל הכיפה ואם היה מקודם וכמו שהוכחנו בפסוק שבע
עשרים ומאה מדינה וכמו שיבא בסמוך מדברי המתרגם ולכן אמר או שמא תאמר
ן למלכות הם ואי אתה יכול להם, אמר בכל מדינות מלכותך הם ובלי ספק
כול תוכל להם. ודתיהם שונות מכל עם דלא אכלי בהדן ולא שתו בהדן, כי
גם שהדתות משונות זו מזו במאכלם ומנהגיהם כי האדומי איננו אוכל גמל
אוכל השרץ והשקץ והעכבר והחזיר, והישמעאלי איננו אוכל החזיר והשרץ והשקץ
העכבר ואוכל הגמל והישמעאלי איננו אוכל בשר תמותות אם לא ישפיך דמו לא
אכלנו והאדומי חונק ואוכל. בכל זאת הנם מוסכמים ברוב הדברים כאילו תאמר
חלב ודם ובשר בחלב ובבהמות ובחיות טמאות גם טהורות אמנם עם בני ישראל

מובדלים

מדרש מגלת אסתר

ומובדלים מכלם לא ישכינו עם כלם בדבר אחד כי לא ישכינו בכל הבהמו
והחיות ולא באופן אכילתן אם משחיטה אם מהניקור אם מהתערובות, ול
מינסבי לן מינייהו גירי זו מלאתי בספרי דוקני וכ"ל עיקר, וה"פ נתרעם על ה
דאמר רבנן בגמרא (יבמות פ"ק ופ"ב וקדושין פ"ג) א"ר יוחנן משום רשב
אמר קרא (דברים ז' ד') כי יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלי
קרוי בנך ואין בנך הבא מן הכותית קרוי בנך ע"כ וזה להם חרפה גדול
ועליה נתרעם ולא מינסבי לן מינייהו כי אינם רוצים לתת את בנות
אלינו אף כי בן בת ישראל הבא מן הכותי קרוי ישראלי אף ג
זאת משנאתם אותנו אינם רוצים לתת לנו בנותם האמנה ברוב הספרי
גריס ולא נסבי מינן. ולא מנסבי מינן, ויראה כי הוא מתרעם על הכל. ואף ג
זאת יראה כי שביאורו הוא עפ"ד הנאמר דאי לא נסבי מינן משום דבנך הב
מן הכותית קרוי בנה, היה להם לתת את בתם אינו דבן בתו של ישראל הב
מן הכותי הוי בנך כרבינא, וזה יראה שנאת חנם מבלי טעם וקבה ואת דה
המלך אינם עושים דמפקי לשתא בשהי פהי, ולא יהבי כרגא למלכא, דברי
הללו מתבארים מתוך דברי תרגום ירושלמי, איתא התם ולא עבדין עיבידת
למלכא ואמרין לן יומא אסירא הוא ומפקי לשתא בשהי פהי, ולא עבדין עיבידת
למלכא, וזהו שאמר בגמרא (מגילה פ"ק) דמפקי לשתא בשהי פהי, ולא יהבי כרג
למלכא קרא לעבודת המלך כרגא להיותן חק קבוע כמו כסף גולגלתא, באופ
שבכלל ואת דתי המלך אינם עושים הוא שאינם עובדים עבודת המלך ותיב
דתי מענין מלות המלך כמו ויתנו את דתי המלך לעזרא (ו ל"ז) , ובמגלה הרב
דבר המלך ודתו, כדת הנשים, אחת דתו להמית, לעשות כדת היום. ותכתן ד
בשושן כלם דבר מלוה, ולפי זה ואת דתי המלך ביאורו ואת מלות המלך אש
ילוס לא יעשו ואין זה כמו ודתיהם שונות כי שם הוא על הנימוסים ופה הו
על מלות המלך כמו שנאמר וכן פרש"י, ואת דתי המלך לתת מס לעבוד
המלך ע"כ, הורה על כל מה שאמרנו כי אין ביאור ואת דתי המלך על התור
אשר לו רק לתת מס, גם אין המס הזה כסף גולגלתא לעבוד עבודת המלך
ולמלך אין שוה להניחם גדולה מכלם והוא שמבזים אותו אם בדבורם אחר
אכול ושתה, כי מקללי' המה לו ואם במעשה שאם יפיל זבוב בכוסו של אח
מהם זורקו ושותהו, ואם יגע אדני המלך בו חובטו בקרקע ואינו שותהו וביאור
כי מרוב השנאה יחשבהו לכלי טמא לא יתפייס בשפוך יינו כי גם הוא שונ
הכלי ותהו חובטו בקרקע כ"כ הוא קשי ומאוס בעיניו, ולא הספיק לו למו
שופכו ואינו שותהו כי אז היה הפיזק ביין לבדו רק חובטו בקרקע כי חביב
איננה נופלת במשקה אלא בכלי אשר בו המשקה, ובזה נתיישבו הדברים הזרי
אשר בכתוב כמו שהזכרנו ויותר מהמה, כשתדקדק בו תמצאם, ובהקדמות ביאו
זה הקדמנו ונאמר אחד לרז"ל במדרש רבתי דאחשורוש (פרשה ה') ישנו ע
אחד שנהון רברבן וכו', מאמר גדול בכמות ואיכות עמוד עליו, ותברכני נפשך
והמתרגם תרגם אית עמא חדא מבדר ומתפרש ביני עממיא ואומיא לישני

ומקלת

מיניהון דיירין בכל פילכי מלכותך, וגזרת אורייתהון שניין מכל עמא,
ומתפסלא ליתיהון מעמין חמרנא ליתיהון שתין יומי גינוסייא די לנא
נטרין ונימוסנא לא מקיימין ית גזירת דיני מלכא ליתיהון עבדין ולמלכא
טימי מניהון ומה הנאה אית ליה בהון אי ישבקינון על אפי ארעא,
אצילו לתרגם כן יען הוקשה לו כי העם העומדים במדינות מלך אחד לא
פוזר ומפורד כאשר לא יקראו מפוזרים היושבי׳ במדינה אחת מפני רבוי
תיהם ולמה יקראו אלה היושבי׳ בכל מדינות מלכותו עם מפוזר ומפורד,
בל כי עם מפוזר ומפורד הם בממלכות אחרים ואיננו סמוך מפוזר ומפורד
מדינות מלכותך אבל כי הם ב׳ דברים הא׳ הוא מפוזר ומפורד במלכיות
אשר אינך מולך עליהם וכמו שכתבנו בפסוק ראשון כי לא היה מולך
בעת ההיא והכרחנו זה בטענות וראיות רבות ובממלכות האחרי׳ הם
ומפוזרים, הב׳ בכל מדינות מלכותך כלומר גם יש קצת מהם בכל
מלכותך. יאמר עוד כי כוונת למלך אין שוה להניחם היא לעקור את
אין הנאה להניחם על פני כל הארץ רק למחות את שמם ולא יתפייס
ותם וממלכתו אחרי שיש וממלכות אחרות. כי אחרי שדתיהם שונות
ראוי להשביתם מגור פן ישטילו את יושבי הארץ לו לכו קו לקו ומגוי
לממלכה אל עם אחר, והרמ״ע ז״ל הטיב והפליא לדבר בפשט הכתוב
ונכייני ובה אמר, ואני אומר כי הענין זה הרשע לספר כפירה והגנות
דול שאפשר ימעיש בקלת אומת אשר הוא אופן להעמיד שקרותו להגיע
זה שהאיש הטוב והישר יהיה בא׳ מב׳ או ג׳ אופנים. הא׳ שיהיה
אוהב להטיב אוהב את הבריות ומקרבן. וזו מדה נמשכת לזכות חמרו,
שכלו והבנתו אשר העמיק להשיג במעמקי חכמת האמת וכלל בה
אשר הוא מעלה שכלית, ואם אין לו א׳ מב׳ אלא יש לו טוב הסבל וקבלת
מורא תורה הזירה, אומנם אשר מעלתו לא יבין ולא ישמע לקול מורה זה
אשר לא מועיל. יתקנתי קלקלתו ועל שלשתן אמר ישנו עם אחד מפוזר
בין העמים הפך מ״ב המזג ומבע האהבה והקורבה זה בזה, כמאמר
היום כי פירודי בני ישראל זה מזה ע״י שנאת חנם רב הוא. וגם כפי
תיהם שונות מכל עם, אי זה דת תקנים בחקותיהם כשעטנז ואפר פרה
דומיה, ואת דתי המלך אינם עושים, הרי אינם עושים מאמר מוריהם,
ומדוע אתה עובר מלות המלך ואין להם תקנה, אין לי סבה גדולה או
קיי׳ אותם כי אם על דבר הכסף המושב לך בכל שנה בעבודה אשר
ים ויהי למס כי אז בודאי תאבד התועלת ההוא בקיי׳ בעל החמור
אותי בעבור שכר שכירותו וזהו ולמלך אין שוה להניחם. ירצה לא
הנחתם ועזיבתם, אבל אותו ההפסד אנכי אערבנו אם על המלך
לאבדם עשרת אלפים. ירצה כי עושי המלאכה הרעה ההיא יביאו
אכל העם ההוא זה הכסף אשר יהיה יותר טוב ופירותיו יהיו
עם ההיא בתים נהלן ושלנם לבוז כאשר הסבינו בזה קצת המפרשים

וראוי

מדרש מגלת אסתר

וראוי לדעת כי זה הגורל חכם היה ויודע כי סגולת האחדות דבקה עם ז
כי יש להם אל אחד ותורה אחת להם והם עם אחד והיא שומרתם ע״ז
י״ז) חבור עצבים אפרים הנח לו. והסגולה טבעית בה להיותה נמלאת בהת
כי האל הוא ההתחלה אשר כפי הגורה אחד שנאמר ה׳ אחד. ואברה
הוא ההתחלה החומרית גם הוא אחד שנא׳ (ישעיה נ״א ב׳) אחד היה
ונאמר הביטו אל אברהם אביכם, כי אחד קראתיו כענין שנאמר (בר
כ״ג) הן האדם היה כאחד ממנו יחידאי כתרגומו. והבאת שני אחדים
לא יולד משניהם כי אם אחד. ויתחייב שישראל תולדותם יקראו גוי א
אמר דוד ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ, ומעי כפם לנגד, עד שבהפרדם
ואפרים כפרדה לורתם, וכמו שתמה הנביא (מלאכי ב׳ י׳) הלא אב אח
הלא אל אחד בראנו והם השתי התחלות אשר סגולת כל אח
האחדות, א״כ מדוע נבגוד איש באחיו אשר יורה על החילוק
כי בזה נחלל הברית והסגולה אשר בהתחלות. ולעתיד בשעת תיקו
לאחדי׳ בידך, ובהמול אנשי שכם נאמר גם עליהם (בראשית ל״ד ט״ז)
לעם אחד כי יכנסו תחת הב׳ התחלות הנז׳ וגם זה הרשע ידע שזאת
נמלאת עמנו ושומרת אותנו וזהו ישנו עם אחד. וראה שעתה הוא ב
הוא מפוזר ומפורד חלק לבם אמר עת לעשות ויש במדרש תלים (תה
א׳) במזמור על אילת השחר שייך לזה. אמרו שם, אין את מולא ימיכ
לישראל שהיו באפלה כאותם הימים שהיו בימי המן שאמר ישנו עם אח
ומפורד, כיון ששמעה אסתר התחילה אומרת לך כנוס את כל היה
מבואר, עכ״ל, ואני אומר בביאור הכתוב:

ואציע ראשונה. כי תקראנה לעם היושבים תחת ממשלת מלך
אליו, אשר תעלה חמת המלך באפו ויעלה על לבו להכחי
אפשר שעלתו זאת לא תקום ולא תהיה לשבות רבות, ומהם מלך המל
מלך העם, ואשר מלך המלך ג׳ שבות. הא׳ כי ירא את יתר העמים כ
עליהם בדבר אם לחמלתם אם לאהבתם את הגוי ההוא, ויעכבו עו
ונעשות כדבר הרע הזה, הב׳ כי יפחד פן יקהל העם ההוא לעמוד ע
ויהיו שיעור רב והעם הנה יהפך אל הרודף ולא יעצור המלך כח לה
הג׳ כי ירא פן יתוסף וילוה אליהם עם אחר ונלחם במלך ההוא, ול
אחור ימינו. ואשר מלך העם הן שתים, הא׳ כאשר יזכור מעלות העמ
היותם קרים אל משמעתו ולאונו בבריתו כל ימי התגוררם עמו לא מ
דבריו, גם כי עתה עשו הרע בעיניו בזכור מעשיהם הקודמים ירחם והו
יכפר. הב׳ הגם שלא קדמו להם מעשים כאותים יקוה מהם בעתיד
את אשר עותו יזכרו אשר העביר על חטאתם וגמלם כרחמיו וישובו אל
הטוב בעיניו והנה הגורל הזה קטרג עליהם בכלם אם כנגד הא׳ אמו
ומפורד בין העמים אבן מאסו הבונים כי מרוע תכונתי ועלילותם לא
העמים לשבת ימים רבים במקום אחד באופן כי אין לחשוב שיקומו ויע
אי

ה עליהם וכלם ששים ושמחים ברעתם, וכנגד הב׳ אמר בכל מדינות
וכמו שהקדמנו מדברי הגמרא (מגילה פ״ק) ושמא תאמר איכא חדא
מיכייהו ת״ל בכל מדינות מלכותך, והנה זעיר שם לא יתקבלו
יוכלו לערוך מלחמה כנגדך. ובנגד הג׳ אמר ודתיהם שונות מכל עם
אין שבאה כשנאת הדת ומה גם בהיות דתיהם משונות כאמר פרה
דביולא וכמו שקדם באופן כי זר לא יקרב עליהם, וכלפי אשר מהעם,
אמר ואת דתי המלך אינם עושים מקדמת דנא כענין לאלהך לית אנחנא
תמיד כל היום שמך מנואץ לא יזכר על טוב באופן שלא קדמו להם
פיהן תהיה מחוייב לעבור על עונם, ועל הד׳ אמר ולמלך אין שוה להניחם
אין לקוות מהם טובה לעתיד כי לא יהיה לך נחת רוח מהם לעולם :

על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך :

על המלך טוב וגו׳ כבר הקדמנו עקדת אחשורוש ואשר נעשה פתגם
רעה לאחשורוש אשר הרעו לישראל והוכוח הרב אשר היה בינו ובין המן
כאשר ראית מדברי רבותינו ז״ל, ולכן התחכם המן שלא להזכיר דבר
פן תעלה חמת המלך על הדבר. והזכיר דבר הממון והוא לאבדי כפי מה
שתיבת להשמיד הוא מורת הדת ותיבת להרוג כמשמעה ותיבת איבוד
על הממון ובחר להתחיל בזה אם לקלותו ולא יקשה בעיני המלך אם
דאמר מר חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו שרואה שנוטלו אחר
ומזה יוסף ההרג כגנב במחתרת, ולכן אמר יכתב לאבדם, ועשרת אלפים,
טוב בעיני הקב״ה שמכר אחשורוש עמו בלא הון. ולא רבה במחירהם
ב ז״ל. ועשרת אלפים ככר כסף הוא חסר וכן הוא ועשרת אלפים אלפי
כמו והכבודה עודד הנביא עכ״ל. אמנם מדברי רז״ל משמע דדווקא
ת אלפים איתא בגמרא (מגילה פ״ק) ועשרת אלפים וגו׳. אמר ריש
לוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על
פיכך הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנן (שקלים פ״ק) באחד באדר
ם על השקלים ובאחור והיינו דתנן כדי שיקדמו שקלי ישראל באחד באדר
המן שהיה בינן ובמדרש רבתי (פרשת ו׳) אמר ליה השתא לית אנא
ייכיהון כי נפקו ממצרים הוו להו שית מאה אלפין גברא, ועל כל חד
נא לך מאה שקלים. ובשערי בינה להר״ר אליעזר מגרמיזה ז״ל כתוב.
אתם ממצרים היו ת״ר אלף, אתן מנה בשביל כל אחד ואחד ס׳ מנה
ר ועשרת אלפים הוא רבוא. נמצא רבוא פעמים ששים הוא ששים
זו הוא מנה. ובספר החזקוני (פרשה כי תשא) כתב וז״ל ושכום כלם
רבוא ככר כסף כיצד רוב בני אדם אינם חיים אלא ע׳ שנה לא מהם
לפיטור כדכתיב מבן עשרים שנה וכו׳ ישארו להם חמשים שנה שבכל
אחד מישראל נותן בהם מנה של חצי למחצית השקל של קדש בכל שנה
ושנה

מדרש מגלת אסתר

ושנה, הרי ששים איש נותנים בחייהם ששים מנה שהם ככר, והם היו ש
רבוא הרי כלם נותנים ששים ככר, ולפי' אמר המן ועשרת אלפי' ככר
וגו', אמר כדי שקלי לבטל שקליהם, ואני אתן כנגד ששים רבוא שבהם לע
בהם כרצוני עכ"ל, ואני מצאתי כתוב דבר זה באופן יותר מכוון. וז"ל המן
כי בצאתם ממצרים היו ת"ר אלף והם עולים לששים רבוא. ובערכים כתוב (ויק
כ"ז ג') והיה ערכך הזכר חמשים שקלים כסף והככר הוא ס' מנה ושל
היה כפול הרי בככר ק"ך מנה, והמנה הוא כ"ה שקלים נמצא ערך הא
ב' מנה ונמצא כל ככר מככר הקדש עולה ס' איש כי ב' פעמים ס' עולה
ותדע כי ב"י אלף ככר משל קדש יש ערך ששים רבוא איש ע"כ. וכיוצא בזה
ירושלמי של המגלה, נמצא כלם שוים לטובה. כי היו עשרת אלפים לא פ
ולא יותר. והנראה מדברי רבותינו ז"ל כי זדון לבו הביאו לחשוב מחשבות ל
שקלי בני ישראל כאשר השיא לבלעם לבטל ז' מזבחות אשר בנו משה ו
עילם ועריו כדאיתא במדרש ר' תנחומא בנה לי בזה ז' מזבחות כנגד ז' מזב
שבנו ז' צדיקים מאדם ועד משה ונתקבלו וכו'. וכן כוונת הצורר הזה
שקדם ומדברי ספר החזקוני (פרשה כי תשא) אמר כדי הם שקלי לבטל שקלי
ובילקוט (סימן תתרכ"ו) נמצא זה באורך ומשם נלמד דברים רבים בענין
איתא התם. ועשרי' אלפים וגו' אמר ליה אם רצונך כסף מן הכרוטאות שבביתי
מביא ושוקל ע"י האומנים. והם טובעים המטבע על שמך להביא אל גנזי ה
אמר לו הואיל ואתה רוצה לקחת ממני אותם יהודים שמשכימים ואומרים ה'
אני מוכרן לך שהם פקדון בידי ומתיירא אני שמא יעשה לי כשם שעשה לכ
ולעוג ולשלשים ואחד מלכים ולסיסרא ולסנחריב. זכור אני מה
לנבוכדנצר שהחריב את ביתו שנתחתן עם כל בהמה וחיה וכן לבלשאצר ועל
הוא אומר (איוב י"ב כ"ג) משגיא לגוים ויאבדם אף אני קשה לי אמר לו
לאחשורוש כל אותם הימים כשהיה בית המקדש קיים והיה הב"ה רצוי להם
ומביאים שקליהם אבל עכשיו הוא כעוס עליהם ואני קוצב לך חשבון ס'
בקע לגלגולת שהוא עשרת אלפים ככר כסף. אמר לו פקדון הם בידי ו
מוכרן לך, אמר לו ובשביל כבודך נפיל גורלות אם יפלו הם בידך וה
בידי אני מוכרן לך ואם יעלו העם בידי והכסף בידך הריני מוכרן לך,
הקדם לוותת, ואל עמי ידו גורל, ועל עונותיו של המן נפל העם
והלך המן על הכסף צרה גדולה, ראה המלך שהרע לו על הכסף, אמר ל
הכסף רע לך הכסף נתון לך. הנה המאמר הזה יכלול דברים גדולים ב
בקשה זו. ולאמונה נדע כי דבר ויבקש המן הוא מאחשורוש וממני יבקשם
לא ממנו כי לא אמר על מחשבת לבו רק בקשה בפה כי היה הויכוח רב
לבין אחשורוש וכמו שעוד יבא בפסוקים הבאים בסמוך בסייעתא דשמיא,
שקדם בפסוקים ההולכים לפנינו כי גם אם הוא שונא להם וכמו שיבא
עבר לפנינו כמו כן בכל זאת הנו ירא וחרד מהרע להם וכמו שבא בספר היל
(סימן תתרכ"ו) בפסוק בלילה ההוא. אמר ר' שמעון בשעה שאמר המן לאחש

לאבד

בד את ישראל אמר לו אין אנו יכולים שאין אלהיהן עוזבם כל עקר והיה מעריה אחשורוש יומי׳ ולילות המונה הלא הצורר אין פחד אלהים לנגד עיניו כי ירם כחש ולא ירא אלהים, יצא לפעוני זה, ולכן חשב מיאון וסירוב לך היותו חמדן ולהרבות במחירם הוא עושה ועל כן אמר אם רצונך כסף הגרוטאות שבביתי אני מביא וכו׳, כי אין כסף נחשב בעיניו למאומה כי עשיר פלג היה וכהא דאמור רבנן במדרש רבתי (פרשה ו׳) בפסוק אחר הדברים אלה. ר׳ פנחס אמר שני עשירים עמדו בעולם א׳ לישראל, וא׳ לאומות העולם, לא עמד להם ממונם אלא לרעתם, קרח בישראל שמלא אוצרות של כסף וזהב מטמון יוסף. והמן באומות העולם לקח אוצרות מלכי יהודה, וכיון שראה המלך עושרו ואת עשרת בניו לפניו שרים עמד וגדלו ורוממו. וכדומה במדרש ה בשיני רבה (פרשה כ״ב) וכן במדרש תנחומא (פרשת ראשי המטות) הרי את פושעים נמנה ברוב עושרו ולכן אמר כי יש לאל ידו להביא מביתו עשרת אלפים ככרי כסף מבלי שיקח מכלי יקר אשר לו רק מהדברים הפחותים והם גרוטאות וכהא דת״ר בגמרא (מנחות פ״ג) מנורה היתה באה מן העשת מן הזב. עשאה מן הגרוטאות פסולה, ופי׳ עשת חתיכה גדולה של ברזל ופי׳ גרוטאות מקורות שבורים ושברי ברזל אשר יתאספו ויתקבלו, כן פי׳ בערוך. אמר שממקורות שבורים ודברים פחותים הוא מביא עשרת אלפים ככרי כסף ד הודיענו ביאור על ידי עושי המלאכה. הוא מה שאמר אני מביא ושוקל על ידי האומנים והם טובעים המטבע על שמך להביא אל גנזי המלך, וכן תרגום ירושלמי וכספא יהא מתיהיב על ידא דעבדי מטבעא לאעלא לבי גנזא מלכא. ואפשר שאמר לעשותם מטבע בענין כבר קדם שדעתו שיהיו שקלים אלה כנגד שקלי בני ישראל ואחר שהשקלים ההם דינם להיות ממטבע רצה לעשות גם כמו כן מטבע. ומ״ש הואיל ואתה רוצה לקחתם ממני וכו׳, ביאורו שאתה מוקע עצמך על הדבר לא בצדק ולא במשפט רק שאתה רוצה רצון בלבד ועוד שאתה מכיר ערכם שמשכימים ואומרים ה׳ אחד ואף גם זאת כוונתך לאבדם א פשעם ולא חטאתם איני מוכרן לך שהם פקדון בידי וכו׳. האומנם מאין מדו ז״ש אותם היהודים שמשכימים ואומרים ה׳ אחד, אפשר שהוא ע״ד הא האמרינן בגמרא (סנהדרין פ״י) א״ר אלעזר מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו בקש לומר לא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר מה טובו אהליך יעקב וכו׳. וכן דבר אחשורוש כי מדברי המן נלמד מה שאמר אחשורוש, כי מאמר אחד הוא מיותר וכמו שקדם בתחלת הפסוק כי אחרי שאמר ישנו עם שמורי׳ על היחיד למה עוד אחד אלא שביאורו אותו שאמרת עליהם שהם אומרים ה׳ אחד, ועניינו ע״ד שקדם ממאמרם בגמרא (מגילה פ״ק) ישנו מן המצות, וכאילו אמר ישנים הם ממה שהיה אומר שהיו אומרים ה׳ אחד, ואמר כי הם פקדון בידו ואינו רשאי לשלוח יד בפקדון כי מתיירא אני פן יקרני עון בדבר כמו שקרה לקדמונים אז הבז איש רשע המן הרע הזה, כי זה היה בזמן שבית המקדש קיים אשר אז הב״ה רצוי להם והיו מביאים שקליהם אשר

ומהם

מדרש מגלת אסתר

ומהם יובאו תמידים ומוספין וכל קרבנות צבור ונסכיהם, וקטורת ולחם
והעומר ופרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון זהורית שקושרים בראשו
אחרים באופן שרב טוב לבית ישראל בא משקלים הללו ולכן הוא ראוי
אז. מה שאין כן עתה. ולבטל הכתן עד עתה הנני שוקל לך שכום שק
כמו שקדם, האמנה בענין אחשורוש שוקל להם מהמן כמו שנאמר. גם כי
וחזר ואמר פקדון הם בידי ואיני מוכן לך שנאה קדומה קלקלה השורה
ואמר ובשביל כבודך הפיל גורלות ועוד למדנו ממאמר זה כי ב' פעמים ה
גורלות אל עם ה' אלה לאהובה המן בפני עצמו בינו לבינו וזהו הפיל פור
הגורל לפני המן לפניו ולא לפני אחרים. ושנייה לפניו ולפני אחשורוש,
ביאור נפלא באו' לפני המן עם שכבר קדם לנו ביאור אחר נפלא בנ
שניהם כאחד טובים. עוד למדנו שמיאון אחשורוש בכסף איננו ותרנות
היותו בוזה כסף לא מאהבת המן ולא משנאת ישראל רק שראה רוע פנים
על דבר כסף ולכן מיאן בו, ומזה נטעום לוף דבש אמרי נועם של א
במ"ש כי אין הכל שוה בנזק המלך ובמקומו יתבאר בס"ד. ומכל זה עולה
דבר עשרת אלפים ככר כסף. כי לא היה ע"ד הפלגה, אך בדקדוק ולתכ
גדול כמו שנאמר, ועוד אני אומר ע"ד הפשט כי דבר עשרת אלפים הוא
ממון בני ישראל אחרי שקדם לנו שתיבת לאבדם הוא על הממון אמר
מבטיח להביא ממונם עשרת אלפים ככרי כסף שאם פיתחו פיתחו לו
הותירו הותירו למלך וזה יבא לידי עושי מלאכת מטבע המלך כמו שקדם יען
מלכי פרס להטביע במטבע שם המלך וזמנו ובהיות הדבר כן יזכר הענין
בהתמדת המטבע ומה גם בהיות המטבע מובא אל גנזי המלך כי יעמוד ימי' רבים

ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן בן המדתא האגגי צרר היהוד

ויסר המלך את טבעתו וגומ'. במדרש רבתי דאחשורוש (פרשה ו') רב
אמרין אחשורוש שונא את ישראל יותר מהמן הרשע, ונהגו של עו
דרכו של לוקח ליתן ערבון למוכר, ברם הכא המוכר נתן ערבון ללוקח. הה
ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן. הם ז"ל ראו ברוח בינתם ענין
המלך ללא צורך, ודי והותר ויתן המלך את טבעתו להמן, ואחשוב כי על
כתב רש"י ז"ל ויסר המלך את טבעתו הוא מתן כל דבר גדול שישאלו מ
המלך להיות מי שהטבעת בידו שליט בכל דבר המלך ע"כ. להורות כי אין כת
הטבעת מכוון לדבר פרטי זה אבל להיות מי שהטבעת בידו שליט בכל דבר המ
וכאלו המלך מכיר היכולת אשר יורה עליו הטבעת ממנו ונותנו לזה, ורז"ל אמ
שהשנאה קלקלה השורה וגם כי דרכו של עולם לוקח נותן ערבון, אחשו
בעולם שנאתו נתן ערבון שלא יחזור בו, ואף גם זאת דברי רש"י ז"ל דברי
צדיקים כי הסיר ממשלתו ממנו ויתנה להמן ביען הכיר בו היותו צורר היהודי
מלידה ומבטן ומהריון וזה טעם להמן בן המדתא האגגי צורר היהודי' מה של
כאומר עד הנה בכל המקומות אשר נזכר שמו, כי כוונתו למלאת נפשו ביהודי

רק

יה ירא כמו שנכפל למעלה וישנה לקראת המן כענין האמור למעלה וקיים בישראל אל תהי ידי בו ותהי בו יד פלשתים :

מר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך :

מר המלך להמן וגומ' כבר קדם גודל שנאת אחשורוש לעם זו ופחדו מאלהיהן ולכן שמח לקראת המן הרע הזה ושמח בדבריו, ולהורות חזר ואמר ויאמר המלך להמן גם כי עמו היה מדבר ולא נזכר הפסק דבר רק זה לשון חבה, הכסף נתון לך, במאמר הילקוט (סימן תתרכ"ח) קדם בפסוק ויאמר המן למלך אחשורוש כתוב לאמר כי ראה פניו רעים בר הכסף ולכן אמר לו הכסף נתון לך, והטיבו אשר דברו כי הכוונה הכסף אלו כאילו התקבלתי ובא אל גנזי ואני נותנו לך, ובמדרש לקח טוב כתוב מר לו הכסף נתון לך איני מבקש לא משכרך ולא מהפסדך הורה על כל מור למעלה כי הוא שמח ודואג על הדבר ועוד סיים בה במדרש לקח טוב הקדם אומרת לו הכסף בחשבון העץ נתון לך. באופן שדברי' הללו הטעמא ור יחדיו אמרום ודברי העם לעשות כטוב בעיניך אומ' אני פה הורסה על ה ועל ההרג הבלתי נזכרים. כי מה שבלבו על ישראל הוא יודע מה שבלב עליהן ולכן אמר לו מפני מה אתה בוש לישאל אות כנפשך ונפשי הרחב ועשה בהם כטוב בעיניך לא איבוד ממון בלבד אשר הוא חוץ מגופם רק לעשות בו ממש כטוב בעיניך :

ראו ספרי המלך בחדש הראשון בשלשה עשר יום בו ויכתב ככל אשר צוה המן אל אחשדרפני המלך ואל הפחות אשר על נה ומדינה ואל שרי עם ועם מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו בשם המלך אחשורוש נכתב ונחתם בטבעת המלך :

ראו ספרי המלך וגו'. ספר עולם חרילות והשתדלות הלל להקים מזימות לבבו כי באותו היום הכתיב והחתים והכריז פתגם הרעה פן ינחם ך על רעתו וכמו שיבא בדבר גלוי לכל העמים וממה שהקדמנו מדברו של ך וימכה אשר בינו ובין המלך וחכמי גוים כלם טעם לאום אל הניחום. לות כמה פחדת הרשע הזה ומזכות תולה ככתב פסוק זה כי שנים עשר יומים ומי' מהחדש יש לפחד מזכות י"ב נשיאים בחנוכת המזבח ויום י"ד מקרבן פסח ומיהר בי"ג יום לחדש כי אין מליל. ומתוך דברי רז"ל מתבררים דברי הרמ"ע ו ב' מיני כתבים. כתב גדול מודיע קצת האיבה והשנאה הקדומה, וכתב מודיע הגזרה הרעה וזהו פתשגן כתב הדת גלוי לכל העמים אשר אין צורך דיע לעמי' טעמו של דבר רק אל השרים האחשדרפנים והפחות וזהו ויכתב אשר צוה המן כי המן הרע צוה לכתוב האמרים המרים ההם לעורר הלבבות השנאה וזה הדבר אשר קבלו רז"ל שנכתב במין הראשון מהספרים כפי מה תוב בילקוט (סימן תתרכ"ח) ויקראו ספרי המלך בלא להם. עם בזוי יש

ביניכו

מדרש מגלת אסתר

ביניכו דומים למשוגעים המלים ברשותנו ואומרים אבדי גוים מארצו,
כקונה בגוים וכפויי טובה הם, פרעה קבלם בסבר פנים יפות והכנס בשני
והוציאו עגלה כלכה כזבחה לה' ואנו החזרים השאילום כלי כסף וזהב ו
ובגדים ונטעו כל אחד ואחד מהם חמשים חמורים ולא חזרו, ורדפו אחריה
ממונם והיה להם נביא אחד ומשה בן עמרם שמו נטל מקלו ולחש עלי
בים ויבש, ואיני יודע במה יבשו והעביר בתוכו, ככנס פרעה אחריהם
הוא וכל חילו, עמלק זקני כתיב ויבא עמלק ומיכן בא ובלעם, אמר ל
זכות אבות אם אין אתה יכול להם אין כל בריה יכולה להם. ומה עש
אותו משה היה לו תלמיד אחד יהושע בן נון שמו אכזרי בלא רחמים, אי
אם בכשפים בא עליהם, ומה עשה משה נטל אבן וישב עליי איני יודע
לוחש עד שנפלו עמלקים לפניו, באו לארץ סיחון ועוג גבורי עולם, ואי
במה הרגום, וכן למלכי מדין וכן לשלשים ואחד מלכים. וכן לסיסרא וכ
ושוב היה להם מלך אחד ושמו דוד, והיה מכלה לכל הממלכות ואיש וא
יחיה דוד, עמד בנו ובנה להם בית אחד והיו נכנסים בו, ואיני יודע
עושים ויוצאים והורגים כל הבאי' עליהם למלחמה, ומתוך טובה יתירה
נהם לא חשבו כל אומה ביניהם, עד שבא נבוכד נצר והרג מהם והשליך ב
והביאום ביניכו ולא הועילו כשפיהם ואעפ"כ לא שנו מעשיהם המ
ומשחקים עלינו ועל יראתנו, ואנו תעובין ביניהם ואינם מתחתנים בנו,
שאין אנו יכולין לספר, והפלנו גורל להשמידם בי"ג לחדש אדר. וכשיצאו
האגרות השמידו והשחיתו ולא תשארו פלטה ע"כ בילקוט. ובתרגום י
של אחשורוש נוסח כתב אחר. וזהו מה שמתורגם שם ממני המלך אח
לכל העמים והאומות והלשונות השוכנים בכל הארץ, שלומכם ירבה, מודי
לכם שאדם אחד בא אלינו לא ממקומנו ולא ממחוזנו הוא ונוסף בנו ולא
על שוכנו. חקרנו בו המן שמו בן אגג המלך. בן עמלק הגדול בן רעוא בן
בכור עמו בן גדולים ובעל נכסי'. ושאל ממני שאלה קטנה וקלה, והגיד
היהודי' ועל מעשיה' ועל נימוסיהם הבלתי טובי' ואמר לי כשיצאו מ
שנים רבוא היו אנשיה', ואני אתן לך שנים רבוא מנים של כסף, מנה
איש ואיש ועם זו מכרתי לו להרוג, עתה אני המלך אחשורוש הרבה אני
ודעתי מיושבת עלי והכסף לקחתי ממנו והעם מכרתי לו להריגה. עתה
ושתו ושמחו כמו שאני אוכל ושותה ושמח, ותופש הקשת יתפוש קשתו, ו
בחרב יאחוז חרבו לאו ושלטו בהם בי"ד ובט"ו לחדש אדר שנקרא כן ב
ולא תחוסו על מלכיה' ולא על שלטוניה' ולא על גדוליה' ולא על קטניהם
אותם הרוגו. וממוניה' בזו כל אחד ואחד לעצמו, כי ממני המלך אח
אני אומר לכל עם אומה ולשון בכל מקום ומקום בכל מדינה ומדינה בכל מ
ומשפחה ובכל עיר ועיר שימצא שם עבד יהודי או אמה יהודיי' יהרגו גדו
על שערי המדינה ההיא, יען לא קבלו מלות המלך שאני אחשורוש חפץ
ימצא יהודי על פני ארץ מלכותי ע"כ, ודבריי הללו כמו כן כמצאתי בתרגו

בפסוק

בפסוק זה, והדברים כנז׳ כי הכתב הראשון אשר הוא תפארת ישראל והוראת גבורתם כמו שעשו לכל המלכי׳ לא יודע לכלל העם פן ירך לבבם ורגזו וחלו מהם אחרי שהוא מורה בכל דבר ודבר שאינו יודע כמה כח עם זו גדול, ועתה מי ידענו מי יודיענו. ודי להודיע הכתב הזה לשרים ולגדולי׳ אשר לבבם כלב הארי, והכתב הזה השני המקלר בכל העניינים ההם רק שהמלך מכר אותם ומפקיר ומזומנם לכל הבא לעשות בהם נקמה, זה יהיה גלוי לכל העמי׳, אמנם מה שכתב י״ד וט״ו איני יודע לו טעם גם אם יהיה י״ג י״ד איני יודע טעם לשני ימים ואם ככה הוא כדין שאלה אסתר ינתן גם מחר ליהודים, ושם יתברר זה בס״ד:

ונשלוח ספרים ביד הרצים אל כל מדינות המלך להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבוז:

ונשלוח ספרי׳. זרות התיבה הזאת כפי הדקדוק מורה כי כנים דברי הה״ר יוסף גאקון ז״ל כי היתה הלואה לשלוח ספרי׳ אל המדינו׳ הראשונות לראשי הממלכה ושהשרים אשר שם הם ישלחו ספרי׳ אל כל מדינה אשר בפלך ההוא. וכפי רשעת הרשע הזה לבי אומר לי ששלח רץ לקראת רץ וספרי׳ אחר ספרים כי אם יקרה עת ופגע לאחד ומהם יגיע אחר תחתיו ותיבת ונשלוח בחבורתיה מורות על התמדת הפעולה כשאול כשאל כדמה כדמה, ודבר להשמיד להרוג ולאבד ביארנו למעלה על משפטו בפסוק ישנו עם אחד יעויין שם. ולהלהיב העמי׳ למהר שלל כתב ושללם לבוז, אחינו בני ישראל שמעו אהבת ה׳ אותנו גם בעת חרון אפו עלינו כי בפסוק המר הזה נכתבו כל אותיות האלף בי״ת הפשוטות והכפולות. והוא א׳ מכ״ב פסוקים אשר נרמזו בו כל האותיות כמובא במסרה ובספר יחזקאל תמלאכו סימן כ״ח, וכל זה להורות כי אותיות התורה עומדות להגין בעדנו, וביען בעת ההיא נמלאו מעם בני ישראל פושעים ומורדים בדבר זנות יין ותירוש בסעודות אחשורוש כמובא למעלה על כן נגרעה אות לד״ק פשוטה ובמעט עיון יושג, ואין ספק כי זה הוא המובא במדרש רבתי דאחשורוש (פרשת י׳) מיד אמר הב״ה לשטן הבא לי מגלה ואכתוב עליה כליה, באותה שעה הלך השטן הביא לו מגלה וכתב עליה, מיד יצתה התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הב״ה וכו׳, בפסוק ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, המלאכו, ושוב מצאתי בשערי בינה להה״ר אליעזר מגרמיסא ז״לה״ה שכתב. אמרה אסתר, המן הרשע אמר ישנו עם אחד וגו׳. ישנים מן המצות לכך יש כל האלף בי״ת בפסוק ונשלוח ספרי׳ לומר עברו על כל ואנכי יראתי ושלחתי למרדכי לדעת מה זה ועל מה זה שמא עברו על התורה שנאמר מזה ומזה הם כתובים, צויתי לצום ג׳ ימים כנגד נושא עון ופשע וחטאה. וגרמת מבתה וקיימתי אני מרדכי כל התורה ראויה אני ליכתב עכ״ל, בפסוק ותכתב אסתר וגו׳, ומני ומניה יתקלס עילאה:

פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים להיות עתידים

מדרש מגלת אסתר

עתידים ליום הזה :

פתשגן הכתב. באור הראב"ע נוסח הכתב ויותר נכון באור רש"י שהוא ספור כאילו אמר, הכוונה הכוללת מהכתב ההוא שינתן דת למגר שישמיעו ויכריזו בכל מדינה ומדינה שלא יראה דבר נעשה במטמונות או בזיוף רק נעשה בפרהסיא גלוי לכל העמי' כענין כתבוה בשוקא ותמוה בברא כי אחרי שמלך חפץ בדבר אין מוחה וזה אני כותב כמוסף אחרי דברי רז"ל דברי צדיקי' שלא כדברי המפרשים האחרונים, והה"ר נחום בר יעקב ז"ל. פי' למה גלה הדבר תכף, והלא הזמן הוא לאדר הבא. אלא שפחד שמא יחזור בו המלך ולכן צוה לפרס' הדבר תכף כדי שיתביישו לחזור בו, וכן הוא כפי מה שהקדמנו מדברי רז"ל כי בקושי רב ובהפצר גדול נכנס בדבר כי ירא את העם ואת אלהיו כמו שקדם, ובקל יחזור בו, ולכן התחכם לפרס' הדבר כי אחרי שנגלה ונתפרס' בושת ופגם גדול לחזור בו, ובמדרש רבתי (פרשת י') א"ר לוי אומות העול' נבואתן סתומה ואינם יודעים אם ליהרג אם להרוג אבל ישראל נבואתן מפורשת להיות היהודי' עתידים ליום הזה להנקם מאויביה' ע"כ, וטעמו של דבר כי לא ענה מלבו, ואין כוונתו להשחית רק לייסר כאשר ייסר איש את בנו ומתחלה משים עינו עליה' לטובה כדי שישובו וירחמם ולכן לא יפסוק עליהם את הדין רק ישאר מעויין שבו וירפא להם ולא יהיו קשים כאנשי המבול וכתיב ויהי הגשם בתחלה היו גשמי ברכה אם יחזרו בהם וכיון שלא חזרו ויהי המבול :

הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה :

הרצים גם דבר זה בעיני מהערמות הרשע שיצאו הרצי' טרם תעביר הרנה במחנה העברים וכן לא יעשה כשורת דרכן של בני אדם רק להשמי' לקרובים תחלה ואחר כך לרחוקים והטעם מפחדת הניחום והחזרה בו כדברי הר' נחום בר יעקב ז"ל בפסוק הקודם ומהטעם הנז' שם כדברינו, ואומרו בדבר המלך מכזיב דברי האומר שלא ידע המלך בדבר, ומי שדחקו עצמם לפרש במה שאמר בשם המלך, או שזה היה בשם המלך ואופן הגזרה, או על מי לא היה בידיעת המלך דחקו עצמם בחנם וצריכי' כפרה כמו שקדם למעלה בפרשת גדולת הנס. ואמתת הדבר שיצא דבר מלכות ומלפניו על הרצים שימהרו ללכת כי המקומות רחוקים ולא ישיגו לכלם כדי שיעשה הדבר ביום ההוא מה שלא יהיה אם לא ימהרו וישיבו בלכתם, ואו' והדת נתנה בשושן והמלך והמן ישבו לשתות באמרו המפרשים שהיה זה מהצורך כדי שלא יכנסו סניגורים וממליצי טובה על היהודים ישב עם המלך לאכול ולשתות כי תיבת לשתות כוללת האכילה והשתיה ואין מדרך המלכו' להכנס לפני המלך בעת היותו מסב לאכול, גם מחמת הנגונים הנהוגים בעת ההיא לא ישמע אם קול צעקה בעיר גם כי יקראו בקול גדול. ושבת שלא נמצאו הניגונים בסעודה הגדולה במקומו כתבתי

דבר

בר' דבור על אופניו אבל רבותינו הקדושים ז"ל מאנו להאמין היות הדבר
זה פעל בחורי' והרשעי' הללו אבל השגחיי והמשגיח האמיתי יתברך שמו,
ומרו במדרש רבתי (פרשת ו') א"ר חנינא מאן דאמר רחמנא וותרן הוא
ותרון מעוהי אבל מאריך רוחיה וגבי דיליה. אמר הקב"ה לשבטים, אתם מכרתם
ת אחיכם מתוך מאכל ומשתה. אף אני אעשה כן לכם, הה"ד והמלך והמן
שבו לשתות ע"כ, הנה מבואר כי גם זאת מאת ה' צבאות יצאה הפליא עצה
גדיל תושי' להפרע מהשבטים על אשר מכרו את אחיהם מתוך מאכל ומשתה
שעים הללו כגרזן ביד החוצב בו ומיבור ביד מניפו. ומזה כל לבב אנוש יתר
י לא לבד העברה היא שמורה לעת תמוט רגל העובר כי גם מכשיריה וסעיפיה
אשר היה דבר האכילה אחר המכירה בא לידי חשבון, הגם כי דבר גדול דבר
נביא (ירמיה י"א ט"ו) כי רעתכי אז תעלוזי, ובהיותם אוכלים בעת הרעה
היא אחרי שהשליכו אותו הבורה ואין חולה מהם על הדבר הרע אשר עשו
דרבה עמדו במרדי' וישבו לאכול ולשתות וכמו שתראה ממה שקדם אלינו
פסוק ויאמר ממוכן ירצה היותם עליזים ששים ושמחו על מה שעשו ולכן שמורה
יא להם בשושן הבירה שיאכלו וישתו וישמחו המוכר והקונה, ואומרו והעיר
שושן נבוכה השבו המפרשי' בתיבת נבוכה שביאורה ספק והעלם בבירת אחד
שני החלקים הסותרי' או משני הדעות או המחלוקות ואם הייתי מוצא סמך
לדברי רז"ל לפירוש הזה הייתי מפרש כי המבוכה היא רבה בראותי מלך עושה
ר כזה באכזריות ושטף רב ובחמה רבה להשמיד להרוג ולאבד עם עולם
ב מנער ועד זקן טף ונשים מה שלא נעשה ולא נשמע מיום ברוא ה' אדם
הארץ עם שלא נשמע עליהם דבר יתחייבו בזה, גם היות הדבר הזה ביום
זד מיוחד בכל המלכות מגדיל האכזריות מה לו שיהיה ביום אחד או בימי'
ים אלא שזה מורה על חרון אף ופתאומיות גדול מבלי מתון ועצה, גם
אותם המלכה אהובה אל המלך בתכלית. הגם כי לא ידעו אשר היא יהודית
עי' הם כי מרדכי הוא האומן והמלך אהבו על הדבר ועל ידה שם לו המלך
קא בשער המלך וכמו שקדם מדברי רז"ל ופסוק לוח ומרדכי יושב בשער
מלך ומרדכי הציל את המלך ממות בדבר בגתנא ותרש ואסתר הגידה למלך
ם מרדכי כפי פשוטן של מקראות. עם שהמתרגם לא בחר בזה כמו שכתבנו
ה איך ולמה . ועתה גם מרדכי וכל זרעו בכלל מטים להרג וכל זה יורה
באף וחמה נעשה הדבר הזה. ומצד אחד הם רואים המלך והמן יושבים
תות כששי' ושמחים על הנעשה ולכן נבוכים הם לדעת אי זה צד מאלו יגבר
וכים הם באמת, זה הייתי מפרש אם הייתי בוחר בדרכי המפרשי' אבל חלילה
מחטא בעבור על דברי חכמים ולא על חנם א' מדבריה' ז"ל והם ביארו בגמ'
גילה פ"ק) תיבת נבוכה לשון יגון ואנחה, ופשר דבר כי עדי עתה לא נשמע
אכל ושתה המן עם המלך ביחוד אשר הוא כבוד גדול מה שלא יתעלס ועתה
בו לשתות המלך והמן כשני חברים שוים לכן יאנח עם, איתא התם רבא
מה לה פתחא להאי פרשתא מהכא (משלי כ"ט ב') ברבות צדיקים ישמח עם

זה

מדרש מגלת אסתר

זה מרדכי ואסתר דכתיב והעיר שושן צהלה ושמחה, ובמשול רשע יאנח ע
זה המן, דכתיב והעיר שושן נבוכה ע״כ, וכבר הקדמנו ביאור דבריו במ
בהקדמות המגלה בביאור הפתיחות, הנה ביארו תיבת נבוכה הפך צהלה ושמ
והלשון מלשון בכי ואנחה. ועוד במדרש רבתי (פרשת ו׳) היה אחד מישראל
לשוק ומבקש ליקח ליטרא בשר או אגודת ירק היה הפרסי חונקו ואומ
למחר אני הורגך ומבזבז את ממונך, הה״ד והעיר שושן נבוכה ע״כ, ועוד ביא
(סימן תתרכ״ו) הפיל הב״ה בכיה וערבוביא בתוך שושן אשה הולכת לש
פירות נופלת מן הגג ומתה, אדם הולך לשאוב מים מן הבור נופל בו ומת
והעיר שושן נבוכה ע״כ. הנה שאין המבוכה השתומעו׳ המחשב׳ לברור ולא
רק בלבול מחמת המאורעים אם מחמת היהודיי׳ שאמללי׳ הרודים בהם שונ
אם מחמת הנופלים מן הגג אל הארץ או בבור תחתיות יהודים או ערלים
הדבר צריך הכרע אם היה דבר גג ובור ביהודים מחמת איבות מות אם מהעי
השמחים ברעתם, והכך המעיין רואה בעיניך מה שביארו תיבת נבוכה
בכיה ממ״ש הפיל הב״ה בכיה וערבוביא בתוך שושן וטוב מכל זה וכולל כ
דברי המתרגם. וכה אמר וקרתא שושן מתערבלא בחדות עממין נוכראין
בכיתא דעמא בית ישראל, הנה ביאר דבר המבוכה כי היו עמי הארצות
ושמחים לאידם ורעתם של ישראל בתרועה בשמחה להריס קול. ועם בני י
בוכים בכי גדול, ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם
מבוכה רבה להכיר ולהבחין בין קול ענות ובין קול השמחה, ובזה נתבאר ה
על אמתתו, ומה שהביאם לפרש זה כפי מה שאחשוב הלא הוא סדר ה
שאם ביאורו כדברי המפרשים ז״ל היה לו לומר הרצים והדת, והעיר שושן נ
ואחרי כן והמלך והמן ישבו לשתות בינן והעיר שושן נבוכה הוא מעין ה
בתחלה ודבר והמלך והמן ישבו לשתות אינו גורם בעלם המבוכה, אבל
סיפור אחר אינכו עלמיי בדבר אבל מקריי שקרה כך, האמנה בביאורם
הכל על נכון :

ובמדרש רבתי (פרשת ו׳) ז״ל בשעה שנחתמו אותן האגרות, והנ
ביד המן ויצא במה הוא וכל בני חברתו ופגעו במרדכי
הולך לפניהם, וראה מרדכי ג׳ תינוקות שהיו באים מבית הספר ורץ מ
אחריהם וכשראה המן וכל בני חברתו שהיה מרדכי רץ אחרי התינוקות
אחרי מרדכי לדעת מה ישאל מרדכי מהם, כיון שהגיע אצל התינוקות
לאחד מהם פסוק לי פסוקיך אמר (משלי ג׳ כ״ה) אל תירא מפחד פ
ומשואת רשעים כי תבוא, פתח השני ואמר אני קריתי היום ובזה ה
עמדתי מבית הספר (ישעיה ח׳ י׳) עוצו עצה ותופר וגו׳. פתח הג׳
(שם מ״ו ד׳) ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני
אני אסבול ואמלט, כיון ששמע מרדכי כך שחק והיה שמח שמחה גדולה
ליה המן מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו, אמר על ב
טובות שבשרוני שלא אפחד מהעצה הרעה שיעצת עלינו ע״כ, וביאור דב
יען

ן מרדכי דואג ומיצר בבא הרעה הזאת פתאום בזמן היות מזל ישראל למטה
ני הכרחה ואסתר עולה למלכות ומרדכי בשער המלך שהושם לו קתדרא
ה כמו שקדם ועל ידי שניהם המלך כליל מהוות אשר איך ולמה יחרוש
יהם המלך רעה כזאת והם יושבים לבטח עמו, ועוד שנית רע בעיניו בראות
בר הנה נעשה בעצה רבה אם בהחטיא עם בני ישראל בדבר המשתה
מו שקדם, אם בהפלת גורלות וגדולה ומכנס בהיות בני ישראל מלוכלכים
טעה הכלם ובחטא הסעודה וכמו שנכפל למעלה על כן באו ג' בשורות הללו,
כנגד פחד הפתאומיות אשר לא ידע להזהר נתבשר אל תירא מפחד פתאום
ל אשר בא עם המן בני חברתו ששים ושמחים על הרעה אמר ומשואה
עי הוא המון גוים הבישים שאון רב ובדברי הרד"ק בשרשים שורש שאה.
כנגד דבר העצה אשר היא גדולה מאד אמר השני אני קריתי היום כי אותו
ם קרא מקרא אולי ביומים אחרי' קרא כתובים או שנה משנה. ובזה הפסוק
נדתי מבית הספר לא כתבוני אשר אמר אותו פסוק אשר בפיו כדרך כל
סוק פסוקיך הנאמר בכל מקום, אבל אני בזה הפסוק עמדתי מבית הספר
לו עלה ותופר, והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל כתב בביאור המאמר הזה, וז"ל
זה היו נוהגים אנשי פרובינצ"יא לומר בכל יום בסוף תפלתם ג' אלה
ן אני נוהג, ועל דבר העונות יתחנאים אמר השלישי ועד זקנה אני הוא,
יאמרו על דרך מאמרם ז"ל בשמות רבה פכ"ט, ד"א אני עשיתי לישראל שנא'
וא עשך ויכוננך. ואני אשא, ואשא אתכם על כנפי נשרים אני אסבול בעגל,
ואמלט שנא' ויאמר ה' סלחתי כדבריך ע"כ, הנה כי גם בעת היותם מלוכלכים
עבודת אלילים אל נושא להם וסולח עונם, וכן יעשה בעת הזאת, ועוד יש
פרש זה כמו שפי' רש"י הכתובי' השם בשיטת רבינו גרשון מאור הגולה ז"ל
ישעיה מ"ו א') כרע בל וגו'. אליהיהן של בבל כרעו קרסו לשון שחוק של ע"א
הוא כמי שיש לו חולי מעים ואינו מספיק לישב על מושב בית הכסא עד שהוא
יתר, היו עצביהם לנמי לזרותם של בל ונבו היו לחיה ולבהמה כדמו לחיות
חיה ולבהמה שמזהימי' ומלכלכין עצמם ברעי שלהם נשואותיכם עמוסות משא,
עי שבמעיכם כבדות הם לעמוס כמשא לאדם עיף לפיכך כרעו קרסו יחדיו
קריסה עם הכריעה ולא יוכלו מלט משא להפליט הצואה שבמעיהם כאשר
מואכלי' כהוגן. ומלט לשון הילא' ומקי' בלוע וכן (שם ל"ד ט"ו) שמה קננה
קפוז ותמלט, הוציאה ביצתה, וכן (שם מ"ו ג') והמליטה זכר, העמוסים מני
טן, מאז נולדתם בבית לבן הארמי עמסתי אתכם על זרועותי כי מאז עמדו
עליכם קמים בכל דור ודור ולא כשאר האומות ע"א העומסים ונושאים את
אלהיהם כמו שאמר למעלה אבל אתם עמוסים ונשואים בזרועותי, ועד זקנה.
אשר זקנתם וכלה כחכם שאין לכם זכות, אני הוא ברחמי ובמדת טובי
הושיעכם לעמוס ולשאת ולמלט, לפי שאמר על ע"א שהיא נסבלת וגם משאה
אינה יכולה למלט. אני הסובל אחרים ואת משאי אמלט עכ"ל, ואני אומר כפשט
בהמאכל מעמיד הגוף כן המעשים טובים מעמידי' הנפש וכמאמרם מי שטרח

בערב

מדרש מגלת אסתר

בערב שבת יאכל בשבת. וכשהמאכל איננו טוב נהפך לרעי ואינו זך, כן המעשי' כאשר אינם לשם שמים אין זכים הנפש וכשם כי כשהגוף מלא מאותה זוהמ' יחלה, כן הנפש כאשר לא תתרוקן מאותו ליכלוך איננה בריאה, והע"א איננה יכולה למלט להוציא הזוהמא שמטמאים אותה, לא כן הוא ית' כי הוא מיסר בני אדם ומוציא ומסם הליכלוך כשם שמוציאים אותו מהגוף ע"י הרקה וזהו שיוכל לשאת ולמלט, והוא ענין כפלא בקילור רב, ומזה הבשורה גדולה כי הצרה היא להמלט ולכתוש ולפלוט הטינוף אשר להם אם מהללם אם מהמאכל כמו שקדם, ובזה הוא יתברך יעלה ארוכה להם:

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה.

ומרדכי ידע, המפרשי' אשר בחרו בדרכי' באומרם כי המן גנב לבב המלך ולא הגיד לו היות העם הנדרש היהודי' וכמו שקדם ישמחו בכתוב הזה אשר הוא מורה כי על פנימיות הדבר הבלתי נודע למלך דבר ומרדכי ידע כי פתגם הרעה נודע למלך ומפורסם וכרוזא קרי בחיל ומהו ומרדכי ידע ומי לא ידע רק שביאורו שידע הוא מה שלא ידע המלך. ובאמת הנה שמחי' בלא דבר כי לא יפול מעשה על מחשבת הלב אם הכוונה על שלא ידע המלך כוונת המן והנה גלוי לכל העמים מחשבתו הרעה ולא העליונה אבל פרסומה והכרזה, לכן ביאור הכתו' היא הנאמר על פי רבותינו הקדושי'. כי לא על הדברי' התחתונים וההמוים דבר ואיננו צועק להשמיע למלך קולו כאשר חשבו המפרשי' ולא להשמיע במרום קולו כיון, רצוני לא שיחשוב יצטרך השמעת קול, אבל כיון בכל פרטי דבריו כוונות נוראות ונפלאות, איתא בילקוט (סימן תתרכ"ז) ומרדכי ידע וגו' ידע רפואה לחטא ע"י תשובה ותעניות, ומרדכי ידע וגו' ידע לרפאות את המכה, ידע מאי זה חטא לקו על שאכלו בשולי נכרים. ד"א ומרדכי ידע אמר יודע אני שנגזר עליהן כליה מיום שכרעו לצלמו של נבוכד נצר. הנה ביאור ענין הידיעה שידע שרפואת החטא היא ע"י תשובה ותענית. וגם ידע מאי זה חטא לקו כי גם שנגזרה עליהם כליה מיום שכרעו לצלמו של נבוכד נצר לא לקו עד שהוסיפו על חטא זה פשע האכילה וכמו שביארנו בהקדמת הביאור במאמר ומפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה יעיין עליו ועל כן דקדק במאמרו בדבר האכילה מאי זה חטא לקו ובדבר הצלם מיום שכרעו, וכבר קדם לנו דקדוק זה למעלה. ועוד במדרש רבתי דאחשורוש (פרש' ו') מיד אמר הב"ה לשטן הבא לי מגלה ואכתוב עליה כליה, באותה שעה הלך השטן והביא לו מגלה וכתב עליה, מיד יצאת התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הב"ה וגם מלאכי השרת צעקו לקול בכייתה ואמרו לפניו רבונו של עולם אם ישראל בטלים מן העולם אנו למה אנו צריכים בעולם שנאמר (ישעיה ל"ג ז') הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון, כיון ששמעו חמה ולבנה כך אספו נגהם שנאמר (שם נ' ג') אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם

כותם, באותי שעה רץ אליהו ז"ל בבהלה אצל אבות העולם ואצל משה בן עמרי ואמר להם עד מתי אבות העולם רדומים בשינה ואין אתם משגיחים על הצרה שבניכ' שרויים בה כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרר ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים. אמרו לו מפני מה, אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורוש ובעבור זאת נגזרה עליה' גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם, אמרו לו אברהם יצחק ויעקב אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזרתם אנו מה אנו יכולי' לעשות, חזר אליהו ואמר לו למשה אי רועה נאמן, כמה פעמי' עמדת על הפרץ על ישרא' ובטלת גזרתם לבלתי השחיתם שנאמר (תהלי' ק"ו כ"ג) לולא משה בחירו עמד בפרץ לפניו וגו' מה תעשה על הצרה הזאת כי באו בנים עד משבר וכו' אמר לו משה כלום יש אדם כשר באותו הדור, אמר לו יש ושמו מרדכי אמר לו לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה אמר לו רועה נאמן כבר נכתבה אגרת כליה על ישרא' אמר לו משה אם בטיט היא חתומה תפלתנו נשמעת ואם בדם נחתמת מה שהיה היה, אמר לו רועה נאמן בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו לך והודיע למרדכי מיד הלך למרדכי הה"ד ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי ע"כ, הנה ביאור הכתוב נכון מאד כי ע"י אליהו ז"ל ידע את כל אשר נעשה למעלה כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבי' ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכי' במרר. וכי מרע"ה שם פניו בו שיתפלל הוא מלמטה והוא יתפלל מלמעלה כי כל ההתעוררות עליון צריך התעוררות תחתון כענין (שם פ"ה י"ב) אמת מארץ תצמח וצדק משמי' נשקף. על כן מלא את לבו להתעורר ולהעיר אחרים עמו וכמו שיבא וביען הגיד לו אליהו ששמים לבשו קדרות ושק הושת כסותי' וכי מלאכי השרת צעקו לקול בכיית התורה לכן נחוץ הוא לעשות כהם כיון שידע את כל אשר נעשה ולכן ויקרע מרדכי את בגדיו כנגד אלבישם שמי' קדרות וכנגד ושק אשים כסותם וילבש שק, וסדר להם לישראל סדרי תשובה וכמו שיבא. אמנ' סוף דברי המאמר אם בטיט היא חתומה זר כפי הפשט. ואדוני אבי ז"ל ביאר כי חילוק טיט ודם הוא חילוק דברי רשב"י ותלמידיו אם הגזרה היא על דבר הנאת הגוף אשר הוא טיט ורפש כאומר על שנהנו וכו' תפלתנו נשמעת יען הכוונות והסיגופי' ימרקו זה ואם הגזר' הרעה היא על דבר הוא אשר בנפי' והדם הוא הנפש והוא דבר ע"א מה שהיה היה. ונתבשר כי על דבר עב טיט הוא וניתן לתיקון וגם זה בכלל הידיעה כי ידע היותה חתומה בטיט ולא בדם:

אמר המר משה דעתי קצרה על דברי מורי אבי אבא זלה"ה כי תחלת המאמר הוא, המן הרשע בעלילה גדולה בא על ישראל הה"ד ובמלאת הימים האלה עשה המלך וגו' העמיד להם זונות ועשה להם משתה כו' לא תלכו לאכול בסעודתו וכו', שלא הזמין אתכם כי אם ללמד עליכם קטיגוריא וכו' הלכו לבית המשתה ואכלו וכו', מיד עמד שטן והלשין וכו' אמרו לו מפני מה, אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורוש, הרי כי עונשם

היה

היה על האכילה, ואיך ישאל אם בטיט היה חתומה היא דבר האכילה וכו'. ואם בדם נחתמת הוא דבר ע"ז, והלא דבר הע"ז לא נזכר לא בדברי השטן ולא בדברי אליהו, וי"ל כי עכ"ז שאלה באל' כי אם לא יש בידם רק עון האכילה כדברי השטן תפלתכי נשמעת יען הלוות וכו', ומה גם בדחיית הרב לתלמידיו. עם היות שכתב מר אבא זלה"ה מ"ש לעיל עיין, ואם בדם היא חתומה כי עם היות כי השטן לא הזכירו העון ההוא חזר וניעור עתה עיין בתחלת הביאור. עוד איתא בב"ר (פרשה מ"ד) ויקרע יעקב שמלותיו, ר' פנחס בשם ר' הושעיא אמר שבטים גרמו לאביהם לקרוע, והיכן נפרע להם במצרי' שנאמר (בראשית ל"ז ל"ד) ויקרעו שמלותם, יוסף גרם לשבטים לקרוע, עמד בן בנו ונפרע לו שנאמר (יהושע ז' ו') ויקרע יהושע שמלותיו, בנימין גרם לשבטים לקרוע והיכן נפרע לו בשושן הבירה שנאמר ויקרע מרדכי את בגדיו, וישם שק במתניו א"ר איבו לפי שתפש אבינו יעקב את השק לפיכך אינו זז ממנו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות, ואינו נוהג אלא בבני אדם גדולי'. דוד שנאמר (ד"ה א' כ"א י"ו) ויפול דויד והזקנים מכוסים בשקים על פניהם, אחאב (מלכים א' כ"א כ"ז) וישם שק על בשרו, יהורם (מלכי' ב' ו' ל') וירא העם והנה השק על בשרו, ע"כ. עוד בב"ר (פרשה ס"ז) כשמוע עשו דברי אביו ויצעק צעקה, א"ר חנינא כל מי שהוא אומר הקב"ה ותרן הוא יוותרון מעוהי אלא מאריך אפיה וגבי דיליה זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו דכתיב כשמוע עשו דברי אביו ויצעק וגו' והיכן נפרע לו בשושן הבירה שנאמר ויזעק זעקה גדולה ומרה. הנאמרי' הללו נתבארו למעלה בפסוק ויאמר המן למלך אחשורוש דהיינו בביאור תוקפו ותורפו של נס ביאור נפלא ראוי לשום לב עליו כי בו ליהודים נוראי', והכלל כי ביאור ומרדכי ידע את כל אשר נעשה אינו על דבר המן ואחשורוש אבל על דבר הצדיקי' הקדומי' והוא כי מרדכי הצדיק בראותו קריעת יהושע בגדיו לכפר על היות יוסף אביו סבת קריעת השבטי' בגדיהם ידע בודאי כי גם קריעת השבטי' בגלגול בנימין אביו עדיין היא שמורה לדורות. והה"ר יוסף אשכנזי כתב בגליונותיו וז"ל פי' שנמצא הגביע באמתחתו והיה לו לראות ולחפש קודם שיטעון שמא שמו איזה דבר בתוך אמתחתו שהרי כבר נעשה להם כך תחלה בכסף ע"כ. ונראין דברי ומדברי' שהרי לא נעשה לו אז והשבטי' שנעשה להם לא בקשו והיאך יבקש הוא אלא הדבר הוא שנתגלגל על ידו וכענין מגלגלי' זכות על ידי זכאי, וההפך, ולכן בראותו עת צרה היותם כל השבטי' נמכרים על מכירת יוסף רצה לפרוע החוב ההוא ולכן קרע בגדיו היא מה שלא עשו כן כל בית ישראל כלה אף כי לבשו שק והתפלשו באפר כמוהו יכמו שיבא אף גם זאת לא קרעו בגדיהם כי לא נודע להם הדבר כמו שנודע למרדכי ולכן הוא לבדו קרע וזהו מה שחזר וכתב ויקרע מרדכי ולא הספיק לו מ"ש ומרדכי ידע והיה לו לומר ויקרע בגדיו כי לא הפליג דבר יצטרך לחזור להזכיר שמו אלא שתיבת מרדכי לשון מיעוט הוא מרדכי קרע והאחרי' לא קרעו. ועוד נדבר בזה בסמיך בס"ד, וכמו כן וילבש שק ביעקב ובגדולי' אשר מעולם כמו

שקדם

ים והנה גם הוא אחריכו. וענין ואפר שהתפלש באפר כפי המפרשים,
צרי בינה להה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל כתוב, שק להזכיר זכות יעקב, ואפר
ביר זכות אברה' ע"כ. והדבר נכון עד מאד שנתלבש בזכות יעקב ואברה'
דוך ותלבש אסתר מלכות שלבשתה רוח הקדש וכמו שיבא בס"ד, ולא הזכיר
זק אולי פחד אליו פחד יצחק כי הוא מדת הדין הקשה והעזה ויצא בתוך
ר פשוטו שיצא בתוך העיר להשמיע לרבים צערו, אם כדי שעם בני ישראל
ו וישובו אל ה' ויזעקו ויורידו כנחל דמעה, ואם כדי שישמעו הדברי' לפני
ך אולי יש תקוה. האמנה בתרגו' רבתי רואה אני דברי' כפלאים ראוי לכותב'
; ולעתיקם בלשון הקדש כדי שיבינום הרבי', אמרו שם, וכאשר ראה מרדכי
יק הגזרה שנגזרה ואת האגרת שנחתמה קרע בגדיו מלפניו ומאחריו
ם שק ויתפלש באפר והרים קולו ואמר אי כמה גדולה גזרה זו שנגזרי עלינו
ו המלך והמן לא על חצינו גזר וחצינו הניח לא על שלישתנו ולא על
בעתנו אלא על כל הגפן כלה גזר המלך והמן לעקור ולשרש כנה מן שרשיה,
שר ראו בית ישראל את מרדכי הצדיק הגדול והחשוב עליהם כלם נתקבצו
' עדיו עד שהיה קהל וקבוץ עם רב עד מאד שאין להם מנין, עמד מרדכי
רגליו בתוך הקהל, ויען ויאמר עם בני ישראל עם אהוב ויקר לפני אביכם
מי' הלא ידעתם מה שהיה ולא שמעתם מה שגזר עלינו המלך והמן להשמיד
כי מעל הארץ ולהאביד אותנו מתחת השמי' גזר עלינו. אין לנו מלך שנסמוך
גם לא נביא שיתפלל בעדנו אין לנו מקו' לברוח גם לא מדינה להנצל
; בכל מקום ומקום כתב עלינו ובכל מדינה ומדינה שלח עלינו. הננו כצאן
' אין להם רועה וכספינה בים אשר אין לה רב החובל, יתומים היינו ואין אב
ותו יונק ומתה אמו' באותה שעה הוציאו הארון בשערי שושן והוציאו עליו
' תורה מעוטף בשק ומתפלש באפר וקראו בו (דברי' ל' ב') בצר לך ומצאוך
דברי' האלה באחרית הימי' ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו כי אל רחום
אלהיך וגו' קם מרדכי על רגליו בתוך הקהל התחיל ואמר בית ישר' עם
ם ואהוב ויקר לפני אלהיו קומו ונראה באנשי נינוה כאשר נשלח אליה'
בן אמתי הנביא להפוך את נינוה וכאשר הגיע הדבר אל המלך קם מעל
או והסיר כתר מלכות מעליו ויתכסה בשק ויתפלש באפר ויצעק בנינוה
ם המלך וגדוליו לאמר (יונה ג' ז') האדם והבהמה הבקר והצאן אל יטעמו
מה אל ירעו ומים אל ישתו ויתכסו שקי' האדם והבהמה ויקראו אל אלהים
קה וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם, וינחם האלהים על
ה אשר דבר לעשות להם ולא עשה גם אנחנו נעשה כהם נקדם צום ונקרא
ית ע"כ, הנה שעשה פומבי גדול והוציא ספר תורה אל רחבה של עיר
עליו אפר ומקלה לאמר כלי יקר היה בתוכנו ונתבזה בעונותנו ואמר
יה' דברי כבושין ודברי' המשברים את הלב והמחזירים אותו כאשר הוא
בצר לך וגו' כי אל רחום וגו' ומעשה רב דאנשי נינוה באופן כי לאתו בתוך
ר לא לזעוק יצא רק לקרא ס"ת ולדבר באזני העם וזהו ויזעק זעקה גדולה

ומרה, וביען הקבוץ מעם רב הולך לזעוק ולהרי' קול ובכלל ויזעק היה
התפלה כי לא הוציאו ס"ת בלא תפלה, ומה אאריך עוד ובפי' אמרו במ
רבתי דאחשורוש (פרשת ו') בפסוק ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאס
המלכה, כתיב (איוב ה' ה') אשר קצירו רעב יאכל זה מרדכי ואסתר, ואל מ
יקחהו לא בזיין ולא בצנה אלא בתפלה ובתחנונים מליצי' כד"א (תהלי' ל"א
צנה וסוחרה אמתו זו התפלה המגנת על האדם כצינה שמגינה על הא
במלחמה ובזכות התפלה שנכנסת לצרה, כ"א שנמשלה לצנה יקחהו להמן, ו
שעשו תפלה הה"ד שק ואפר יוצע לרבי' ומה תקנה לשק ואפר בלא תפ
ע"כ, אפשר שיפרש דבר ויצא בתוך העיר כאילו אמר ויוצא בתוך העיר שהו
ש"ת אל רחבה של עיר כמדובר ואפרין כמעיה להה"ר שמריה האיקריט
שכתב ונעם ויזעק לא שהרים קולו, אמנם שהתפלל תפלה גדולה בלב
ע"כ. וביאור ויזעק זעקה גדולה לשון זעקה ולשון קבוץ ואסיפת עם רב
ויזעקו כל העם אשר בעיר, ויזעק אביעזר אחריו (שמואל ב' ב' ד') ויזעק ש
וכל העם אשר אתו (שם א' י"ד) הזעק לי את איש יהודה, (שמואל ב' כ"ה) ו
עמשא להזעיק את איש יהודה ועל כן לא כתב ויצעק כענין עשו אשר
התרעם שלא נשמע צעקתו כצעקת עשו כמו שנאמר ואפיקים בלשון זעקה ש
כולל הצעקה והאסיפה שנאספו אליו כל העם עד שנעשה קבוץ וקהל רב
מאד שאין להם מניין וכמו שכתבנו בשם המתרגם, ונודע כי אסיפת עם
ע"י השמעת קול כי אין אוסף אנשים בידים, עוד בילקוט דאחשורוש (כ
התרכ"ו) ויזעק זעקה גדולה, וכי הדיוט היה מרדכי שהיה צועק וכי אין ה
שומע לחישות אלא צעקות, והנה הרהרה בלבה והב"ה שמע לחישתה שנ
(שמואל א' א' י"ג) והנה היא מדברת על לבה מה כתיב ואלהי ישראל יתן
שלתך. אלא מרדכי היה צועק ואומר יצחק אבי מה עשית לו הלוחה ב
עשו לפניך ושמעת קולו וברכת אותו. הרי אנו מכורים להריגת חרב לפ
ויזעק זעקה גדולה ע"כ. הורו כי אין צעקת מרדכי אל המלך ולא אל העם
שתיבת זעקה פה לשון תפלה היא כי אחד מעשרה לשונות שנקרא התפ
היא זעקה כדאיתא בספרי (פרשת ואתחנן) וראה בעיניך שם כי לא נ
בכלל צעקה בצד"י רק זעקה בזיי"ן ותבדיל בין צדיק לרשע כי שם כתיב כש
עשו. ויצעק בצד"י ופה כתיב בזיי"ן, וביען שמה ראו כי תיבת ויזעק הוא
תפלה כן תמהו וכי הדיוט היה מרדכי, וכי אין הב"ה שומע לחישות והנה
הרהרה בלבה. וביען דבר היא מדברת על לבה אפשר שיפורש כמו (ברא
ל"ד ג') וידבר על לב הנערה, וידבר על לבם, שהיתה היא מתנחמת ומש
אל לבה דברי תחנונים ולא כלמד מזה לענין התפלה לכן אמר והנה הרה
בלבה והב"ה שמע לחישתה והביא ראיה לזה ממאמר עלי ואלהי ישראל
את שלתך, כי ממה שקרא אותו שאלה הורה כי אינו כיחס וממה שכתב ש
חסר א' הורה היות השאלה היא בהרהור לא בדבור והיה זה מחוזק בטחוני' בק
שבלחישה בלבד ישמע, ומזה דבר מרדכי זה, ולכן ביארו היות דבר ויזעק
שרומז

על מה שעבר שבשביל צעקה אחת אשר לא היתה רק ממניעת טוב
ך עליה, ק"ו שאלוי שתשמע עתרת עם רב מעים להרג, האמנה בגמרא
ה פ"ק) פי' ויזעק זעקה כמשמעו איתא התם ומרדכי ידע מאי אמר.
המן ואחשורוש, רב שימי בר חייא אמר גבה מלכא עילאה ממלכא תתאה
וכתב רש"י ז"ל ה"ג מאי אמר כשצעק צעקה גדולה ומרה מה היה אומר
קתו, אמר רב כך היה צועק ראו שגבה המן ואחשורוש שמלאו לבו לדבר
עלה על לב המלך, גבה מלכא עילאה ומלכא תתאה כמו הוא להפך
נקיה עכ"ל, הנה שביארו לשון ויזעק זעקה ומה עד שבקשו חשבונות רבי'
ז מה היה אומר בזעקתו. ובקצת ספרי' יש גירי' אחרת ז"ל ומרדכי ידע את
שר נעשה מאי נעשה, אמר רב בגבה לבו של המן ואחשורוש איכא דאמרי
אחשורוש, רב שימי בר חייא אמר גבה מלכא עילאה ומלכא תתאה דלא
' דינא, וביאור הדברי' הוקשה לו גירסת הספרי' ראשונה מה זו שאלה מאי
ה שאם השאלה היא על מהות הדבר מאי נעשה, גלוי ומפורסם הוא
רה עליה' גזרה קשה ורעה וכרוזא קרי, ואם השאלה היא על תיבת נעשה
היה לו לומר נעשה וזהו מאי נעשה היה לו לומר היאך יאמר אם לא יאמר
ה, ובשלמא מאי אמר כשהיה זועק מה היה אומר ניחא כי לא פירש מה היה
ן ובעשו כתיב ויצעק צעקה וגו' ויאמר ברכני גם אני אבי, הנה בפירש
קה מה היה לא עשה כן פה, והשיבו גבה וכו', ועוד הוקשה לו התשובה
ה לבו של המן ואחשורוש, או על אחשורוש כי לא יפול על גובה לבב ומעשה,
למא גבה המן ואחשורוש ניחא שמלאו לבו לעשות וכו' כי הוא תרעומת גדול
בה מלכא עילאה וכו' בכנוי גדול ומוכו, ולכן רש"י מחק גרסת הספרים
מנה כי גם גירסת רש"י ז"ל רחוקה ממה שבתחילה המימרא מרישא דקרא
דכי ידע את כל אשר נעשה והשאלה היא בסיפא דקרא ויזעק זעקה. ומשם
לו להתחיל, ולכן הגירי' מה נעשה כי הוקשה לו הילו"ל ומרדכי שמע, וגם זה
יתכן כי כלם שמעו. ועיניך הרואות כמה אחרו במדרשות ליש' וכמו שקדם
כי בא ליישב גירי' רש"י ולפרש המאמר ויש לדקדק בו מה איכפת לן אי אמר
' אי אמר הכי והנה הזעקה היא הרמת קול במרירות ומצטער על צערו.
מר כי עיקר מה שהוקשה להם הוא אומרו ומרדכי ידע מאי ידע כי כלם
ו. ולכן התחיל מראש הפסוק ושאלת מאי אמר היא תשובת השאלה הראשוני'
כשידע מה שהיה אומר כדב מהו ומרדכי ידע. ופליגי בה, מר סבר שהיתה
מוכה להעיר לבב העמים כלם לקנא בהמן ולכן יצא ברחוב העיר לזעוק
שמיע לרבי' וכה אמר בזעקו שמעו מלכי' האזינו רוזנים שגבה המן ואחשורוש.
ם היות אחשורוש שונא עם בני ישראל ומפחד מהם ובשנת שלם למלכו
ה ומשתה באומרו אכל ומיכל דלא טעיכא כדבריה' ז"ל וכמו שקדם אף גם
ת לא מלאו לבו לעשות עמהם רע והנה עתה לו י"ב שנה למלכו ובכל זה
ן לא כתב עליה' רעה אחרת רק שבטל מהם בנין בית המקדש וזה בעלת
ם ערבאה וסנבלט חורונאה וטוביה עבדא עמונאה ומפחדת פן ימרדו בו

היהודים

היהודים וכמו שיבא בפסוק עד חלי המלכות בס"ד, ולא עלה על לבו להכ
מגוי וזה גבה לבו יותר ממכו ויעלו והפליר בו לעשות דבר זה וכבר קדם למנ
המפלר הרב שהפליר בו עד אשר הודה לו, וזה נראה בעיני פי' דברי רש"
שמלאו לדבר שלא עלה על לב המלך, כי הגם שהמלך היה חפץ ברעתם וכ
בעל התל ובעל החריץ המובא למעלה, עכ"ז לא מלאו לבו לעשות כדבר
לא שיהיה ביאור דבריו שמלאו לבו לגנוב לב המלך ולעשות מה שלא לוה,
שמלאו לבו לעשות מה שפחד המלך לעשות ומעתה לא יבלר ממנו אשר
לעשות על גוי ועל ממלכה וגם על המלך ומעתה ביאור ומרדכי ידע את כל
נעשה הוא על מה שנתועד עם המלך על הדבר ורבוי הטענות אשר ביני
וקבוץ חכמי נכרי' כלם על הדבר וכמו בקדם, ובהיות דעתם מסכמי' לד
המלך שלא לשלוח יד בהם גבה הוא והמלך ויש להם לפחד היו' או למחר שוא
אומה אחרת תעבור רעתו, ומר סבר שדבר ויזעק זעקה גדולה הוא לע
לבות בני ישרא' אל התשובה ולאו אל רחוב העיר הוא להתפלל ולהוליא כ
כמשפטו, וכמו שקדם ולשבר לבם אמר שגבה מלכא עילאה ע"ד אמרו
(בחגיגה פ"ק) מאי מפני גוה מפני גאותה של מלכות שמים שנטלה, האמ
ביען היו הדברי' נאמרים בפומבי גדול אמרם בלשון כנוי לשון נקיה, ובי
ומרדכי הוא עה"ד הנאמר למעלה מבכי לבא מעלה, והאבות וכמו שקדם. ובי
גירסת הספרי' הלא היא שהוקשה להם מאי נעשה שעדיין לא נעשה שום ד
והיה לו לומר ומרדכי שמע וכמו שקדם, והשיבו שגבה לבו של המן מאחשו
הוא עה"ד שפי' בגירי' רש"י ז"ל, אמנם דברי איכא דאמרי עמקו יותר א
שידענו כמה היה מפחד אחשורוש מה נעשה לראשונים וכמו שקדם הנה ל
כי גבה לבו על אחשורוש וכוונתו להכחידו ולהיסב אליו המלוכה ויען אותו ע
כבערה להתעולל על היהודי' לא פשעם ולא חטאתם להעלות חמתו יתי' ע
ולנקום נקם כמו שעשה לראשוני' וכמו שקדם ועיכו הטעתו לאמר כי לו יאו
המלוכה אחרי שהוא עשיר אי משלשה [מבי'] עשירים שבעולם כמו שקדם וא
מלחמה כי מלחמות אחשורוש הוא נלחם כמו שנאמר. ואין ספק שנתן עינו במלכ
וכבר עלה על לב אחשורוש ככה בבאו אל היכל המלך בבקר השכם בדבר הכ
ואשר נתן כתר מלכות בראשו וכמו שיבא שם בס"ד. ודברי רב שימי באו ה
בתוספת ביאור גבה מלכא וכו', אחרי שאיכנו עושה דין תכף בו כענין כבוכד כ
עוד מילתא בפום מלכא. ובענין פס ידא כתבא ועוד מלאתי גירסא אחרת בילק
מדוייק א"ר חנינא רבה בייא למלכא דמעבר בייא לעלובייא וביאורו כודע היו
לשון בייא לשון לער ומרדכי ברב לערו חרף נפשו למות וקלל המלך ואמר יב
לער אל המלך אשר הוא מלעק הענייי העלובים ואפשר כי בטחונו בו יתי' כ
שלא לקלל בפי' קראו לשון לער כי יודע הוא כי לא יטוש ה' את עמו ולא מאסת
ולא געלתים לכלותם כתיב רק כוונתו ללערם וכמו שנראה ממאמר שאלו תלמיד
בראש הביאור בתשובת רשב"י הם לא עשו אלא לפנים. ולכן הוא אומ
שיעבור לער על המלער אותם ומדברי כלם נראה דבר ויזעק זעקה גדול

ומרה

ה כמשמעו כמדובר. ובדברי הה"ר אליעזר מגרמיסה זלה"ה כתיב ומרדכי
ידע גימטריא ז"ה כוד"ע אלי"ו ע"ל יד"י אליה"ו:

בא עד לפני שער המלך כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק:

בא עד לפני שער המלך ביאור המפרשים ויבא עד לפני שער המלך ולא
נכנס שם כי אין לבא שאינו דרך ארץ לבא כדברי רש"י ז"ל או שהוא
בזיון במלכות כדברי הרא"בע, או שהוא כיחוש סימן רע למלך כי במיתתו
ו שקים כדברי הה"ר יצחק הכהן, והנה תיבת עד לפי דבריהם הנא היא
ע כדבריהם ז"ל בגמרא (סנהדרין פ"ד) בפי׳ והנערה יפה עד מאוד דאביש׳
כמית א"ר חנינא בר פפא עדיין לא הגיעה לחצי יופיה של שרה דכתיב עד
ולא מאד בכלל, ופי׳ רש"י ובשרה כתיב כי יפה היא מאד וכן הדבר פה עד
י שער המלך ולא שער המלך בכלל. ואני אומר עד ועד בכלל אחרי שלא מיעט
וב אלא שער המלך ולא לפני שער המלך ולפי זה היל"ל ויבא לפני שער
ך מאי עד לפני שער המלך׳ וטעם הכתוב כודע מדברי הרא"בע בפסוק ומפני
חפו היות המנהג כי כאשר יתחייב האדם מיתה לא יראה עוד פני המלך והדין
ם כדכתיב (משלי י"ז ט"ו) באור פני מלך חיים, ובהיות מרדכי בעת ההוא
תם אשר נגזר עליהם מיתה הנה הוא בכלל יראה ואיננו יכול לצעוק אל
ך ולהודיעו תוכן הדבר כי לכבודו המן חושש וביען לא השתחוה אליו חרם
על כל היהודים ואם הוא חייב מיתה על שעבר מלות המלך אם הכאן מה
ולכן נתחכם לעשות דבר חרף נפשו למות קודם האחרים כדי שיביאו אותו
י המלך לדון את דינו ולראות מה יעשה לו ואז ידבר אליו וישמיע רעת
ויבאים את ריבו ואם ימיתוהו מות ואפשר שהמלך ימית גם שניהם ותהבע׳
רה, וזה מ"ש ויבא עד לפני שער המלך כי לא הספיק לו מה שלעק
ה גדולה ומרה בתוך העיר אלא שבא עד לפני שער המלך הוא הפרוזדור
ם המנהג לתקן האדם עליו כדי ליכנס לטרקלין והוא הולך וזועק
המקום ההוא. והטעם שעשה זה מפני כי אין לבא אל שער המלך בלבוש
ומפני הטעמים הנזכרי׳ והוא דחק ונכנס כדי להתחייב אולי יכניסוהו לפני
ך ואז ידבר דבריו כמדובר, גם כדברי קלת כי תשמע אסתר קול לעקתו
ותדבר אל המלך עליו:

בכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים:

בכל מדינה ומדינה, כתב רש"י ז"ל דבר המלך ודתו כשהשלוחים נושאי
הספרי׳ עוברי׳ שם נתנה הדת בעיר ע"כ, והה"ר יוסף יחייא ז"ל
דברי׳ מוזים וז"ל ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך והוא הרעה
היה מספר על היהודי׳ לשום קנאה ומשטמה ביניהם ובין שאר האומות.
להמית ולאבד את כל היהודי׳ היה מגיע היה אבל גדול ליהודים על
הגזרה

מדרש מגלת אסתר

הגזרה אשר נגזרה בתחתונים. ועל הלשון הרע המסופר מהם ועל הדת ה
עליה' ליהרג היו עושים תשובה ע"י צום ובכי ומספד ולרבים מהם מגיע הת
עד כי מצעם היה שק ואפר עכ"ל. וכבר קדמו לנו קצת דברי' הללו כי ע
הטעמה תיבת ומספד באתנח כאילו שק ואפר הוא דבר אחר ולכן לא
ושק ואפר בוא"ו כי שק ואפר איננו כולל רק לרבי' וגדולים כמו רבי
וכמו שכתבנו בדבר השק בפסוק וילבש שק ואפר כי איננו נוהג כי אם בג
ומה גם עם מה שכתבנו בהזכרת זכות יעקב ואברהם שם ולא כל הרוצה
את השם יבא ויטול, ובמדרש רבתי (פרשת ו') אבל גדול ליהודי' וכי יש
גדול ויש אבל קטן. אלא בנוהג שבעולם כל האבלים אבלן מתמעט והולך
שהן לשבעת הימי' תקפו יום ראשון וכל שהוא הולך הוא תש אבל עד
י"ב חדש. אבל זה דהמן כל מה שהוא הולך מתגבר. שכל יום שהיה הולך
היו אומרי' כבר יצא יום אחד מחיינו, אבל דעלמא כשמת לו בן אומרים לו
בנך האחר הנשאר לך. ואם לא היה לו אחר. אומרי' לו הארך ימים אבל
הכל לקוחים למיתה להשמיד להרוג ולאבד ע"כ. ובשערי בינה אל הה"ר א
מגרמישא זלה"ה כתוב. אבל צום בכי, ומספד, שקי, אפרי, ד' דברי' לפי נ
ד' ימים מסעודתו של אותו רשע ע"כ וזה נמשך למה שכתב למעלה. אבל
לא ישבו לפי שהיו יראים פן יתלשו מן המחובר את העשבים:

ותבאנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל המלכה
ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא

ותבאנה נערות אסתר, כתב הה"ר נחום בר יעקב ז"ל מאין באו ול
יושבות עמה אלא מלמד שפירסה נדה, עכ"ל וענין ש
נדה כתוב בגמרא (מגילה פ"ק) ובמדרשות וכמו שיתבאר, אמנה ביאור דבר
שיובן בדברי הרמב"ן ז"ל, (בראשית ל"א ל"ה) בפסוק כי דרך נשים לי כת
והנכון בעיני כי היו הנדות בימים הקדמוני' מרוחקות מאד כי כן שמן
נדות לריחוקן כי לא יקרבו אל אדם ולא ידברו בו כי ידעו הקדמונים בא
שהבלן מזיק וגם מבטן מוליד נגעי' ועושה רושם רע כאשר ביארו הפי
יושבות בדד באהל לא יכנס בו אדם. וכמו שהזכירו רבותינו בבריתא של
נדה תלמודי אסור לשאול בשלמה של נדה, ר' נחמיה אומר אפי' הדיבור
יוצא מפיה טמא הוא, א"ר יוחנן אסור לאדם לילך אחר הנדה ולדרוס את
שהוא טמא כמת כך עפרה של נדה טמא. ואסור ליהנות במעשה ידיה
אמרה רחל לאביה הייתי לקום מפני אדוני לנשק ידיו אבל דרך נשים
אוכל להתקרב אליך וגם לא ללכת באהל כלל שלא תדרוך אתה עפר
והוא החרים ממנה ולא ענה אותה כי לא היו מספרי' עמהן כלל ומפני ש
טמא עכ"ל. ומעתה נצטדקו דברי הה"ר נחום זלה"ה כי לא היו עמה כל
שהוא סובר שהיתה מקודם נדה ורז"ל בגמרא (מגילה פ"ק) אמרו שבש
פירסה נדה, אולי דעתו כמי שאמר שהולכה לנקביה וכמו שיבא, ותת
המלכה

לכה. איתא בגמ' במגל' (שם) מאי ותתחלחל המלכה אמר רב שפירסה נדה. שמואל אמר שהוצרכה לנקביה, ופרש"י נתמסמס חלב גופה. וברבתי דאחשורוש כתוב (פרשת ו') ותתחלחל המלכה רבנן דתמן אמרין שפירסה נדה, ורבנן דהכא אמרין שהפילה עוברה ומשעה שהפילה שוב לא ילדה, ר' יודן בר סימון אמר ...ך היתה משמשת דא"ר יודן ברבי סימון דביום האחרון בכה של אסתר היה ...ור מאמו וטמא מאביו ע"כ, וטעם שפירסה נדה או שהפילה יתבאר בפסוק וכאשר אבדתי אבדתי בס"ד:

תשלח בגדים, לא ידעתי למה דחקו עצמם הרלב"ג והרמ"ע שחשבה שמא שלבושו או שמא היה מתאבל על חכם והאמת הברור מה ...י' המפרשים כי כשם שאין לבא אל שער המלך בלבוש שק כך אין לבא אל ...ר המלכה, וטעמם אחד ולכן שלחה לו בגדים כדי שיבא. ואני אומר צורך ...יאת הבגדי' כדי שלא יתעכב בלכת אל ביתו להסיר השק וללבוש בגדיו ...היא מצטערת הרבה כנראה ממה שפירסה נדה או שהפילה או שהוצרכה ...קביה כמדובר ולכן שלחה לו בגדי' כדי שימהר לבא, והס"ר שמריא האיקריט ...כתב ז"ל וטעם להסיר שקו לפרש שלא שלחה לו בגדי' יקרים כי ידעה שבלבער ...ול הוא ולא נתכוונה רק להסיר השק מעליו ע"כ, וטוב פתר מדלא קאמר ...הסיר שקו ולהלביש כדרך העולם כי ראשונה יסירו השק ואחרי כן ילבישוהו ...דים אלא שבא להודיע כי הבגדים להסיר השק בלבד לא תבקר בין טובים ...עי' ומא"ו ולהסיר שקו כפ"א רפה בלשון ישמעאל השגור בפי הראב"ע. או ...שפת כוא"ו (שמואל ב' י"ג ב') ותשב תמר ושוממה בית אבשלום אחיה ואיה ...נה כדברי קצת מהמפרשי'. ולא קבל ארז"ל אמר איכי מזיז השק עד שיעשה הב"ה ...ים כשעשה לראשונים, ביעקב כתיב וישם שק במתניו. ובאחאב (לא) תלה ...שני'. וכן ביורם לא כלה שקו רעב משומרון, וביאור הדבר כי ביעקב לא הסיר ...קו עד בא בשורת הנה יוסף חי והנה באחאב גם כי לא נמלט מכל וכל הועיל ...שק שתלה לו ג' שנים, שכן כתיב ויהי כשמוע אחאב את הדברי' האלה ויקרע ...דיו וישם שק על בשרו וגו' ויהי דבר ה' אל אליהו התשבי לאמר הראית כי ...כנע אחאב וגו' וכתיב וישבו שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל, וכן ...ורם לא כלה שקו רעב משומרון שכן כתיב (מלכי' ב' ו' ל') ויהי כשמוע ...מלך את דברי האשה ויקרע את בגדיו והוא עובר על החומה וירא העם והנה ...שק על בשרו מבית ומשם למחה תשועת ישראל באופן שהשק הוא שכלה מאת ...רעב משומרון וכוונתם ז"ל בכל זה כי לא היו דברי מרדכי הצדיק דברי הדיוטו' כי ...רוב צערם עושים דברי' לא כן עד שאמרו אין אדם נתפש על צערו אבל כל ...ריו בישוב הדעת כי ראה גדולי עולם שלא הזיזו השק ממעליה' עד שעשה הב"ה ...עמהם והיי הוא כאחד מהם נכון לבו בטוח בה' עשה יעשה עמו ככל נפלאותיו:

תקרא אסתר להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניה ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה: ויצא התך אל מרדכי אל רחוב העיר אשר לפני שער המלך: ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת

הכסף

מדרש מגלת אסתר

הכסף אשר אמר המן לשקול על גנזי המלך ביהודים לאבדם: ואת פת כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם נתן לו להראות את אסתר ולה לה ולצות עליה לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה

ותקרא אסתר להתך, איתא בגמרא (מגילה פ״ק) אמר רב התך זה ד ולמה נקרא שמו התך שחתכוהו מגדולתו, ושמואל אמר ש דברי מלכות נחתכו על פיו, הנה ביארו ה׳ של התך במקום ח׳ כמשפט אות של מוצא א׳ שתתחלפנה ותבואנה זו במקום זו לפי קצת המדקדקים ואח כחוק אלא כי להיות אותיות דניאל כמספר אותיות המן כי לכן שינו את בהזכירו אותו במקום הרשע. עוד בגמרא (שם) ותצוהו על מרדכי אמר יצחק נפחא שלחה ליה שמא עברו על חמשה חומשי תורה דכתיב בהו מ ומזה הם כתובים. ובמדרש רבתי (פרשה ו׳) אמרה לו לך אמור לו מיומי של ישראל לא באו לצרה כזאת שמא כפרו ישראל בזה אלי ואנוהו. ו כפרו בלוחות דכתיב בהו מזה ומזה הם כתובים, את כל אשר קרהו אמר בן בנו של קרהו בא עלינו, הה״ד אשר קרך בדרך ע״כ. והמתבאר מדברי שאלה מה היא הצרה ומה היא סבתה כי מזה התיסר אל התפלה. ולכן ל ותצוהו על מרדכי ואין לו אלא זירוז וזירזו לירד לעומק של דברי׳ ובחנה שמר ידע זה כל קבל די רוח יתירה ביה, והמתרגם אמר מה זה שהוא לבוש שק מה זה לא קבל הבגדי׳ ויצא התך אל רחוב העיר כתב הרמ״ע כמו ויקרא לל ורחוב השדה כדי שלא ישמעו הדברים וטוב מזה מה שכתב הה״ר יהודה ן׳ ש ז״ל כי שם הכין מושבו מרדכי, ואני אומר אל רחוב העיר הוא מקומו הרא אשר קבץ עם רב מישראל כמו שכתבנו למעלה ושם היה בוכה ומתחנן ונק רחוב העיר על שם הכנעה שנראו היות שם רחבה של עיר ושם ק״ת מ שכתבנו ולכן טרח וכה׳ לן קרא אל רחוב העיר אשר לפני שער המלך הוא האו למעלה ויצא עד לפני שער המלך ומיני ומיניה יתקלס עילאה, והנה מרדכי ה לו הכל באר היטב סבת השנאה על שלא השתחוה הוא אליו. ומזה ומזה פ תקוה לתפלה ממה שכתבנו בפסוק ויהי כראות המן אם תדקדק בדברי׳ הנאמ בם. גם הגיד לה חטאות בני ישראל אם מהללם אם ממעבתה ואשר קרהו בני ישראל אשר השתדל שלא ילכו למשתה ויתנו כתף סוררת ולא אבו שמוע׳ כל אשר קרהו מה שהגיד לו אליהו ז״ל ומלאך מעלה כמדובר כי הכל נרמז ב אשר קרהו כי את וכל רבוין הם כנודע, ודבר פרשת הכסף ענינו אלא שהקדמנו במקומו היות כוונתו לבטל כסף הפדויים ואמר לשקול עשרת אל כנגד שקלי בני ישראל כמו שבא שם וכל זה להורות עולם השנאה ועולם ההשתד ולכן ביהודיים בני יודין והוא ענין פרשת הכסף ביאורו ע״י הכסף וכוונתו. ובס בינה אל הה״ר אליעזר מגרמישי ז״ל כתוב וז״ל עשרה דברי׳ כתוב בשאול שחט כי שב מאחרי, ואת דברי לא הקים, (שמואל א׳ ט״ו י״א) לא שמעת בק ה׳ ותעט אל השלל, ותעש הרע, מאסת ולא עשית ולא שמעת, (ד״ה א׳ י׳ י״ג) וימת שאול במעלו אשר מעל, וכן עשרה מדות נאמרו בעמלק (בראשית י״ו י״

מחה

מחה אמחה מלחמה לה' בעמלק. תמחה את זכר עמלק והחרמת כל אשר לו, המתה מאיש ועד אשה ולא תחמול עליו, והחרמתם את החטאים, (בשמואל א' ט"ו י"ח) ונלחמת עד כלותם אותם, לכך יהודיים כתיב מלא יו"ד עכ"ל:

אמר המר משה בנו כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל מגלה פ"ב הקורא את המגלה וטעה בקריאתה. קשה זה די ולמה הצריך ואמר וקרא קריאה משובשת לא. וי"ל כתב הרב המגיד בירושלמי אין מדקדקין בטעיותיה חד אמר יהודים וחד אמר יהודיים ולא חזר חד מנהון וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל ודוקא בטעיות בהלשון והענין אחד כגון יהודים יהודיים אבל טעות אחר לא שאם כן לא קראה כלה ע"כ, וזה כיון הרב כי אם לא היה אומר רק וטעה לבד היה מובנו איזה טעות שיהיה והנה הכל נכנס תחת סוג טעות, לז"א הרב וטעה בקריאתה אמנם לא היה טעות אשר יש הפרש בענין כי א"כ לא יצא רק הפרש בקריאה וזהו שאמר קריאה משובשת. וכתב מורי טור א"ח סימן תר"ץ וז"ל ואיכא למידק דהיל"ל ולא אהדר מ"ד יהודיים דההוא הוא טעי אבל ההוא דאמר יהודים דשפיר קאמר לא ה"ל למהדריה, וי"ל דלא כאית השתא הגמרא לאשמועינן הי מינייהו שפיר קאמר אי מאן דאמר יהודים אי מאן דאמר יהודיים אלא לאשמועינן דלא אהדר למאן דטעי ומשום הכי קאמר ולא הדר חדא מינייהו ואפשר דאיכא פלוגתא אי קרינן יהודיי או יהודיים והוא דקאמר האי עובדא לא ידע היכי הוה קושטא דמילתא ומיהו רב ודאי הוה ידע ומדלא אהדר חד מינייהו אלמא אין מדקדקין בטעיותיה ומה שכתב רבינו ש"מ דוקא בטעות כי האי בהלשון והענין אחד כן כתב הר"ן, ואעפ"י שיש לדחות דכל שקרא התיבה אעפ"י שלא קראה כתקנה קראה כלה מקרי, וכתוב בא"ח י"א דוקא יהודיים יהודיי אבל הם אומר מיושב ישב או מכופל כפל וכדומה ודאי חוזר וכן נראה עכ"ל, ואומר אני כי בש"ס ולא הדר חד מנהון פי' בפי' לטועה כי לזה בכיון אל האמת למה ליה למהדריה ונראה שגם מורי כיון לזה. עיין ואפשר טעמו של דבר דלא אהדר למאן דקרי יהודיי עם היות כי קראוהו טועה וקריאה משובשת, עם מה שאומר מר אבא זלה"ה לו ולהה"ר אליעזר מגרמיש"א ז"ל, אמר המר משה עונותי הענו שלא זכיתי עדין לשאלת הפירוש ממר אבא, וגם לא שמעתי בינה מהה"ר אליעזר ז"ל כי, לראות אם איזה מהם ידקדק זה, כי נמצא שבה פעמיי במגלה יהודייכ. לרמוז לשנים רבוא אשר נתן הכסף כנגדם לאבדם, וכל זה להראות לה כמה שברי לפניו זרעו של עמלק והיאך נענש עליו בית אביה והיא תראה ותקח מוסר, ועוד יתבאר לצורך הודעת פרשת הכסף בדברי אסתר כלל אין הצר שוה בנזק המלך בס"ד, ובסתום הודיעה כי בשבת בית אביה באה אליה הצרה הזאת על אשר לא עשה חרון אפו בעמלק וכי עבר על עשר לויים ומעשר ומחיות והיא צריכה לתקן כל זה ועליה ראוי תיקון זה. ואת פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם הוא המרת הדת כמו שהוכחנו למעלה נתן לו, כי מזה להוכיחה על הדבר שתחוס על הדבר הרבה כי אהובה ואומות הוא דואג ודובה ומצטער, והה"ר יוסף יחייא ז"ל כתב, וז"ל וגם נתן להתך את פתשגן כתב הדת ר"ל הטופס

ממנו

מדרש מגלת אסתר

וממנו כי להיותו הכתב ההוא מדבר תועה ולשון הרע על עם בני ישראל ומגיד כ
ענייני ספוריהם בהגדות של דופי להראות הענוי׳ כי העם השפוי הלז הם אויב
לכל זולת למען ישמידום היה ארוך מאד וכמעט לאומרו ט״ה בעל פה ע
אמלעי ולכן נתן לו את הטופס וממנו להראותו את אסתר למען בעיניה ירא
הכתב ההוא ודבריו עכ״ל, ובשערי בינה אל הה״ר אליעזר מגרמיזה ז״ל וא
פרשת גימטריא זה עשרת אלפי׳ ככר כסף, ודבר להראות אסתר בעיני אחו
ממני תראי וכן תעשי שלא תתכלל באמור שהיא מוסרי עצמה לסכנה בבואה לפ
המלך ולא נקראה כי להצלת עם רב ראוי למסור ולאסור וכמו שהוא עשה. ודב
ולצוות עליה דבר גדול כתוב בשערי בינה להה״ר אליעזר מגרמייזה ז״ל וכ
אמר, ולצוות לי מלא וי״ו כי אמר מרדכי הנה בפרשת כי יפליא, יש ו׳ דברים
(דברי׳ י״ז י׳) והגידו לך, על פי הדבר אשר יגידו לך, ככל אשר יורוך. התור
אשר יורוך. אשר יאמרו לך תעשה, לא תסיר ימין ושמאל, כך אני מצוה לך, ל
תסור מדברי ומה שאני מתיר לה להשמע לו להראותו פתח לתשוים, כי קרק
עולם היא עכ״ל, ולפי דבריו לבא אל המלך לשון ביאה כמו לשכב עם המל
ודבר ולבקש מלפניו על עמה כתוב במדרש שוחר טוב, עד עתה אין אסת
מגדת, ועתה נתן לה רשות להודיע שהיא יהודית שנאמר על עמה, וכן אמר
אסתר כי נמכרנו אני ועמי ע״כ. וכן כתב הה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל והטי
אשר דברו גם אחרי אשר מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד ואת מאמר מרדכ
אסתר עושה לא היה רשות לה להודיע כי היא יהודית אלא במרדכי צוה עלי
ולצוות עליה וגו׳ על עמה, ובשמות רבה (פרשה ו׳) כתוב וכן אסתר נתנה נפש
על ישראל ונקראו על שמה שנאמר ולבקש מלפניו על עמה, ולפי דבריה׳ היה ז
ממרדכי הצדיק לחזק ידיה ולהלהיב אותה שתמסור עצמה לסכנה כאשר עש
מרע״ה מחני נא, וזכה שנקראו עמו וכן היא תזכה שיקראו עמה. ומעתה להראו
את אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה אינו כפל ענין אבל כל אחד נדרש לעצמו
להראות את אסתר שתראה דרכיו ומעשיו, ותלמד ממנו, כי הוא הערה למות נפש
שלא להשתחוות להמן וכמו כן בבאו עד לפני שער המלך בלבוש שק וגם באי
ראוי, כי הוא ניחוש, ושיתן רע למלך ובא לראות אם יוכל לדבר רע על הו
כדי להציל עם רב, וכן תעשה היא. ולהגיד לה שבות הצרה פשעי בני ישראל
ולצוות עליה שלא תחוש ליבעל אליו כי גדולה זו מדבר יע״ל ולוה לה להראות
פתח לתשמים לא בלבד שתשמע לו אם ידרוש אותה אלא גם שתתקבע הי
מעצמה ותעשה דברי׳ לעוררו אל הדבר וכהא דאמרינן בגמרא (נדרים ס
פ״ב) על הא דאקשינן על בני חלופה שמעיזה פניה להיות תובעתו בפה, והאמ
ר׳ שמואל בר נחמני, א״ר יונתן כל אדם שאשתו תובעתו הויין ליה בנים שאפ
בדורו של משה רבינו לא היו כמותן וכו׳ ומשנינן ההיא דמרציא ליה. פי׳ ל
שתהא תובעתו בפה רק שמפתה אותו בדברי פיוס ורצוי, ומראה לו מתו
דבריה. וזה דקדק הה״ר אליעזר ז״ל במה שכתב להראותו פתח לתשמים שתה
משתדלתו בדברי׳ באופן יתעורר הוא אל התשמים ואינה נקראת מתהני
מעבירה

ועבירה כדאמרינן בגמרא (יבמות פי׳ י״ב) גבי יעל כל טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, ואסיקנא דקא שדי בה זוהמא ולכן שבחה הכתוב מנשים באהל ונצרך אעפ״י שהיא שלא בדברי׳ להביאו עליה כדי להתיש כחו להציל ישראל, כמדה הזאת באסתר, וזהו ולצוות עליה לבא אל המלך ותיבת אל המלך כמו עם המלך וכן פי׳ יונתן בן עוזיאל (יחזקאל י״ו כ״ט) ותרבי את תזנותך אל ארץ כנען כשדימה ואסגיתית טעותיך להתחברא לעמה דכנען למיהך בנימוסי כשדאי, הנה שפי׳ אל ארץ כנען כמו עם ארץ כנען, אף אנו נאמר אל המלך כמו עם המלך, ולפי שהדבר הזה הנה הוא ע״י השתדלותה בגלוי ופיוס כמו שנאמר תלה הדבר בה לבא אל המלך ועכין ולבקש מלפניו על עמה ולא אמר על היהודי׳ כמו שאמר בראשונה ביהודים לאבדם ומפני ב׳ דברים א׳ ומפני שאמר למעלה לא הגידה אסתר עמה. וגו׳ כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד, עתה בעת צרה התיר לה גזרתו וציוה לה שתגיד עמה כמדובר, ב׳ להראות לה שאם תשתדל בדבר בעלם תזכה שיקרא עם ה׳ עמה וכמו שקדם, ולמפרע א׳ לא נודע שמו ראיתי שכתב ולצוות עליה כאלו אומר בגם היא צריכה בקשה כי היא בכלל היהודי׳ ויודע שהיא יהודית ומכלל המועים להרג וזהו ולצוות עליה כלומר שיבקש עליה ואחר כך ולבקש מלפניו על עמה ע״כ:

ויבא התך ויגד לאסתר את דברי מרדכי:

ויבא התך נודע מדברי רבותינו ז״ל כי הגדה הוא לשון קושי וגם כי הה״ר אלי׳ מזרחי זלה״ה כתב בשם לקח טוב שדרכו זה מדכתי׳ ותגיד לבני ישראל ביו״ד מה שלא נמצא בכל המקרא ושלכן דרשוהו לשון גיד, אומר אני כבודו במקומו מונח איבעיטתיה הא דאמרינן בגמרא (שבת פ״ט) בתחלה פי׳ מתן שכרה דכתיב ויקב מגה דברי׳ שמביבין דעתו של אדם ולבסוף פי׳ עונשה דכתיב ויגד מגה דברים קשים לאדם כגידין ושם איכנו ביו״ד ומה שכתב שלא נמצא כן ביו״ד בכל המקרי׳ לא דק כי ג׳ הם, זה ויאמרו אל ברוך הגיד נגיד למלך את כל הדברי׳ האלה. ובעל כנפים יגיד דבר וסימן במסורת "א״כ״ד באופן שאין ענין ליו״ד בזה אלא שכן קבלו, ואפשר שמלאו להם שינך מבלש מקומות הללו שכלם בליר״ו וכלם ביו״ד, (ולע״ע כי מאחר שקודם כשאמר ותגיד הורה שהכוונה דברים קשים כגידים, לא הולרך בשאמר ויגד שהכוונה דברים קשים כי כבר הורהו קודם) ונחזור לענייננו כי התך דבר לאסתר דברי מרדכי קשים כגידים, אשר כבר ראית כמה קושי היה בהם ואם נכתבו ברמז כדבר מדבר בערבה, וכמו שראית מאות יו״ד יתירא אשר ביהודיים, ולפי דאמרינן התם ויגד מגה דברים שמושכים לבו של אדם כהגדה, אף אנו נאמר ויגד לאסתר את שדבר לה להמשיך לבה אל דברי מרדכי, כאלו תאמר שהאריך בדבר על עמה שתזכה שתקרא אומה גדולה כזה עמה כי לאופן הדיבור מצא גדול להמשיך לבות בני אדם. ולפי דאמרינן עוד בשמות רבה (פרשת כ״ח) ותגיד לבני ישראל אלו האנשי׳ אמור להם דקדוקי דברים שהם יכולים לשמוע, אף

אנו

מדרש מגלת אסתר

אכי כאמר ויגד לאסתר את דברי מרדכי שלא בלבד הגיע לפניה הדברים הנאמרים כי גם הוסיף מדיליה דקדוקי דברים כליר לאמן והנה ככללי בתיבת את דברי אסתר ואת לשון רבוי כמודע. וזה יותר נכון ממה שפי' הה"ר מוריך האיקריש והה"ר יחייא אלל ונלוות עליה שהתך ילוה על הדבר לבקש מלפניו על עמה. והם דברי' דחויי' מעלמם :

ותאמר אסתר להתך ותצוהו אל מרדכי :

ותאמר. אסתר וגו', נראות כפלאתי על המתרגם שתרגם ואמרת אסתר להתך למיזל ולמללא למרדכי ופקידת ליה על עיסקי מרדכי דלא יגרי תו מרדכי עם המן מלותא ארום דבבו דבין יעקב ועשו הוה נטיר ליה ואם היה דבר מרדכי והמן על עסק נחלת שדה וכרם היה הדבר מתקבל שלא יתגרה בו אבל אחרי אשר הדבר הוא על דבר תורה שהוא עשה עלמו אלוה ורלה להיות נעבד וכמו שקדם בפסוק וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו. היאך הותר למרדכי שלא להתגרות ומקרא מלא (משלי ב' ח' ד') ושומרי תורה יתגרו בם כ"ש בדבר ע"א. וכתוב הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט, ומה עלה על לב אסתר להביאו עלה הפך התורה, ומה שיש בידי להשיב על הספק העלום הזה, הלא הוא כי אסתר שומעת כל הדברים אשר בין מרדכי והמן ומה שכתבנו למעלה בשם רז"ל עבר המן ולא זז מרדכי ממקומו ולא שואל בשלומו בא לו המן ועשה עלמו שואל בשלומו של מרדכי, א"ל מרדכי אין שלום אמר אלהי לרשעים מיד וימלא המן חמה ובמקומו בפסוק וירא המן כתבנו מה שיש. מן הזרות בדבר הזה אחרי שאין שאלת שלום או תשובתו מהדברים המתייחסות לאלהות שיהיה אסור עליו או לפחות היה לו להשמיט עלמו בלתי נמלא במקום שהוא נמלא והוא לא כן עשה וכמו שכתבנו בפסוק איש יהודי, כי היה ממליא עלמו במקום שהיה יעבור כדי שיראה כי אינו זע ולא קם ממנו ולכן המזה הלדקת בעיניה הוא עובר על לא תגרו ומוסר עלמו לסכנות ולא לו בלבד מוסר אלא גם לכל ישראל ולכן שלחה לומר לו שלא יתגרה בו כי השנאה קדומה מאד ולכן טוב שיעלים או יחביא עלמו שלא יראהו המן, לא שיעלהו שישלים עמו ושיעשה רלונו אלילה אלילה רק שלא יזמין עלמו במקום שהוא ושלא ימסור עלמו וכל ישראל לסכנה כי אולי בראותו איזה בזיון שהוא עושה ישוב אפו ממנו ובכא כל העם' ומה גם בהיותו רשע שהשעה' משחקת לו שעליו נאמר אל תתחר במרעים כדאיתא בגמרא (ברכות פ"ק) והיא לא ידעה הוכיות הדבר כי כוונתו לכפר על כל עדת בני ישראל וכמו שכתבנו בהקדמה בפתיחה י"ב ובפסוק איש יהודי, ובפסוק ויהי כאמרם אליו שם ערך עליהם, ובאור הכתוב לפי דבריו ותאמר אסתר להתך הדברי' הנאמרים למעה כל עבדי המלך, ותלוהו עוד על מרדכי להוכיחו על הדבר אשר למה יעבור על לא תגרו ואדרבה ראוי שהוא ילמוד ממנה אשר איננה רולה לעבור על לא תגרו אחרי שהדבר מפורסם כי כל איש ואשה וגו' אחת דתו להמית וגומ' והיא

רולה

ה להמתין שלשים יום, ולכן אמרה ותלוהו על מרדכי כי לא בלבד עלה נוצה
ומרת אבל תוכחת וליווי ופסוק מלא הוכח תוכיח ואפי׳ קטן לגדול :

ל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר
יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו
מית לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחיה ואני לא
נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום :

ל עבדי המלך וגו׳. אלה הם הדברים אשר שלחה לומר לו, ביען הוא
רלה שתעשה היא כמו שהוא עשה שבא עד לפני שער המלך כי אין
וכל מגמתו ומעיכו שיביאוהו לפני המלך וישייבוהו מיתה רק שיוכל לדבר
המלך רעת המן ואפשר שימיתו גם שניהם ויקיים בו המות כפשי עם
ותים. והיא השיבה כי אין הכדון דומה לראייה ואין ללמוד ממה שהוא
ה והטעם כי מה שהוא עשה אמת שהוא שלא כדין אחרי שים כחם ושינן
את המלך כמו שהקדמנו ואחרי שכן הוא מן הדין שיביאוהו לפני המלך
לא פורם מה יעשה לאשר בא אל שער המלך בלבוש שק רק כי אין
ולכן שורת הדין שיובא לפני המלך שישפוט כאשר ישר בעיניו. האמנם
זה לא השרים והסגנים בלבד יודעים הדבר כי גם כל עם מדינות המלך
כל איש ואשה וגו׳ אחת דתו להמית אין זו צריכה לפנים ולא יתעסקו
י דת ודין ולא יודעי העתים כי כל איש שיהיה בפגעו בו ימיתנו באופן
י המלך לא יראה כמלא מוסר עלמו למיתי לא לעזר ולא להועיל. ואני
קראתי לבא אל המלך זה שלשים יום ואי אפשר שיאריכו הימים שלא אקרא
אדברה עמו ואעשה ככל אשר פלו שפתיך, וטעם דת זו כתב הס״ר מאיר
מה ז״ל. וז״ל כי זה החק כתן במדי ופרס מעת אשר בוטל מלכות בבל,
מלכי פרס על בלשאצר והרגוהו. ואז תקנו שלא יבא איש ואשה לפני
מדי ופרס בלתי רשות פן יהרגו את המלך כמו שקרה לעגלון. כי הכה
ביות אז היו מבולבלים, ולפי שזה התיקון היה לתועלת המלך בלבד, אמר
אשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחיה ואם הוא רולה למחול
עכ״ל, האמנם המתרגם תרג׳ הלא המן רשיעא גזר על מימר אחשורוש
למיעל לות מלכא לדרתא גואה בלא רשו, וכען כל עבדי מלכא ועממיא
ין בפילכי מלכא ידעין די כל גבר ואתתא די תיעול לות מלכא לדרתא
דלא מיתקרי על פומי׳ דהמן חדא היא גזירת דיכי׳ למימת וכו׳. ולפי זה יראה
מקנאת מרדכי עשה המן בפחדו פן ימתיק סוד מרדכי עם המלך כנגדו
השתדל עם המלך שלא יכנס איש ואשה כי אם על פי דברו של המן כי
תיקון גדול לפחדתו מה שהוא מבואר ולמעלה בפסוק לא הגידה אסתר.
י טעם ככבד במה שהסכים המלך בדת זו עיין עליה. ואנכי לא נקראתי
בתוספתא ואנא הא תלתין יומין מלכיא דלא יבעי יתי מלכא דלא יחטא יתי
מיכא מתרביא למתך הויתא אמר לי דכל איתתא דתשתבא׳ מבנת ישראל ות״ז.
לות

מדרש מגלת אסתר

לות עממיא מן לבות נפשה לית לה חולק ואחסנתא ביני בנהא דישראל ע"כ. הנה ביאור הכתוב ביאור נפלא כי ואני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשי' יו[ם] אין ביאורו עד שלשים יום כי מכאן עד שלשים יום אהיה נקראת אבל שבשב[יל] תפלתה לא נקראת בשביל זה שלשי' כי גם כי יודעת היא שבת ישראל אנוס[ה] מותרת לבעלה, אף גם זאת גם יודעת היא שנטמאה ממשכב נכרי וכל מה שהי[א] יכולה להזהר ולהנזר ממנו היא משתדלת ועושה והילך תלך עתה היא מעלמ[ת] ותזדמן אליו וזה לה שלשי' יום שופכת את נפשה לפני ה' שלא יתבענה המל[ך] והיא שומעה ממרדכי באמנה אתו שבת ישראל השבויה אם היא מעלמה תזדו[ג] לנכרי כי אין לה חלק ונחלה עם השבטי' זה ע"ד מ"ש מרדכי דלא ליזיל מ[ן] שכינתא דכתיב ובין כתיפיו שכן כמו שביארנו בפסוק ומרדכי לא יכרע ול[א] ישתחוה, וכ"ש בדבר ערוה דכתיב ביה פן יראה בך ערות דבר ושב מאחרי[ך] ואונס בישראל מיקרא שארי. אך לא להזמין עצמה לכך כמדובר, ולפי זה [...] הקריאות שוות, אשר לא יקרא ואני לא נקראתי ויהיה פי' לא נקראתי לבא [...] המלך תשובה למ"ש ולצוות עליה לבא אל המלך, והקריאה ההיא אז מהמלך על[...] או מיד השרים וכו' :

ויגידו למרדכי את דברי אסתר :

ויגידו למרדכי, איתא התם בגמרא (מגילה פ"ק) ואילו איהי לא ה[...] א"ר אבא בר כהנא מכאן שאין משיבין על הקלקלה עד כאן. והד[...] כי הם אמרו לעיל שהתך הוא דניאל והמיד נזכר בלשון יחיד והקרא אכב[...] להתך, ותצוהו, ויצא התך. ויגד לו מרדכי, ואת פתשגן כתב הדת נתן לו, וי[בא] התך ויגד לאסתר ותאמר אסתר להתך ותצוהו, וכך היה לו לומר ויגד ה[תך] את דברי אסתר לא ויגידו, אלא שכיון שלא קבלה היא לקיים מאמר מרד[כי] בוש הוא להשיב לו תשובה בלתי נרצית אליו ולא השיבו ואחרים השיבו[הו] ובמדרש בילקוט (סימן תתרנ"א) וי"א כשראה המן את התך נכנס ויוצא בע[...] והרגו שאינו נזכר עוד אמר הב"ה הואיל והרגו תהא משמשת ברוח הק[דש] אנשים המתרגם תרגם בתוספתא וכד חזא המן רשיעא התך דשמיה דני[אל] אעול ונפיק לוות אסתר הקיף רוגזיה ביה וקטליה והזדמנו המן מיכאל וגב[ריאל] מלאכייא והניאו למרדכי ית פיתגמי אסתר. ונכרין דברי אמת כי רשע י[...] התך יוצא ונכנס אל המלכה וכעס כי יודע הוא שאין שיח ושיג לו עם המל[כה] רק על פתגם הרעה וכי הוא שלוח ממרדכי גם כי לא ידע כי היא יהודית [...] שכבר הקדמנו וערכנו מלחמות מלוה על החושב שנודע כי היא יהודי' בפנ[...] לא הגידה אסתר תמלאכו, ואף גם זאת נודע כי גדלה בחיקו ועל ידה הומש[...] כסא בשער המלך וכמו שקדם ושמא היא תבקש על עם ישראל להיותו [...] של מרדכי. או כי לא תבקש רק על מרדכי וביתו אשר הוא נקל להודות [...] רע בעיניו כי כל עמלו על היהודים אינו רק על היותם עם מרדכי. ועתה [...] יכלל הוא שניו יחרוק ונמס. ולכן הרגו והי' משמים שלח מלאכיו מיכאל וגב[ריאל]

ובהיות

היות רע גם בעיניהם מיאון וסירוב אסתר אמר ויגידו דברים קשים כגידים ו שהקדמנו כי הם לא ידעו מחשבות מרדכי שכתבנו בפסוק שלפני זה, וגם התוספות בברכות כתבו שמלאכי השרת יודעים מחשבות בני אדם. כבודם קומם מוכח כי בהדיא כתב האלה"י הרשב"י ע"ה בספר הזוהר (פרשת וירא) סוק איה שרה אשתך דלא ידעו אלא מה דאתמסר לון למנדע והאריך בזה עד עדים איה שרה אשתך, ועברתי בארץ מצרים, והתוית תיו וכן הדבר פה דלא ידעי, ולכן התרגזו ואמרו עליו דברים קשים כמדובר:

אמר מרדכי להשיב אל אסתר אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים:

אמר מרדכי וגו'. במדרש לקח טוב כתוב שיגידו לה דברי תוכחו. ויראה זה זר כי התוכחות מבוארות בכתוב אל תדמי בנפשך, ואת ובית יך תאבדו, ומי יודע וגו', וכמו שיתבאר. והמתבאר לי כי הוקשה לו דבר שיב אל אסתר אשר עד כה לא נאמר לשון תשובה והשבת דברים בכל ולכן ביאר שכוונתו להשיב אל אסתר להשיבה אל הדרך הנכונה אשר תה ממנה במה שעבר כמו שנראה מהמיאון והסירוב אשר מיאנה רבה עד כה, וזה בדברי התוכחות אשר יגיד. ואני אומר על מה שהשרשנו מרי חז"ל שעד עתה היה השליחות ע"י התך ושנהרג, וכי השכימה חכמתו לשלוח משמים מלאכיו, לכן בשכבר לא נזכר שם שליחות יען היה השליח ך לבל יראה יוצא ונכנס שלא תראה מה שכתבנו למעלה בשם המדרש שם המתרגם כי כשראהו המן יוצא ונכנס שהרגו ושורת הדין שיהיה מכוון מו לבל יראה כאחד מדרכי בני אדם המסתירים מעשיהם ולכן לא נזכר בר בלשון שליחות ולא הוא בלשון שליח שיפול שוב השבת דברים כי גם עם הראשונה כתב ותלוהו על מרדכי ואילו ותשלחו אל מרדכי לא כתיב, הפעם שהשליחות נעשה ע"י מלאכי מרום אין צורך לכמן ולהסתיר הוזכר בת דברים להשיב אל אסתר, להשיב אל מרדכי, ופיו מלא תוכחות, ויאמר תדמי בנפשך וגו' המפרשים פה אחד והרמ"ע יותר מכלם ביארו כי אחרי יא חושבת להנצל עצמה בסכנה נראה שהיא מדמה היותה בטוחה מהלכה אי אפשר אלא בבטחונה בבית המלכות ולכן אמר אל תדמי בנפשך להמלט ת המלך וגו', וטעמו למטה, כי אם החרש תחרישי וגו', והטיבו אשר דברו, ה"ר בנימין אשכנזי דקדק אל תדמי בנפשך להכלל כי אם בדרך רחוקה בלי הכלל גופך לא תוכלי להציל נפשך. ואפריון נמטייה ביען לא מליכו בכל קרא דמיון דבק בנפש ולכן טוב שיהיה הדבר מוסב אל ההצלה או ההמלטה א תכלל נפשך, ועוד אני מדקדק שלא אמר אל תבטחי, גם לא אמר להושע זה להורות על המאמר כדברי החכם ז"ל, וזה כי אין צריך לומר שאין לבטוח כלל הנפש בדרך זה כי גם לדמותו אין ראוי גם כי מדרכי הדמיון להרכיב מונות דברים זרים מאד עד שידמה אדם מעופף והר מכופף, הדבר הזה והוא ההכלל

ההכל בית המלך הנפש כ"כ זר עד שאין ראוי שידמהו, וגם אין צריך לומר שאין ראוי לדמות שתושע הנפש, אלא אפי' ההמלטה וההשמעה קלת מהצרה אין ראוי לדמות וזהו להמלט כענין והמליטה זכר :

כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות :

כי אם החרש תחרישי. דברי מרדכי הצדיק בעיני מיוסדים ומיוסרים על דברי שלמה בספר משלי דמי איכא מידי דכתיבי דלא רמזי באורייתא כדברי ר' יוחנן בפ"ק דתעניות לכן אני צריך להקדים ביאור דברי שלמה להבנת כתוב זה (משלי כ"ד) התרפית ביום צרה צר כחכה. אמר התרפית ביום צרה החסיד הה"ר יונה זצ"ל כתב בביאורו למשלי ז"ל, לפי שהזכיר כי יענש האדם על המחשבות הרעות ואמר זמת אולת חטאת, יאמר עתה כי גם ענש יענש על שיתרפה מן המחשבות הטובות במקום הצורך, ויתכן כי הענין הזה מוסב על מה שהזכיר למעלה ואיש דעת מאמץ כח הנחשלים בעת צרה ולא שות לבו על פיקוח הנפשות לחשוב מחשבות אם תמצא תמלא בידך דרך וקנה להושיע מיד צר ולהעמיד להם ריוח והצלה במעלות, הנה צר כחך ותענש על זאת יימודו לחקך מדה כנגד מדה כי יש לאל ידך להציל ולאמץ כח בדעת אשר חננך השי"ת, והתרפית ושמת כנפשך כאיש אלם ורפה ידים על כן יצר כחך במעשך ולא תעצור כח לעשות חיל, התרפית בא בחסרון אם כמו ועזב את אביו ואת עזב עכ"ל, ואני אומר תיבת התרפית היא מהתפעל ומשפטה עומדת, האומנם מצינו לראש המדקדקים הראב"ע שעשה את אותה תיבת והתנאלתם פני יואל, ודומה לו והתוית, ואעשה כן גם אני התרפית יוצאת כשאתה מרפה הצרה ביום בואה בהשתדלך במחשבות במעשים טובים אם בדרך מהדרכי' התרפית הצרה הפך החזק ולאמתך, הנה אז צר כחך, צר תאר כמו איש צר ואויב, מ... צר, הנה הצר הצורר הוא הכח שלך כי מתוך מעשה הרע שלו כחך ככר, והפלא לדבר בזה כי אם יוכל להושיע בעת צרה ולהסירה מכל וכל מי יערוך אליו ומי ימלל גבורותיו אבל אפי' אם ירפה תוקפה וחזקה נעשה הצר כח גדול, והיא עלי רבה כי אם לא תשיג ידו להושיע לא ימנע מפני זה מהשתדל להרפות הצרה אם מעט ואם הרבה (שם כ"ד י"א) הצל לקוחים למות ומטי' להרג אם תחשוך תיבת הצל תהיה ציווי, ויאמר איעצך שתציל הלקוחים למות גם כי תראה חרב מונחת על צוארם ואין תקוה אל תרפנה ידיך ושנס בעז מתנך להצילם וב... הציווי בלשון מקור להורות שיתמיד בדבר ולא יתפייס לעשות זה פעם א... פעמים אך פעמים רבות יצילם. ומטים להרג אם תחשוך, ביאורו אללי שהנ... מטים להרג אם אתה תחשוך לדבר עליהם גם בצלה אתה חייב לאמץ כי להושיעם ולהצילם, ואפשר שיהיה שכר אמת על מה שהקדי' להרפות הצרה כמו שנאמר באופן שבזה יזכה להציל מהם, והכתוב כתבלר מבלי עקומימות ויתו... (משלי כ"ד י"ב) כי תאמר הן לא ידענו זה הלא תוכן לבות הוא יבין ונוצר נפש

הוא

ידע והשיב לאדם כפעלו, כתב החסיד רבינו יונה ז"ל, הלא תוכן לבות יודע שהתפלה לחשוב מחשבות בדבר ואילו שתה עצות בנפשך ויגעת השגת יד שכלך השג תשיג והצל תציל, ונוצר נפשך הוא יבין וישיב לאדם לו כי יענש האדם על עמדו על דם אחיו והמנעו לפקח על הצלתו כאשר על פעל החטא, על כן אמר והשיב לאדם כפעלו ומה שהזכיר הלא תוכן ונוצר נפשך, ר"ל הלא אתה ידעת שהשי"ת ישגיח על מחשבותיך כי לא לתקן מדותך ולבך זולתי בעזרתו וכן אתה צריך שינצור נפשך כי לא קיי' מבלי שמירתו והנה הוא יבין וידע כי התעלמת להציל לקוחים למות ל, ויש לי לבאר ב' כתובי' הללו באופן אחר, התפלה ביום צרה שתהיה ת התפלה כמשפטה עומדת, וכן ביארוה בגמרא (ברכות פ' בתרא) א"ר א"ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה ומר התפלה ביום צרה צר כחכה, א"ר אמי בר מתנה אמר שמואל אפי' אחת שנאמר התפלה מ"מ ופירש רש"י התפלה מדברי תורה, ביום צרה כחכה, אפי' מצוה א' אם נתרפה ממנה כשבאה לידו ולא חש להתעסק בה כחו, התפלה מ"מ אפי' במצוה אחת משמע ע"כ, הנה ביארו התפלה ד התפלה עצמך וביען הוא נודע כי כחו ועזו הוא בתורה ובחזקה נעשה קנים לא הוצרך להזכיר ממה נתרפה וביארו הכתוב, אם התרפית מדברי ה גם כי לא תבא עליך רעה תכף אל תבטח בזה ודע באמת כי שמורה היא ליום צרה כי השטן מקטרג בשעת הסכנה וביום צרה צר כחכה. ור' אמי כי אחרי שלא פורש הרפיון כי הוא כולל גם ממעשי' טובים, והנה רש"י הפלא לדבר ולומר ולא חש להתעסק בה כפי כחו כי לא די להתעסק בה א שצריך להתעסק בה כפי כחו ואם אינו עוסק בה כפי כחו ענוש יענש כחו, וביאור הכתוב אולי אם אתה התרפית ביום צרה ותעמוד מנגד ולא א ביום אחיך ביום נכרו, הנה אז צר כחכה, נעשה הכח של צר ואויב אחרי א התחזקת בו ביום צרתו נעשה לו כחכה הוא הצר הצורר אותו, ומה מתוק עז אומרו כחכה כאילו אומר שתש כח של מעלה והוא כח כ"ה המכנה את יים בכל צרה ואתה עתה הצרת הכח ההוא ואיננו גדול כאשר בראשונה אר כי מה שיצר הכח יהיה בהצילו הלקוחי' למות כענין שאול באגג כי על לו אותו נעשה שונאו של הב"ה מך וצר ולא זו בלבד רצוני לא על זה בלבד א צר כחכה כי גם אם המטי' להרג תחשוך עצמך מהם לא להצילם לגמרי א שתחשוך מהורגם ולא בלבד שהם לקוחים למות אשר אין להם תקוה כין אגג הנאמר כי גם אשר הם מטים בלבד להרג אם תחשוך מהצילם לותם נעשה צר כחכה כי תאמר הן לא ידענו זה, אחר שלא אמר לא ידעתי כי עם יחיד דבר עד עתה אפשר שיפורש על השומעי' אם תתפיים באמרכו ידענו זה, הלא תוכן לבות הוא יבין ונוצר נפשך הוא ידע ע"ד אם יסתר ש במסתרים ואני לא אראנו אשר ביארוהו חז"ל כאילו הוא נקוד בפתח אנו אני מראה מעשיו לעולם ותיבת יבין יבינהו לאחרים. וכן פי' הראב"ע

מדרש מגלת אסתר

(איוב ל"ו כ"ט) אם יבין מפרשי עב כאילו משים בינה למפרשי עב. וכן י
ידע כמו יודיע וכן ביארו הז"ל בבראשית רבה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים (פר'
נ"ו) ידעתי הודעתי לכל שאת אוהבני, ואפשר שיהיה לדעתם עתה ידעתי כל
אמר ידעתי כמו ידעת השחר מקומו אשר הוא כמו הודעתי ומעתה בי
הכתוב הלא תוכן לבות הוא יבין לאחרים כמותך בדבר. וכן כולל כפסק י
יודיע להם מצפוני לבבך ובכן ישיב לאדם כפעלו ובאילו פעל ועשה הר
ההיא הגם כי לא אלו בו ידים רק רפיון והתרשלות הסב ישיב לו גמול כ
הוא עשאו, ואפשר אחרי שלא אמר כמעשהו ואמר כפעלו שיכוין למה שא
קצת מהחכמי' בהבדילם בין פעל למעשה כי הפעל הוא בדברי' השכליים ר
וטובים אשר קניינם נשארת באדם. ומעשה הוא הדבר החולף והולך ול
שלא בלבד יגמלהו על המעשה כי גם על הקניין הרע הנשאר בו יענש, ו
בו שלא לנוכח והשיב לאדם ולא אמר והשיב לך כפעלך להורות כי גם ית
על שהוא נברא בצלם כי על כן נקרא אדם השם החשוב מדי שמות אשר
איש אנוש גבר אדם ומעולה שבכלם אדם עד שעל דמות הכסא דמות כמר
אדם כמובא בספר הזוהר (פר' תזריע) ואפשר שיאמר הן לא ידענו זה לא
כי לא ידע הוא ולא אחרי' בדבר כי אם הוא נודע לאחרי' היו מגלי' אזנו ו
ונתחרץ בהצלה הלא תוכן לבות וגו', והשיב לאדם למי שיהיה כפעלו או
או להם. ויתכן שהן לא ידענו זה, הוא שלא ידענו מחשבות השם ומעשיו
אדם ושמא אותם הלקוחים למות והמטים להרג נתחייבו בבית דינו של מע
והמשתדל להצילם משתדל הפך כוונתו ית' ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה א
א"כ מכריזין לו מלמעלה ונמצאו ההורגים הם שלוחי ההשגחה ואין ל
להפריעי' ממעשיהו' וזה דבר מסור לשמים שאם הם חייבי' כיחו לבעל
ליפרע מחובו ואם לאו הוא ישוב להם כפעלם וזהו והשיב לאדם כפעלו
להורג אם לנהרג, והם דברי האומר הנז' ולא דברי שלמה הלא תוכן וגו' והש
לאדם כפעלו ולכן ראוי להתרשל מזה כי לא נדע הזה או זה כשר, ועל ההתרשל
הזה המשיל משל (משלי י"ג כ"ד) אכול בני דבש כי טוב ונפת מתוק על ח
כי לא תשאל ולא תבקש מאחרי' כי כאשר יהיה מתוק לחכך תאכל ממנו ו
כי לא תהיה כ"כ טוב כי הנופת איננו טוב כדבש בכל זאת תאכל ממנו מ
מתיקותו, (שם כ"ד י"ד) כן דעה חכמה לנפשך אם מצאת ויש אחרית ותקו
לא תכרת, פי' כן דעה חכמה לנפשך ותמיד תלמד לחפש אחר הטוב אשר בד
אם מעט ואם הרבה, אם מצאת או יש אחרית. כלומר אם מצאת בלקו
ומטים זכות להם להצילם או שיש אחרית וא"ו ויש כוא"ו (שמות כ"א י"ז) ומק
אביו ואמו או אמו כי ראוי להצילם למה שיהיה באחריתם כהצלת שמעי בן ג
הלקוח למות כדי רשעתו וכילול על אחרית טוב מרדכי היהודי כדבריהם ז
וכהצלת אחז לאחרית חזקיהו, וגם כי לא תראה הדבר קרוב ותקותך לא תכ
כי אולי יש תקוה או שישוב הוא או שיצא ממנו דבר הגון, (משלי כ"ד ט"ו) אל תא
רשע לנוה צדיק אל תשדד רבצו המפרשים פירשו הכתוב שהוא מדבר עם הר

ואומר

ר לו רשע הזהר והשמר אל תארוב לנוה צדיק. ואם ככה הוא יש בזה לימוד
לשאת האדם שם הרשע על פיו אם לא לצורך ועל כן התחיל להוכיחו
יזכרהו אל תארוב אתה הרשע לנוה צדיק, וכפי דרכנו אשר דרכנו בה
להשיר גבר מהתרשל בהצלה הנזכרת, וזה כי פעמים רבות ישמע האדם
ביען הדבר ההוא כמגע בעיניו וחרב מונחת על צוארי האנשים ההם ומה
אז ההשתדלות. ועל זה אמר אל תארוב רשע לנוה צדיק. ולמ״ד לנוה תמורת
כלמ״ד (איוב ב׳ י״ג) וישבו אתו לארץ כפי הפשט. אמר אל תסתכל כי
הרשע הוא בנוה הצדיק ואין תקוה. וביען הדבר הזה כאמר להכלל האדם
מההשתדלות על כן כנהו בלשון ארוב כי היא הבטה לרעה כאילו הוא
לו בהביטו בזה, ואל תשדד רבצו כלומר ואל תחשוב שכבר הוא שדוד
לארץ עד שתהיה גם אתה שודד בחשוב שכבר הוא שדוד ורצוץ ואין מושיע
שבע יפול צדיק וקם ורשעים יכשלו ברעה (משלי כ״ד י״ו) ודע כי אפי׳ חרב
ת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מהרחמים כי פעמים רבות יפול צדיק
ונודעה תיבת שבע על הרבוי במקומות רבים, ורשעים יכשלו ברעה, הגיד
ם ההשגחה כי גם שנאמר (קהלת ד׳ י׳) שאם יפלו האחד יקים וגו׳ ואילו
חד שיפול יאמר על הצדיק גם כי הוא יחידי ואין מי שיקימהו וגם כי תמצאנה
ו רעות רבות כי שבע יפול צדיק, ומעצמו יקום גם כי אין לו מי שיקימהו,
עים גם כי יהיו רבים שהאחד יקים את חבירו וגם כי לא יהיה רק רעה
ת בה יפלו כלם. וכנה הדבר בשם כשלון אשר הוא מורה על חלישות הכח
וכשלים אזרו חיל כי יש כח באלהים לעזור ולהכשיל כשל כח הסבל, כשל
כי כחי, הכשיל כחי, הנכשל בהם ביום ההוא כדוד. כי הנופל והוא בכחו
פול לא יועיל כי הכח יעמידהו, אבל כאשר יחלש הכח אין דרך לקום, ולכן
ה בית ברעה בשבא המורי׳ על הסמיכו׳, וכאילו אמר ברעה אחת או ברעה
שהיא שאינה מפורסמת כאשר היה אם היה אומר ברעה בפתח אשר מורה
הידיעה כנודע (משלי כ״ד י״ז) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל
׳, כתב החסיד הה״ר יונה זצ״ל בביאור ספר משלי ז״ל אל תשמח דבק למה
זכיר ורשעי׳ יכשלו ברעה, והנה יזהיר כי בנפול הרשע אויבך אל תשמח ויזהיר
ות את חבירו. הרשע שאינו שמח במפלתו לשם שמים ולא ישנאהו מפני רשעו
ומפני שהיה אויבו ובהכשלו אל יגל לבך לפי שענין השמחה גדול מענין
לה והזכיר השמחה על הנפילה והגילה על הכשלון פן יראה ה׳ ורע בעיניו
שיב מעליו אפו כי יענש הרשע על השמחה לאיד הרשע חברו וכענין מה שכתוב
ושע א׳ ד׳) ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא, והשיב מעליו אפו זה טעם
י מלבד החטא אשר יהיה לך בשמחתך לאידו. תהיה שמחתך סבה שישיב
ם אפו מעליו. עוד יתכן לפרש כי אחרי שהזהיר את הרשע ואמר אל תארוב
ע לנוה צדיק יזהיר עתה את הצדיק שלא ישמח בנפול הרשע אויבו מלד
יבה והריב אשר היה ביניה׳, אך מותר לשמוח בנפול הרשע לשם שמים כענין
תיב כן יאבדו כל אויבך ה׳, ואומר ובאבוד רשעים רנה, ולא יתכן לפרש בנפול

אויבך

מדרש מגלת אסתר

אויבך אל תשמח על נפילת הצדיק אויבו כי מן הטעם שנתן לדבר שיחדל לשו
בהכשלו למען לא ישיב השם אפו מעליו יש להבין מזה כי על כשלון הרשע יד
שמותר לשמחותו. אך הזהיר על שונאו שלא יעורר לבו לשמוח בנפילתו ו
איבתו עכ״ל, ואני אומר אמת כי הרשע השונא רשע שכמותו ושמח למפ
שראוי לעונש על הדרך שפירשו (משלי ט׳ ו׳) יוסר לץ לוקח לו קלון ומוכיח לר
מומו שפירשו וגם המוכיח לרשע מום שיש בו לוקח לו קלון. שאם רע בעי
מעשה הנוכח או השונא אותו רשע שכמותו למה יעשה כמעשיו ולמה יומ
לאחר וישנאהו ולא ישנא את עצמו ויוכיח עצמו על זה. וכן על דעתי (תהל
ל״ט כ׳) אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני כי הדורש ואינו מקיים בעת שנ
דורש מה שאינו עושה חוטא הוא בעת הדרשה שאומר מה שאינו מאמין או
שאיננו מקיים ועושה ככל היוצא מפיו וזהו אמרתי אשמרה דרכי יען לא אח
חוטא בלשוני כשאני מדבר בדברים אשר אני ככשל ולכן לא אומר אשמרה די
מחטא במעשי או אשמרה דברי מחטא בלשוני. ומזה נודעה החטא׳ של
שמוכיח רשע שכמותו במום שיש בו וכ״ש שישמח לאידו, ומה שהזהיר על הא
ויראה זר שיזהיר שלא ישמח לאידו ומי התיר לשנאותו ופסוק מלא (שמות כ
ד׳) לא תשנא את אחיך, אומר כי הוא עפ״ד הנאמר במכילתא כי תפגע ש
אויבך ר׳ יאשיהו אומר אויבך זה כותי ר׳ אלעזר אומר בגר שחזר לסורו הכת
נדבר, ר׳ יצחק אומר בישראל מומר, ר׳ נתן אומר בישראל עצמו שאם הו
את בנו או עשה עמו מריבה ונמצא אויבו לפי שעה ע״כ, ועל כל אלה א
בנפול אויבך וגו׳ ולפי שהזהיר תחלה על המתעלם מהכ״ל הזהיר עתה משמ
לרעתו וכאילו אומר לפחות ביום עמדך מנגד אל תשמח בנפילתו גם כי הוא אי
או שהוא נכרי או שהוא גר שחזר לסורו או ישראל מומר, או שהוכחתו וכעס
אויבך לשעה, בכל זאת יראה ה׳ ורע בעיניו ויותר ראוי שתדאג פן יקרך הד
ההוא לפי מעשיך הרעי׳ גם כי לא יהיו בהם וראוי שתתעלי׳ על כבודו של מק
שיותר טוב היה שיעשה תשובה ומזה יש ספק, אם יראה ה׳ ורע בעיניו מהשב
הנז׳ ק״ו מאבשלום אם טוב בעיניו כענין ובאבוד רשעים רנה, וענין הש
מעליו אפו. לא אמר שישיבהו ממנו רק שישיבהו עליו על השמח, ואם לא תפו
כן מתוך גבותו למדנו שבאו כי בשבת שמחתו וגילו שב אפו יתברך מהשו
או האויב ההוא והנה היא מלות הבאה בעבירה, ולכן אמר והשיב מעליו א
דיקא ולא אמר פן ישוב ה׳ מאפו כענין למען ישוב ה׳ מחרון אפו וגו׳. ואח
שנתאמרו כתובים הללו נבא אל ביאור דברי מרדכי היהודי, כי אם החרש ו
אם את מתרפה ביום צרה ולא תשתדלי להציל הלקוחי׳ למות ומעי׳ להרג
כחכה הכח שלך הוא הכר הצורר ולא המן אחרי שבידך להצילם ודעי
ואלי כי ריוח והצלה יעמוד ליהודיי ממקו׳ אחר ואת ובית אביך תאבדו וה
מ״ש פן יראה ה׳ ורע בעיניו, ועל מ״ש והשיב מעליו אפו עפ״ד שיאמרנו. ה
מ״ש ואת ובית אביך וגו׳ ואין ספק כי האמת הצרור בואת ובית אביך תאב
הוא דברי המתרגם כי בית אביך השב על בית ישראל הרעה הזאת כי על של

מיהפ

שאול להרוג לאגג על כן באה עליה' הצרה הזאת וביאור ומי יודע אם
כזאת הגעת למלכות אולי לעת איבוד לשלם עון בית אביך אל חיקך לכן
למלכות כי (דברים ז' י') ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריה' כתיב,
ם באחזים מעשה אבותיהם בידיהם, והנה זה עון אביך שאול שהתרשלות
את אגג כי לא היה כוונתו להחיותו בלי ספק אלא להמיתו בקרב כל
! להגדיל תפארתו ואולי לאמץ לבב בני ישראל ככל אשר עשה יהושע
ע כ"ד י') ויהי כהוציאם את המלכי' האלה אל יהושע ויקרא יהושע אל
ם ישראל ויאמר אל קציני אנשי המלחמה ההלכוא אתו קרבו שימו את
ם על צוארי המלכים האלה ויקרבו וישימו את רגליהם על צואריה' ויאמר
ם יהושע אל תיראו ואל תחתו חזקו ואמצו כי ככה יעשה ה' לכל אויביכם
חזקה על שאול שנאמר עליו בן שנה שאול במלכו כבן שנה בלא חטא שככה
ן ואין עליו אשם אלא שנתרשל בדבר כאמור ומי יודע אם היתה שמורה
זאת עד העת הזאת, ויתכן עוד שיאמר אל יעלה על לבך ששלחתי אליך
אין לבני ישראל תשועה אלא על ידך. וכענין (שמות ג' י') ועתה לכה
אך אל פרעה שדרשו בשמות רבה (פרשה ע"ג) א"ר אלעזר ועתה לכה
ת הה"א שבסוף התיבה לומר אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, אל
על דעתך ככה כי אם החרש תחרישי בעת הזאת סוף כל ריוח
ה יעמוד ליהודי' ממקום אחר כי לא מאסתים ולא געלתים לכלותם כתיב
ם חזק להצילם, אבל מדעתי כי יש על בית אביך חוב זה כי הוא הדיח
' את הרעה הזאת כמו שנאמר לכן אמרתי שתמסרי ותקדימי את לאחר
' את נפשך ואת נפש אביך, וזהו בעת הזאת שצריך שתמסרי שמא יקדמך
ברחמי' ואני חפץ שיהיה על ידך ומעל ידי אחר להסיר חרפה מעל בית
, ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות לתקן עותת בית אביך ואני תמיד
שעתיד דבר גדול לבא לישראל ושהם נושעים ע"י וכמו שקדם בפסוק
ז את שלום אסתר ומה יעשה בה ולא ידעתי מה ועכשיו שעיני רואות
ה קרובה ע"י מי שהציל אביך ומי יודע אם לעת כזאת וגו' שיהיה אגב
תרתי שיכלו בני ישראל מהצרה ותנקה נפש אביך מהחטא. והמתרגם
. דבר ומי יודע לדבר כעת הזאת והוא כמשיב על מה שאמרה ואני לא
אתי לבא אל המלך ואי אפשר שיאריכו הימים שלא אקרא ואז אדברה אל
' ואין ראוי לדחוק את השעה אחרי שיש עת וזמן, ועל זה אמר ומי יודע
תרגו' ומאן הוא חכימא די ינדע אי לשתא דאתיא כעידנא הדא את מטיא
ן מלכותא, כאלו אמר עשה בעוד שאת מוצא שאם תאחרי להאריך הזמן
דע אם יומשך לך או אם לשנה הבאה מלכותא עדת מינך ואפשר שכבר
ה גזירה עליך כי על כן אמר הגעת בלשון עבר. ובא מהרי ז"ל קצר הזמן
ואמר אם למחר כעת הזאת הגעת למלכות כי אין להאמין בחיים אפילו
מועט, ודבריו יותר מסכימים לענין. ואפשר עוד לפרש כי אם החרש תחרישי
הזאת אחרי שכבר התרתי בך ואם תאחרי מהמועד דעי בודאי כי ריוח
והצלה

מדרש מגלת אסתר

והצלה יעמוד ליהודיי ממקום אחר כי גם כי הם כעת בהסתר פנים ע
בשבתך תהיה להם תשועה כי יראה ה' כי יש לאל ידך להושיע ולא אבית
בעיניך והטיב מעלליי אפו ויהפך עליך לאויב ואת ובית אביך תאבדו, ומי יו
כלומר ונפנה לדרך אחרת ומי יודע אם כגזרה עליך גזרה רעה כזאת ואם ת
להושיע תתבטל הגזרה ההיא ואם תעמדי מרחוק גם הוא יתברך יהיה ר
וישועתך כענין (נחום א' ו') והטיב לאדם כפעלו כמו שנאמר, ויורה על
הפי' ומאמרם ז"ל במדרש ואם את שותקת עכשיו סופך שהקב"ה שותק לך, ובמכ
דברים מורים כמו כן על זה. אמרו יעמוד ג' מלאכים (איוב י"ד ב') לפני זעמו
יעמוד ומי יקום בחרון אפו, כציץ יצא וימל ויברח כצל ולא יעמוד, ריוח והצ
יעמוד ליהודיי וכוונתי לפי שיעורי כי מאוני וסרבנותה בדבר אפשר שי
פחדתה מן המלך, או בטחונה בו כי מלאה חן בעיניו ואינו רוצה להעבירו
דעתו פן תתבזה בעלונה ולא תמצא עוד חן בעיניו, ועל הראשון אמר לפני ז
מי יעמוד את מפחדת פן יזעם המלך ופן יחרה אפו עליך ולמה לא תפחדי מ
מלך מלכי המלכיי ומחרון אפו אשר אם המלך הבזה הלזה יזעום עליך
מלכי המלכים יעמוד לך ויבטל גזרתו ולב מלך ביד ה' לכל אשר יחפוץ י
ואם לא תשמעי אל דברי ואין ספק כי יזעום ויחרה אפו עליך ולפני זעמו
יעמוד ומי יקום בחרון אפו לדבר עליך להמליך, ואם היא מפני כי את בוט
במלך ובאהבתו ותבטחי ביופיך כי לא תעבור עליך כוס הגזרה ההיא
מעלתו ואהבתו הבל ורעות רוח כציץ יצא וגו' ולא יעמוד, ואם כוונתך במ
הסירוב הוא מלך כי דת למדי ופרס כי כתב אשר נכתב וגו', ומה גם כי הגז
היא מלמעלה כאמור דעי באמת כי ריוח והצלה יעמוד ליהודים ובאו של
מלאכים להורות על הענין כי גם אם ימים מה יעמוד אפו וזעמו מפני שדרכו ית
להאריך או עד שתתמלא הסאה או להמתין לאיזו בחינה כאשר המתין מ
במעי בן גרא עד שיוליד מפני שעתיד לצאת ממנו לעתים רחוקות בן מ
לישראל והאריכו לאחז עד יוליד לחזקיהו ודרכים אחרים אבל גבהו ד
מדרכנו. סוף כל סוף לא יעמוד לא תהיה העמידה מלאה ולכן אמר לפני ז
מי יעמוד בעלם שתהיה עמידה מלאה ושלימה, וכן אהבת המלך התלויה ב
היופי או גדולתו וחייו אם יום או יומים יעמוד לא יתקיים וזהו ויברח כצל
יעמוד בעלם עד שתהיה עמידה מלאה ושלמה כאמור, ותשועת צדיקים
ישראל תהיה שלמה מלאה וטובה, האמנה מתוך דברי המדרש שוחר טוב ומ
ביאור אחר בזה. איתא התם ומי יודע אם לעת כזאת הגעת, מכאן אתה
שלא יהא אדם דוחה בשתי ידיו, אלא דוחה בימין ומקרב בשמאל לכך
יודע אם לעת כזאת ע"כ, ופשר דבר כי ראינו מענייני אסתר היותה נ
נפש להיותה ככבשי לערל ומבקשת שתתגנה עליו וכמו שנראה בגלוי מ
וסירוב בקשת לרכיה כי אם אשר יאמר הגי. ובסתר מאכילת הזרעונים שכ
בפסוק וישנה ואת נערותיה לטוב עיין עליו ותריח בו ריח טוב באופן שה
דוחה המלכות ואהבת המלך בשתי ידים וכל ישעה וכל חפצה שלא יצ

חסק

...ן המלך בה ושיגרשנה וישליכה מלפניו או שיהרגני ומרדכי אומר לה כי לא ...כ לעשות כן לדחות בשתי ידים ומי יודע וגו' וזו היא פתח ורשות למה שקבעו' ...ע"ה לבא אל המלך כמו שעוד תשמע ותלבש אסתר מלכות ויצדקו דברי אבי העזרי בפסוק הנז' כאשר תחזנה עיניך משרי' שם בס"ד :

דרוש אחד לפרשת זכור. לא ידעתי למי הוא, ומצאתי הגהה כתיבת ידי מר אבא וכשכתב זה הוא נר"ו היה הדרש הזה בידי ואני ...ן אחרת בעונותי וז"ל הדרוש, השגחה פרטית פתאומית הגיע לצדיקים ...ש כטבע העולם והנה עתה הוא הזמן שכל ישראל בתשובה שלמה כמ"ש שק ...ר יוצע לרבים וא"כ ההשגחה הפרטית דבקה בהם, וז"ש כי אם החרש ...ישי כעת הזאת ר"ל עתה עתה לרכך להשתדל כי עתה הוא הזמן שראוי' ...אל להשגחה פרטית, ואמר מי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות כי ממך ...ך תקח הראייה שעלית למדרגת המלוכה פתאום שלא כנוהג העולם שאינם ...ים למדרגה כזאת אלא בהדרגה ואת לעת כזאת הגעת למלכות בהשגחה ...ית כמו ליוסף הצדיק, וכן ג"כ יהיה לישראל ריוח והצלה פתאום ממקום ... ומאחר שהם ראויים שכבר עשו תשובה וכו' ע"ש, ומה גם בתחלת הדרוש ...עום מן, (הגהה) ופי' ומי יודע אם לעת כזאת להראותך כח ההשגחה הפתאומית הגעת למלכות בפתע פתאום לשתבקשי על השאר :

ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי :

ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי. ומצאתי כתוב במדרש אחד כלשון הזה, מהו להשיב דברים טובים דברי ניחומים שנאמר ונפש אדוניו ...ב ע"כ, ובגליוני מהה"ר יוסף אשכנזי כתוב פי' שהרי לעיל לא כתוב להשיב ...אמר ותאמר אסתר להתך ותצוהו אל מרדכי. וכאן למה נאמר להשיב והלא ...היה תשובה לדברי מרדכי אלא דבר אחד היה שאמר לעבור את הפסח ...עניות, אבל מה שאמר מרדכי להשיב אל אסתר זה בודאי תשובה לדבריה ...ה עכ"ל, ואני אומר גם שינוי הלשון מורה זה והיל"ל להגיד כמו שנאמר עד ... כי גם לחבירו ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר כתבנו למעלה ממדרש לקח ...: שהיו דברי קטיגוריא וביארנו תיבת להשיב להשיבה אל הדרך הטובה ...ן עליו. ואחרי שאין דברי תוכחות ראויים למרדכי ממנה והדבר מבואר ...ת הדין שתהיה תיבת להשיב אחרי שלא אמר להגיד, כמו ונפש אדוניו ...ב, ומהמדרש הזה למדנו ביאור הכתוב (משלי כ"ה י"ג) כצנת שלג ביום ...יר ציר נאמן לשולחיו ונפש אדוניו ישיב, פי' ונפש אדוניו ישיב שאינו לשון ...בה והזכרה כמו שכתבו המפרשים ונדחקו בו עד שהראב"ע כתב ונפש חסר ...מו כתאות נפש אדוניו ישיב לי מענה, וכן כי נפש הוא חובל חסר חיי. פי"א ...גם אדוניו כאילו נפש האדון דבקה בציר בלכתו, ובשוב ישיבה אל קרבו ...מונתו עד כאן, ובמדרש הנאמר ביארוה לשון משובה ונחת ומבלי דוחק כי ...ו שהקרירות בזמן הקציר שהחום רב יניח וישובב הנפש כן הציר הנאמן

ישובב

מדרש מגלת אסתר

ישוצב ויניח נפש שולחו וכחזור לענין כי שלחה אסתר דברים טובים דב
ניחומים להשיב ולהניח נפש מרדכי :

לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו וא
תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבו
אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי :

לך כנוס. פי׳ אדוני אבי ז״ל כי כיוונה בזה לפי שראשית דברי הלל היה יש
עם אחד מפוזר ומפורד כי זה להם רעה חולה ופסוק (הושע י׳ ב׳) חו
לבם עתה יאשמו עד ובפרט במה שפי׳ הרמ״ע למעלה כי בא עליה׳ עתה לט
מלוא אותם מפוזרי׳ ומפורדי׳ וכמו שהביא ראיה מדברי מדרש שוחר טוב ע
עליו, מה שלא יוכל עליהם בהיותם בהסכמה אחת, לכן שאלה ממנו לך כנו
את כל היהודים, ויומשך מזה בזולת דברי הלומות ותעקתם ב׳ תועלות אחרים. ה
כי אז תתבטל גזרתו אחר שהודה כי אין לאל ידו בהיותם מוסכמים. הב׳ כי ימל
תחלת דברי פיהו שקר ודבר כזב כי כולם מוסכמים לדעת אחד ויהיה מקו
לבטל השאר. ומתוך דבריו אבי אומר שלך כנוס פי׳ שיכניסם ושיקבלו לדעת אח
ואם יש ביניהם קנאה ושנאה ותחרות שישלו׳ ביניהם כי היוצר יחד לבם המב
אל כל מעשיהם כתיב (תהלים ל״ג ט״ו) ואמרינן בירושלמי (מגי׳ ר״ה) א״ר ברכ
יוצרן רוצה שיהא לבם יחד אליו, ומסתבר לי שכוונת הכתוב לפי דבריו היו
רוצה שיהיה לבם יחד שיו ואז מבין את כל מעשיהם ולכך צריך כנוס כדי שיה
לבם יחד ובשערי בינה להה״ר טיעזר מגרמיש״א ז״ל כתיב כנוס ב׳ (קהלת ג׳ ה
ועת כנוס אבנים הם הצדיקים שנקראים אבני קדש תכנוס אותם בבתי כנסיו
ובבתי מדרשות ע״כ, והדין נותן שהמתפללים צריכים שיהיו צדיקי׳ כדי שתה
תפלתם נשמעת וכ״ש כשהיא על אחרים ומדלא קאמר אסוף את כל היהו
או קבץ שהוא הלשון היותר נהוג בדברי׳ הללו, ובאה המסורי׳ כנוס אבני
יראה כי על הצדיקים דבר ועל פי הדברים האלה עלה על דעתי לומר כי תיב
הכנוסים אחות (בראשית י״ט ט״ו) ואת שתי בנותך הנמצאות שתרגם אנקל
וית תרתין בנתך דאשתכחא מהימנן עמך. ומה לעשות ומצאתי במדרש בילק
(סימן תתרכ״ו) מהו הנמצאים אותם שאכלו הסעודה הם ילומו והמסו
ומסייעם, הנמצאים ב׳ עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן, לך כנוס כ
כל היהודים הנמצאים בשושן, ומזה יראה כי על הפושעים והמורדי׳ דבר שילו
והדבר קשה עד מאד לומר ולומו עלי והלואי וילומו עליהם :

והנראה אלי להצדיק דברי׳ הללו צריך שתראה מה שהקדמנו בפס
ובמלואת הימים האלה, ובפסוק איש יהודי, והכלל כי כמול
בדבר המשתה ג׳ כתות צדיקי׳ גמורי׳ רשעים גמורים, בינוני׳. צדיקים גמור
מרדכי היהודי דאלים גוברים וכרבים דמי. רשעים גמורי׳ י״ח אלף וה״ק שאכ
ושתו ונתקלקלו וכמו שקדם, בינונים חגי זכריה ומלאכי והחרש והמסגר א
וגדולי ישראל שברחו מפני שהיו מכריחים אותם להתגאל בפת בג המלך וב
משתיו

תיו ומשם שאכלו בעל כרחם כמו שקדם ומדברי אבא גוריון בפסוק בהראות
פן שעל הבינוניים אמר לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן כי הם
קי' הבורחים וגם הנאנסים גם הם נקראי' כשרי' אחרי שבעל כרחם האכילום
שנתנו במסרה תרין הנמצאי' (שמואל א' י"ג ט"ו) ויפקוד שאול את העם
נמצאים, עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן ולא נמנה השני לך כנוס את
היהודים הנמצאים בשושן. ובמסורת אחרת הנמצאים ב' ובספרא עשה המלך
ל העם הנמצאים לך כנוס את כל היהודים הנמצאי' בשושן. ויראו כסותרות
את זו, אין בזה סתירה בטוב התבוננות כי במסורת האחת מנה העם הנמצאי'
ם תרין העם הנמצאים דשאול, והעם הנמצאים דמשתה אחשורוש כי הנמצאי'
כי הוא היהודים הנמצאים לא העם הנמצאים ובמסורת האחרת מנה תיבת
נמצאים שבמגלה לבד, ובמדרש תנחומא כל מקום שנאמר עם לשון גנאי, וענין
מו עלי אומר אני כבר נודע שלום ובני היה בכל מקום אשר דבר המלך
יע והנם מתענים על צרתם ועתה צותה אסתר שיהיו צמים עליה שיטה השם
נה בעיני המלך כדי שתמצא חן בעיניו לתת את שאלתה ולעשות בקשתה,
ומפני שלא תסתכן כדברי מדרש לקח טוב, וענין שאלה זו בעיני משום הא
דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה
תחלה, אם מדכתיב (איוב מ"ב י') וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו,
ם מדכתיב (בראשית כ' י"ז) ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את
אבימלך וגו' וכתיב וה' פקד את שרה כאשר אמר. כאשר אמר אברהם אל אבימלך
איתא בגמרא (ב"ק פ"ח) ולכן אמרה אסתר ביניהו ולהתפלל עליה' כאשר
ו מתפללי' עד הנה, ושיתפללו עליה שלא יהרגנה אחשורוש על עוברה על דתו
זה יתמלא הוא יתי' רחמי' עליהם וענין וצומו עלי כתוב בשערי בינה אל הה"ר
אליעזר מגרמיסא ז"ל. ג' ימים לכפר ג' עבירות עלי, על גלוי עריות. ונהרג התך
על ידי הרי ש"ד. וכיתלי דחזירי. אמר לה מרדכי (תהלי' מ"ה ט') מר ואהלות
קציעות כל בגדותיך ג' עבירות שלך אינן אלא כריח בשמי' ואותו המזמור מדבר
על אסתר, כ"ל כבוד"ה גי' ז"ו הדס"ה, ב"ת מל"ך פנימ"ה גי' ה"א אסת"ר
ע"כ, וביאור הדבר בעיני כי עד עתה נזהרה ממאכל טמא וכמו שכתבנו למעלה
פסוק וישנה ואת נערותה לטוב, ועתה הנה היא מוכרחת לאכול ממאכל המלך
אחר שהיא אוכלת עמו ועם המן הרע הזה, וכבר הקדמנו למעלה בהקדמת
ביאור במאמר שאלו תלמידיו לרשב"י, שיש באכילה עם הנכרי שמץ דבר ע"א
יין שם, באופן כי עתה יש עליה ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים התך, אחר
שהיה בשבת היותו יוצא ונכנס אליה. ולכן וצומו עלי. ואומרו ואל תאכלו ואל
תשתו ירצה כפל אחר שאמר וצומו והיאך יצומו ויאכלו וישתו, והכי איתא
במדרש שוחר טוב במזמור אילת השחר וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו, וכי
ם אדם צם ואוכל ושותה ולמה אמרה כן, אלא אמרה צומו עלי על שאכלתם
ושתיתם מאותה סעודה של אחשורוש ע"כ. כלומר אחרי שאותה אכילה גרמה
לכם כן. אם תזכו להצלה אל תאכלו ואל תשתו מסעודה כמוה, והה"ר יהודה

מדרש מגלת אסתר

ן' שוש"ן ז"ל כתב שראה מי שפירש ואל תאכלו אפי' מצה של פסח, ואל תשת
ד' כוסות, והוא ז"ל הבדיל הדבר, ואני אומר אפריון נמטי' למי שפירש כך לנ
שגלינו בגודלם ענוה מרדכי ואמר לאסתר איני יכול לבטל מגלת תענית שכתו
בה מראש חדש ניסן עד יומין ח' דלא למספד בהון ואת אמרת גזור תעני
בי"ד ובט"ו ובי"ו שקרב עומר התנופה שלחה ואמרה ליה. אטו הוא זקן ש
ישראל אם אין ישראל בעולם מה המצות יפים. אם ישראל אינם למה תורה ע"כ
וזה יראה זר היכא רמיזא שיבטלו מגילת תענית וכנראה לא לייכה ימים רק שילו
ג' ימים ואפשר אחר הפסח או אחר ט"ו וי"ו כי טעמייהו ואפשר שיקבלו אות
עתה להתענות אותם אחר חג הפסח, וכהא דאמרינן בגמרא (תענית פ"ק
ביומי ר' זירא גזור המרה גזור דלא למיתב בתעניתא, אמר להו ר' זירא נקבליניה
עלוון ולכי בטיל המרה ליתביה. אמר ליה מנא לך הא אמר להו דכתי
(דניאל י' י"ב) ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון, אשר נתת את
לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך, ופי' רש"י דלא למיתב בתעניתא
דלא בעו דליתי ברכה בעולם בשבילן ע"כ, ואחרי דקבלה מהניא יקבלום מא
והנה הה"ר נחום בר יעקב כתב בפסוק ויעבר מרדכי ופי' אחר שעבר יום
טוב ואח"כ התענה ע"כ וסוף כל סוף מכל"ן דאמרה אסתר להעביר המוע
ולבטל מצות אכילת מצת מצוה, אלא כנראה הדברים כי באומרה ואל תאכל
ואל תשתו על אכילת ושתית מצוה. ועלה קאי אטו הוא זקן של ישראל אם
אין ישראל בעולם מה המצות יפין, ובשערי בינה אל הה"ר אליעזר מגרמיש
ז"ל כתוב, ואל תאכלו ואל תשתו, אם לא היה אומר רק וצומו עלי. הייתי אומ
כתענית צבור ליאסר ברחיצה וסיכה וכו' לכך פי' ואל תאכלו ואל תשתו מ
האכילה ושתיה לבד עכ"ל, ותמיהא לי מלתא ואם זה אינו תענית צבור ליאסר
בכל זה. מי הוא תענית צבור, ובתרגו' רבה של אסתר כתוב, והבתא יפו
חתנא מבית משכבה אסיר בשקא, וכלתא מבית גננהא כד רישא מפלפל בקיטמ
ואינשי ובעירי ותורי וענא לא יטעמון מידעם, ואפרישו ינקי מן חדי אימהתהו
בה שעתא בדירו בקהלא ואשכחו ביה תריסר אלפי כהני בחירי ואנקיטו יתהו
שופרי ביניכיהון ואוריתא בשמאליהון בכיין ועניין וכן אמרין כלפי עילאה אלהא
דישראל, הא אוריתא דיהבתא לנא הא עמא רחימא בטיל מן עלמא, ומאן קאי
וקרי בה ומרדכי ית שמך שימשא וסיהרא יחשוך נהוריהון ולא ינהרון דהא לא
אתבריאו אלא בדיל עמך בית ישראל. ונפלין על אפיהון ואמרין ענינו אבינו
ענינו. ענינו מלכנו ענינו ושופרי תקעין עמהון ועמא עניין בתריהון ע"כ, ומתוך
דברים הללו ואחרים כיוצא בהם ויותר מהם הבאים בקמ"ך בס"ד, אומר אני
הפך דברי הה"ר אליעזר זלה"ה כי תיבת וצומו הוא על הצער הגדול ללאה
חתן מחדרו וכלה מחופתה ולבוש שקים והתפלש באפר בכל אלו נקרא
צום וכמו שאמר הנביא ישעיה (ישעיה נ"ח ו') הכזה יהיה צום אבחרהו וגומ
הלכוף כאגמון ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא צום וגו' הלא זה צום אבחרהו
פתח חרצובות רשע התר אגודות מוטה וגו', והרד"ק ז"ל כתב בשם אביו כי

צום

ה הוא מכוון לאומות הגוים ור"ל חבור וקבוץ אנשים, ואני אומר קיבוץ דברים
ים ומספד שק ואפר ושכוב אצלה כדור שנאמר בו אני לה, והעיקר הוא על
רוב מאכילה, באופן כי ולומר עלי הוא על הדברים אשר שמענו ונדעם ומתרגי'
ל תאכלו ואל תשתו כמשמעו, וטעם שלשת ימים משום דאמרינן בב"ר (פרשה
א) ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים (בראשית מ"ב י"ז) לעולם אין הקב"ה
יח את הצדיקים בצרה יותר מג' ימים, וכן למדנו ליוסף למרדכי ליונה לדוד.
ן הוא אומר (הושע ו' ב') יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ע"כ, למדנו מזה
זה גדול כחה של תשובה כי גם כי חטאו עוו פשעו לפניו ית' בדור ההוא כמו
קדם, כאשר קבלו עליה' לשוב אל ה' גם כי היה מתוך צרה, נקראו צדיקים
מנו בכלל יוסף ויונה ודוד, ובמדרש רבתי דאחשורוש (פרשה ו') כתוב כלשון
זה, ד"א ויהי ביום השלישי לעולם אין ישראל נתונים בצרה יותר משלשה
ים, באברהם כתיב (בראשית כ"ב ד') ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא
ת המקום וגו', השבטים (שם מ"ב י"ז) ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים.
נה שנאמר (יונה א' י"ח) ויהי יונה במעי הדגה שלשת ימים וגו' והמתים אינם
יים אלא לשלשה ימים שנא' ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו, וגם הכא הזה
נעשה בסוף שלשה ימי' לתעניתי' הה"ד ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר וגו'
מלאה וקראה להמן בסעודה עם המלך בע"ו בניסן וכיון שאכלו ושתו אמר
המן המלך מגדל אותי ואשתו מכבדת אותי ואין בכל המלכות גדול ממני ושמח
לבו מאד הה"ד ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב ע"כ, הנה במדרש הזה
א הזכיר אלו הכלולים בשם צדיקים כי לא יפול דבר זה בכם זה אחרי ששם
מוכללים בחטא הצלם ובחטא הסעודה וכמו שנכתב למעלה פעמים רבות,
לכן אמר לעולם אין ישר' נתונים בצרה יותר משלשה ימים ואגב אורחייהו הודיעונו
דבר גדול באברהם אבינו שהיה ג' ימים בצרה כיון לא נודע לו מקום אשר
קיים מצות בוראו והיה מפחד שמא יקרה פגע לו או ליצחק ויתבטל המעשה
הוא ותנה בני לבך ועיניך על הדבר הזה, ומ"ש וגם הכא הזה נעשה בסוף
שלשה ימים לתעניתם יתבאר בסוף ביאור הכתוב הזה בס"ד. ולמעלה בדברי
נין הכא בתחלת פסוק ישנו עם אחד כתבנו בשם שערי בינה שבשלש' ימים היו
כנגד נושא עון ופשע וחטאה. האמנה במדרש שוחר טוב (מזמור כ"ב) נראה
אלא התענו ג' ימים לילה ויום, כפשוטו של מקרא, איתא התם יכול יהיו
מים ג' ימים וג' לילות ולא היו מתים אלא מפסיקים מבעוד יום, ובשערי בינה
קיים בה בשוחר טוב דורש שאוכלים מעט להשיב נפש קודם שקיעת החמה
ע"כ, ולזה שומעים שמגדיל תפארת ישראל ולא כמו שכתב ומפורש במדרש תלי"ם
שהיו אוכלים בלילות כי לא פורש כך אדרבה אמר אלא מפסיקים מבעוד יום,
על מה שתלה החכם ההוא להסתייע ממאמר אין גוזרים גזרה על הצבור אלא
אם כן רוב הצבור יכולים לעמוד בה וכתב כי אפי' מיעוטן אין יכולים לעמוד
בה מה אעשה כי הוא רוצה להעמיד דעתו שלא כרצון חכמים והנה בילקוט
כתוב (סימן תתרכ"ו) באותה שעה הלך ומצא למרדכי שהיה יושב ברא"ש

התינוקות

התינוקות ושקי' במתניהם וסופדי' ובוכי' ופקד אותם ומלאם שנים ועשרים אלף מיד השליך בצואר' חבלים ושלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים ואמר הללו אני הורג תחלה, ואח"כ אני תולה את מרדכי. באו אמותיהן ש[illegible] תינוקות ומביאות להם לחם ומים ואומרים להם אכלו ושתו קודם שתמותו, והנ[illegible] נשבעים בחיי מרדכי רבינו ומניחים ידיהם על ספריהם ואומרים בתעניתנו נמות וכל אחד גולל ספרו ומניחו על לבו וכיון שעברו שתי שעות בלילה כשמע[illegible] בכייתם למרום ותפילתן של אבות, אמר הקב"ה למלאכי השרי' בבית קטנים אנ[illegible] שומע כגדיים וטלאי' וכקטני בני אדם. אמר משה לפני קב"ה לא גדיים ולא קטנים הם אלא קטני עמך ישראל שיושבים בתענית היום שלשה ימים ושלשה לילות ואסורים בחבלים ובשלשלאות ולמחר נשחטים כגדיים וטלאי' ולב אויב שמח ומחרף ומנאץ ואינם מניחים את תורתך, מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה עליהם ושבר החותמו' וקרע את האיגרו' והפר עצתו והשיב מחשבתו של המ[illegible] בראשו ע"כ, וכיוצא במדרש רבתי (פרשה ו') הנה קבלת רז"ל הטהורה והתמימ[illegible] כי בליל י"ו בניסן ליל יום ג' לתעניתם נמלאו כ"ב אלף מקטני ישראל בתעני[illegible] ג' ימים וג' לילות ובכל זאת אני מוצא בתרגום דברים מורים קצת על הדברים הנאמרי' כמרחיקים שיהיו שלום ג' ימים וג' לילות. וז"ל איזיל כנוש את כל יהודא די משתכחו בשושן וצומו עלי ולא תיכלון ולא תישתון תלתא יומין. וצלו קדם מארי עלמא בליליא וביממא ע"כ, הרי שלא רצה להדביק ואל תאכלו ואל תשת[illegible] לשלשת ימים לילה ויום, רק שאל תאכלו ואל תשתו הוא דבר אחד, ולילה ויום הוא דבר אחר כי וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו הוא כמשמעו לענין הצו[illegible] והתעני' כאשר ביארנו. וענין לילה ויום הוא דבר התפלה כי מניעת המאכל ויתר הדברים הוא לתכלית התפלה כדי שיתפללו בכוונה מה שאי אפשר באכיל[illegible] ותענוג ומורה על זה אומרו לילה ויום ולא אמר ואל תאכלו ואל תשתו שלשה ימים ושלשה לילות כמו כי לא אכל לחם ולא שתה מים שלשה ימים ושלשה לילות, וכודע מספר הזוהר כי התפלה הכרלית ומקובלת הלא היא אשר קדמה לה בלילה שלפניה כמו כן תפלה, וע"ד זה פירשו (תהלים פ"ח ב') שם פסוק ה' אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך. אימתי אתה אלי ישועתי היום אשר קדמתי הלילה שלפניו וצעקתי נגדך, ועל כן הקדימה פה הלילה אל היום:

והנה במספר הימים האלה בלבול רב לדעת האמת כי בפרקי ר' אליעזר כתוב כי הם י"ג וי"ד וט"ו בניסן האגרות נכתבו בי"ג ובו ביום קרע מרדכי את בגדיו והיו דבריו עם אסתר על ידי השלוחים ואמר שבאותו היום קבעו התעניות והוא יום ראשון לפסח ובט"ו באה לפני המלך וגם למחר דהיינו י"ז קראה אותו ואז נתלה, וכבר שלמו להם התענית ביום ט"ו ובמדרש לקח טוב כתוב ויעבור מרדכי העביר יום ראשון של חג המצות בתענית, שהרי בי"ג בניסן נכתבו הכתבים ובו ביום קרע מרדכי את בגדיו וקבעו ג' ימים תענית אותו ושני ימים אחרים הרי יום ראשון של חג המצות התענו הוא יום ג' לתענית, וכן נראה מהמאמר שהבאתי למעלה מכ"ב אלף תינוקות. אמנם בשערי בינה

אל

הה״ר אליעזר מגרמישא ז״ל כתוב, ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות
השלישי לאגרות כי נכתבו לי״ג בניסן, ומיד ומרדכי ידע וגו׳ כי יושב היה
ער המלך ומיד ויעבור מרדכי להתענות יום י״ד וט״ו וי״ו בניסן, וביום שני
ענית שהוא יום טוב ראשון של פסח באתה הצדקת מקושטת להעשות כן
ידה, נמצא יום ט״ו הוא שלישי לאגרות ע״כ וכמו כן מהמדרשות האחרים
כה רבה יען במאמר שהבאתי למעלה מהילקוט (סימן תתרכ״ז) מבואר מאד
ת התעניות מתחילין בי״ג שכן כתוב שם ומלאו למרדכי שהוא יושב בראש
ינוקות וכו׳ ואמר הללו אני הורג תחלה ואח״כ אני תולה את מרדכי וכו׳
שכונת תליית מרדכי לא היתה אלא אחר המשתה הראשון ושם נאמר ויהי
ם השלישי ותלבש אסתר וגו׳ ואמרו שם עוד וכיון שעברו שתי שעות בלילה
נעת בכייתם במרום וכו׳ אלא קטני עמך ישראל שיושבים בתענית היום
ימים וג׳ לילות, ואז נדדה שנת המלך והיה מה שהיה ממרדכי והמן נמצא
ראשון לתענית י״ג, אמנם ממאמר אחר שם בילקוט (סימן תתרכ״ז) נראה
לום היה י״ד וט״ו וי״ו, איתא התם, ענה מרדכי ואמר לאסתר היכי יכול
ול מגלת תענית שכתוב בה מר״ח ניסן ועד יומין תמניא דלא להתענאה
ן ואת אמרת תגזור תענית בי״ד ובט״ו ובי״ו שקרב עומר התנופה, שלחה
נרה ליה אתה הוא זקן של ישראל וכו׳. הנה בפי׳ שיום ראשון הוא יום
בניסן, ובמדרש ויקרא רבה (פרשה כ״ח) על מצות העמר כתוב היא שעמדה
ס בימי המן, דא״ר לוי כיון שראה מרדכי את המן בא כנגדו והסוס בידו
ר דומה אני שאין רשע זה בא אלא להרגני והוון תלמידין יתבין תכיין קמוי.
ר להם עמדו וברחו שמא תכוו בגחלתי. אמרין ליה בין לקטול בין לחיי
ן עמך ולא נשבקינך, מה עשה נתעטף בטליתו ועמד בתפלה לפני הקב״ה
למידוי יתבין תכיין, אמר להם במה אתם עוסקים אמרו לו במצות העמר
היו ישראל מקריבין במקדש ביום הזה וכתוב בהדיא ואת אומרת גזור תענית
שה ימים שלומו בי״ד יום בו פסח, ובט״ו מועד, ובי״ו עומר התנופה קרב,
מאמר הזה מבואר רבה כי דבר רכיבת הסוס יראה שהיה ביום ט״ו, ודכתיב
לה ההוא נדדה שנת המלך, ואמרינן בב״ר (פרשת ע׳) (בראשית כ״ט י״ו)
בן שתי בנות ששקולות זו כזו לזו ניתן שתי לילות ולזו ניתן שתי לילות, לילו
פרעה ולילו של סנחריב ללאה, לילו של גדעון ולילו של מרדכי לרחל דכתיב
לה ההוא נדדה וגו׳ והמאמר אמר במצות העמר שהיו ישראל מקריבין במקדש
ם הזה, וידוע כי הקרבת העמר בשנה עבר לא בט״ו, וזה הקושי כמו כן
א בדברי הגמרא (מגילה פ״ק) דאיתא התם ויקח המן את הלבוש ואת
וס אזל ואשכח רבנן דיתבי קמי מרדכי וקא מחוי להו הלכות קמיצה ופרש״י
ה דורש בענייני של יום וי״ו בניסן היה יום תנופת העומר ע״כ. ובסמוך
ב מרדכי אל שער המלך שחזר אל שקו ואל תעניתו ופרש״י יום שלישי לתענית
ה שהתחיל להתענות ביום י״ד בניסן, והן אמת דברי פרקי ר׳ אליעזר ודברי
כם לקח טוב ומי שהלך דרכם תמוהים עד מאד אחרי שהיא מימרא ומשכחת

בגמרא

מדרש מגלת אסתר

בגמרא (תענית פ"ק) דאמר שמואל כל תענית שלא קבלו מאתמול אינו תעני
ואיך אמרו שהתענו ביום י"ג אחר הכרוז, ואם כדבריהם בחנם חזר בו הרמב"
ממה שכתב שאם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות נקרא תענית לשעו
וכתב המגיד ברמה בתשובות הרשב"א ששמע שהרמב"ם חזר בו, ולמה חזר ז
והרי מעשה רב נעשה בבית דינו של מרדכי הצדיק והתפללו עננו כמו שכתב
למעלה בשם המתרגם:

ומעתה היותר מתברר מכל אלו הדברי' שהתענו י"ד וט"ו וי"ו ושענין וי
ביום השלישי. שלישי לשלוח הרצים כדברי רש"י שנשלחו בי
ואסתר באה אל המלך ביום ט"ו. הוא יום שני לתענית ולא אכלה ביום ההו
וביום המחרת דהיינו י"ו היה רכיבת הסוס ויצא רובו של יום בתענית כי על
אמר ויבא המלך והמן לשתות עם אסתר המלכה במשתה יום שני מה של
כאמר במשתה יום ראשון, ואחר שהתענית היה על שהושיט לה המלך את שרבי
הזהב וזה כבר נעשה ביום שלפניו ועתה ביום זה עלה מרדכי לגדולה ויצ
רובו של יום בגדולת מרדכי כי לעת ערב נתלה המן כדברי רש"י ז"ל לכן התיר
אסתר עצמה לאכול ביום ההוא אחרי שכבר עברו ג' ימים וג' לילות בתעני
וגם יום זה יצא רובו בתענית ועיניה הרואות כי מצאה חן בעיני המלך וכי נשא
המן בעיניו כמו שאני עתיד לכתוב בפסוק מי בחצר בס"ד ומדברי המתרגם, ורא
והפלא וחכמת אסתר וחסידותה כי לא בטחה בעצם בתעניתם אחרי שע
בני ישראל אינם מרוצים לפניו ית' אלא בטחה בדרכו ית' שאינו מניח לע
בצרה יותר מג' ימים כי גם שבטי יה בהיותם לקוחים על מכירת אחיה' ל
נמשכה צרתם יותר מג' ימים וכמו כן יונה גם כי מרה ועכב את רוח קדשו וב
מפני ה' לא היה בצרה רק ג' ימים ולכן אסתר נכנסה ביום ג' לצרה שלי
לשלוח הרצי' כדברי רש"י ז"ל ולא שהמתינה שישלימו ג' הצומות, ומה שכתב
למעלה ממדרש רבתי (פרשת ו') וגם הנס הזה נעשה בסוף ג' ימים לתענית
הה"ד ויהי ביום השלישי וגומ' לאו למימרא שהיא באה בסוף ג' ימים וש
ויהי ביום השלישי הוי שלישי לתענית דא"כ תימא על עצמך דמסיים למילת
ושלחה והביאה בסעודה עם המלך להמן בט"ו בניסן וע"כ, ויהי ביום השלי
שלישי לצרתם דהיינו שילוח הרצים והנס היה בסוף שלשת ימים לתענית
וכחזור למקומנו אסתר נכנסה ביום ט"ו יום ראשון של פסח שני לתעני
שלישי לצרתם לשילוח הרצים ובו ביום זימנה לאחשורוש והמן והם אכלו וש
לא אכלה עמהם כמו שהוכחנו, ובליל י"ו נדדה שנת המלך והיה דבר מע
מרדכי בבקר ומפלת המן בערב כדברי רש"י ז"ל והדין נותן כי לרחוץ את מרד
במרחץ ומה גם בלואי אסתר שלא ימצא בלן וספר כמסופר בדבריה' ז
(מגלה פ"ק) כמו שיבא במקומו בס"ד, ועד שיצוקי הדבר ועד העשותו ועד שיוליכו
ברחובות קריה ועד אכול ושתה בודאי היו צריך זמן ואל תשתומם על המאמר שהבא
למעלה שני לילות לבכיה של לאה ושני לילות לבכיה של רחל כי לא יתחייב מכ
זה שיהיה הדבר בליל ט"ו כמו שהיו האחרים רק שהיה בלילה לא שיהיה בלי

דאי לא תימא הכי תימא על עצמך כי האחרים היו בלילה וגם זה היה ביום
כם שוים, ומזה הוברר הדברי׳ כי על היותם בלילה השוו, ולא שיהיה בלילה
ד כי גם זה היה ביום י״ו ובלילו של י״ו היה עשיית העץ בשתי שעות מהלילה,
ז״כ עלתה צעקת הקטנים לפניו ית׳ כי בו בלילה השליך עליהם המן
שלאות כמו שתראה ממאמרם בילקוט (סימן תתרכ״ו) ומעלת מרדכי ביום
בבקר כמו שקדם ואז היה מרדכי מחוי להו לרבנן הלכו׳ קמיצה מצוה בשעתה
ום וכשלמה פרים שפתנו, וכהא דאמרינן בגמרא (מנחות פי׳ בתרא) א״ר
ק מאי דכתיב זאת תורת החטאת זאת תורת האשם כל העוסק בתורת
את כאלו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאלו הקריב אשם. ובזה
מורו הדברים כלם, ואפשר לי לדרוש טעם לשלשת ימים הללו, כבר הקדמנו
דת אסתר על ג׳ עבירות הנגררות בשבתה ע״א ג״ע ש״ד, בפסוק ולמו עלי
נים תמלאנו ולכן השתדלה להליץ בעד זה כי ביטול ע״א תועבת מצרים ביום
. ובליל ט״ו שפיכות דם בכורות מצרים וכמו שנדרש בפסוק (תהלים קל״ו י׳)
כה מצרים בבכוריהם, למכה בכורי מצרים לא נאמר אלא בבכוריהם שהבכורות
גו את אביהם וששים רבוא הרגו כדאיתא במדרי׳ שוחר טוב וכן בספר הזהר
רשה בשלח) תלת מותנו הוו חד דעבדו בכורי במצרים דקטליה כל איכון
שכחו, וחד דקטל קב״ה בפלגו דליליא. וחד כד חמא פרעה מותני בביתיה
בוי ובעבדוי קם וזריז גרמי׳ וקטל הפרכין וסרכי׳ וכל דאמליכו ליה לסרבי׳
מא דלא לשלחינהו ע״כ. הנה דמים רבים אשר שופכו במצרים, וביום י״ו
רבת העומר והוא משעורים ומודע מדברי האלהי רשב״י ע״ה כי הוא כעין
בן סוטה אשר הי׳ כמו כן קמח שעורים לטהר את ישראל וכנסת ישראל
תכאי עסורה, כדאיתא בספר הזוהר (פרשת אמור) ובספר רעיא מהימנא,
ר הקרבת העומר הצלה טובה על כל ישראל, ובזה די. ואומרו גם אני
ערותי אצום כן ולא אמר כלים כמשפט הנכון מה שדובר בו כי למיעט
חוכה בשן אמרה כן כי מי יודע אם תאכלנה בשתר לכן אמרה אצום משום
בר שקר תרחק, ובכן אבא אל המלך. כתב הה״ר יוסף גאקון״ן ז״ל, בענין
ג׳ ימים ז״ל. אחשוב שכיונה ענין כפלא כפי האמת. והוא כי יש בג׳ ימים
ה ויום ע״ב שעות, ובכן הוא ע״ב כנגד שמו יתברך הנרמז בויסע ויבא
, אשר בו בקע ים ויעבירם וינחם לבטח ולא פחדו ומשם בא השפע למדתה
אסתר ירקרוקית היתה, ובכחם באה למעלה אל המלך מלכו של עולם
פלתה כי בטחונה בישועתו, ולמטה אל המלך אחשורוש עכ״ל, ודבר אשר
כדת הוא מאמרם ז״ל בגמרא (מגלה פ״ק) מאי אשר לא כדת, שלא כדת
יום ויום, שבכל יום ויום באונס ועכשיו ברצון, וכאשר אבדתי אבדתי כשם
אבדתי מבית אבא כך אובד ממך. ופרש״י עד עכשיו בעלתי באונס ועכשיו
לך מדעתי ואני אובדת ממך דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה וברצון
ורה לבעלה ע״כ. ומזה יראו עיני רואים כמה דבר סתר יש בהתחברות
׳ צדיקים הללו צדיק וצדקת מרדכי ואסתר עד שמסרה נפשה על שתאבד ממנו,

ומזה

מדרש מגלת אסתר

ומזה נצטדקו דברינו בפסוק אין אסתר מגדת וגו' אשר האריכנו בענין זה בנ
טעם ודעת, ואני אומר בדבר וכאשר אבדתי אבדתי דבר אחר כאה ומתק
הוא דאמרינן בגמרא (שם) ולא נאמר מרדכי אסתר עושה א"ר ירמיה שהי
מראה דם לחכמי', וכמו שהארכנו שם בפרשתו, ואמרינן עוד ותתחלחל המלכ
אמר רב שפירסה נדה, ואחרי שכן הוא שעד עתה היתה מדקדקת שלא לש
עמו נדה ומפני הנוגע אליה וכמו שכתבנו שם עיין עליו ועכשיו איכה יכו
להזהר כי מרדכי דוחק עליה למהר לבא אל המלך והיא רואה עצמה נדה אנ
וכאשר אבדתי אבדתי. שעד עתה בטהרה וטבילה אבדתי שעתה הוא בנ
ובטומאה ודברי המתרגם נמשכים אחרי פשוטן של דברים כי על פחדת מ
אומרת כן אחרי שמרתה פי המלך לבא אליו אשר לא תקרא, שתרגו' והיכ
דהבדית מן בית נשי ואדברית מיניך בארכסא כדין אוביד מן חיי עלמא ה
בגין פורקן עמא בית ישראל, ולא שהוסיף ב' דברי' א' להעמיד דעתו, שלוקחה באונ
וכמו שהרבינו הדבור בזה בפרשתו, ב' שגם שמות תהיה מיתת העה"ז
יודעת גם היא שלא תמות לחיי העה"ב אחרי שהוא על דבר הצלת בני ישראל

ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר :

ויעבר מרדכי בגמרא (מגילה פ"ק) אמר רב שהעביר יום ראשון ש
פסח בתענית. ושמואל אמר דעבר עקומא דמיא פרש"י שע
יום ראשון, שהרי בי"ג בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן וי"ד וט"ו ו
התענו ובי"ז נתלה המן בערב. דעבר עקומא דמיא לאסוף היהודים שבע
השני ע"כ, ואני אומר דבר גדול השמיענו שמואל שאפילו דבר קטן לשם מצ
כתוב בספר כענין (רות ב' י"ד) ויצבט לה קלי ואמרינן ברבתי דרות (פרשת ו
קליל זעיר בשתי אצבעותיו וכן הדבר פה כי לא היה נהר גדול שעבר לאס
היהודים רק עקומא דמיא והוא שלולית של מים מכונסין כמו שפי' רש"י בגמר
(תענית פ"ק) ונכתב בספר. ויעבור מרדכי כאילו היה דבר גדול להורות
הכל בא לידי חשבון. והמתרגם בתוספתא תרגם, ויעבר מרדכי ונסק וכ
ועבר על חדות דפסחא וצומא גזר ויתיב על קיטמא, ביאר ויעבר לשון עבי
וכעס ולשון העברה. והדבר כי גם שהיה זה נעשה להצלת בני ישראל עמ
בעבירה וצרה לבטל שמחת החג. וכענין היושב בתענית חלום בשבת דאמר
בגמרא (תענית פ"ק וברכות פ"ה) דליתיב תעניתא לתעניתיה אעפ"י שעו
הוא לו תענית שבת לבטל גזרתו אף גם זאת ביטל מצות עונג שבת, וענין ונכ
לשון זעף כדבר והנס זועפי' נסיסין ואומרו ויעש ככל אשר צותה עליו אס
הוא הנאמר מהמתרג' בפסוק שלפני זה וכה אמר ועתה יצא חתן מחופ
חגור שק במתניו וכלה מחופתה מתפלשת באפר, האדם והבהמה הב
והצאן אל יטעמו מאומה ואל ירעו ומים אל ישתו, והפריסו יונקים משדי אמ
באותה שעה בחרו בקהל ומלאו בו שנים עשר אלפים כהנים נבחרים ויאחז
שופרות בידיהם וספרי תורה בשמאלם בוכים וצועקים וכן אומרים כלפי מעו

אנהי

...י ישראל הנה התורה אשר נתת לנו הנה העם אשר בחרת בו בטל מן ...לם מי יקום ויקרא ומי יזכיר את שמך שמש וירח יקדרו ולא יאירו שלא כבראו ...י בעבור עמך ישראל ונפלו על פניהם ואמרו עננו אבינו עננו, עננו מלכנו ...י ושופרות תוקעים והעם עונים אחריהם עד שבכו כל חיל השמים והאבו׳ ...ן מקבריהם ע״כ. ומזה ויעש ככל אשר צוה עליו אסתר מבואר כי לא על ...נית בלבד אמר רק על כל הדברים הנאמרים, כי על כן אמר ככל אשר צוה ולא אמר כאשר צוה :

א ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית :

א ביום השלישי וגו׳, המפרש״י כלם הסכימו שביאור ותלבש אסתר מלכות, הוא בגדי מלכות, וכן נראה בתרגו׳ רבה, והוא בזמנא תליתאה ...צמות אסהר תלתא צומין צומא בתר צומא, קמת מן עפרא ומן קיטמא כד ...פא קימתה ולא פסיקתא, ואתקנת בתיקונהא כמה דמתקינן מלכתא ולבשה ...א דמלכותא מיעקם בדהבא טבא דאופיר, ובשיראה פרנגן טבא דמיעקם ...כין טבין ומרגלין דאיתיאו יתיה ממדינ׳ אפריקי ואחתת ברישהא כלילא טבא ...בא וסיימת בריגלהא מסנין דאוברייזין דדהבא ע״כ, הנה כי קישטה עצמה ...ו רגל ועד ראש, ובדרך זה כתב הה״ר מנחם לבית מאיר בספר שבר גאון ...ב אבי העזרי, ותלבש אסתר מלכות שהתלבשה מן המלכות על שפניה יורו ...ת המלכות נאוה אליה, ואני אומר לפי דבריו נודע היות עתה היא מואסת ...לכות ובלתי חפצה בה וכמו שנראה ממה שלא הגידה עמה ומולדתה ומה ...אכה בבשמים ובתמרוקי הנשים כי אם אשר יאמר הגי׳, ויותר מזה יראה ...ה שכתבתי למעלה באכילת הזרעונים בפסוק וישנה ואת נערותיה לטוב ...אכו בטוב טעם ודעת, ועתה כי אמר מרדכי לבא אל המלך, ומי יודע אם ...ת כזאת הגעת למלכות בביאורנו האחרון בו, הסכימה להתפאר במלכות וללבוש ...ה ממנו על דרך (איוב כ״ט י״ד) צדק לבשתי וילבשני כאילו עד עתה היתה ...עת ומשלכת אותו ועכשיו נתלבשה ממנו, האמנה בגמרא (מגילה פ״ק) ...ו ותלבש אסתר מלכות מלכות בגדי מלכות מבעי ליה, א״ר אלעזר א״ר חנינא ...ד שלבשתה רוח הקדש, כתיב הכא ותלבש אסתר מלכות וכתיב התם (ד״ה ...״ב י״ח) ורוח לבשה את עמשי ע״כ . וטעמו של דבר מי הכריחם להוציא ...תוב מפשוטו יתבאר בסמוך בס״ד. אלא שיש לדקדק בו אחרי שהכתוב ייחס ...בר אליה ותלבש וגו׳ למה ר׳ אלעזר סבב הדבר אל רוח הקדש שהיא לבשה ...ה והדבר מבואר שהיא יותר תפארת אליה לומר שהיא בעצמה נתלבשה ...ח הקדש אשר מורה כן, והנ״ל שר׳ אלעזר דקדק כי אם הכוונה היא שאסתר ...תדלה במעשיה הטובים ובדברי הלומות להלביש עצמה מרוח הקדש, הנה ...באמת היה מיום הראשון. אשר למה יחסו הכתוב ליום השלישי, ולכן סבב

מדרש מגלת אסתר

רבי אלעזר הדבר אל נוח הקדש כי אסתר משעה ראשונה ראויה להתלבש
ואף גם זאת עד שהרבתה להתפלל לא לבשתה רוח הקדש כי כן דרכו יח
עם הצדיקים כדאמרינן בגמרא (יבמות פ"ו) א"ר יצחק מפני מה היו אבו
עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים ולכן לא לבשתה רוח הק
עד היום השלישי. ואף גם זאת המקרי יחס הדבר אל הסבה שהיא השתדלה ב
ולכן כתב ותלבש אסתר, ואם תרצה אמור והוא יותר נכון שהיא לא כיו
רק למצא חן בעיני אחשורוש להציל נקיים ממות כי מרוב ענותנותה לא על
על לבה שתהיה רוח הקדש שורה עליה ולבשרה כי כבר רצה אלהים מע
וכי נשמעו דבריה לבשתה רוח הקדש ואחרי שמעשיה גרמו יחס הכתוב ה
אליה כמדובר, עוד איתא התם (מגילה פ"ק) ותעמוד בחצר בית המלך הפני
א"ר לוי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה (תהלי' כ"ב ב') ול
אלי אלי למה עזבתני, שמא אתה דן על שוגג כמזיד, ועל אונס כרצון, או ש
על שקראתיו כלב שנאמר הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי. חזרה וק
אריה שנאמר הושיעני מפי אריה ע"כ ויש להתעורר במאמר הזה דברים, א
הגיד לרבי לוי כי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה ושעל
צעקה אלי אלי וגו' ופשוטו של מקרא שהיא צועקת בשם כל האומה כמ
הכתובים ואם עליה היא צועקת מנא ליה שנסתלקה בשעת שהגיעה לבית הצל
ולא קודם לכן, ב' מאמר שמא אתה דן על שוגג כמזיד למה, ובשלמא א
ברצון ניחא, לפי שעתה היא באה מעצמה ושלא שיקראה המלך, וכמו ש
בוכאשר אבדתי אבדתי אבל שוגג כמזיד מה ענינו. ג' מה זו שאלה ואם י
דן כזה לא היה בא עמה עד פה, כי מעת שניתקו כפות רגליה לבא אל ה
היא עוברת על דת אם באונס אם ברצון, ד' מאמרה או שמא על שקראתיו
בלא הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי זה עד מאד ביען פסוק זה מא
ומופלג מאד מפסוק אלי אלי ורש"י ז"ל כאשר לאלו הספק הזה כי רב
כתב הצילה מחרב נפשי באותו מזמור הוא כאלו אמר שהוא דוחק. והתש
כי לוי ג' דברים הניעוהו לזה, א' סברא ישרה שאם לא היה הדבר כן ש
שכינה עמה מקודם. היתה עוברת על לא תכסו ומוסרת עצמה לסכנה וד
נספק אם יקובלו כמות לקוחים למות ומטים להרג בהטאיהם ומה לה ול
מרדכי ומי לנו גדול ממנו יתבי ואמר לנביאו שמואל מלא קרנך שמן ולך אש
אל ישי בית הלחמי וגו' וכתיב (שמואל א' י"ו ב') ויאמר שמואל איך אלך ו
שאול והרגני. ולא נחשב זה לו לחטא כי היכא דהיזקא קביע שאני כדאמ
בגמרא (קדושין פ"ק וחולין פ' י"ב) אלא שראתה כי הולך לפניה ה' ולכן בט
נכנסת כי ע"י שהחזירה כל ישראל בתשובה בענין לך כנוס, וכמו שקדם כדב
בה שכינה ועתה למה יעזבה והיא לא חטאה מעת בואה ועד עתה חטא יו
העזיבה ההיא, אלא ודאי שבהגיעה בית הצלמים עזבה. ולכן צעקה אלי אלי ל
עזבתני, זה הוא הדבר הראשון אשר הגיע לרבי לוי לומר כי משנכנסה לבית הצל
נסתלקה ממנה שכינה כי אם לא היתה הולכי' לפניה בתחלה לא היתה י
הולכת

ת ובהגיעה למקום טומאה נסתלקה ק"ו ומאמר פן יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, אולם הדבר הב' אשר הביאו לזה. הנה הוא פסוק אלי אלי למה עזבתני כי לא יקרא עוזב אלא מי שהיה אוחז בו או שהיה עמו תחלה כענין ועזב את אביו (יונה ב' ט') חסדם יעזובו, כי אבי ואמי עזבוני. ואחרי שאמרה למה עזבתני נכרים הדברים שהיתה עמה עד העת ההיא, אולם הדבר הג' אשר הביאו לזה סוף פסוק ותעמוד בחצר בית המלך אשר אנו בביאורו, כי יש לספק אחרי שכל דברי מרדכי היהודי אליה לבא אל המלך והיא גם היא אמרה לבא אל המלך, למה בשעת מעשה לא נזכר כי באה רק ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך כאילו שם נמצאה ושם היתה או שנפלה מן השמים שם, ומן הראוי שיאמר ותלבש וגו' ותבא בחצר בית המלך והוא ראוי ונכון בו מי שלא ירצה לעלום עיניו ממנו ובעיני רז"ל עלום הוא כמו שתראה נתחבטו בתיבת ותעמוד. וראשונה במקום הזה חדש בו ר' לוי ביאור נפלא, שתיב' ותעמוד לא על אסתר נאמרה בעודה שם שא"כ יפול הספק הנאמר, שתיבת והעמוד מוסבת אל המלכות הנז' ותלבש אסתר מלכות ותיב' ותעמוד ת ותעמוד מלדת. ויעמוד השמן. עמדו לא ענו עוד (איוב ל"ב י"ו) אשר ענייכם הפסק והביטול ממה שהיה מקודם. וכן הדבר פה כי אחרי שביאר ותלבש אסתר מלכות ר"ל מדת מלכות קרא לה אותה שכינה או רוח הקדש כי הכל אמת א"כ ביאור ותעמוד הוא נפסקה מלבא עוד עמה ותעמוד מרחוק ום אל החצר הפנימית אשר שם הצלמים בלי ספק, והותרה השערה הא'. נה מאמרה שמא אתה דן על שוגג כמזיד וכו'. ביאורו אלי', רבש"ע הנה פשפשתי מעשי ושבתי לפניך בצום ובבכי ובמספד, ואתה אמרת היטב אטיב וזה אני רואה מרוח קדשך ההולך לפני, ועתה כי שב מאחרי איני יודעת אם לא שהיה על איזה שוגג אשר לקטנותו או לקלותו לא נזכרתי ממנו, על אונס זה כי בבא' ואני לא נקראתי יראה כמזומנת עלמי לעבור על דת, ה לבדך ידעת לב בני האדם וידעת כי אנוסה מכתי על היותי אנוסה ברחת לבא, ושמע זה עתה בעיני הוא מה שאומר נודע כי ההשגחה העליונה בה התדבקות רב ועצום, ואינו דומה בא השכינה במקום טהור לבואה במקום י טהור ולהורות לבני ישראל עולם אהבתו אליהם הפליג לומר (ויקרא י"ו השוכן אתם בתוך טומאותם, ולכן אסתר בחנה כי לבא עמה במקום טהור יחשב עון אשר יחטא שוגג אחד או בואה עתה אל המלך כנראה מרצונה י בהוא יתברך יודע ועד כי היא מרת נפש, אבל לבא עמה במקום טומאה לדקדק הרבה, ולחוש לזה ולפחד ממנו והותרו השערות ב' ג'. אומנם מאמר על שקראתיו כלב, קשה עד מאד אחשוב שרמז אליו רש"י ז"ל כמו כן בתחלת אמר ומלבד מה שרמז במקומו, והוא עבר לפנינו, עוד רמז בתחלת המאמר אלי למה עזבתני במזמור אילת השחר היא, ומלבד מה שרמז בזה כי מי ד לו ר' לוי שפסוק זה אמרו אסתר עד שהלכה להודיענו באיזה מקו' אמרו, אמר במזמור אילת השחר בלו' הנה זה המקרא הוא במזמור אילת השחר

אשר

מדרש מגלת אסתר

כבר נודע בגמרא (יומא פ"ק) שנקי' אסתר אילת השחר ואחרי שידענו
אסתר אמרו בא ר' לוי מהטענות אשר קדמו והודיענו כי כשהגיעו לבית הצ
אמרו, ומלבד זה יראה לי שרמז עוד לספק שאנו בו, והקדים לומר כי אין מ
למקרא הזה עם הטעם שיאמר ר' לוי ודי שמקראות הללו הם במזמור א
והנראה אלי בהיתר הספק הזה כי אין טענת שמא אתה דן על שוגג כמ
ועל אונס כרצון, וטענת או שמא מפני שקראתיו כלב, כאמרות כאחת
אסתר, אבל שהיא בראותה שרחקה ממנה רוח הקדש צעקה אלי אלי ל
עזבתני שמא אתה דן על שוגג כמזיד או על אונס כרצון עס"ד שאמרנו, וש
טענותיה שראוי שיקובלו דבריה אם מגדולתו ית' (תהלי' כ"ב ד') ואתה קד
אם מצד רגילותו לעשו' עם הכלל ועם הפרט, בך בטחו אבותינו, אליך ז
ונמלטו, ואנכי תולעת ולא איש, עליך השלכתי מרחם, ואם מעולם הצרה ב
תרחק ממני, ואם לעולם שמחת האויב סבבוני פרים רבים, פצו עלי פי
ואם לרב הכנעתה יבש כחרש כחי, כי סבבוני כלבים, וקיימה דבריה ול
ה' אל תרחק, הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי כי הנה הוא חורק עלי בנ
הוא ואנשיו, וכמו שיבא, הדבר יצא מפיה מיד כלב יחידתי ונזכרה לואתו
(שמות ו' י"ג) ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ואמרינן בשמות ר
(פרשת ח') אמר להם הקב"ה היו נוהגים בו כבוד וחלקו כבוד למלכות אע
שאני צריך לעשות בו את הדין, וראתה כי לא יספה רוח הקדש לשוב אליה ט
אמרה או שמא על שקראתיו כלב לא הספיקו הטענות שטענתי לשתשוב
חזרה וקראו אריה, באופן כי הטענה הראשונה היא על ההסתלקות, והב'
אשר לא שבה. והותרה הטענה הד'. ונתבאר המאמר ולמדנו ביאור ותע
בחצר בית המלך וגו' כמין חומר כי לא על אסתר הוא אומר שעמדה שם
על המלכות הנז' שעמדה שם ולא הלכה עוד עמה. עוד להם ז"ל ביאו
אחרים בדבר ותעמוד במדרש שוחר טוב (מזמור כ"ב) וז"ל אל תרחק ממ
כי צרה קרובה (תהלים כ"ב י"ב) אימתי אמרה אסתר אל תרחק ממני בש
שגזר אחשורוש להשמיד להרוג ולאבד, נכנסה אסתר בלא רשות שנא' ותעמ
בחצר בית המלך. שבעה קנקלין יש למלך, נכנסה בלא רשות לקנקל א' ו
ולג', כיון שנכנסה לחצי קנקל הד'. התחיל מחרק את שניו ומכסכס א
חבל על דמובדין ולא משתכחין, ושתי כמה חפצתי ובקשתי שתכנס לפני ו
רצתה וזו נכנסה כזונה בלא רשות עמדה לה באמצע הקנקל הד' הראשו
לא היו יכולים לעכבה שכבר עברה על רשותן. האמצעיים לא היו יכולים לעכ
שעדיין לא עברה על רשותן. והיו מהרהרים עליה, ר' חמא בשם ר' לוי א
הוא שדוד אומר וקורא בתפלה עליה בשעה שהעליונים והתחתונים מקלס
להקב"ה (שם קמ"ח א') הללויה הללו את ה' מן השמים, הללוהו במרומים. באו
שעה אמרה אסתר אל תרחק ממני וגו' ע"כ. האירו עינינו בכמה דברים.
כי בא איש לפני המלך אם ימצא חן בעיניו ויושיט לו שרביט זהבו. בא יצ
ברנה. ובבואה אסתר לפניו הנה באת מסופקת ומוכנת ובוטחת בקונה יט

חסד ותמצא חן בעיניו כאשר מצאה בשכבר. וכי ראתה אותו רשע יראה
שניו יחרוק חשבה כי כלה היא מאתו להורגה, ולכן צעקה אל תרחק ממני
כי החן העוזר איננו. ב' למדונו כי בראותה עמה בצרה נכנסה עמה' בעלת
י ולא השתדלה להמלט בית המלך מכל היהודי' כאשר דבר עליה מרדכי
מלכו ומאמרם בשעה שגזר אחשורוש להשמיד להרוג ולאבד וכו' ומי לא
שנכנסי' בעת רעה שהיא עת צרה ליעקב, אלא שכיוונו להודיענו כי השכינה
להשתתף בצרתם והשליכה נפשה מנגד, וזהו בשעה שגזר וכו', נכנסה
בלא רשות, ולפי שהיה הדבר זר עד מאד כי זה לא ב' ימים גזר על גוי
כלה ונחרצה לא פשעם ולא חטאתם רק שנאמר עליהם היותם בזים
המלך ועתה ביום הג' היאך מצאה לבה לעבור דתו בקום עשה והיה לה
רשות ע"י שליח או שלוחים טרם תבא אליו. אלא שחרף נפשה למות
להשתתף בצרת הצבור. ושלא תהיה כפורשת מהם בעת צרתם וחשבה
שלא לשאול רשות ולא יותן לה כי אז אין מרפא למחלתם ולכן השכינה
גה המלך והגזרה בטלה וכהא דאמרינן בדברים רבה (פרשת ואתחנן)
ושבת עד ה' אלהיך אין לך דבר גדול מן התשובה מעשה שהיו רבותינו
ר' אליעזר ור' יהושע ורבן גמליאל וגזרו סנקליטין (פי' גזר דין) של מלך
מכאן ועד שלשים יום לא יהיה בעולם יהודי, והיה סנקליטו של מלך ירא
בא אצל רבן גמליאל וגילה לו את הדבר והיו רבותינו מצטערים הרבה,
להם אותו ירא שמים אל תצטערו. מכאן ועד שלשים יום אלהיהן של יהודים
להם בסוף. יום אחד גילה לאשתו את הדבר אמרה לו והרי שלמו כ"ה
אמר לה עוד חמשה ימים, והיתה אשתו צדקת ממנו אמרה לו הלא אין
טבעת מוץ אותה ומות, וסנקליטין בטל עליך עוד שלשת ימים אחרים והגזרה
שמע לה ומוץ את טבעתו ומת שמעו רבותינו ועלו אצל אשתו להראות
אמרו רבותינו חבל על הספינה שהלכה לה ולא נתנה המכס, כלומר
הזה לא מלו, אמרה להם אשתו יודעת אני מה אתם אומרים חייכם לא
הספינה עד שנתנה מכס שלה. מיד נכנסה לתוך הקיטון והוציאה להם
שהיתה מילה בתוכה וסמרטוטין מלאים דם כתובים עליה וקראו עליו
המקרא הזה (תהלים מ"ז י') נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם
וחזקה על אסתר הצדקת שכיוונה לעשות ככה ולכן נכנסה בלא רשות
כוונתם על ואני לא נקראתי וגו' אלא שהיה לה לבקש רשות ע"י שליח
שאמרנו ולא בקשה שאם לא יתן לה רשות שוב אין עוד תקנה ובעוברה
המלך תהרג והגזרה עוברת כי בעבורה יתבטלו מהשגיח בדבר המלכות
סנקליטין של מלך ובין כה וכה בני ישראל ישובו עד ה' אלהיהם כאשר החלו
כי עד עתה קצת היו בוטחים לאמר אחות יש לנו בבית המלך וכמו שיצא
יצא המלך והמן בש"ד, ובראותי' כי נהרגה יתחזקו יותר באלהיהם
כי לא יטוש ה' את עמו כתיב. ושים עיניך לטובה על כל הדברים
ג' הודיענו ביאור ותעמוד כי לא אמר ותבא אל המלך וכמו שקדם

וביארו

מדרש מגלת אסתר

וביארו שהכוונה היא שלא נטלה רשות כמשפט כל הבא אל המלך כי אם ה נוטלת רשות מהם כנודע הוא שלא יתנוה עבור בגבולם עד ישאלו את פי ה ואולי לא יתן הוא רשות שתבא אליו כמו שנכפל כבר ומה גם כי הרשות אל המלך היה ע"י המן כמובא בתרגו' ואני עתיד להאריך בדבר בפסוק המלך והמן ושם תמצאנו וידוע שמעולם הוא לא יתן לה רשות וכמו ש שמה בס"ד. ולכן חכמה ומיהרה לבא שלא ירגישו בה והיתה מהירותה בג' חדרים לא הרגישו בה עד שעברה גבולם ועמדה טרם עבור כל גבול כדי שלא יהיה להם רשות לפגוע בה ותיבת ותעמוד לפי זה מורה על הח והמהירות כי כאשר לבשה בגדי מלכו' תכף עמדה בחצר בית המלך. ד' הוד ביאור אחר בתיבת ותעמוד שהוא לשון עכובה כמו וירח עמד ויעמוד הש בחצי השמים, והדבר כי ראתה פני המלך רעים חורק עליה בשיניו והיא השומר הדי' ונתעכבה שם כשואלת רשות ליכנס ושלא יראה כי מרתה פי כי היא גם היא שואלת רשות כאחת שפחותיה וזהו דבש וחלב, ויהי כר המלך את אסתר עומדת בחצר כי בחן כי היתה סרה אל משמעתו ולא ת את פיו ולכן נשאה חן בעיניו וכמו שיתבאר בסמוך בס"ד, ה' גלו לנו ב אילת השחר אשר איננו שם כלי כאשר התנבאו המפרשים אבל ביאורו סידור המזמור בעת עלות השחר, וז"ש הוא שדוד אומר וסידר תפלה ע בשעה שהעליונים והתחתוני' מקלסין להקב"ה כלומר שכלם ביחד מקלסים שדוד אומר הללויה הללו את ה' מן השמים הללוהו כל מלאכיו, הללו את ה הארץ, ההרים וכל גבעות, החיה וכל בהמה, מלכי ארץ וכל לאומים, על ארץ ושמים כלומר כלם ביחד ישאו קולם ירונו ובעת ההיא סודרה ת זו והוא ביאור אילת השחר. ואומר אני כי בעת ההיא באה אסתר לפני ה זו היא כוונת מאמרם אימתי אמרה אסתר אל תרחק ממני, כי לא שאלו על רק על השעה באיזו שעה מהיום השלישי. וזה טעם ויהי ביום השלישי ות וגו', ותעמוד, כי לא נתעסקה בשום דבר אחר וכענין על תפלתי שיהיה כ למעתי כי באור אור יום שלישי לבשה חן ותעמוד וגו' כדי שלא להמתין המצות ולמודים הם הצדיקים להשכים לכבוד קונם ומבית אברהם אבינו י זה, כי השכים פעמים. א' לגרש בנו על פי דבורו ית' ב' לשחוט בנו יחידו לנ מצות קונו. וסמך לדבר זה שהיה זה בבקר פסוק ויהי ביום השלישי בה הבקר מה שם בהיות הבקר אף כאן בהיות הבקר ולטעום יערת דבש זה גם אאריך מעט לא אחוס. ואבאר מאמרם ז"ל במדרש שוחר טוב (מזמור כ"ב

איתא התם למנצח על אילת השחר, למי שהוא קופץ כאיל ומאיר לע בשעת חשכה ואימתי הוא מאיר בלילה אעפ"י שהוא לילה י אור הלבנה והככבי' ואימתי הוא הבקר כעלות השחר שהלבנה והככבי' כב והמזלות הולכים להם, ואותה שעה אין חשך גדול מזה, והקב"ה עונה עו באותה שעה ומעלה את השחר מתוך החשך ומאיר לעולם. ד"א על אילת הש למי שקופץ כאיל ומאיר לעולם מתוך החשך הוי למנצח על אילת השחר נ

ויש

להתעורר בו. א׳ למה שכה לשון הכתוב שהוא אילת ודרשו איל, ואם לקפיצ׳ לוג הלא הם אמרו בפסוק זה ודרשו עליו וישם רגלי כאילות, א״ר פנחס ים אין כתיב כאן אלא כאילות. שרגלי הנקבות עומדות יותר מן הזכרים כי שכן הוא למה שכה שנו׳ ב׳ מה זו קפיצה בהוא קיפץ שמפני זה קראו ל, ג׳ מה ענין שמעלה את השחר מתוך החשך הלא אמר שאז הוא שחר ם חשך, שכן אמר ואימתי הוא חשך. כעלות השחר וכו׳, וסיים למילתיה תה שעה אין חשך גדול מזה. וא״כ מאי ומעלה את השחר מתוך החשך, לה את החשך מתוך השחר מיבעי ליה, ד׳ מה ענין ד״א והוא הוא הנאמר בעצמו, ה׳ מאי הוי למנצח על אילת השחר, לא אמרו בפי׳ הראשון:

התשובה מאמרים יש על זה הכתוב בגמרא (מגלה פ״ק) ובמדרש בעצמו כלם מיוסדי׳ על אסתר ומתיחס היטב שם אילת כי היא נקבה יה, האמנם עתה שיחס שם זה אליו יתי׳ יראה גנות ביחס אליו שם נקבי׳, כן שכו את במו ואמרו כאיל, הגם כי מה שאמרו שרגלי הנקבות וכו׳ אין מוכח שמדלגות יותר אלא במתמידות בדילוג יותר כמו שנראה מלשון שרגלי קבות עומדות מן הזכרים אבל ביאורו האמיתי עומדות בדילוג, האמנה איכות ילוג עכ״פ יהיה יותר בזכרים כמשפט. ופה לענין הנמשל אינו צריך לכמות ילוג אבל לאיכותו כי הוא דבר נעשה כרגע ואפשר שביארו אילת בפלס רת וכו׳ שם דבר כאילו אמר דילוג. אלא שלהיות דבר הדילוג יותר מתיחס האיל משאר החיות על כן נתיחס בלשון זה. והותרה השערה הא׳, והגיד ל המאמר כי אין דבר בא האור כדבר בא החשך בענין מדה טובה מרובה ממדת ענויות, ועיניכו הרואות בבא השמש הנה הוא שוקע מעט מעט ובהשקעו עוד ור זוהרו, וטרם יכבה כוכבים יוצאים ומאירים וכמו שנתבאר זה בגמרא (שבת פ״ב) לענין בין השמשות, ואין החשך נגמר עד עלות השחר כדבריה׳ לא כן א האור כי לא יסתלק החשך מעט מעט אבל כרגע, והוא שהוא קופץ כאיל הירות רב ומאיר לעולם בשעת חשיכה לא כחשך שאינה מחשכת בשעת אורה, אבל אחר זמן משקיעה, ועוד הגיד לנו דבר כפלא ממנין הנאמר כי כו יהי׳ טרם מכה ציץ רפואה פרח, וטרם יחשיך הוא מזמין תחלה האור, ו שאמר ואימתי הוא חשך בעלות השחר, כי השחר מזדמן תחלה כשהלבנה כבים נכנסים והמזלות הולכים להם ואותה שעה אין חשך גדול מזה אם אמת דבריהם הנגלה והוא השתקע הלבנה והכוכבים כאספי׳. ואם מפני מה דשכו כי האור מזדמן לבא, ובדרך טבע אז יתחזק החשך בהרגש המנגד בהטוף ם ברזל ומים באש להקדימו לקבה המאורי׳, נמצא שהוא מעלה את השחר תוך החשך בב׳ פנים הנאמרים, אם בהיותו כרגע כי עדיין החשך לא כסה ארץ בעלם ואז מתוכו מאיר, ואם שהאור הוא השחר כאמור קדם לחשך תחתיו ילמה, וזה מושג במעט התבוננות, ובב׳ הפנים הנה השחר הוא הבקר נלחם בחשך כי החשך בא למשול וקדם אליו השחר ונלחם בו עד שמעלה את שחר מתוך החשך אשר הוא נשקע בו כמעלהו מבור תחתיות ואז מאיר את העולם.

נמצא

מדרש מגלת אסתר

כמלת השחר הוא הבקר כמדובר אמצעי ומבדיל בין החשך ובין האור כט
תרי כספי הוו כסף יממא ואתי ליליא כסף ואתי יממא. על כן בא ד
ואמר כי אין תיבת שחר בקר עד שתהיינה שחר ובקר תיבות נרדפות. א
שתיבת שחר מלשון שחרות ומבלי משים שום אמצעי מאיר את האור מתוך החש
וכהא דאמרינן בשיר רבה (פרשת ט"ו) ד"א אל מול פני המנורה כו' ומל
נר מנר דלוק שמא יכול להדליק נר מתוך החשך שנאמר וחשך על פני תהו
מה כתיב אחריו ויאמר אלהים יהי אור ומתוך החשך הוצאתי אורה ואיני לו
לאורה שלכם ולא אמרתי לך אלא להעלות נר תמיד ע"כ, וזה דבר המא
אשר אנו בו למי שקופץ כאיל ומאיר מתוך החשך, לא כפירוש הראשון שמע
את השחר מתוך החשך ומאיר לעולם. שהחשך איננו נזכר בכתוב אבל שמאיר מת
החשך והחשך הוא השחר הנאמר, ורצה כי בפי' הראשון אמר למי שקופץ כא
ומאיר לעולם מתוך החשך ולא אמר בשעת חשיכה. ואף כשאמר בסוף דב
בפי' הראשון מתוך החשך לא אמרו לענין אורה רק לענין השחר כמ"ש ומע
את השחר מתוך החשך ואח"כ אמר ומאיר את העולם, והוא דקדוק כפו
למתבונן בו. וביען הפי' הב' יותר מתיחס כי הוא כבודו של יוצרנו כי הנה הוא מח
בכל יום תמיד מעשה בראשית, וכמו שעשה ביום הראשון משפת יומי בראשי
שמתוך החשך הוציא אורה כמדובר, כן עושה בכל יום מה שלא יהיה כן בפ
הראשון. וכן בפי' הראשון חסר דבר החשך לא כן בשני כי החשך הוא השח
הנאמר׳ על כן אמר הוי למנצח על אילת השחר, והותרו השערות ב' ג' ד' ה
ונתבאר המאמר, ומתוך דברי' הללו באנו לענין אסתר כי בחרה לבא אז להזכי
כי כמו שהוא ית' בעת השחר מאיר את העולם מתוך החשך כן יאיר את ישר
מתוך החשך אשר הם בו, וכן היה כי בעולם החשך אשר באו לבקש לתלות א
מרדכי כי בזה כבה אורן של ישראל באותה שעה זרח אור השם עליו ועל כ
ישראל. ועוד נלמד מהמתרגם ביאור אחר בענין ותלבש אסתר מלכות ותעמו
בחצר בית המלך הפנימית, כתוב שם והוה ביומא תליתאה דפסחא ולבש
אסתר לבושי מלכותא ושרת עלהא רוח קודש' וקמת וצליאת בדרת דבית מלכ
גואה דמתבני לקבל בית מלכא די בירושלם וכו', והנה מאמר ביומא תליתא
דפסחא נתבאר למעלה בפסוק הקודם, והנה הוא הרכיב דרך הפשט ודברי
ז"ל כאחד ואמר שלבשה בגדי מלכות ושלבשתה רוח הקדש, ואפשר דוא"
דותלבש דריש וכמו שדרשו רז"ל (בראשית כ"ז כ"ח) ויתן לך האלהים יתן ויחזו
ויתן ומדלא קאמר ויהי ביום השלישי לבשה אסתר ומדלא קאמר בגדי מלכו
דרש כן כי מחסרון הבגדים דרש רוח הקדש כמו שקדם ומדבריהם בגמ' (מגל
פ"ק) ומתוספות וא"ו דרש דבר בגדי מלכות, ומה שאמר קמת וצליאת, ירא
כי דתיבת ותעמוד ביאר לשון תפלה דאחד מעשר לשונות שהתפלה נקרא
אמרינן בספרי שהוא עמידה שנא' (תהלים ק"ו ל') ויעמוד פנחס ויפלל. וכרא
שהם מפרשים ויפלל שהוא עושה את הדין שנא' ונתן בפלילים כדאיתא במדב
רבה (פרשת כ') ועל כן בספרי (פרשת ואתחנן) כאשר הזכירו לשון פילו

בעשרה

רה לשונות של תפלה לא הביאו ראיה ומה הכתוב אלא פילול ומנין שנאמר
תפלל אל ה' ומנין ויעמוד פנחס שהתפלל עליו שלא יהרג ועל ישראל שתעצר
המגפה מהם וכן לענין אסתר ותעמוד ביאורו ופשוטו ומדלא קאמר ותבא כמו
יה ראוי כמו שכי דרשו לשון תפלה ג"כ אחרי שלאחד מעשר לשונות היא כמו
מרכו ומה שתרג' דמתבני לקבל בית מלכא די בירושלם. יתורא דקרא קא
ם שאם הכוונה להודיענו שעמה עלמה בסכנה להציל את עמה די שיאמר
עמוד בחצר בית המלך כי כן אמרה למעלה כל עבדי המלך וגו' אשר יבא
המלך אל החצר הפנימית וגו' ומדקאמר נכח בית המלך הוא לומר שבחרה
התפלל שם יען היה נכח בית המקדש והמלך האמור כאן על מלך מלכי
מלכים קאמר כמו שאמרו הם ז"ל בפסוק גם ושתי המלכה ר' יודן ור' לוי
ם ר' יוחנן כל מקום שנאמר במגלה זו מלך אחשורוש במלך אחשורוש הכתוב
ר ומדבר וכל מקום שנאמר מלך סתם משמש קדש וחול ופה שימושו קדש.
יב בשערי בינה להה"ר אליעזר מגרמישא זלה"ה נוכח פתח הבית מפני האויר
בה. אמרה עתה טוב להראות עלמי ביופי, ועמדה בחצר ואז אמרה (תהלים
ב') אלי אלי למה עזבתני, אילת השחר גימ' מרדכ"י ואסתר. אספר כל
מותי כל רמ"ח אברי, רמ"ח תיבות באותו מזמור, ול"א פסוקים כנגד ל"א
שלא באה לפני המלך, לכך זה שלושים יום ומלא נכח פתח הבית הב"ה
זכות אברהם שנא' בו (בראשית י"ח א') והוא יושב פתח האהל ע"כ.
זה מדבריו כי מ"ש המתרגם וקמת וצליאת בדרת דבית מלכא וכו' היות התפלה
מרה אז הלא היא מזמור למנצח על אילת השחר. וכיוונה לשתף גם זכות
רדכי ולכן אילת השחר גימטי מרדכי ואסתר. כי חבור שניהם ליודעים בסתרי
ה גואל וגאולה וביען כתוב ע"י דוד (תהלים ל"ה י') כל עצמותי תאמרנה
כן גם היא אמרה אספר כל עצמותי והכינה עצמה באופן כי שפך ה' את
וחו עליה רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח איבריה להורות כי אין אבר מאבריה רק
ח הקדש. ואיננו רחוק שירמוז כמו כן אספר כל עצמותי לשון בהירות וספירות
א דאמרינן בספר הזוהר (פרשת תרומה) השמים מספרים כבוד אל (תהלים
ב') מאי מספרים. איתימא כמאן דמשתעי ספור דברי' לא הכי אלא דנהרין
ין בנציצו דנהירו כולהא ולהטין בשמא דכליל בנהירו דשלימו עלאה ומאן
אי ספור דכלילו בנהירו דשלימו דספר עילאה ובגין כך בשמא שלים ונהרין
יצו שלים וכלילו בכלילו שליי' איכון מללין ונהרין בגרונייהו מגו נהירו דכלילו
ספר עילאה ונהרין ומללין לכל כבוד וכבו' דמתדבקאן ביה מנייהו ומהה"א
ירו ונהירו נהיר כל עזקא ועזקא ע"כ, ורצה אספר כל עצמותי לבטל הקליפות
כר למעלה כי סבבוני כלבים וגו' ולכן צריך להזהירם ולהנהירם, ואין לנו
ק בנסתרות כעת, זה דעת הרב הזה ורבה נראים הדברים בגמרא (מגילה
ב') כי בעת ההיא אמרה מזמור אילת השחר. האמנה במדרשות ובתרגום
נו תפלה אחרת מיוחדת אליה וכן כתב יוסף בן גוריון הכהן, ואפשר דהא
ין איתנהו ראשונה התפללה הנאמרת בספרים הנאמרים טרם
בואה

זולתה וכך מעין דברי המתרגם כמו שיבא בסמוך, ואח"כ שרתה עליה שכינ
ואמרה מזמור על אילת וגו׳:

וזאת היא התפלה אשר התפללה אסתר בעת ההיא כמו שהובאה בתרג
רבה דאסתר מועתקת מהתרגום ללשון הקדש:

אתה הוא האל הגדול אלהי אברהם יצחק ויעקב ואלהי בנימין אבי
לפי שטובה אני בעיניך באה אני לפני המלך הטפש הזה, אך
עמך ישראל שלא יאבדו מן העולם. כי בעבור ישראל בראת העולם כלו של
ישראל יאבדו מן העולם מי יאמר לפניך קדוש קדוש בכל יום בלב
פעמים. כמו שהצלת חנניה מישאל ועזריה מתוך כבשן האש, ואת דניאל מת
בור האריות, כן תציל אותי מיד המלך הטפש הזה וגמול עמי חן וחסד בעינ
בדמעות אמרה אסתר הדבר ובתחנונים סדרה תפלתה. בבקשה ממך שומע התפלו
שמע תפלתי בעת הזאת, גלינו ונתרחקנו מארצנו ובעונותינו נמסרנו שיתקי
בנו מקרא שכתוב (דברים כ"ח פ"ח) והתמכרתם שם לאויבך לעבדי' ולשפח
ואין קונה, והדת נתנה להורגנו וכלנו מוסרים לחרב ולבזה כאחד, זרעו
אברהם לבושים שקים ואפר השליכו על ראשיהם ואם חטאו האבות מה חט
הבנים. אם כלה מי יהיה מודה לפניך, הטף אם חטאו ומה מה עשו יונ
שדים, יושבי ירושלים מבקשים מקברותם שמסרת בניהם לשחיטה, כענני שמ
אתה מעביר אותנו. כמה קלים הם ימי שמחת המן הרשע נתת לגורל
להורגנו. זוכרת אני לפניך מעשה אוהבך מאברהם אתחיל לומר. נסית או
בכל נסיונות, בחנת אותו ונמצא נאמן סועד וסומך היה לבני אהוביו בהכנ
אותם בחותם ברית, ענינו בקש מן המן ונקמה מבן המדתא נקום ממנו
עמך ישראל אשר בקש להשמיד אותנו כאחד שלא לעמך, היה בצרתם ב
מקום שהם, ברית עולם קיים עמנו עקדת יצחק הרס אותנו, השליך המן כנ
לקנות אותנו בעשרת אלפים ככרי כסף, שמע בקולנו וענה אותנו והוציא או
מצרה לרוחה. ומבשר חזקים תשבור המן ולא תהיה תקומה למפלתו, ות
אסתר קולה ותצעק צעקה גדולה ותיליל יללה מרה, בבכי ובדמעות אמ
דבריה ובתחנון סדרה תפלתה גרונה נחר מצעקת פיה ועיניה כהו מדמעו
אמרה אסתר בלבה אולי אבא לפני המלך ולא ישמע ממני. הנני נכנס׳ לפ
המלך לבקש רחמים על נחלתי ומלאך ילך לפני ויתנני לחן ולחסד, זכותו ש
אברהם יצא לפני, עקידת יצחק תרוממני וחסד יעקב יתן בפי וחנו של יוס
על פני אשרי איש שיבטח בו ולא יבוש כל הבוטח בו ימינך תומך תש
עלי אשר בהם בראת העולם כלו, כל ישראל בקשו עלי רחמים כי עלי
אני מבקשת רחמים והמתחנן לפני הקב"ה תפלתו נשמעת בעת צרתו. נר
מעשה אבותנו ונעשה בהם והוא יעשה עמנו בקשתנו שמאלו של אברהם אוח
בשער יצחק וימינו בסכין עשה ברצון טוב רצונך ולא עכב ממלותיך פת
הרקיע חלונות לתת מקום למלאכי מרום הצועקים במרירות. ו
אומרים אוי לו לעולם אם ככה אתה עושה, אני קוראה לפניך ענני שא

[...]נה לכל מי שצר לו ולכל מי שמצרים לו ואתה רואה צרת נפשי. רחום וחנון [ק]ראת ארך אפים ורב חסד ואמת סלח לעוננו ולחטאתנו שומר הברית והחסד [ל]אוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור וגם לאבותינו חנון כקראתי, שמע קולנו [כ]זבה היושבת על המשבר שמע קולנו ועננו והוציאנו מצרה לרוחה, שלשה [ימ]ים צמנו לפניך ומעתה מה אני יכולת לעשות, רבון העולמים יכולה הייתי [לצ]ום ארבעה וחמשה ימים אלא צמתי שלשה ימים כנגד שלשה ימים שהלך אברהם [ל]עקוד את בנו על גבי המזבח לפניך ונשבעת לו וכרת לו ברית בכל זמן שיבאו בניו [לצ]רה תזכור להם עקדת יצחק אביהם והושיע אותם, וגם צמתי שלשה ימים [כנגד ש]לשה הם כהנים לויים ישראלים שעמדו לפניך בתחתית הר סיני כל אבר [ד]בר ה׳ נעשה ונשמע. פדה אותם מן הצרה הזאת ותצעק אסתר ותאמר אלהי [צ]באות בוחן לב וכליות זכור בעת הזאת זכות אברהם יצחק ויעקב ומשאלתי [א]ל אשוב ריקם ומבקשתי לא אבוש ולא אתעכב ע״כ, הנה תפלה נוראה [...] ללמוד ממנה כמה דברים בענין התפלה ומנעתי מלהזכירם שלא להאריך, [...] וממנה יראו קצת דברים ממה שביארנו בכתובים כי בצדק כל אמרי פיה:

ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עמדת בחצר נשאה חן בעיניו ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט:

ויהי כראות, כבר קדם למעלה ביאור זה הכתוב כי נשאה חן בעיניו על שראה שעמדה ונתעכבה בחצר כבואת רבות כאילו היתה אחת [מ]שפחותיה ושורת הדין שלא יהיה דת זו למלכה אחרי שהיא כגופו, וכן אמרו [ב]מדרש רבתי דאחשורוש (פרשה ו׳) ויקם המלך בבהלה מכסאו וירץ אל אסתר [ו]חבקה ונשקה וישלך זרועו על צוארה ויאמר לה המלך אסתר המלכה למה [ת]פחדי כי הדת הזאת אשר סדרנו איננה מוטלת עליך באשר את רעיתי ואהבתי [ע]״כ. ומזה ראוי שתשא חן לפניו ועיניו רואות תכלית השמועה אליו עד [ש]פחדה וחלה מעבור דתו ולכן ויושט המלך לאסתר וגו׳, האמנם בגמרא (מגילה [ט״]ק) אמרו א״ר יוחנן ג׳ מלאכי השרת נזדמנו לה באותה שעה, א׳ שהגביה [א]ת צוארה, וא׳ שמשך עליה חוט של חסד, וא׳ שמתח שרביטו של אחשורוש [...]מה ומה, א״ר ירמיה בר אבא שתי אמות היה והעמידו על י״ב. ואמרי לה [ט״]ז וריב״ל אמר כ״ח, ורב חסדא אמר ס׳ ע״כ. ולצורך ג׳ מלאכים הללו ומפני [...]ה שאמרנו למעלה בשם מדרש שוחר טוב כיון שהגיע לאצלי קנקל הדי התחיל [ו]חרק את שניו ומבקש אמר חבל על דאבדין ולא משתכחין, ושתי כמה בקשתי [ש]תבא לפני ולא בקשה, וזו נכנסת כזונה בלא רשותי ובילקוט (סימן תתרנ״ח) [ויה]י כראות המלך את אסתר כיון שראה אותה הפך את פניו שלא יראה [א]ותה, והיו מלאכי השרת תולים את פניו שלא בטובתו והוא לום ויהי כראות [ה]מלך לפי שהיו הסנוורים על עיניו, כיון שראה אותה האירו עיניו והושיט

לה

מדרש מגלת אסתר

לא השרביט שבידו ולא היה כח באסתר ליגע בו. וי״א מיכאל משכה והגיע
בראש השרביט ע״כ. ובגיליוני הה״ר יוסף אשכנזי נר״ו כתוב פי׳ דהוה לי
למכתב וירא המלך. ויהי למה לי, כראות למה לי. אלא שלוח וי. והי. וכראות
מלמדנו שכעס ולא ראה, וי״א משכה. פי׳ דייק הכי ממה דכתיב ותקרב אסת
ולא כתיב ותגע לאור קריביה ע״י מיכאל שקירב אותה ע״כ. ובמדרש לק
טוב, בלכת אסתר אל החצר הפנימית לקחה עמה ג׳ שפחות, א׳ בימינה ו
בשמאלה וא׳ סובלת בגדים מאחריה ומפני כובד אבנים טובות ומרגליות שבהכ
כיון שבאת לפתח בית המלך והמלך יושב על פתח מלכותו נוכח הפתח, הביט
אסתר וראתה את עיני המלך אדומים כדם שעלה חמתו עליה על שבאת בלא
קריאה כיון שראתה אסתר את המלך כועס תש כחה ולא עצרה כח, השליכ
ראשה על ראש שפחתה שבלידה ונעלפה וכמעט שלא פרחה נשמתה מיד ריחם
הב״ה עליה ומשך לה חוט של חסד. ודברים האלו הלא הם כתובים על ספ
דברי הימים ליוסף ן׳ גוריון הכהן, וז״ל ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר א
בגדי יופיה ואת עדיי תפארתה ותקח עמה את שתי נערותיה ותשם יד ימינ
על הנערה האחת ותשען עליה כחק המלכות ללכת על משענת הנערות, והנער
האחרת היתה הולכת ומגבהת את בגדיה לבל יגעו ארצה וגם היה בחק המלכו
אשר לא יגעו ארצה בלבושיהם ותשם על ראשה כל אבן יקרה בעדי כת
המלכות ותהל פניה ותכס את הדאגה אשר בנפשה, ותבא בחצר הפנימי
נכח המלך ותעמוד למול פניו, והמלך אחשורוש יושב על כסאו בלבוש מלכו
אפוד באפוד זהב ופז אשר עליו כולן והברקת והאודם והנופך מתלפדי
וכל אבני התפארת אשר בלבושו מבריקים וישא עיניו וירא את אסתר עומד
למול פניו ותבער בו חמתו מאד על אשר הפרה את דתו ואת חקו לאמר אש
יבא אל המלך ולא יקרא אחת דתו להמית, והיא באה בלתי נקראת ותש
אסתר את עיניה ותראה את פני המלך והנה עיניו בוערות כלפידי אש מגוד
החמה אשר גדלה ובערה בלבו ותכר אסתר את קצף המלך ואת חמתו ותבה
ראשה מאד מאד ויפג לבה ותשם את ראשה על הנערה הנשענת עליה ביד
ימינה וריחם אלהינו עליה וירחם ללחץ עמו ועל עמל נחלתו ויהי לעזרה בצר
היתומה העניה הבוטחת את רחמיו אשר בטחה עליהם ויתן לה חן לפני המלך
ותוסף יופי על יופיה והדר על הדרה, ויקם המלך בבהלה מכסאו וירץ אל
אסתר ויחבקה וינשקה ויסמכה בזרועו ויאמר לה המלך מה לך לפחד הזה
אסתר המלכה חזקי נפשך ואל תיראי מדבר אהובתי כי הנה הדת הזו אשר חקקנו
אין לה ממשלה עליך באשר את מלכה ורעיתי ויקח את שרביט הזהב וישם על
ראשה ויאמר לה מדוע לא תדברי לי אסתר המלכה, ותאמר אסתר כי ראיתי
אותך אדוני המלך ונבהלה נפשי מהוד כבודך ומפני גדולת תפארתך, ויהי
כדברה אליו. ותשם עוד ראשה על הנערה כי עיפה נפשה בלום ובצרה וביגון
ויתבהל המלך מאד ויבך על פני אסתר המלכה וכל משרתי המלך מתחנני
אליה לדבר אל המלך להטיב את נפשם בראותם צרת אדוניהם ע״כ, מכל

הדברים

דברים האלה ראינו לרת נפשה שפרחה נשמתה ומתה ואחת היתה כשיבה
שלא נפשה ונפש כל עמה כי השליכה נפשה מנגד עליהם. ובאמן ממתק דבריה
שיבה למלך כי ראיתי אותך אדוני המלך ונבהלה נפשי מהוד כבודך ומפני
גדלת תפארתך כאילו מורה כי גם יודעת היא כי דת זו לא תמשול עליה שאם
היתה מדומה בנפשה כי גם עליה היא לא תקום רוח בה לעבור על דתו ולהפר
אמרו ואין יראתה יראת עונש כי לא עשתה דבר יחייב לה עונש אבל יראת
הרוממות והמעלה וזה מאמרה ונבהלה נפשי מהוד כבודך ומפני גדולת תפארתך.
ויש לדקדק מפני מה נגעה אסתר בראש השרביט ולמעלה לא התנה רק לבד
אשר יושיט לה המלך את שרביט הזהב וחיה ואילו ויגע בו לא כתיב, ואומר
כי יסוד זה הדבר הוא במה שנמצא כתוב בתרגום אחר וז"ל והוה כד חזא
מלכא ית אסתר מלכתא קיימא בדרתא ואתגמלת חינא וחסדא קדמוי וקמו
אספקלטורי דמלכא למיתי למיקטל ית אסתר ואושיט מלכא לאסתר ית שרביטא
דהבא די בידיה וקריבי אסתר ומטת ברישא דשרביטא, ומזה למדנו שאין הושטת
השרביט נתינת רשות רק מחילת על אשר מרה פי המלך ונתחייב מיתה והושטה
אל העברת פשע ונתינת חיים, ולכן אמר לבד מאשר יושיט לו המלך את
שרביט הזהב וחיה ולא הספיק לו לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב,
בסיף וחיה להורות כי מת הוא כבר וכל הקודם להורגו גברא קטלא קטיל
וזה מחייהו המלך בהושטת השרביט. ולכן ספקלטורי דמלכא הם שרי הטבחים
וכן בתרגום ירושלמי שר הטבחים רב ספקלטוריא, ברואתם את אסתר עוברת
על דת קמו להורגה והיא נפחדת המות נקרבה ונגעה בשרביט ומה שיעיד
על דברנו זה הוא מאמר יוסף בן גוריון הכהן המובא למעלה כי אחרי שאמר
וירא המלך בבהלה מכסאו וירץ אל אסתר ויחבקה וינשקה וכו׳, והנה היא
נימה בזרועו. אחר כל הדברים אומר ויקח את שרביט הזהב וישם על ראשה.
ודבר מבואר מאד אין צורך להאריך בו עוד. ובמדרש שוחר טוב אמר רב תחליפא
וכו שארך השרביט שתים ושתים אמה וכו אחרון גדול מן הראשון וכל מה שהיתי
צריכת היה השרביט קופץ ע"כ, והדין נותן שאין להאמין שישאר השרבי׳ כך ארוך:

ויאמר לה המלך מה לך אסתר המלכה ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך:

ויאמר לה המלך, ערבים עלי דברי הה"ר מאיר בן ערמאה ז"ל, וכה
אמר. אחר אשר נודע שהשתדלות כל משתדל הוא לאחד משני
דברים אם לברוח מן המזיק ואם להתקרב אל המועיל טוב או ערב, אמר על
הם מה לך אסתר המלכה ירצה מה הגיע לך מן הנזק שתצטרך עזר כנגדו
ר"ל מה לך כי נזעקת, וכנגד השני אמר ומה בקשתך וגו׳ ותעש, ובכן לא
חייב מן הכתוב להאמין שנתעלפה כדברי יוסיפון, כי דרך חלוקת השכל
הוא. אבל מדבריו נלמד כי הקדמנו מכוונת בביאור מה לך, וטעם חצי המלכות,
אשר שחשב כי לפי שמנהג העמים להיות איש ואשתו שוים בכל אשר להם

מדרש מגלת אסתר

בבית וחולקים בשוה בביה עמה כי אם לא״ש יש נשים גם היא הביאה עו
מבית אביה, ואם אח״כ עשו חיל יד שניהם שוה בו כדרך שני שותפים כמפו
בפרשת אשת חיל, ולפי שאסתר לא הביאה דבר כי מחוסרת כדוכיא היית
אפשר שחשב כי בקשתה היתה על דבר כתובתה כי ראוי לחוס אליו ומפני הכב
והמועיל וממנו אחר שלא היה חסר ממנה דבר זולת זה כיון שנראה בשא
בת שבע לדוד על כתובתה (מלכים א׳ א׳ י״ג) אדוני אתה נשבעת בה׳ אלה
לאמתך כי שלמה בנך ימלוך אחרי ועל כן הבטיחה באהבתו אותה עד ח
המלכות ע״כ, האמנה במ״ש לא יתחייב מן הכתוב שנתעלפה כדברי יוסיפ
צריך כפרה יען היות כל דברי יוסיפון נכים ועדותיו נאמנו מאד, וכל ש
וכ״ש כי במדרש לקח טוב כתוב כלשון הזה כיון שקדש. והפלא ממנו כי בש
מאיר תהלות השכים כי מזמור על אילת השחר אסתר אמרו כדברי רז״ל ויו
מזה בשפי מנחת שבת בפרי זכור דרוש לשמך ולזכרך תאות נפש, והנה ר
במדרש שוחר טוב אמרו, אימתי אמרה אסתר (תהלים כ״ב י״ח) אל תרחק ממ
כי צרה קרובה. בשעה שגזר אחשורוש להשמיד להרוג ולאבד ונכנסה אסתר ש
ברשות שנאמר והעמוד בחצר בית המלך בשעה קנקלין יש למלך, ונכנסה ב
רשות לקנקל הראשון ולשני ולשלישי, כיון שנכנסה לקנקל הרביעי התחיל מח
את שניו ומכסכס אמר חבל על דאבדין ולא משתכחין ושתי כמה בקש
וחבלתי שתכנס לפני ולא בקשה וזו נכנסה כזונה שלא ברשות עומדה לה באמ
קנקל הרביעי, הראשונים לא היו יכולים ליגע בה בכבר עברה על רבו
האמלציים לא היו יכולים ליגע בה שעדין לא עברה על רשותן ומהרהרים עלי
וכו׳ באותה שעה אמרה אסתר אל הרחק ממני כי צרה קרובה, שסבוני פר
רבים אלו אוכליסי׳ של אחשורוש, אבירי בשן כתרוני אלו בניו של המן, כ
עלי פיהם מה אריה זה יושב על טרפו ומשפשף, כך אחשורוש יושב עלי לפשפש
וכו׳, כי סבבוני כלבים אלו בניו של המן, עדת מרעים הקיפוני אלו אוכלוס
של אחשורוש, כארי ידי ורגלי לפני אחשורוש, יחלקו בגדי להם דין אמר א
נסיב פורפירא ופלגא דידה, ודין אמר הכא נסיב שיריה וקדשיא, וכו׳ באו
שעה ירד מלאך מן השמים וסטרו על פיו. אמר לו רשע קוייתך עומדת בו
ואת יושב בפנים. ומיד ויהי כראות המלך על כרחו שלא בטובתו נשאה
בעיניו ע״כ, וביאור הדברים פתח דבריו בשעה שגזר אחשורוש, נכנסה אסת
שלא רשות כהבאר למעלה בפסוק ויהי ביום השלישי, ודבר קנקלי׳ הם חדר
כמפורש בערוך ובאדרי׳ שהם מכל מיני משחית מכל מיני פורענות אוכלו
אחשורוש ובני המן הם המבקשי׳ את נפשה הם הנקראים פרים רבים ואבי
בשן כלבים עדת מרעים. באופן שמזה צרת נפשה כי רבה ואין ספק שנתעל
ומעט שפרחה נשמתה ממתה, לולי ה׳ שהיה לה. ולפי דברו ביאור הכה
על נכון מה לך אסתר המלכה כי אם היא פחדת לך ואויב מי אשר ערב
לבו לנגוע בך אחרי שאת מלכה והנוגע בך כנוגע בבת עיני, ואם צורך ד
מה ומה בקשתך וגו׳ ועבין עד חצי המלכות אמרינן בגמרא (מגלה פ״ק) א

רבא

א עד חצי המלכות ולא דבר החוצץ במלכות, ומאי הוא זה בנין בית המקדש,
רש"י ולא דבר החוצץ במלכות בנין הבית שהוא באמצע העולם כדאמרינן
גמרא (יומא פ"ג) אבן שתיה שממנה הושתת העולם ע"כ, וכיוצא במדרש
ח טוב. עד חצי המלכות ולא דבר החוצץ במלכות זה בית המקדש שנקרא
ור הארץ כשם שהטיבור בחצי הגוף כך בית המקדש בחצי העולם, וביאורן
דברים בתרגום ואמר לה מלכא מה לכון אית לך אסתר מלכתא ומה בעותיך
י' אין אנת בעיא לפלגות מלכותי איתניני לך לחוד למבני בית מקדשא דאיהו
ים בתחום פלגות מלכותי לא אתן לך דהא כדין קיימית בשבועה לגשם
בלה וסנבלט חורונאה וטוביה עבדא עמונאה דלא למישבק למבני יתיה
דדחיל אנא מן יהודאי דילמא ימרדון בי ע"כ:

תאמר **אסתר אם על המלך טוב יבא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו:**

תאמר אסתר. איתא בגמרא (מגלה פ"ק) ת"ר מה ראתה אסתר בזימנה
את המן, ר' אליעזר אומר פחים טמנה לו ללוכדו שנא' (תהלים
ט כ"ג) יהי שלחנם לפניהם לפח, ר' יהושע אומר מבית אביה למדה
שלי כ"א כ"ה) אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' וה' ישלם לך אל תקרי
לם לך אלא ישלימנו לך. ר' מאיר אומר כדי שלא יטול עצה וימרוד, ר'
דה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית, ר' נחמיה אומר כדי שלא יאמרו
ראל אחות לנו בבית המלך ויסיחו דעתם מן הרחמים. ר' יוסי אומר כדי שיהא
י' לה בכל עת. ר' שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה נס,
' יהושע בן קרחא אומר אסבירה לו פנים כדי שיהרג הוא והיא, אמר רבן
ליאל אחשורוש הפכפך הוא, ואמר רבן גמליאל עדיין אנו צריכין למודעי דתניא
אליעזר המודעי אומר קנאתו במלך קנאתו בשרים, רבה אמר (שם י"ו י"ח)
כי בבר גאון. אביי ורבא אמרי תרווייהו (ירמיה נ"א ל"ט) בחומם אשית
ג משתיהם. אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו אמר ליה כמאן חזייה אסתר
בדה, אמר ליה ככלהו תנאי וככלהו אמוראי. ופרש"י מבית אביה למדה שמעה
ינוקות קורין כן, וימרוד במלכות בהיותה עמו מצלחת. שיהא מצוי לה
לי תוכל להכשילו בשום דבר לפני המלך, ירגיש המקום שאני מקרבת האויב.
כני ירגיש שאני צריכה להחניף לרשע זה ולזלזל בכבודי שיהרג הוא והיא שיהא
לך חושדה עמו ויהרוג את שניהם, וכי גזרי גזירתא ומית חד מינייהו
לי נה. מלך הפכפך היה אחשורוש וחוזר בדבורו, אמרה אולי אוכל לפתותו
יו ולהרגו ואם לא יהיה מזומן לי העבור השעה ויחזור בו, בחומם אשית
ג משתיהם על בלשאצר ושיעתו כאומר בשובם מן המלחמה שנלחם בדריוש
רש שהיו צרים על בבל ונלחם בלשאצר. באותו היום היו חמים ועיפים
בו לבתות נשתכרו ובאותו הלילה נהרג. ואף אסתר אמרה מתוך משתיהם
רשעים פורענות בא עליהן ע"כ. הנה המאמר הזה קשה להולמו, וראוי
להתעורר

מדרש מגלת אסתר

להתעורר בו דברים, א' ומפני מה היה זימון זה זר כ"כ בעיני חכמים נ
אשר הוללכו בטעמו י"ב דברים והעיד אליהו ז"ל שכוונה ככלהו תנאי וככל
אמוראי ולפי הנראה אין הדבר כ"כ זר שלא יספיק א' מהטעמיי הנאמר
ושיצטרכו כלם כעדות אליהו ז"ל, ב' אומרו מבית אביה למדה והלא שלו
הוא האומר אם רעב שונאך וגו' והיל"ל משום דכתיב אם רעב שונאך ו
וביאור רש"י קשה על מאד כי בגמ' (מגילה פ"ק) אמר שלמדה מבית אבי
נהוא אומר שמעה התינוקות אומריי כן, ג' דרשת וה' ישלם לך זרה, כי זו
היא עת מלחמה לא עת שלום, ד' דרשת אל תקרי למה ומי הכריחו לשנ
הכתוב ונודע כי בכל מקום אשר אמרו אל תקרי אינו אלא מפני דוחק
קושי שיש בכתוב, ה' ר' מאיר ור' יוסי הייני ת"ק כי לכן טומנה לו פח
ללכדו שלא יעול עלה וימרוד כדברי רבי מאיר ושיהיה מלוי לה בכל עת כדב
ר' יוסי, ו' מאמר שלא יכירו בה שהיא יהודית קשה, ואם יכירו מה בכך והו
פתח דבריה ומפתח שפתים כי נמכרנו אני ועמי ובזה הודיעה שהיא יהודי
ז' מאמר אולי ירגיש הקב"ה ויעשה נס, בלתי מבואר. מאי אולי ומאי ירגי
ודברי רש"י ז"ל צריכיי ביאור, ח' ר' אליעזר המודעי הייני ר' יהושע בן קרח
כדי שיהרג הוא והיא ושלמה למה (משלי ו' ל"ד) כי קנאת חמת גבר ו
יחמול ביום נקם:

והתשובה חכמים הללו המה ראו י"ב גנויות בזימון זה וכל א' מה
בא להסיר גנות אחד שהיה בדבר, ואליהו ז"ל העיד
ראתה עיניה כלם וכי היה לה מענה ומענה בדבר ומבטלת כל גנוי ביתיהם והות
ההערה הא', ולאהבת הקיצור לא אסדרם ביחד רק על פי דברי המאמר,
אליעזר אומר פחים טומנה לו, עיניכו הרואות פחדת הרשע הזה ממה שעש
ומה גם בהיות המלך הפכפך והדבר לעתים רחוקות. וכבר קדם לנו דב
הה"ר יעקב בר נחום ז"ל בפסוק גלוי לכל העמים כי לכן יען לגלותו ת
ומפחדו שיכחש על הדבר להיותו הפכפך, ויורה על זה מה שהשתדל למהר
הקץ לתלות את מרדכי אחר די יומים לגזרה הרעה, וכן לכ"ב אלף תלמי
והוא עבר לפנינו בפסוק ויהי ביום השלישי. והנה גם הוא אחרינו בס"ד. ומ
גנות רב ועלום כי בזה היא מקשה את רוחו ומאמלת את לבבו ברואותו המל
שעד עתה לא נודעה לאוהבת אותו זימנתו עם המלך לבדו אין זר אתם וכ
שנתהלל ביום מחר אף לא הביאה וגומ' כי אם אותי וגם למחר אני קרוא
עם המלך כי זה תכלית המעלה והכבוד כי על כן קראה אסתר המלכה להרב
בכבודו כי עם היותה מלכה ומזמנת אותו ואחר שעשר ידות לו במלך מקודם
ועתה כמו כן במלכה מה שלא עלה על לבו ואולי כי פחדתה יפול עליו לא
שמרדכי שונאו הוא אומן המלכה וכבר החל לעלות במעלה כי שמה לו אש
כסא בשער המלך. ועתה כי ראה גם המלכה אוהבת אותו ממי יירא וממי יפ
על כן אמר ר' אליעזר פחים טומנה לו, וביאור הדבר הוא מה שאני כותב בציל
הכתוב בסמוך בשם הה"ר שמואל האקריטו ז"ל שכוונתה להחניפו בזה כדי שה

ירבה

יוה לדבר למלך עליה דברי' טובים ויפליג ויפליא בשבחיה, באופן כי בבא
ע פקודתו שתאמר בפניו איש צר ואויב המן הרע הזה יבוש ויבהל עד מאד
ויבור ויאבד, ואם באולי יקשה את רוחו ויעיז את מצחו לדבר עליה תועה
יורו לו כבר בנית ואי אתה רשאי להרוס ואלו הם הפתיי' שעמדו לנכדו שלא יהיה
לנוד פתחון פה לדבר כנגדה ואין אלה דברי ר' מאיר ור' יוסי והוא מבואר
וית הכתוב יהי שולחנם לפניהם לפח הוא מה שאומר, איתא בגמרא (ברכות
בתרא) והמאריך על שולחנו דילמא אתיא עניא ויהיב דכתיב (יחזקאל מ"א
כ.) והמזבח עץ שלש אמות גבוה, וכתיב וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'.
כח במזבח וסיים בשולחן, ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו בזמן שבית המקדש
ים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו, וכן בגמרא
(חגיגה פ' בתרא) וכבר קדמו לנו אמרים אמת בזה הדבר למעלה בפסוק ביום
ביעי כטוב לב המלך עמוד עליהם ודורשם משם, ובכן קלל דוד לאויביו קללה
כלת שלא יהיה שלחנם להם לכפרה אבל שיהיה לתקלה ולמוקש, אם באכילתם
ונת הכנסה לבבות בטן או שלא יבאו עניים, ואם יבאו שלא יתנו להם,
באוכלם דבר שאינו מעושר כדבריהם ז"ל אלא ותורתך בתוך מעי, אמר דוד
א עלי אם אכלתי דבר שאינו מעושר כדאיתא במדרש ר' תנחומא, ולשלומים
יקש, יען הנותן צדקה משים שלום בין הב"ה והעני, התפלל עליהם כי במקום
לום יהיה מוקש שיוכשלו בבני אדם בלתי מהוגנים כמו שקלל ירמיהו הנביא
ויביו ויהיו מוכשלים לפניך כדדרש רבא בגמרי' (ב"ב פ' קמא) אמר ירמיה
כי הב"ה רבש"ע אפי' בשעה שכובשין את יצרם לעשות צדקה הכשילם בבני
ם שאינם מהוגנים כדי שלא יקבלו שכר עליהם והתוספות פירשו בגמרי'
ק פ"ק) לפניך זו צדקה שנאמר (ישעיה נ"ח ח') והלך לפניך צדקך, ותגדל
לת דוד שלא בלבד יהיו בלתי מהוגנים אבל שיהיו רשעים כדי שיחשבו מחזיקי
' עוברי עבירה ויהיה מוקש גדול וטעם הדבר כי עשות צדקה וחסד איננו
נעי אליהם אבל הוצרכו לכבוש את יצרם ובהפך זה העלו השלמים (ישעיה
ד ד') פגעת את שש ועושה צדק שהוא שש בעושה צדק ולמ"ד לפח למוקש
למ"ד ותהי להם הלבנה לאבן, במקום אבן, חמר במקום חמר, ומכל זה נודעה
וכת אסתר הטובה בזימון זה כי השלחן הזה יהיה לו לתקלה ולמזכרת עון
ולוכר, ר' יהושע אומר מבית אביה למדה וכו' ר' יהושע ראה עוד גנות שני
יונין זה, כי עד עתה הולכה אסתר משמעותה למרדכי לא תסור מדברו
פי' יאמר לה על שמאל שהוא ימין, ועתה למה החלה דברו כי הוא לוה לה
בא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה ולא אמר שתקרא להמן
ותכבדהו כבוד גדול כמו שנראה וכמו בעוד תשמע בסמוך בס"ד, וזה דבר
בזיל, והשיב ר' יהושע ואמר כי אדרבה מבית אביה למדה, וביאור מבית אביה
לי מבית מרדכי שהוא אביה בענין לקחה מרדכי לו לבת, והיא ראתה או
מנה כי אביה מרדכי שאל לתינוקות פסוק לי פסוקיך ושמח על בשורתם וכמו
בא למעלה בשם מדרש רבתי (פרשת ו') בפסוק הרצים יצאו דחופים, ומזה

מדרש מגלת אסתר

למדה היא כי בלא שאלה שמעה התינוקות קורין אם רעב שונאך וגו' כדב
רש"י ולכן האכילתו והשקתו, וביאור מבית אביה למדה כלו' למדה ללכת לקרו
פסוקי התינוקות לשמוע מה בפיהם ושמעה אומרו (משלי כ"ה כ"א) אם רע
שונאך, וענין הכתוב הלז הוא מה שאמר, הוקשה לו לר' יהושע דבר וה' ישל
לך שאם כוונת המאכיל היא לחתות גחלים על ראשו מהו השילום המו
אליו. והיאך יעץ שלמה דבר כזה ויבטיחהו גומל טוב ויותר טוב היה אם יעצ
על מדותיו ויגמלם טובה תחת רעה, ודוד אביו אמר (תהלים ק"ט ד') תח
אהבתי ישטנוני וגומ' ואמרינן בבמדבר רבה (פרשת כ"א) את מולא בשע
בישרי מקריבים שבעים פרים על ע' אומות אמרו ישרא' רבון העולמים הרי א
מקריבי' עליה' ע' פרים והיו צריכי' לאהוב אותנו והם תחת אהבתי ישטנוני. ובמד
שוחר טוב, ע' פרים אני מקריב בחג על שבעים אומות ואני מתפללת עליה
שילדו גשמי'. הוי תחת אהבתי ישטנוני היבולם רעה תחת טובה לכך ואנ
תפלה, ולדברי המאמר שלפנינו דברי שלמה חולקים על דברי דוד אביו. ולא
אמר אל תיקרי ישלם לך אלא ישלימהו לך, וביארו ואע"ו וה' במקום או כו
ומקלל אביו ואמו, אמר מה שתאכילהו ותשקהו ימשך אחד מב' דברים, אם
גחלים אתה חותה על ראשו אחר שאתה משלם טובה תחת רעה בלי ספ
בעיני אלהים ואדם אתה חותה עליו פחים באופן שרעתו רבה וחטאתו כבד
אחרי שגומלך רעה, ואם באולי גרמו זה עונותיך כי אין ייסורין בלא עון, לפחו
ה' ישלימהו עמך, וביאורו אם תזכה לכלא אותו גחלים אתה חותה על ראש
ואם לאו ה' ישלימהו לך שיהיה שלום ביניכם ומה או זה יכשר, וכמו כן דבר אסת
כי אחרי ששמעה דבר התינוקות נסתפקה איזה דרך ישכון אור, ולכן התחיל
בתחלת הכתוב האכילהו לחם ומזה ימשך חיתוי גחלים כשיראה המלך שהי
אוהבת אותו ומכבדתו כבוד גדול, וכי הוא ישטנה וידבר עליה רעה אין ספ
כי אז יעשן כאש חמת מלך עליו ובערה ואין מכבה, ואם אין זכות לגרום ז
לא יחסר לפחות כי ישלימהו הב"ה עמה כי כן יסד שלמה והרבה פתחים למקו
להביא הדבר הזה לגמרי, והותרו הטענות, ב' ג' ד', ר' מאיר אומר כדי שלא
יטול עצה וימרוד, ר' מאיר ראה עוד גנות גדול שהיא מאמלת את המלוכה. הלא
זה עון אביה שאול כי לא הביא אגג מלך עמלק חי להחיותו רק להמיתו בקרב
כל ישרא' ובין זה לזה היה מה שהיה שהניח זרע תחתיו, ולכן דרש אבא מארי
זלה"ה סמיכו' לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה (דברים כ"ה י"ז) זכור את
אשר עשה לך עמלק ודאמרינן בגמרא (ב"ב פ"ה) אמר רב יהודה אמר רב
אסור לו לאדם שיהא מדה חסרה או יתרה בביתו שמא יבא הדבר לידי תקלה
ולכן סמך דבר עמלק כי על שהביא אותו שאול היה מה שהיה, ומזה יש לתמוה
על אסתר למה החמילה את המלוה והנה היא לא ראתה להמתין הלומות
ולהשהותן לפחות עד י"ז בניסן, אבל למה עתה איחרה הדבר, לכן אומר שמא
יטול עצה וימרוד, ופשר דבר כי אחרי ראותו שאסתר נכנסה בלא רשותו כמו
שקדם, ראה כי היא אוהבת אותו ומבלי ספק שתבקש רעתו והמלך כשמע
אליה

יפה והושיט לה השרביט. ומה גם כשיסופר לו חמת מלך ועיניו כלפידי אש ידובר, וכמעט רגע נהפך ועבר על דתו ותורתו הפר׳, כי כל דבר לא יכחד נכו, והיאך יבחר ובניו העומדים לפני המלך, ולכן פחדה שמא יטול עלה מרוד, והוקשה לו לרש״י ז״ל. ואם ימרוד מה בכך בודאי יהיה המרד לרעתו. שיב שראתה שהיתה שעתו מצלחת, ומזה יש לפחד מהמרד, ולכן טרדתו בסעודה כי שלא יהי׳ לו פנאי ליטול עלה. ר׳ יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא ודית, ר׳ יהודה ראה עוד גנות רב בזימון זה, הלרשע לעזור ולשונאי ה׳ אהב. ועיניו הרואות כי מקבת המשתה העביר המועד והקדימו להרוג את מרדכי יהיה זה ברצון המלך וכמו שנראה ממאמרו: אף לא הביאה אסתר המלכה ם המלך אל המשתה וגו׳ כי זו עולה על כל המעלות המסופרות כבוד עשרו ב בניו ואת כל אשר גדלו המלך ואת אשר נשאו וגומ׳, וכמו שיבא שם, ראה על כי הפליא להעזר בזה כי חזק לשאול לתלות את מרדכי בהיותו המגן מלכה כנודע. ולכן השיב ר׳ יהודה כי עשתה זאת כדי שלא יכירו בה שהיא הודית. ובמדרש לקח טוב מסיים כה כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית ויאמרו מלך היאך נכנסה זו לחצר הפנימית, והמסתבר לי בביאורו כי לא על עוברה ל דת המלך יאמרו זה רק על שהיא מהעם אשר זעם המלך ולזה להכחידו גו׳ ואין ראוי בתראה פני המלך וכמו שיבא בפסוק ופני המן חפו דמטעם ה לא קיים למילתיה היאך נכנסה זו לחצר הפנימית שלא נקראה. כ״ש כי בר הושיט לה המלך את שרביט הזהב ובכן הורה שמחל על העברת הדת, ים בידו למחול וכמו בקדש במקומו. מה שאין כן גזרת להשמיד להרוג ולאבד שלא נשאר ביד המלך יכולת למחול ונשאר הדבר לדת פרס ומדי הקדומה כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, ואיננו רחוק שיהיה התרעומת גם על השוערים וזהו היאך נכנסה זו וכי לא היו שוערים שומרי׳ והיאך לא הומתה כי כל עבדי המלך וגו׳ יודעים כי כל איש ואשה וגומ׳ אחת דתו להמית וא״כ זו היאך נכנסה והנה חייבת מיתה מעת בואה שמה ואין הושטת השרביט מועלתה כמו שנאמר. ומעתה ביאור כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית כנוי הוא וכמו שאמר כדי שיחשבו שאינה יהודית ולא יתנו לב על הדבר, כי אין עוזר לישראל והותרה ההערה הו׳. ר׳ נחמיה אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחות לנו וכו׳. הנה ר׳ נחמיה ראה גנות גדול מה שהפילה לבן של ישראל בראותם אותה דורשת שלום האויב ומבקשת אהבתו היעמוד לבם אם תחזקנה ידיהם עוד אשר אמרו בצלה נחיה ועתה כרגע הפך פניה מהם ותהפך להם לאויב, ומה ישבו עניי׳ עכ׳, והשיב ר׳ נחמיה כי אדרבה זאת היתה לה להפיל לבם ושלא יסיחו דעתם מן הרחמים את אשר החלו לעשות מכוסים בשקים ומתפלשים באפר בוכים ומתחננים וכי ישמעו בואה לפני המלך והמלך אהבה יאמרו אחות יש לנו בבית המלך כלו׳ כבר נכנסה בבית המלך ולא הכלימוה ולא גערו בה, ומעתה לא יגרע המלך דבר ובזה יפתחו שקיהם וינערו האפר ומעל ראשיהם ויסיחו דעתם מן הרחמים ותגדל עונם עד להפליא ולכן שאלה יבא המלך והמן

כדי

מדרש מגלת אסתר

כדי שירפו ידיהם ממנה ויחזיקו באביהם שבשמים, ר' יוסי אומר כדי שיהי מצוי לה בכל עת, ר' יוסי ראה כי דעות השלמים הסמה שלמי' הם וטעמו כי טוב, ועל השבות המשתה לא נתקררה דעתם בכל הנאמר ודי והותר במשתה הראשון לפח ולמוקש להמן ולהמטיר עליו פחים ושלא יטול עלה ושלא יכיר מה היא ויומם לבב העם ויהי למים ומן הראוי כי באמור לה המלך במשתה היי מה שאלתך שתאמר ותשאל שאלתה, והשיב ר' יוסי כדי שיהיה מצוי לה בכל עת, ויובן זה במה שפרש"י ז"ל כדי שיהא מצוי לה אולי תוכל להכשילו באיזה דבר לפני המלך, והיא לא ידעה במה תהיה החטאת והמכשול, ובאי זו שעה יהיה ולכן תצטרך שיהיה מצוי אצלה [בכל] זמן שאם לא תוכל להכשילו בשעה זו יהיה בשעה אחרת, ר' שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה נס הנה ר"ש בן מנסיא ראה גבות רב ועלוס מכל הנאמרים, והוא כי הנה היה בזה כמתשת כחה של מעלה על הדרך שביארנו למעלה (משלי כ"ד י') התרפית ביום צרה צר כחכה, בביאור השני בפסוק כי אם החרש תחרישי וגו'. ובמקום אשר יאמר להגדיל כחה ולתת עז לאלהים הנה מתשת כחה ועוזרת הכח הסילוני בהשפיל כבוד ישר' והגדיל כבוד אויביהם, והשיב ר' שמעון בן מנסיא כי כוונתה שיראה ה' ורע בעיניו אשר היא עושה וימיתה ה', והשיב מעל עמו חרון אפו עפ"ד שכתבנו למעלה בפסוק פן יראה ה' ורע בעיניו באופן שהשליכה נפשה מנגד כדי שינצלו בני ישראל עפ"ד הנאמר, וכלפי הפי' השני שכתב רש"י אי כמי ירגיש שאני צריכה להחניף לרשע זה ולזלזל בכבודי וביאורו אצלי לשון כמי הנה היא מזלזלת בכבוד של מעלה. ואולי ירגיש זה הב"ה ויעשה נס כי יראה שעושה זה בצער נפשה והותרה הטערה הזו, ר' יהושע בן קרחה אומר הסבירה לו פנים כדי שיהרג הוא והיא דברים הללו מתבארים מתוך מדרש, כיון שנכנס המן לסעודה נתנה אסתר כתרין שלה אצל כתרין של המן שאמרה אסתר אם אין אני כוכבת בין המלך להמן שהוא חביב עליו היאך אני שולטי' בו, והיה הכוס נמזג למלך ואחר כך נמזג למלכה והיתה נוטלת כוסה ונותנת להמן. והמלך היה רואה ורע לו והיה אומר לא היה טוב שאוכל עסיקין שלי ולשתות כוסה ולא המן ע"כ, הנה זה הסברי פנים אשר אומר ר' יהושע בן קרחה שאם הכריחו הטעמים הנאמרי' עד הנה לזמנו, הסברת פנים כזה למה וזה הוקשה לו לר' יהושע בן קרחה בזימון זה, והשיב המוסי' במדרש כי אחרי רואה שהמן חביב עליו ביותר לא ראתה שיספיק הזימון להכניס קנאה אם לא יהיה הדבר לפנים מן השורה כענין בכתרין ובכוס ובזה יהרגו הוא והיא והוקשה לו לרש"י ומה בצע בהריגה זו לתקן דבר ישר' ואמר וכי גזרי גזירתא ומית חד מינייהו בטלי לה, אמר רבן גמליאל אחשורוש מלך הפכפך הוא, הנה רבן גמליאל ראה כי לא יספיק כל זה אחרי שהמלך אהבי' נפשו אהבה כי רבה תפארתי והנה מעשה רב שמרתה דברו ותמס לאל מלותו והעביר לה ונדר עד חצי המלכות ומה לה לבקש עוד. והשיב כי המלך הזה הפכפך וכמו שכתב רש"י ז"ל מלך הפכפך היה אחשורוש ואוזר בדברו, אמרה אולי אוכל לפתותו עליו להרגו, ואם לא יהיה מזומן לי

תעבור

בור השעה ויחזור בו ע״כ, והבדל גדול בין דברי׳ הללו ובין מה שכתב בדברי
יוסי ששם כתב אולי תוכל להכשילו באי זה דבר לפני המלך, כי ימשך הדבר
למו לא שהיא תבקש את נפשו, וכאן אמר אולי אוכל לפתותו עליו להרגו
ראתה שיש מקום לבטוח בו כפי העת ההיא אלא שהוא הפכפך ואם לא
ה מצוי אז המן אצלה תעבור השעה ויחזור בו ולכן צריך שיהיה מצוי לה מתוך
בתה, ר׳ אליעזר המודעי אומר קנאתו במלך קנאתו בשרים ר״ל המודעי ראה עוד
ת אחר באם היתה כונתה להחניפו ולהראו׳ לו שגדלו ערכו בעיניה ואהבתו גדלה
וד אשר למה לא זימנה שרים אחרים עמו כי בזה כבוד גדול מה שלא יתעלם,
שיב כי אדרבה כוונתה להכניס קנאה בשרים שיתקנאו כמו כן והמה יעזרו לרעתו
יתרה הסערה הא׳, רבה אמר לפני שבר גאון, רבה ראה עוד באופן בואו אל המשתי
שוכה מסרו את המן בשכי ויבהילו את המן, ובשכיה׳ זכר אסתר וזה אליו כבוד גדול,
א יאכל המלך עם המלכה אם לא יבא הוא, והשיב לפני שבר גאון להורות
כוונתה להרבות בכבוד שונים והוא עפ״ד שכתבנו למעלה מאמי רבתי דאחשורו׳
רשת ו׳) על פסוק בפרוח רשעים וגו׳ כך אמר הב״ה אילו נהרג המן כשירד
ן לאחשורוש לבטל בנין בית המקדש לא היה מי יודע אלא יתגדל ואח״כ יתלה
סוק אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן תמלאכו, והנה אסתר
וכה לדעת עליון להגדילו יותר כדי שתהיה מפלתו גדולה ובזה יגדל כבוד
יים, אביי ורבא דאמרי תרווייהו (ירמיה כ״א כ״א) בחומם אשית את משתיהם.
ה אביי ורבא המה ראו כמה נזהרה אסתר עד הנה בפיה שלא התגאל בפת
המלך וכמו שכתבנו למעלה כי גם הנתן לה משולחן המלך לא היתה אוכלת
תו, והיתה אוכלת זרעונים וכמו שנראה בפסוק וישנה ואת נערותיה לטוב,
תמהו בראות אותה ומזמנת עצמה לאכול עם המלך והמן והמלכה ובלי ספק
א יאכלו משחיטת מרדכי ולא מבשוליו, וגם כי יאכלו כבר הקדמנו למעלה
ברי הגמרי (ע״א פ״א) תניא ר׳ שמעון בן אלעזר אומר ישראל שבחוצה לארץ עובדי
א בטהרה הם, כיצד כותי שעשה משתה לבנו וזמן את כל היהודים אשר
יר אעפ״י שאוכלים ושותים משלהם ושמש שלהם עומד עליהם מעלה עליהם
תוב כאילו אכלו מזבחי מתים בהקדמה הביאור תמלאכו. אבל מאמר שאלו
מידיו וכו׳, באופן שזה אצלם עון פלילי. וככפל עון זה במה שהקדמנו למעלה
תיאות ובפסוק וישנה ואת נערותיה לטוב כי כוונתה בהזהרות הזה כדי לכפר
הקהל מעון אשר נהנו מסעודתו של אותו רשע אשר למה תוסיף על חטאתם
ע היות היא נהנית מה שלא עשתה עד עתה ואם היה זה בהוראת מרדכי
נו שקדם דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין ובשלמא לשכב עם אחשורוש
זה אי משום דהיא קרקע עולם, ולא קא מתהניא מעבירי שטובתן של רשעים רעה
א אבל הצדיקי׳ דקא עדי בה זוהמא כדאמרינן גביה יעל בגמרא (יבמות פ׳
.) אי משום דלהנאתו הוה מכוין כי יפה היא, אבל לענין אכילה אי אפשר
מר דלא קא מתהניא ואם כוונתה להחניף את הרשע היה לה לחפש דרכים
חרים כי אם האוכל עם הנכרי מאכל יהודי שמן ע״א כמלא בו כ״ש להיסב

עם

מדרש מגלת אסתר

עם המן הרשע דאיהו גופא דע"א, וכמו שקדם בפסוק ויהי באמרי אליו י
יום ומשמה דגמרא (סנהדרין פ"ז) עיין שם ולכן יש לתמוה על הצדקת הז
בדבר המשתה. והשיבו כי ראתה שפורענות הרשעים ומפלתם הלא היא מ
משתה כענין בחמס אבית את מבתיהם האמור בבלשאצר והעם גם היה מש
שמרים להביא על המן פקודת רעה ולכן התירה לעצמה האכילה להציל
בית ישראל. ואני עתיד לכתוב בסמוך כי נזהרה מזה כל מה שהיה בידה, ומע
נתבארו דברי המאמר על נכון, ואחר אשר ראינו כמה ספקות גדולים ועלומי
היו בדבר וראתה עין אסתר כלם כדברי אליהו ז"ל לכן פיה פתחה בחכמה יצ
המל"ך והמ"ן היו"ם להזכיר שם מדת הרחמי' בראשי תיבות כי להיות הד
מסופק מאד סייעתא דשמיא בעי ועל דבר זימון זה אני אומר אי הויכא הו
הוה אמינא חדא דעדיף כותייהו ואבא אליהו לא הוה קפיד עלה. והדבר מיו
על דברי שמתרגם בפסוק כל עבדי המלך וכה אמר וכען כל עבדי מלכא ועמ
דיירין בפילכי מלכא ידעין דכל גבר ואתתא די יעול קדם מלכא לדרתא גוו
דלא מתקרי על פומא דהמן חדא היא גזרת דיניה לממות ע"כ. למדנו ש
הקריאה על פי המלך אלא על פי המן ומזה למדנו למה לא שלחה אסתר לא
למלך שירשה לבוא לפניו אחרי כי כן יסד המלך שלא לבא לפניו איש או א
אלא על פי המן ונפשה יודעת מאד שנאת המן פרעיית אליה על המלכתה
בלבו היתה שומם שיקח המלך את בתו לאשה וימליכה תחת ושתי אלא שהב
לא אבה לשמוע בקולו וכמו שיבא זה בארוך בתרגום בפסוק ויהי ביום השל
וכה אמר בשם אסתר רבון עלמא לא תמסרינני ביד ערלאה הדין ולא תע
רעות המן רשיעא מיני כמא דעבד מן ושתי דשם טעי' על מלכא ופקיד למיקט
בגין דהוה צבי למיסבא ליה ית ברתיה. וכד אתכנשו עולימתאן לידוי דהגי ו
תמן ברתיה דהמן והות צבו מן שמיא דכל יומא ויומא הות מיקלקלא בריעא על
ובמוי דריגלהא ופומא הוה סרי לחדא ואפיקו יתה בבהילו ומינה איסתקף
הדא לאיתנסבי ליה ע"כ, ומעתה אחרי שכן הוא כי יש שנאה ולרעת כוס
ועתה מקדם ביזתה אותו וישם לאל מלתו ועצתו ונכנסה שלא ברש
אין ספק שנתוספה שנאה על השנאה הקדומה ובמה יתגלה זה אל אדוני
אם בהריגתה אחרי שמרתה פי מלך ולא נכנסה ברשות המלך והיא גם י
ידעה כי תוספת השנאה על אפו ועל חמתו כי מראה עיניו ראתה חמת ו
וכמו שקדם והנה הוא הפכפך והאיש הזה מועד להרוג אשה גדולה מאין כו
מבלי שתעשה דבר ואם החלה דברו לא בקום עשה אלא בשב ואל תעשה בהור
צניעות, לא כן אסופית אחת אשר לא יכלה להתיחש לזאת תקרא אשה מור
ולא על המלך לבדו עותה כי אם על כל השרים ועבדי המלך אחרי שמו
על גדול שבכלן שכלם כורעים ומשתחוי' אליו כל אלה חברו לפחד ממנו ו
כן המלכה לשראות כי לא עשתה הדבר הזה לבזותו או למיעוט ערכו בעי
כי חשוב הוא בעיניה כמלך ונחשב לה הזמנתו עם המלך חן וחסד, והנה הר
שמריא האיקריט ז"ל הרבה בדבר הזה דברי' טובים דברים של טעם וז"ל, בא
שתשובתה

שובתה לודלת דעתו להתחשב עליו מאד כי הוא אומר לה מה בקשתך עד חצי
לכות וינתן לך, והיא משיבה שבאה לבקש ממנו שיאכל עמה שאכילתו עמה
ים בעיניה מכל בקשה שאפשר לבקש ממנו, ושאלה את המן לאכול עמה
כי שהיה גדול בעיני המלך מכל אדם ושומע את דבריו כי הוא לכהן לו ובזה
ספק ימלא דבר המלך בשבחו אותה ויגדיל מעלתי בעיניו כי כבוד גדול
דתהו לקראו עם המלך כמו שנכתב ואמר אף לא הביאה. וגם למחר אני קרואה
עם המלך. ובלא ספק כי כשיראה המן רצון המלך עליה, טוב למלאת את
פתה ישבחה גם הוא לפני המלך שהיא מובחר כל הנשים שיש בעולם ושהללוני'
ים עובד זימנו לו אשה כזאת, וכ"ש אם מאתו העלה להעביר את ושתי
זת את המלכות לרעותה הטובה ממנה שהמן יעלנה בכל מיני עילוי והשבח
בכן יעלה עלתו, ואחר שישבחנה בתכלית השבח אל המלך בקריאה הראשונה
שניה. מה מענה ימלא בפיו כשתאמר פתאום למלך בפניו איש צר ואויב המן
ע הזה השיתך שתמכור אותי ואת עמי לו להשמיד להרוג ולאבד, באמת
אבדו עשתונותיו ככתוב והמן נבעת מלפני המלך והמלכה, אבל אם היתה
גלת עליו בתחלה כשהלכה לפניו מפני שהמן גדול מאד בפני המלך היה
סר לו בקל לדחותה בדרך שחוק ושמחה ויאמר לה אל תדאגי אסתר כי לא
כוון בעבורך ומה את נחשבת אל העם הנבזה ההוא אני אגזור על כל משפחתך
א יגע בהם רע, ובאמת כי גם את גופה לא היה יכול להציל שכן היה חקם
א להשניא, אמנם אסתר יראה מכל זה ע"כ ודברים נכונים הם, ובביאור
אמר שלמעלה הוצרכנו לקצת מהם אם תזכור אותם או תעיין עליה', ובשערי
ה אל הה"ר אליעזר זלה"ה א"ם ע"ל המל"ך ס"ת מלך נתנה עיניה במלך
בוד לכך ראשי תיבות יב"א המל"ך והמ"ן היו"ם השם הנכבד לומר אם רעב
אך וגו' וה' ישלם לך לכך שתפה השם עמהם אולי יראה הס"ת בעולם ישרא',
ל"ך בגימט' המ"ן, לכך ב' פעמים (תהלים קכ"ד ד') המים שטפונו המים הזדונים,
זותו מזמור ג"פ אזי אזי גימט' כ"ד כ"ד תיבו"ת באותו מזמור, וכ"ד אותיות
כי המן, וכ"ד פעמים המן במגלה עד כאן, וכבר הקדמנו קצת
רי' הללו ומה שצריך מהם ביאור למעלה בהקדמות המגלה בפתיחות פתיחה
ז עיין שם. ועוד בשערי בינה יבא המלך והמן היום מ"ד אל המשתה וכבר
סעודה מתוקנת ואז כשנהיה שמחים אומר לך מה אני חפצה, ואני אומר
ה והפלא כי בכתוב הזה יש ט"ו תיבות וכבר הקדמנו והוכחנו כי זה היה בט"ו
סן, ומלאתי בשערי בינה ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע הם אותותיו ומהמן
ושע ותיבת יושע גימטרי' לי"ל עמ"ר וזה נודע ממה שהקדמנו למעלה:

אמר המלך מהרו את המן לעשות את דבר אסתר ויבא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר:

אמר המלך מהרו וגו', כתוב בשערי בינה מהרו קודם שתתקלקל הסעודה והדבר על נכון אחרי שאמרה אל המשתה אשר עשיתי

מדרש מגלת אסתר

לו ואם כבר נעשה ראוי לחוש שלא תתקלקל אם יתאחרו ולכן מהרו ודבר לע
את דבר אסתר יש לפרשו בב' פנים אם שהיה הדבר הזה להמליא חנה בנ
המן כי ירא הוא אותו, יען הוא מועד לקטרג בדבר ושתי בהיותו קטן שבש
בעת ההיא וכמו שכתבנו שם עא"כ"ו אחרי שעלה לגדולה גדולה וכמו שכת
בפסוק ויאמר חרבונה ומדברי תרגום רבתי בס"ד ומה יעשה כהיום הזה ו
בזמתו בבואה לפני המלך שלא ברשותו אחרי שכל עבדי המלך ועם מדי
המלך יודעים כי אין נבא כי אם על פי דברו וכמו שקדם למעלה בפסוק ות
אסתר ומדברי המתרגם ובאן כן אחשורוש כי על כן זימנה אותו להסיר כעס מ
ולהעביר דאגה ממוחו וכי הטיבה לראות בזה. ובכן אמר מהרו את המן לע
את דבר אסתר גם כי היה רצוני לאכול עם המלכה אני והיא לבד, אבל לע
את דבר אסתר אבטל רצוני מפני רצונה אחרי שהיא בחרה בזה, ובזה פ
רב להמן כי עם המלך הוא אוכל בגלל אסתר, והפי' השני הפך זה והוא ל
כי מכאן התחילה הקנאה לנמוח אחרי ראותו שלא בחרה לאכול עם המלך ל
רק שימלא שם המן ולא אחד משרי המלך וזהו לעשות את דבר אסתר גם
לא טוב בעיני הדבר אבל לעשות את דבר אסתר ימהרו אותו ונראה מה י
באחרית הדבר. ויבא המלך והמן כתוב בשערי בינה המלך והמן לבדם ע
וטוב פתר ס"ד כי גם המלך יקרא מהשרים האחרים אם עת טובה היא לו ור
באסתר יחפוץ שיראוה השרים כי יפה היא מאד ושיראו כי זבדו אלהים זבד ט
וזה דרכו בכל לו שיראו האחרי' את המלכה כ"ש עתה שהיא באה מעל
מקושטת כאמור למעלה ומה גם בראותו אותה יפפיה כי מן השמים הוסיפו י
על יופיה כמו שקדם. ואם עת רעה היא לו ועקלתו ונעקץ בתורת הקנאות
ראוי שימלאו אחרים שמה ויראו ויכירו ויעידו, ומזה מזה היה נראה שהו
יוסיף עוד שרים אחרים קומל"ן. ויבא המלך והמן הם לבדם לא עבר זר בתו
עוד בשערי בינה ויבא המלך לבדם לקיים (ירמיה כ"א ל"א) בחומם אשית
משתיהם בחומם גימ' המ"ן. והמ"ן א"ל המשת"ה גימ' יה"י שולחנ"ם לפני
לפ"ח, וכן גימטרי"א זיה הי"ה כד"י של"א ימו"ל על"ה וימרו"ד. עשת"ה גי
ז"ה ל"א יכיר"ו אסת"ר הי"א יהודי"ת, המשת"ה גימ' זה"ו לפני' בב"ר גל
ע"כ, ומזה יראו עיני רואים כי כמה דברי' נרמזו במגלה זו וכמו שהקדמנו. ולהג
מדורות הקנאה כתב ויבא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר ולא כ
ויבאו המלך והמן אחר שהם שנים ומורת הדין שיאמר ויבא המן עם המ
אל המשתה להורות כי שניהם באים כאחד כאיש אחד ולא כשר מי המלך
המשנה, ובמר כתבו דבר אל המשתה אשר עשתה אסתר ומלכותה עדת מ
ולא כתב אשר עשתה אסתר המלכה כמו שכתב במשתה השני כי עתה עת ר
היא לו ולא אבה לקרוא בשם מלכה, ובמשתה השני עוד נאריך בזה בס"ד

ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה שאלתך וינתן לך ומ
בקשתך עד חצי המלכות ותעש:

ויאמר

ויאמר המלך לאסתר וגו', כתוב במדרש לקח טוב מה שאלתך, שהם היו אוכלים ושותים ושמחים והיא היתה יושבת בעינוי ע"כ, כבר הקדמנו כי ויהי ביום השלישי לא שלישי להתענית היה רק שלישי נראה לשילוח הרצי', וכי י"ו בניסן היה והוא יום ג' להתענית ולכן הצדקי' לא היתה אוכלת והיא עצבת רוח ומרת נפש. ושלכן שאל המלך מה שאלתך כאומר למה לא תאכלי ולמה ירע לבבך, ודבר מה שאלתך וגו' אומר כבר קדם לנו בפסוק ויאמר לה המלך מה לך אסתר המלכה כי נסתפק אם שיח אם שיג לה מתוך צרה ולכן אמר מה לך אסתר כמו (שופטים י"ח כ"ג) מה לך כי נזעקת. או אם כוונה לשאול עוד וזהו מה בקשתך וכראותו כי לא השיבה למאמר מה לך שפט כי אין לה צר ומצוק רק לשאול עוד מהמלך דבר, וכי ראה במסרה עליה לסכנה והמרה את פי המלך ותבא לא בלבה דהו וחקו לכן מה שאלתך אם היא דבר מועט או אם היא בקשה מורה על דבר גדול עד חצי המלכות ותעש. ומורה על כי בקשה גדולה ושאלה עניני' השם ושינוי מעשה כי שאלה השאלה לתמוה כנודע ואין שם הפסק דבר לא כן דבר הבקש' כי מקבילה האבדה ובאלו' אמר ויתן לה כי דבר מוכן ובבקשה אמר ותעש כי צריכה מעשה רב, וכתב הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל, ושימן טוב ראתה כי אמר לה כתיבת שאלה ועשיית בקשה כי בתיקון היא צריכה לתת נקמות ה' בהמן כללת עמה ומולדתה בהש"ב כפרי הרוף והמנה כי הוא דבר בינע' אחר כך בהמלך והמן ע"כ, ואף גם זאת אבר יורה כי אהבת נפשו אהבה וכי יותן לה מה שאבר לתת לה עד חצי המלכות כי אי אפשר לתת לה דבר המולך למלכות אם מפני השבועה כי באה בשלה נפשו אל השופטים והמורדים הנזכרי' למעלה בלא ליתן מקומות לדבר ואם מפני היראה כי ירא הוא מהיהודים פן ימרדו בו וכמו שנזכר למעלה דברי המתרגם, בכל זאת שם מלכה לא עלה על פיו מה לך אסתר המלכה בראשונה וגם באחרוני' וכמו שיבא שם בק"ד אבל אמר מה שאלתך ויתן לך וגו':

ותען אסתר ותאמר שאלתי ובקשתי:

ותען אסתר. יש להתעורר בכתוב הזה יתור ושינוי והיתור כי די שיאמר ותען אסתר אם מצאתי חן בעיני המלך, ואם על המלך טוב לתת את שאלתי וגו' ולמה יתר פסוק זה ותען אסתר ותאמר שאלתי ובקשתי ואח"כ אם מצאתי חן וגו' לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי, והשינוי הלא הוא תיבת ותען לא ענה כן למעלה בפעם הראשונה כשאלה מה לך אסתר המלכה כתב ותאמר אסתר אם על המלך טוב וגו', ואלו ותען לא כתיב. ומצאתי אל הה"ר יוסף יחייא ז"ל שנתעורר אל הדקדוק הראשון ולכן כתב ז"ל. ותען אסתר וגו' ענתה לדברי המלך, ועוד הורה דברים נוספים על התשובה, ולכן הורה הוא היות שאלתי ובקשתי במוכן היא למצוא חן בעיני מלך גדול ורם כמוך אדוני כי מה אבקש עוד טוב גדול ממצוא חן בעיניך, וזהו אומרה שאלתי ובקשתי אם מצאתי חן בעיני המלך. וענתה לדבריו בתוספת ואם על המלך טוב לתת את שאלתי וגו' אמר למען זה הדרוש והזכיר לדעתם העבה אלי החן הזה לבא שנית

עם

עם המן אל המשתה ע"כ. ומה שצריך תיקון בדברים הללו יבא בפסוק אם אחר זה בס"ד ומצאתי כתוב בלשון הזה. יש אומרים כי שאלתי ובקשתי הם דב[רים] אומרה בלבה והם מלות אמר המלך שאלתך ובקשתך ונקחם לקיום טוב מ[...] מבקשה כי מה שאלתך וינתן לך נופל יפה על נקמת המן, ואומרו ומה בקשת[ך] על הצלת העם. לכן אומרה בלבה שאלתי ובקשתי אמר אנ[י] המלך הרי קיום ע[...] לאשר עם לבבי, וחזרה וסדרה דבריה למלך אם מצאתי חן וגו' ע"כ. וטוב מ[...] ומזה הוא המובן מדברי המתרגם שתרגם ואתיבת אסתר ואמרת לית אנא בע[יא] פלגות מלכותא בשאלתי ולא בנין בית המקדש בבעותי כ"כ. וביאור הכתוב ל[...] דבריו שאלתי ובקשתי אינם עולים על רוחך לא על הקנין ולא על הבנין [...] אם מצאתי חן וגו', והמסתבר לי כבר הקדמנו כי שאלה ובקשה הם שני דב[רים] מתחלפים והמלך כמסופק אם היא שאלה או בקשה ודבר ומה בקשתך כמו [...] מה בקשתך כמו ומקלל אביו ואמו, ותען ותאמר כי שתיהן הן כי יש שאלה ובקש[ה] והוא עפ"ד האמור למעלה כי יש שאלה נקמת האויב ויש בקשה הצלת עמ[י] וזהו שאלתי ובקשתי שני הדברים אני מבקשת ממך, והיותר קרוב אני שתיב[ת] ותען אמות (דברים כ"ו ה') וענית ואמרת (איוב ג' א') ויען איוב הראשון של[...] יכון שיהיה לשון תשובה כי אין דובר אליו דבר אבל הוא לשון צעקה וכן כת[ב] הרלב"ג. וכן כתב הראב"ע בפי' וענית ואמרת או כדמות תהלה וכן ויען איו[ב] הראשון. אמר שצעקה בקול מר ואמרה והצעקה היא ותען, והאמירה אם ע[ל] המלך טוב לתת את שאלתי וגו' :

אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב לתת את שאלתי ולעשו[ת] את בקשתי יבא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם ומח[ר] אעשה כדבר המלך :

אם מצאתי חן אחר שהשיבה לדבריו עפ"ד כפירשנו כי איננה חפצה במוה[ו] ובממון ולא במלכות, השיבה לענין ופתח דברים האירה בדבר טוב להורו[ת] כי אין לאדם לשאול מאת אוהבו מה שלא יערב עליו גם כי ימצא חן בעיניו אי[ן] לסמוך על החן להעבירו על דעתו וז"ש אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המל[ך] טוב שצריך שאמצא חן בעיניו וגם דמלכא לא ליהוי נזיק רק שיהיה טוב לו כ[...] לא אמר ואם טוב בעיניו אלא אם על המלך טוב, (אמנם הוסיפה ומציאת הח[ן] בפעם הזאת מה שלא אמרה בראשונה ביען כוונתה להעביר את המועד ובז[ה] קלת זילזול לדחות הדבר מיום אל יום הוצרכה למציאת חן כדי שלא יקפיד.) וכ[...] היתה כוונתה להעביר עליו רוח קנאה כדי שיהרגו המן והיא לכן אמר א[ל] המשתה אשר אעשה להם מה שלא אמרה במשתה הראשון רק אשר עשיתי ל[ו] כי המלך הוא העיקרי בדבר והמן נטפל אליו ופה אמר אל המשתה אשר אעשה להם והשוותה עבד אל אדוניו, אמנם אומרה ומחר אעשה כדבר המלך טעמ[ה] דחותה הדבר למחרתו אמרו במדרש מה ראתה לומר ומחר אלא שכל זרעו של עמלק למודים ליפול למחר וכן הוא אומר (שמות י"ז ט') מחר אנכי נצב על

ראש

ום השבעה ע"כ. והרד"ק כתב בפסוק (שמואל א' ל' י"ז) ויכם דוד מהנשף
ד הערב למחרתם, ז"ל ובדרש אמר טעם על העמלקים למחרתם המחרת שלהם
ם למודים ללקות ממחרת ולא הלאם בעמלק מחר ע"כ. והה"ר מאיר בן
חמה ז"ל כתב בענין זה דברים נכונים עד מאד ז"ל, מצינו לאבינו הזקן בבואו
ית לבן נצטער ע"י עשו זקנו זקנו של המן, וניצול ממנו בתפלה. ובפיוט דורון.
אחר כך בצאת ישראל ממצרים יצא עמלק בן בנו לקראת ישראל וניצולו על ידי
תפלת משה ומלחמת יהושע, ואחר שכלתה שאול ע"י שמואל על מלחמת עמלק
ז לא נצטרכו לתפלה כי מלחמתן זו היא תפלתן דשלוחי מצוה אינן נזוקין, ועתה
מי מרדכי ואסתר באה להם הצרה הזאת גם על ידי המן האגגי בן בניהם.
תקינו עצמם לתפלה כאשר עשו אבותיהם כל זמן שפגע מזרע זה בהם. אבל
הסתפקה אסתר אם צריך עתה דורון כמו תפלת יעקב או מלחמה כמו תפלת
משה כי אותה של שאול איננה מכרעת כי לא יצא אז הצורר לקראתנו, ומלחמתן
עומדת לעד, וע"כ הדעת נותן שאסתר היתה מסופקת בראוי לעשות, אם מלחמה
בקש מאת המלך להשיב מחשבת המן הרשע. אשר זה אי אפשר בזולת השכים
יבה ומפורסמת בינה לבין המן, וזה מסוכן אם אולי ישיב המלך את פניה ריקם
ו לרצות ולפייס את האויב להשיבו מחרון אפו ועל ידו תבא ההצלה שהיא
מקווה, וכמו שאמרו חכמים בגמרא (מגילה פ"ק) מה ראתה אסתר וכו' ועל
ן שאלה מאת המלך יבואו שנית אל המשתה ההוא כי ראתה כי כל דבריהם
שתה ושמחה וכמ"ש למעלה אחר שנתן הדת בשושן והמלך והמן ישבו לשתות
הכוונה כי בהתחילה להשתדל הוא התפלה ואשר בטחה בו באמצעי השתדלותה
לא הדרך הטוב וכמו שיקרה לרופאים בעלי חכמיהם כאשר יסופקו בחולי
ניחו' אותו זמן מה אל הטבע אם שירפאהו ואם שיגלה אותו כדברי הרופא.
באותו הזמן הרופא יפעל דבר שוה התועלת לכל החוליים עד שהטבע יגלו לו
ספק וזו היא הסבה עצמה בעיני שלא שאלה ביום ההוא גם אחר המשתה דבר
הצלה אצלה אבל חזרה אל הראשונה כי לא ראתה במשתה ההוא סימן כלל
לא הודעה מאת האל ית', והיא ראתה להאריך הזמן כדרך הרופא כאמור
עשותי עוד הדבר המורגל אשר לא יזיק לשני החלוקות כנזכר, עד שנגלה אליה
מו שבא בלילה ההוא והבינה שע"י המלחמה יבא שלום ואח"כ הוצרכה לשלישית
תפלה ולדורון המשתה ולמלחמה ועל ידי שלשתן באה הגאולה עכ"ל, ודבר
עשה כדבר המלך כפי המפרשים וכן במדרש לקח טוב להגיד שאלתי ובקשתי.
רש"י ז"ל כתב ומחר אעשה כדבר המלך מה שבקשת ממני כל הימים לגלות לך
את עמי ואת מולדתי, ובילקוט השמעוני כתוב וי"א שלא היתה שומעת לו ואותה
בעת אמרה אני עושה קלוסים שלך ע"כ, וזה על פי הוראת מרדכי כמו שכתבנו
בפסוק ולצוות עליה לבא אל המלך, ומה שיקשה לזה ממאמרם ז"ל בגמ' (שם)
ויאהב המלך את אסתר קרי לה אשה וקרי לה בתולה, אמר רב חסדא בקש
טעום טעם בתולה טועם טעם בעולה טועם, יתבאר מתוך מה שכתבנו בפסוק
הנז' ומדברי הה"ר אליעזר מגרמישא ז"ל, עמוד עליהם, ואפשר שהוקשה להם

דבר

דבר ומה אעשה כדבר המלך שאם להגיד שאלתה ובקשתה. או להגיד ע[מה] ומולדתה. ומה עשייה יפול בזה והי"ל ומה אדבר או אגיד. ומאי כדבר המ[לך] בכ"ף והי"ל ומה אדבר דבר המלך מה שאתה שאלת ומכי שאומר שאל[תי] ובקשתי או עמי ומולדתי ולכן פירשי שלא היתה נשמעת לו עד עתה כלוי שתו[קה] היה מראה עליה כאנוסה בדבר ואין צריך לומר שלא היתה תובעתו כלו[ם] שלא היתה מגלהו על הדבר וכמו שנתברר ונתלבן הדבר בפסוק ולבוא עד לבא אל המלך, ועתה בכבר הורה לה היתר מרדכי היהודי אמרה שיעשה כד[בר] המלך והוא כמו ויהי כשמוע אדוניו את דברי אשתו שכתב רש"י ז"ל בש[עת] תשמיש אמרה לו כן וזהו שאמרה לו כדברים האלה עשה לי עבדך עני[ני] תשמיש כאלה עשה. והדבר מבואר:

ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב וכראות המן את מרדכי בשע[ר] המלך ולא קם ולא זע ממנו וימלא המן על מרדכי חמה:

ויצא המן ביום ההוא וגו' כתוב בשערי בינה להה"ר ליעזר מגרמישא זלה[ה] ולא המן ביום ההוא שמח ולא יותר. יום ראשון של פסח היה שמ[ח] על הכבוד שנעשה לו. וטוב לב שאכל ושתה ע"כ. והדין עמו לאמונה שתי[ן] ביום ההוא מיעוט הוי' ועוד שכל הכתוב הוא מיותר וכי מיותר בעי שיהא ש[מח] וטוב לב ולמה לא ולכן פי' כי כוונת הכתוב למעט שלא שמח ע"ד. ודקדק שהשמ[חה] היה על הכבוד שנתכבד אז שהוא אוכל עם המלך והמלכה. וטוב לב על מליא[ת] האכילה והשתיה ועונג וטוב לב משתה תמיד, ואיננו רחוק מה שכתב הה[ר'] יוסף גאקין זלה"ה כי עד עתה היה לבו דואג מפני פחד המלכה אחר שיגלד[ה] היה אומן שלה שמא היא תגלה הדבר למלך ועתה כי ראה שקדמה קריא[תו] לבוא שבה פעמים ומה היה טוב לב, רק הלכה כיתיה ולא יתעשה כי הו[א] מהאומרים שלא ידע המלך מהעם הנדרש כמו שקדם ופחד שיאבוך קידו יתגל[ה] דעתו כי גנב לבב המלך. ואמכי חזון הרבתי למעלה בהראות כי הדעת הז[ה] הכאשת דברי רז"ל אשר מפיהם אנו חיים ונטייה מן האמת בעלם רק הי[ה] מפחד שמא אסתר תבקש על מרדכי ובני משפחתו אחר שהוא היה אומן וכדי בז[יון] וקצף כי כל עלמו לא היה רק על מרדכי וגם עמו לא היה לו דבר רק כי הגי[דו] לו את עם מרדכי ומה בלע בהריגת העם אם יכלה הוא ולכן היה דואג מע[ת] בואה אל החצר הפנימית ומה גם במה שהקדימו שלא שאלה ממנו רשות והו[א] נוגע בכבודו כי כן יקר המלך שאיש ואשה לא יבא שמה כי אם ברשיון המ[לך] וכי ראה שקראה אותו עם המלך פעמים ולא קראה למרדכי היה טוב לב ואב[ין] כי נקטה נפשה במרדכי ומעמו ומאלהיו, וכראות המן וגו' תרגם המתרגם בתוספת[א] וכד חזא המן ית מרדכי וית טפליא דעסיקין בפתגמי אורייתא בסנהדרין דעבד[ת] להון אסתר בתרע מלכא, ומרדכי לא קם מן קדם אנדרטיה ולא רתת מיני[ה] וכו'. ונראה שכוון למה שכתוב במדרש לקח טוב ולא זע אעפ"י שכבר נ[כתבו] ילאו האגרות ומה שהיה היה לא שילך בטחונו מן הב"ה שידע שרצון יראיו יעשה ע"כ

ולכן היה יושב ועוסק בתורה במקום שהכינה לו אסתר בשער המלך,
יא. אפשר שמתיבת את מרדכי קא דריש כנודע בתיבת את ריבוי בכל
ו והיל"ל וכראות המן למרדכי, ולכן דרש שהיו תלמידיו עמו ומה שקראם
א אפשר שבחר בקטני' כדי שיהיה הבל שאין בו חטא כדי שיתקיי' העולם
ם כדאמרינן בגמרא (שבת פי' י"ט) ואחרי שכל בית ישראל כלם מלוכלכים
א הללם והסעודה ראה שהבלם עמא ובחר בהבל טהור, ולכן קבץ שם
כים, ועל מ"ש במדרש לקח טוב לא סילק בטחונו מהקב"ה, אומר אני שגם
כיון לכפר בעד כל קהל ישראל, ופשר דבר דאמרינן בפסיקתא (ישעיה כ"א
ותשכח ה' עושך בכרת המן הכתוב מדבר, שנתיירא לשעה אחת ונתיאשו
גאולה, אמר ר' שמואל בר נחמני רבוים היו ישראל שלא ליגאל מכרת המן
י בהסכימו לדעת יעקב אביהם ששמע מפי הקב"ה הדבר והנה אנכי עמך
לא מן עשו ויירא יעקב מאד ויצר לו ע"כ, ואחרי שמרדכי ידע זה שהקב"ה
על אשר הם מואסים מן הגאולה השכים לשים נפשו בכפו וללמוד תורה
י המלך ולא בביתו להרבות בכבוד שמים ושב יראה וכעס בראותו אותו
שם ולכן לא אמר וכראות המן את מרדכי יושב בשער המלך רק וכראות
את מרדכי בשער המלך ואינו יושב לא קאמר ומה שאמר לחכמי' בכל עת
אני רואה וגו' יושב בשער המלך אני אפרש שם בס"ד, ובראותו אותו
בתורה בפרהסיא בשער המלך וימלא המן על מרדכי חמה, ובמסרי וכראו'
(שמואל א' י"ז כ"ה) וכראות באול את דוד וגו' ובראות המן את מרדכי
ואומר אני פלם ומאזני משפט ביד ה' ועל שרעה עינו של שאול על דוד
: ובראות שאול וגו' במורי היא לו וכראות המן אל מרדכי וגו', עוד במסורת,
ם בי (דברי' ל"ד י') ולא קם נביא עוד בישראל כמשה [ודין] כתוב בשערי בינה
: אליעזר זלה"ה ולא קם נביא עוד כמשה לאדם מלית וכאן הכה נתחדש פורי'
י' משה יהיו בטלים ופורים לא יבטל ע"כ. ואני אפרש בימול זה בפסוק
לא יסוף מזרעם בס"ד, עוד בשערי בינה, על מרדכי חמה ולמעלה איכה
רק וימלא המן חמה ונלמד שאמר לו מרדכי ראה שטרי שנמכרת לי לעבד
א דכהמא במלחמה ועבדא דמאן נכסי דמאן, לכך כאמר וכראות המן
מרדכי לרבות השטר. ודברים הללו דברי המתרגם הם אלא שדרש זה
מתיבת את, כמו שדרשנו אנו הניף מתיבת את :

ויתאפק המן ויבוא אל ביתו וישלח ויבא את אהביו ואת זרש אשתו :

ויתאפק המן וגו'. כתב הראב"ע ויתאפק המן שלא גילה קודו לאדם עד
בואו אל ביתו והוא מגזרת להתאפק וקרוב מטעם לסבול. ובשערי
ה ויתאפק המתין ועצר כעסו כדי לשאול עלה ע"כ, וזה יותר נכון מכל
א' בזה, כתוב בספר פרפראות אל הה"ר יעקב בן הרא"ש (פרשת מקץ)
אק בי במסורת הכא, ויתאפק המן ויבא אל ביתו, מה הכא תחלתו לצער
פ שמחה כשהודיעם שהוא יוסף, אף התם התחלה לצער וסופו שמחה ושמון
ליהודים

ליהודים ע"כ. ויבא את אוהביו ואת זרש אשתו, ברבתי דאחשורוש (פרשה
ובכלם לא היה יודע לתת עצה כזרש אשתו שהיו לו שס"ה בעלי עצה כו
יעות החמה ע"כ והדין נותן שתהיה עצתה אמיתית הדבר אחרי שהיא גד
מכלם בעצה ולכן הקדים האוהבים אליה. גם כי כלם ממון וצריך לקרא אותם שי
והיא בירכתי הבית עד שיש להתמוה מה ענין וישלח ויקרא וגו', ואת זרש א
שלזרש אין צורך שילוח ולא קריאה, ונראה לי כי תיבת ויבא אחות (מ
כ"ג י"ב) הביאה למוסר לבך כי לא לבו הלך עד שיצטרך להביאו אבל הכ
לכוונו שלא תהיינה אזניו קשובות ולבו לא נכון לכוין לדבריהם ולכן ה
הביאה למוסר לבך שיהיה לבו נכון ומכוון לדבר ולהיות זה דבר עצה ב
גדול צריך כיון רב ולכן ויבא כלו' זרזם בדבר שיהיו מכוונים בדבר. גם
הם אוהבים רוחו ומבקשים טובתו אשר לכן קראם אוהבים לא חכמים
כי הם חכמים, כי אי אפשר להיות בעל עצה אם לא יהיה חכם אף
זאת מפני מאמר הדבר הולך לזרזם וכן זרזה לזרש אשתו גם כי א
וגדולה מכלם בעצה צריך שתביא לעצה לבה, ודבר ולזרש מוקב לויבא
לוישלח וכן דרך המקרא:

ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו ואת כל אשר גדלו ה
ואת אשר נשאו על השרים ועבדי המלך:

ויספר להם המן. נודע כי סיפור זה איננו אלא הכנסת דברים מ
מאוהביו איננו יודע בדברים ומה גם זרש אשתו, והנה הדבר
איננו רק הצעת דבר למה שירצהו אחר זה ולכן כתב ויספר ולא ויגד כי
הגדת דברים נודעים כבר כדברי קלת, האמנה יען מצינו לשון סיפור על ד
בלתי נודעים מקדם כענין (בראשית מ' ח') הלא לאלהים פתרונים ספ
לי. ויספר שר המשקים, והנה איש מספר לרעהו חלום, את מספר ה
ואת שברו. אמנם אף כי גם סיפור נופל על דברים בלתי נודעים ויו
המספר והנה ספר להם את כבוד עשרו ולא אמר את רב עשרו רק
והוא מה שכתבנו בפסוק ועשרת אלפים ככר כסף אשקול ונמצא בשם
דאחשורוש (פרשה ו') שלקח אוצרות מלכי יהודה וזהו כבוד עשרו שהי
זה המוסר כבוד גדול וזה לא סופר להם מקודם, ובזה מצאתי אל הה"ר
גאקוי"ן ז"ל שהתעורר על זה וז"ל, מן הראוי שיאמר רב עשרו, אמנם ה
כי עשרו בא לו בדרך כבוד ממסים וארנוניות ממדינות אשר נתן לו ה
ולרז"ל כי מצא אחד מהאוצרות אשר אצר יוסף מכל הכסף אשר הביא
פרעה עכ"ל. ומ"ש שהיה ממדינות אשר נתן לו המלך דברים נכוחים
אך מ"ש ממאמר רז"ל שמצא אחד מהאוצרות אשר אצר יוסף לא ראית
הנה, אדרבה מצינו בגמרא (פסחים פ"י) שהיו האוצרות ג', ומה נעשה
וליד מי באו דור אחר דור והמן לא נזכר כי נשכח זכרו, ורב בניו,
בגמ' (מגלה פ"ק) רב חסדא אמר שלשים היו עשרה מתו ועשרה נתלו ו
שמחזירים

חוזרים על הפתחים, רבנין אמרי מותם שמחזירים על הפתחי' שבעים היו
אמר (שמואל א' ב' ה') שבעים בלחם נשכרו אל תיקרי שבעים אלא שבעים,
' בר חנא אמר כלם מאתים ושמנה היו שנאמר ורב בניו, ורב בניו בגימ'
' הוו. ורוב בניו מאתן ותמניסר הוי אמר רב נחמן בר יצחק ורב כתיב ע"כ,
לטעים טעם מן בהיות תיבת ורב חסרה והיא צריכה להיות מלאה לצורך
' של מאתי' ושמוני' ותשאר וא"ו של ורב וא"ו העטף כוא"ו ואשר גדלו המלך
ור נשאו, אלא שרע בעיני רוח הקדש לכתוב גדולת הרשע בעלם רק לאשר
ו מה שיורה שאחריתי לאוסר ואם לא היה וא"ו אחרת לא היה נראה. זה
לם ודברי רבנן צריכים ביאור שבעי' בלחם נשכרו אל תיקרי וגו', ומי הכניסו
חק זה ומרן רש"י ז"ל כתב וז"ל בשבעים בלח' נשכרו יונתן תרגמו על בניו
המן ויש לדקדק בדבריו ומי שני דאמרוהו רבנן דהביא ראיה מיונתן ואי הוה
וכן תרגם יונתן שהרשתי' והכוני' כדברי רבנן דהוקשה להם אומרו שבעים
אמר ומה הם שבעים אם מימים כד"א ושבע ימים אם מבנים כד"א ישבעו
אם ממרורים כד"א כי ישביעני ממרורים אם מלחם כד"א אשביע לחם.
אמר אל תיקרי שבעים אלא שבעים. והיקשה לרש"י ז"ל וכי מה ענין שבעים
בלחם נשכרו ורעבי' חדלו עד עקרה ילדה שבעה כי אין זה מתייחס עם
מר ולכן כתב רש"י יונתן תרגמו על בניו של המן כאומר אעפ"י שרבנן לא
ו רק תיבת שבעי' הנה יונתן תרגם הכתוב על בניו של המן וכך הוא
ומו על בניו דהמן אתנביאת ואמרי דהוו שבעין בלחמא וגען בעותרי וסגיאן
וכא אתמסכנו ותבו לאתגרא בלחם ומזן פומהון, מרדכי ואסתר דהוו חשם
מסכינין עתרו ואתנשיאו ית מסכינותהון תבו למהוי בני חורין, כך ירושלים
כאיתתא עקרה עתידה דתתמלי מעם גלוותהא, דמליא סגי עממייא יסופון
יתהא תכלי ותחרוב, הנה תרגם פסוק זה על דרך הא דאמרינן בגמרא
פ"ה) קרי ביה את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית, בנשך ובמרבית לא
אכלך. וכן שבעים בלחם שהיו שבעים בלחם עתה בלחם נשכרו ויען כתיב
יה (מ"ד י"ו) ונשבע לחם ונהיה טובים כי בשבוע לחם היינו בשלוה וטובה
תרגם שם יונתן לכן תרגם פה דהוו שבעין בלחמא וגען בעותרא וסגיאן
כא והפליג ברעה כי כשאמר בלחם נשכרו אמר תבו לאתגרא בלחם ומזון
זון לא לחם לשובע עד שלוה אליו שלוה והשקט רק לחם להשיב נפש
ים חדלו מרדכי ואסתר וכו' ומדלא קאמר שבעו שהוא מקביל ורעבים וקאמר
תרגם עתרו ואיתנשיאו ית מסכינותהון כי פסקו מהיותם עוד רעבים ועניי'
ין (בראשי' י"ח י"א) חדל להיות לשרה שתרגומו פסק, באופן שהפסו' כלו מדבר
המן לא בלבד שבעי' בלחם. ואתו רבנן ואמרי דשבעים לשון מניין הוי כי
השבעים הנודעי' לבני המן על פת לחם נשכרו. ונתבאר הענין, וענין
גדלו המלך וגו' הוא מה שכתבנו שם בפסוק גדל המלך אחשורוש כי גם
לו עושר רב הכרוז בכבוד עושרו וכמו שכתבנו עוד גדלו המלך במנין
יד המלך וסימן לדבר ויהי האיש ההוא גדול מכל בני קדם. ואשר נשאו
הוא

מדרש מגלת אסתר

הוא ענין הרוממות והממשלה להנהיג המדינות והממלכות וכלם שרים
ומשמעתו, וכמו שיבא בצרת נפשו בהתחננו אל מרדכי כאשר נתלה וכמו שיב
גם בק"ד מדברי המתרגם, ואומרו על כל השרים ועבדי המלך הוא האמ
וישם את כסאו וגו' עיין עליו:

ויאמר **המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אש**
עשתה כי אם אותי וגם למחר אני קרוא לה עם המלך:

ויאמר המן אף לא הביאה אסתר וגו'. בר"י (פרשה י"ד) ארבעה ר
שפתחו באף ואבדו באף ואלו הן. נחש, ושר האופים, ועדת קו
והמן. נחש (בראשית ג' א') ויאמר אל האשה אף כי אמר אלהים. שר האופי
(שם מ"א י"ו) אף אני בחלומי. עדת קרח (במדבר י"ו י"ד) אף לא אל א
המן אף לא הביאה ע"כ. ויש לדקדק מכייכא למה לי, וי"ל מפני שמלכו באף
באומר כמו כן (איוב ל"ז א') אף לזאת יחרד לבי ומי לנו גדול ממנו יתב
וכתוב בו (ויקרא י"ו כ"ו) אף אני אעשה זאת לכם, אלא שביאור הדברים
די הם שהתריסו כנגדו יתברך וכנגד ישראל ופתחו באף לשון התריסה וכנ
לא שיהיה אף כמו גם אלא כמו אף וחמה וכן סיים במילתיה ואבדו ב
והוא מבואר, והנה הנחש כודע מפרקי ר' אליעזר (פ' י"ג) שהתריס כנ
יתברך ואמר לחוה אין לומר זה אלא עין רעה שבשעה שאתם אוכלים מ
תהיו כאלהים מה הוא עושה עולמות ומחריב עולמות כך אתם יכולים ו
באופן שלשון אף הוא כאילו אומר אף ומה שאמר אלהים שלא תא
מעץ הדעת. ושר המשקי' |האופי'| כך אומר אף אני בחלומי שהכתוב מעיד עליהם ו
אליהם יוסף בבקר וירא אותם והנם זועפים ולכן אומר אף אני בחלומי
לי אף וחמה על חלומי ובב"ר (פ' ו') כתוב בשר המשקים אומר לו אתה בשר
בשורה טובה אף אני אבשרך בשורה טובה. ובשר האופים אומר אתה בשר
בשורה רעה אף אני מבשרך בשורה רעה. הגם כי הם מדברים ואינם יוד
מה, הנה מהא לימדת שאף אני לשון התרסה הוא, וכן בעדת קרח הדבר ב
שדבריהם הם התרסה גדולה כי אחרי שהתרעמו (במדבר י"ו י"ג) המעט
העליתנו וגו' להמיתנו במדבר וגו' ואמרינן במדבר רבה (פרשת י"ח) על מה
מתרבב עלינו טובה עשית לנו הוצאתנו ממצרים שהיא כגן ה' ובארץ כנען
הכנסתנו אל הרי אנו במדבר והנגף משתלח בנו בכל יום וכו', א"כ
שהתרעמות היא להמיתנו במדבר שהנגף משתלח בהם בכל יום למה עוד
לא אל ארץ וגו' והוא מן הקבה אל הקל אל שביאורו האף והחמה שלנו
שלא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו שאם היית מביא אותנו אל ארץ
חלב ודבש ונותן לנו נחלת שדה וכרם גם כי היה הנגף משתלח בנו כמו
היינו מתנחמים כי כבר ראינו בטובה אבל הנעם והאף והחמה הוא שלא ר
יום טיבה, וכן בהמן הרע הזה כי גדולתו שבת כעסו כי אם לא היתה א
מזמנת אותו עם המלך היה מעלה בדעתו שהיא שונאה אותו בגלל מרדכ
הוא

א אומן שלה ולא היה לבנו פונה אם היה מרדכי קם וזע וממנו אחרי שכבר
א לקוח למות בכלל היהודים אבל האף והחמה הגדולה היא שלא הביאה
סתר המלכה וגו' כי אם אותי וגו' ואם היה מביאה כמו כן אליו או אל שר
ר הרגשתי כי עדיין איני כ"כ גדול ואינו זר שזה יבזה אותי אבל אחר אשר
עתי אל כוס המעלה עד שגם למחר אני קרוא לה וגו', הדבר קשה עד מאד
מה הפליג בדבר הזה החסיד הה"ר ליעזר מגרמיסה זלה"ה בשערי בינה
כתב אני קרוא לה עם המלך אם רציתי היתה נשמעת אלי. והדבר נראה
ע"כ, ואני אומר גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו לה ודרש זה משיכוי
נקרא כי אחרי שהתחלת פיהו לא הביאה אסתר המלכה וגו' אבל למה היה
זרית פיהו אני קרוא לה, והיל"ל אני מובא לה או אף לא קראה אסתר
י' וגם למחר אני קרוא לה. לכן תרגמו כינוי אל המשגל כאשר כאמור על
ת כסילות (משלי ט' י"ד) וישבה לפתח ביתה לקרא לעוברי דרך, וסמיך ליה
ס גנובים ימתקו. ואינו רחוק שיהיה זה לשון כגזר מלבון (סוטה פ"ק) איהו
קרי ואתתיה בזוליכי דהוי כינוי אל המשגל כנודע ומרוב גאונו עלה על לבו
דאי הספק שהיה לו למלך כי המלך קנא לה כמודבר והוא הסכים בדעתו
כן הדבר עד שאין מונע רק רצונו אם הוא ירצה אין מניעה ממנה, ובמדרש
ק טוב, אף לא הביאה כל שפתו באף לא הצליחו, הנחש שאומר אף כי
מר אלהים, נתקלל ונהמעטו מזונותיו, שר האופים אמר אף אני בחלומי נתלה
ת אומר אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו נטרף ונבלע. המן אמר אף
א הביאה כאבד הוא וזרעו ע"כ, הנה במדרש הזה יראה כי כל אף היה לו
רענות מבוכה זה מזה ולכן גם כי שר האופים והמן שניהם נתלו על העץ,
קס, ובקש לכל אף מה שלא היה באחרים כי נחש נתקלל כאדם וחוה והאדמ'
תיחד ה"א במיעוט המזונות ולא נתלה ולא נטרף ולא נבלע ולא נזכר זרעו
איבוד, וכן שר האופים נתיחד במה שנתלה ולא בדברים האחרים, וכן דבר
רח והמן. יובן במעט עיון, ובאור הכתוב אל הדרך המפורסם הנה ספר
עלותיו בעושר וכבוד ובנים וגדולה והתנשאו' אבל לפיכן היה ראוי שיכנע
רדכי אליו אשר אין לו אחת מהנה ויוסף עוד דבר וזהו ויאמר המן כאילו אומר
חפשי קצת גאה וגאון של מרדכי ובלתי הכנעו אלי לא מלאתי לו קצה רק
יותו אומן המלכה ואם בזה שם כסלו. כקל לו שאם הוא מתפאר בה היא איככה
תפארת בו כי לא הביאהו ולא קראתו אל הנאם גם המול גם היום וזהו אף לא
ביאה אסתר המלכה אם בזה הוא בוטח למה לא הביאהו אתמול ואם באולי
ה היה מקרה הנה גם למחר אני קרוא לה עם המלך ובקוראה אלי ולא לו
אה שהיא אוהבת אותי ושנאה אותו, ובשערי בינה כתוב כי אם אותי ולא
כנגד ו' דברים, המלכה, עם המלך, אל המשתה, כי אם אותי, אני קרוא. עם
המלך ע"כ. ולי נראה פירושו אם היה הקורא המלך כמו שכבר היה והמלך
המן ישבו לשתות ומעלי היא לי כ"ש אסתר המלכה מה שאינו נודק העולי ואם אחרי
זבת המלך ישבו אחרי שיראה כטפל וכדבר מקרה כבוד היה לי, כ"ש עם

מדרש מגלת אסתר

המלך שבעת שזימנה אותו זימנה לי, ואם היתה הקריאה שאשב עם בעוד המל
ומדבר עמה כבוד גדול הוא לי שאדבר עם המלך והמלכה כ"ש אל המשתה ש
לא יעשה את ברעים אהובים, ואם היתה מזמנת א' משרי המלך עמי כבו
גדול הוא לי, כ"ש כי אם אותי מורה תכלית האהבה. ואם היה פעם אחת כבו
גדול היה לי ועל השנות הדבר וגם למחר אני קרוא לה, כבוד וכבוד. ואם הי
ביום מחר אחד מעבדי המלך בקריאה כבוד היה לי אחרי שביום הראשון היי
לבדי, כ"ש שגם למחרת אני לבדי עם המלך כי על כן אמרה אשר אעשה לה
למלך ולהמן שניהם יחד ורוח לא יעבור ביניהם :

וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יוש
בשער המלך :

וכל זה איננו שוה לי. איתא בגמרא. א"ר אלעזר א"ר חנינא מאי דכתי
וכל זה איננו שוה לי. מלמד שכל גנזיו של אותו רשע היו חקוקי
על לבו וכשרואה את מרדכי יושב בשער המלך אומר וכל זה איננו שוה לי, ו
משום דרואה מרדכי יושב בשער המלך אומר וכל זה איננו שוה לי. אין. כדאמ
רב חסדא זה בא בפרוסבולי וזה בא בפרוזבוטי, בולי אלו עשירים שנאמ
ושברתי גאון עוזכם ותאני רב יוסף אלו בולי שביהודה. בוטי אלו עניים ו
הוא אומר והשבע תשביענו. אמר רב פפא וקארו ליה עבדא דאזדבן בטול
דכהנא ע"כ, פרש"י זה בא בפרוסבולי מרדכי בא אליו בטענת עושר והמן ב
בטענת עוני שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן יומים בככר לחם, בו
לשון עובר כדאמרינן במסכי גטין בטולמי דכהנא בככר לחם שעורים תרג
יונתן טולמי דלחם ע"כ, וכתוב בשערי בינה. וכ"ל ז"ה איננ"ו שו"ה ל"י גי
כ"ל גנזי"ו חקוקי"ם ל"ו ע"ל לב"ו וגימ' הכ"ה העב"ד המוכ"ר בלח"ם. ועוד ש
וכל זה איננו שוה לי זה מעלות כבוד עושרו, ורב בניו גדלו נשאו. על השרי
ועבדי המלך, אף לא הביאה אסתר עם המלך ע"כ. ואני אומר טעות סופ
ים כאן וחסרון כראה שדלג מתיבת עם המלך ראשון אל עם המלך שני ואיכ
כי אם אני ויש ד' אחרים על המשתה, כי אם אותי. אני קרוא. עם המלך, ובז
הם י"ב, וכתבארו למעלה בפסוק שלפני זה. ובמדרש אחר מלאתי כתוב וכ
זה איננו שוה לי אינו ערב לי מה שאני אוכל ושותה למודים הם הרשעי' שאוכל
ולא שבעים וצדיקים אוכלים מעט ונפשם שבעה דכתיב צדיק אוכל לשובע נפ
ע"כ, השבו תיבת וכל זה על הדבר האחרון שדבר וגם למחר אני קרוא לה ע
המלך, ואמר שאיננו ערב לו המאכל שיאכל בעת ראותו את מרדכי וגו', ובז
זה האמור בגמרא (מגילה פ"ק) בקולר וקארו ליה עבדא דאזדבן בטולמי דכהנ
הנה הוא כתוב בתוספתא דתרגום בפסוק וכל עבדי המלך וגו' וז"ל וכל עב
מלכא די בתרע בית מלכא גחנין לאנדרטא די הקים בהדיה המן וסגדין לי
ארום כן פקיד עלוי מלכא ומרדכי לא הוה גחין לאנדרטא ולא הוה סגיד לה
על די הוה ליה עבד פלח ואזדבן ליה בטולמא דלחם :

וגופא

מדרש מגלת אסתר

גופא דעובדא הכי הוה, בשתא דתרתין למלכא אחשורוש מרד עלוי קרתא דשמה הינדיקא. וכנש אוכלוסין סגיאין למכבשה יתה, ושדר יתהון הילו עלה, ומני עלוי פלגותהון ית מרדכי ויהב להון זוודין ומני להמן על לגותהון ויהב להון זוודין וכל צורכיהון בשוה למיסת תלת שנין, אזלו ואעיקו ל קרתא דהינדיקא. מרדכי ומילוותיה ממדינחא, והמן ומילוותיה ממערבא, אזל מן ואפיק למזוניה וכל זוודין דיהב ליה לפרנסא בשתא חדא, ומרדכי הוה כלכל למזוניה ופרנס למזון זוודין דיהב ליה למלכא לפרנס פלגות אוכלוסין מר המן חבול לי השתא דאילו אכן מתעכבין בקרבא לא יהא לן למיכלי, אזל בי מרדכי ואמר ליה כלהו זוודין דיהיב לי מלכא לפרנסא אוכלוסין דהכא מתמני ליהון לריסא כפקו ואזלו מן ידי השתא לית לן מה למיכל וכיומות בכפנא, אמר ה מרדכי לא בשוה לפלגות יהב לן מלכא ית כל דיהב לך, השתא אית בידי דין חולקין מכל מה דיהב מלכא, ואנא בזבזת חולקך. אמר ליה המן אי כיתא נך אוזיף לי ואנא אפרע לך על חד תרין, א"ל מרדכי משום הרין לא אוזיף , חדא דאין אנא יהיב לך מזוני דאוכלוסי איכון ממה יתזון, ותוב לית אנא וזיף ברבית לך דאנא מן יעקב ואת מן עשו. ועשו ויעקב אחי הוו ורחמנא אמר בר עממין תרבי ולאחוך לא תרבי. ולא הוה אנא לאשתמוטי מן ידוי דהמן. יון דמטא זמן דקעידתא אתו אוכלוסוי דהמן, אמרו ליה הב לן וניכול ולא הוה יה מה למיתן. בעו למיקטליה שדר גבי מרדכי ואמר ליה אוזיף לי ואפרע לך ד עשרה, אמר ליה לית אנא מוזיף כלל ברביתא. אי את בעי למיזבן לי גרמך כא ומפרנס אוכלוסי ואוכלוסיך א"ל המן לחיי בעו כיירא למיכתב עלוהי שטר יניתא ולא אשכחו אזל מרדכי וכתב זביניתא בערקליטי על ארכובתיה והכין כתיב ומפרש:

תנא המן בר המדתא דמזרעית אגג שדר יתי מלכא אחשורוש בקרבא על קרתא דהינדקא ומני יתי מלכא על שית רבוון אוכלוסין ויהב לי מלכא ודין לפרנסתהון, וכן עבד למרדכי בר שמעי דמן שבטא דבנימין, ואנא בזבזית בסוי דמלכא דנפקו מתחות ידי ולא הוה בידי ממון לפרנסי אוכלוסי מלכא זלית למיזף מן מרדכי ברביתא ואמר דאסור למוזפי ברביתא מטול דעשו ויעקב חי הוו ולא יכולית למיפק מן תחות ידוי עד דאזדבנית ליה לעבדא. ואי מעכבנא לסוי ליה לעבדא הן דילמא אי לית אנא מודה דאנא עבדיה או דילמא מסרב כא למיפלח ליה יומא חד בשבתא כל יומי חיי ובני בני עד סוף כל יומיא. ו דילמא אין אנא כפיר דבגו על עיסק דאזדבנית ליה היכמא דנטל עשו יעקב על עיסק בכירותא דזבן ליה יתכסא אע מן ביתי ותקיף יתמחי עלוהי קבלית אנא המן בר המדתא דמזרעית אגג למיהוי עבד פלח למרדכי יהודאה כל מה דכתיב באיגרתא הדא ברעותי ובלביון כפשי ע"כ ועיין המכר כתוב מו כן בספר ילקוט הממעוכי. ועוד כתב המתרגם בתוספתא של פסוק זה וז"ל בד חזא המן ית מרדכי וית טפליא דעסיקין בפיתגמי אוריתא בסנהדרין דעבדת הין אסתר בתרע מלכא. ומרדכי לא קם מן קדם אנדרטיה ולא רתת מניה.

אילהין

מדרש מגלת אסתר

אילהין פשט ית רגל ימיניה ואחזי ליה שטר זביניה דאזדבן ליה בטולמא דלח
דמיכתבא באיטרקליליה כל קבל ארכובתיה מיד תקיף רוגזיה ואיתמלי המן ע
דמרדכי ריתחא ע"כ, הגיד לנו שתי סבות לכעס זה, א׳ ראותו אותו ואת תלמי
יושבים ועוסקים בתורה והוא היודע בעלת בלעם כמובא בב"ר (פרשי׳ פ"
נתכנסו כל אומות העולם אצל בלעם, אמרו לו תאמר שאנו יכולים ליזדווג לאומ
זו. אמר לכו וחזרו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שלהם ואם מצאתם שם תינוק
מצפצפין בקולם אין אתם יכולים להזדווג להם וכו׳ ולכן רשע יראה וכע
בהיות נערי בני ישראל אצל מרדכי כי הם הבל שאין בו חטא וכמו שקדם בפס
ויצא המן ומילתא בטעמיה. עמוד עליו ועוד שהוא רואה אותו במעלה ב
בהיותו מהיהודי׳ הלקוחי׳ למות כי על כן קראו הכה היהודי׳, ובפסוק איש יהו
קדם אלינו בפסוק זה פירוש נפלא, וכן קדם אלינו דבור בתחלת הביאור בכ
הכוונה הנה בהיפוך אותיות דורשם בשם :

ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ גבה חמשים אמה ובבק
אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו ובא עם המלך אל המשת
שמח וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ :

ותאמר לו זרש אשתו. איתא בילקוט דאשכורש (סימן תתרנ"ו) ותא
לו זרש אשתו וכל אוהביו א"ר אליעזר אמר ריב"ל שס"ה בע
עלה היו לו לאותו רשע ולא היו יודעים עלה כזרש אשתו ע"כ. ויראה שדקדו
זה משינוי המקרא כי בתחלה אמר ויספר ויבא את אוהביו ואת זרש אשתו הקדי
האוהבים לזרש, ואח"כ אמר ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו הקדים זר
לאוהביו ועל כן אמרו כי להיותה חכמה בדבר העלה לכן כאשר הגיע דבר העל
הקדימה כי אין כמוה בדבר הזה׳ וכבר דברנו במקומו עוד עי׳ עליו. עוד איתי במד
בילקוט (שם) היה המן אוזר ומבקש קורה של אמשי׳ אמה ולא מצאה אל
קורה שהיתה בתוך ביתו לפי שהיה פרשנדתא הגמון בקרדוניא ונטל כסף מ
מתיבתו של נח שהיה ארכו של כסף חמשים אמה שעשה הב"ה זכרון בעול
שידעו דורות העולם שבא מבול לעולם שכן כתיב (תהלים קי"א ד׳) זכר עש
לנפלאותיו. וכן כשנהפך סדום הכית זכר לעולם (בראשית י"ט כ"ו) ותבט אש
מאחריו ותהי נציב מלח ועד עכשיו היא עומדת שיהו הדורות ומכים בשב
של בורא עולם. ועוד דריוש עמד וקלל להמן ונגע בו קלונו שכן כתיב (עזר
ו׳ י"א) ואינש די יהשנא פתגמא דנא יתנסח אע מן ביתיה. לכך כאמר ובבק
אמור למלך ויתלו את מרדכי ואח"כ אתה נכנס עם המלך לסעודה ואוכל ושות
ורואה שונאך צלוב כנגדך ולבך שמח ע"כ, ומזה למדנו לידוק דיכו יתי׳ כי ממקו
ריוח והצלה ומתיבת נח היתה תפלת הרשע וכמו שהיתה הצלת העולם על ידי
כן היתה הצלת עם זו על ידה כי נתקיי׳ בו (ישעיה מ"ח ח׳) ופושע ומבטן קורא לך
ודרשו בשערי בינה קורה לך קורה של פ׳ אמה מוכן לך, ועוד שם, הדב"
לפני׳ המ"ן ויע"ש. סופי תיבות שניר על שם שהביאו העץ משניר מהררי אררט
ע"כ

י והמתרגם תרגם הרי אררט טורי קרדו, זהו שאמרו במדרש שהיה
שכדתא הגמון בקרדוכיא, ועוד שם. עץ חמשים שהיה תלייתו ככרת למרחוק
שים אמה על שבניו היו שרי חמשי' דכתיב הרגו ת"ק איש ואת עשרת בני
ן הרי על ת"ק היו ממונים הרי לכל אחד חמשים, והוא איננו חושש עליך,
י יעשו עץ של חמשים עד כאן. ובמדרש שהביא הה"ר נחום בר יעקב ז"ל
תיב מה עשה הלך וקצץ ארז ממגנת ביתן גבוה חמשים אמה ורחבו ע"ו אמה
ת והוציאו על כתפיו וחשב בלבו שבזמן קריאת שמע של שחרית יתלה מרדכי
ו ע"כ, ומה שאמר שקצצו ממגנת הביתן, יבואר בו בפסוק והמלך שב ממגנת
יתן בס"ד, ומ"ש ממדת רחבו יתבאר בפסוק ואת עשרת בני המן תלו בס"ד,
ם וחשב בלבו שבזמן ק"ש של שחרית וכו' ומה שבא בבקר השכם דרש זה
מה לו שיהיה בבקר או בחצי היום וראיכו זריזותו לבא בשפרפרא בנגהא,
כתיב ובבקר אמור למלך כלומר שיהיה בבקר. ואני אומר טעמו של דבר
ום ובא אל המשתה שמח כי אחרי שעיניו יראו מפלת שונאו יבא אל המשתה
ה וייטב לו מאכלו מה שלא היה כן במשתה הראשון כי על כן אמר וכל זה
כנו שוה לי, וכמו שקדם בשם המדרש. וטעם אמור למלך ויתלו את מרדכי
ייב לראות הה"ר יוסף גאקון ז"ל שכתב ז"ל. מן הראוי שנאמין כי כאשר
המלך לכרוע ולהשתחוות להמן, שם כאמר וכל אשר יעבור על מצות המלך
לה על העץ כי הם משפטי המלך אחשורוש כנודע מענין בגתן ותרש והמן.
ן יעלוהו שיעשה עץ גבוה ויהיה בתוך העיר כי זה חידוש כפלא בקומתה
היותה בתוך העיר. ובבקר אמור למלך איך מרדכי עבר מצותו ויתלו אותו
ז"ל, והוא יותר טוב ממה שהאריך זולתו שיאמר למלך כמן הלד כדי שלא
לה רעתו, וזה הוא על מה שיסד שגנב לב המלך וכבר הרסנו יסוד זה
קומו, אך מ"ש הה"ר יוסף שיעשה עץ גבוה ויהיה בתוך העיר כי זה חידוש
לא ובהיותו בתוך העיר, תמהתי איך שכח דברי ממוכן גם הנה העץ וגו'
מד בבית המן. אם לא שירצה כי דרכן של בני אדם להניח המומתין הנתלים
ץ לעיר שלא לעפש את האויר וזה היה בתוך העיר בבית המן ויהיה החידוש
לא יותר בהיותו בתוך העיר גם שיהיה באיזה מקום שיהיה, ובהיותו בבית המן
ה הוא כפלא וכפלא. וטעם בחירתם במיתה זו ממיתה אחרת, יראה לי כי
וה ישכה הוא זו ובענין בגתנא ותרש אוהביו ורעיו של המן נתלו בשבת מרדכי
כן ראוי שיתלה גם הוא. והנה יוסף הכהן ן' גוריון כתב בפ"ד (מקפריו)
ובימים ההם כשבת מרדכי בשער המלך לחשו שני סריסים מסריסי המלך
שורוש ויתיעצו יחד להריס יד במלך ולהתיז את ראשו בשכבו על מטתו למען
תו הם למלכי יון כי אז התעוררו מלכי יון לעמוד על מלכות פרס, והסריסים
ם היו מקרובי המן ומאוהביו הנאמנים ומיועציו השלומים אתו, ומרדכי שמע
זיחת הסריסים ויבן את רמזיהם ועלילותיהם ויגד הדבר לאסתר המלכה בת
דו ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ויבוקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על
והמן עשה כל יכלתו להצילם ולא יכול ע"כ, ומעתה נכרים הדברים כי היה

הדבר

הדבר הזה תליית שני הסריסים בלבו כאש בוערת אחר שלא הועיל השתדלו
להצילם כאשר שמעת ולהתנקם ומרדכי צריך למדוד לו כמדתו ושיעור המית
היא שמתו הם. האמנם רז"ל במדרש אמרו שהיתה זאת עצה עמוקה אח
שהם יודעים כי למודים הם הצדיקים להנצל מכל דבר רע, ובענין העץ ל
נמצא שנעשה להם כן אמרו שם מה ראה לומר לצלבו אלא אמר הרי השערי
שמכל דבר הקב"ה יכול להצילם, הציל אברהם מן האש, הציל יצחק מן העקד
יעקב מן המלאך, משה מחרב פרעה, ישראל מן הים, וכן מכל דבר ומן הצלו
איכו יכול להציל ע"כ, ובתרגום רבתי מאריך עוד בדברים הללו, ויעש הע
כתוב בשערי בינה ויעש העץ הוא בעצמו והדין עמו כי העצה היתה יעצ
והכוונה על האומנים שיעשוה ובשעת מעשה שנאה קלקלה השורה ועשאה הו
בעצמו, אך בתוספתא דפסוק זה בתרגו' כתוב כלשון הזה, לא שנא המן מנ
ולא שכב בר המדתא עד דאזיל ואייתי ית נגרייא וית קינאי, נגרייא דעבד
צליבא, וקינאי דמתקנין סכינא דפרזלא, ובנוי דיילין וחדיין, וזרש איתתיה מנגנ
בכנרין עם המן רשיעא. ואמר אגרא לנגרי אנא יהיב ולקינאי אנא מתקן שירות
על צליבא הדין ע"כ, ואפשר שעל הזריזות הרב אמר שעשאה הוא או שגם הו
סייע בדבר או הוא עקר המעשה, ובילקוט (סימן תתרנ"ו) בשעה שהכינו מל
ונפל עליו, השיבו גבריאל ואמר נאה העץ לעצמך מתוקן הוא לך משעת י
בראשית ע"כ, ובאמרו נאה הוא לך גם כי לא היה מתוקן מקודם כ"ש כי מתו
הוא לך משעת ימי בראשית וכהא דאמרינן בגמרא (חולין פרק י"ב) המן מ
התורה דכתיב המן העץ :

בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרונו
דברי הימים ויהיו נקראים לפני המלך :

בלילה ההוא נדדה וגו'. איתא בגמרא (מגילה פ"ק) א"ר תנחום נדד
שנת מלכו של עולם ורבנן אמרי נדדו עליוני' ותחתוני', אמר רב
נדדה שנת המלך אחשורוש ממש נפלה ליה מילתא בדעתיה, אמר מאי דקמ
דזמינתיה אסתר להמן דלמא עצה קא שקלי עליה דההוא גבר
למיקטליה. הדר אמר אי הכי הוה לא הוה איניש דרחים לי ומודע לי. או דלמ
איכא איניש דעביד בי טובתא ולא פרעתיה, מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונו
ע"כ, פרש"י שנת מלכו של עולם דוגמתו ויקץ כישן אדני לנקום נקמתו. נדד
עליונים שהיו מלאכים מבהילים אותו כל אותו הלילה ואומרי' כפוי טובה שלם
טובה למי שעשאה לשון מורי וי"מ נדדו עליונים לבקש רחמי' על הדבר מא
דקמן דזמינתיה, מה זאת הבאה לפני עבדיו דבר חדש הוא זה ע"כ, ומימר
זו מתבארת היטב מתוך דברי המדרש בילקוט (סימן תתרנ"ו) כי על מ"ש ר
תנחום נדדה שנת מלכו של עולם, איתא התם ובשתי שעות מהלילה כששמע
בכייתן למרו' ותפלתם של אבות. אמר הב"ה למלאכי השרת בכיית קטנים
אני שומע כגדיים וטלאים וכקטני בני אדם. אמר משה לפני הב"ה לא גדיי
וטלאים

טלאים אלא קטני עמך ישראל היושבים בתענית היום ג' ימים וג' לילות ואסורים אבלים ובשלשלאות ולמחר נשחטים כגדיים וטלאים ולב אויב שמח ומחרף ומנאץ מניחים את תורתך מיד נתגלגלו רחמיו של הב"ה עליהם וכו', וביאור הדברים ואלתו יתי' כי הוא שומע קול בהמות ובני אדם ומזה יראה שמלד אין להם זכות והם כבהמות, ומכל יראה שיש להם זכות והם כבני אדם, והדין נותן שיש שם מימיני' ומשמאילי', ומלאכי השרת הלילו כי הם קטני עמו ואחרי שאין הב"ה דן את האדם אלא כפי מעשיו של אותה שעה כדאיתי' בגמרי (ר"ה פ"ק) וזה להם ג' ימים וג' לילות בתענית ואין ספק שיש להם זכות ומה שנשמע קולם כגדיי' וטלאים הוא ענין לצער כי למה יהיו נשחטים כגדיים וכטלאי' אחר שיש להם זכות כמדובר. ועוד טענו כי אף אם הוכח שאין להם זכות ראוי ליעשו' להם כן מפני עקת רשע כי הוא מחרף ומנאץ וכתיב (דברים ל"ב כ"ז) פן ינכרו צרימו פן יאמרו ידינו רמה, וענין ומניחי' את תורתך נראה לי דטעו' נפל בספרי' והגי' ואיכה מניחים את תורתך וכן מתברר שם במאמר ההוא, והודיענו רז"ל גודל אהבתו יתי' לעמו כי גם שהוכח לפניו צרת בניו וחילול שמו, לא פנה אל מה שנמשך מחילול שמו רק אל מה שנמשך מצרתם וזה דרכו כל הימים וכמו שבא בספר הזוהר מענין ירבעם שיבשה ידו על שאמר לתפוש הנביא ולא על מה שהיה מזבח ומקטר לאלהי' אחרים וכמו שקדם, וז"ש מיד נתגלגלו רחמיו של הב"ה עליהם לא על דבר כבוד שמו רק עליהם, ועוד איתא התם נדדה שנת מלכו של עולם וכי שינה יש לפניו, אלא כשישראל חוטאים עושה עצמו כישן שנאמר (תהלי' מ"ד כ"ד) עורה למה תישן ה' וכשעושין רצונו הנה לא ינום ולא יישן וביאור הדבר כתרעי' המסורר אחרי שלא שכחנו שם אלהינו, ועליך הורגנו כל היום. אין ראוי שתהיה ישן ומכלל כי כשהם חוטאים עושה עצמו כישן וכן כשעושים רצונו כדכתיב עזרי מעם ה', שאני מודה שאין עזר כי אם מאתו הנה לא ינום ולא ישן מהיותו שומר ישראל. ומעתה אחרי ששבו בתשובה עדת ישראל והשמיעו זעקת לעירים נדדה שנת מלכו של עולם, ועל מ"ש רבנן נדדו עליונים ותחתונים איתא התם. נדדה שנת אבות העולם ממערת המכפלה שכן כתוב (זכריה י"א ב') הילל ברוש כי נפל ארז ואין ברוש אלא אברהם שהיה ראש לאבות. בו בלילה נדדה שנת משה ואהרן שנאמר (שם י"א ג') קול יללת הרועים וגו'. בו בלילה נדדה שנת ישראל והיו בוכים ומקפידים שנמכרו להמן לטבח' בו בלילה נדדה שנת מרדכי שהיה מתירא מפני המן שאמר למחר אני לולבו. בו בלילה נדדה שנת מלאכי השרת שנא' (ישעיה ל"ג ז') הן אראלם צעקו חוצה, א"ר חמא בר גוריון אמר כל בעלי שינה לא טעמו שינה כל אותו הלילה, אסתר היתה עסוקה בסעודה של המן, מרדכי עסוק בשקו ובתעניתו, המן היה עסוק בקורתו וביאור הדבר כי כמו שהלילו הנביאים ומלאכי השרת על חרבן הבית כן ויותר מזה היו בוכים על צרתם של ישראל דכתיב (איכה ד' י"א) כלה ה' את חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון ואחרי שעתה אין ביני לשפוך חרון אפו ראוי שיספדו וייללו יותר מעל חרבן בית המקדש. ועל מ"ש רבה שנת המלך

אחשורוש

מדרש מגלת אסתר

אחשורוש ממש. איתא התם א"ר יהושע בן אלעאי כל אותו הלילה היה אחשורו[ש] רואה המן על גביו וחרבו שלופה בידו, ומעביר פורפירון מעליו ועטרה מע[ל] ראשו ומבקש להורגו הוה מתער ואמר דין בחלמא או בחיזוא הוא, עד היכ[ן] עד ויאמר המלך מי בחצר וכי בכל יום היה שואל כך, אלא אמרו לו המן בחצ[ר] אמר אין פה חלום אלא אמתי, ועוד שם באותה שעה אמר הקב"ה למלאך הממונ[ה] על השינה בני בצרה והרשע הזה ישן על מטתו לך וכדוד את שינתו באות[ה] שעה ירד המלאך וכדד שנתו של אחשורוש וחבטו בקרקע שס"ה פעמים והיה המלאך מנגד על גבו ואומר כפוי טובה כפוי טובה עמוד ועשה טובה למי שעשה עמך טובה ומיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות ע"כ, ובשערי בינה כתוב בליל"ה הה"א כדד"ה שנ"ת המל"ך ויאמר התחלתם ש"ו בפרקי ר' אליעזר ש"ו פעמים השליכו גבריאל מן המטה. כדד"ה שנ"ת המל"ך ויאמ"ר גימטריא וגבריא"ל כד"ד שנ"ת המל"ך, בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא, גי' בלילי"ה אמ"ר גבריא"ל כפוי' טוב"ה לי"ך של"ם טובה לבעליה בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר גי' כמו הכה נדדו עליוני' ותחתוני' ע"כ. ועוד שם, בליל"ה ההו"א, גי' ליי"ל יי"ו בי"ו, זה ליל המשמר יי"ו בניסן ע"כ, ואני אומר לכך יי"ו תיבות במקרא זה, ועוד במדרש לקח טוב, נדדו עליונים ותחתונים המלאך היה מנדד לאחשורוש ומיד גזר אחשורוש להרוג את הכתובים ואת הטבחים ואת האופים. אמר להם סם המות נתתם לי לאבדני מן העולם. אמרו לו אדוננו המלך מה שזימנה אסתר והמן אכלת, כסבורים היו שאסתר אכלה, עתה ילכו ויבאו השרי' אם הם במדה זו הורגנו ואם לאו למה אנו נהרגים, הלכו וראו את אסתר ואת המן ומצאום בלא צער. מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות וגו', ודברים של טעם הם כי גם אשר אלה ענין המן אף גם זאת חשד שמא נתנו לו סם כמו שכבר היה ולכן חקר בתחלה בדבר ההוא. וכאשר לא מצא אז אמר להביא את ספר הזכרונו' וענין ספר הזכרונות דברי הימים דקדק בו החכם הכולל הה"ר יוסף טאיטלא"ק מורי ז"ל אחרי שלא מצינו בכל מקום רק ספר דברי הימי' ופה כתב ספר הזכרונות דברי הימים שהכוונה היות ב' מיני ספרים, האחד נקרא ספר דברי הימים שבהם מספרים דבר יום ביומו באורך כאילו תאמר שבם כתוב כי בשנת כך שנת כך לאחשורוש המלך קצפו שני סריסי המלך על המלך ומגיד יחסם ואשר גדלם המלך ומדרגתם במלכותם ויחסם וכי הם מקרובי המן ומיודעיו כמו שקדם, והיאך נתיעצו על הדבר וכי שמע מרדכי לשונם בהתיעץ והגיד למלכה וכי המלכה הגידה למלך ויבוקש הדבר וימצא שלא נמצא האחד על משמרתו כדבריהם ז"ל וכי אמר המלך לשפוך הכוס שהיו נותנים לו ומה אמרו לו בשבח הכוס ומה ענה אליהם כאשר מיאן לשתותם וכי נשפכו ונמצא הסם שם או הכתם כמו שקדם במקומו ומה שהליץ המן בעדם וסוף כל סוף כגמר דינם ויתלו שניהם וכל אלה הדברים בהרחבה רבה כי כה משפטם להאריך בספורים ומה גם בדבר הנוגע לכתרה של מלכות, וזה הספר הארוך נקרא ספר דברי הימים, ויש ספר שני קטן כמו מפתח לראשון, שאין שם רק ראשי פרקים כאילו

תאמר

אמר שכותב שם בשיון פלוני מספר דבר בגנאי והרע אשר בקשו לשלוח יד במלך וכי נודע הדבר ע"י מרדכי ויבוקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על עץ והמפתח הזה יבקשו בספר הארוך וידעו כל הדברים על מתכונתם, ולהיות כונת אחשורוש לדעת אם פעל ועשה לו אדם טוב ולא גמלו טובה ולכן אין גולה עליו ולא מגלה אזנו בכרות המלכה ברית עם המן להמית המלך גזר להביא ספר זה הקטן מזכרת הדברים אשר בספר הארוך כי בעמוד אחד מזה הספר ידעו ג' או ד' דברי' מתולדו' השני' ובאשר נקרא לפניו הגיע פרק מזכרת עון שני הסריסים ותכון טוב מרדכי אשר הציל המלך ממות ואז הובא הספר הגדול וקראו הדברי' באורך, ומעתה ביאור הכתוב לפי דבריו אמר להביא ספר המפתחות הנקרא ספר הזכרונות של דברי הימים שבשם מודיע דבר פלוני שהיה ביום פלוני מחדש פלוני משנת פלונית למלכות המלך כתוב בשיון פלוני מספר הארוך הנקרא ספר דברי הימים ויהיו נקראים הדברים אשר בספר דברי הימים לפני המלך, וימצא כתוב וגו' והוא נכון עד מאד ע"ד הפשט, האמנם בענין שהיו נקראים לפני המלך איתא בגמרא (מגילה פ"ק) ויהיו נקראים מלמד שנקראים מאליהם, ודקדקו כן מייתור המקרא ויהיו נקראים לפני המלך ולא היה לו לכתוב רק ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים וימצא כתוב וגו' ויהיו נקראים לפני המלך למה לי ולמה הוצרכו כי אם שיקראו לפניו ומה צא למרדכי ולכן אמר רבה מלמד שהיו נקראים מאליהם, והוא דקדוק נכון, עוד במדרש (סימן תתרכ"ו) בילקוט ז"ל, והיה המלאך עומד על גבו ואומר לו כפוי טובה כפוי טובה עמוד ועשה טובה למי שעשה אותך טובה מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות, עשרת בניו של המן היו סנקטרין של אחשורוש כיון שבאו לזכותו של מרדכי היה מדלגים והיו הכתבים פורחי' מקטרה לקטרה ובאי' וכתבי' לתוך חיקו של אחשורוש והיו קורין אין כתיב כאן אלא ויהיו נקראי' מעצמם היו נקראי' ר' יעקב בשם ר' חנינא אמר אל תתמה ומה להטיל שלום בין שבט לשבט היה הגורל מדבר דכתיב על פי הגורל וגו' לתת חיים לאומה שלימה על אחת כמה וכמה ע"כ, ויש לדקדק בלשון שהיו נקראים מעצמם כי טעמא מדלא כתיב ויהיו קוראים אלא שהיו פורחי' מקטרה לקטרה ובאים וכתבי' לתוך חיקו של אחשורוש מנא לן, וי"ל מדלא כתיב באזני המלך כד"א (ירמיה ל"ו ט"ו) שב נא וקראנה באזנינו ויקרא ברוך באזניהם, ויקראה יהודי באזני המלך ובאזני כל השרים וגו' וכתב ויהיו נקראים לפני המלך משמע שהדברים היו באים ונתנים בתוך חיקו וזהו לפני המלך, ודברי ר' יעקב מתבארים יותר בשיני רבה (פרשה כ"א) וז"ל, ומעשה נסים היו בגורל אלעזר בן אהרן מלובש אורים ותומים וקלפי הגורל לפני יהושע שנאמר (יהושע י"ח ו') וירית לכם פה גורל לפני ה', ועד שלא יעלה הגורל אלעזר אומר ברוח הקדש גורל שבט פלוני עולה גבול במקום פלוני ויהושע פושט ידו ועולה שנאמר (שם י"ט כ"א) אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון. וזו היתה יתירה שהיה הגורל צווח בשעת עלייתו אני גורל פלוני השבט עליתי

מדרש מגלת אסתר

לו במקום פלוני ומכין שהיה הגורל מדבר דכתיב על פי הגורל ע"כ. ומעתה ויה
נקראים מעלמא היו נקראים, ובשערי בינה להה"ר אליעזר מגרמישא זלה"
הימי"ם ויה"ו נקראי"ם גימ' למד כי היו כנקראים מעלמא :

וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש שני סריסי המלך משמרי הסף אשר בקשו לשלח יד במלך אחשורוש :

וימצא כתוב, איתא בגמרא (מגלה פ"ק), וימצא כתוב כתב מיבעי ליה א"ר יצחק כתבא מלמד שמחק שמשי וגבריאל כותב, פרש"י כתוב משמע היום הזה כתוב מחדש, כתב משמע וימצא כתב בספר הזכרון אשר הגיד מרדכי, שמשי סופר המלכים היה מימי כורש ושונא ישראל היה כמו שכתוב בספר עזרא שכתב שטנה על בנין הבית עד שלוה כורש לבטלו, ואף בימי אחשורוש כתב כן שנאמר ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה ובנו של המן היה כדאמרינן בסדר עולם גבי עשרת בני המן הם שכתבו שטנה ע"כ. ודבר מחק שמשי מתבאר היטב מתוך דברי המדרש בילקוט (סי' תתרכ"ו) וי"א אליהו ז"ל בא וכתבן דכתיב וימצא ואין אומרים וימצא אלא לדבר האבוד שנאמר או מצא אבדה ע"כ ודבר האבוד הוא שמחק שמשי, ונ"ל דהוקשה להם יתור וימצא כתוב ודי ויקראו אשר הגיד מרדכי ופשיטא שהיה כתוב שם מה בא ללמדנו, ולכן הקשה בעל המאמר קושיא אחרת יותר חזקה כי יש לדחות לדחות כי על השתוטטות אחשורוש במחשבתו מי פעל ועשה עמו טובה ולא גמלו כי על כן אין עתה מי שיודיענו אמתת הדבר ובעל כן צוה להביא ספר הזכרונות על כן אמר וימצא במצא מה שהיה מבקש אלא כתוב למה כתב מיבעי ליה וכדמפרש"י דכתוב משמע כמצא כתוב עתה מחדש מה שלא היה כתוב מקודם, אמנם וימצא כתב משמע כמצא כתב אחד אשר כבר היה והיו מחפשים אחריו וכמצא עתה. ולכן אמר מלמד וכו' כלומר טובא קמ"ל שכמצא עתה מחדש כתוב מה שמחק שמשי הסופר, ומ"ש בגמרא (מגלה פ"ק) דגבריאל כותב ומפני שהוא התחיל בתשועת עם זו הוא שעשה לושתי זנב כדאיתא במתניתא וכמו שקדם בפסוק ותמאן המלכה ושתי וגו'. הוא שגדל שנת המלך אחשורוש וכמו שקדם בפסוק שלפני זה בשם פרקי ר' אליעזר שש"ו פעמים השליכו גבריאל מן המטה, והוא הכותב עתה זכותו של מרדכי, ובשערי בינה להה"ר אליעזר מגרמישא זלה"ה, וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על, גימ' שמש"י מחק וגבריא"ל כות"ב, ומ"ש במדרש שאליהו כותב, איתא כהא דאמרינן ברבתי דרות (פ"ב) בפסוק ויצבט לה קלי ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו כשאדם עושה מצוה מי כותבה, אליהו כותבה ומלך המשיח והקב"ה חותמים, ומעתה אחרי שאליהו כותב זכותן של בני ישראל שורת הדין שהוא כתב מה שמחק שמשי הרשע. ומדברי הה"ר מאיר בן ערמאה ז"ל אני מתבונן ביאור נכון בכתוב והדבר שהוא מפורסם שלא יגלו מעשה שום מלך בימיו כדי שלא תזוח דעתו עליו אבל תמיד יסובבהו בדברי הקודמים

קודמים אליו ביען יתחוקק להגיע אליהם ומעשה תוקף הנס הוא שנמלא כתוב בספר זה מה שלא היה ראוי להיות בו אחרי שהוא מקרה ההווה בימיו. וכבר קדם אליכי בביאור פסוק ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ביאור שלא בכתיב הזה והוא על פי דבר המתרגם בתרגם ואמרת אסתר למלך דאיכתיב על שום דמרדכי כי אעפ"י שאמרה אסתר למלך הדבר נעלמה בכל את כותה לסיפר שיכתוב הדבר בשם מרדכי, וזהו וימלא כתוב אשר הגיד מרדכי מה שלא עלה על לב המלך רק כי אסתר היא אשר הגידה הדבר ועתה נמלא כתוב כי מרדכי הוא המגיד, ואמרו על בגתנא ולמעלה כתב בגתן. וכתיב בשערי בינה לפי שהיה בר כבד ומיוחד הוסיפו לו אות א' בשמו ע"כ, אני אומר למה יוסיפו לו אות עתה במה זכה לזה. לכן אני אומר איפכא נסתברא ותוספה זה מגרעת הוי כתוספות עשתי עשרה. וכתוספות האמיכון, אני שמעתי כי שמשי הרשע כתב קלף בגתן או תרש לשים הדבר בספק למעט בהגדה, וגבריאל הסמיך אות א' של או אל תיבת בגתן והוי בגתנא ווי"ו או אל תרש והוי ותרש, וקשה לזה א"כ למה נתלו שניהם אחרי שהאמונא אחד הוא, וי"ל אחר שהספק היה בדבר הנוגע אל המלך החמירו בו. ואף גם זאת קשה תיכה שקלקל בתיבת או תרש ומה יעשה בתיבת ויבקשו דמשמע שנים ולכן היותר נכון מה שכתבתי. גם מה שכתב בפי' ויכתב בספר כו' לפני המלך קשה לשמוע) :

ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה ויאמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר :

ויאמר המלך וגו', כבר הקדמתי שלא ידע אחשורוש שהמגי' הוא מרדכי כי ביאור ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, ותאמר אסתר למלך ונכתב בשם מרדכי וכמו שכתבנו במקומו מדברי המתרגם וכי עתה שמע שמרדכי הוא המגיד והוא איכנו זוכר שנעשה עמו דבר ולכן נפלא על הדבר ושאל מה נעשה וגו' ואפשר שעלה על דעתו שום שמנה לו אסתר כסא וסנהדרין בשער המלך כמו שכתבנו במקומו שהיה זה תגמול ויתרון שגמלתו אסתר על הדבר כי גם שלא אמרה לו בשם מרדכי כפי דברי המתרגם אף גם זאת הדבר ידוע שלא שמעה הדברים מפיה' אלא מפי אחרים אלא שחקרה ודרשה הדבר כדי להגיד למלך וממי תשמע הדבר ועל ידי מי תחקור כי אם מפי האומן הוא מרדכי שבכל יום ויום מתהלך בחצר בית הנשים וכו' לכן הגדילה אותו בזה ולכן שאל מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה כי ראוי הוא ליקר נעשה לשעתו ולגדולה עומדת לעד כדברי הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל, והנעשה עד עתה אם הוא תגמול כמו שנאמר הוא גדולה בלתי נודעת ומפורסמת כי אנשי מספר הם הבאים אל שער המלך ולא ידעו בה ולכן שאל יקר וגדולה כי מהיות הדבר נעשה בפירסום יראו רבים וישמחו ויחרדו להציל את המלך מכל צרה וביען לא נעשה למרדכי יקר מפורסם אין חולה על המלך ואין גולה את אזנו, ויאמרו נערי

המלך

מדרש מגלת אסתר

המלך מבגתיו לא נעשה עמו דבר לא יקר ולא גדולה כי גדולת הכסא והשיבה קדמה אל ההגדה וממנה לנחת השועת המלך כי בשבת היות מרדכי שונה שונ נשוכם בהתיעץ באופן כי עדיין לא נגמל טוב וחסד למרדכי על הדבר ועוד ידובר בזה בפסוק שאחר זה, ובגמרי' (מגילה פ"ק) לא מפני שאוהבים את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן. וזה דרכם דרך צדיקים לדון הרשעים לכף חובה, וההפך ברשעים:

ויאמר המלך מי בחצר והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו:

ויאמר המלך וגו' לא טוב בעיני רז"ל מה שיראה לכאורה מפשוטו של מקרא שהיה כוסף ומתאוה כל כך וגדול להתיעץ עמו על הדבר וכמו שכתבו הה"ר מוריא האיקריט ז"ל והה"ר יוסף ז"ל, כי לכן שאל מי בחצר, אבל הם ז"ל קבלו כי היה זה אחד מהנסים הכמוסים במגלה ובלתי מפורסים וכן אמרו במדרש בילקוט (סימן התרכ"ז) א"ר יהושע בר שעתי כל אותו הלילה היה אחשורוש רואה המן על גביו וכו' וכיון שכתבו למעלה בפסוק ויאמר להביא את ספר הזכרונות, עיין שם באופן שההבאה היתה מחמת אימת החלום לא מכבוד השינה וזכירת מעשה מרדכי, ובמדרש לקח טוב, ויאמר המלך מה נעשה, כיון שהזכירו לפניו את מרדכי בא עליו מעט שינה וראה בחלום את המן ושייף בידו להורגו מיד קם אחשורוש משנתו ואמר מי בחצר וכו' אמר המלך כשאני רואה אותו החלום אמת הוא, ומה שאני מתבונן מתוך דבריהם הוא אשר אומר כבר הקדמנו מהגמרא (מגילה פ"ק) ומהמדרשות כלכוד שינתו לומר שמא יש דבר בין אסתר להמן ואין מגיד לו. וכאשר הזכיר דבר מרדכי נחה דעתו קצת לומר כי הוא יגלה אזנו אם היה איזה דבר כי כאור בקר ישלם לו גמולו ויליהו מהמות הנגזרת עליו ועל עמו ויגדלהו וינשאהו והוא יגיד לו את לבבו ומזה נחה דעתו ובא אליו מעט שינות מעט תנומות, ומן השמים יחתוהו בחלום ההוא שהיה רואה המן על גביו וחרבו שלופה בידו ומעביר פורפירין מעליו ועטרה מעל ראשו ומבקש להורגו ואז נעור משנתו. ויאמר מי בחצר להגיד לו חלומו ביפתור אותו, ובשערי בינה אל הה"ר אליעזר מגרמיסא זלה"ה, ל"א נעש"ה עמ"ו דב"ר, גימט' הי"ה יש"ן וחל"ם המ"ן הורג"ו, ומלך המוכה על הבעיתה שבעיתו כאילו המן בא והורגו בסייף שבידו ולוקח כתרו וחשב על אשתו להורגה, לכך אמר מי בחצר. הנה הורה על כל מה שאמרנו, ומה שהזכיר פה וחשב על אשתו להורגה מה שלא נזכר בשום מקום אחר כדי להציל את אסתר מהחשד אשר בראה שגם מבקש להרוג את המלכה ובזה כשהיא האומר כי אין הצר שוה בנזק המלך קטל לושתי ובעי למיקטל יתי כמו שיבא שם בס"ד, יאמנו דברי' הכי כן ראה בחלומו. והמן בא וגו' כלומר שבא טרם עלות השחר וכי באותו העת ששאל המלך מי בחצר הגיע הוא לאמר למלך וגו' כי כן הסכים לתלותו בעצת קריאת שמע כמו שקדם בפסוק ותאמר לו זרש ומלאה בטעמא, ושוב מצאתי

במדרש

במדרש אחר כתוב כיון שהיו מזכירין מרדכי לפניו היה ישן כיון שהתחיל לישן לעיתותי בקר בא המן דופק על פתחו. אמר המלך מי הוא זה לא יבא בשלוי לפני כשישן המלך היה רואה בחלומו המן עומד והסייף בידו והוא מבקש להורגו. היה המן נכנס בלא ברשות כדעת המלך משכהו. אמר מי בחצר ע"כ, הנה שבלא מי בחצר היא מפני שביעתו משכתו לא להתיעץ ולהתישר לדעת מה יעשה, ומדברי המאמר תראה שלא לדק הס"ר יהודה ן' שושן ז"ל במה שכתב והמן בא לחצר, גם הוא אינו נכנס אלא ברשות כי כלם בשל יבא, והנה בביאור אמר המדרש היה המן נכנס שלא ברשות, כי הוא על בלא בר ולא תשתומם מהמאמר עומד בחצר, כי הוא עומד שם יען הוגד לו כדמות שאת המלך וכי עתה כמעט קט היא ישן ואיננו מן הראוי ביכנס מה גם אם הודיעוהו שאומר המלך לא יבא בשלום לפני גם כי לא ידע שהיה המן אלא יהיה מי שיהיה אחרי שאינו מניח לו לישן, ולכן כתיב שמו, ומ"ש אשר הכין לו אמרינן בגמרא (מגילה פ"ק) לו לעצמו, ובפרש"י הכין לו לצורך עצמו. ובשערי בינה ל"ה פסוקים עד אשר הכין לו כימין המן הכין לו לעצמו ולו הכין כלי מות גימ' ז"ה הי"ה המ"ן. כלי מות בגימ' בכל"י חימס"ם אמ"ה, לכך אמרו חז"ל מנין להמן מן התורה שנאמר (בראשית ג' י"א) המן העץ המ"ן תיבות מן לא מות תמותון על המן העץ וכן המ"ן תיבות מן ויקרא ה' אלהים אל האדם, על תשופנו עקב נחש נתקלקל בעץ, והמן, כי נחש והמן שניהם מספרי לשון הרע וע"י שניהם כפלו מעי אמותו, לכן רמז האמנם אלא לדק הדברון, במאמר ים המ"ן תיבות, וכלו תוכל לפתרו על המן בני אדם שניהם אכית בכ"י אד"ם גימ' ז"ה המ"ן, ובאוהו מאמר כאמר אמת למו כדמות חית נחש, הכין לו גימטריא, והי"ה המ"ן ע"כ, מה נמרצו אמרי יושר:

ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עמד בחצר ויאמר המלך יבוא: ויבוא המן ויאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו ויאמר המן בלבו למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני:

ויאמרו נערי המלך, וגו' נודע היות תיבת הן והנה והנם והנו מורים על ההזמנה וההכנה וכבר קדם מדברי הגמרא (מגילה פ"ק) שמוכחים את המן נערי המלך ואחרי שכן הוא ביאור הנה המן עומד בחצר כלומר הנו מוכן ומזומן שם מה שאין מרדכו לבא לא ידעני מה היה לו כי גם כי ידע בחרה אפך על מי שבא לעת כזאת לא שת לבו גם לזאת. ובשמוע המלך כן והיא ראה בחלומו כי בא המן להורגו חשב כי אמת היה הדבר ולזה לכסות הענין ויאמר המלך יבא. וכזה מצאתי בפרקי ר' אליעזר הגדול (פרק נ') כדברי וז"ל ונדדה שנת המלך שבארץ ובשמים ועמד ומשכהו וראה בחלומו להמן שנוטל את הסייף להורגו ונבהל, אמר המלך לעבדיו קראו לי להמן אמרו לו הרי הוא בא בחוץ, אמר המלך אמת הוא מה שראיתי בחלומי לא בא בשעה הזאת אלא להורגני ע"כ. ויבא המן, כתוב בשערי בינה ויאמר המלך יבא ויבא המן מקיים ביאתה. ומתחיל מיד בביאה מלמד שבאו עמו מלאכי חבלה להפיל ומזלו ובררתו

כי

כי שני המלאכים המלוי' לאדם כשמצליח מעלין אותו כמ"ש אברהם לאליעז
(בראשית כ"ד ז') הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם (קהלת י' כ
כי עוף השמים יוליך את הקול, ובעל כנפים יגיד דבר הוא השני. אחד כנג
האדם ואחד כנגד מזלו ולרשעים באי' מלאכי' לרעתו ע"כ, ובמדרש לקח טו
ויאמר המלך יבא ויבא המן לא הספיק לדבר עד שאמר לו המלך מה לעשות וג
וכוונתו לא הספיק לשאול בשלום כמשפט עד שאמר לו המלך מה לעשות וג
ובכן לא יכול לשאול שאלתו הקשה לתלות את מרדכי והנה בשאלת מה לעש
באיש וגו' הטיב לראות הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל ובזה אמר, לא שאלו המל
במה ישולם הגמול טוב אל המלך רק מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקר
כאילו הוא חפץ פשוט אם לטוב מזלו ואם למעלתו ולכן טעה ותלה בעצמ
ויאמר למי יחפוץ המלך וגו' ולכאורה כראין דברי הה"ר מאיר ן' ערמי ז"ל שכת
הנ"ל, ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה, הנה כאן שאל בשני דברי', שאי' הכבוד
שני המעלה והיכולת והוא יקר וגדולה. ובשני המן שאל לו הכבוד לבד באומר
מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, ולדעתי לפי שהכי"ר בו שהוא רודן
אחר השררה כתירא לשאול אליו על הגדולה אחר שהוא משנה למלך, כי אם
יחשוב שאותו הכבוד הוא לו כאשר חשב אם היו שואלים לו על הגדולה ישי
שיעלהו אל גדולת מלך ממש כי כבר הוא משנה למלך ע"כ, אלא שהוא זכ
שיעלה על לב המלך שיעלה על לבו לשאול שיהיה מלך ממש, והיותר נכון בעיני
מה שפירש מורי הה"ר יוסף טאיטאצאק ז"ל שתיבת יותר תהיה תאר כדברי המדקדק
ר' יהודה אחרי שהשמות מזה השם מלעיל ולפי זה תיבת יותר שהיא מלרע תהי
תאר ואמר בלבו אי אפשר שישאל המלך על שיעור הכבוד אשר לי כי כבר היא
יודע זה בלי ספק איננו שואל אלא על מעלה יתירה על אשר לי וא"כ מי היא
זה אשר חפץ המלך לעשות לו יקר גדול ממה בלי ולכן אומר דבר שאם הוא
עלי הוא דבר גדול מאד ועוד לי רק המלוכה, ואם הוא לאיש אחר יהיה הכבוד
הזה כענן בקר וכמוץ ישוער מגורן כי מדי עברו והיה כלא היה כי איננו רק
כאלו' מסקי', והנה המלך אמר שיהיה הוא המלבי' והמרכי' ובכן יהיה הכבוד
גדול יתר מאד. ואני אומר אחרי שהסכימו רז"ל שאלומו נטיתה עליו ונבהל
עליו וכי ראה להמן בא בבקר השכי קללה תחשי' לו בלי ספק וכמו שאז"ל שאמר
אין זה אלו' רק אמת הוא וכמו שקדם וכבר הקדמתי כי הנו ש"ט מונכסי' דבר האלו'
אם הוא לודק או השוי' ידבי' ולכן לא שם על הגדולי' רק ע' הכבוד' לדעי' מה בלבו ולכן
אמר המן למי יחפוץ המלך לעשות יקר גדולתו ממה שכעשה אלי כדברי מורי ז"ל:

ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו: יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו: ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והרכיבהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו:

ויאמר

ויאמר המן וגו' ומה שקדם כלומר כי היה כלון בקרבו אם המעלה הזאת היא לעלמו או לזולתו ולכך נשמר בכל דבר שלא להפהי' בכבודו אם היה הכבוד הנעשה לזולתו ואמר איש אשר המלך חפץ ביקרו אשר יראה בלי לורך ודי והותר שיאמר ויאמר המן יביאו לבוש וגו' ונתון וגומ' וקראו לפניו ככה יעשה לאיש וגו'. וגם הוטעמו' תיבת איש אשר המלך חפץ ביקרו בטעם זקף גדול, וכל זה להורות כי אין כמוהו בכל שרי המלך יאות דבר זה אבר יאמר כי אם אליו, וכבו אמר ניכרין הדברי' כי איש מיוחד הוא מכל העם אשר המלך חפץ ביקרו אשר כמשמען של דברי' שתמיד המלך חפץ ביקרו, וזהו לו ע' יום שמאדם גדלו המלך ונשאו ויש' את כסאו מעל כל שרי המלך וקראו לפניו אברך ונתן אותו טוה על כל שרי המלך עד אשר לפניו יכרעו וישתחוו וכמ"ש בשערי בינה אל הה"ר טיעזר מגרמישא זלה"ה כי כן לוה לו המלך כי לא עמדה לו גדולתו כי אם ע' יום כמני' כ"ן, ואחרי שכן הוא מבואר נגלה שהדברי' מגיעים עדי, ועל הספק דבר באופן לא יהיו הוא יולא ונכנס בדבר הזה, יביאו המשרתים כדברי הראב"ע ונתון הלבוש על יד וגו' והרכיבוהו וקראו לפניו וגו' ובדבר העלה הזאת מלאתי במדרש קלר שהעתיק הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל בביאורו דברי' ערבים ומובים וז"ל, ומנהג הפרסיים שהלובש לבוש מלכות ורוכב בסוסו יש לו רשות לעשות כחפלו מבלי רשות המלך ולכן אמר ילבישהו ע"י אחד מן השרים לבוש מלכות וירכיבוהו על הסוס ויותן כתר מלכות בראשו וכשיעשו לי כן הנה בידי להרוג את מרדכי ולא אלטרך רשות מן המלך ע"כ ונכרין דברי אמת כי כל ישעו וכל חפלו להרוג את מרדכי כי ירא הוא אותו פן יחזיר לבני ישראל בתשובה כאשר החל לעשות ועיניו ראו יום שלפניו למרדכי שהיה בראש התינוקות ושקים במתניהם וסופדים ובוכים ופקד אותם ומלאם שנים ועשרים אלף כלם בתענית, ועתה אם זה יעשה לו יוכל להרוג את מרדכי מבלי רשיון המלך. והנה הה"ר יהודה המעתיק המאמר הלז להבו פניו בראותו ומנהג הפרסיים שהלובש לבוש מלכות ורוכב על סוסו יש לו רשות לעשות כחפלו מבלי רשות המלך, וכתב גליון על המאמר הזה וכה אמר איש כבר זכיתי בזה בפשוטן של מקראות בחלק הראשון ואם הוא בדרך אחרת מתישב מאד בפשוטו של סיפור עכ"ל, וכיון למה שאחז בו הוא והה"ר ילחק עראמה ז"ל כי גנב לב המלך עד בלי הגיד לו כי על עם ישראל מטיל דעתו ושעתה בקש דרך שלא ילטרך רשות מהמלך ובאמת הוא זכה בתורה ובמעשים טובים אבל בזה לא זכה ולא איש הוא ולא אדון הוא בדבר הזה, וכבר הרביתי הדבור במקומו להורות כי האמת הוא כדברי רבותנו ז"ל ודילן כלא ת"ל. ופה היתה כוונת המורר למהר את הקץ מפחדת הנאמר ומנעשו שלא קם ולא זע ממנו ושבזהו כמו שקדם, וגם כי החכם הנזכר לא זכה בזה, זכה בביאור הכתוב וז"ל הנני אני להוסיף כופך משלי. ואומר כי המן הרע הזה אחז דרכו לדבר בלשון עקש ופתלתול ומזן לעיינו חלוקים כי הוא כמשיב ידו אל כתר המלוכה להביא לעלמו ביד כהה ובמלות משותפות על יראה מה יוליא המלך בפיו על ככה

וכן

וכן יוסיף ענין דבריו, וכשרצה לומר בגם יתן כתר מלכות בראשו אמר ולא
נתן ולא שיים לו בראשו כתר מלכות אבל אמר כמתכבר עצמו ולשונו ולא
נתן ומנע ואמר כתר מלכות בראשו אשר יש להתבונן בו ואשר נתן ברא
שהוא כתר מלכות ג"כ יביאו, ויובן גם כן שהוא מוסב על הלבוש והס
כלומר ויהיה אותו הלבוש והסוס שלבש ורכב כאשר נתן כתר מלכות ברא
כי לא שיער לומר כן בפירוש וחזר ואמר ונתון הלבוש והסוס ולא הזכיר ע
הכתר הם כי לא להזכיר אותו במקום שיובן בפירוש שיביאו כתר. וא
בהלבוש והסוס יותנו למלבישים ולמרכיבים על ידי אחד מהגדולים הפרתמי
כי לא רצה לחלוק מהבזיון לאחד מהפרתמים במה שאין לו בו כל כ
מהכבוד ודיו בשינתן על ידי שר גדול הלבוש והסוס למלבישים, וזה טע
והלבישו והרכיבו בלשון רבים שלא בהתחלת הפסוק שאמר ונתון הלבו
והסוס על יד איש משרי וגו', מגלינו למדין שהמלבישים ומרכיבין והמכריזי
הם אנשים אשר תחת השר הניתן ומלוה להם איך יעשו את כל הכבו
הזה עכ"ל ובענין ונתון הלבוש והסוס וגו' אומר אני משום דאיתא בב"ר (פרש
פ"ז) ויהי כדברה אל יוסף יום יום, ר' יודן בשם ר' בנימין אמר, בניה ש
רחל ניסן שוה וגדולתן שוה. ניסן שוה (בראשית ל"ט י') ויהי כדברה אל יוס
יום יום, ויהי כאומרם אליו יום יום, ולא שמע אליה, ולא שמע עליהם, גדולתן שו
ויסר פרעה את טבעתו ויסר המלך את טבעתו, ויתן אותה על יד יוסף, ויתנ
למרדכי, וילבש אותו בגדי שש, ויקח המן את הלבוש וישם רביד הזהב ע
צוארו, והשם אסתר את מרדכי על בית המן. וירכב אותו במרכבת המשנ
אשר לו, וירכיבהו על הסוס ברחוב העיר ויקראו לפניו אברך. ויקראו לפני
ככה יעשה לאיש ע"כ. ואחרי שהם דרשו כל הדברים האמורים בזה ובזה אנ
אני אומר ונתון אותו בכל ארץ מצרים. ונתון הלבוש והסוס, ועין רואה ידאה
ליוסף נאה כי קראו רז"ל הכלה מן השטה כן, באופן כי ביוסף אבר לא
כפתה לבו על אשה כדברה אליו יום יום, ואמרינן במדרש ר' תנחומא. א"ר
יהודה בר שלום יום יום י"ב חדש היתה מתגרה בו ואין יום אלא י"ב
חדש שנאמר מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הנה זה כח גדול שעמד על
עצמו וכן דבר מרדכי כי לא שמע אל עבדי המלך האומרים אליו להשתחות
להמן יחבב כח גדול. ובשערי בינה אל הה"ר אליעזר מגרמיזא זלה"ה ויהי
כאומרי אליו יום יום ג' ליוס"ף ומרדכ"י שהיה ניסן וגדולתן שוה וכל מה בהתגדל
זה כן זה ע"כ, והנה בדבר ואשר נתן כתר מלכות בראשו בלבול בדברי המפרשים
כי מהם פירשו תיבת ראשו על המלך והכתוב מקורס וכאילו אמר ויביאו כתר
מלכות אשר נתן בראשו של מלך. וכן כתב החזקוני ז"ל (פרשה ויקרא) אשר
נשיא יחטא פירשו נשיא אשר יחטא, דוגמא ואשר נתן כתר מלכות בראשו
בפירושו וכתר מלכות אשר נתן בראשו ע"כ, ודברי רז"ל מוטים לדבריו וכמו
בתלאה בפסוק הבא מדברי תרגום רבתי. ומהם פירשו תיבת בראשו מוסב
אל הסוס והראב"ע בראשם שכתב שיש סוס שישימו כתר מלכות בראשו וכמו

דברי

דברי הה"ר מאיר בן עראמה ז"ל שכתב בטעמו של דבר, וז"ל ונראה לי שכשם
שמשימים העטרה בראש המלכים בתחלת מלכותם כן משימים שם העטרה גם
כן בראש הסוס אשר רכב עליו המלך להיות המלך ההוא מלך מלכים ושליט
בכל העולם הנז'. ואולי לא ישימו שם העטרה בראש המלך כי אם בראש
הסוס להורות כי מה שעשו המלכים עטרה לראשם יעשה הוא עקב לסוסו אחר
שכלם תחתיו ע"כ, ולכאורה יראה זה נכון בסדר הכתוב דאם הכתר הוא על
ראש המלך היה לסדרו תחלה קודם הסוס ולומר יביאו לבוש מלכות וכתר
מלכות, אשר זה על גוף המלך ואח"כ יאמר וסוס אשר רכב עליו המלך, ומהסדר
הנכתב יראה כי וכתר מלכות אשר נתן בראשו על הסוס אמר. אלא שאני
רואה שאין כן דעת רבותנו הקדושים ז"ל ומה גם המתרגם וכמו שיבא בסמוך
בס"ד, לכן יהיה ביאור הכתוב יביאו לבוש מלכות וגו' וסוס אשר רכב עליו,
שאחרי עלותו על הסוס לבוש בגדי מלכות ישים העטרה על ראשו ובכן אין
מגרעת בסדר כלל, ובדבר הקריאה הזאת. מצאתי במדרש ר' נחום בר יעקב
ז"ל. דברים מתמיהין וז"ל יביאו לבוש מלכות ואחד מגדולי המלכות יכריז ויאמר
כל מי שלא יכרע ולא ישתחוה לו יהרג, ובת המלך ינתן לו ע"כ, והן אמת עלה
במוקש היא זאת כדי שיהיה מוכרח מרדכי לכרוע ולהשתחוות מה שלא עשה
עד כה. והן לא. יהרג וזו הוא מבוקשו, גם תחת אשר השליכו את בתו מבית
המלך אשר חשב תלאה למלוכה והושלכה בחרפה ובוז וכמו שקדם תהיה לו
את המלך לאשה והנה הוא מתנקם בזה מהמלך וממרדכי כי גדולת מרדכי וקושי
ערפו שלא להשתחוות אליו לפי דעתו הנה הוא מפני היות אומן המלכה ואין
ספק שתגדל תפארתו בהיותו חתן המלך מתפארת מרדכי להיותו אומן המלכה
וזה גם שאיננו יודע להגיד מאי זה עם היא. והנו מתנקם מהמלך בקחתו בתו
והנו בעל אשה ובנים לו שפחות ופלגשי' בלי ספק כי לו ילדה זרש ומאתים
ושמונה בנים כמנין ור"ב בניו כדברי רז"ל ומנהג מלכי פרס כמנהג מלכי
תוגרמה אשר אנחנו רואים כי לא יתנו בת המלך לאיש אשר לו בנים מאשה
אחרת, יען לא יהיו בני בת המלך אחים לבני אחר כ"ש שלא יתנוה למי שלו
אשה אחרת וזה מבואר. ועוד אני אומר טעם לדבר כדי להיות בטוח שלא
יגדילו אחר עליו להבא כי אין ראוי שיהיה אחר גדול מחתן המלך ובזה בהיות
הוא נושא בת המלך יהיה גדול מכלם, ואחרי התישב זה קשיא לי דבר זה היכא
מיזא, ואומר אני דבר ההשתחויה שבדא היא, אם מלך כתרה של מלכות כי
המשתחוה לו הנו משתחוה אל כתר המלך, ואם מפני דכרוזא קרי בחיל ככה
יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו ומאן דלא יפל ויסגוד הנה הוא שונא
אשר המלך חפץ ביקרו ושונא האוהב שונא ואפשר כי כונת זה במ"ש אשר המלך
חפץ ביקרו אשר ביאורו שהמלך חפץ ביקרו שייקרוהו ויכבדוהו הכל אחרי
המלך מיקרו וחולק לו מכבודו לובש לבושו רוכב על סוסו, וכתר מלכותו בראשו
שלא כמנהג המלכים שאין לובשים לבושו ואין רוכבים על סוסו כי על כן נקרא
הוא יתי' מלך הכבוד שחולק מכבודו ליראיו שויתר להם כל אלה, ואחר שהמלך

הזה עושה לאיש זה כל הכבוד הזה הנה הוא חפץ שיחלקו לו כבוד והוא ד
חפץ ביקרו שהוא חפץ שיחלקו לו כבוד ויקר לא שיהיה היקר רכיבת הס
ולבישת המלבוש והעטרה אבל כל אלה מחייבים היקר והכבוד, ולפי זה ביא
מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו מה יעשו בו כדי שיכירו הכל שהמ
חפץ שיעשו לו יקר וכבוד דיקא כמי דקאמר מה לעשות באיש ולא קאמר מ
לעשות לאיש אשר ביארו בודאי מה יעשי' בו כדי שיכירו הכל ויכהגו בו כבוד, והשי
העלה יביאו וגו' והלבישוהו מלובש בגדי מלכות ורוכב על הסוס וכתר מלכ
בראשו יראוהו אנשים ולפניו יכרעו ויפולו ולכבוד שמו יקר יתנו. ודבר ז
מלך אפשר מתיבת אשר המלך חפץ ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר דכת
(שמואל א' י"ח כ"ב) דברו אל דוד בלט לאמר הנה חפץ בך המלך וכל עב
אהבוך ועתה התחתן במלך, ומה שגרע הכתר בפסוק ונתון הלבוש והס
האמת הוא מה שכתוב בפרקי ר' אליעזר (פרק ן') אמר לו אדוני המלך אם את
רוצה לעשות יקר לאיש אשר אתה חפץ יביאו לבוש אשר לבש בו המלך בי
שהמליכוך ואת הסוס אשר רכבת עליו ואת הכתר אשר נתן בראשך בי
שמלכת, אמר לו רשע לא דייך אלא על הכתר שבראשי א"כ מה הכתוב
כיון שראה המון שכעס המלך חזר ואמר ונתון הלבוש והסוס וגו' ע"כ, ו
בילקוט (סימן תתרכ"ז) בלשון אחר כיון שהזכיר הכתר נשתנו פניו של מ
אמר זהו שראיתי בחלום שהיה מבקש להורגני כשראה המון כך לא הזכיר הכ
וחזר ואמר ונתון הלבוש והסוס וגו' ע"כ, הכל השוה כי מפני שראה פניו רע
או שמע ממנו דברים רעים ע"כ נגרע הכתר מפיו :

ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועש
כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מכ
אשר דברת :

ויאמר המלך להמן מהר קח וגו', איתא בגמרא (מגלה פ"ק) א"ל מ
מרדכי אמר ליה היהודי, א"ל טובא מרדכי איכא ביהודאי, א
היושב בשער המלך, א"ל הוא סגי ליה בחדא דסקרתא. פי' כפר. או בחד
נהרא, פי' ליטול מכס, א"ל הא נמי זיל הב ליה, אל תפל דבר וגו', ובילק
עוד (סימן תתרכ"ו) אמר המן בבקשה ממך אל תעשה אותי שחוק בכל המדינ
האיש הזה אשר אתה רוצה לכבדו שונאי הוא שירדתי עמו בפורזבוטים ולא
ראוי לכבדו והללוב התקנתי ובאתי וככנסתי לשאול אותו ממך ואתה מצו
לגדלו עלי. א"ל עד מתי אתה מרבה שיחה לפני ע"כ, ומכל הדברים הא
נשמע שתיבת מהר קיכטוריא הוי ושבאמת רוחו על הפלר המון שלא לעבו
אמר מהר כלומר אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה הלא לויתיך, ובתרג
רבתי עוד דברים כפלאים בדבר הזה וכה אמר, ואמר מלכא להמן סרה
ועאל לבית גנזי דמלכא וסב מתמן חד מן כיסויא דארגוונא טבא וסב מת
שיראה טבא פרגנא דמיטקס באבני טבין ומרגלין ותליין בארבע קרנתי די
זוגא

א דדהבא וריומנא לכל רוחא ורוחא, וסב מהמן כלילא רבה דדהבא
קדוניאה דאיתיאו יתה לי מן קרקי מדינתא ביומא קדמאה דקמית במלכותא.
ב מתמן קפקירא וסירייכאה דילי דאייתין לי יתיה מן כוש מדינתא ותרין
יכין דלבושיהון לבושא דמלכותא דאיתיאו יתהין לי ממדינת אפריקי, ופוק
ורא דמלכא ודבר מתמן סוסיא דמלכא דקאים ברישיה דאורייא די שמיה
רגן די עלוי רכיבית ביומא קדמאה דקמית במלכותא, ואלין מאני יקרא
והא דאמרית לך זיל ותעביד למרדכי עני המן ואמר למלכא אית יהודאין
יאין בשושן בירנתא ובמאהון מרדכי לאי דין מנייהו אזיל, אמר ליה מלכא
רדכי יהודאי די אמר טב על מלכא דיתיב על תרעא דילי, וכד שמע ית פיתגמא
א סגי באיש עלוי וזויס אסתני ועינוי אתהפכן ופומיה איסתליף ורעיוני
תגיבו וקיטרי חרציה אתבריין וארכובתיה דא לדא נקשן, עני המן ואמר
לכא מרי מלכא כפיבין איכון מרדכי דאית בעלמא ולית אנא ידע על הי
ן מרדכי את אמר לי, עני מלכא ואמר להמן הלא אמרית לך על מרדכי דיתיב
תרע דילי. עני המן ואמר למלכא מרי מלכא כפיבין איכון תרעי דמלכא ולית
א ידע על הי דין תרעא את אמר לי, עני מלכא ואמר להמן הלא אמרית
על תרעא דעאלין מבית נשיא ובד בית מלכא, עני המן ואמר למלכא גברא
א סנאה דילי וסנאה דאבהתי עשרה אלפין כיכרי כספא יתיהבון ליה
דין יקרא לא יתעביד ליה, עני מלכא ואמר להמן עשרה אלפין כיכרי כספא
הב ליה ועל כל ביתך אנא משליט ליה והדין יקרא לא יתמנע מיניה. עני
ן ואמר מלכא עשרה בנין דאית לי ירהטון קודם סוסיא והדין יקרא לא
עביד ליה, עני מלכא ואמר להמן את ובנך ואתתך עבדין יהון למרדכי והדין
קרא לא יתמנעי מיניה, עני המן ואמר למלכא גבר הדיוט הוא מני יתיה על
דיכתא חדא או על ריכתקא חדא והדין יקרא לא יתעביד ליה, עני מלכא ואמר
המן על מדינן ומחוזין אנא משליט יתיה ועל מלכותי יומא ויבבתא ישתמעון
ה והדין יקרא לא יתמנע מיניה, עני המן ואמר למלכא טיבעי וטיבעך אזיל
כל מדינתא טיבעך וטיבעיה יזיל בעלמא והדין יקרא לא יתעביד ליה, עני
לכא ואמר להמן גברא די אמר טבתא על מלכא ושיזיב רישא דמלכא מן קטלא
יבעי וטיבעיה יזיל בכל מדינא והדין יקרא לא יתמנע מיניה, עני המן ואמר
מלכא פריסתקין ואגרתא די שדרתא לכל מדינת מלכא לאובדא ית עמיה דמרדכי
הדין יקרא היך יתעביד ליה. עני מלכא ואמר איגרין ופריסתקי די שדריה
לא מבטל יתהון וכל הדין יקרא לא יתמנע מיניה, תכינות כזיף ביה מלכא
אמר להמן בעגל בעגל לא תבטיל פתגמא מן כל מה דאמרת, ע"כ כועס דבריו
ברי קבלה, וכמה עניינים למדנו מדבריו. כאשר כי לא לבוש מלכות א' בלבד
לבישוהו אבל היו שנים א' עליון וא' תחתון, ושנו מיוחדים ביופי ומעלה, וגם
חגרו לו חרב ושריון ושני לעיפים, ואפשר שלבוש מלכות שם המין כמו לאן
בקר, והכוונה מיני מלבושים, גם אפשר שכוונו זה ברבוי תיבת את הלבוש,
מלכו ונתן הלבוש והסוס ואלו את הלבוש לא כתיב והוא אמר מעט והמלך
אמר

מדרש מגלת אסתר

אמר הרבה, וכן ואת הסוס לרבות תכשיטי הסוס כי רבים הם, עוד לו
שתיבת אל תפל דבר מכל אשר דברת על עשרת אלפים ככרי כסף שלוה ש
לו. ושיהיו הוא ואשתו ובניו עבדים למרדכי, ושיהיה שליט על מדינות
אפרכיות ועל הים ועל היבשה, ושיהא עבדו ועבדו של מלך יואלי׳ בעו
על כל אלה הדברי׳ אמר אל תפל דבר מכל אשר דברת, דאי משום הא דאמ
בגמרא (מגילה פ״ק) א״ל הוא גברא קבי ליה בחדא דיסקרתא או בחד נהרא, מ
ועשה כן משמע כן ולא פחות, ואי לא משמע הכי ליכתוב אל תפל דבר למה
מכל אשר דברת אלא על כל הדברי׳ האמורים. אמר משה גם דקדק תיבת מ
ולא אמר בעגל בעגל קודם שיפסיד יותר ממה שהפסיד, וגם כי היה די שיו
אמר עשה למרדכי היהודי אשר דברת. מאי קח את הלבוש ואת הסוס. ו
אומרו ועשה כן, ועוד אומרו אל תפל. ועוד אומרו דבר, ועוד אומרו מכל,
למדנו כי יש ביד המלך לבטל כתבים ואיגרות גם כי נכתבו ונחתמו בשמו
ירצה טעם בדבר כי אין בדתי מדי ופרס לקיים מה שנכתב ונחתם אמת
או שקר לדק או עול, וכמו שכתבנו אצל תוקפו של נס בפסוק ישנו עם ל
וגו׳ עיין שם, והנה פה אמר איגרין ופריסתקי די שדרית אנא מבטיל ית
ואחרי שבפיו מלא לאמר המן הרע הזה גברא הדא קנאה דילי וקנאה דאבה
ואחכ״א פריסתקין ואגרתא די שדרתא לכל מדינת מלכא לאובדא ית עמ
דמרדכי, אשר הורה בזה כי עיקר השנאה הוא למרדכי. ושנאת בני ישראל אינ
רק להיותם עם מרדכי וכמו שנכתב כי הגידו לו את עם מרדכי באופן כי שנ
העם מסובבת משנאת מרדכי גברא דאמר טבתא על מלכא ושיזיב רישא דמל
מן קטלא, ועיני המלך לאו ואזכיר שמעו אשר השתדל המן להמית אויבי המ
והמבקשים את נפשו ולהצילם מן המות, וכמו שכתבנו בפסוק ותאמר לו ז
אשתו, בשם יוסף בן גוריון, ועתה נודע אליו כי המצילו מן המות הוא מרד
וא״כ למה יומת אחרי שהציל את המלך מן המות, ואם הוא היה דואג ש
גולה את אזנו על מה שבין אסתר והמן בינן שמא עשה עמו טובה אדם ו
גמלו ואם עתה יומת המצילו מן המות מה יעשו הבאים אחריו, גם בני יש
למה יומתו אחרי שאין בהם משפט מות, וכל האמור עליהם אינו רק בשנ
המן למרדכי האוהב את המלך. ועתה נתפרסם זה לשונא וזה לאוהב ואינו
הראוי שיומת המציל את המלך חלילה חלילה, ועוד תוסיף אסתר טענה אח
רבה על שנאת המן, וכמו שנכתוב בפסוק כי נמכרנו אני ועמי, ובשערי בינ
אל הה״ר ליעזר מגרמיסא ז״ל כתוב, מהר קח כי כמה ימים שהיה לי לעש
כבוד ומשר שלא אהיה עוד כפוי טובה:

ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו ברחו
העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו

ויקח המן וגו׳ בגמרא (מגלה פ״ק) אזל ואשכח רבנן דיתבי קמי מרדכ
וקא מחוי להו הלכות קמיצה, אמר להו במאי עסיקתו, אמרו לי
דכי

היה בית מקדשא קיים רחמנא אמר מאן דמנדב מנחה לייתי מלייא קמצו
ג ולקטר על גבי מדבחא וליכפר ליה, אמר להו לייתי מלא קומצא דקמחא
י ולידחי עשרה אלפי ככרי בכספא דההוא גברא, א"ל עבדא דקנה נכסי
א דמאן נכסי דמאן, קום לבוש הני מאני ורכיב האי סוסיא דקא בעי לך
ז א"ל לא עד דאזילנא לבי בני ואשקול במיזאי דלאו אורח ארעא לאשתמושי
י דמלכותא הכי. אדהכי והכי שדרא אסתר ואסרתינהו לכלהו בי בני
הו אומני, עיילי' איהו לבי בני ואסחייה, ואזל ואייתי זוגא מביתיה וקא שקיל
יה. בתר דקא שקיל ליה איתנגיד ואתנח, א"ל אמאי קא מתנחת, א"ל גברא
ב ליה מלכא עכלהו רברבנוהי השתא שוייה בלאי וספר, א"ל רשע לאו ספר
ר קריניס הוית, תאנא המן ספר של כפר קרינום הוה כ"ב שנה. בתר
יל ליה במיזייה אלבישיה, א"ל סליק רכיב, א"ל לא יכילנא דחליש חלאי
כיתא, גחין ליה ורכיב. ובי הוה סליק בעיט ביה. א"ל ולא כתיב בנפול
יך אל תשמח, א"ל רשע הני מילי ביש' אבל בא"ה ע"א ואתה על במותמו
וך ע"כ פרש"י לרבנן תלמידיו, קמילה היה דורש בעניינו של יום וששה עשר
ן היה יום תנופת העומר. לבי בני מרחץ, זוגא מספרים, ואשקול במיזאי
ת את שערי. ואסרתינהו בותה עליהם להחביאם, אומנים ספרים. זוגא זוג
מספרים ע"כ, ובויקרא רבה (פרש' כ"ז) מצאתי נוסח אחר בזה הענין
לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך, ר' לוי אמר היא שעמדה להם
המן דא"ר לוי כיון שראה מרדכי את המן בא כנגדו והסוס בידו, אמר
ז אני שאין רשע זה בא אלא להורגני, והוון תלמידוי יתבין תניין קמוי.
להם עמדו וברחו שמא תכוו מגחלתי א"ל בין לקטול בין לחיי אנן עמך
נשבק. מה עשה נתעטף בטליתו ועמד בתפלה לפני הב"ה, ותלמידוי תוו
ן תניין, א"ל במה אתם עוסקים. א"ל במצות העומר שהיו ישר' מקריבים
דש ביום הזה. א"ל הדין עומרא דמאי הוה דדהב או דכסף אמרו ליה דשערין
וכמה הות טימי דידיה בי' קנטרין א"ל סגיין בי' מנין. א"ל קומו דנצחי
תי מניכון לעשרת אלפים קנטריא דכספא, כיון דשמעת אסתר כן אפיקת
בכל מדינתא ואמרה לא יפתח בר נש חנות בגו שוקא כל עמא יפקון להון
טיעי' דיהודאי בעי למצטבלא, כיון דחסל מן מללי אמר המן למרדכי לבוש
פורפירא והב סדין כלילא על רישך ושק ורכוב הדין סוסיא, א"ל שוטה
ולם לית את ידע דאכא מן שקא ומן קיטמא, אית בר נש לביש פורפירא
כא דלא שחי, מה את בעי לבזויי למלכותא. אזל בדיל בלנאי ולא אשכחי,
עבד אסר חרליה ועט ואסחייה, כיון דחסל לבש פורפירי, א"ל הב הדין
א דמלכא ברישך, א"ל אית בר נש יהיב כלילא דמלכא ברישיה ולא מספריי
בעא ספרא ולא אשכחיה, מה עבד אפיק מאני ספוריה ויתיב ומספר ליה
דהוה יתיב ומספר ליה שרי מתנח, א"ל מה לך א"ל ווי ליה לההוא גברא
אתא עלוי, מאן עביד קומוס בגרון מאן דעביד קומוס קלטור מאן דעביד
באר פלטין את עביד בלנאי וספר א"ל ולינא חכים לאבוה דההוא גברא

שחיק

שחיק טונייא בכפר קרינוי בצבאי וספרן ואיל אינון מאני ספורי. כיון דר
מן מספרא ליה א״ל קום רכוב על הדין סוסיי א״ל לית בי כח דאבי גבר
וכו׳ א״ל ולית את גרמת לנפשך א״ל קום דאני מניך לך קדל ודרוס עלי ו
ורכוב הדין סוסייי למקיימי עליכון מה דאמר כתבכון ויכחשו אויבך לך ע
ומצאתי בשערי בינה אל הה״ר אליעזר מגרמיישא זלה״ה מהתחלת אמור
ספירת העומר עד פסוקי׳ ושם רמזו המן ההיין ומושבותיכם תהיינ״ה. ונתלה
בקצירת העומר, ולכן ע׳ של (תהלים י״ד) יכרסמנה חזיר מיער תלויה, ונש
מיר גימ׳ עמל״ק ויש משם עד סוף המזמור כ׳ תיבות והעץ מן התיבה היה כ׳ א
רחבה, ועליה רמז המן שנא׳ (שם קמ״ב ח׳) הוציא״ה ממסג״ר נפש״י וכד
בב״ר על התיבה ע״כ. וביאור הדברים ההין ומושבותיכם תהיינה. סופי פסוק
הם, (ויקרא כ״ג י״ג) ומנחת״ו שני עשרונים וגו׳ יין רביעית ההין. וכתיב (
כ״ג י״ד) ולחם וקלי וכרמ״ל וגו׳ בכל מושבותיכם, וכתיב (שם כ״ג ט״ו) וספרת
לכם וגו׳ תמימות תהיינה, בסופי תיבו׳ למפרע המן, ומה שכתב שפלכם בב
על התיבה, כן הוא כתוב בפסוק לא מן התיבה בב״ר, ורמז שכמו שהיתה התי
הזאת הצלה אז כן יהיה לעתיד וכמו שכתבתי למעלה בפסוק ותאמר לו ז
אשתו וגו׳. ונחזור לענין הפסוק ואומר כי נמצאו עוד דברי׳ נוספי׳ מתוק
מדבש ונופת צופים בתרגום רבה (פרשת ל״ד) ז״ל כד חזא המן רביעא דפתגו
לא מתקבלין קדם מלכא ולא מילוי מבהמנין על לבי גנזי דמלכא כד כפי
קומתיה ולא פסיעא כד אזיל וחפי ריביה כד אודני מרטטן וכד עינוי מחש
וכל פומיה מסתליף וכל ליביה מטמטי׳ וכל מאנוי מבזעין וכל קנירי חרצי׳ מבהר
וארכובתיי דא לדא נקשן. ונסיב מתמן לבושא דמלכא דאייתיאו יתיה בזמ
קדמאה די קם במלכותא ונסיב מתמן כל מאני מלכותא כמה דאיתפקד ונס
מתמן כד מתבהל ועאל לאוריה דמלכא ונסיב מתמן סוסיי דקאי בריש אור
דמתליין ביה מטפחין דדהבא, ואחיד בריסניה דסוסיא וכל מאני מלכותא טע
על כתפוי ומתקטרין קיטרוי ומתחלצין חולצוי ואזל וקם על מרדכי צדיקא ע
ואמר ליה קום לך מרדכי צדיקא בר אברהם יצחק ויעקב קדים לך שקך וקיטמ
לעכרי אלפי ככרי כספי די אמרי׳ לאעלי׳ לבי גנזי דמלכי מבי גינזי דילי ולא איתקב
מן קדם דאיתיכון רחימין מן קדם אבוכון דבשמיא די בכל עידן דאתון מצליין קדמ
הוא מקבל צלותכון ופריק יתכון מן יד בעלי דבביכון והשתא קום לך מרדכי צדיק
מן שקך ומן קיטמך ולביש לבושא דמלכותא ורכיב על סוסיא דמלכא. עני מרד
צדיקא ואמר ליה להמן רשיעא בר זרעא דבית עמלק אוריך בעה אד
ואיכול לחמא דגידין ואשתי מיא דמרירין ובתר כן אפיק יתי ולבוש יתי על צ
עני המן ואמר למרדכי קום לך מרדכי צדיקי בר זרעא נבא מן יומיכון נ
רברבין מתעבדין לכון צליבא אתקנית לבישתי הוא דאתקנית יתה והשתא ק
לביש לבושא דמלכי רכוב על סוסיא דמלכותא ופתגמוי דמלכא לא יתבטיל, ע
מרדכי ואמר להמן מאן דאיתיה תלתא יומין ותלתא ליליון בצומא איכדון רכ
על סוסיא דמלכא כד שמע המן ית פתגמיא האילין על לבי גנזי דמלכא ואפ

מתמן

זמן כל מיני בוסמין ועשבין טבין ומשחיתיה ואסחי יתיה ואלביש יתיה לבושא מלכותא ותקין יתיה בכל תיקוני מלכותא ואוכיל יתיה מן סעודה דסדרא ליה אסתר מלכתא ומן קדם דרכיב על סוסיא דמלכותא איסתדר ליה מן בית מלכא כ״ז אלפין עולימוי בחירי וכסין דדהבא בימיניהון וכוזא דדהבא בשמאליהון משבחין ואזלין קדם מרדכי לדיקא ואמרין כדין יתעביד לגברא דמלכא לבי יקריה וכד חזון בת ישראל אזלין ומעכין ואמרין כדין יתעביד לגברא דמלכא די ברא שמיא וארעא לבי ביקריי׳ ע״כ, כאשוכה הודיענו שהצדיקים תמיד מתיראין שמא יגרום החטא כענין וירא יעקב כדאיי׳ בגמרא (ברכות פ״ק) כ״ש עתה שהיו מלובלבים בחטאים וכמו שנכפל למעלה. ולכן לא היה מאמין מרדכי הצדיק בגם הכנעה, ולכן גם כי ראה הלבוש והסוס וכלי מלכות ביד המן לא היה בוטח אבל היה חושב שמא גרם החטא, והלבוש והסוס ביד המן כלי וירכיבהו בו מרדכי, וכמו שחשבה בתו של המן וכמו שיבא בס״ד, ועשיית הבן ארי שהיה כודע באי זה אופן שיהיה וחשב שיתלוהו אח״כ, ולכ״א לליבא דאתקנית ביסתי הוא דאתקניתי, ב׳ הודיענו שהולך לבשמים ושמנים למחו ולבשמו כדי שיתחזק מהלוונות ומהפחד, ג׳ הודיענו שנתן לו לאכול ממאכל ששלחה לו אסתר. וכבר קדם לנו כי מאכל כשר וטהור מאכלה ובשר פיגול לא בא אל פיה. ולכן אכל מרדכי הצדיק מהמאכל ההוא, ד׳ הודיענו ששלחו לו מבית המלך כ״ז אלפים בחורים נבחרים וכוסות של זהב בימינם וכוזא דדהבא בשמאלם לפי שהיא יד כהה ואין בה כ״כ כח, והדבר הוא כי המלך אחרי שראה שנתרשל בתגמול מרדכי לא נתפייס בעשות מה שאמר המן. גם כי יש בזה חשד שמא איננו עושה זה ברצון טוב רק מפני שיצא מפי השאל ולכן הסכים להוסיף על הנאמר כ״ז אלף בחורים וענין הכוסות כ״ל שהוא להורות כי זה הוא תגמול מה שעשה בדבר השתיה שנמצא הסם בכוס והנחש במים, כמו שבא בדברי הה״ר אליעזר מגרמיזא זלה״ה המובאים למעלה בפסוק ויבקש הדבר וימצא, ואפשר שעל כן היו ב׳ כלים, הכוס שהוא גדול כנגד הסם שנמצא במי׳, וכוזא שהוא כלי קטן כנגד הנחש הקטן שנמצא בכלי כמו שתראה משם, ומספר מפקד הבחורים שהוא כ״ז אלף. אפשר שהם כנגד האותיות שהם כ״ז כלם הפשוטות והכפולות, ה׳ הודיענו כי גם שהיה המן המכריז וקורא לפניו ככה יעשה לאיש וגו׳ לא נתפייס המלך בזה כי א״א שישמע קולו למרחוק ולכן לזה שכ״ז אלף הבחורים גם הם יקראו וישמיעו ככה יעשה לאיש, ואפשר שהיה בתחלה אומר המן ואח״כ הבחורים ובעוד שהבחורים היו או׳ זה בקול גדול היה פנאי לבית ישראל לומר ככה יעשה לאיש אשר המלך שברא שמים וארץ חפץ ביקרו, ובשערי בינה אל הה״ר אליעזר ז״ל כתוב וז״ל לפי שהמן גרם לו שלשי׳ דברי׳ ויקרע מרדכי וילבש שק ואפר, ויזעק. וילבש את מרדכי. כנגד ויקרע מרדכי, וירכיבהו, כנגד ויצא בתוך העיר. ויקרא לפניו, כנגד ויזעק ע״כ, ומדבריו אני למד כנגד גדולה. כ״ז אלף בחורים קוראים בקול גדול, וכמו שקדם. וכנגד ומרה. היו בני ישר׳ או׳

ככה

מדרש מגלת אסתר

ככה יעשה לאיש אשר המלך בורא שמים וארץ חפץ ביקרו. ובמדרש רבת
דאחשורוש כתיב כיון דרכיב התחיל מקלס להב״ה (תהלי׳ ל״ג) ארוממך ה׳ כ
דליתני וגו׳, ה׳ אלקי שועתי אליך ותרפאני, ה׳ העלית מן שאול נפשי וגומ
תלמידיו מה היו אומרי׳ זמרו לה׳ חסידיו וגו׳, כי רגע באפו וגו׳ אותו רשע מה
היה אומ׳ ואני אמרתי בשלוי וגו׳ ה׳ ברצונך וגו׳ אסתר מה היתה אומרי׳ אליך
ה׳ אקרא וגו׳ מה בצע בדמי וגו׳ כנסת ישי׳ מה היתה אומרת שמע ה׳ וחנני וגו׳
הפכת מספדי וגומר רוח הקדש מה היתה אומרי׳ למען יזמרך וגו׳ והנ״ל בביאורו
דברי מרדכי ארוממך, ה׳ אלקי שועתי, ה׳ העלית יתכן שיהיו דברי הראשונים
בכלל ובפרט, בכלל כודע שע״י הצער הוא כמחל להם עונותם, וכמ״ש בגמרא
(מגילה פ״ק) ויסר המלך את טבעתו א״ר אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת
ממ״ח נביאים וז׳ נביאות שנתנבאו להם לישי׳ שכלם לא החזירום לישי׳ למוטב.
ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב, ופרש״י החזירתן למוטב שגזרו עליהם תענית
לתשובה. ועל כן אמר ארוממך ה׳ כי דליתני לשון דל ושפל כי זאת היתה סבה
שחזרו ישר׳ בתשובה ובזה לא שמחת אויבי לי, ובדרך זה הכל הוא בשם כל
ישר׳. ובפרט אמר עליו ממש כי דליתני לשון הגבהה כמו דלו עיני שרוממתני
שעמדתי כנגד ילרי ולא נהנתי מאותה סעודה ושלא השתחוותי לאותו רשע
עם כי רבים לוחמים לי רוממתני וסלקתני ממטוא בשתים אלא כאשר פשעו בני
ישרא׳ כמו שקדם למעלה. ואני בעומדי על עמדי כפרתי בעד כלם כמו שנכפל
למעלה ובזה ולא שמחת אויבי לי. ואפשר שכיון לשני הלשונות הגבהה ורוממות
במה שדרך על במותי המן הרשע ואני דל ותם כמ כמדובר ולא שמחת אויבי לי
הוא מה שקדם בפסוק ויעש העץ מדברי המתרגם בתוספתי׳ לא שלא המן מכוי
ולא שכב בר המדתא עד דאזיל ואייתי ית נגריא וית קינאי נגרייא דעבדין לליבא
וקינכא דמתקנין סגיבא דפרזלא ובכוי דמנן דיילין וחדיין וזרש איתתיה מנגנא
בכנרין עם המן רשיעא וגו׳. ובבקר שמחה לתוגה נהפכה ויהי להם השמחה
לאבל, אך מפני שהשלמים מדעת קונם יש גם שאינם שמים ברעת הזולת. לכן
קלר בדבר ואמר ולא שמחת אויבי לי שלא עמדה להם שמחתם, כ״ש שעדין
לא כלולו ישר׳, כי על כן כתיב וישב מרדכי לשקו ולתעניתו וכמו שיבא ולכן לא
אמר רק ולא שמחת אויבי לי, ה׳ אלקי וגו׳ כתן הודאה על חלקו שייחד שמו
עליו. והוא עה״ד הנאמר במכילתא (משפטים פ״ב) שלש פעמים בשנה וגו׳
והלא כבר נאמר את פני האדון. ומה ת״ל אלקי ישרא׳ אלא על ישראל ייחד שמו
ביותר, וכן בספרי בפסוק (דברים י״ו י״ז) שמע ישראל, והנה ראינו פה כאשר
שאל מרע״ה לאליהו ז״ל אם יש באותו הדור אדם כשר, א״ל יש ושמו מרדכי,
א״ל לך והודיעו כדי שיעמוד הוא מצד בתפלה ואני מכאן ונבקש עליהם רחמים
לפני הב״ה כדאיתא במדרש רבתי דאחשורוש (פרשה ו׳) באופן שייחד שמו
עליו, וזהו ה׳ אלקי שייחדת שמך עלי לקרא שמך אלקי ולכן כאשר שועתי אליך
רפאתני, וגם כיון שלא בטח באסתר הגם שלוה עליה לבא אל המלך לא עליה
סמך לבו רק שועתי אליך, ודבר אסתר כדבר הרופא אל החולה כי בורא רפואות
הוא

א הרופא האמיתי גם כי הוא ע"י רופא ב"ו. ה' העלית וגו' אמר כי יחוד
ו עליו הכה הוא ביען נזהר מחטאת ישראל אשר דובר בשכבר בדברי רשב"י
למידיו. ועל דבר ההשתחויה אמר העלית מן שאול נפשי כי הוא דבר הנוגע
פש בעלם. ועל דבר הסעודה אמר חייתני מירדי בור שהוא לגוף, והודה
לקים עזרו לעמוד בב' הנסיונות הללו, ולכן יחסם אליו העלית חייתני, ובזה
ר על בני ישראל כמו שקדם. וביען נזכר לעיל שיעץ המן להביא במשתה ההוא
ית, ונודע מפסוק (זכריה ט' י"א) גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור
מים בו כי שמירי ברית מילה מצלת ומוציאה מבור הוא גהינם, והמטמאו
ז גם מכותית ירד לבור תחתית באופן כי בהנזר מהעבירה הסיר חייהו שלא
שמה, תלמידי מרדכי מה היו או' זמרו לה' חסידיו, כי רגע באפו, אפשר
ס דברי מרדכי אליהם, ואמר על מה שנזכר בשכבר כי בא המן אצלו ומצאו
תלמידיו עוסק בהלכות העומר ופחד כי חשב כי היה בא להרגו או לתלותו
ים לתלותו בזמן ק"ש כמו שקדם באופן כי על הזכירם דבר העומר הנעשה
קדש בזכות זה ניצולו. וכמ"ש חז"ל בויקרא רבה (פרשת כ"ח) כמו שקדם בפסוק
כנוס וכו' אצל מספר הימים, ועל כן אמר זמרו לה' חסידיו תחת אשר הייתם
ים עתה זמרו כי גם הם פחדו כמ"ש שהשליך שלשלאות עליהם להרגם בבקר
כם, והודו על שזכיתם להזכיר דבר קדשו, כי מזה נמשכה להם התשועה
ולה הזאת, ודעו וראו כי רגע באפו וגו' הן הם דברי רשב"י הם לא עשו
א לפנים אף הב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים כי לא היתה כוונתו יתברך
ליראם ולבהלם על מה שעשו לפנים כמו שנזכר בשכבר, באופן שכוונתו ית'
ותם לא להמיתם. וזה נודע ממה שראינו כי אמש ליל י"ו בניסן ילין בכי כי
ר אויב להכחידם מגוי ולמרדכי רבם עמהם ובבקר קול רנה ושמחה במפלת
ויב ומעלת הצדיק, המן הרשע מה היה אומ' ואני אמרתי בשלוי וגו' ברצונך
, התרעם כי את הכל עשה יפה בעתו בחכמה ודעת וזה שאני אמרתי בשלוי
ול כי אחרי שהמלך גדלני ונשאני מעל כל שריו ועבדיו אמרתי בל אמוט, ומה
כי המלכה אשר חשבתי היותה אויבת אחרי אשר עיניה רואות היותי מבקש
ז האמון אותה, ראיתי כי לא הביאה אותו עם המלך והביאה אותי. וגם
זה לגדלני יותר בקוראה גם למחר לי ולא לו, ואני חשבתי למי יחפוץ המלך
שות יקר יותר ממני. וגם שעשיתי למרדכי ולעמו לא עשיתי רק ברצונך כי כל
אשר היו מושלמים ונכונים לעבודתך לא עשיתי עמהם רעה, רק באדם אשר
ר בו גרמו מיתת אדוניהם כמ"ש באופן כי ברצונך עשיתי כל אלה, ואתה
מדת להררי עוז ועתה אשר הסתרת פניך הייתי נבהל לא ידעתי מה זה
נה זה, אסתר מה היתה אומרת אליך ה' אקרא, מה בצע, צריך להזכיר
שנזכר בשכבר מכשרות אסתר בשומרה כדתה והראות כתמיה לחכמים, גם
ר שמה ומשום לפיה, לבלתי הגיד מאיזה עם היא כי כן צוה עליה מרדכי,
ן כבין כועס דבריה, אמרה אליך ה' בעל הרחמים אקרא לעזרה, ואם במדת
ן אתה דן אותי, ואל אדני אשר היא מדת הדין אתחנן, ואחרי שעד עתה

נזהרתי

מדרש מגלת אסתר

נזהרתי ונשמרתי בעלומי מדם טומאה. ועתה אני מוכרחת לטמא. ומה
באמר בפסוק ותתחלחל המלכה שהפילה א"כ מה בצע בדם ששמרתי על
ממנו עד עתה כי להיותי נמנעת אליו הייתי קרקע עולם והייתי מוכר
ואנוסה, ודי שהייתי נזהרת להיות טהורה. אבל עתה שאני הולכי ברצון ובטומ
גדול עוני ומה בצע בדמי ששמרתי עד עתה, ואם תיבת בדמי ביאורם שתיקה כדב
קלה. אמרה מה הנאה במה ששתקתי עד עתה אחרי שאני כעת מוכר
להגיד עמי ומולדתי לומר כי נמכרנו אני ועמי ואולי יכוין עתה להעבירני על ד
ואומר ברדתי אל שחת. הכוונה מה שבא בס' הזוהר (פרשת פקודי) כי ב
הוי' מקום אשר נדונים שם בני אדם על ביאות אסורות, והדבר מבואר, ו
הדם הוא הנפש כדברי הראב"ע והרד"ק, הומר נודע היות נפשותיהן של צדיק
נחת רוח להקב"ה, וכהא דאמרינן בגמרא (מ"ק פ' בתרא) הב"ה שם בבא א
נפש הצדיק ככלה וכו'. ויש ראיות רבות בס' הזוהר על הדבר הזה, ולכן אמ
מה בצע בדמי מה הנאה ונחת רוח יהיה אליו יתברך בנפש אם ארד אל ש
אשר נודע מס' הזוהר היות שחת מקום משפט ודין הנמשך והולך אחרי יצ
בדברים הנז' למעלה אבר עליהם נקי' טמא. ואחרי שנשמה שנפחת בי טהו
ואם בידי אטמאנה מה נחת רוח יהיה אליו יתברך ונפשות הצדיקים הן מו
ומשבחות אליו יתברך כי לא המתים יהללויה על הרשעים הנקראי' מתים ד
כדברי הזוהר כי בניהו בן יהוידע בן איש חי בגמרא נקרא חי, ואם ארד אל ב
היודך עפר היגיד אמתך. ישראל מה היו אומ' שמע ה', הפכת מספדי. נודע
שעת ההיא עדיין היה לבם של ישראל חרד כי לא שבו קצפי האף והחמה ו
למדי ופרס כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין לה
ולכן גם כי שמחו בגדולת מרדכי ומה גם בהיות גדולה זו ע"י המן הרע הזה
היו ב' דברים השפלת איש הבליעל ומעלת איש האלהים ובעלוץ צדיקים ר
תפארת כתיב (משלי כ"ח י"ב) אף גם זאת לא נזכר ששמחו בגדולה זו לב
הנז', ולכן התפללו שמע ה' וחנני גם כי אין אנחנו הגונים ידענו שחנינך
חנונים ולכן בשם הזה העושה אותות ומופתים כדברי הראב"ע והרמב"ן
אנכי כי אנחנו צריכים לחנינתך לגמור את אשר החלות לעשות והיה עוזר
והחנינה היא להעביר על הפשעי' אם מהסעודה אם מהצלם. והעזר הוי' לה
רעת הצרה אשר הם עדין בה כמו בתחלה בסמוך. ולכן הזכיר שם השם פעמ
ואפשר כי דאגו על הטובה שלא תהיה סבת רעתם בהשיא דעתם מה
ובהזיחם דעתם בסבת גדולת מרדכי והשפלת המן ולכן שאלו חנינה ועזור לע
כנגד יצרם. וכענין שבתם והמלחמה הקטנה שוללי שלל התעתדו למלח
הגדולה מלחמת היצר בהתגאות על הנצחון. כמובא בס' חובת הלבבות, ו
דברים הללו בלשון יחיד גם כי הם רבים עתה המדברים להיות תפלתם ב
אחד כאיש אחד, הפכת מספדי, ומצאתי ברש"י ז"ל (בביאור ספר תהלים) שה
ומאמר זה בשם פסיקתא זוטא ואמר מרדכי וישראל מה היו אומרי שמע ה' וח
הפכת מספדי, ונראים הדברים כי פתיחת הפסק הנה הוא צודק ביותר במ

כי

כי גם אחרי גדולה זו כתוב וישב מרדכי אל שע"ר המלך ודרשו בו שב אל שקו ואל תעניתו באופן שבהם יצדקו ב' הכתובים גם יחד. ואמרו שפחדו אל טוב כי אשר החל לעשות עמהם טובה ולכן היו יראים ומצרים הרע פן יקום כנגדם ולכן שואלים חנינה ועזר מאתו כמ"ש. רוח הקדש מה היתה אומרת למען יזמרך כבוד, אפשר לפרש כי בני ישראל בחברת מרדכי אמרו שמע ה' וחנני ה' היה עוזר לי לכלות את אשר החלות לעשות כדי שתזמר השכינה הנקראת רוח הקדש ונקראת כבוד כנודע, אמנם יען אמר רוח הקדש מה היתה אומרת יראה שהיא בעצמה האומרה, לכן אומר שהיה ביאור למען יזמרך כבוד ע"ד שביאר הרשב"א ז"ל למען אחרי'. כמו (שמות כ"א) ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך שאין ביאורו תשבות אתה למען ינוח שורך וחמורך אכן ביאורו למען זה ינוח שורך וחמורך יען צויתיך שתשבות, ואם לא ינוח שורך וחמורך לא תוכל לשבות אתה כי תטריד אחריהם על כן אנכי מצוך שינוח שורך וחמורך כדי שלא יהיה שום דבר מטריד אותך מהשביתה, וכן ביאר כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכור יום צאתך מארץ מצרים כי אינו טעם לזכירה כי הדברים הנעשי' בשובה ונחת הם הנז' יותר מהנעשים בחפזון, אבל ביאורו למען זה תזכור את יום צאתך כי אחר שהוצרכת לצאת בחפזון אם חפזון מצרים אם חפזון שכינה כדאיתא במכילתא, למען זה צריך שתזכור את יום צאתך. וכן כי עמך הסליחה, למען זה תורא וכן למען יכרת למען זה יכרת, וכן כבאר למען יזמרך כבוד ולא ידום למען זה יזמרך כי השכינה תזמר בשבח הצלחת בני ישראל. ואו' ה' אלקי לעולם אודך. ביאורו אצלי ע"ד אמרו בגמ' (ברכות פ"ג תהלים כ"ו י"א) באלקי' אהלל דבר בה' אהלל דבר באלקי' אהלל דבר זו מדת פורענות בה' אהלל דבר זו מדה טובה, ומה מתקו דברי דוד שהקדים מדת פורענות למדה טובה שאין הדבר ע"ד דברי איוב (איוב ב' י') את הטוב נקבל מאת האלקי' את הרע לא נקבל שבארו רז"ל וכי כאים לטובי' ואין כאי' לפורענו' כי אחר שקבלו הטובה ביחד ראויים שיקבלו גם הפורענות כי כבר קדמה הטובה. אבל גם בתקדי' הפורענות באלקי' אהלל דבר ואח"כ בה' אהלל דבר, והכלל שחייב אדם לברך על הרעי' כשם שמברך על הטובי', וכמ"ש עוד שם חסד ומשפט אשירה אם חסד אשירה אם משפט אשירה, וכן אמר פה ה' אלקי לעולם אודך בין כשאתה דן אותי במ"ר הוא שם ה'. בין כשאתה דן אותי במדת הדין אלקי לעולם אודך וז"ש לעולם בין בזה בין בזה, ובבאור המזמור במקומו דברנו עוד דברים טובים:

וישב מרדכי אל שער המלך והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש:

וישב מרדכי וגו' במכילתין (מגלה פ"ק) ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש וגו' כי נקיט ואזל בשבילא דמתא חזיתא ברתיה דהוה קיימא באיגרא סברא דהאי דרכיב אבוה הוא והאי דמסגי קמיה מרדכי שקלא עצילא דבית הכסא ושדיא ליה ארישיה דלי עיניה וחזייה כיון דחזת דאבוה הוא נפלה מאיגרא ומתה, והיינו דכתיב וישב מרדכי אל שער המלך אמר רב ששת ששב לשקו ותעניתו

ותעניתו והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש אבל על בתו וחפוי ראש מדבר שאירעו, ופירש"י לתעניתו יום ג' לתעניתו היה שהתחיל להתענות ביום י"ד בניסן, ומה שקרא המקרא לאותו יום אתמול ויהי ביום הג' ותלבש אסתר מלכות וגו' יום ג' לשלוח הרצים היה ע"כ, ולפי שדבר וישב מרדכי אל שער המלך משמע שהסיר שקו מעליו לגמרי כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, לכן ביאר רב ששת ששב לשקו ולתעניתו ולכן הפסיק בעל המגלה בענין המן וכתב מימרת מרדכי. והמתרגם הרחיב הענין יותר וכתב ותב מרדכי לסנהדרין די בתרע פלטרין דמלכא ואשלח לבוש ארגוונא מעלוהי ולבש סקא ויתיב על קיטמא והוה מודה ומצלי עד עידן רמשא. ובמדרש לקח טוב אבל מבתו וחפוי ראש שנעשה בלן וספר וגולייר ובזן ע"כ, והה"ר יוסף גא"קון ז"ל כתב והמן נדחף אל ביתו וכו' הראב"ע נדחף מעצמו. ואחשוב שהוא מאחרים כי מקודם כשהיה המן עובר כלם מרחיבים לו הדרך דרך כבוד ונדחים מפניו, ועכשיו אין עושים לו את כל הכבוד הזה אך דוחפים אותו והלך לביתו אבל ועלב מהמעלה שנתחדשה למרדכי ולא נעשתה עלתו, וחפוי ראש מבשת נפילתו ע"כ. ובס' שערי בינה להה"ר אליעזר מגרמיישא זלה"ה והמן נדחף מלמד שנצטרע וכה"א בעזיהו (ד"ה ב' כ"ו כ') וגם הוא נדחף לצאת כי נגעו ה':

ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו:

ויספר המן וגו' במכלתין (מגלה פ"ק) מאי שנא התם דקרי להו אוהביו ומאי שנא הכא דקרי להו חכמיו, א"ר יוחנן מלמד שכל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם, אם מזרע היהודים, אמרו ליה אם משאר שבטים קא אתי יכלת ליה, ואם משבט יהודה מנשה ואפרים ויוסף קא אתי לא יכלת ליה, יהודה דכתיב ידך בעורף אויבך. שבט אפרים ומנשה ובנימן דכתיב (תהלים פ' ג') לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו, כי נפל תפול לפניו דרש ר' יהודה בר אלעאי שתי נפילות אלו למה, מלמד שאמרו לו אומה זו משולה ככוכבים כשהם יורדים עד עפר וכשהם עולים לרקיע ע"כ. ואני שואל מאי שנא התם דכתיב וישלח ויבא את אוהביו ומ"ש הכא דכתיב ויספר המן לזרש אשתו, ואלו וישלח ויבא לא כתיב ועוד מ"ש דכתי' בתחלה ויספר המן לזרש אשתו ולבתר לכל אוהביו, ומ"ש במעני' שענו אוהביו שהם חכמיו תחלה ואח"כ זרש אשתו והנ"ל כבר קדם בפסוק המן שהיו לו להמן ששה יועצים וכלם אינם שפונים כזרש בדבר עצה. והנה חכמים הללו לא נקראו בעת הזאת רק שהם בראותם הרעה הבאה עליו כי המלך השפילו והרים ונשא אויבו כלם נקבצו ובאו אל ביתו לנוד לו ולהכר בצרתו ולנחמו מאבל בתו וגם כמלאו וגם היו בבואו נדחף אל ביתו ולכן ויספר המן לזרש אשתו בתחלה כי היא רבתי בדעות בדבר עצה, ואח"כ ולכל אוהביו ומשום לא תענה על רב השיבו הם בתחלה ואח"כ היא, ויען

כלם

כלם הסכימו בדעתם מענה רע לכן לא קראם בשם אוהבים כי אם בשם חכמים כאלו החכמה הכריחתם לענות ככה לא כאוהבים, והותרו שתי השאלות באופן נאות, והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל נתעורר אל השאלה השנית וכתב ז"ל מוחלפת השיטה כי למעלה בעת שמחת לבבו קרא לאוהביו ולאשתו כי בא להתכבד בפניהם, אך בבא שברו ספרו לזרש אשתו בתחלה כי היא קרובה אליו כגופו ואח"כ לכל אוהביו אמר את כל אשר קרהו כי במקרה נמצא אז בשער המלך ונתגלגל מה שנתגלגל והנה במבוכה הגדולה הזאת אין חכמה לאשה אף כי חכמה היתה, גם האוהבים נואלו ונשאו ולא פערו פיהם כמו שעשו בעצת יעשו עץ גבוה כי ראו כי בא שברו ומפלתו אך חכמיו וזרש שנעשית שכיפין להם אמרו אליו אם מזרע היהודים וגו'. וכמה זריות נפלו בדבריו אלה, אחד מ"ש כי למעלה בעת שמחת לבבו קרא לאוהביו ולאשתו כי בא להתכבד לפניהם, כבודו במקומו מונח כי לא בא בשמחה רק ביגון ואנחה ופסוק לזה וימלא המן על מרדכי חמה ויתאפק המן כי מרוב צערו ודאגתו הולך להתאפק ולהתחזק לבא אל ביתו, ב' מ"ש את כל אשר קרהו כי במקרה נמצא אז בשער המלך, מי ישמע אליו לדבר הזה והם המיעצים אותו ובבקר אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו והוא השכים בבקר לבא אל המלך ופסוק לזה והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו והיאך יאמר שהיה במקרה גם מה שהבאתים דברי רז"ל שאמרו שחכמיו הם אוהביו לא מחכמה עשה זה, ולמה לא ישאל עצה מהחכמים אשר הם עמו ופסוק מלא כי לא תאבד תורה מכהן ועצה מחכם, לכן האמת מה שכתבתי כי לא נקראו לעצה רק שבאו לנוד לו ולנחמו והם לא ידעו רק פרסומו של דבר מה שראו כל העם מרדכי רוכב על סוס והמן קורא לפניו ככה יעשה לאיש וגו' ואפשר שלא תהיה כוונת המלך עלמית להשפילו רק להגדיל את מרדכי ובזה יגדל כבוד המן שלא נמצא איש גדול כמוהו להגדיל את מרדכי והוא במר נפשו ספר להם בפרטות ובאורך אשר זה משפט תיבת ספור את כל אשר קרהו, כי לא באו תיבת את ותיבת כל המורות על הדבור בחכם, רק שכיון לכל מה שכתבנו למעלה בפסוק ויאמר המלך מי בחצר כיון שהתחיל לישן בעתותי בקר בא המן דופק על פתחו אמר מי הוא זה לא יבא בשלום לפני. ומ"ש שיכתבו למרדכי י' אלפים ככרי כסף ושיתלו י' בני המן לפני מרדכי ושיהיו המן ואשתו ובניו עבדים למרדכי ושיהיה שליט על כל המלכיות בים והיבשה ושיצא טבעו וטבע המלך בעולם ושיבטלו אגרות ראשונות וכמו שקדם בפסוק מהר קח את הלבוש ואת הסוס, וזהו את כל אשר קרהו. ותיבת קרהו תרגמה הה"ר אליעזר מגרמישא ז"ל באתי מזרע שנאמר בו אשר קרך בדרך והוא בא משאול שנלחם בו ונוטרים עלי שנאה ישנה ע"כ. וגם זה אפשר שדרש מתיבת את כל:

ויאמרו לו חכמיו וגו' הוא דבר להם כמדבר עם אוהביו שילכו בעצת והם לא ענוהו כאוהבים כי אין מדרך האוהב לבשר רעה רק ליעץ

ותען אסתר המלכה ותאמר אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המ
טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי :

ותען אסתר המלכה וגומ' כתוב בתרגום וזקפת אסתר ית עיינהא כלפי שמ
ואתיבת אסתר מלכתא ואמרת אין אשכחי' רחמין קדמך מלכא רמ
ומנטלא, ואם קדם מלכא דארעא שפי' תתיהי' לי שיזב נפשי מן ידוי דסנ
בשאלתי ופורקן עמי מן ידוי דבעיל דבביה בבעותי, ויש לדקדק בדבריו מלכ
זו היכן רמיזא להיות הא' מלך עליון והב' מלך תחתון, והנה חלף הלך או
כמוהו במסכת הראשון ולא ביארו על הדרך הזה, ואומר שדקדקו כי בפעמ
הראשונים דברי' עמו כמדברת שלא לנוכח ומה גם במסכת הראשון שאמ
אם מצאתי חן בעיני המלך דרך מורא ומלכות כאלו איננה כדאית לדבר ע
וכן פרעה קצף על עבדיו ויתן אותי, אמר למה הרשתה עלמה בפעם הזא
לדבר עמו כמדברת לנוכח אם מצאתי חן בעיניך המלך, לפי זה פי' כי הרא
הוא אל מלך עליון רם ונשא אשר לפרסומו הרב מלא כל העולם ואנו מדברי
עמו לנוכח, והב' הוא אל מלך תחתון. תנתן לי נפשי בשאלתי וגו' דברים הנ
כתבאתו למעלה בפסוק ישנו עם אחד בהודיענו תקפו של נס ובלחמנו מלחמ
מלוה עם שני לנתרות הזהב הה"ר יצחק עראמה ז"ל והה"ר יהודה ן' שו
ז"ל ואף גם זאת אשיבה ידי עליהם דהנא עיקר ואין מדרש בלא חדוש, ואומ
כי אסתר בחכמתה הסכימה לבטל גזרה זו בטוב טעם ודעת והיא כי אין נ
היהודים אשם מכל מה שדבר עליהם המן הרע ולא עליהם בערה חמתו נ
אם עליה ואותה הוא מבקש להרוג כאשר הרג ושתי, וביען ידע מהשמעו
למלך כי לא תעבור על דבר קטן או גדול אשר תלוה והמלך לכן סבב פ
הדבר להביא הרעה על כל היהודים כדי שתכנס גם היא בכללם כי היא יהודי
כמלאו היהודים נהרגים בסבתה כי היא עיקר הכוונה, והם נקות עינים, ול
אמרה תנתן לי נפשי בשאלתי כי כבר לקח הלב הזה נפשי אחר שנגזרה גזר
ואין שאלתי אלא נפשי כדברי הראב"ע וב"ית בשאלתי וב"ית בבקשתי בעי
נוספו' כב"ית (הושע י"ג ט') כי בי בעזרך שהוא כי בי עזרך, וכן (איוב י"ח ח')
כי שלח ברשת ברגליו, רשת ברגליו, או ברגליו רשת, וככה הנה תנתן לי נפ
שאלתי ותנתן לי עמי בקשתי, וביארה הדבר :

כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד ואלו לעבדים ולשפחות
נמכרנו החרשתי כי אין הצר שוה בנזק המלך :

כי נמכרנו אני ועמי וגומ' טעמו ורצו מתק דבריה כי עיקר המכר הנה היי
והעם נטפלים אליה, ולכן הקדימה אני גם שהיא פרטית להורות שהי
היא עיקר המבוקש והעם נקות עינים כמדובר. ואלו לעבדים ולשפחות וגו'
כי אין הצר שוה בנזק המלך. לפי דברי רז"ל בגמרא (מגילה פ"ק) דבר כי אי
שוה בנזק המלך מוסב לדברי תנתן לי נפשי בשאלתי אמרי' בגמ' כי נמכרנ
אני וגו' כי אין הצר שוה בנזק המלך אמרי לו כל זה אין שוה בנזק המלך איקנ

שתי וקטלה השתא איקני בדידי ואיבעי למקטלי פרש"י צר זה אינו שוה
המלך שוה חושש. ואתם עדת המעייני׳ הביטו וראו כי פתחו בכי נמכרנו
עמי והנה מדברים בכי אין הצר שוה בנזק המלך, אלא שכוונו למה
נו תנתן לי נפשי וגו׳ כי נמכרנו וגו׳ כי אין הצר שוה וביאור הדבר גם
שה בעקבה לבלתי הזכיר שמי דע וראה כי אני לקוחה למות ולכן אני
ת נפשי כי נמכרנו אני תחלת המחשבה ועמי סוף המעשה כאמור ולא
א היה לו כי הוא אמוד ורגיל בזה כי כאשר הראה בחלקות שפתיו בדבר
שהיה חושש לכבודך לא כן הדבר כי הקנאה הביאתו לדבר דבריו ולהדיח
את הרעה וכן עתה איקני בדידי ומבעי למקטלי כי כל המעשה הזה
למקטל יתי כמ"ש ואינו חושש בנזקו של מלך אשר ראה בצרת נפשו
כל השנים עד יבקשו לו מלכה וכמה פיזור נעשה בדבר כמ"ש שם, ואינו
לזה ובעי למיקטלי ומ"ש שוה במקום חושש או׳ אני אינני מעריך בנזק
ר, ודומה לזה כתב הרד"ק בס׳ השרשים פן תשוה לו גם אתה כלו׳ תהיה
ו בשוויו וערכו, כי אין הצר שוה בנזק המלך כלו׳ לא ישוה הצר בכל כסף
שים לו לא ישוה בנזק שינזק המלך ביהודים אם יאבדם ע"כ, ודברי יותר
נים, ואפשר שכיון למה שבא במדרש לקח טוב ז"ל הריוח שיעשה זה הצר
ך אינו שוה כנגד הנזק שיזיק לו כי הוא נותן י׳ אלפים ככרי כסף והם
ים המס בכל שנה ושנה ע"כ. וכבר עלה ברעיוני בימי בחורותי ואלו
דים נמכרנו החרשתי בענין אין יכולת הצר לתקן נזק המלך כי יתן כל
ביתו כי מתנחם מרוצה ותדירה מנדה בלו והלך, וכשיגיעו ימים ושנים
אם ובחנת מה שחסר באוצרותך מכסף וזהב תתנחם ותקרא להם דרור באופן
יה הצער שלנו מתוקן מה שאין כן עתה שהוא להרוג כי כשתכיר בנזק
ביע מה תוכל עשוהו הרפאי׳ יחוללו, ולכן חרשתי נפשי למות שאם אתחייב
זה בעובדי על מלותיך כבר מתה אנכי ואולי אוכל הציל עמי ואם תזכור
שכתבנו בפסוק ועשרת אלפי׳ ככר כסף אשקול כי הרעו פניו של הצר על
תחייב בממון עד שהוליך המלך לותר לו הממון כמו שתראהו יצהלו ויצהבו פניך
בר כי אין הצר שוה בנזק המלך כי גם כשאמר לשקול י׳ אלפים לא היו פיו
ו שוים, והבן זה ואפשר שהיתה זו כוונת הרד"ק בדבריו אלא שקצר בלשונו :

אמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן :

אמר המלך. ויאמר לאסתר איתא בגמ׳ (מגילה פ"ק) ויאמר ויאמר למה לי, א"ר אלעזר בתחלה ע"י תורגמן כיון דאמרה ליה בת מלכים
נא ומשאול מלכא קא אתינא אשתעי מיד בהדה ויאמר לאסתר המלכה מי
א זה וגו׳. למדנו מזה ב׳ דברים הא׳ ראיה למה שהקדמנו בפסוק ישנו עם
׳ מדברי מדרש לקח טוב, ותכתוב אסתר את כל תוקף וגו׳ כלומר תוקף
מעשה בלבד נכתב אבל דברי׳ שהיו באותו זמן לא נכתבו בענין האגרות

מדרש מגלת אסתר

שבמגלת אסתר, והנה הדבר הזה לעד כי הודעת היותה בת מלכים לא שו
ונמלא כתוב במדרי קלר אשר העתיק הה״ר יהודה ן׳ שושן בסוף ביאורו
כי נמכרנו כשלקחתני הנחה למדינות עשית כי מלאתני בעיניך טובה ומ
ועל משפחתי ששאלתני בת בני בניו של שאול המלך הראשון אני וכב
משפחתי להרוג אנכם מה יאמרו כל העמים ע״כ, והנה בגמ׳ (שם) הש
על הדבר כאשר שמעת עוד למדנו כי דבר המליץ אשר בין המלך והעם
לורך דבר הוא רק גדולה היא שלא ידבר המדבר עמו כאשר ידבר איש
רעהו ואולי מפני מורא מלכות יכשל בלשונו ובהיות המליץ ביניהם הוא יו
הכוונה ויסדר הדברים על נכון כי לא ימנו לדבר זה רק איש נבון וחכם ש
ומבין באופן כי אף אם המלך ישמע לשון המדבר לא ידבר כי אם ע״י מ
ומהטעם האמור אם לא תהיה אהבה רבה והמדבר יערב עליו שיחו על המ
גם כי יאמר על ואהבת ואיבה, וזה למדנו כמו כן מדברי הגמ׳ (מגילה פ״
כי עד עתה היה מדבר עמה ע״י תורגמן מהטעמים האמורים ועתה שש
ושמח כי בת מלכים היא דבר עמה פה אל פה, וכן בדברי הה״ר אליעזר מגרמ
ז״ל ויאמר״ר גי׳ הא״ן פ״ה א״ל פ״ה שלא כדברי המתרגם בתרגום שני שתר
ואמר מלכא אחשורוש למתורגמניה ואמר תורגמניה לאסתר מלכתא ובגמ
שאמר שהודיעה מי היא ביארו שיורוב השמחה דבר עמה פה אל פה, וביו
הדבר ויאמר המלך וגו׳ מה שהיה רגיל המלך לאמר ע״י שליח מליץ אמר עו
לאסתר המלכה הוא בעצמו או אפשר שאמרו למליץ מפני תכסיסי המלכ
ואח״כ חזר ואמר לאסתר, והמפרשי׳ שלא בחרו בדברי רז״ל כתבו בזה. וכ
הראב״ע כי לסורות על רוב הכעס כפל הדבר, ואנו היה כופל מי הוא זה ו
דבריו נראים ונכה דמו בכפל אברהם אברהם וכיולא ולא השגיחו בפס
שביניהם, ואנו היה כדבריהם היה ראוי להיות במקף. והנה רז״ל בב״ר דר
(פרשה כ״ו) בכפל משה משה תני ר׳ חייא לשון חבה הוא לשון זירוז ר׳ אליע
בן יעקב אוי לו ולדורות אין דור שאין בו כאברהם ואין דור שאין בו כיעקב, וא
דור שאין בו כמשה. ואין דור שאין בו כשמואל ע״כ, ואוי לו ולדורות ביאורו רו
כי גם כי ימות ויפסק אברהם אין לך דור שאין בו כמוהו, וכך היא המד
בכלם ובסי׳ הזוהר טעם הפסק בתראה שלם קדמאה לא שלים כי לא היו כל
שלמים בלאחם ונבטן אמם כאשר היו אח״כ חוץ ממשה אשר בלאתו מרחי אמ
ותרא אותו כי טוב הוא ראתה שכינה עמו ולכן לא פסיק טעמא וגם בי״
מדות דרשו כן ה׳ ה׳ דפסיק טעמא דרשו כן וביאור הדבר כמה דאמרינן בגמ׳
(ר״ה פ״ק) ה׳ ה׳ אני הוא קודם שיחטא האדם אני הוא לאחר שיחטא האדם
ויעשה תשובה, ופי׳ רש״י ה׳ ה׳ מדת רחמים הרי אני הוא מרחם קודם שיחטא
ואני הוא מרחם לאחר שיחטא אם ישוב עכ״ל, והדבר נכר כי יותר מדת רחמים
שניה אחר שיחטא לרחם עליו ממה שהיא קודם שיחטא, ונחזור לראשונות
דדברי רז״ל דברי לדיקים ויאמר המלך אחשורוש מה שהיה רגיל לומר ע״י
תורגמן אמרו לאסתר המלכה פה אל פה מבלי תורגמן, ואפשר שדרשו לאסתר
המלכה

לכה לאחר ששמע מאסתר כי בת מלך היא, מי הוא זה ואיזה מקום הוא גם אחריו אם ישנו בכל מדינות מלכותי לא אשקוט ולא אנוח עד אנקום מתך ממנו אחר שמלאו לבו ליגע בך כי לא על המעשה הוא כועס שנקל יכיו לתקנו וכמו שיבא בסמוך רק על ומחשבתו הרעי הוא כועס שיחשוב שכיא המלכה אבר המלך אהבה ולגרום מיתתה, ואם תחזור לאחריך בפסוק ישנו עם אחד תטעום דברים הללו :

תאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה והמן נבעת מלפני המלך והמלכה :

תאמר אסתר וגו' בגמ' (מגלה פ"ק) מלמד שהיתה מחוה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן ואמרה הזה, פי' רש"י מרבוי ריה אתה למד שהיה לה לומר המן הרע וגו' אלא שהיתה רוצה לומ' על שורוש איש צר ואויב ועל המן המן הרע הזה, והן אמת הדבר זר עד מאד שהיתה זה לבפיך נפשה לפניו עליה ועל עמה ושהסכימה לקללו בפניו ומקרא מלא (קהלת י' כ') גם במדעך מלך אל תקלל שאפי' בסתר, וכדמתרגם המתרגם נדעך בחביוני לבך לא תקללנו ולא תקל בכבודו, ובן בוטא עד אמוני' על וכל מלך ומלין ומה היתה מועילה בדברים האלה, ועוד קשה לי בדברי רש"י ז"ל שנראה מדבריו שמה שסטר המלאך את ידה הלא הוא בתיבת הזה לבד שהיתה כוונתה להורות באצבעה על אחשורוש והמלאך סטר ידה ואחרי אמרה המן הרע הזה היאך אפשר להורות באצבע ולומר הזה על אחשורוש, וכי אומר אסתר ראתה עצמה בצרה גדולה ונפשה יודעת מאד איבת ושנאת אחשורוש ליהודים וכמו שקדם, ומעולם לא האמינה שיודה אחשורוש בטובתן ם אחרי שכבר נכתב ונחתם ודת לפרס ומדי די לא תעדי כדברי המפרשים, לכן הסכימה למסור עצמה למיתה וכי גזר גזירתא מות חד מנייהו בעלי לה, במ"ם רש"י ז"ל למעלה בשבת המפתח כדברי ר' יהושע בן קרחה הסבירה לו ניס כדי שיהרג הוא והיא. עיין שם בפסוק יבא המלך והמן, ולמעלה ממנו פסוק ויהי ביום השלישי כתבנו מעשה רב כיוצא בזה המובא בדברי' רבה מאמר ככנסה אסתר שלא ברשות עיין עליו, ולקרב הדבר הסכימה לקללו בפניו ולומר איש צר ואויב עליו והמן הרע על המן הרשע ויומ' על זה מה שלא אמרה איש צר ואויב ורע המן זה אסר למה הפסיקה בתוארין, או היל"ל איש צר ואויב המן אלא שכוונתה כנגד אחשורוש אלא דמלאך סטר על ידה גם בפיה לומר הרע הזה מה שלא היתה כוונתה בפתח דבריה, ובמ"ר (פרש' ט) ולמה צר ואויב אלא צר למעלה ואויב למטה, צר לאבו' ואויב לבני', צר לי ואויב לך, והמסתבר לי שהוקשה להם הסדר לא הכפל והלואי והיתה אומרי' יותר ולכן לא דרשו דבר בתיבת הרע ולכן לא אמרו מאי צר ואויב, אלא ולמה צר ואויב וביאר הדבר כי אחרי שהיותו צר כמסך ואיבתו עליהם היל"ל אויב לצר, אלא שכוונתה להגדיל הדבר ולכן אמרה צר למעלה ואויב למטה כי גם

מתוך

מדרש מגלת אסתר

מתוך אבת עם בני ישי׳ לפניו יתי׳ כתב (שופטים י׳ י״ו) ותקצר נפשו בעמ[ל]
ישראל וכתיב (ישעיה כ״ג ט׳) בכל צרתם לא צר, אבל שאמת אם חטאת [מה]
תפעל לו כתיב, ולכן צר למעלה והאיבה העיקרי׳ היא למטה ובמדה הזאת
לאבות אשר שעו למנוחו׳ ועוד שאר לו איבה לבנים. וכן צר לי ואויב לך
הוא מצר לי. ואחרי שאני לקוחה למות בכלל עם בני ישראל איני עיקר ל[ו]
אבל העיקר הוא שהוא אויב לך וכדמסיים המתרגם בתוספתא ואמרת גבר
מעיקא ובעיל דבבא דבעא למקטלך בבית דמוכך ויומא דין בעא למלבש איצטל[א]
דמלכותי׳ ולמרכבי על סוסייא דילך ולאחתא מניכא די דהבא על רישיה ולמרד
בך ולמיסב מינך מלכותא כי כל מגמתו שאין היהודים עיקרו אלא שנתן עיני
במלכות וביען מרדכי שבב הללת המלך בדבר בגתנא ותרש חרה אפו ב
וביהודים על היותם עם מרדכי גם יתכן שתהיה שאלת ולמה צר ואויב אחר
שבתורת מרע״ה לא נקרא רק אויב כענין (דברים ל״ג כ״ז) ויגרש מפניך אוי[ב]
זה המן, למה הוצרכה אסתר תיבת צר, וענין הזה היא תשובה לשאלת וא
זהו שהוא באיזה מקום הוא, ואמרה הזה הנו לפניך וכל כוונתי במשתאו[ת]
להציגו לפניך כדי שלא יברח כי יראתי ערום יערי׳ לברוח וביען עיקר דבר
אסתר לדבר כנגדו על דברים המסורים ללב שבלבו להרוג אותה ובלבו למרו[ד]
במלך ולמלוך תחתיו ודברים שבלב אינם דברים יקבלו הבירור ומעשה היו
ידים מוכיחות לדבר המן נבעת מלפני המלך והמלכה. ושוב מצאתי במדרש
קצר שהעתיק הה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל בסוף ביאורו לשון זה. אמר המלך מי
הוא זה ואי זה מקום הוא מושב האיש אשר כן חשב. אמרה לו הנה הנו המן
הרע הזה ע״כ, הנה הורה על כל דברי, ובספר מעשה רוקח להה״ר אליעזר
מגרמישא ז״ל כתוב ז״ל נבעת בי׳ (ד״ה א׳ כ״א ל׳) כי נבעת מפני חרב מלאך
ה׳ המן נבהל ומזלו היה נבהה למעלה כי בא גבריאל למעלה על מזלו בחרבו
כמו גבי דוד שנבעת מפני חרב המלאך, ואע״ג דאיהו לא חזא מזליה חזא.
והמלך קם בחמתו לומר המלך שעליון הביעתו ע״י המלאך גבריאל כדי שלא
יטול עצה מבניו והפחידו והמלכה הבהילתו ע״כ. הנה מקודשת החסיד הזה
להגדיל הנס הזה ולא רצה שתהיה תיבת נבעת כפעל מעצמו, כמו (שמואל ב׳
כ׳ י׳) ועמשא לא נשמר שהוא מעצמו, ושיהיה כן נבעת מעצמו שנבעת ונבהל
עד שלא היה לו פה להשיב אבל שהיה זה ע״י מלאך אכזרי אשר שולח בו
ומנכי נבעת כפעל מאחרים כדרך רוב שמוש בנין כפעל :

והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הביתן והמן עמד לבקש על נפשו מאסתר המלכה כי ראה כי כלתה אליו הרעה מאת המלך :

והמלך קם בחמתו וגו׳ המפרשים אשר אחזו בדרכם להמשיך הדברים כלם בדרך טבע, פירשו שיצא אל גינת הביתן לשאוף אויר קר. ולקחת נחת רוח לא כן דעת רז״ל כי כל מגמתם להגדיל הנס, והמתרגם תרגם

ומלכא

[ל]כא זקף ית עיינוהי וחזא והא עשרתי מלאכי דמיין לעשרתי בנוי דהמן קטעין
[א]כיא בגנתא גוואה, בכן קם בריתחתיה ממשתה דחמרא ואזל לגנתא גוואה
[ל]חזו מאן הוא דין, הורה שהיה זה כן אחר והוא כי בהיותו משב ואוכל
[ש]לוחו מלאכים בצורת בני המן מקללים בנטיעות ושלכן כעס וקם ממשתה
[הי]ין ובגמרא (מגלה פ"ק) עוד דאשכח למלאכי שברת ואידמו ליה כגברי והוו
[עו]קרי אילני ושדו אמר להו מאי עיבידתיכו אמרו ליה דפקדינן המן, ובפרקי
[ר'] אליעזר (פרק ן') מה עשה מיכאל התחיל מקצץ את הנטיעות, ראה המלך
[וא]"ל מי הוא זה א"ל אני בן המן שכך לוי אבא. ובמדרש קלר שהעתיק הי"ר
[י]ודה ן' שושן ז"ל בסוף ביאורו כתוב ת"ל וקם המלך בחמתו אל הגנה שאחורי
[ה]בית וראה מלאכי חבלה כדמות בני אדם עוקרים עלי פרי אמר המלך מה
[ז]ה אמרו לו בני המן כוטעי' גנות וצוו עליכו לעקור מכאן ולשתול שם בערה
[א]ו חנותו ע"כ. ובשערי בינה אל הש"ר אליעזר מגרמישא ז"ל כתוב ומה שהראו
לאחשורו' שקללו אילנותיו והוא לא כן עשה. והלא כאמו' (תהלי' ק"א ז') דובר שקרים
[ל]א יכון לנגד עיני. אלא במדתו פרעו לו לפי שהוא הלשין ודבר הרבה רעות
[ע]ל ישראל כך דברו עליו, ז"ש (איוב ו' י"ח) ילפתו ארחות דרכם, וכן כאמר
[מ]לכים א' כ"ב כ"ב) והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ותגמולו של המן שלמו לו,
[ע]ל המטה בי' (בראשית מ"ח ב') ויתחזק ישראל וישב על המטה, זכות יעקב
[ע]רם להם כי ראה יעקב מעשה המן דכתיב (שם ל"ב י"א) פן יבא והכני אם
[ע]ל בנים, וזהו להשמיד וכו' טף ונשים וכו' ולכן דיל"ן שם" בלילה" סופי תיבות
[ה]מן, לכן ג' לילות שמיכי בעכין (שם ל"ג ג') וילן שם בלילה, והוא לן בלילה
[ו]יקם בלילה לכן ולמו עלי ג' ימני' ליל' ויום ושמיך ליה ויק"מ מ"ן הב"א בידו
[מ]נחה, הש"ן רמז שע"י קמילת מנחת העמר כפל כמ"ש ז"ל אשכחינהו דהוו עסקי
[ב]הלכות קמילה. וה"מן כפ"ל וגו' ג"י א"ך גבריא שהפילו על המטה. הגם לכבוש
וגו' לא די להרוג מרדכי וקרובי אסתר, אלא באתה לדוחקה עמי בבית בעלה
בעיר אין חוששין לה משום יחוד ואתה תשכב עמה לעיני ע"כ. ומ"ש לא די לך
להרוג מרדכי טרם ישמע דברי חרבונה הרי זה ממה ששמע מפי המן כמו שבא
בפסוק ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש וגו' מדברי המתרגם עיין עליו :

והמלך שב מגנת הביתן אל בית משתה היין והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו :

והמלך שב, והמן נופל וכו' איתא בגמרא (מגלה פ"ק) נפל מבעי ליה א"ר אלעזר שבא מלאך והפילו עליה, פרש"י נופל משמע לשון
הולך ועושה תמיד רוצה לזקוף ומלאך מפילו, ואיכו רחוק כי בהיותו בגן כבר
[ה]מה מעשה ושתי אשר סיבבה מיתתה ע"י הכל הזה, ועתה הנו מתעולל גם
על זו להמיתה, וכמ"ש הוא קטל לושתי ואיקני בי ובעא לומקטלי וכמו שקדם,
ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, פתוחי המפרשים לדבריהם

ואופת

מדרש מגלת אסתר

ואופת שרחוק הוא להאמין שיחשוב המלך שיעלה על דעת המן לבא עם בעת ההיא עת רעה היא לו גם המתרגם רע בעיניו הדבר ותרגם בתוספ הא ברם בקושטא לא אתא המן אלהין למשכב עם מלכתא כד אכלא פרי בבי הנה שהשיב הדבר על אשר בא בשפרפרא כי אז היה בדעתו לשכב עם המל ועל זה בא וכי לא נעשית עלתו עתה קם עליה להרגה. וזהו לכבוש את המל עמי בבית, ועל כן עלה על דעתי לפרש תיבת לכבוש ע"ד קצת המפרשים ש כמו (במדבר ל"ב כ"ט) ונכבשה הארץ לפניכם ושהיה כוונתו כי בבאו ונ ונזכר לו דבר ושתי כמו שאמרנו אמר הגם לכבוש וגו' הנה בדבר ושתי יע בשת יען אמרת שהיה חלול כבוד המלך כי ברבים היו עומדי בעת ההיא ור אשר מיאנה לבא על פי דברי פעמים כמו שבא שם, ושמזה יצא דבר המלכ וגו' ועתה מה יש הנה היא עמי בבית כי גם שתעשה אי זה דבר כנגד כבו אין רואה ואין שומע, ואתה לודה את נפשה לקחת ואתה קם עליה להורג כי עלה על דעתו שרצה להורגה ותהרג היא והוא כי ראה כי כלתה אליו הרע מאת המלך ומקצת ביארו כי מרוב שיחו וכעסו העליל עליו עלילות ברשע ו שלא עלה על לב שניהם, אבל ברבתי דאחשורוש (פרשת ו') מצאתי הלשון הז מה עשה מיכאל דחפו על אסתר והיא צועקת אדוני המלך הרי כבשני לפני ויאמר המלך הגם לכבוש המלכה עמי בבית ושמע המן הדבר הזה ונפלו פניו ע"כ הנה שביארו דברי הגם לכבוש את המלכה דברים כפשטן והמעלה אותו עליו העלה על לב אחשורוש להאמין מה שלא היה ראוי להאמין כפי העת ולמראה עיניו ישפוט. הדבר יצא מפי המלך קרובים דברי הה"ר יהודה ן' שושן ז"ל גב שלא היה ראוי להאמין כבר יצא הדבר מפי המלך בדעת או שלא בדעת והעומדים לפניו מיהרו לעשות המשפט כפי מנהגם כי חפו פני המן כדי שלא יראה עוד פני המלך וכמו שקדם בפסוק אבל וחפוי ראש. וכמ"ש הראב"ע שהוא מנהג פרס והדין עמהם כי באור פני מלך חיים כתוב. ובמדרש קצתם העתיק הה"ר יהודה ז"ל בסוף ביאורו כתוב לשון זה ומנהגם כשכועס המלך על אי זה אדם להחזירו לאחוריו ולכסות פניו, אבל היה נופל על מטת אסתר לבקש על נפשו וכשבא המלך וראהו אמר זדון גדול הוא זה שנוגע במלכה לפני אז החזירו שוליו על פניו ושחבוהו לחוץ. ובשערי בינה לה"ר טיעזר מגרמיישא ז"ל כתוב ופני המן חפו בצרעת ע"כ אפשר כי בתחלה הצרעת זרחה במצחו כעזיהו כדרש ממדרש והמן נדחף, (ד"ה ב' כ"ו י"ח) וגם הוא נדחף לצאת לחוץ כי נגעו ה' לעזיהו, ועתה פשתה הצרעת בכל פניו עד שחפו פניו ממנו ואפשר שהיו מיני צרעת משונים זה מזה ועל כן כתוב חפו לשון רבים :

ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד בבית המן גבה חמשים אמה ויאמר המלך תלהו עליו :

ויאמר חרבונה, בגמרא (מגילה פ"ק) אמר רב חמא בר חנינא אף חרבונה הרשע

שע באותה עלה היה כיון שלא נתקיימו עלתו ברח מיד והיינו דכתיב
וב כ"ז כ"ב) וישלך עליו ולא יחמול מידו ברוח יברח, ופרש"י ז"ל וישלך עליו
ב"ה השליך עליו על הרשע פורעניות בלי חמלה מידו ברוח יברח בני שיעתו
עזיהו ברחו וממנו ע"כ, ואני אוי איוב על הרשע הזה דבר אם ירבו בניו
חרב כי י' בני המן נהרגו ונתלו אח"כ. וכמו שאני עתיד לכתוב שם בס"ד
לאיו לא ישבעו לחם גם עליהם נא' וכמו שתרגם יונתן בן עוזיאל שבעים
זם נשכרו על בנוי דהמן אתכביאת וכו' לעיל בפסוק ויתאפק המלאכות
מואל א' ב' ה') שרידיו במות יקברו הו' ומשאז"ל על ורוב בניו שהיו לו בני
כין ור"ב מהם מחזרים על הפתחים מהם מומתים. אם ילבור כעפר כסף
ני יכין ולדיק ילבש גם זה נאמר על הרשע ועל הלדיק וכמ"ש ז"ל ומעתה
ליך עליו ולא יחמול הנה הוא על דרך ישלח בם חרון אפו עברה וזעם ולרה וכדברי
י ז"ל והילקוט (סימן תתרכ"ח) וי"א באותה שעה בא אליהו ז"ל ונדמה
בונא וכו'. ואני אוי אחר שהיה רשע וחזר בו לכן נכתב חרבונה בה"א
עלה נכתב באל"ף כי אחרי שהוא עשה שינוי מעשה מן הראוי שיעשו לו
וי השם, ואם כדברי י"א לכבודו של אליהו נשתנה שמו ונכתב בה"א כמדובר
מר לפני המלך יראה כי שהוא כמו אשר לפני המלך והם הנזכרים למעלה
ם השביעי וגומ' המשרתים את פני המלך אחשורוש, וכתבנו שם בשם הה"ר
יעזר מגרמיסא ז"ל שהיה משרת כל א' יומו. ואולי היה זה ביום הג' שהיה
רת חרבונא ולכן דבר הוא גם הנה העץ, בילקוט (סימן תתרכ"ט) ויאמר
בונא אף חרבונא שונאו של מרדכי היה ומחייב להמן על זה נאמר נפל שור
א שוחטין אמר חרבונא וכי הרעה הזו בלבד עשה לך הוא היה עם בגתן
ם באותה עלה תדע לך שכן היה שמיד כשהודיען מרדכי הדבר מיד שוטמו
כין לו ללוב והנה הוא בביתו של המן ע"כ. ביארו אשר דבר טוב כמו על
ר דבר טוב ותיבת גם על הכוונה כמו שראו עיניך אותו מבקש עתה רעתך
הנה העץ אשר עשה המן למרדכי כאשר שמעת מפיו, כמ"ש בפסוק מהר
ו את הלבוש בדברי הילקוט (שם תתרכ"ח) דע אדוני המלך כי הדבר היה
בן מרדכי דבר טוב על המלך כי הוא היה עם בגתן ותרש בעלה, ולפי מ"ש
עלה בשם יוסף בן גוריון כהן כי בגתנא ותרש היו מקרובי המן ומיועליו
ברי קרובים ליאמן וכי רלה שימות במיתתם ולהכנס ממנו רלה שיהיה גבוה
נשים אמה וגם שיהיה בביתו של המן שלא כדרך כל הארץ. ואפשר שתהיה
בת גם נמשכת למאמר עומד בבית המן כאלו אמר הנה העץ אשר עשה
מן וגו' גם עומד בבית המן. וביאור הדבר כי גם אחרי אשר ראה את המלך
הב אותו היה ראוי שיהרוס ויפיל הפץ אשר הכין לו, אף גם זאת עודנו
חזיק בשכאתו ועודנו עומד בבית המן אחרי אשר הרים יד כנגד המליך את
מלך מהמות, וביאור גם הנה העץ גם הוא עומד עתה עם כראו עיניו ובמוצו
וכיו מפיך היותך אוהב אותו אהבת נפשך, ויאמר המלך תלוהו עליו אחרי
שר נודע היותו מורד במלכות, והה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל כתב אשר דבר

טוב

מדרש מגלת אסתר

טוב ב׳ כי ה׳ דבר טוב על ישראל, הקדים כבר רפואה למכה שאסתר המ
ומרדכי יושב בשער המלך, דבר טוב על המלך שהציל נפשך ולא לחנס
בלילה לביתך כאדם שבא במחתרת אלא שרצה להורגך ולכבוש את המלכי לאנ
(כתב החכם החסיד הה״ר משה אלבילד״ה ז״ל וז״ל גם הנה העץ וגו׳
לא די שרצה להרוג את המלכה ואת עמה שבזה יתכלל שיאמר שלא היה
שהיתה יהודית, אבל גם את מרדכי שנתפרסם שדבר טוב על המלך ו
להרוג, א״כ את המלך ואת המלכה הוא רוצה להרוג אחר שהיה רוצה לה
למי שנתן חיים למלך שאם היה אוהב המן למלך היה אוהב למרדכי גם
שנתן לו חיים עכ״ל:

ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה:

ויתלו את המן, כתב הה״ר אליעזר מגרמישא ז״ל את המן לרבות שתלו
בבגדיו החשובים שיהיה ניכר לכל. ואני אומר לרבות בניו שנ
עמו וכמו שעוד נזכור במקומו בס״ד. ושוב מצאתי בילקוט (סימן תתרכ
ותלאוהו עליו ובניו עמו. ועוד שם ויתלו את המן י״ג תיבות בפסוק זה
י״ג תיבות בפסוק (שמות י״ז י״ו) ויאמר כי יד על כס יה וגו׳ ודבר על ה
אשר הכין למרדכי הוא מ״ש ברבתי דאחשורוש (פרשה ו׳) ועליו אמר של
בחכמתו (משלי י״א ה׳) צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו. ובתרגום ר
הדברים נוראים ראוי להעלותם הנה וז״ל עני מלכא ואמר למרדכי יהודאי
שיזב מלכא מקטול, קום זיל סב ית המן בעיל דבבא בישא מעיקהון דיהוד
וצליב יתיה על צליבא דאתקין לנפשיה ודון יתיה דינין בישין ועביד ביה כ
דשפיר בעינך, בה שעתא נפק מרדכי מן קדם מלכא ונסיב ית המן מן ת
בית מלכא, עני מרדכי ואמר להמן איתא לך עמי המן שנאה ובעיל דב
בישא מעיקהון דיהודאי וצלוב יתך על צליבא די אתקינת לגרמך, עני ה
רשיעא ואמר למרדכי צדיקא קדם עד לא יסקון יתיה לצליבא בבעו מי
מרדכי צדיקא לא תצליבינני כהדין דצלבין גברין הדיוטין דגברי עלמא לא שפיר
יתהון ורברבני מדינתא אישתעבידו קדמי ארגישית מלכין במימר פומי ובמלל שפוו
אבהילת מדינן, ואנא המן פתשגר דמלכא הוה שמי והויכא מתק
אבא למלכא זיוע אנא מינך דלא תעביד לי היך מה דחשיבת למעבד לך א
על יקרי ולא תקטלני ותחבלינני כאגג אבא, טב את מרדכי עביד היך טיבו
בקטול נפש לא תקטלני כמה דלית בכון קטול נפש לא תדכר לי שנאתא דא
ושנאתא דעמלק ולא תקני לי כבעל דבבא בליבך. ולא תנטר לי כמה דנטר ע
אבא נישין רברבין איתעבידו לך כמא דאתעבידו לאבהתך כל עברו ביומא. עי
בהתין למיחמי אפך ופומי לית אנא יכיל למפתח מן קדמך על דנסיבית ענ
עלה מן רחיוני ומן זרם איכתתי בבעו מנך חוס על נפשי מרדכי לדיקא ל
תמחם שמי בפריע כעמלק אבא ושיזובתי על צליבא לא תיללוב ואי את בני
למקטל יתי רישי תעדי בסייפיה דמלכא די ביה מתקטלין כל רברבנוהי דמדי

שרי

שרי המן לוה ובכי ולא מרכין מרדכי אודניה ליה וכד חזא המן דלא משתמעין מילוי כטל איליא ובכיתא על נפשיה במליעות גינת ביתנא ע"כ. וחמת המלך שככה איתא במגלה (מגילה פ"ק) כתי שכיכות הללו למה, א' של מלכו של עולם וא' של אחשורוש, ואיכא דאמרי א' של אסתר וא' של ושתי, פרש"י א' של אסתר שהיה המלך כעוס על מה שעבד המן לאסתר. ובמדרש לקח טוב כתוב וחמת המלך שככה שהיה ירא ממנו שלא ימרוד ולהלן הוא אי' כשוך חמת המלך ולא שככה, והה"ר יוסף גאקון ז"ל כתב וז"ל וחמת המלך שככה כשתלו אותו כי עד שתלו אותו לא שכך וזו קבה אלקית כדי שלא יהפך לרחי על המן ע"כ ויפה כיון:

ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן צרר היהודים ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה:

ביום ההוא נתן וגו' לפי רז"ל גם זאת מאת ה' יצאה לקיים (משלי י"ג כ"ב) וצפון לצדיק חיל חוטא וככה נדרש ברבתי דאחשורוש (פרשת ו') אשר קצירו רעב יאכל וגו' והמתרגם תרגם ביומא ההוא מסר מלכא אחשורוש לאסתר מלכתא ית ביתא דהמן מעיק יהודאי וית אינשי ביתי וית כל עיקבורי וית כל עותריה, הנה ביאר תיבת את לרבות הבתים בעלמים והיכלו כי היכל מלך הוא, וכן אוצרותיו ועושרו כי רב הוא. והמלך הנותן בעין יפה הוא נותן. והמסתבר כי בעמם מתנה זו כי היא דרך פיוס כדבר פרעה ואבימלך במתנו' אשר נתנו לשרה, וכענין (בראשית כ' י"ו) הנה נתתי אלף כסף וגו' ואת כל זכוחת כפרש"י ז"ל וכן הדבר פה על אשר נכנסה עילא בלבו וחשדה עם המן וקנא לה וכמו שקדם למעלה על כן הרבה במתנות להורות שאין בלבו דבר מקנאות ההם נתן לה בית המן ואת כל עשרו ואת כל אשר לו בבית ובשדה וכמ"ש הה"ר שמריה האיקריט ז"ל ואם היה בלבו דבר לא היה נותן לה כל זה כדי שלא תזכיר אהבתו, וכענין (דברים כ"ה י"ט) תמחה את זכר עמלק, והמתה מאיש ועד אשה משור ועד שה מגמל ועד חמור, ואם הוא על דרך אחרת, זכות המלך לאסתר את כל אשר להמן הוברר הדבר כי טובה היא בעיניו. ומרדכי בא לפני המלך הגיד כי במות אדם רשע תאבד גזרת כי כל איש ואשה וגו' אשר לא יקרא אחת דתו להמית ומפני שהקריאה היתה על פי המן כאשר כתבנו שם, בשם המתרגם ואיכנו כי המיתו רשעו ופשעו, אם מפני שכל הכוונ' היתה כדי שלא יכנסו מרדכי ואסתר שלא יבקשו לבטל הגזרה כאשר כתבנו שם, עתה עת שלום היא ושלום היה לו למרדכי מכל עבדיו, ולכן בא לפני המלך. ושוב מצאתי להה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל כדברי ותשובתה כליותי וז"ל ומרדכי בא לפני המלך בלא רשות וכן מצאתי שכתב הה"ר יוסף גאק"ן ז"ל וז"ל ואפשר שהרצון באומרו בא לפני המלך שיבא בכל עת אל המלך בלא רשות כמו שהיה עלם מעלמות המלך ובשר מבשרו עד כאן, ועוד יראה כי בא לפני המלך כי נקרא בשם לא כמורשים אותו לבא רק כקוראיי אותו לבא בינן נודע בי קרוב למלכה. מה שלא נודע עד עתה רק לאומן לא לקרוב, ועתה הגידה

אסתר

אסתר מה הוא לה, כי אחי אביה הוא וכי בן מלכים הוא :

ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי ותשם אסתר את מרדכי על בית המן :

ויסר המלך גם כי מנהג מלכות פרס להיות טבעת המלך ביד משנהו בטבעת שהוא הוא מהכהן למשנה כי אות היא שנמסרה הנהגת המלכות בידו ועל כן נכתב פה שהוסרה ההנהגה מהמן ונתנה למרדכי כי הוא עתה משנה למלך וכמ"ש בסוף המגלה. עוד יראה לי כי נכתב זה משום הא דאמרינן במגלה (מגילה פ"ק) על ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן וגו' א"ר אבא בר כהנא גדולה הסרת הטבעת יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם לישראל שמ"ח נביאים וז' נביאות לא החזירו את ישראל למוטב, ואלו הסרת טבעת זו החזירתן למוטב. פרש"י החזירתן למוטב שגזרו עליהם תענית לתשובה כדכתיב צום ובכי ומספד וגו' הנה כי נתינת טבעת זאת גם היא מאת ה' לבאות ילאה לא להרע לישי כאשר כרי מהמשכות הדברים. אבל להטיב להם להחזירם למוטב שהם מלוכלכים בחטאים כמו שקדם, וגם צום ובכי ומספד לא להתאבל ולהתחנן על הגזרה שהיא היתה כוונה לתשובה, רק לרחוץ מצואת החטאים שהם וכמשך מזה גם ביטול הגזרה ואחר עברת עם זו אין צריך עוד אל הטבעת והוסרה מיד הצורר, ולכן טרח וכתב לן קרא ויסר המלך את טבעתו ולא כתב ויתן המלך למרדכי את טבעתו אשר העביר מהמן להורות כי הסרת הטבעת הוא מכוון לעצמו, ונתינתו למרדכי דבר אחר, ועמוד על זה, ובא וראה כמה דבר ויסר המלך כבד על הלשון עד אשר חז"ל בב"ר (פרשת ו') דרשוהו כאלו אינו ענין לעצמו אלא לדבר אחר, איתא התם ויהי כדברה אל יוסף וגומר ר' יודן בשם ר' בנימין אמר בניה של רחל כנן שוה, וגדולתן שוה. כנן שוה ויהי כדברה אל יוסף יום יום, ויהי כאמרם אליו יום ויום, ולא שמע אליה, ולא שמע אליהם, גדולתן בוה, ויסר פרעה את טבעתו, ויסר המלך את טבעתו, ויתן אותה על יד יוסף, ויתנה למרדכי, וילבש אותו בגדי שש, וכתון הלבוש והסוס וגו' ויקח המן וגו', וישם רביד הזהב על צוארו ותשם אסתר את מרדכי על בית המן. וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו. וירכיבהו על הסוס ברחוב העיר. ויקראו לפניו אברך, וקראו לפניו ככה ע"כ, הנה שדבר ויסר המלך איננו ענין לעצמו, רק להשוות גדולתו לגדולת יוסף כדי שתהיה גדולת בניה של רחל יוסף ובנימין שוה, ולפי לדרשא דידן כלא, ועיין לעיל ואכי משה בכו אומי אם הסבה הטבעית הוא מכוון לעצמו. היה לכו למולאו רמז בענין יוסף מאחר שהכל שוה בניהם, ודבר ותשם אסתר את מרדכי על בית המן. הוא כדבר (בראשית מ' ט"ו) וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בבור. שתרגם אנקלוס ארי מכאו יתי בבית אסיריא, כי אין שימתו בבור ראיה על שלא עשה מאומה אבל על הפכו. כי לא ישימו איש בבית הבור אם לא עשה מאומה אבל ביאורו שעשה אותו פקיד ממונה על בית הסוהר וכן לא יעשה למי שהוא

ייב, וככה דבר ותשם אסתר למרדכי ענין פקידות ומנוי, וכן תרגם המתרגם שויאת אסתר ית מרדכי רב ופרנס על בכסיה דהמן, כי אין ראוי לבזות מתנה נתן לה המלך בתת אותה למרדכי ולא נתנה לו רק שמינהו פקיד עליה, ובדרך זה דקדק הה״ר יהודה ן׳ שושן ז״ל כי לא כתב ותתן אסתר את בית המן למרדכי כמו שנכתב באסתר, ויפה כיון:

תוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפול לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודי׳:

תוסף אסתר וגו׳ נחלקו המפרשים בביאור כתוב זה, אם היה ברצונה כאשר דברה לפני המלך אם עברו ימים בין זה לזה. המתחיל דרוש הזה היה הרלב״ג ז״ל שכתב וז״ל הנה השתדלה עתה לספר עלת המן בכל זה הוכרחה להתיר עצמה למות להכנס אל החצר הפנימית אם לא נקראת, עוד כתב בתועלות ז״ל התועלת הט״ו הוא במדות והוא להודיע שאשר יבקש דבר מה מהמלכות והשיג קצת מבוקשו אין ראוי שיבקש הנשאר במהירות עד עת ראוי ובאופן ראוי כי אולי יכעוס המלך עליו אם יכביד לשאול ממנו כל זה יחד כ״ש בראותו שהשיג למלך ההוא מהכעס הפעלות רב על דבר בקשתו כי הוא צריך שימתין עד שישקוט חמת המלך ואז ימצא מקום לבקש הנשאר, ולזה תמצא כי כשנתלה המן והיה בזה קצת קורת רוח לאסתר ולמרדכי לא החזיקה אסתר תכף בבקשתה שאמרה תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי עד שעברו ב׳ חדשים או יותר ואז נהרה והתירה עצמה למיתה בראותה כי לא נקראת לבא אל המלך ליראתה שמא יעבור העת ולא יותן לה דבר הצלת היהודים בכל המלכות לגודל המלכות ההוא והנה אעפ״י שנתבאר לה בהתחלה שלא ישר הדבר שעשה המן בעיני המלך שבה להזכיר עתה שאם הוא טוב בעיני המלך וטובה בעיניו יכתב להשיב מחשבת המן כי רצון המלך יתכן שיבחנה ולא הזכירה בדבריה אלא שיהיה מחד תרי אליה כי אולי אמר לה המלך שאין ראוי שתפחד מזה, או אולי יתן לה מה שתשאל היא בו ותמנע מפני זה ממנה בקשתה על עמה ולזה הזכירה עולם לרתה אם יאבדו עמה ומולדתה אם לא נמלט ומזה אלא בשילקח דרך על הכללם עכ״ל, ובדרך הזה דרך הה״ר יוסף ן׳ ייחיא ז״ל וכה אמר ולהיות כי היה הדבר קשה ההשגה וכמעט נמנע להשיב אחור דתי פרס ומדי וכו׳ הוצרכה אסתר לבא לפני המלך וכו׳ ויושט המלך ויספר שכאשר אסתר הוסיפה לבא לפני המלך בלא רשות אשר לא כדת והיתה מדברת לפניו לאמר הושיעה אדוני המלך וכו׳ לרחמי המלך עליה ולהצילה ממות דתי פרס ומדי על בואה לפני המלך בלתי רשות לכן הושיט לה המלך שרביט הזהב להראות לה המחילה על אשר העיזה פניה לבא. אמנם הה״ר יצחק עראמה ז״ל כתב שנקראה ונכנסה, וז״ל והמתינה עד שתקרא לבא אל המלך ובבואה לפניו כרעה והשתחוה לפניו כמשפט והמלך הושיט לה את השרביט כי הוא סימן שתקום מכרוע והשתחוות לפניו במשפט אל המלכה האהובה

כי

כי הושטת השרביט למלא חן ולזה יוכל ממות אל אשר לא יקרא ויבא,
מבואר וקצר הכתוב בואה לזמנו ע"כ, והה"ר יהודה ן' שושן ז"ל בירר לו ד
אחר וכה אמר ויושט לה השרביט לא אשער שהוא להרשותה ליכנס כי
יראה מארמון המלך עד גמר כל הענין ואם יראה מטוב טעמה ושכלה התב
והמלך שלא תהיה בבל תבא בכל עת אל המלך, אבל הושטת השרביט
שנותן ידו למשתחוה לו להקימו ולכבוד המלך ממקימו יפן ברחמיו עם שרבי
להקים ולהעמיד למשתחוה ע)למעמו, וזה כיון אלאי בכתוב הזה שאמר ות
אסתר ותעמוד ותאמר ע"כ, והה"ר יוסף גאקוין ז"ל ארכבה אתלת רכשי ו
וזה לא היה בחצר המלך הפנימית כי אם במשתה היין או בבית המלכות
שנקראת לבא אל המלך והושיט לה המלך השרביט להעמידה מן הארץ
שהיא נכנסה כבראשונה שלא ברשות וזהו ותוסף ולכן הושיט לה השרב
ע"כ, וכל זה להם מפני שלא טעמו דבש וחלב ומרדכי בא לפני המלך, וכו
זרות כפל בדברי הה"ר יהודה ז"ל שחשב אסתר בארמון המלך כמשלם חדש
רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ודברים אלו אין הדעת סובל
והאמת הברור הוא מ"ש, ומצאתי בשערי בינה להה"ר אליעזר מגרמישא ז
שכתב וז"ל ותוסף מלא וי"ו אמרה לישי שלא יתמעט משמה דברים, אבל ב
לוס מספד שק אפר, כדי שיתנו לבם להב"ה שיתן בלב המלך להשיב ל
הספרים ולעשות רצון אסתר, ולקיים אורה ושמחה וששון ויקר משתה ויום ט
ע"כ, ותדבר לפני המלך בראשונה דברה מעומד ודברה בלשון קושי כי אח
שכמלא הבוגד אויב המלך כמו שנאמר ומה גם בדברי חרבונה ראוי שתתבט
ותופר עלתו אלא שמרוב ענותנותה ושפלות דעתה והשמעותה למלך ותפ
לפני רגליו ולהורות כי הנפילה הזאת בלתי צריכה נכתבה תיבת ותפול חסר
וי"ו ואף גם זאת דברי בחוזק כמדברת בלשון קושי. האמנה כאשר הושי
לה המלך את שרביט הזהב כמודה לדבריה ומורה היותו מפויים ומרוצה ממנ
קמה עומדה ותאמר בלשון פיוס, האמנה ביען דברה בלשון קושי ובזה מן הזרו
מה שהוא מפורסם לכן הקנה זה ותפול לפני רגליו ולא ותפול על פניה כרו
רק לפני רגליו כנושק רגליו על הדבר, ותבך וידוע כמה חוזק יש לו לבכ
לעורר הלבבות לעשות דבר השואל עד ששערי דמעה לא ננעלו, והיה מחוז
הבכי שלא יכלה לדבר עד שבכתה בכי גדול ואח"כ ותתחנן לו, והנה אומר
להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו יראה כפל ללא צורך, לכן אוי אנ
כי ב' דברים הם, וצריך להזכיר מה שקדם בפסוק והעיר שושן נבוכה דבר
מדרש רבתי (פרשת ו') היה אי מישי יוצא לשוק ומבקש ליקח ליטרא של בש
או אגודת ירק היה הפרסי חונקו ואוי לו למחר אני הורגך ומבזבז את ממונך
ע"כ, הנה שמאז השמיעו פתגם הרעה זרזו עצמם להקדים והתחילו לצער
וזה באמת להעביר את רעת המן האגגי שבי״ היו עושים עמם רעה מדי יומ
ביומו, אמנם מאמר ואת מחשבתו הוא דבר האגרות העתיד וכמו שביארה
היא יכתב להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא:

ויושט

ויושט המלך לאסתר את שרבט הזהב ותקם אסת' ותעמד לפני המלך:

ויושט המלך לאסתר אם תבינו אחריך בפסוק ויהי כראות המלך וגו' כי הושטת השרביט היא לב' דברים לנתינת רשות לבא, ולמחילת עון שבא בלא קריאה, ע"ש, והושטה זו אינה לא לזה ולא לזה רק להקימה מנפילתה ...פלה לפני רגליו וכמו שכתבנו בפסוק ותוסף אסתר בשם הה"ר יהודה ן' ...שן ז"ל ולכן לא הוצרכה לאחוז בשרביט ולנגוע בקצהו כבראשונה, ותגע בראש ...שרביט כי הושטה זו רמז היא קום למה אתה נופל, ולכן כתב ותעמוד לפני ...מלך ולא הספיק ותקם לפני המלך להורות כי הושטת השרביט היה להעמידה ...א ארחיק כי על כן נכתבה תיבת שרביט שרבט חסר יו"ד להורות כי אין כ"כ ...ך לשרביט הלז כעת הראשונה, וזה מתישב יותר ממ"ש הה"ר ליעזר מגרמיסא ...שכתב שרבט חסר י' כי לאחר שנתנו י' בני המון היתה אסתר נכנסת בלא ...שטת השרביט דכתיב ויאמר המלך לאסתר ולא אמר ויושט וגו', ואין ספק אלו ...ליכם דברי הרב אבל תלמיד טועה בי' אומם, כי הריגת בני המון עדין לא היה:

ויאמר משה רבנו ז"ל כי מר אבא עלמו כתב בפסוק ויתלו את המן וי"ל כי את לרבו בניו שנתלו עמו וכמו שעוד נזכיר במקומו בס"ד. וכשמלאתי ...לקוט ותלאוהו עליו ובניו ועמו עכ"ל, ועוד שהוא כתב ומרדכי בא לפני המלך ...לא רשות וכמו שכתבנו שם בשמו וזה קודם הריגת בני המון ואם מרדכי ...ז הוצרך לרשות אסתר לריכה אתמהה, ועוד מ"ש דכתיב ויאמר המלך לאסתר ...א אמר ויושט המלך. ואם עומדת על רגליה ומדברת והמלך משיב לדבריה מה ענין ויושט המלך, ונכרין דברי אמת:

ותאמר אם על המלך טוב ואם מצאתי חן לפניו וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב את הספרים מחשבת ...מן בן המדת' האגגי אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינו' המלך:

ותאמר אם על המלך טוב. היותר נכון בעיני הר' מ"ש הה"ר יוסף גאקו"ן ז"ל ואלה דבריו אם על המלך טוב כלומר שמבלי השקפת הענין ...ם טוב ואם רע הוא טוב בעיניו ומצורף לזה אעפ"י שלא יהיה כ"כ טוב ...עיניו, אם מצאתי חן לפניו לא במה שאני אשתך או ראויה כי אם כאשר ראוי ...ימצא חן כל שואל מאת המלך אעפ"י שלא יהיה ראוי והגון ע"ד (שמות ל"ג ...יח) וחנותי את אשר אחון כי אין ראוי כי המלך יביש לשואל כי אם לנשאל ...מו שהעידו על אלכסנדר המוקדוני כי פעם אחת בא לפניו איש מסכן ושאל ...ו לדקה ויתן לו עיר גדולה. ויאמרו לו עבדיו כי לאיש ההוא היה די שיתן לו ...שרה דינרי כסף או זהב או יותר, ואמר איני מעריך השאלה כפי השואל כי אם ...ערך הנשאל ובערכי הלא מזער היא, וכל שכן אם הדבר בעצמו כשר והגון ...נכון לפני המלך מלד עצמו, וכ"ש אם אני טובה וראויה בעיניו לתת את שאלתי ...אופן כי השאלה על כל הצדדים ראויה למלאת, יכתב להשיב ומה שכתב לאבד ...כוי כי אם כה יאמר כי אני ומשפחתי בבית המלך זה א"א כי איככה אוכל וראיתי

מדרש מגלת אסתר

וראיתי עכ"ד. ואני מוסיף נפך משלי במאמרה יכתב להשיב, אשר יראה תי
יכתב יתירה כי איך אפשר להשיבם בלא כתב שלא ילך הוא להשיבם. ופ
דבר כי אסתר שומעת בדבר המן אל המלך אגרין ופריסתקין די סדרת ל
מדיני מלכא די סדרי לאובדא ית עמיה דמרדכי והדין יקרא היך יתעביד ל
ומה ענה אותו אחשורוש עני מלכא ואמר איגרין ופריסתקין דסדרת אנא מ
יתהון וכל הדין יקרא לא יתמנע מניה וכמו שקדם בפסוק מסר קח את הלבו
ולכן פיה פתחה בחכמה כי הספרים כבר בטל אותם המלך מאז בלבו וב
ובשפתיו. ועתה צריך שיכתבון מליו למען יודע לכל כי טוב בעיניו את יפרו
ולגאלם מיד הצרים אותם, כי גם אשר בעת רעה לא נכתב רק לאבד המו
במדובר ומחשבתו היתה על ההרג וכמו שקדם חזקה אין אדם רואה שלוקחי
ממונו ושותק כי על כן נהרג גנב הבא במחתרת. וזהו מאמרם מחשבת ה
בן המדתא האגגי אשר כתב לאבד את כל היהודים כי גם כי במעשה או
לאבד המחשבה עמוקה כמו שאמר :

כי איככה אוכל, גם כי האמר אני להמלט בית המלך וגם כי תאמר להיות
מרדכי היהודי איככה אוכל וראיתי ברעה הכללית אשר ימצא את עמ
הכולל ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי ותיבת באבדן היא שם לא מקו
וכאלו אמר ובאבדן אשר ימצא את מולדתי. כמ"ש בעל הברכים הנקרא שרבבו
גבלות, וכתב וז"ל והמצריך לנו לפרש זה הפירוש שלא נאמר שבאבדן קומ
למולדתי שכמלא בכל הספרים המדוייקים באבדן קמץ ואם היה קמוץ הי
ראוי שיהיה בפתח עד כאן לשונו, עוד הוי אני דבר גדול דברה לדקת זו בחכמו
ודעת כאשר תזכור מה שמלכו למעלה מתק דבריה כי נמכרנו אני ועמי כי כ
מעיניו של המורר עליה היו ולכסות עינים כלל דבר הטם עיין בס, אם כ
איככה אוכל וראיתי שהם נענשים על ידי לא פשעם ולא חטאתם רק למע
ואני שעמוד ונגד אין זה ראוי והגון לכן מסרתי עצמי להריגה לראות א
אוכל להועיל :

כי איכבה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיכבה אוכל וראית
באבדן מולדתי :

כי איככה אוכל וראיתי וגו׳ כי א"ת הנה את תהי׳ פטורה ומה לך מבאו
אמרה כי איככה אוכל וגו׳ וזה להיותי גרמא בנזקין כאשר כתבתי כ
עקר הכוונה עליה היתה שומע ומה שאמרה ברעה ובאבדן הוא מה שהקדמת
כי לא רצתה להזכיר ההריגה כי אם הבי האחרות ואם השמרה הכרוז במלכ
רעה והאבוד לפי שההריגה יוכל למגר כי יתנו ממוני כופר כמו שפירשתי למעלה

ויאמר **המלך אחשורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית**
המן נתתי לאסתר ואתו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים:

ויאמר המלך וגו׳ לאסתר וגו׳ ולמרדכי כתב הה"ר יוסף גאקון ז"ל וז"ל
הנה כפי דעתי אין צורך כי אחר אשר הכל ידעו כי נתלה המן

על

על אשר שלח ידו ביהודים ובזה ניתנה לאסתר זה הוראה כי כל אשר ישלח
ידו ביהודים אחת דתו כמות המן ימות ומי הוא זה אשר ימלאכו לבו לשלוח יד
ביהודים. אמנם אם להיותם רחוקים וממנו אתם חוששים שמא יקרה להם אסון
כתבו על היהודים כטוב בעיניכם באופן שלא תכתבו בפירוש שלא יקיימו אגרות
הראשונות כי זה לא יועיל לפי שכתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב. ומה
שכתב מרדכי לא כתב אל השונאים כי אם אל היהודים שיקהלו בעריהם לעמוד
על נפשם להנצל מאויביהם ומי יעמוד כנגדם שאם יוכלו כנגדו יצילו את נפשם
בהריגתו וכתב לשרים שיעזרום באומץ לב ולאוספם בבתיהם ולהרוג לכל הצרים
אותם אם יוכלו כי כן רצון המלך וזה אמרו אשר נתן המלך ליהודים. והנה
אנשי המדינות והשרים בראות רצון המלך וכי גדול מרדכי בבית המלך לא עזרו
לאויביהם בהם זרע עמלק אך נתנו יד לישראל להנצל ומצרי אותם, ובפירוש
מסכת מגלה ראיתי כי מפני שהיה מנהג בימים ההם כי כשאחד מיועצי
המלכה ימית היו מבטלים הגזירה כי נראה שאינה רצויה לפני המקום כמו
שמוזכר בתשובית על הוראת הגונין רק אומר בעל הטעם ומתבקש ולכן אמר
המלך כי אחר שתלו אותו אינו צריך עוד. ובפירוש אחד לא נודע למי מלאתי
כתוב וז"ל, המלך השיב לשאלתה כי השבת הספרים הנשלחים א"א לפי שהכתב
אשר נכתב בשם המלך אין להשיב אבל מה שתוכלו לעשות הפך אותם הספרים
הוא שתכתבו ותחתמו בשם המלך ואיפשר שזה היה כמו שכתב הרלב"ג שיכתבו
בספרים האלו איך עשה זה המן בלא דעת המלך ולזה נתלה ובזה לא יתבזה
המלך, אבל בזה שהשיב המלך לאסתר ולמרדכי יומשך קושיא עצומה על מה
שפירשתי למעלה היות אחשורוש גדול הלב ואיש חיל כי זה לא יאות לאיש
חיל עשות דבר והפכו כי לא ימנע או היה ראוי לאבדם או לא אם היו ראוי
למה יכתבו כנגד הספרים הראשונים ואם לא היה ראוי למה נתן רשות להמן
להשמידם כי לגדול הלב ימשך עליו היות בעל שאר המדות בשלמות וא"כ
ראוי שיפעל צדק ומשפט בכל דרכיו, והתשובה יובן בזה היטב א' בנתינת טעם
אל נתינת רשות להמן להשמידם, ב' אל נתינת רשות לאסתר לכתוב ספרים
הראשונים, ואבא אל הא' ואומר כי אחשורוש ראה כמו חכם ואיש חיל
הענין הזה וזה כי השגיח התארים אשר אמר המן על העם הזה ואומר כי
כלם היו תוארים אשר הם היו עושים הפך תורתם, ואמר שהם ומפוזרים שאין
אחדות ביניהם כלל מצד אמונתם כי היא תורתם המאחדת כל המאמינים והם
אינם משתתפים האחד עם האחר באמונתם, ואמר עוד כי הם בעצמם הן
מפורדים כי אין אחדות ראוי לתורתם עם מורם ואומר כי לא נמצא זה הפיזור
ביניהם לבד אשר הם נבדלים ג"כ בין העמים, ודתיהם שונות ירצה דתיהם
מנהגם והרגלם משונה מכל עם וזה כי כל עם יש להם אחדות מה באמונתם
אין כן בעם הזה ובזה הם משונים מכלם ונתן ראיה לזה כי את דתי המלך
שהם הדברים הכוללים הצריכים לשמירת המלכות ואם אלו הדתות שאתה
המלוה קיים ובהפך הם עושים זה א"כ מזה תדין מה יעשו באמונתם שהמלוה

השי"י

מדרש מגלת אסתר

הש"י אינם רואים שלא ישמרוה וא"כ אין לך תועלת להעמיד העם הזה במלכותך
לא בממון ולא בכבוד וא"כ כשראה המלך הטענות המסופקות האלו ושהיו
אמתיות בהם אז אמר הכסף נתון לך וכו' כמש"ל חז"ל מן בעל התל ובעל החריץ
וכו' כוונתם שראה אחשורוש בענין שכלו איך היה ראוי לעשות זאת ואל זה
כיון אמרו כי הגידו לו את עם מרדכי שהגידו לו הרע הזה שהיו עושים
האומה הזאת ושישיג זאת הבקשה מהמלך. וא"כ יתבאר היות ראוי נתינת
הרשות הזאת להמן, אל הב' שהוא לבאר טעם נתינת רשות לאסתר בהפך
ואומר כי הנה אמר אדם בגדול הלב כי מתאויו הוא לעשות טוב לאחריי בכל
יכלתו ויתבייש מהטוב שיקבל כי המקבל הוא משועבד. ולזה הגדול הלב מוסיף
לתת הרבה כי הוא חייב לגמור אשר התחיל ולזה יהיה משלם טוב ז"ל וא"כ
כשראה אחשורוש איך התחיל מרדכי בטובה גדולה אל המלך ראוי שיהיה גמולו
גדול לא יהיה גדול הלב באמת ואו' כי גמולו היה הצלת ישראל מן המות ולא
נמצא סבה אחרת ראשונה אל התשועה הגדולה הזאת כי אם מרדכי כי מהכרחי
לא היה צדיק אחר בדורו כי אם הוא וראה כי לא נתלה כי אם בשביל ומאמר
חרבונה עכ"ז ראוי לשאול למה בשביל מרדכי הסיר המלך משפטו הראוי לאומה
הזאת לזה דע כי מ"ש המן על עם ישראל לא היו דבריו כי עכ"פ יהיו
ראויים למות כי מ"ש כמו שביארנו כי לא היה כי אם שלא שמרו באמת תורתם
כראוי ולחטא כזאת אינו חייב מיתה בהכרח כי כבר יכופרו בתשובה שלימה
כמו שאמר שמרדכי היה שלם בתורתו וא' מסנהדרי גדולה והיא יורה להם
את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ולזה אז"ל קיימו מה שכבר
קבלו ולא היה מקום לדומה בהמן לומר. דבר מאומות ישראל וא"כ או' כי דבר
ראוי הוא מ"ש המלך הנה להצילם מן המות ולהסירם מדרך הרעה וראה חכמתו
וגדלו של אחשורוש כי במעשה הזה אשר עשה, א' שלם את מרדכי גמולו בראשו
ב' הציל את ישראל מן המות, ג' הסירם מהדרך הרעה אשר היו בה קודם ובזה
יושב הקושיא הנזכרת, ואפשר שיושב בזה השאלה אשר שואלין למה לא התפלל
מרדכי בשביל האומה הזאת והסבה הזה לפי שלא היה צדיק אחר הנה כי אם
הוא לבדו ובזה יושב למה לא התפלל נח ואברהם שלא שאל בפחות מי' והסיבה.
ובפירוש אחר לא נודע למי מצאתי כתוב וז"ל טעם אם מצאתי חן וגו' וטובה
אני בעיניו וכו' שהיתה חוששת קצת אולי יש בלב המלך על אשר נכנסה בחצר
הפנימי שלא ברשותו וגם על דבר קנאתו בהמן על אשר קראתהו אל המשתה
פעמים וחשבה כי אולי בעבור זה תלאו להמן לא בזולת לכן אמרה אם מצאתי חן
בעיניך שנכנסתי ומחית כעס פני וגם שטובה אני בעיניו ולא קראתיו אל
המשתה מחמת המן כ"א להתפלל עליו אם כל זה אמת בלבך יכתב שאם יש
בלבבך עלי השאלה בטלה מעיקרה וענה המלך למה תאמרי כן הלא ראית כי
בית המן נתתי לך ואם היה בלבי איזו חשש קנאה איך הייתי נותן לך בית
החשוד אבל הייתי מפרישך מכל עניניו מכל וכל שכן דרך העולם כנודע ואמר
ואותו תלו לא בסבת שום קנאה כ"א על אשר בקש להרוג ליהודים ולפי הדרך
הא'

אלי שהפריצי היו צוררים לישראל גם אחרי ששמעו נקמת המן ולכן התעוררו דכי ואסתר להתחנן לפני המלך ואמר הכתוב הנה בית המן כלו' הנה גם המן היה רב על ביתי נגזר עליו אבוד גופו וממונו על אשר שלח ידו ביהודים עם יק שאל הטעם עאכ"ו שאחרי שראו נקמת המן הדבר היה מפורסם כי ספרי מן היו מזוייפי' ולא מאתי יצא הדבר כי רצוני להטיב לעם הזה ולא להרע י שעבר על רצון המלך לעשות להם רע עדם הזמן חייב מיתה לכן כתבו תם על היהודים כתב חדש שיעמדו על נפשם ויהרגו לפריצים המזיקים אותם אחרי ראותם שהמן נתלה על שבקש להמיתם בספרים מזוייפים שכן הכירו כל שרים והעמים ועבדי המלך כי המן כתב הספרים שלא ברצון המלך בעבור יבה ושנאה ואומר כי כתב אשר נכתב וכו' הוא כנגד דברי אסתר שאמרה תב להשיב הספרים כלו' שיכתוב ניאומתי כי עשיתים והשיב ואמר שאם יודה הספרים יצאו מאתו הלא כתב אשר נכתב וכו' אין להשיב וכ"ש כי איך אודה ל מה שלא היה זו היא דרך ישרה להתיר שאלה קדומה ומדוע המתו שונאי יהודים ובאי זו טענה והלא די לו למרדכי שיצלו היהודים אלא שהיה מבקש ימותו שונאיהם. אבל ר"א כתב יש לשאול למה כתב מרדכי שונאי היהודים ב לו ולהם שימלטו אבל דע כי מרדכי חכם גדול היה והנה אחשורוש אמר לו שה מה שתוכל כדי להמלט עצמך כי הספרים הראשוני' שנכתבו בשמי ונחתמו טבעתי לא אוכל להשיבם כי כן דת פרס ומדי והנה הולך מרדכי לכתוב כן בו שהמלך צוה להמן ונשכחו שיכתוב כתב בשם המלך ונתן לו המלך חותמו וטבעתו שיהרגו היהודים את אויביהם בי"ג לחדש אדר והנה המן הפך הדבר יהרגו העם הנזכר היהודים וכאשר ידע המלך ומחשבתו הרעה צוה לתלותו ל עץ על אשר שלח ידו ביהודים הפך רצון המלך וזה פי' ובבואה לפני המלך אמר אפרש והנה העד הנאמן שנתלה המן וצוה לכתוב ספרים אחרים ונחתמו טבעתו כרצונו הראשון וזהו ונהפוך עכ"ל, ולא התיר הרב במה טענה ימותו ונאי ישראל ואם היה עול בחיק המלך להמית ישראל כ"ש עמו ומולדתו אבל ענין כמו שביארתי כי הספרים לא היו להשמיד כי אם לאותם שצררו אותם תחייבו מיתה שנאמר להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים תם ורבים מעמי הארץ הצוררים אלו מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם י יהרגום, והרלב"ג כתב כי המלך אמר כתבו כטוב בעיניכם אך בתנאי מתדבק לא יהיו ספרים האחרונים הפך הראשונים כי כתב אשר נכתב וכו' ודעו את שר תעשו ומרדכי התחכם וכתב המלך נתן רשות ליהודים שיתקבצו להציל פשם מיד הצרים אותם אשר יקומו עליהם להרגם וניתן להם רשות שיכינו הרוג לאותם שיסכימו להרגי' והענין שהמלך נותן רשות לבני האלקים להלחם ם עם זה ולבוה זה שללו של זה אלא השרים והסגני' מנשאים את היהודים ועוזרי' אותם כי נפל פחד מרדכי עליהם וכמלא א"כ שמרדכי לא כתב הפך אגרות אשונות אך הדבר נתהפך מאליו ויש מקום עיון בפי' הרב שא"כ שאין אגרות אחרונות הפך ראשונות מה הוא ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים ואולי יתפר'

כי

מדרש מגלת אסתר

כי נתהפך הוא מעצמו מבלי שיהפכהו המלך וז"ע הוא. וכתב הה"ר יהודה
שושן ז"ל וז"ל כפי מה שהקדמנו לתת את בית המן לאסתר ואותו תלו על ה
על אשר שלח ידו ביהודים יש הוכחה רבה בדבר ודי בזה כי לא יערב איש אל
לגשת אליהם וגם לא תסתפקו בזה אלא שתחפצו לכתוב אתם דעו מה שת
שלא תכתבו צוה מרדכי כך וכך אל הפחות והסגנים בשם המלך נכתב ונח
בטבעתו כי כן היה נסח ספרי המן ואם תכתבו ככה הנה ספרים הראשו
הפך ספרי האחרונים ואי אפשר לעשות כן כי כתב המלך אין להשיבו אבל כר
בנסח הזה המלך צוה כך וכך או אני המלך מצוה כך וכך ונחתם בטבעתי
נסח זה בהתיחס אל הנסח הראשון יעיד כי זייף המן בתחלה ונתן טעם לב
הנוסח הראשון ולכתוב הנוסח הזה לפי שכתב הנכתב בשם המלך ונחתם בטבע
אין להשיב נמצא שאם תכתבו כנסח הראשון אין להשיב הראשונים ע"י השני
אך עתה שאתם משנים הנסח לכתוב ולבאר המלך צוה וכו' כל אשר ירו
הנסח הזה ונסח הראשון יגיד ויעיד כי הראשון היה זיוף כ"ש אם נאמר שה
כן הדת כי כשכותבין בנסח זה בדקדוק אז אין להשיב ולא כן כשכותבי' מש
המלך או סופר פלוני מודיעכם כי הוא מצוה כך וכך בשם המלך כי גם זה א
רחוק, ואם לבך נוקפך אומר לך כי כתבו בספרים עצמם כי כתב אשר נכתב ו
כדי לאשר ולאמת שכך יוצא מפי המלך, וזה אשר מצאתי במהדורא קמא אנ
עשה מ"ר אבא ז"ל בשאלוניקי היא אשר שלחה ומנה ביום פורים לגברת הרבנ
אמי תמ"ך, אמר שלמה הנה בענין האגרות הללו נתחבטו המפרשים חדש
גם ישנים להיות כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשי
והנני מסדר לפניך את אשר כתבו כל המפרשים ומקום הבטול לפי קוצר השג
ומה שהורני השפע האלהי בענין זה, אמר משה בנו לא העתקתי מה שה
כבר בדפוס לבד מ"ש מספר אמונה ומפני שראיתי כי אין אדם עותק הספר ה
כי לא טעמו טעמו ואני דרך אמונה בחרתי. הה"ר יצחק כהן כתב וז"ל לא היה
כוונת המלכה כלל לשאול מן המלך זולתי להשיב את הספרים ששלח המן בש
המלך לבטל את הגזרה ושיהיה הענין כלא היה ולא נחשב, והשיב בחכמה ל
ולמרדכי ואמר להם אתם רואים שאני חפץ מאד לעשות נקמה ומחושבי הרע
הזאת בממונם ובגופם כי בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ על של
ידו בכם ואתם גם אתם ראוי לכם שתחפצו להשלים הנקמה מכל סיעת ה
ואויביכם שהיו משברי' ליום רעתכם ויגמלו מדה כנגד מדה לכן כתבו על היהוד
לאחשדרפני' והפחות ושרי המדינות כטוב בעיניכם בדרך שתוכל להעשות הנקמ
ושיהיה זה בשיתנשאו היהודים להרוג שונאיהם ביום המועד וילחמו עמהם וימש
ומזה ב' תועלות התבערות הרשעים ההם וכי שום כתב שיצא נחתם בחותם המל
לא ישוב אחור ואפשר שבספרים כתבו אמתת הענין כאשר היה כדי של
יתלו זה לסכלו' המלך ושיותו גבר הפכפך וזה כי המן גנב דעת המלך בכתבי'
הראשונים לשנאתו היהודים לא שעשה לאהבת המלך ולתועלתו כמ"ש. ובע
בו כ"כ המלך עד שנתן טבעתו וחותמו וכתב מה שכתב וכאשר הרגיש המל

וידע

ידע ערמתו ושאין הדבר כמו שהניח הוא לפניו כעס עליו וצוה שיתלוהו ואחר שאין מחוק המלך להשיב ספרי' נחתמו בחותמו איך שיהיה אינו רוצה לבטל הספרים ההם אבל גוזר הוא עתה מחדש ומגלה דעתו לכל אחשדרפנים והפחות אשר נתן המלך וכו' ר"ל אשר המלך נותן רשות ליהודים אשר בכל עיר ועיר ביום י"ג לחדש אדר להקהל במצודות החזקות ולעמוד על נפשם להשמיד ולהרוג את כל עם ומדינה שיתקבלו כנגדם בכח הכתבים הראשונים הצרים אותם ר"ל אל אותם שירצו רעתם לבדיה' שיקומו עליהם ביום ההוא או שכבר היה בלבם לקום עליהם טרם זה בחפץ כי המלך רוצה וחפץ שתהיה יד היהודי' חזקה כי הם אנשי בריתו ויתכן ויותר נכו' שהסכימו להעריס ולכתוב שאמת הוא שרצון המלך היה מתחלת הענין לבקשת היהודים שצעקו לפניו על החמס והרע שעשו להם אויביהם באותו הזמן בעת שהחריבו את המקדש שהרגו אותם ובזזו את שללם שיבחרו יום א' כי יעשו נקמה באותו החיל עם ומדינה שהיו מבקשי' רעתם וצרים עליהם שהם מיושבים אז תחת ממשלתו ובחרו על זה יום י"ג לחדש אדר והצורר המן שהיה ממונה על זה ומבעת המלך היה בידו הפך הכוונה וכאשר הרגיש המלך זו תלה אותו ואת בניו על כן הוא מקיים עתה מה שכבר צוה בעצמו שישלטו היהודים בשונאיהם שהוא ראוי שיעשה מן הדין והיושר ושיה זה מאד מקובל ונאות שיהיו זריזים שיגמלו הרשעים כמעשה ידיהם עכ"ל, ועיניך הרואות כי בעצמו מבואר כי איך יקראם רשעים והם צדיקים בדינם כי הם לא הרימו יד עד עת בא דבר המלך ואם המן וביתו חטאו תהי יד המלך בהם ואלה הצאן מה עשו. ועוד אם האמת כי הרשה המלך ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם לכל מי שבא נגדם ומי שיאמר אליהם שלום שלום יענו לו איך טח מראות עיניהם העמים ההם ואיך שתו לבם לקום כנגדם. ואם יאמרו כי דאלים גבר ועשו מלחמה אלו עם אלו כניה ענין הנס וכאמר איך אפשר שמבני ישרי' לא מת עד אחד בכל המלחמה, גם פסוק ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם על כל העמים קשה לכל המשכים אחר הדעת וזה כי נמצא כי היהודי' עברו את מאמר המלך, וכבר חשב ה"ר יצחק כהן ז"ל לתקן זה בשכתב ואיש נכרי אשר לא יהיה מזרע עמלק לא עמד בבני ישראל להציל האחרים והנך רואה חולשת זה כי אם המלך הרשה ליהודים לעמוד על נפשם ואיכם לא ימחי' בידוהי ומהיכן תיסק אדעתין שיעמדו לעזור אחרים דאיצטריך קרא למעיכהו כ"ש כי מאמר כי נפל פחדם על כל העמי' הוא התלות הדבר בטפל והנחת העקר כי היל"ל כי המלך צוה על זה או כי נפל פחד המלך עליהם כ"ש כי אחר שהוא אמר שבספרי' כתבו אמיתות הענין א"כ מי הוא זה ואי זה הוא שימלאנו לבו להרים את ידו ואת רגלו כנגדם והוא הודה כי מה שעושה הוא למה שמעוות הראשון אין בידו לתקנו באופן אחר ופי' האחרון בכתבים הוא יותר נכון ויותר נראה כל השומע יצחק לו כי מי פתי יאמין כי ישטו ממנו על חרבן ביתם והגלתם כי זה דרך המלכות היתכן שישאלו אנשי ארץ ישראל מאת דוד המלך שינקום להם מאת עם בני ישראל כי לקח את אהלם והרגם לפי חרב והחריבו את

ומזבחותם

מדרש מגלת אסתר

ומבחותם ואיך ישאלו היהודים ממאת אחשורוש זה ומה להם לשאל על זה ישאל וממנו את בית קדשם אחרי שרע בעיני המלך על שהחריבוהו והפך זה בל בדברי רז"ל עד חצי המלכות ולא דבר חוצץ המלכות והוא בית המקדש כמו שקדם כ"ש למה יבחרו להם יום י"ג באדר יבחרו בט' באב ויהיה מקום הרשנ שמה המשפט והרלב"ג כתב וז"ל וראוי שתדע שכבר יתבאר מזה המקו' כי אגרות הראשונות ששלח המן בשם המלך לא היו לצוות שישמידו ויהרגו היהודים ויאבדום ויבוזו שללם, אבל היתה לתת רשות לאויביהם ומבקשי רעתם להשמידם ולאבדם ולחשוב שאלו שהיו אויבי ישראל כלם מזרע עמלק והם היו המשתדלי' בהשמדה ישראל וכו' ולפי שכתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב הוכרחו לקחת עלה למלט היהודים מיד צריהם ביום ההוא כשנתן להם המלך רשות אז להשמיד ולהרוג לאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם ושללם לבז כאילו היה זה מהמלך לתת רשות לבני החלקים להלחם זה עם זה ולבוז זה את שלו זה עכ"ל, והנה עם היות הדעת הזה מתישב לכאורה הנה כשיתיצב העיון בו תראה בטולו מבואר וזה כי לא ימלט כששלח הכתבים הראשוני' שהרשה לעם ומדינה מלכותו להשמיד וכו' או היתה הכוונה שהיהודים לא יעמדו על נפשם ואם יעמד יהיה כמו שהרג את השוטר כמו שקדם בדברי הרמ"ע או שיעשו מה שיוכלו להציל נפשם אם כפי' הב' יומשך בטול האגרות האלו האחרונות כי מאי אולמיה דהאי מהאי, ואם כפי' הא' הנה האגרות סותרות זו לזו הרי שנפל המפרש הזה במה שברח ממנו מלבד מה שישיגהו מהבטולים הקודמים גם ממה שיבא:

והנה מצאתי ס' אחד מיוסד על ענין האגרות האלו חברו החכם ר' יוסף בן כספי קראו גלילי כסף והנה הכתיבה היא אוגרת ומשוכשכת כי הרבה אמרות ללא דבר ואני המכוון ממנו הוא מה שאביא לך פה. אמר הנה החכם הגדול הראב"ע ז"ל עשה בזה שאלה ותשובה, את השאלה איך שבו אחור ונתבטלו האגרות הראשונות וידוע כי אין להשיב הכתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך ואם בשום פנים אפשר בטולם למה הפריז מרדכי על מדותיו לשלוח באחרונות שהיהודים יהרגו את הגוים ולא די לו להזהיר (היהודי) שלא יזיקו היהודים, התשובה ממנו ז"ל הנה מרדכי מצא עלה לבטל את הראשונות אך בדרך זה רצוני שיהפך הדבר והוא שמרדכי שלח בשם המלך באגרות האחרונות דעו כי המלך צוה להמן המשנה שיכתוב ליהודים שיהרגו את הגוים והמן המזייף הפך את הדבר וכאשר נודע למלך תלה אותו ואת בניו על העץ על כן אנו כותבים לכם היום מה שיצא מפי המלך בתחלה ובבואה לפני המלך אמר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלה אותו ואת בניו זהו מה שכתב הראב"ע, אמר המחבר השאלה טובה והתשובה מבוארת הנפילה וזה כי אם דת פרס ומדי די לא יעדי הוא בתנאי שהמשנה שבידו החותם לא יעשה זיוף, ועוד אם לזיוף חיישינן אין לדבר סוף ועוד מה הבטחון מעתה על כתב נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך והנה יוכל המלך לומר לא צויתי כן והמשנה שלי זייף. ועוד מה כח ואימות היה באגרות האחרונות

האלו

האלו מן הראשונות והנה יאמרו השומעים אלו האחרונות אולי מזוייפות הם
והראשונות אמתיות ועוד מה המופת על זיוף האגרות ההם כי תלה המן המשנה
האין משפט מות לאיש הזה רק מלד זיוף אותן האגרות בייחוד וכמה דרכים
ים למקום כ״ש כי אמר זה לכבוש את המלכה כאשר שמעו חרבונה ורעיו, ועוד
הסקל בעיניכו לומר כי המלך יכזב וזה יאמר כי המן עשה זיוף בראשונות והוא
יודע שאין הדבר כן וגם רבים יודעים זה וכל זה מבואר, ועוד כי הכיווס במלכות
ההוא כי כתב שנכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב ואין להרהר
אחריו המלך ישמור למי שימסור טבעתו כי אם יעשה אלף זייופים הכל שריר
וקיים, והנה עתה פער פיו נגד המפרשים כי נעלם מהם האמת להעלם מהם
מלאכת ההגיון והרבה בשבחיה מה שאין הצורך בו כי אם להודיע שאין כמו
אלא בפיו, והצריך עתה לזה סוא אמר דע כי גדר הגזרות הסותרות שיהיו
אחדות בנושא ונשוא ומכל הצדדים ואין בהם חלוף רק בין הן ללאו רצוני שהאחת
מחייבת והאחת שוללת ואם שתיהם מחייבות אפשר שהם מתנגדות בהיותם
בנושאיהי הפכים ונושאיהם אחדים וזהו על דרך משל אמרנו ראובן הולך ראובן
איכו הולך הם סותרות ואמרנו ראובן שחור ראובן לבן הפכיות במוני וכל אלו
א״א שילדקו יחד בזמן אחד אבל אם היה בין הגזרות האלו שנוי וחילוף איכם
מתנגדות וזהו כמו שאמרכו ע״ד משל ראובן הולך בעיר ראובן איכו הולך
בשדה או כדאמרכו ראובן הולך שמעון איכו הולך וכן אמרכו ע״ד משל ראובן
מכר מאה זהובים לשמעון ואחר כאמר שמעון החזיר ק׳ זהובים לראובן או
כדאמרכו ראובן זכה את שמעון ושמעון התנקם והכה את ראובן ובכלל אין בכל
זה סתירה והתנגדות ושתיהן אפשר שילדקו יחד והנה עם ההלעה הזאת ישיב
ויאמר כי אחר שנושאי האגרות איכם אחדות רק אלו יהודים ואלו גוים הוא
במשל ראובן הולך בעיר או כמשל ראובן הכה כי אין מקום לסתירה ואמר עוד
כי אין מאמר המלך שיהרגו היהודים עכ״פ כי אם שיעשו מה שיוכלו והרי זה
כמו שאמר לו המלך לך והכית את פלוני ובא הפלוני ההוא ועמד על נפשו או
הרג זה או ברח והרי זה עשה מאמר המלך ואם לא נהרג פלוני ההוא ע״כ,
הנה הדברים האלו לקיחים מדברי הרלב״ג ובמעט עיון תבין איך נלכד ברשת
ו טמנתי לו כי לא ימנע מחלוקה וכו׳ עיין שם, ובספקות אחרים הן מה
שספקתי אני הן מה שספק הוא הוא בעצמו לדברי הרא״ע זכרונו לברכה,
הר״ר אברהם ביבא״ם ז״ל פי׳ בספר דרך אמונה וז״ל ולמען תשכיל הככי מעמידך
על חדוש נפלא לא נפלו בו המפרשים אשר ראיתי ענייכם על אלו הכתבים
השלוחים איך שבו אחור בהיות הכתב אשר נכתב בשם המלך לא ישוב ומפני
על עם שבן כספי כתב אגרת בזה בנויה על שם ההגיון ברוב דברים ואת
כלם יפא רוח, והאמת בזה כפי מה שאחשוב הוא כי לפי גאוות המן כתב
ספרים אשר שלח בכל מדינות המלך להשמיד את היהודים בזה הלשון אני
המן אומר שהמלך מלוה ימותו כל היהודים וכו׳ וחתם הכתבים בטבעת המלך
זה מבואר מן הכתוב האומר ויכתב ככל אשר לוה המן אל האחשדרפנים וכו׳

והשלים

מדרש מגלת אסתר

והשלים בשם המלך אחשורוש נכתב ונחתם בטבעת המלך וכו' אמנם כשבא
אסתר להעביר רעת המן וכו' הנה המלך נתן לה עצה וחלק אותה לשני חלקי
הא' באו' הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ וכו' ור"ל כל העול
יבינו שאותו הכתב שכתב הוא מזוייף לפי שהוא נהרג ונתלה מטעם המל
ונתנו נכסיו לאויביו וכן אתם תפרסמו כמו זה. והחלק הב' שתכתבו בשם המל
עצמו שיהא לשון הכתב אני המלך אומר ומצוה לא שתאמרו אני מרדכי אומ
שהמלך מצוה שא"כ תעשו כצווי שתכתבו בשם המלך ולא בשם עצמכם הנ
הכתב אשר נכתב א"א שתשוב ואין חולק עליו וכן עשו ולזה השלים הדבו
ואמר ויכתוב בשם המלך אחשורוש ויחתום בטבעת המלך מה שלא אמר כ
בספור כתבי המן כי לא אמר שם ויכתוב בשם המלך אלא שצוה לכתוב בשמ
המלך הוא עצמו היה אומר שצוהו המלך כן אבל אצל מרדכי ואם היה שאמ
ג"כ בו ככל אשר צוה מרדכי חזק ונשמר ויכתוב בשם המלך ובזה די עכ"ל

ואני בתומי אלך בענין זה בב' דרכים, הא' שכבר הקדמתי כי אין דרך
מדרך המלכות כי מי שנגמר דינו למות שיראה פני המלך ואם עבו
וראה באור פני מלך חיים, ועוד קדם פסוק ויבז בעיניו וכו' כי הגידו לו את
עם מרדכי באופן כי שגזרה הנגזרת על הגבור יעשה על עמו, ואחר הב' הקדמו
הללו מה שאלה יש כאן כי אמת ויציב כי דתי מדי ופרס די לא תעדי כי כ
כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעתו אין להשיב גם הוא בדתי מד
ופרס כי כל איש אשר יראה פני המלך יחיה וא"כ אין ראוי שיקשה הילכתו
אהלכתא ואחר שמרדכי ראה פני המלך אם כשהרכיבוהו על הסוס כאשר דב
טוב על המלך וכמו שקדם פירושנו אצל וישב מרדכי אל שער המלך או כאש
שגידה אסתר מה הוא לה וידע המלך כי מה שעשה המן היה לרעתו של המל
ולזה שלא ידו במי שדבר טוב עליו א"כ כבר ניצול מרדכי מכח ההקדמה הא
ומכח ההקדמה השנית ראוי שינצלו עמו כי הכל הולך אחר השר או הגבו
הנגזר עליו מוטל על עמו וכאשר מרדכי הקביל פני המלך הוא כאילו כל א
וא' מעמו יראהו ויחיו, ואחר שהמן מת הרי כל עמו מעותדין לזה וראוי שיהי
הם להשמיד להרוג ולאבד וא"כ הרי שהאגרות הללו אינן סותרות זו לזו והכל בדין

הב' אומר כי היתה כוונת המלך לשום לכל מי שיגעוהו אגרותיו במבוכ
באופן שלא ישפטו דבר על פי האגרות כי אם למראה עיניהם א
למשמע אזנם וזה בשלא הכתבים הראשונים להשמיד להרוג ולאבד את כ
היהודים ובכתבים האחרונים כתב להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינ
ואינם סותרות כדברי האבן כספי כי הם כמשל ראובן הולך לעיר ויותר נרא
בעיני שיהיה המשל כאילו תאמר ראובן הולך בעיר שמעון הולך בעיר כ
כשאיהם מתחלפים באופן כי האחשדרפנים והפחות בל ידעו מה לעשות רק שירא
מה שעשה המלך לפי כי הכתב הראשון נכתב בשם המלך ונחתם בטבעתו גכ
השני כן על זו האופן וא"כ מאי אולמיה דהאי מהאי וכמו כי מי שיעבור על מלו
הכתבים הראשונים יעבור על מלות המלך כמו כן מי שיעבור על מלות הכתבי
האחרונים

חרונים יעבור על מלות המלך וא״כ לאי זו יאמינו לראשונה או לשנייה באופן
לא יעשו דבר על פיהם כי אם על מעשה המלך מה עשה המלך הרג להמן
ל למרדכי נראה כי כוונת המלך היא זאת א״כ ממנו נראה וכן נעשה. וזה
 שדקדק הכתוב אמר המלך משיב לאסתר ולמרדכי הנה בית המן נתתי
סתר ואותו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים לא על שנכנס המלכה
י׳ המפרשי׳ וא״כ הנה יודעים כי זאת כוונתי ולזה נערים לעשות שנכתוב
ם היהודים יהרגו בשונאיהם ומעתה יאמרו האחשדרפני׳ והפחות הנה בכתב
אשון לוה שיהרגו ליהודים ומשתמא שלוה שהיהודים לא יעמדו על נפשם
י לא תימא הכי מה חדש להם בשנייה, והנה בכתב השנית לוה שיהרגו
הודים לנכרים א״כ אין לעשות לא כזאת ולא כזאת רק כמו שעשה המלך
 כ״ל ג״כ דרך נכון יולא מידי כל הספקות, ומ״ש כי כתב אשר נכתב אין
שיב ר״ל כי לא נוכל לומר שלא יהרגום רק שנעשה הטעות הזאת והזכיר
תוב איך נקראו סופרי המלך בעת ההיא ויכתב ככל אשר לוה מרדכי
חוס ביד האחשתרנים כי הם קלי המרוץ לשיגיעו תחלה או סמוך לכתבים
אשונים ואמרו מבוהלים ודחופים מה שלא נאמר כן בכתבים הראשונים רק
ופים לבד אחשוב כי להיות עם בני ישראל בין האומות כשושנה בין החוחים
 היום עומדים עלינו לכלותנו ועלינו יעריאו סוד לשבה שקדמה בהקדמת
ספר הזה הנה לזאת הסבה לא נבהלו בפעם הראשונה רק שנדחפו להולאת
בר בפועל תכף לסבה שקדמה אבל בפעם הזאת נבהלו כי לא ידעו מה
 זה אשר לוה המלך לרחק את קרוביו ולקרב את רחוקיו, עיין מ״ש אבא
זלה״ה בפסוק פתשגן הכתב :

ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב :

ואתם בפירוש לא נודע למי מלאתי כתוב וז״ל, הנה הקדים מתחלה שנתן
המלך למרדכי את טבעת החותי׳ להנהיג ענייני המלכות בטוב והישר
יניו והיה לו מקו׳ לכתוב כאשר עם לבבו מבלי רשות המלך אחרי שידע
ין המלך שהוא אוהב את היהודים ולא רלה לעשות דבר עד יאמר לו המלך
י׳ ואתם כתבו על היהודים להודיע מה בינו להמן כי המן כשראה החותם
בידו ויאמר עת לשתוק וכתב שלא כרלון המלך :

ויקראו ספרי המלך בעת ההוא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל
אחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהדו ועד כוש שבע ועשרים
אה מדינה מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשנו ואל היהודים ככתבם
לשונם : ויכתב בשם המלך אחשורוש ויחתם בטבעת המלך וישלח
פרים ביד הרצים בסוסים רכבי הרכש האחשתרנים בני הרמכים : אשר

מדרש מגלת אסתר

נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמד על נפשם להשמ
להרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לב
ביום אחד בכל מדינות המלך אחשורוש בשלושה עשר לחדש שנים עש
הוא חדש אדר :

ויקראו כתב החכם הנזכר ז"ל כאן כתוב בחדש השלישי ובהמן כת
ויקראו סופרי המלך בחדש הראשון ובהמן כתיב ביד הרצי' ל
וכאן כתיב ביד הרצים בסוסים רוכבי הרכש האחשתרנים בני הרמכי' להג
כי בעבור שהזמן קצר לשלוח הספרים אלו למלכות הגדול הזה שאגרות ל
יתאחרו ג' חדשים לאגרות המן ולא עוד אלא שהיה צריך כאן זמן יותר גד
משל זמן שהיו צריכים היהודים להכין ולזרז עצמם מתחלה להלחם עם אויבי
אבל בהמן לא היה צריך הכנה מקודם שלא היה שם מלחמה ע"כ מיהר מרד
ובעת ההיא עצמה שנתן המלך הרשות קרא את סופרי המלך מה שלא עב
כן המן עוד הוסיף מרדכי שהרצים ירכבו בסוסי' רוכבי הרכש שהוא מין סו
קלים המרוץ ביותר או כמ"ש ר"א שהם סוסי' מעולי' ונבחרי' מרכוש המ
שאין כמוהם ונשלחו ג"כ ביד הרוכבי' בפרדי' בני הסוסיאות כי הם חזק
ומתמידים מאד בהליכה בלי שום עיפות אכן המן לא הוצרך לכל זה וגם שרו
מרדכי לבשר טוב. לכל היהודים היושבים בכל המדינות ולקרר ולמעט לער
בכל מה שאפשר והגיד הכתוב שבחו של מרדכי כי בכל צרתם לו צר וראה ע
כי בהמן כתיב ויכתב ככתב ונחתם ונשלוח כי מרוב גאותו וגסותו הכל ה
ע"י שליח לא שלח ידו בשום דבר אמנם מרדכי ויכתוב ויחתום וישלח ה
בעצמו ולא ע"י שליח כי מלוה רבה כזו רצה יהיו כל פרטיה על ידו, הרכ
האחשתרני' פי' הרכש הפרדים והאחשתרנים הנפרד שהוא אחשתרן מ
מורכבת שם תר כי האל"ף נוספת כאל"ף אזרוע או אגרוף אתמול והנו"ן ג"כ כ
כרגרן שקרן ישרן עלזן ושם מלשון (תהלים ל"ח כ"ג) חושה לעזרתי (שם קי"
חשתי ולא התמהמהתי תר מלשון התרים מתור בארץ ר"ל ממהר בהליכתו ביו
ומסבב את הארץ והמלה בכלל תאר שלא הספרים ביד הרצים בסוסים וב
רוכבי הפרדים והענין הפרדים הממהרים ללכת בני הרמכים פר"א שכל פ
שאביו חמור ואמו סוסיא הוא יותר טוב ונאמר הוא אביו סוס ואמו אתון ול
אמר בני הסוסיאות, ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים הנה עיקר הכ
היה אל היהודים והוא מה שפי' אשר נתן המלך ליהודים וגו' וכתב
האחשדרפנים והפחות כדי שלא ימחו ביד היהודים. והפחות השרש פחת והכפ
יקרא פחת א"כ חסר במלה זו תי"ו השרש כאלו אמר והפחתות ולדעת ר'
השרש פחה וכן יקרא הנפרד ומ"ש פחת יהודה בתי"ו הוא לפי שהוא סמ
והרבים יקראו פחות כי התי"ו סימן הרבים ואמר הרב כי מלת פחם הכת
בעזרא אינו שם התואר קורלאד"ו בלעז אבל המ"ם סימן הרבים וחסר תי"ו כא
אמר פחתם פחתים רבים וכן חסר תי"ו בפסוק (משלי ז' ח') עובר בשוק א
פנה כמו פנתה. להשמיד ולהרוג ולאבד שיעמדו עליהם להציל עצמם מ

גזרות

גזרות האלו והמסכים להשמיד ולהמיר דת היהודים ישכימו עליו ועשו לו כאשר זמם וכן להרוג וכן לאבד והנה ג"כ להשמיד בכאמר ועמי הארץ מתיהדים ובפירוש אחר לא נודע למי מלאתי כתוב וז"ל, הסבה שפרט כאן כל זה שאמר אל שרי המדינות אשר מהודו וכו' מה שלא אמר כן למעלה בספרים אשר שלח המן וכו' הוא כי כוונת מרדכי היה לפרסם הרבה הספרים ולזה שלח לכל העיירות והכפרים והכרכים ולכל מקום שלח שני ספרים הא' לשר אותה המדינה, הב' אל המון העם אשר בעיר ההוא ולז"א ראבוכה ושרי המדינות אשר מהודו ועד כוש וגו' ואמר אח"כ מדינה ומדינה ואמר בשלח אותם הספרים ביד הרצי' וכו' לפי שכוונת ב' ספרי' היה אם אפשר שיגיעו אלו הספרים אל המדינות ראשונה מהספרים אשר שלח המן וזכר כי באותם הספרים היה כתוב בהן להקהל ולעמוד על נפשם וכו' שכל מי שיצר אותם שיהיה להם רשות לעמוד על נפשם. והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל ויקראו ספרי המלך. הנה עברו באמצע שני חדשים וימי' ונספר כי בי"ג בניסן בתחלה המן נעלה מרדכי ואז ותוסף אסתר ותדבר ואמר המלך לכתוב ולא ידעתי למה נתאחר הרבה חדשים וימים עד שאפשר לומר כי המלך נתיאש מלדבר כלל בהשבת הספרי' בטענה נמלצת כי אמר בלבו כי דיו שנתן ביתו לאסתר ועשה מרדכי משנה אשר אחרי הפעל הזה מי הוא ערב אל לבו להזיק שום איש יהודי ועתה היא גם מרדכי שתקו בראותם כי יש זמן אחר זמן ולא ענו עוד עד עת בא דבר אסתר עם המלך ובבואה לפניו אחר זמן הוסיפה ובכתה והוא השיבה כאשר עם לבבו ומתחלה הנה בית המן נתתי ואתם כתבו ולא חשש להודיע זמן דבר זה של ותוסף אסתר ותשובתו עד גמר הדבר והוא כשנקראו סופרי המלך ויכתב ככל מה שצוה מרדכי אל כל הגדולי' ואל כל היהודים ופי' כי נסח מה שנכתב היה בשם המלך אני המלך מצוה כך וכך וכו' ומנוסח האגרות הוא אשר נתן המלך ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם כלומר שמפני שהיהודים הם בעלים בשמים או במאות ואלפים הוצרך להזהיר שידעו להזהר עוד להקהל ולעמוד על נפשם בבואם להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם ושללם לבז ולבי אומר לי כי על עם עמלק בייחוד הורבו לא על כל עם מדינות המלך כי איך ישמע שכל העמים יתפייסו בכך ואף כי גדול כח הכס וזכיתי למצוא כסברתי זאת בתרגום המגלות ולפי שכבר אפשר שהספרים הם אל היהודים ואל השרי' והסגני' שיעזרו אל היהודים ולא ימחו בידם ולא שיעבירו קול ברחובות קריה ולכן חזר ואמר כי פתשגן הכתב כלומר ספור הכתב או ביאורו הוא להנתן דת בכל מדינה גלוי לכל העמים והדת היה להקהל ולעמוד על נפשם ולהיותם עתידים להנקם מאויביהם וז"ט ולהיות בוא"ו התוספת ומבלי תוספת:

פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאויביהם:

פתשגן בפירוש לא נודע למי מלאתי כתוב וז"ל כלומר כי לוה נסח הכתב

הכתב וכתן דת בכל מדינה ברחובות העיר באופן שיהיה גלוי לכל העמים ולא לשרי הממלכה לבד אבל גלוי לכל העמי' שכל כתבי המן הודה על כל סעפיו גזר שיהיה בפרהסיא גלוי לכל העמי' עם היותו דבר ראוי ליסתר אחר שנסתר מהמלך. ולהיות היהודים עתידים ירלי' שגם הולרכו יהיה הדבר בפרהסיא ולא ידעו שרי הממלכה לבד עד בא הקץ הנרשם כדי שיהיו היהודים מוכנים ומזומנים מתחלה ליום קרב וז"ע אומ' כאן ולהיות היהודי' להגיד כי הוא סבה שנית אבל בהמן לא בא בוי"ו התוספות כי אינה אלא סבה ראשונה. גזר שנוסח הכתב יהיה גלוי לכל העמים עם היות הענין מחייב הסתר גמור בעבור שיהיו אויבי היהודים מוכנים מתחלה והסכמה מקלקלת את השורה וכבר כתבתי למעלה פירושים אחרים ומה שכתבתי באחרונה מיוסר מאד בעיני, להנקם מאויביהם ובהמן לא כתיב כן להודיע שאין הענינים דומים שטעם הגזרה בכאן להנקם מאותם שלוררים בתוך הזמן או מן הקמים עליהם בזמן המוגבל לקיים דברי אגרות המן לא לזולת מה שאין כן אגרות המן, ילאו מבוהלים ומגזרת ויבהל את תמרוקיה ובהמן לא כתיב אלא ילאו דחופים להגיד כי המהירות היה הרבה יותר כאן משם כמו שביארתי למעלה :

הרצים רכבי הרכש האחשתרנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה :

הרצים כתב הה"ר יוסף גאקון ז"ל וז"ל, באגרות הראשונות לא ילאו כי אם הרלים בלבד והם ההולכים ברגלי' לפי שהיה להם זמן ארוך, ועתה כדי שלא יארע אי זו תקלה בין כך ובין כך ילאו רוכבי הרכש והם הפרדים הנולדים מן הסוסיא והחמור, וכבר שאלתי לאיש פרסי על הפרד מה שמו בלשון פרסי ואמר שמו אחשתר אבל הסוסיא לא נקרא רמכה אמנם הוא לשון ערבי, ואחשוב כי אלו הם פרדי הבר אשר רלים במאד מאד מהלך י' ימים ביום א' וכאלו אמר מבוהלים ודחופים כי ברלין הולכים ובראשונות הלכו בהכרח כי מלרים על הענין, וכתב הה"ר יהודה בן שושן ז"ל ז"ל, הרלים רוכבי הרכש לא אמר כן ברלים של ספרים הראשונים כי שם לא הוזכרו ב"א שרוכבים עליהם אבל כאן היו רוכבי הרכש. ואמר מבוהלי' ודחופי' כדי לשמח את ישרי' גם כי מי יודע מה ילד יום אם מקדימים כזריזין לקיים רלון המן, ובמלת האחשתרנים בני הרמכים כתב רש"י שהם מיני גמלים ואחרים פירשו פרדות. והמפרשי' הסכימו שהם עולי הסוסי' בני הסוסיאו' הנקראים בלעז שלנו פוטרו"ש בני הייגוא"ש. ואני אומר כי לבעלי הש"ס אנו שומעין שאמרו אנו אין האחשתרני' בני הרמכים דאמרינן מי ידעינ' מאי קאמרי ולעפ"י שראיתי כי מי שביאר כי כנגד ההמון אמרו אנו מי ידעינן מאי קאמרי כי אליהם ידוע היה. זהו הנראה לי בענין אלו הכתבים, ואחד מחכמי הדור כתב אם על המלך טוב שהמצוקם בעלמו הוא טוב בעיני הנשאל, עד ומרדכי ילא. אמר המר משה כין הרב המחבר כוונת ה"ר יהודה ז"ל היא על הרב בעל העקידה ז"ל וכבר הוא נדפס, וכתב

ה"ר

ה"ר יהודה בסוף דברי הה"ר בעל העקידה ז"ל וז"ל, זה הוא דרכו של החכם אני לא נתחוורתי בו כי עקר הדבר התול ושחוק כי יאמרו מלוה לאלו שיהרגום יאבדום ומליה לאלו שילינו את נפשם בהקהל להרוג בהורגיהם והנה זה שטות מהומה והמקרא המסייעו שהוא להקהל ולעמוד על נפשם נתיישב גם לפי דרכנו יפה יפה והוכרח ללוות שיהרגו בשונאיהם לפי דרכנו לומר שבמקום זייופו של המן שזייף שיהרגו שונאי היהודים בהם לכלה נחרצת מבלי רצון המלך אשר מן הסתם זה הזיוף נעשה לבקשת שונאיהם לכן ראוי שהם יקחו חלקם שים לבך בזה. גם ונהפוך הוא הנה הוא נהפך ממה שנעזר בו וכמו שאפרש בסגיעי שם, גם מה שכתב הר"א איננו נכון בטעם כי אמר שאחשורוש אמר למרדכי עשה כל מה שתוכל להציל עמך כי הספרים הראשונים שכתב המן בשמי וחתם בטבעתי א"א להשיבם כדת מדי ופרס והנה דריוש לא יכול להציל דניאל מן הבור והמלך מרדכי לכתוב דעו כי המלך צוה להמן משכהו שיכתוב בשמו ונתן לו טבעתו לחתום כדי שיהרגו היהודים את אויביהם ביום י"ג לאדר והוא הפך הדבר שיהרגו היהודים ביום הנזכר ובשנודעה למלך מחשבתו הרעה תלהו על העץ על שלח ידו בם הפך רצון המלך וזה פירוש ובבואה לפני המלך והעד שנתלה המן וצוה המלך להכתב ספרים אחרים ונחתמו בטבעתו כלומר הראשון וזהו ונהפוך הוא והתמה על פירושו זה כי למה צוה המלך מתחלה שיהרגו היהודים בעם מדינות המלך גם לשון הכתוב האומר הנה בית המן נתתי מתיישב יותר לפי דרכנו כי אמר המלך שאין צריכין אל התיקון :

ראיתי מי שפלפל והרבה והעתיר כמה דפין בענין זה ולקטתי מעט מהרבה מרוב דבריו ואבחר היותר משולל מהתפיסה אצלי וזהו ענין דבריו, ותוסף אסתר כלומר בתחלה שאלה על נפשה באמרה תנתן לי נפשי ואח"כ הוסיפה לבקש על עמה באמרה ועמי בבקשתי ועל זה הענין השני שהוא הוספה דברה עתה ויהיה פי' המלות ותוסף ותדבר במה שהוסיפה למעלה באמרה ועמי בבקשתי דברה עתה זה דעת ר"א בלשונו, ואיננו נכון בלשון הכתוב אלא שבא לומר שעתה הוסיפה בכי ותחנונים ורבוי דברים על כללות בקשתה הראשונה שבקשה על נפשה ועל עמה ועתה חזרה וחפשה דרך להשלים השאלה המבוקשת ומטוב ונדעה כי כל מה שהמלך מוסיף לחבבה ולגדלה בתת לה בית המן ועשותו למרדכי מכה היא מוסיפה להשפיל עצמה וז"ע ותדבר ותפול כי מרוב פחדה ואימת המלכות אשר עליה כאלו נפלה בדברה אליו ובכתי את בית אביה והתחננה כאלו איננה ראויה לקבל רוב חסדיו ורמזה בדבורה מאיזה מקום תמלא מודעא וביטול להשיב ספרי המן אף לדתי מדי ופרס כי דבר ברור הוא כי טעם דתם ומנהגם מפני שחששין לזלזול ב"ד הראשון כי יודע לכל כי הדת היוצא בראשונה הוא בתכלית העיון עד שא"א להרהר אחר אשר כבר עשוהו ולא היתה תקנתם לקיים הענינים הרעים הבלתי משוערים אל הדעת כי דבר המלך נתיסד על מחשבת המן לא על מה שהבין המלך ממנו ודברים שבלב המן אינן דברים וז"ע אמרה ואת מחשבתו והנה היה פעל ומעשה

ויקוראתו

מדרש מגלת אסתר

וקוראתו ומחשבה ע"ד הנזכר ונכלל בזה פיוס ופתוי רב כי ישמח לב המלך בראות
כמה היא משתדלת להעבירו ממחשבת רעת המן חלילה לו ואפשר ג"כ כי ז
ההתנפלות וההכנע הרב שעשתה אחר קבלת רוב חסדים הוא ענין טבעי כזכ
בחכמה האלהית כי נפש המקבלת חסדים טובים משתפלת ומתקטנת לפנ
גומליה עד מאד כי בראותה אותם בוחרת במיתתה להיותה משועבדת אל גומלי
בטבע וה"ש יעקב (בראשית ל"ב י') קטנתי מכל החסדים כי נפשי מתקטנ
מאד כמשערה כל החסדים והאמת שקבלתי ממך כי במקלי וגו' וכן עשת
אסתר והושיט לה השרביט כמו יודעת כי יפיק רצונה ועכ"ז מטוב מדעה לא
שאלה מעתה ממנו כאלו כבר הוא מחוייב ומשועבד כי ראתה כי אין ראוי להראו
בהמלך טובה הדבר מצד איזה מין מהשעבודים או מונע מעשות דבר ומפני א
זה הכרח ולכן אחר שקמה חזרה להתחנן בדברי רצוי ותחנון כבתחלה וכו
אמרה בדברה אם על המלך טוב בהתיחס אל היהודים מקבלי החסד וא
אינו עושה כן בגינם יעשה בגין שמצאתי חן בעיניו ובתנאי שהתנאי בעצמו כש
לא כדבר המן הפגו' המשתדל לשפוך דם נפשות אביוני נקיים ובסוף דברי
אחר ששאלה על זולתה שאלה על נפשה וזהו אמרה וטובה אני בעיניו וזה
מגודל מוסרה ואני אומר ומיעוט לרכה אל בקשת הצלת עצמה, והמריצה טענת
כי מצד הצער המגיעי ראוי שיגן על עמה והוא אמרי כי איככה וגו'. ומזה הדר
היתה עתירי' מרע"ה במעשי העגל כי אחר שמיוסר הש"י שלא לצער הצדיק ראו
להגן על אוהבי הצדיק מצד הצער המגיע לצדיק בהפסדן ונזקיהן ובאמת שכ
הוא והתורה מליאה מזה ומזה כילולו בני נח וכמה וכמה עניני' בתורה ובנבוא
מלאי' ומזה וקורא אני על זה ועל כיוצא בו ולא יפסוק בדברים אחרים כשדורשה
וכללה בדבריה כי לא תחיה בנפול עמה ומולדתה ביד צר הצל תמות בצערה
ואבדן פי' בו כי הכוון במקום מ"ש או יאמר באבדן נפשות מולדתי והכוון שהוא
שם דבר כמו הרג ואבדן. הנה בית המן נתתי כו' ואותו תלו וגו' כלו' כל מה
שבידי לעשות להראות העונים והשרים זיופו עשיתיו אמנם בהשבת הספרים
אתם דעו מה תעשו וכתבו ותתמו כי אני אין בידי להשיב את הספרים לפי שכתב
אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעתו אין להשיב ולכן צריכים אתם לבקש
דרך התחכמות לבטל הספרים ההם ובלי התבטל הספרים הראשונים כי אם
בערמה, ואמר נתתי לאסתר כי מפני שהיא יהודית ניתן לה כדי שתאכל ותשבע
משלל אויביה ומבקשי רעתה, ואמר עוד המפלפל הנזכר בענין השבת הספרים
קם חכם א' שמו בן כספי כנגד כל הראשונים והנהו מה שאמר עד שעשאו
חבור לעצמו לא דבר בו בזולת זה ובו הרעים בקולו כקול מים רבים
על כל שהיו לפניו כי לא ירדו לעומקו של דבר כאלו נשאר מונח בקופסא לו
מאבותיו והעלה חרס בידו להתגדר בו כי בטל בדעתו ובדבריו דברי כל הראשוני
ושברתם הפר וכשייעיין דעתו ודעתם בבטלו דעתם גם דעתו שב אל העפר
כי העולה מדעתו הוא העולה מדעת ר"א והוא סותר דברי ר"א ולא הרגיש.
ואציע ואומר כי שורש הדבר שדת מדי ופרס אין להשיבו. וגם ידענו כי אשר

שהספרים

שהספרים הראשונים הם להשמידם ולהרגם אי אפשר לכתוב עתה בטול הספרים האלה מבלי שיסתרו כוונתם ומאמרם והבא לקיים שני אלה כמקיים שני סותרים אין מרגיע וכיון שכן אין דרך ומנוח רק כשיכתבו בדרך שיבוטלו דברי הספרים הראשונים במקלת וזה יספיק לבטל המכתב הראשון לגמרי עם מה שיכללהו המכתב השני והמעשה אשר נעשה מתליית המן ובניו והנה אף בדתי מדי ופרס הוא קלה בטל הראשון מפני השני שהרי לא העלו על דעתם ומאלה בדתי פרס ומדי על דבר גדול כזה מענין מפלת המן שלא יספיק לבטל הראשון מתורת בלי דעת באופן המלוי ואינו מלוי ואומדנא דמוכח ודבר העשוי להגלוי הנאמרי׳ הש״ם אבל מה שחשב זה החכם שיוכלו לכתוב במכתב השני דבר שלא יניח פשרות אל העמים לקיים המכתב הראשון מבלי עבור על מלות השני הראשון אלה להעלות כן בידו זה ממה שא״א כשיעויין היטב כי הוא אומר שאין סתירה הראשונים האומרים לכל העמים שיהרגו את היהודים אל השניים האומרים היהודים יקהלו לעמוד על נפשם שהרי לא צוה בראשונים ליהודים שיפשטו ידם להורגיהם ולא צוה בשניים שלא יהרגו את היהודים ואע״פ שהצוי הראשון במקומו עומד כי הוא צוה ויאמר להשמידם הנה בראותם כי המלך החזיק ביד עשוקים ידל כוחם וידי היהודים תחזקן הנה זהו מה שהסכתו במאמר אחד וחדש הוא לו כי ראה שאין כאן ביטול מזה לזה ולא ראה כי עכ״פ יש סתירה מן הראשון לשני כי לזה אומר הרוג ולזה אומר הנצל ולא ראה כי אע״פ שאין הכתב מבטל את זה הנה יותר מזה אנו צריכי׳ שלא יסתור זה את זה ומבואר לא שעל הדרך שהוא אומר שיבוטל המכתב הראשון הוא אפשרי לא מוכרח אל כי גם אחר שכתב שיקהלו ויכללו לעמוד על נפשם אלו לא יפחדו העמים הם ויבאו עליהם הנה לא עברו על מלות המלך ואיה איפה תקוני הענין אלא שיודה שהעמים ימנעו ידם מתוך מכתב השני אשר בו יראו רצון המלך בהמן לתלותו ובמרדכי להעלותו ולהגדילו וא״כ למה חרד אליו זאת כל החרדה את הרעש׳ כי הוא בורא חדשה והן הן דברי ר״א אשר לבו רחק מהם ולא נוהגים כי כמוהו כמוהם. ואלו הם דברי ר״א אשאל איך יוכל המלך להשיב ספרי׳ ואין ככה דת מדי ופרס וכן אומר אין להשיב, יש להשיב שהמלך רמז למרדכי שיכתוב המלך צוה להמן לכתוב שיהרגו היהודי׳ אויביה׳ וכשהיתה הטבעת ביד המן הפך הדברים וכשנודע למלך נתלה המן לפי שלא מחשבתו ביהודי׳ כל כמו קדמוננו הטעם הזה שאמרו לולי אגרות ראשונות לא נתקיימו אחרונות למרדכי ולישרי׳ להנצל ולמה יהרגו עוד בשונאיהם רק לא יתכן שנצל אם לא שנה דת המלך וזהו הנה בית המן נתתי לאסתר לפי שמדבר עם שניהם ם לא אדע עלה שתעשו רק ככה כי לא אוכל להשיב את הספרים שכבר נכתבו ע״כ דעתו אשר מהם יראה שא״א בשום פני׳ לעמוד על ביטול המכתב הראשון עכ״פ מבלי הבטל דת מדי ופרס ואין דרך כי אם בהביא עלות שיחשבו העמים מעצמם כי רצון המלך הוא הענין השני והוא בעצמו דעת בן כספי ולא ל בו ולולי שאנכי ירא לפי שלא פי׳ א׳ מהמפרשי׳ מה שנ״ל בביאור ענין

זה הייתי אומר שדרכו של ר"א מבואר בכתוב ולא שיער בו. כי מה שאמר ויכתב
בשם המלך וגו' אשר נתן המלך וגו'. הינו ספור מה שנותן להם עתה אב[ל]
הוא ספור מה שנתן בספרים הראשוני' שזייף המן כמו שקדם לומר שהמלך
מודיעם שאם באולי באו להם ספרי' כתובי' וחתומים בטבעתו שאינם בסגנו[ן]
זה שהכל זיוף כי ידעו כי מה שנתן מתחלה לא היה אלא שיתחזקו היהודי[ם]
כנגד אויביהם ושונאיהם וז"ע אשר נתן וכן הצרים אותם מוכיח כן כלוי אות[ם]
שהם צרים להם מעולם והם זרע עמלק כי לא יאמר לשון זה על אותי שיבוא
לצור אותם, ואמר פתשגן הכתב וגו' ולהיות בוא"ו כלומר והכלל עוד בכת[ב]
הוא שזה יתפרסם לכל העמים כדי שלא יעשו דבר ע"פ הספרים הראשוני[ם]
ועוד נכלל בו להיות היהודים עתידים להנקם בפעל מאויביהם כמחשבת המל[ך]
ומאז גם מעתה הנה שבדרך זה הינו מבטל הראשונים אלא שולח אליהן כנגד
וז"ע וא"ו של ולהיות כי יש כאן שני ענינים א' שמודיע לכל העמים נסח האמר
מהספרי' הראשונים ומתוכו ילמדו לעשות גם עתה כמלא שנסח הספרים הראשו[נים]
הוא הנשלח עתה וזכרון א' עולה לכאן ולכאן, והענין הב' שמלוה שיהו
היהודים אל הענין וזה עולה לפר"א מכל צד:

גם הרלב"ג התקרב לדעת הנז' ואמר שספרים הראשונים היו רשות שיוכ[לו]
להרוג אם ירצו והשניים היו ליהודים שילחמו ויהרגו הקמים נגד[ם]
ואלו נתן רשות לב' הכתות שיעשה כ"א מה שיוכל, ובטל הפי' הזה המפלפ[ל]
הנזכר מטעמים רבים הא' כי מה צורך לרצים דחופים כדי להרשותם ועו[ד]
כי נער הקן טף ונשים איננו מדברי הרשות ועוד מהו קביעות יום מיוח[ד]
ואם לא ירצה לעשותו אז ויעשו ביום האחר האם הם עוברים על מלות המל[ך]
אם לא אין אלו אלא דברי התול. ועוד כי העמים ילחקו על הרשות הז[ה]
מי השואלו ועוד כי מה תועלת להמן בזה ואולי המורשי' לא ירצו להשתמ[ש]
בו ומה הועיל המן בתקלתו כי לשון ונהפוך הוא מתהפך עליו כי כמו שהו[א]
מלוה ליהודים כן ראוי שיהיה ענין הגוים שיהיה מלוה לא רשות כי אין הפ[...]
של מלוה מורשה כי אומר אשר ישלטו מורה שיהיה הרשות לז"ה יתר על שכנג[ד]
ולא כדבריו שאמר שנתן רשות לשניהם להלחם זה עם זה ואחר שנלחם בו[...]
כל אלה הפלפולים אומר אלו הייתי שם הייתי אומר יפה ונכ"ס כי אחר שה[...]
נתלה גלוי מה יספיק לבטל ולגרום שלא יעשו דבר מהכתב הראשון כי ד[ת]
פרס ומדי אשר לא יעבור אינם לסלק מעליהם היכלת שלא יוכלו להחל[יף]
חקיהם בהסכמות כלם כי קהל שהסכימו לקיים בדבר הרשות כשיסכימו לבו[...]
בטל דבר ומה שאין להשיב הוא בשים לדבר שואל ומערער בביטולו הנה
לא יבוטל מבלי הסכמת כלם ואמנם זה לא נעשה לבקשת המוני' כדי שיערע[ו]
ויאמרו עכ"פ דת מדי ופרס אין להשיב והשואל שהוא המן בען כשל והד[...]
אין בו לערער כמלא הדבר קל ליבטל ולמה יאמירו עלינו את הקלות, ע[...]
פלפל בדקדוק הכתבים כי מ"ש המלך אין להשיב כפי מקומו היה לו לו[מר]
אין להשיבו אבל כלפי שאגרה אסתר יכתב להשיב הנה גם הוא אחריה לו[...]
להשיב

להשיב כלשונה, ואמר אל היהודים ככתבם כדי שיזדרזו להאחז גם כי אולי יכבשו השרים הספרים ויתרשלו בדבר, ופי' רוכבי הרכש במהירות הסוסים כי יש רכיבה בסוסים בקליעת הסוסים כמו בקלת ארצות הככרים ובארץ ישראל, ורכש הם סוסים קטנים שקורין הקא"ש, וסוסים הם הגדולים ומ"ש בסוסים רוכבי הרכש הוא חסר וא"ו כמו ורוכבי והסוסים לקרובים והרכש לרחוקים ואולי רכש הם מין גמלים הקטנים הנמצאים בארץ המערב ילכו בהם ביום אחד ק' פרסאות והם לארץ רחוקה מאד הם הנקראים בכרה קלה, ומ"מ אין מקום לעמוד על אמתתם ואמר מבהלים ודחופים מעצמם וברצונם בדבר המלך כלומר לעשות חפצו וטעם מבהלים ודחופים ואעפ"י שיש זמן רב עד י"ג בחדש אדר שהוא יום שברם לשברם כבר כתבתי אני בזה ואשית נוספת כי למה ימתינו והחפץ משתנה מעת לעת ועוד כי המעותד ליהרג ישועבד בכל יום ויסוח ביסורין שאינם הרג ממש ורצוי לחוש לזריזין אולי יקדמו כי כבר רמזו רז"ל כי האגרות הראשונות היו סבה שיתישבו בדבר ולא ימלטו אחד שגם המלך מאריך ברעתו לתת זמן והדת ניתנה בארמון המלך כדי שלא יהיה עוד ערעור בדבר ואין ספק שארמון המלך היה בעיר גדולה ועם כל זה איננה שושן סתם כי שושן סתם היתה עיר קרובה לשושן הבירה אשר רובה ישראל:

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה:

ומרדכי בפירוש לא נודע למי מלאתי כתוב וז"ל הסבה שנלבש מרדכי באלו הה' מלבושים הוא לפי שלמעלה ביחוסו של מרדכי דרז"ל כי כלם היו תארים נמצאים בו כי נקרא יהודי לפי שכפר בע"א, מרדכי ר"ל מר דרור, יאיר שהאיר עיניהן של ישראל בתפלתו, שמעי ששמע האל תפלתו, קיש שנקש על דלתי רחמי' ונפתחו לו. כנגד אלו הה' גמולו היה שיצא מלפני המלך בה', מלכות כנגד יהודי לבוש מלכות שאינו ר"ל הלבוש אשר לבש המלך אבל הלבוש שהיו נוהגים בו אנשי המלכות והיה כולל לכלם וכן האמונה הוא לבוש כולל ומתאחד כל המאמינים בה', וכנגד מרדכי שהוא המר הניתן בקטרת בא בתכלת שהיה ניתן במשכן. כנגד יאיר יצא בחור שהוא מפזר הארות ונותן אורה לעתים, וכנגד שמעי יצא בעטרת זהב גדולה שאין עטרה יותר גדולה מזו אלא שישמע האל תפלתו כש"א ז"ל מר מללי ונחית מיטרא וכנגד קיש תכריך בוץ וארגמן שזה הלבוש היה מיוחד אליו יותר מכל אנשי המלכות ואמר אנשי העיר היה צהלה ושמחה משמחת מרדכי, ובפירוש אחר לא נודע למי מלאתי כתוב וז"ל. יש לשאול ומדוע ייחס זה אל יציאת מבית המלך והלא טוב היה שיאמר ומרדכי בא לפני המלך ואומר אני כי משכנם מרדכי לפני המלך שנאמר ומרדכי בא לפני המלך לא יצא עד עתה והענין כן הוא שבהיות רצתה אסתר לבקש מן המלך להשיב הספרים ולכתוב ספרים חדשים והיא א תדע לעשות דבר התחכמה אסתר וקודם שדברה עשתה באופן כי מרדכי

בא

מדרש מגלת אסתר

בא לפני המלך והוא שהגידה אסתר למלך שהוא דודה ושמח המלך למולו ונתכבד בו ובעבור חכמתו היה מתחלה בשער המלך ולכן נתן לו טבעת החותם להנהיג המלכות ואומרו אשר העביר מהמן אללי טעמו כי מאותה שעה אשר העביר מהמן שלא ראה בתקנת המלכות נתנה למרדכי כי חכם הוא וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו ולו יאות יראה וישגיח בתקנת המלכות ועודנו שם מרדכי לפני המלך ותוסף אסתר ולכן המלך היטיב לשניהם שנא' ויאמר המלך לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי ותחלת התשובה היתה למרדכי שנא' הנה בית המן נתתי לאסתר וחזר ואמר לשניהם ואתם כתבו על היהודים ומהר הרבה מרדכי באופן ונקראו הסופרים שם לפני המלך ויכתב ויחתם וישלח ואחרי שגמר כל הענין מרדכי יצא מלפני המלך ולמדך שיצא משם לבוש מלבושי מלכות הלבישו המלך לכבוד ולתפארת כי על פיו ישק כל עמו וכן בהמן אחרי שנגמר הדבר זמנו המלך וישבו לשתות לכבדו שאין לך כבוד גדול מזה שישבו כאחים ולא יתפרדו לשתות יין וחבה יתירה נודעת לו אמנם מרדכי כבר ידעו המלך שידע פרישתו הגדול' שיהרג ואל יהנה מיין משתיו ואחרי שלא היה יכול לכבדו באכילה ושתייה כבדו במלבושי מלוכה וראה אתה בעיניך ההבדל הגדול אשר בין שתי הכבודות כי זה הנאת שעה אין רואה וזה הנאת תמידי בפרהסיא, ואחשוב כי אולי מלבושים אלו הם הם אותם שהלבישו המן בגזרת המלך שכן אמר הכתיב לבוש מלכות וכתר מלכות והגיד הכתוב כי מיד הסיר מרדכי אותם הבגדים המשולשים מעליו כראות לדת עמו ח"ו כמסרים להריגה אך ברגע יצוא יצא מבית המלך ונהיה הדבר כרגע היה מלובש באותם הבגדים כי רב טוב לבית ישר' תכריך פי' מעיל ורלב"ג אמר שזה היה על ראשו והיה משש ובגד ארגו, והעיר שושן צהלה פי' היהודים כי שאר העמים יתאבלו ואולי כי בני פרס ומדי עצמם הדרים בשושן שמחו במשפט האמת כי באגרות ראשונות נבוכו מן החמס הגדול וכמש"ה (משלי י"א י') בטוב צדיקים תעלוץ קריה ובאבוד רשעים רנה כי טבע רוב בני אדם לשמוח במשפט האמת גם אם יגיע להם ממנו הזק מה והספק בהפך, והה"ר יוסף גאקו"ן ז"ל כתב וז"ל ומרדכי יצא מלפני המלך ע"ד אמרו (בראשית מ"א מ"ה) ויצא יוסף בכל ארץ מצרים והרצון כי לא כעת הראשון הוא שהשליכוהו לרחוב העיר ושק גאות לבש כי לא היה אז התכלית כי אם כמשלם חוב ואז לא עמד בפני המלך ועתה יצא מלפני המלך בלבוש מלכות יקר מאד מתכלת וחור, ובעטרת זהב גדולה לא עטרת מלכות זה נוסף על הראשונה והעיר שושן אז שמחה כי כבר נתן הדת אמנם שאר המקומות עדיין היו באבל גדול עד שהגיע אליהם דבר המלך, והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל ומרדכי יצא כלשון ויצא יוסף על ארץ מצרים שיצא בתכסיסי מלוכה כי המלבוש של תכלת וחור ובראש עטרת זהב גדולה והמעיל שכורך כל הגוף של בוץ וארגמן והעיר שושן הקרובה לשושן הבירה אשר רובה יהודים צהלה ושמחה בעלוץ צדיקים רבה תפארת:

ליהודים

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר :

ליהודים בפירוש לא נודע למי מצאתי כתוב וז"ל. בזה דרז"ל אורה זו תורה
שנאמר (משלי ו' כ"ג) כי נר מצוה ותורה אור, שמחה זה יום טוב
י (דברים י"ו י"ד) ושמחת בחגך, ששון זו מילה שנא' (תהלים קי"ט קס"ב)
ן אנכי וגו' יקר אלו תפלין שנא' (דברים כ"ח י') וראו כל עמי הארץ וגו'
כיא אלו תפלין שבראש י"ל בזה המאמר כי בהיות להם התורה יהיה להם
מאר רנו' כי כל אלו הדברי' נתחדשו להם בזאת המגלה כמו שביארתי למעלה
אמת זה לפי שהתורה נחלקי' אל מצות עיוניות ואל מעשיות והמעשיות או יהיו
נכיים או נפשיים או גופנים ונפשיים, כנגד העיוניות אמר תורה וביארו זה
אמרו כי נר מצוה ותורה אור נר' שלא כיון אל העיוניות מאחר שכבר אמר נר
וה שהוא המעשי', וכנגד המעשיות הגופנית אמר יום טוב וביארו זה מאמרו
שמחת בחגך שהוא במאכל ובמשתה ובמלבושים כנגד הנפשי אמר מילה כי
ה הוא לצער לגוף ולבד הוא לנפש וביארו זה מאמרו שש אנכי על אמרתך ירי'
ראוי שיאמר כי כאשר התהלל דע"ה לא התהלל מהמצו' הקלות וא"כ יהיה
המורות והמצוה היותר מורה היא המילה לפי שהיא בבשר, כנגד שניהם
ר תפלין שיש בהן הרכבה מה מגופני ונפשי ולפי שהנפשי מבואר ביארו
ופני כאומרם שהוא כבוד לאדם ולקח מלת נקרא מן יקר, או ירצה בחלוק
מעשיות כוונה אחרת והם כי מיני הטובות ג' אם טוב ערב אם טוב בהחלט,
ם טוב מועיל, ואמר כי כל אלו הטובות קנו אם הא' הוא יום טוב, אם הב'
ילה. אם הג' התפלין שהוא היקר והוא התועלת, ובפירוש אחר לא נודע
י מצאתי כתוב וז"ל, ליהודים היתה אורה ושמחה פי' הצלה ונתייחסה בלשון
רה ע"ד המשאלה ולהודיע כי כמו מי שיוצא מאפילה לאורה יצא מן הצרה
הצרה בלי אמצעי כמו כן ענין זה של ישראל היה מן הצרה אל הצלה שלא
שלא נהרגו אלא שהרגו והוא נס בתוך נס, והה"ר יוסף גאקון ז"ל כתב וז"ל
לון כי כמו שאין אמצעי בין האור ובין החשך כן היתה ישועת ישראל כי בהיותם
פילה ונדחי' פתע פתאום זרח השמש. והרצון כי לא באה התשועה הגדולה
דרגה כאור בקר אך פתע פתאום בא אורם. ואמר אורה ושמחה וששון ויקר
גד אמרו להשמיד להרוג ולאבד אשר הרצון להשמיד הדת להרוג הגוף ולאבד
ונס, וכנגד הדת והנפש אמר אורה כי התורה נקראת אור שנאמר כי נר
וה ותורה אור והנפש שנאמר (משלי כ' כ"ז) נר ה' נשמת אדם, ושמחה תענוג
וף שנאמר ושמחת בחגך, ועל הממון אמר ויקר ובנגדן תקנו מקרא מגלה
גד הנפש. וימי המשתה ושמחה כנגד הגוף, וכנגד הממון ומשלוח מנות איש
רעהו ומתנות לאביונים. והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל, ליהודים היתה
רה כי עד עתה העולם חשך בעדם והעצבון חזק ועתה שמחה וששון ועד
ה די בזיון ועתה יקר וכבוד, ויש עוד לומר כי השמחה והששון לא גרמו בזיון
נהג כי היה עמו יקר וכבוד עכ"ל, ונראה לי כי בא לספר איך עתה יצא

מדרש מגלת אסתר

מלפני המלך בכל הכבוד הזה למה שאמרתי כי הנגזר על השר כנגזר על הענ
וכמו שבא ברבתי לאחשורוש (פרשת ו׳) ובפרקי ר׳ אליעזר (פרק נ׳) א״ר פנחס
מרדכי מלך על ישראל שנאמר ומרדכי יצא מלפני המלך מה מלך לובש פרפורי
אף מרדכי כן. מה מלך לובש עטרה כלולה אף מרדכי כן, מה מלך מוניטון של
יוצא בכל המדינות אף מרדכי כן. ומה היתה מוניטה שלו מרדכי מכאן ואסתר
מכאן. מה מלך אימתו בכל המדינות אף מרדכי כן כי נפל פחד מרדכי עליה
ע״כ. הרי שביארו איך היה מלך ואם כן בעבורו ראוי שיכללו כל עמו ולזה כעשר
הכבוד הזה ובפרט כי כבר נשה באלה בפעם הראשון, ומי יודע אם היתה זאת
העטרה שהפיל המן ואפשר שלמעלה הזאת שב כנוי ליהודים היתה אורה ושמח
ר״ל כי להמעלה הזאת היתה ליהודים אורה ושמחה וזה יראה ממה שבא הת
בפתיחה י״ב ברבות לדיק׳ ישמח עם זה מרדכי ואסתר דכתיב והעיר שוש
צהלה ושמחה. וה״ר בנימן כר״ו בן הרב ר׳ מאיר אשכנזי ז״ל פי׳ עם מה שאמר
ז״ל שברך מית איסר ולזה באגרות ראשונות תכף כשהרצים יצאו דחופים וגו
והעיר שושן נבוכה אמנם עתה לא יאמינו דבר עד שראו כי מרדכי יצא מלפני
המלך בכל הכבוד השוה הנה אז ליהודים היתה אורה וגו׳ עכ״ל, ובגמרי׳ ליהודי׳
היתה אורה זו תורה וכו׳ זה יורה על מה שאמרתי לעיל אלא להשמיד כי כבר
התחילו׳ התורה מן העת ההיא ועתה נתן להם רשות על התורה והי״ט והמילה
והתפלין. וכן תרגם המתרגם ליהודאי הות רשותא למעסק באורייתא וכו׳ עיין
למר אבא זלה״ה בפסוק ובכל מדינה:

אמר המר משה לא אחשה מלכתוב מה שפירשתי במו פי בימי חרפי
במאמר הלזה כי הלא זה עוני גרם שלא קיים מר אבא זלה״ה
המהדורא בתרא ואם קיים אותה גנבוה ממנו, קשה מה ראה ר׳ יהודה על ככה
ומה הגיע אליו לדרוש זה שכתוב ופשוטו פשוט כי הגיד כי עתה אשר גברה יד
אסתר ומרדכי היתה ליהודים אורה וגו׳ הפך ממה שהיה להם בעת הגזרה
אבל גדול ליהודי׳ וצום בכי ומספד שק ואפר, ואורה הפך אבל כענין (ישעיה
נ״ט י׳) שבי דומם ובאי בחשך. שמחה הפך צום כי השמחה היא באכילה, ששון
הפך בכי ומספד, ויקר הפך שק ואפר, ועוד למה דרש אלו המלות לבד וידוע
מדרשת להשמיד כי לא היה מניח שרש וענף ובפרש״י ז״ל שכתב וז״ל אורה
זו תורה שגזר עליהם המן שלא יעסקו בתורה זהו י״ט קיימו עליהם ימים טובים
זו מילה ועל כל אלה גזר, אמרתך זו מילה שנתנה במאמר ולא בדבור (בראשית
י״ז ט׳) ויאמר ה׳ אל אברם ואתה את בריתי תשמור ומצינו שדוד שמח עליה
שנאמר (תהלים ו׳ א׳) למנצח על השמינית כשהיה בבית המרחץ וראה עצמו
בלא תורה ובלא מצות כיון שנסתכל במילה שמח עכ״ל, קשה אומרו זו תורה
שגזר עליהם המן שלא יעסקו בתורה ולא אמר קיימו עליהם את התורה כמ״ש
למטה קיימו עליהם ימים טובים, ובכלל למה לא השוה בבי׳ המקומו׳, ועוד אומרו
זו מילה ועל כל אלה גזר ומי לא ידע שהוא גזר על הכל וכשמות חזרו לאיתני ועוד כי
מן הראוי שזה הי״ל לרב לאמרו או בראש׳ הכל או אחרי הכל והוי הכי הלוקי תפלין:
והכלע״ד

נלע"ד הוקשה לרבי יהודה שאם כוונת הכתוב לספר מה שהרויחו
היהודים במיתי המן וכי סיימם באלו הד' והלא היה יכול לומר
ידים היתה אורה ושמחה וששון ויקר וגדולה וגבורה ותפארת וכיבוש והוד
ד והדר וחיים וכו' כמה דברים היה יכול לומר ומאחר שלא אמר רק אלו
לדרשא קא אתו. ואין לומר כמו שאמרנו בספקות אם כי לא אמר בעת
ה ליהודים היה חשך ועוד כי כנגד אותו הכתוב של ובכל מדינה וגו' אבל
וגו' אמר בתשועה ובכל מדינה ומדינה וגו' כנגד אבל אמר שמחה. כנגד
אמר ומשתה, כנגד בכי ומספד אמר ששון, כנגד שק ואפר אמר ויום טוב
כן פסוק ליהודים למה לי אלא לדרשא קא אתי ודברי תורה עניים במקום
עשירים במקום אחר, ולזה אינו מן התימא שלא מצינו היכן גזר בפרטות
אלו הד' וכיון בהם מפני שהשלשה מהם הנה הנם כנגד השלשה אשר גזרו
ים אח"כ, שבת, ר"ח, מילה, כנגד שבת תורה, לא ניתנו שבתות וימים טובים
אלא כדי לעסוק בתורה ואז"ל כי התורה נתרעמה כי בכל הימים הולך
למלאכתו והתורה אימתי תקרא והשיב הב"ה שבשבת נמצא עיקר למוד
רה כולל לכל הקהל מבין עם תלמיד הוא בשבת, וכנגד ר"ח ימים טובי'
כל הלבנה יודעו הימים טובים, מילה, מילה, ומפני כי כל המעלות לא באו
ט רק מצד ששם קרויים אדם. וכאז"ל אתם קרויים אדם וכו' ואז"ל על
אשית ב' א') ומוראכם וחתכם וגו' שאין חיה שולטת על האדם עד שנדמה
יה כבהמה. לזה התחכם החכם להרע ואמר אם היונים לא יוכלו לעתיד
ל הג' הנז' מהיהודים הוא מפני היראה שיש להם וזה מפאת התפלין וראו
וגו' ויראו. ולזה צריך לבטלן מהם. וזה כיון הרב במה שלא אמר על כל
ג גזר אחר התפלין או בראשית הכל מפני שהיה נראה שכולל התפלין, רק
ין כי עם היות שגזר להשמיד ובזה מבטל הכל עכ"ז על כל אלה כלומר הג'
גזר בפרטות מהטעם שאמרנו שכיון למה שכיוונו היונים. וכדי שתתקיים
ה הזאת תפיל התפלין כי בהסרתן תוסר היראה, ובהסרתה נמשלו כבהמות
יוכל לבטל מהם מה שירצה ואמנם היונים אח"כ לא ידעו הכוונה הזאת
כיון הרמאי המן הרע הזה רק חשבו שבטל אחת ממצות ה' ואמר הרב שגזר
הם המן שלא יעסקו בתורה ולא אמר קיימו עליהם את התורה כמ"ש למטה
י שכבר נדרש בפסוק קיימו וקבלו הדור קבלוה בימי אחשורוש וכו', ואמר
זהו י"ט שקיימו עליהם ימים טובים, ולא השוה דבריו כמ"ש בספקות וכאז"ל
רא (מגלה פ"ק) אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים
וני לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות שלחה להם
כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס, פרס"י קבעוני ליום טוב
קייה ולהיות לי לשם. קנאה את מעוררת עלינו שיאמרו האומות שאנו שמחים
ביר מפלתן ע"כ. (היה אפשר לומר שזה כיון הרב לשני ימי פורים. והיה
ש לדקדק כי מפני זה לקח לשון קיום כלישנא דקרא לקיים עליהם להיות
ים וגו' לקיים את ימי הפורים וגו' באשר קיים עליהם וגו'. וכאשר קיימו
וגו'

וגו׳ ונאמר אסתר וגו׳ ולכוון לזה לא אמר זהו י״ט שיעשו י״ט על הללו
האמנם מפני שספוק ליהודים היה קודם כל זה, ומי יודע אם יאמר המלך
דת למדי ופרס וכו׳ כ״ש שיעשו ימים טובים ואין לומר כי הוא ע״ש הנ
ומה גם כי הרב חזר לומר במילה ועל כל אלה גזר ובמילה עצמה
חלם שום דבר, נראה בפי׳ שגזר על התורה שהיתה מאז להם ועל הי״ט ש
מאז להם. ועל המילה שהיתה מאז להם וברור כי גזרת הי״ט היא כאז״ל
ישנו עם אחד שכהון רברבן וכו׳ שמחת שבת שמחת י״ט וכו׳ הרי שנתרעם
הימי׳ טובי׳ ולזה גזר עליהן ואמר הרב אמרתך זו מילה וכו׳ הרב ראה כי נ
היות כי בכתוב שם אנכי קודם הוא השמחה ואחכ״א במה על אמרתך זו מי
ויאמר ה׳ אל אברם וגו׳ הרב תפס בתיבת אמרתך היא העיקר, ושם אנכי ה
מקרה קרה לדוד מפני שראה עצמו ערום ולזה איחרו הרב ואמר ומליצו של
שמח עליה שני׳ למנצח על השמינית וגו׳ אזן מלין תבחן וחיך יטעם לו זה
בהיותי קטן חדשתיו כתבתיו הנה ולמען תברכני נפש המעיין אחברה ע
במלין סוף המאמר הלזה אשר אח״כ מצאתי בגניזה של מר אבא זלה״ה וכו
פעמים כתוב בספריו כמו שביארתי בנעים זמירות אמרתי אל לבי להביא נ
אשר כתב שם כפי אשר מצאתי יתר הפליטה הנשארת מבכר מהומות הגנב
תגנב תורתם מקרבם חיל בלעו יקיאוהו מבטני יורישהו אל וז״ל בגמ׳ (מנחו׳ פ״ד)
תנו רבנן חביבין ישר׳ שסיבבן הקדוש ברוך הוא במצו׳ תפלין בראשי
תפלין בזרועותיהם ציצית בבגדיהם ומזוזות בפתחיהם ועליהם או
דוד (תהלי׳ קי״ט קס״ד) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך ובשעה שנכנס ד
למרחץ וראה שעומד ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוות כיון שנז
מילה שבבשרו נתיישבה דעתו לאחר שיצא אמר עליה שירה שנאמר (שם ו׳ א
למנצח על השמינית מזמור לדוד על המילה שניתנה בשמינית ר׳ אליעזר בן יעק
אומר כל מי שיש לו תפלין בראשו ותפלין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפת
הכל בחזק שלא יחטא שנאמר (קהלת ד׳ י״ב) והחוט המשולש לא במהרה ינת
ואומר (תהלים ל״ד ח׳) חונה מלאך ה׳ סביב ליראיו ויחלצם, פרש״י שבע ביו
תפלין שבראש ובזרוע הרי כאן שתים וד׳ ציצית ומזוזה הרי שבע. והכל בחז
מכל וכל עומד בחזקת שלא יחטא, המשולש תפלין וציצית ומזוזה, סביב ליראי
העושים מצות, ויחלצם מחטא ע״כ, מה שיש להקשות אוי׳ שסיבבן וכו׳ למה ולמ
לא אמר שעיטרן או שציון או שחבבן, ואגב שיטה נקט רישא דוחק גדול, וע
כמו שחילק מצות ציצית לארבעה למה לא חלק מצות תפלין לשמונה ויהיו יות
והנה לקמן אמר רב ששת כל שאינו מניח תפלין בכל יום עובר בשמונה עש
ועוד מ״ש ועליהם אמר דוד שבע ביום הללתיך. מ״ל והרי בירושלמי (ברכו
פ״ק) גבי בשחר מברך שתים לפניה וא׳ לאחריה ובערב מברך שתים לפני
ושתי׳ לאחריה אמר ר׳ יוסי בר אבין בשם ריב״ל על שם שבע ביום הללתיך. ומ
אוי׳ אוי לי שאעמוד ערום, ואם הוא אסור מה פשעו, ועוד על השמינית מי הגי
לו שהוא זה, ולא על השמינית הושיעה ה׳ כי גמר חסיד, ועוד מה ענין ומזמו
זה.

למילה, והתשובה יש להתעורר על דבר השגור בפי חכמי ישראל חלוקי דרבנן
ג ענינן ומה לרבנן, וגדול מזה הי' מלך גאות לבש, זה הדור בלבושו. וכאלה
ים. והדבר המלבושים יש מהם להגן מפני הקרה, לא שהמלבושים מחממין
ל מגיני' מפני הקרה כי חום טבעי אשר בלב הוא המחמם, אלא שהגוף הוא
וגי' והאויר המקיף מקרר הגוף על ידי הספוגיות ההוא והבגדים מגינים
על האויר ואז החום הטבעי מחמם :

אמר המר משה בנו ובזה יובן ויכסוהו בבגדים, ולא אמר ולא יתחמם,
רק ולא יחם לו, ואח"כ ראיתי דברי הרב האברבנאל ושמחתי וז"ל
מרו המפרשים שפירוש לא יחם לו הוא שלא יחם בשרו לו. ויותר נכון
אמר שהחום הטבעי אשר באדם הוא אשר יחממהו בעצם וכדי שהאויר המקיף
ן יקרר אותו יכסוהו בבגדים שמצד הצמר שבהם הם מעט חמים, ומצד הקפתם
אדם שומרים אותו מהאויר המקיף שלא יקררהו, וזכר הכתוב שעם היות
הבגדים היו שומרים לדוד הנה החום שהיה ראוי שיחמם הוא לעצמו ר"ל
חומו הטבעי היה כ"כ חלש שלא היה מחמם אותו וזהו לא יחם לו שדוד לא
יה מחמם לעצמו עיין שם, (ורז"ל בגמרא (ברכות ס"ב) פירשו פירוש אחר
ר' יוסי ברבי חנינא כל המבזה את הבגדים לסוף אינו נהנה מהם שנא' והמלך
ד זקן וגו', ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, נראה שהם מטבעם מחממים לכל,
רק שדוד מפני שבזה אותם לא חממוהו, וז"ש ולא יחם לו :

אמר המר משה עוד אביא לך מה שכתב החכם החסיד ה"ר משה
אלבילד"א ז"ל וז"ל. באדם יש ג' נפשות או כחות, נפש שבה משותף
ם הצמחים, רוח שבה משותף עם הב"ח ומנה כח הכעס והגבורה, ומהנפש
תאוה, נשמה שהיא המשכלת, וכפי מה שגוברת מהן באדם כן תהיינה פעולותיו
ך משל אם תגבר הנפש תדין שפעולותיו תהיין לתכלית השגת ההנאה, ואם
רוח לתכלית הכבוד והגאוה, ואם הנשמה לתכלית טוב שהתכלית אינו עובר
שום א' מאלו הנפשות, אבל הוא משרת לתכלית כל א' מהם, ר"ל כי עם
ממון יושג ההנאה והכבוד והטוב, כשישתמשו בו במקום הראוי, כמ"ש, (קהלת
י"ט) והכסף יענה את הכל, ולאלו הג' חלקים נחלקי' אנשי העולם, כהן
גדול משמש בשמונה בגדים וביום הכפורי' בד' בגדי לבן, וכהן הדיוט בד'
בגדים, ומזה התעוררות אם כשמשמש בבית המקדש של מטה צריך בגדי קדש,
בית המקדש של מעלה עאכ"ו, ומחוסר בגדי' עבודתו פסולה, וכל אחד צריך
בגדים הראויים לכ"ג, וביום המקודש ד' בגדי לבן כל המוסיף מעלה מוסיף,
אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, הכתוב קרא לעונות בגדים צואים שנא'
(זכריה ג' ד') הסירו הבגדים הצואי' מעליו וגו' וכתיב ראה העברתי מעליך
עונך וגו', הבגדי' משמשים בי' שמושי' הא' להגין מן החום אל הקור. והב'
להתכבד בהם, וכשהיה נכנס לפני לפנים ביום הכפורי' לא היה לובש זהב
חז"ל (משלי כ"ה ז') אל תתהדר לפני מלך. כן הם המלות ומ"ע לנפש להגין
עליה מן החום והקור של גיהנם, ולהתכבד להכנס בהיכל המלך, כמ"ש התקן

עצמך

עצמך בפרוזדור וכו׳ (קהלת ט׳ ח׳) בכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו׳ (בראש
כ״ז כ״ז) וירח את ריח בגדיו וגו׳ ראה ריח בני וגו׳ א״כ בריח הבגדי׳ וב
בנו הכל דבר א׳, א״כ הם בגדי הנפש, אבל הרשעים הם הולכי׳ ערומ
לא די שהם בבזיון גדול אלא שהם מוכנים לקבל הקור והחום (שם ו׳
וידעו כי ערומי׳ הם (איוב א׳ כ״א) ערום יצאתי (קהלת ה׳ ד׳) ערום י
ללכת וכו׳ (איוב כ״ט י״ד) צדק לבשתי, (משלי ל״א כ״ה) עז והדר לבושה,
כדי להגין. והדר כדי להתהדר. לא תירא לביתה וגו׳ לא יהיו לבגד. (ישע
ס״ד ה׳) וכבגד עדים (משלי ו׳ כ״ז) היחתה איש אש וגו׳ ובגדיו רמז אל ב
הנפש שעבירה מכבה מצוה. ורמז עוד שאותה שעה שאדם מתחמם בעבי
הוא מבעיר ומחתה אש לגהינם, וזה משל לאבידת כבודו שהוא כרמז בבג
ומשל ורגליו לא תכוינה, רמז לנזק שיגיעהו, ואמר לא יבוזו שר״ל לא ישי
בזיון לפי שיש לו התנצלות והוא שיאמר שגנב למלא נפשו. ולהחיותה ואעכ
שיש לו התנצלות ישיגהו נזק בנכסיו, וז״ש (שם ו׳ ל״א) ונמצא וכו׳ אבל הנו
הוא חסר לב שאין לו התנצלות כמו לגנב שאמר למלא נפשו אדרבה הוא מש
נפשו, (ויעשה רע לחבירו ולא הועיל לעצמו אדרבה השחית נפשו), א״כ יגיע
קלון בזמן אחד שעשה רע לו ולחבירו ז״ש נגע וקלון ימצא וגו׳ בעבור שלא ע
פעולת אדם אלא פעולת בהמה, והגנב עשה פעולת אדם ולפי׳ לא יבו
ואם חסר ממון חבירו ישלימהו משלו וישלם שבעתים. ובזה יכופר לו ויח
מה שעוות. אבל הנואף לא יוכל לתקן מה שעוות. כי בעל האשה יקנא ו
ירי׳ למחול אעפ״י שיתן לו כל ממון שבעולם. וז״ש (משלי ו׳ ל״ה) לא ישא פני
כופר וגו׳ לפי שלא חטא לו בממון, ואמר נגע כנגד מ״ש ורגליו לא תכוי
ואמר וקלון ובגדיו לא וכו׳ א״כ מלא הפך חבירו שלא מלא בזיון, ועוד שהשל
נפשו, ותלבש אסתר מלכות, ומרדכי יצא בלבוש מלכות עכ״ל, ויש מהם לכס
בשר ערוה וגם על הבשר הבלתי ראוי להראות, כדברי ר׳ יוסי מעולם לא ר
קורות ביתי וכו׳, ויש מהם לכבוד ולתפארת, ויש מהם לציון ולאות כ
גוונים, הלובן על הרחמים לבושיה כתלג חוור, מדוע אדום ללבושיך, וה
הגוף הוא מלבוש לנשמה או נפש כענין עור ובשר תלבישני וגו׳ כי הנפש בל
טבעית לעה״ז וצריך להלבישה מעין העולם כדי שתשכון בו, והיא משתת
ע״י הגוף כן הנשמה מתכסה במעשיה הטובי׳. וזכר לדבר ולא יתכסו במעשי
ומהמעשים מלבושי׳ מגינים מריח סועה מסער הרעות והחטאים, כענין
הקורא ק״ש על מטתו, וכל שיש לו תפלין בראשו וזרועו וציצית בבגדו ומזו
בפתחו הרי הוא בחזק שלא יחטא, ויש מצות שאדם עושה אותם אוכל פירותי
בעה״ז, ומעתה נבא אל ביאור המאמר ונקדי׳ כי שורש החטאים והמרדים ה
הגאוה, והיא נמשכת אם ממחשבות המוח אם מהרהורי הלב, אם מיופי הבגד
כענין ותתפשהו בבגדו לש׳ הזוהר. אם מהחמדה במשא ומתן, אשר כנגד א
נקרא היצר הרע ז׳ שמות כדאיתא בגמרא (סוכה פ״ה) וז״ל, דרש רב עויר
ואי תימא ר׳ יהושע ב״ל ז׳ שמות יש לו ליצר הרע הקב״ה קראו רע שנא׳ (בראש

ח' כ"א) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, משה קראו ערל שנא' (במדבר י' י"ו) מלתם את ערלת לבבכם, דוד קראו טמא שנא' (תהלי' נ"א י"ב) לב טהור רא לי אלהים מכלל דאיכא טמא, שלמה קראו שונא שנאמר (משלי כ"ה כ"א) אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך, ישעיה קראו מכשול שנא' (ישעיה נ"ז י"ד) ואמר סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי, יחזקאל קראו אבן שנא' (יחזק' ל"ו כ"ו) והסרותי את לב האבן מבשרכם, יואל קראו צפוני שנא' (יואל ב' כ') ואת הצפוני ארחיק מעליכם, ויש להתעורר, אמרו ז' שמות ומנינא למה לי, ועוד יש לו ליצר הרע היל"ל נקרא יצר הרע כמ"ש ב"ה קראו. משה קראו, ועוד למה כל אחד קרא לו שם אחר אחרי שמי שברא קראו בשם רע. ועוד או' אל תקרי למה, ועוד יואל קראו צפוני למה הזיז מקרא מפשוטו אשר הוא על הארבה כמ"ש בסוף המאמר ומי זה יעצור ברוחו לשמוע דברי' הללו שנדחקו בכתובים תכלית הדוחק להזיזם ולהסירם ממשמעותם ראשונה יש לי ליישב המאמר הזה האחרון וז"ל תנו רבנן ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם, והדחתיו אל ארץ ציה ושממה למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן, פניו אל הים הקדמוני שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג ת"ח שבו, וסופו אל הים האחרון שנתן עיניו במקדש שני והחריבו והרג ת"ח שבו, ועלה באשו ותעל צחנתו שמניח אומות העולם ומתגרה בהן בישראל. כי הגדיל לעשות אמר אביי ובת"ח יותר מכלן כי הא דמעשה דאביי שמעיה להאי גברא דקאמר לההיא אתתא למחר ניקדם בדוכתא פלן וניזול אמר איזיל אפרשינהו מאיסורי אזל בתריהו תלתא פרסי באגמי כי פטרי מהדדי שמעינהו דקא אמרי אורחין רחיקא וצותין בסימא לא יכילנא אזלו כל חד לדוכתיה, אמר אביי אי מאן דסאני לי הוה לא הוה מצי לאוקומי' אנפשיה אזל תלא בעיברא דדשא והוה קא מצטער תנא ליה ההוא סבא כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, ואומר כי הם ז"ל ראו שא"א שדברו דברי' הללו על הארבה, ומפני כמה דברים, א' כי לא הזכיר הנביא בתחלה מאי זו פאה יבא הארבה אשר למה יזכירהו עתה ואת הצפוני, עוד שאם היה הצפוני כנוי לארבה היה מן הראוי שיוקדם פסוק זה לפסוק (יואל ב' י"ט) הנני שולח לכם את הדגן וגו' ושבעתם אותו וגו' כי ראוי שיוקדם הסרת הרע להבאת הטוב והוא מבואר. ועוד ציון מקום ראשו אל הים הקדמוני למה ודי שידיחהו מעליו, ולמה לא יתקעהו בים הגדול הוא הים האחרון כדבר הרד"ק ככל אשר עשה במצרים ויתקעהו ימה סוף ועוד למה הזכיר ועלה באשו וגו' אחרי שבא בשליחותו של מקום, ונשתבח בו חילי הגדול למה יעשה זו. לא עשה כן לחיל מצרים רק ויתקעהו ימה סוף, עוד אמרו כי הגדיל לעשות וביארו המפרשי' לעשות רעה. ולמפרשי' אותו על חיל כשדים יפול בטוב כי הגדיל לעשות כי הוא ע"ד אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, אבל למפרשים אותו על הארבה לא שיעשו רעה ולא שיעזרו והוא מבואר, ועל פי הדברי' האלה ביארו הכתוב

כמין

מדרש מגלת אסתר

כמין חומר והוא כי אחרי שנתקבלה תפלתם ותשובתי' וצעקתי' ובכיתם בשר ויען ה' ויאמר לעמו והוא ע"ד (דברי' כ"ה ג') ונקלה אחיך לעיניך כיון שנקל הרי הוא כאחיך. וז"ש ויען ה' ויאמר לא שיהיו כאשר היו עד עתה שבע שני רק לעמו צאן מרעיתו הנני שולח לכם את הדגן והתירוש והיצהר ותרגם יונת בן עוזי' הא אנא משדר לכון ית עבורא וחמרא ומשחא, וכוונתו אצלי ע"ד מ שארי חז' בפסוק (משלי ג' י') וימלאו אסמיך שבע וגו' שלא ימלאו השדות שבו שהוא כדרך העולם אלא שכשתהיה התבואה באסמיך תתברך על שהאסמי' ימלאו שבע והיקבים יפרצו תירוש, לא שיתברכו הגפני' בלבד וזהו הנה שולח לכם את הדגן לא שירדו גשמי' בלבד אלא הדגן בעצמו אשלח ע"ד וימלא אסמיך שבע וגו' עס"ד שביארנו, וכן באר להלן ומלאו הגרנות בר והשיק היקבים תירוש ויצהר והוא מבואר. ואפשר ע"ד מ"ש בגמ' (תענית פ"ק) א"ר יוחנן בימי יואל בן פתואל נתקיים מקרא זה דכתיב (יואל ב' י"ט) יתר הגזם אכל הארבה וגו' אותה שנה יצא אדר ולא ירדה גשמי', ירדה להם רביעה ראשונ בא' בניסן. אמר להם נביא ליש' צאו וזרעו אמרו מי שיש לו' קב חטין או קב שעורין יאכלנו ויחיה או יזרענו בקרקע וימות אמר להם אעפ"כ צאו וזרעו יצא וזרעו ונעשה להם נס ונתגלה להם מה שבכותלים ומה שבסדקים ומה שבחורי נמלים יצאו וזרעו בב' ובג' ובד' ירדה להם הרביעה שנייה בה' בניסן והקריבו עומר בי"ו בניסן, נמצאת התבואה הגדלה בששה חדשי' גדלה בי"א יום ונמצא עומר הקרב מתבואה של ו' חדשי' קרב מתבואה של י"א יום ע"כ. ופרש"י או יזרענו וימות ברעב קודם שתגדל תבואה חדשה שלא יהא להם מה לאכול. נעשה להם נס וכו' והיינו דכתיב ושלמתי לכם השנים אשר אכל וגו' נתגלה להם התבואה שבחורי נמלים ומה שבכותלים שאכלו העכברי'. יצאו וזרעו מה שבידם בניסן ומה שמלאו אכלו ולאחר שזרען ירדו להם גשמי' ע"כ, באופן שבאה להם רביעה ראשונה ושניה בניסן, ונתן להם דגן ממש שנתגלה להם מה שבחורי נמלים וכו' ואפשר תירוש ויצהר ע"ד נס באופן אחר. וביען רוב הפעמי' רבוי דברי' הללו סבת המרי כענין (הושע י"ג ו') שבעו וירם לבם וגו' על כן הבטיחו שיעקור מהם יצר הרע וז"ש ואת הצפוני ארחיק וגו' וקראו צפוני שהוא צפון בלבו של אדם איננו מתיאש מהאדם גם כי ינצחנו ק' פעמי', וכמ"ש הרב החסיד רבינו בחיי ז"ל בספר הנפלא חובת הלבבות באופן כי גם כי יהללו את שם ה' אשר עשה להפליא כמ"ש בסמוך אין לבטוח על זה כי תמיד הוא צפון צופה ומביט מתי יוכל לאדם ולכן צריך להרחיקו, וביען כי כמו שנמשך רע מהיצר הרע גם נמשך ממנו טוב כי ע"י זוכה האדם לחיי העה"ב וכמשל האשה הזונה המובא בס' הזוהר (פרשת תרומה) והיה צריך בישי' יותר כי על כן כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו א"כ הרחיקו משם הגם שדוחי' אותו ממקומו הטבעי' ולכן אמר והדחתיו אל ארץ ציה מקום שאין בני אדם מצוין להתגרות בהם ביען שם מגמתו וכל פניותיו במקדש הראשון והשני ובת"ח ולכן עלה באשו וסורחנו ועל הכל כי הגדיל לעשות בהכשילו ת"ח אשר הם משתיתו של עולם

עולם ומעתה נתבאר מאמר זה על נכון:

אמר המר משה רבו עם היות שעל דברי הרב זלה"ה אין להוסיף וכו׳ אעפ"כ אכתוב לך פה מה שכתבתי אני במאמר הלזה בפירושי על התורה (פרשת כ"ח) קראתיו כועס ה׳ וכיוונתי לקצת דבריו בהיותי גולה מעל שולחנו כמה ימים ושנים כי הוא שכן בארץ הקדושה אני בארצות אחרות כמו שהוא מפורסם אוי לבן שגלה מעל שולחן הטהור. מה שיש להקשות בזה המאמר מנינא למה לי, ועוד אומרו יש לו ולא אמר נקראו לו כמו שאמר ביתרו ז׳ שמות נקראו לו, ועוד התיחסות השמו׳ לקוראיו ואין לומר תן לי ערבי, ועוד בשלמא בהב"ה נאמר לב ומה גם יצר׳, ובמשה דוד יחזקאל נאמר בהן לב ואז"ל בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע אמנם האחרי׳ מהיכן לו שנדבר ביצר הרע, ועוד במשה הרי אמר לבבכם וכו׳ היצר הטוב והיצר הרע כדרשת רז"ל בכל לבבך בשני יצריך וכו׳ מדלא קאמר בלבך או בכל לבך ואמר ב׳ ביתין כרי שני לבבו׳, ועוד אומי׳ בדוד מכלל דאיכא טמא וג"כ יאמר ורוח נכון מכלל דאיכא עול. ועוד בשלמה פשוטו פשוט ולמה ברא מהפשט, וכן דרשוהו בגמ׳ (מגלה פ"ק) ת"ר מה ראתה אסתר שזמנה את המן ר׳ יהושע אומ׳ מאביה למדה שנא׳ (משלי כ"ה כ"א) אם רעב שונאך האכילהו לחם וה׳ ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך, ועוד אומ׳ אל תקרי, ועוד אומרו בכל הנביאי׳ קראו קראו והלא בשם השם דברו. ומשל"ב עם היות מסדר אח"ך הי"ל לאחר לדוד ושלמה עכ"ז מסדר תולדותם קדמו, וזה הסדר מורה המנין כלומר בזה הסדר הם ז׳ וגם להורות מה שכתב הרב בעל העקדה עיין ש"ג דל"ו ע"א ושל"ז דרע"א ע"א ומה שאומר אני הורה המספר כלו׳ על זה הסדר הם ז׳ יש לו כלו׳ כי יש אנשי׳ בעולי׳ בכל דור ודור מי שיוכל לקראו רע. ויש ערל ויש וכו׳ כפי מה שהיה מקודם, ולזה לא אמר נקראו לו שמורה דבר עבר כענין יתרו רק בכל דור ודור יש לו השמות האלו, או אפי׳ כל איש ואיש יוכל לקראו השמות הללו כפי מה שיתנהג עמו בהתים כמו יום יום כדרך הרב בעל העקדה וכלמד מדרכו אומ׳ אני כי כל א׳ וא׳ מהקוראים קרא לו שם כפי מה שהוא הקורא וכפי מה שקרה לו עמו, הקב"ה קראו רע כי ראה היותו הפכי לו ית׳ כי הוי׳ עצם הטוביות טוב וישר ה׳ טוב ה׳ לכל, משה קראו ערל, ומלבד דרך הרב הנזכר כי הורה כי הוא אפשרי התקון כנער למולו לאחר ימים או לפרי לאכלו אחר ג׳ שנים. גם הורה לדעתי כי ביען קרה למשה כי מלאך ה׳ בקש המיתו על ערלת בנו, לזה קראו ערל כלומר תקנו ולא יקרה לכם כמו שקרה לי. ואמר לבבכם כי הצדיק עושה מהיצר הרע יצר הטוב והרשע בהפך, ועיין למר אבא נר"ו באילת אהבים במאמר אם בא יצרך להשיאך וכו׳ מאמר תנא דבי אליהו וכו׳ דוד קראו טמא ביען קרה לו עם בת שבע ואוריה דברים אשר בכל א׳ נאמרה טומאה. בג"ע (ויקרא י"ח כ"ד) ויעקב שמע כי טמא וגו׳ אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים וגו׳ ובש"ד (במדבר ל"ה ל"ד) ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה וגו׳ ואחז"ל בא לטהר וכו׳ בא ליטמא וכו׳ ולז"א לב טהור

מדרש מגלת אסתר

ברא לי אלהים כי היה ההפך בבי העניים. ואי מכלל דאיכא טמא כלומר לי, ואותו הלב הטמא דאיכא לי, ברא אותו טהור, כלומר שיהפך מטמא לטהור והרי הוא כבריאה חדשה, שלמה קראו שוטא ומפני שיראה כי הענין כפשוטו לז״א קראו ליצר הרע כי בו מדבר, וז״ש אחר למנין, כי היה נראה משלמה [לא] דבר ביצה״ר ואיכא ז׳ קמ״ל. ומפני שנתחכם אני ארבה וגו׳ נעשה שוטאו היצה״ר והכשילו, ומה גם כי כתיב והמלך שלמה אהב וכו׳ בהם דבק שלמה לאהבה ומפני זה נשכא וכקרע הממלכה קראו ליצה״ר שוטא. ואמר אם רעב, ופרש״י רעב ותאב לעבירה הוקשה לו כי על האמת לא תצדק תיב׳ רעב בשלמה המלך ע״ה כי כמה נשי׳ היו לו אם לא ע״ד משביעו רעב לז״א בערך העבירה והוסיף תיבת תאב כי בערך זה הוא רעב, האכילהו לחם, פירש״י האכילהו הטריחהו במלחמתה של תורה דכתיב (משלי ט׳ ה׳) לכו לחמו בלחמי השקהו מים תורה דכתיב (ישעיה נ״ה א׳) הוי כל צמא לכו למים, הוקשה לו בשלמא כפשוטו יצדק האכילהו, אמנם לפי פירושך אם רעב ותאב לעבירה מאי תקנתי׳ האכילהו לחמה של תורה, לזה פי׳ הטריחהו ותיבת לחם מלשון מלחמה במלחמתה של תורה. ומדאפקי׳ לשון לחם הביא ראיה דכתיב לכו לחמו בלחמי, ואם צמא ותאב לעבירה השקהו מים תורה דכתיב הוי כל צמא לכו למים, כי גחלים אתה חותה על ראשו אתה מושב שאתה נותן לו לחם ומים ואינו רק הפך המים כי היצה״ר הוא אש, וכמ״ש רז״ל בגמ׳ (קדושין פ״ד) בההוא מעשה דרב עמרם חסידא אשבעי׳ ליצה״ר כי נפק מיניה כעמודא דנורא, אמר ליה חזית דאת נורא ואנא בשרא ואנא עדיפנא מינך עיין המאמר הזה פי׳ נשא, והתורה היא אש הלא כה דברי כאש נאם ה׳ וזהו לחם של תורה מים של תורה באופן שאין אתה כובש אותו בדבר הפכי לו כמנהג העולם רק אש לאש וזהו כי גחלי׳ אתה חותה על ראשו אל תקרי וכו׳ ומפני שע״ד הפשט יתישב היטב אף וה׳ ישלם לך אמר׳ לפי׳ הזה איך יתישב לז״ש אל תקרי וכו׳ וכמ״ש אל תקרי וכו׳ בענין אסתר כמ״ש בספקו׳ עיין במכו׳ הלוי בפי׳ ותאמר אסתר יבא המלך וכו׳ וה׳ ישלימנו לך שיהיה היצה״ר עצמו יצה״ט כמ״ש ותנא דבי אליהו וז״ש פרש״י שיהא שלם יצרך עמך בבי דברי׳ בעשה טוב. וכנגד זה אמר ואוהבך, ובקור מרע. וכנגד זה אמר ולא יסיאך לחטא, ואפשר שיאמר ולאבד מן העולם, כלו׳ לא לו לבד רק ג״כ לאחרי׳, כמאמר אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף חובה, ישעיהו קראו מכשול, למה שאם יתכלל האדם ויאמר אם שלמה החכם מכל האדם נלכד ברשתו ונאסף במכמרתו. מה יעשו אזובי קיר. לזה השיב שאינו רק כמו מכשול. ואם יזהר האדם בהתחלה אשר הוא נקל לא יפול אח״כ, ולמה שלמעלה הוכיחם על העבודות זרות, ואמר (ישעיה נ״ז י״ג) בזעקך יצילוך קבוציך ואת כלם ישא רוח יקח הבל והחוסה בי ינחל ארץ ויירש הר קדשי, ואמר סולו סולו כפי׳ האברבנאל ז״ל פנו דרך הרימו מכשול כי אם יזהר האדם ממנו כמו שיזהר בהתהלכו בדרך מלא קוצים וברקנים, לא יכשל בו, וקראו מכשול כלו׳ שאם יזהר בעון הראשון ואפי׳ יהיה קל שבקלי׳ לא יחטא אח״כ ובהפך בהפך וזהו דרך המכשול כי אפי׳ שיהיה

שיהיה קל שבקלי' יכשל האדם בו. ולמעלה ישעיהו כמ"ש הרב האברבנאל בתחלת פי' לישעיהו עיין שם באורך, לז"א שהמכשול אפי' שיהיה קטן שבקטני' יכשל האדי' חשוב בו, וכענין לאיש כמוך רשעך וכמו שנפרש אחר כך במאמר ובת"א יותר מכלם, וזהו יחס השם הזה לישעיהו. יחזקאל קראו אבן כי אם יאמר האדי' אחר שבעונותי נפלתי ונלכדתי לא יהיה לי תקנה, לז"א אע"פ שיהיה קשה השברה וקשה ההתפעלות כאבן, הנה במי התורה יכול לשוחקו ולכתתו, אם אבן הוא נמוח אבניי' שחקו מים כמ"ש הרב בעל העקדה, ובענין הכתוב אם שוטי' למה לא אמר את לב הברזל ומשיבי' לפי שהברזל שיש בו תמונה אפשר שתעשה בו תמונה אחרת מבלתי שתחסר מכמות הברזל, אמנם האבן א"א לשנותי' מתמונה לתמונה רק ע"י חסרון, לז"א כי לבבם הוא באופן שלא יקבל תמונה רק ע"י חסרון ע"כ, והענין מבואר כי בצורת הברזל האדם חק הוכות והיא נעשת בעלם, ובאבן הוא חק ירכות והיא נעשת במקרה, יואל קראו צפוני וגו' כי עד עתה כלם כאחד דברו בילה"ר הגלוי והנביא הזה דבר בילה"ר העושה במחשך מעשיו, ת"ר ואת הצפוני וכו' אזיל לביני שפי' שמדבי' על הילה"ר ולזה צריך ליישב כל הכתוב אמר שנקרא צפוני עה"ד שבילרכו שצפון ועומ' בלבו של אדם, והדחתיו אל ארץ ציה ושממה לומר שאין בני אדם מצויין להתגרות בהם כענין שגזרו עליו שלא ישב בישו' פניו אל הים הקדמוני וגו' כפרש"י ומפני ששם פניו כל מגמתו ופניותו אל הים הקדמוני המוקדם הראשון שהוא כים שהיו הכל נקבצי' שם כים שכל הנחלים הולכי' אליו, שנתן עיניו במוקדם הראשון והחריבו והרג ת"ח שבו, אמר אלו השני דברי' כיונו לחז"ל על עוזבם את תורתי הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו, כמלא עיקר החרבן הריגת ת"ח, וסופו אל הים האחרון וגו' הכוונה מה שאז"ל בגמרא (יומא פ"ק) מקדש הראשון מפני מה חרב מפני שהיו בו ג' דברי' ע"א וג"ע וש"ד וכו' אבל מקדש שני שאנו יודעי' שהיו מתעסקי' בתורה ובמצות וג"ח מפני מה חרב מפני שנאת חנם שהיה ביניהם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עברות, והמוקדם הראשון החריב והרג ת"ח שבו בג' עבירות אשר הסית והדיח את העם. והמוקדם השני החריב והרג ת"ח שבו בשנאת חנם אשר הסית והדיח וכו', ועלה באשו ותעל צחנתו שמניח אומות העולם ומתגרה בהן בישראל. פרש"י ומפני שעלה באשו וצחנו שהניח האומות ומתגרה בישראל, הוקשה לו בבלמא לפי הפשט יאמר ועלה עתה באשו ותעל וגו' אמנם לפי פירושך מה באשה וצחנה יש בהרחקת הילה"ר, לזה פי' ההרחקה היא מפני שעלה באשו, ולזה אות ו"ו ומפני שעלה באשו וצחנו ובמה עלה שהניח הילה"ר האומות ומתגרה פי' הכל לשון עברה אפשר לפי הפשט פניו אל הים וגו' כמ"ש שנתן עיניו במוקדם ראשון ושני והחריבם והרג ת"ח שבהם. ובאלו הפניות ונתינת עיניו עלה באשו וצחנתו שמניח א"ה ומתגרה בישי' והענין כי כשהיה מחטיא לא"ה לא נרגש כי אין אומר בקרו גמל בקרו חזיר, ובן פחות כשעושה מה שאינו מן הראוי שיעשה אין העולם מרננים אחריו כ"כ כמו במרנני' כשח"ו בן טובי' עושה מה שאין ראוי לעשות, כי האחד

אינו

אינו מזלזל את אבותיו ומעשה אבות יעשו בניי ולא יוכל הנער לעזוב את אביו ועזב את אביו ומת, וזה מזלזל באבותיו וכו'. א"כ בהתגרות בישראל עלה באשו וקראנו כי בא"ה עע"א לא יש באשה וקראון בעונותיה' כי הם מורגליי בכך ומעשה אבות וכו', כי הגדיל לעשות אמר אביי ובת"א יותר ונכלם, כלומר עם היות כי לכל ישראל בכלל בערך א"ה עלה באשו ולאנתו עה"ד שאמרנו, יותר רע מזה הגדיל לעשות בהתגרות בת"א. ואפשר כי ז"ש לעיל והרג ת"א שבו בבי מקדשות כי מלבד מה שהסית והדיח לכל ישראל ובסבת זה החריב הבי' מקדשות, יותר רע מזה עשה בהסתת והדחת ת"א ובזה הרגם. ומה מתוק עם זה מ"ש הרב החסיד במס' אבות (פרק ה') וז"ל. ולא אירע קרי לכ"ג בי"ה וכו'. יש מי שהקשה ולמה יארע לו קרי אחר שהיו מזרזין אותו כל ז' הימיי והוא בטהרה כל היום ההוא וזקני העם כל הלילה לא יחשו מלזרזו ואמריי בגמרא (יומא פ"ד) שלא היה ישן כל הלילה, והתשובה כי ילה"ט והרע מתקוטטים זה עם זה כבי' אויבי' וכשאחד מהם קרוב להיות מנוצח יתחזק על עמדו בראותו כי כלתה אליו הרעה והלא בטבעו של עולם היא כי הנר בהיות קרובה ליכבות מתחזק אורה, והרבה מן האנשי' בעת פטירתי' יתחזקו וידברו דברי' טובי' כאלו הם בריאי' וכבר הרגישו זה החולי' ולא יחושו לו, ולזה היה קרוב מאד להיות כ"ג בעל קרי וכבר אז"ל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו כי יצרו של אדם גדול ומצומצם כי לא יניחוהו להתפשט והוא אצלו כחרב היוצאת מנרתקה דמיון חום השמש היוצא ביום המעונן כי הוא מתצמצם ואלו היה מתפשט לא היה חומו כ"כ, אבל הרשעי' מניחי' את יצרם להתפשט בכל גופם לרוחה ואינם תאבים כ"כ לחטוא גם אם עונותיה' מרובים כי אין יראת ה' נגד עיניה' כלל והצדיק מושל ביצרו כגבור כאמרו (שמואל ב' כ"ג ג') צדיק מושל יראת אלהיי. ומזה תעמוד על מאמרי ז"ל רשעי' דומה להם כחוט השערה וצדיקי' דומה להם כהר גבוה ותלול עכ"ל, ועיין פי' המאמר הזה לי, וכ"ל טעם נכון לאז"ל כל הגדול וכו' ובת"א יותר ונכלם וזה יורה על חכמת רז"ל איך היו בקיאין בכל חכמה ורמזו שהמזג המחייב החכמה הוא המזג החם, הוא הוא המחייב המשגל, אז"ל הא' לורבא מדרבנן דרתח אוריתא מרתחא ליה, וסיבת תאות המשגל גם היא חום המזג כמ"ש הרב (ח"א פל"ד) וז"ל וכמו שמזג הבליי ממנו חם ולח והם חזקות הבנין ורים הזרע ומרבי' להוליד הזרע כי זה רחוק שיהיה ירא חטא ואפילו הרגיל עצמו בתכלית ההרגל הרי כי בטבעו הוא שכל הגדול מחבירו בחכמה שסיבת זה היותו חם המזג ממנו, יצרו גדול ממנו. ע"כ מה שכתבתי בטעם ה' וכאמור למה שכתב מר אבא זלה"ה וז"ל, וכאמור לראשית המאמר של ז' שמות וכו' שעליו נתגלגל זה, ומאמר חביבין ישראל וכו'. ואומר כי נגעי בני אדם בחטאיה' הנם בז' דרכי', ושלשה מהם אז"ל שיסתלקו בלילית, אמרו במסכת ברכות תניא ולא תתורו אחרי לבבכי' זו אפיקורוסות וכן הוא או' אמר נבל בלבו אין אלהיי, ואחרי עיניכי' זו הרהורי עבירה שנאמר (שופטיי י"ד ג') ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי ישרה בעיני, אשר אתם זוניי אחריה' זו הרהור ע"א וכן הוא אומר

ויזנו

ויזכו אחרי הבעלי' ע"כ, הא למדנו שמצוה זו כדי לשלם מחלות הללו, ופשר דבר אמרינן בגמרא (מנחות פ"ד) גבי מעשה רב דציצית, אמר לה העבודה שלא ראיתי אשה יפה כמותיך. אלא מצוה אחת צונו אלהינו וציצית שמה וכתיב בה אני ה' אלהיכם ב' פעמיי אני הוא שעתיד ליפרע ואני הוא שעתיד ליתן שכר ועכשיו כדמו עלי כארבעה עדיי ע"כ. הנה ארוכת האפיקורוסות ע"י הציצית כי אמר נבל בלבו לית דין ולית דיין ולכן השחית התעיב עלילה, מצות לא תעשה, אין עושה טוב זה ביטול מצות עשה לפי שמהרהר שאין מכיר ומעניש, והנה הציצית כארבעה עדיי להזכירו אני ה' מעניש אני ה' מזכיר אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצריי וכפרעתי מהם, להיות לכם לאלהי' לתת לכם שכר טוב לחול אלהותי עליכם, ומנה ובה זו זכות כי ע"י מצוה זו ניצול מן הזנות כמבואר, ועוד אמרו בספרי וכי מה ענין יציאת מצריי בכאן אלא שלא יאמר אדם הרי אני נותן צבעונין וקלא אילן והם דומיי לתכלת ומי מודיע עלי בגלוי. אני ה' אלהיכם דעו מה עשיתי למצריי שהיו מעשיהם בסתר ופרסמתים בגלוי, והרי דבריי ק"ו ומה אם מדת פורענות מועטת העושה בסתר הב"ה מפרסמו בגלוי ק"ו למדת הטוב מרובה ע"כ, הרי שכר ועונש כלמד ממנה, ובזה לא תתורו אחרי עיניכם זו זכות דומה לקלא אילן שהוא צבע אחר דומה לזה ובמעט עיון יושג, ומאמר אשר אתם זוניי זו ע"א מתבאר מתוך דברי הגמרא (שם) דתניא היה ר' מאיר אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לספיר וספיר דומה לכסא הכבוד שנאמר (שמות כ"ד י') ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר. ופרש"י מה נשתני תכלת שייחדו הב"ה למצוה זו, דומה לים שנעשו בו נסים לישראל, ורקיע לכסא הכבוד ומתוך התכלת היושב על כסא מתמלא עליהם רחמים' ועוד נראה לישראל שיהא כסאו עליהם שנאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר דהיינו רקיע דכתיב ספיר וכתיב (יחזקאל י' א') כמראה אבן ספיר דמות כסא. אמנם רקיע היינו כסא ואיתא בספרי ר' מאיר אומר וראיתם אותם לא נאמר אלא וראיתם אותו מגיד הכתוב שכל המקיי' עליו מצות ציצית מעלה עליו כאילו הקביל פני שכינה שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנאמר וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ע"כ, והדין נותן כי אחר שהם ב' דברים תכלת ולבן גם אם הם מצוה אחת היל"ל וראיתם אותם שהם התכלת והלבן אלא מגיד הכתוב שכל המקיים עליו מצות ציצית שיהא זהיר שלא ללכת ד' אמות בלא ציצית וכהא דאמרינן בגמרא (שבת פרק י"ז) יומא חד הוה סליק בדרגא אפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה. וזהו כל המקיים עליו מצות ולא קאמר כל שיש לו ציצית בבגדו, מעלה עליו כאלו הקביל, ופי' המקרא והיה לכם לציצית ואם תהיו זריזים שיהיה לכם תדיר לציצית מעלים עליכם כאלו ראיתם אותו, ותזכו לזכור את כל מצות ה' ולעשות אותם, ומעתה הנה הציצית ארוכה ומרפא לאפיקורסות עה"ד הנאמר כי עליו יצה"ר צפוני על שהוא צפון ועומד בלבו.

של אדם כדאמרינן וכמו שקדם והוא האפיקורסות דמסכא ליבא כדאמרינן בגמרא דוכתי, וכמו שהביא מיד מקרא (תהלים י"ד א') דאמר נבל בלבו אין אלהים ונבל נתבאר למעלה. וכמו כן דבר הזנות נתבאר ורפואתו כמו כן ע"י הלילית כי הם עדים מעידים כי על דבר זה נקרא טמא ומכלל דאיכא טהור כי על טומאת המשגל כי הוא כמו כן נקרא ידיעה וידע אדם. ואמרינן בגמרא (שבועות פ"ב) כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הווין ליה בנים זכרים שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים וסמיך ליה אשה כי תזריע. ועל כן נאמר פה ומכלל דאיכא טהור, ולא נאמר ברע מכלל דאיכא טוב שונא ומכלל דאיכא אוהב, אלא שהכוונה על זה הדבר המועד לטומאה ויש בו טהרה כמו שנאמר וכן יש תיקון ע"י לילית לענין ע"א וכמ"ש אשר אתם זונים בו הרהור ע"א וכן הוא אומר (שופטים ח' ל"ג) ויזנו אחרי הבעלים, ונרפא נגע זה ע"י הלילית אחרי שתכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנאמר וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא, ומזה נעקרה ע"א מן הלב אשר עליה נקרא ילה"ר אבן, וכמ"ש שם לכן אמור כה אמר ה' וגו' ונתתי לכם את אדמת ישראל ובאו שמה והסירו את כל שקוציה ואת כל תועבותיה ממנה, ונתתי להם לב אחד וגו' (יחזקאל י"א י"ח) והסירותי לב האבן מבשרם. הנה מבואר כי על הע"א נאמר לב האבן ומעתה ביאור הכתוב לפי דברינו ולא תתורו אחרי לבבכם זו אפיקורסות כמדובר, ואחרי עיניכם זו זנות כמו שנאמר כי מן הזנות ימשך הע"א ובעלי פעור עדים בדבר, ומקרא מלא (שמות ל"ד י"ז) ולקחת מבנותיו לבניך וזנו בנותיו אחרי אלהיהן והזנו את בניך אחרי אלהיהן והוא מבואר, והנה תפלה של יד מצלת משפיכות דמים הנעשה ביד כי על כן נקרא הילה"ר שונא, ואם בשנאה יהדפנו. ונאמר במכה בשגגה (דברים י"ט ו') והוא לא שונא לו, ובהיותו קשור תפלין בזרועו כנגד הלב לא יהם לבבו לשפוך דם נקי, והוא מבואר, ותפלה של ראש מצלת מגאוה וכהא דאמרינן בגמרא (זבחים פ"ט) מצנפת מכפר על גסי הרוח יבא דבר שבגובה ויכפר על גובה. אף אנו נאמר יבא דבר שבגובה ויציל מגובה, ובהיות האדם מוכתר בתפלין של ראש וראה כי שם ה' נקרא עליו ישפל גובה לבבו ורום עיניו אשר על כן נקרא ילה"ר מכשול שכן כתיב (ישעיה נ"ז י"ד) הרימו מכשול מדרך עמי וסמיך ליה כי כה אמר רם ונשא וגו' ואת דכא ושפל רוח וגו' לא לנצח אריב וגו' כי רוח מלפני יעטוף הוא שפלות רוח וענוה למדנו כי המכשול הוא ההפך והוא מבואר, ומזוזה מצלת ממשא ומתן בלתי הגון שלא יכניס לביתו ממון בלתי ראוי וכמ"ש הנביא מיכה (מיכה ו' י') עוד האיש בית רשע אוצרות רשע ואיפת רזון זעומה האזכה במאזני רשע ובכיס אבני מרמה ובתורת אלהינו כתוב לאמר (דברים כ"ה י"ג) לא יהיה לך בכיסך איפה ואיפה גדולה וקטנה כי על חטא זה נקרא ילה"ר רע כדכתיב לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו והשחתה היא על הגזל היתה כי לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ויש פשע רב ועצום מלהשחית זרע כי מלבד

היות

היות דבר גלוי עריות, עוד יש זה, וכהא דאמרינן בגמרא (נדה פ״ג) א״ר מאי דכתיב ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד, ופרש״י מנאפים ביד מוציא זרע לבטלה, תניא דבי ר׳ ישמעאל לא תנאף לא תהא בך נאוף בין ביד בין ברגל ואיתא התם א״ר יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנא׳ (בראשי׳ ל״ח י׳) וירע בעיני ה׳ אשר עשה וימת גם אותו, ר׳ יצחק ור׳ אמי אמר כאלו שופך דמים שנאמר הנחמים באלי׳ תחת כל עץ רענן שוחטי הילדי׳ בנחלי׳ וגו׳ אל תקרי שוחטי אלא סוחטי, רב אסי אמר כאלו עובד ע״א כתיב הכא ותחת כל עץ רענן וכתיב התם (דברי׳ י״ב ב׳) על ההרים הרמים וגו׳ ותחת כל עץ רענן. הרי שהעושה זה את פושעי׳ מונה כאילו שופך דמי׳ וכאלו עובד ע״א עד שתפלתו מואסת דכתיב (ישעיה א׳ ט״ו) גם כי תרבו תפלה אינני שומע משום ידיכם דמים מלאו וחייב מיתה, ומ״ש אל תקרי שוחטי אלא סוחטי, משום דלא אשכחן לשון שחיטה גבי ע״א אלא זביחה, על ראשי ההרי׳ יזבחו לבעלי׳ יזבחו (חבקוק א׳ ט״ז) על כן יזבח לחרמו, ולז״א אל תקרי סוחטי מלשון סחטי׳ כדאמרינן בשבת אין סוחטין את הפירות להוציא מהם משקים. וכן רשעי׳ הללו מחממים האבר ההוא ביד או ברגל וסוחטים הילדי׳ כי מפיקים משם הזרע הראוי להולדה ולכן מעלין עליה׳ כאלו שחטו הילדי׳, ומזה ידענו רעת החטאי׳ האלה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד. ובס׳ הזוהר החמירו בדבר מאד עד דאמר ר׳ יהודה לכלהו אשכחנא בר למאן דאוסיד זרעא למגנא. ואמר ר׳ שמעון ת״ח כל חטאוי דבר נש כלהו שכלותא דיליה ותליין וקיימין לאתעבדא בתשובה אבל חטאה דמאן דאוסיד זרעא ומחבל ארחיה עליה כתיב (ירמיה ב׳ כ״ב) נכתם עונך לפני וכתיב לא יגורך רע, בר בתשובה סגי והא אתמר ועל דבר זה נקרא יצה״ר ערל ואע״פ שאין ראיה לדבר סימן לדבר הא דאמרינן בגמרא (ערובין פ״ב) ההוא דמחייבי דינא דגהינם חדא שעתא ואתא אברהם ומקביל להו ואסיק להו לבר מישראל הבא על הכותית ומשך בערלתו ולא מבשקר ליה, ופרש״י אינו מכירו תרגו׳ ולבקר בהיכלו ולבשקרא בהיכליה דמשכא ערלתיה ודומה לו כאלו אינו נימול. והנה כראות אדם עצמו מהול חתום באות ראשונה של שם שבו נברא עה״ב יחרד לבבו לטמאו כי אז יהיה דומה כערל והוא מבואר, ומעתה כללא דברי המאמר חביבין ישראל שסיבבן הב״ה במצות יען היו שרשי הפשעי׳ והחטאי׳ רבים כמו שהקדמנו צריך שיהיו מסובבין במצות להנצל ממכשול הם. ועליה׳ אמר דוד שבע ביום הללתיך משום דאמרינן בגמרא (שבת ע׳ י״ח) תניא רשב״ג אומר כל מצוה שקבלו ישראל עליה׳ בשמחה כגון מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך עדיין עושי׳ אותה בשמחה ע״כ, ומדסמיך ליה שבע ביום הללתיך דרשוהו על ז׳ מצות הללו וכאלו אמר שש אנכי על המילה שהיא במקום שבע ביום וגומר ובשעה שנכנס דוד למרחץ וראה שעומד ערום בלי מצוה הם המלבושי׳ המגינים מהיצר הרע כמו שקדם :

אמר המר משה לא זכיתי למלאת תשלום הענין הזה אמנם אעתיק לך פי׳ מזמור למנצח על השמינית למר אבא זלה״ה ומתוכו יש תשובה לקושי׳

לקושי׳ על השמינית מי הגיד לו שהוא זה, ודע לך שפי׳ המזמור שאעתיק לך ג״כ לא זכיתי למצוא תשלומו רק הוא מסודרא קמא:

למנצח בנגינות על השמינית וגו׳ (תהלי׳ ו׳ א׳) אז״ל על המילה שניתנה בשמינית וי״ל מכ״ל ולמה לא יהיה מזמור למנצח על השמינית הושיעה ה׳ כי גמר חסיד, וי״ל אחר שאמר בנגינות למה על השמינית ש״מ לדרשא. ויש לחקור למה נינה אותה שניתנה בשמינית ומה איכפת לן במכין וי״ל ז׳ מלו׳ כנגדו אדם הראשון ונק׳ מצות בני נח אלא שחזרו וניתנו בסיני לישׂ׳. וביען היה נראה׳ שניתנו לבני נח בלבד קרי זו שמינית להורות כי נוהגת לישׂר׳ בביאור המיוחס לרש״י ז״ל אחזיה בנו יואש מתלמה עד יואש ח׳ דורות ולפי שראה דוד שהיה זרעו כלה בימי יואש ע״י עתליהו כדכתיב בספר זה ותקם ותדבר ע״י שם המות עמד בתפלה ואמר זה המזמור למנצח על השמינית שמונה ניונין על דור ח׳ הושיעי ה׳ כי גמר חסיד ונמלט יואש עד יאשיהו ח׳ דורות שראה דוד שיאשיהו ובניו כלם הולכי׳ לאיבוד זה נהרג וזה ניקרו עיניו התפלל עוד על השמינית על דור ה׳ ה׳ אל באפך תוכיחני ובשביל תפלתו נשתיירו בני יהויקים ובכל ספר תהלי׳ אין יותר על השמינית אלא אלו שנים, כיולא בד״ה (ב׳ כ״ב) ובזה המזמור להיותו על מעלת המלו׳ הזו וספר ממנה סגולות ולפי שהוא חטא בה התפלל על הסליחה בהכיר החטא ומלד הסגולות אשר בה. וביען אמר במזמור הקודם לא יגורך רע, והוא החוטא במלוה הזאת ופסוק מוה (בראשית ל״ח ע׳) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה׳ לכן חבר זה המזמור אליו ולא הרחיק שחברו בעת הדבר, ומזמור שיר חנוכת הבית בעת חנוכת הבית כשקנה גורן ארונה כמו שכתבנו שם, חנני ה׳ הסגולה הא׳ למלוה זו שעולרת המגפה, עיין בילקוט נביאים (סימן רמ״ה) על כן שאל רפאני ה׳ כי נבהלו עלמי ומהמיתה, ואמר אומלל אני להיות לשון נופל על הלשון בדבר המילה כענין ועקרון תעקר, וכפשי הסגולה הב׳ שע״י רואה פני שכינה וכענין (איוב י״ט כ״ו) ומבשרי אחזה אלוה לזוהר. לכן נפשי נבהלה מאד כי אמרה לא אראה יה כתיב כי לא לעולי אריב וגו׳ כאשר הרוח אשר הוא מלפני יעטוף כדברי הר״י בשערי תשובה, ואחר שנפשי נבהלה אשר הוא יותר מעטיפא ואתה ה׳ עד מתי לא תרחם, לרז״ל כשהלדיק בלער שכינה מה אומרי׳ קלני מראשי ואתה ה׳ עד מתי. בס׳ הזוהר הנפש אשר בקבר מודיע אל הרוח אשר בג״ע והרוח אל הנשמה והנשמה להב״ה ונפשי נבהלה וגו׳ ואתה ה׳ עד מתי, שובה ה׳ הסגולה הג׳ ע״י זוכה האדם לנבואה שלימה כענין וירא אליו ה׳ וכדברי הזוהר וכענין (איוב י״ב ג׳) לא נופל אנכי מכם לרז״ל וזהו שובה ה׳ כענין השיבה לי ששון ישעך. כי הסגולה הד׳ איכו רואה גהינם גם את בדם בריתך, ופערה פיה לבלי חוק, בשאול מי יודה לך, יגעתי לרז״ל לא ביטל דוד מלוי׳ עונה ערשי אמסה לשון מיאוס לרש״י, והכוונה כפלאה ונראה כי אף בקיימו מלות עונה הי׳ בוכה בחטא באשר ההוא, שיש עינך עליו, ומה מאד ימתק בדברי ר׳ יהודה בסנהדרין שהפך ומשכב של לילה למשכבי של יום שהיה משמש ביום כדי שיהיה

יהיה שבע ומשמנים ולא יהרהר אחר אשה כל היום כדברי רש"י שם כי עתה
יה דואג על הסיפוק ההוא, אשה בכל לילה אף שאינה ליל עונה, וכשאין
ל עונה בדמעתי ערשי אמסה׳ עששה על ששבע בת שבע, וכענין פלגי מים
ידו עיני להחסיד ר"י בשערי תשובה, בי"ת בכל לוררי כמו מ"ם כבי"ת והמותר
בשר ובלחם. עתקה ונסבת לוררי שמחרפים אותי על הדבר ואז אני בוכה על
חטאתי בעין סורו הסגולה הה׳ אויביו נופלי׳ תחתיו. וכענין ס׳ הזוהר בפרוע
רעות פי׳ לך לך לכן סורו ממני כל פועלי און כי אין דבר נשאר אבל ת"ח אל
הרהר אחריה׳ בלילה וכו׳, שמע הסגולה הו׳ תפלתי נשמעת וכענין בומע
פלת כל פה" ע"כ מלאתי מענין המזמור. ובחפשי אמתחות מה שהשאירו
גבי׳ והשודדים מלאתי זה המזכרת בקולר רב, ליהודים היתה אורה וגו׳ ד׳
כות הללו גורמות כלאון כנגד האויבים, בזאת אני בוטח, וזאת התירה זאת
ות הברית, בפרוע פרעות לספר הזוהר, ימים טובים. מורים על ז׳ ראות על
השגחה הכן כהוצות בהקדמה, הפלין וירא ממך ולכן גזר עליהן כדי שלא
תהיינה כתרים וכו׳ :

בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם :

בכל בפירוש לא נידע לוני מלאתי כתוב וז"ל, ספר כי מעלת מרדכי לא
הועיל לבד ליהודים אשר בשושן אבל גם בכל מדינה ומדינה וכו׳
רבים מתיהדים או ירי׳ שנראו כיהודי׳ לשלא יהרגום היהודי׳ או שיהיו יהודים
גמש כמו שפי׳ הרלב"ג. ובפי׳ אחר לא נודע לוני מלאתי כתוב וז"ל, תמיה אני
זה בא להודיענו או מה הדש לנו והדבר מבואר במי שכולל מן המיה׳ ישתה
ישמח לבו ואולי שבא להודיע גנותם של ישראל שלא נתעסקו בשירו׳ ובתושבחו׳
לוני שעשה להם את כל הנסים הללו כ"א באכילות ומשתאות ומכין זה לתת
טעם אחרי ששבו בתשובה שלימה שנאמר ובכל מדינה אבל מדוע לא הספיקו
לגאלת מן הגלות לכן אמר שלא היו כ"כ שלימו׳ וקופם יוכיח על תחלתם וז"ע
ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר שכל ישראל בכללות לא נתעסקו אלא בזו
והנכון בעיני כי גם פסוק ובכל מדינה ומדינה של המן גם זה להודיע שבאם
כל ישרט כאו׳ שלא בדעת אנשי שום מדינה או שום עיר להמיר דתם ח"ו
ובזה יוכלו מן המיתה כי אינם יהודי׳ עוד ויתישב מזה א"כ שהם לא יתאבלו
על הראשונו׳ ולא ישמחו על האחרונות לכן אמר ר"י שאין הדבר כן שכלם היו
חזקים באמונתי׳ אין שום עיר קטן או גדול יצא מן הכללות. והה"ר יוסף גאקוי"ן
ז"ל כתב וז"ל, בכל מדינה וגומר היה שמחה וששון ליהודים בהשענם כי ה׳
ילחם ויהיה בכלם ואשר יעמוד כנגדם יעברוהו מן העולם. וכ"ש כי לפי ששרי
המלך מנשאים את היהודים רבים מעמי הארץ אשר חשבו לשלוח יד ביהודים
אצ"פ שאינם מזרע עמלק עתה מתיהדי׳ ר"ל הזרו להיות בעזרם ואין הרצון

מדרש מגלת אסתר

שנהגיירו כי למה זה ישליך אדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו. והה"ר יהוד
בן שושן ז"ל כתב וז"ל. שמחה וששון גם משתה ויום טוב כלשו' ויום טוב הי
עושה לאוהביו כי לא אסרם במלאכ' ואיסור מלאכה לא נכלל בלשון זה ר
בהשאלה כי ממקרא קדם הוא כלמד וזה יורה כי נתחזק לבם בשרי המדינו
שיעזרום ואין צורך כי מי שמלטם מיד צר הוא מעוזם ע"כ שמחו מיד, ורב
מעמי הארץ הם השמחי' לאידם פחותי עמים כי יראו לנפשם פן יגיעום בזממיה
או בדבורי שהם מדברי' נגדם כי לא אשער שגלות ההנקם היתה כי אם בזרע עמל
לא בכלל העמים ואמר מתיהדי' כמו מתעשר ואין כל או גרי אמת והראשון יותר נכו
כי נפל פחד היהודי' עליהם כי אע"פ שלא היפקדו כל רבים עמים בני בנ
שם יראו ופחדו כי מי להם עכ"ל, ומ"ש ורבים מעמי הארץ מתיהדים אחשו
כי לא היו באים להתגייר עצמם כי ידוע כי לא יקבלום אם לפי שקשים גרי
לישראל כ"ש מאלו אם היו מזרע עמלק עם היות שאמר מעמי הארץ גם כ
אין מקבלי' גרים לימות המשיח לזה היו הם מתיהדים ר"ל כי היו מראים עצמ
כאלו הם יהודים והיו משנים מלבושיה', ואם נפשך לומר מתיהדי' ממש ואמ
שבא להגיד שלמות עם בני ישראל כי אם היות הגזרה נגזרת עליהם להשמי
להרוג ע"ד שיאמרו לא המירו דתם ואלה תכף בבא עליהם הצרה הזאת
עזבו את אלהיהם ואת דתם :

ובשנים עשר חדש הוא חדש אדר בשלשה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות ביום אשר שברו איבי היהודים לשלט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשנאיהם : נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשורוש לשלח יד במבקשי רעתם ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם על כל העמים : וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ועשי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם :

ובשנים נקהלו וכו', בפי' לא נודע למי מצאתי כתוב וז"ל, ירצה כי מה שחשבו שהיה להם רשות להשחית לישראל ולישראל לא אמר כי היה בהפך כי ניתן רשות ליהודי' להקהל ולא כן לאומות וז"ש נקהלו היהודי' וגו', וזכר כי לא לבד המון העם היו יראים את ישראל אבל גם השרי' אשר בבית המלך ונתן טעם למה היהודי' אשר בשושן שמחו וג"כ למה היהודי' הרחוקי' לז"א כי גדול מרדכי בבית המלך ולזה היהודי' אשר בשושן היה אורה וכו' והרחוקי' ג"כ לפי שמעו הולך בכל המדינות. ובפירוש אחר לא נודע למי מצאתי כתוב וז"ל, ובשנים עשר חדש הוא דבק עם פסוק שאחריו כאלו אמר נקהלו היהודי' בי"ב חדש הוא חדש אדר וטעם אשר הגיע דבר המלך להודיע יכולתו יתעלה ושהוא משדד המערכות. כי בא אותו יום אשר שברו אויבי היהודי' לשלוט בהם כפי המערכה נתהפך הדבר אשר ישלטו היהודים וטעם ישלטו היהודי' המה בשונאיה' ולהודיע כי בשתי סבות הללו הא' בשביל כבוד האל

יתברך

יתברך שלא יאמרו הגוים איה אלהיהם וזהו אשר ישלטו היהודים בשנאת היותם עבדים שנודע לכל עם ה' אלה שבי בשביל עצמם כי נתמלא רחמיו עליהם וזהו אשר ישלטו המה כלומר בעבור עצמם, ואיש לא עמד בפניהם יגיד כי כששלחו יד בפריצים אשר הציקום ולרדוף לא היו רואי' קרוביהם ובותקי' ולא היו מערערין כי נפל פחד היהודי' שמא ימותו גם הם אם יקומו לעזור לחייבי מיתה והעובר על דת המלך חייב מיתה ועוד בשנה אחרת לא היו העמים עוזרים אלו לאלו כי כל שרי המדינות מנשאי' את היהודי' ויעזרום להרוג הפריצים ומי יעמוד כנגד השרי' והשופטי' והגיד כי טעם התנשאות השרי' בעבור שנפל פחד מרדכי עליהם שמא נתחייבו מיתה על דבר אשר לא מיחו ביד הצרים ומציקי' את היהודים והנכון אצלי כי טעם ואיש לא עמד בפניהם שלא תאמר אחרי שהמלך נתן רשות לבני הכתות להלחם אלו עם אלו א"א שלפעמי' לא ינצחו מציקי היהודי' לכן אמר שאם היות שהיו יכולין להלחם בני הכתות עכ"ז שום איש עוד לא עמד עליהם להציל נפשו כי מאת ה' היה שנתן להם מורך לבב ונפל מאד פחד היהודים, והה"ר יוסף גאקו"ן ז"ל כתב וז"ל, הגיע דבר המלך ודתו להעשות לא אמר מה להודיענו כי עדין הדבר היה במשקל בלי הכרע כי האויבים קיוו בכח הכתבים הראשוני' כי אין להשיב ולהם הגיע להעשות כמכתב הראשון, וליהודים הגיע להעשות להקהל ולעמוד על נפשם. ומה שחשבו האויבים להיות נוצחים ושולטי' נהפוך הוא וכו' לא שהיהודי' הלכו לעשות קטנה או גדולה כי אם שנקהלו להיות מזומני' וחמושים לעת קרב אם איש יבא ושאלם למלחמה, וכל אלו האויבי' בלי ספק היו מזרע עמלק ולכן אמר כי איש משאר העמים לא עמד בפניה' למלחמה שאל"כ למי הרגו ומי עמד בפניהם. או ירצה כי לא עמד איש בפניהם שלא הרגוהו, וראשון נרא' לי עקר כי מי יעמוד מבאר העמי' כנגדם אם האחשדרפנים והפחות ועושי המלאכה אשר למלך מנשאי' את היהודי' אמנם העמלקים בחרו מחנק נפשם להנקם מהיהודי', וכל שרי המלך וגו' כי נפל פחד מרדכי אמר כי לא היו עושים זה כי אם מיראת מרדכי כי שמעו וגדולתו הולך בכל המדינות ובכל יום הולך וגדול מיום שלפניו, והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל, ובי"ג חדש כלומר בחדש י"ב שהוא חדש אדר שהגיע קיום דבר המלך ליהודים ולסגנים ודתו לכל המון העם ביום שצפו וקוו אויבי היהודים לשלוט בהם והיום בעצמו נהפוך להם שישלטו היהודים הם בעצמם בשונאיהם לא בניהם או בני בניהם עד שיחשב כי נהפך הככב או המזל היורד ונתגלגל ועלה רק היום בעצמו והיהודים בעצמם הנה ביום ההוא בעצמו ובעם ההוא בעצמו אשר הפיל הרשע גורלו אז נקהלו היהודים בעריהם ופסוק נקהלו הוא נשוא על הכתוב הראשון כי הכל נמשך אל נקהלו, ומ"ש אויבי היהודים נראה שלא היו כלל העם נאחז בשבכי אבודם רק רקים ופוחזים. ונהפוכו מלת ונהפוך ביארתים למעלה כפי הביאורי' בהפוך הספרים, ואיש לא עמד לפניהם לא מהאויבים עצמם ולא משאר עמים המנשאי' על עם גולה בתוכם והטעם כי נפל פחדם על כלל העמים וכל זה מפאת ההשגחה הפרטית וכמו

שפחדו

שפחדו עמי הארץ ומעש ה׳ כן גדולי המדינות ומנשאים את היהודי׳ לא מאהבו
גדוליהם ופטרונם רק מפחדו של מרדכי לא שהיה מטיל אימה עליהם אלא בהי
גדול בבית המלך וכפי אמתת גדולתו שמעו הולך לא על דרך הכזב והגזמא

כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול:

כי בפירוש לא נודע לעי מלאתי כתוב וז״ל, אחר שספר הכתו׳ כי טעם התנשאות השרי׳ בעבור שנפל פחד מרדכי עליהם שעם היות גם הס רמזו הנה עתה גדול מרדכי בבית המלך יותר מהם ומעם האים ומרדכי הולך וגדול והנ״ל הולך וגדל הענין אללי כי ידוע הוא שמי שיהיה תחת המערכה כשיגיע למעלה רמה לנקודה העליונ׳ לא יתמיד אבל בקרוב יתחיל וילך מעט מעט וכן חשבו השרי׳ שהיה ענין המן כי כל ימיו הי׳ שר וגדול ונרואי פני המלך, ובהעלות לנקודה העליונ׳ שגדלו המלך ומעל כל השרי׳ לא התמיד במעלתו ועוד מעט התחיל לירד מטה מטה עד שתלו אותו על עץ, אמנם במרדכי הגיד הכתוב כי סבת התנשאות השרים בעבור רואם שמרדכי גדול באותה נקודה לא ירד ולא יוסיף כחוק הטבעי כי זה נמשך כי אין מרדכי תחת המערכה כי ה׳ אלהיו עמו ותמיד יתמיד באותה מעלה וכבודו לאחר לא יתן וא״כ צריך ליזהר שלא לעבור על רצון אשר יתמיד בגדולתו עכ״ל. והנ״ל שיאמר כי תמיד מעלת השמועה נוספת על המעלה אשר לסבה זו בבחתשו מלכת שבא לשלמה הוספת על השמועה, וז״ש פה כי הנה בפעם הזאת השיג כל מה שהיה לו אפשר להשיג כמ״ש וזהו כי גדול מרדכי בבית המלך והשמועה היתה כי תמיד הולך וגדול וזהו נוסף על המעלה באמרו כי כל ימיו ימי המעלה וזהו ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי תמיד הולך וגדול:

ויכו היהודים בכל אויביהם מכת חרב והרג ואבדן ויעשו בשנאיהם כרצונם:

ויכו כתב הה״ר יהודה בן שושן ז״ל וז״ל, לשבות הנזכרות בכל אויביהם אפילו מדיים ופרסיים גם השרים ידם עמם וז״ע בכל אויביה׳ ואמר מכת חרב והרג כי לא כל מכת חרב הרג. אבל הרג בלשונם ז״ל הוא על מיתת חרב ואמר ואבדן כלשון אבד זכרם ותאבד כל זכר למו והוא בפתח האל״ף ואמר ויעשו בשונאיה׳ כרצונם כי לא חלו פניהם אוהבי שונאיה׳ ויותר נכון אללי לפרש כי באו עליה׳ לבטח לא בבהלה כי אין מוחה בידי ולכן עשו בהם כרצונם:

אמר המר משה עיין דברי מר אבא זלה״ה בפסי׳ בחדש הראשון, ואומר אני כי החכם בעל ספר חותם תכנית כתב בשער הרביעי אויב שונא משטמה, וזה סוף דבריו הנה ביארנו כי לשון איבה אינו נופל אם לא בתגרת אים באחיו לא בבעלי חיים זולתי ולא בדבר שאין בו חיות כמו הבלע והמתכות ונחלה, ושאר השמות הנזכרים בשערינו זה שלשון שנאה נופל עליהם. ואיבת הנחש

הנחש עם האשה לא יקשה בעיניך לדברי האומר כי הנחש היה יצה"ר, וגם האיבה איננה על דבר ולא בשבת גורם אותה לבד ואיבה אשית. ואיבתי את אויביך, שהם על דבר לפי שהם בגזרת הבורא על עוברי דתו ומצותו והוא יתברך כאשר אויב ברואיו או כאשר ישית ביניהם איבה לא יכשר לומר שיעשה כי אם על דבר כי אלהי משפט ה' אשרי כל חוכי לו, והאיבה הכרחנו שהיא עולמית והשנאה היא נופלת בכל ב"א ובזולתם כאשר אין בהם כמו השמות שזכרנו, לפי שענין שנאה היא המיאוס, והשנאה באה בשבת דבר הגורם להביאה, על כן אמרנו כי היא איננה עולמית שכל תלוי בגורם בטל הגורם ובטל הדבר כמשאז"ל באהבה התלויה בדבר כן אני אומר בשנאה הבאה על דבר עכ"ל, הרי מזה דבר על דבר אויביהם שונאיהם. אמנם קשה לי מה חסר במה שאמר מכת חרב והרג ואבדן, עד שאמר כרצונם. ואומר אני זה לי ימים ושנים כתבתי בשם ה' פי' על התורה לי כלמד מדברי הרב בעל העקדה ז"ל שכתב בפי' וישלח, כי בני יעקב כיונו כל דבריהם מראש ועד סוף באופן שכשיתבונן האדם בהם ימצא שלא הפילו דבר מכל דבריה' ארצה, והנה לא הפרו בריתם ולא שקרו באמונתם, והם מעצמם נתאנו ונתפתו בפתיותם וכו' והכוונה כי מעולם לא נמצא בדבריה' לשון מורה על ההודאה בבירור. אמנם המניעה אמרוה בבירור. וזאת חכמה גדולה, ואם כן לא התלו בהם ולא חללו דבריהם כלל ע"כ כוונת דברינו, והנה דומה לזה נמצא במשלי הערב שעשיר גדול היה בארץ נכריה סוחר, וחלה את חליו והיה לו בן קטן, וצוה מחמת מיתה כי לא יהיה בנו יורש ממונו זולת מה שירצה אושפיזו וימת מחלי ההוא. ולימים רבים גדל היתום וילך למקום אשר מת אביו לשאול עזבונו ויתן לו אושפיז אביו מאה דינרים, ויאמר לו קח אלו ותחזור לעירך כי אין לך יותר בנכסי אביך, וילך היתום הלוך ובכה עד לפני שער המלך ויאמר לו הושיעה אדוני המלך כי אבי חיי לנו שבק הון עתק כי היה אמיד בעשיר גדול ומת במקו' הזה ואושפיזו איננו נותן לי מכל נכסיו רק מאה דינרים, ויצו המלך להביאו לפניו וישאלהו על צואת הסוחר ויקרא אותה המלך ויאמר לו ולמה פטרת היתום הזה מכל עושר אביו בדבר מועט, ויען איננו עושה רק על פי צואת הסוחר ונוסח צואתו שאתן לו מה שאני רוצה. א"ל המלך ושאר הממון למי אתה רוצה לתתו, א"ל אני רוצה ללוקחו, ויען לו המלך אם כן זהו מה שאתה חייב לתת ליתום כפי הצואה שתתן לו מה שאתה רוצה והמאה דינר לבד יהיו לך כי הנפטר בחכמה צוה, והנה אלו מיני ואופני חכמה באנשי' המעולים וז"ש וייטבו דבריהם בעיני המלך וגו' ידי כי האמורים פתאים כמו הם נתפשו בהבנת הדברים ההם. לא החכמים, וז"ש פה ויעשו בשונאיה' כרצונם כפי מה שהיה רצון האויבים לעשות בהם :

ובשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש : ואת פרשנדתא ואת דלפון ואת אספתא ואת פורתא

מדרש מגלת אסתר

פורתא	ואת	אדליא	ואת
ארידתא	ואת	פרמשתא	ואת
אריסי	ואת	ארידי	ואת
ויזתא :			

ובשושן כתב הה"ר יוסף גאקו"ן ז"ל וז"ל. בלי ספק היו בשושן העיר וסביבותיה רבים מזרע עמלק כי נתקבצו להמן וכן היו שם רוב בניו ואוהביו, ולכן חשבו ישראל מלהתקבץ בשושן העיר אשר שם היהודים פן אויבי' יגברו עליהם ולכן באו בשושן הבירה אשר שם המלך ומרדכי להתקבץ והאויבים שבאו במר נפשם כי מת גבורם לנקום נקם הרגו מהם ישראל חמש מאות איש, ויש מי שכתב אנשי מרדכי היושבים בשושן הבירה הרגו הת"ק איש ואת עשרת בני המן וא"כ בשושן העיר לא הרגו עד אחד :

עשרת בני המן בן המדתא צרר היהודים הרגו ובבזה לא שלחו את ידם:

עשרת בפירוש לא נודע למי מצאתי כתוב וז"ל כל הקורי' היה קשה לשהכו היהודי' כרצונם בשונאיהם ואבד ת"ק פי' ומספי' ההרוגי' והאבודים והם אשר נלקחו לעבדים כלם היו ת"ק איש כי לא היו מודדים כ"א מדה כנגד מדה לפי שבקש להרוג לאבד אבד, ובבזה לא שלחו את ידם עם היות בהגזרה היתה ושללם לבוז אבל הביאוהו לגנזי המלך ותקנת מרדכי ובית דינו היתה למצוא חן בעיני המלך וגם כדי שלא יאמרו העמים בשקר הם טועני' עלינו לקחת ממוננו, וגם בעבור פריצי ישראל לא שלחו ידיהם במי שלא הזיקן בעבור חמדת הממון ועכ"ז נתן להם רשות מרדכי באגרות לשלול שלל ולבוז בז בעבור שיוחזקו היהודים בעיני המלך והשרי' אנשים צדיקים שונאי בצע שונאי' ממונם בדין שכך היתה הגזרה ושללם לבוז, כתב הה"ר יהודה בן שושן ז"ל וז"ל, כל זה נמשך על ויכו כי שם נאמר ואת אבל הוצרך לומר הרגו לשלול מהם מכת חרב שאינו הרג ובבזה לא שלחו את ידם הן עם אחד וכיון אחד לכלם מאת ה' כי בזה תגדל תפארתם בעיני המלך והשרי' גם יהיה שללם לגנזי המלך או לשרי עיר ועיר אף כי הורשו לבוז שללם וכן עשו גם בשושן העיר גם בשאר מדינות כי על שלשתן נאמר כן, והדין עמם שכן נאמר (שמואל א' ט"ו ג') והחרמתם את כל אשר לו וגומ' משור ועד שה מגמל ועד חמור ובוא וראה מה עלה בשאול על הדבר וראיתי מי שפלפל בבקר יאכל עד בזמן שאול שהוא בקרו של מלכות ולערב שהוא בזמן מרדכי, יחלק שלל לגנזי המלך ולשרי המדינות, ולבי נוקפי שא"כ יהיה שאול ע"ה כמוכרח או כמורשה ולמה יענש אם לא שיאמר כי התורה תרמוז בעתידות עכ"ל :

אמר המר משה הרב כתב וראיתי מי שפלפל והוא ממדרש רבתי דאחשורוש והרב עצמו העתיקו בחלק המדרשים ויש לי להשיב על הרב כי לא היה בידו זה המדרש ומצאו כתוב בשם גנב דורשו זה דור דור שוא ודבר כזב, והעד הנאמן לדברי כי הרב עצמו כתב כשהעתיק המדרש הנזכר אחר המאמר הזה

בי

וז״ל אחר זמן כמשלש חדשים באו לידי מדרש אסתר רבתי והמעתיקהו אחרי
דימהו למדרש הנזכר עכ״ל, ונכון בעיני הפי׳ האחרון מן הרמ״ע שעשו כן
פני בזאת המלחמה בעמלק היה והוא יתד לוה והחרמתם מאיש ועד אשה וגו׳
ו כשאל אבי המלכה הזאת שאול המלך הראשון כי חמל על מיטב הצאן והבקר
ל זה אמר (שמואל א׳ ט״ו כ״ב) החפץ לה׳ בעולות וזבחים כשמוע בקול ה׳ ועל
לא התירו כל זקני עיר ועיר לשלוח יד בשלל פן יחטאו גם המה במעלות במוש
בר היא פי׳ תמחה את זכר עמלק בלי ספק, ומה שכתב מרדכי אליהם ובכלם
ות בשם המלך כתבו ומפני הסבה האמורה בכא׳ ויכתוב בשם המלך, ואפשר
כתב להם בשמו ראשונה מה שראוי לעשות על פי התורה שכן כתיב קודם
כתוב בשם המלך, ויקראו סופרי המלך, ויכתוב ככל אשר צוה מרדכי או סומך
ל הבוני ישרי עכ״ל. ואפשר כי ג״כ עשו זה להראות למלך כי הם שפלים במוצאו
שמנעו ידם במותר להם אשר לסבה זו כתב בשם המלך ושללם לבז ועבדיו
ם רואים שיהא השלל למלך כי אין המכוון מהם על השלל כי גם על בקשו
רעהם ולזה ישוב עמלם בראשם :

יום ההוא בא מספר ההרוגים בשושן הבירה לפני המלך :

יום ההוא וגומר כתב הה״ר יהודה בן שושן ז״ל וז״ל, כמדומי׳ שלא שיער
המלך שיהרגו אפי׳ א׳ בכל מדינות המלך וז״ש ביום ההוא בא מספר
ראות המלך אמר אם בשושן הבירה עשו כן בשאר מדינות המלך מה עשו
ה הרג רב וזה יעיד כי כל זה נשתלשל מרצון הכח העליון כפי אשר נתלשנו
ברים וכיון שהדבר כן מה השאלו ומה תבקשו עוד. ויש שפי׳ ואמר כמצטער
אשר המדינות מה עשו ואם הרבי בזה דבר אמרי מ״ד כמי שמצטער בעקשון
לה להבליכו מעל פניו והראשון נכון כפשוטו ועי״ד אוסיף בחלק המדרש עכ״ל,
ונ״ל כי למה שהוגד למלך באותו היום ענין ההריגה היא היתה סבה שהמלך
אבל עליהם ומ״ש ביום ההוא בא מספר ההרוגים בשושן הבירה לפני המלך
זה כי תכף באותו היום ומבלי עכוב כלל בא מספר ההרוגים ולזה אמר המלך
אסתר המלכה כי הנה בשושן אשר היא עיר אחת הרגו היהודים ואבד ת״ק
ש ואת עשרת בני המן אם כן בשאר מדינות המלך מה עשו ועם כל זה מה
שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש ולא אמר עד חצי המלכות כפעמים
אחרות כמתעלב אל לבו על מה שעשו ועוד לה אך לשאל נפש המלך ומבריתיו
כי איתא בגמ׳ (מגילה פ״ק) ויאמר המלך לאסתר בשושן הבירה הרגו
היהודים א״ר ליעזר מלמד שבא המלאך וסטרו על פיו :

אמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן בשאר מדינות המלך מה עשו ומה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש :

אמר המלך לאסתר כתב הה״ר יוסף גאקון ז״ל וז״ל אחשוב שהמלך
היה

מדרש מגלת אסתר

היה מלך על חולשת לב היהודים כי בהיות להם מרדכי לנשיא ושני למלך וה
רוצה בתועלתי לא הרגו בשושן כי אם ת״ק איש ואת י׳ בני המן אשר כבר מ
לבם בקרבם ויהי לאבן כי גברא קטילי קטלו, ואח״כ בשאר המדינות כ״ש ש
הרגו כי אם מתי מספר וזה כמעט קלון למלך ולכן אמר לאסתר ומה שאלתך ע
ותעש ומפני זה היה לה מקום לשאול לעשות גם מחר כדת היום שאם המלך ה
מלך על רבוי ההריגה איך שאלה לעשות גם מחר כדת היום ויתלו לב
המן שיהיה דבר מפורסם כי כלם היו שרים בוררים וגדולים בבית המלך

ותאמר אבתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשו
לעשות כדת היום ואת עשרת בני המן יתלו על העץ: ויאמ
המלך להעשות כן ותנתן דת בשושן ואת עשרת בני המן תלו: ויקה
היהודים אשר בשושן גם ביום ארבעה עשר לחדש אדר ויהרגו בשו
שלש מאות איש ובבזה לא שלחו את ידם:

ותאמר בפירוש לא נודע למי ומצאתי כתוב וז״ל אחר שספר איך בשו
הרגו חמש מאות איש ואת עשרת בני המן וספרו אל המלך מס
ההרוגים בשושן ואמר המלך אל אסתר בשושן הבירה הרגו היהודים וכו׳ ד
כי אמר ארסי שהגדול הלב הוא אומר ועושה ולפי שלמעלה אמר המלך לאסת
שיעשה כרצונה עד חצי המלכות בא עתה המלך להגיד לה איך לא עשו כ
מה שצוה כי לא הרגו כי אם חמש מאות ועשרת בני המן זה היה בשושן
בשאר מדינות המלך יותר ויותר עשו ולזה די להם במה שעשו אבל בשושן ל
עשו כל הצריך ויהיה אמרו מה עשו לשון רבוי וחשיבות או ירצה לומר מה ע
מפחיתות ואמר המלך כי בשושן גם בשאר המדינות היה מעט מה שעשו א
אסתר מרוב מוקרה לא שאלה אלא על שושן ויום אחד לבד ואח״כ שבשושן ל
עשו כל שצריך להעשות מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עד שלמות לא
המלכות שאמרתי למעלה ותעש ולזה לא אמר הנה עד חצי המלכות אלא ע
כי סמך על המבין אז אמרה אסתר ושאלה כראוי לא יותר כי ינתן גם מ
ליהודים להעשות כדת היום ולפרסם הנס יתלו את עשרת בני המן על ה
וספר איך המלך מרוב אהבתו אותה צוה להעשות כן וניתן לבני שושן יום ש
על זאת עושים שני ימים משתה ושמחה אבל שאר היהודים כמו מאויביהם בי׳
ועשו אותו לדורות יום משתה ושמחה אבל בזה י״ל למה צוה האל ית׳ עשו
כ״כ ענין מהיין יותר משאר כל המצוות כי הוא דבר מסכר ומבלבל הדעת ומ
כמו שהוא ומבואר לזה אשיב כי אם נחקור בתורתנו הקדושה במלת יין נמצא
משותף לב׳ דברים אם לדברי׳ ולהנאות גופניות ואם לדברי׳ נפשיו׳ ושכליו
אם היותו הנאות גופניות (ישעיה ה׳ י״ב) והיה כנור ונבל ויין משתיהם וא
פעל ה׳ לא הביטו וגו׳ כי הנראי הנה לפרשו בהנאות גופניות. אמר בשי
המלך ע״ה למשוך ביין את בשרי וגו׳ (שיר א׳ ב׳) כי טובים דודיך מיין ו
ורבים כאלה, אם בהנאות הנפשיות אז״ל (שם ז׳ י׳) וחכך כיין הטוב הו
לדודי

לדודי למישרים דובב שפתי ישנים אלו תלמידי חכמים העוסקי' בתורה שהן דומים ליין שהוא כאן וריחו הולך אל מקום רחוק כך ת"ח הם כאן ותורתן הולך ממרחוק ולא זה בלבד אלא אף כשהם מתים תורתם נשמעת שנ' דובב שפתי ישנים. אשע"ה הביאני אל בית היין וכמוהם הרבה בשיר השירים, עוד אז"ל ולאביו שלא כזאת שלא לו יין שדעת זקני' נוחה הימנו ר"ל שהיין הוא נאות לזקן לגבי חסרונות שבו הא' לחזק כחותיו הגופניים החלושים וג"כ הנפשיים לפי שלא יחלשו עם הגופניים כנגדן יש ביין שהוא מזון נאות באיכותו אל הגוף והנה קול ההעברה שאפילו באיכותו הפעליי עוזר כמאמר הרופא וג"כ מעלה אידים טובי' ונאותים אל ההשכלה אז"ל חמרא וריחני פקחי' אמר דוד המלך ע"ה ויין ישמח לבב אנוש וגו' הודיענו הנה היות ביין אלו הב' סגולות הא' נאות אל ההשכלה אמר (תהלים ק"ד ט"ו) ויין ישמח לבב אנוש כי השמחה היא א' מהדברים אל ההשכלה. הב' להצהיל פנים משמן שהוא להשמין הפנים ולפאר גוה הלב, ולפי שהכהנים בעבודתם היה צריך שיהיו נבדלים מכל המריות וידוע היות ביין ב' סגולות אלו צוה הש"י יין ושכר אל תשת וגו', ולפי שבזמן אחשורוש כילו מאלו הב' מיתות ר"ל ממיתת הגוף ומיתת הנפש כמו שביארתי בפרשה למעלה בפסוק אין להשיב א"כ אין דבר יותר נאות בכל המזונות אשר בו יורו יותר אלו הב' דברים כי אם ביין ולזאת הסבה לקחוהו ליום הזה, ובפירוש אחר לא נודע למי מצאתי כתוב וז"ל. יתכן גם מחר כתמהו בשאלת אסתר גם בעיני יפלא כי ידי זדון גימור ולא עוד אלא שהודה לה המלך על הדחק רש"י ואמר כי עשם בשאר מדינות המלך מה עשו כמו מה אדם ותדעהו זולת הענין הלא בשושן כי בה המלך לא הרגו היהודי' כי אם אנשי ומספר בשאר המדינו' שאין המלך שם מה עשו ולכן שאל עוד ויתנן לך והיא עשתה כאשר צוה לה המלך והוסיפה לשאול שיוסיפו לינקם עוד מאויביהם ושיתלו י' בני המן על עץ ודוחק אבל לדקו דברי הרלב"ג כי ראתה אסתר כי לא הספיקו לכלות לכל אותם שצררום קרובי המן ומזרע עמלק ואסתר באה לפני המלך לבקש יכלו אותם הצוררים והמלך מיד הבין כי לבקש דבר מה על עמה היא באה ויאמר לה הלא בעיר אחד הרגו ת"ק איש בשאר המדינות מה עשו ועכ"ז תשאל עוד ויתנן לך ובנתה כי מבוקשה אינה אלא לכלות בני המן וקרוביו הנשארים וי"א שיתכן עם הקדמת ר"א כי שושן הבירה אינו אלא שושן שבה הרמון המלך כי נתקבצו שמה גם היהודים אשר בשושן העיר להרוג לקרובי המן ולאותם שנקמו עמו במחשבה ההיא שהיו דרים בשושן הבירה והוא ויאמר המלך אם בשאר המלך כי אנשים מעטים הם הדרים בה הרגו ת"ק בשאר המדינות גדולות מה עשו ובקשה אסתר כפשוטו לעירם מחר אנשי שושן העיר שיותן להם יעמדו על נפשם ביד רמה כי יקימו עליהם עם העיר בדמי קרוביהם הנהרגים בשושן הבירה וידרשו דמם מאתם והמלך ראה כי כבר הדבר והודה עליו והנתן דת בשושן וזהו שלא המורה אסתר ליהודים אשר בשושן הבירה וגם פה ותנתן דת בשושן הבירה כ"א בשושן לבד כי זה לא היה

אלא

מדרש מגלת אסתר

אלא בשושן העיר כמו שזכרנו וסמיך הכתוב כי כאשר זממה כן היה בכבד
קמו עליהם גוים דם הנהרגים עד שהוצרכו לעמוד על נפשם והרגו ג' מאות איש,
ואת עשרת בני המן יתלו פי' הנשארים שהיו לו בנים הרבה כמו שכתוב ורוב
בניו וחז"ל אמרו מנין רוב ויש לתמוה על חז"ל (מגילה פ"ק) שאמרו שצריך לומר
עשרת בני המן בנשימה אחת דבהדי הדדי נפק נשמתיהו ולכן אמרו וי"ו דויזתא
צריך למימתחא כי זקיפא מ"ט כלהו בחדא זקפה זקפינהו והלא הכתוב לא אמר
כן אלא י' בני המן הרגו לכן יש לפרש כי זה שאמרה אסתר ואת עשרת בני המן
יתלו הם הם הנזכרים למעלה פרשנדתא וכו' והטעם כי לא נהרגו לגמרי אלא
שהכום מכת חרב עצומה קרובה למיתה שקורין בלע"ז קילפא"ר ושאלה אסתר
שיתלו אותם קודם שתצא נפשם ותלאום בעץ אחד כמאמרם ז"ל ולפי זה
ידוקדק יפה לשון הכתוב ואת עשרת בני המן יתלו על העץ ולא על העצים,
וכן כפי דעת הרמב"ן כי הנהרגים שאלה שיתלו ועוד כתב הרמב"ן ז"ל כי בעבור
שהיה גם חולה לארץ לא נרמז בו שם הגדול אלא בראשי תיבות יבו"א המל"ך
והמ"ן היו"ם מפי' המלך ופי' המן. והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב בחלק
המדרשות וז"ל בגמרא (מגילה פ"ק) א"ר אדא דמן יפו י' בני המן ועשרת צריך
למימרינהו בנשימה א' מ"ט כולהו בהדי הדדי נפיק נשמתיהו, א"ר יונה א"ר
זירא וי"ו דויזתא צריך למימתחא כי זקיפא מ"ט כלהו בחדא זקפא אזדקיפו.
פרש"י בני המן ועשרת הזכרות שמותם ותיבת השמוכה לאחריהם כלו' עברתם
כפלו כא', בזקיפה א' פירק"א בלע"ז בעץ אחד זה למטה מזה ע"כ, וי"ו מתוחה
היא בכתיבה ולא מלאכוס במנין אותיות גדולות. והמפרש שאריך בקריאתה.
יש לשמרו ממה שאמרו אלא מאמר ר' אדא דלעיל, ואחרים כי' ביעבה צורת.
הוי"ו מצלי גג למעלה כעין מקל וזהו לשון מתוח ממש. ויש שדקדק בגמרא דר'
אדא כי כפי פשט הכתוב י' בני המן בחרב נהרגו, ואלו כאמר כי אמרו בהרגום
מכת הרג היתה וטרם יכבה נרם שאלה אסתר תלייתם ויצאה נשמתם כא'
וגם אין צריך אלא אחר שמתו בחרב ויצאה נשמתם כ"א בהרג נתלו עכ"ל.
ובפי' הכתוב כתב הרב הנז' וז"ל היא בטוב מדעה ורוב שכלה קצרה בהלכה.
ואמרה אם על המלך טוב ולא אמרה אם מצאתי חן וכן אם כשר הדבר כי
לא דברה רק לפי מה שהכירה מבין ריצוי דבריו וביחוד כי זה ניכר מכל תנועת
הדבור אם בתימה וכיוצא ואמרה שיתלו בני אויבי של מלך לעיני הכל ויאמר
המלך להעשות כן ותנתן דת כי זה דבר חדש צריך הכרזה חדשה וכבר כתבתי
למעלה כי אחד מחכמי הדור פי' כי בטוב טעם שאלה יתן גם מחר כי היהודים.
אשר בשושן העיר באו לשושן הבירה להוציא. ומשם תלמוד הבריגה ואסתר
פחדה כי ליום הבא בבואם לעירם עיר שושן יקומו בעד נפשם איש על בנו
ואחיו ועל קרובו ויהרגו ביהודים כי מי יוכל עמוד וע"כ שאלה יתן גם מחר
גם כי לא הרגו בשושן כלום והמלך הודה בדבר וז"ט ויקהלו גם ביום שהוצרכו
להקהל ולהשגב כדי להרגם כי הם קמו נגדם ואם לא עמדו כי מעדו ולבי ממנם,
בזה כי אסתר לא דברה רק על דברי המלך וכפי דבריו אין לנו טעם לודע לדברי

המלך

מלך אם לשבח אם לגנאי. הנ"ל לא בקשה שום הנאי ומהתנאים הנזכרים
יל אם להקטין הדבר בעיניו ובזה קל מהרה יודע המלך לדבריה וגם להורות
י הדבר בעצמו הגון כי מאחר שלערך של יושבי שושן רב כפול ומכופל ראוי
ישמחו בשמחה רבה ע"ד שמחנו כימות עניתנו והשריונה להקטין הדבר בשלא
רה הסריגה רק לעשות כדת היום ומאחר שעברה בני המן שכבו מיתת האחרים
אוי שיוחדו גם המה ברעה פרטית ומשונה שברון ירבו וזה בשיתלו על העץ.
מר משה עיין מה שכתב מר אבא זלה"ה בפסוק בחדש הראשון והרמ"ע כתב
י"ל גם אפשר שכוונה לפרוע כל עלת המן וזה כי המן הפיל פור ורצה שיום
יג היה מוכן להריסת הדת ומפאת הסרסור כנזכר ולכן לוה ביום ההוא ולא
מאחרתו ומפני שביום המאחרת נשאר מזל ישראל במה שהם עם כמעט בגבה
ברהם ומזל עמלק אשר מזרע אדום הוא למטה ואז יפלו לפני בני ישראל לכן
לתה בגם מחר ינתן להם הפך דעתו, וי"ל כי הותר להם זה ולא עברו בלא
תעוכנו כדברי ר' עקיבא בסנהדרין אשר כל הפוסקי' פסקו כן כי זה הבורר
השעות ומפני שחז"ל בגמרא (תענית פי' בתרא) אמר רב פפא הלי מאן דאית
ליה דינא בהדי נכרי בהא לישתמיט מיניה דריע מזליה ובאדר ליזיל בהדיה
בריא מזליה. אמנם דברי רב פפא תמוהים כי הם הפך ר"ע אלא שיוכל להביא
כי אין דבר שעומד לפני פקוח נפש וע"כ אם הנכרי רודף את ישראל באב
מגדו לו כי זה המזל עוזרו וצריך לישמר ממנו, וזה שב ואל תעשה היא אמנם
באדר אינו צריך להשמט ממנו אבל ליזיל בהדיה כי הנבחר טוב לא ח"ו שילמדו
לו הנבחר לעשות הוא אי זה מעשה בו כי אם לגרות ומהמזיק או שאינו צריך
לגרות וזה יורה לשון לישתמיט מיניה וליזיל בהדי, כי הוא נרדף ואם בכאן
היו רודפים לא עבו ומפני נבחר המן כי אם לפרוע כל עלת המן כאמור עכ"ל.
יקבה להאמין דעל עסקי נפש קאמר ולא על עסקי ממון ועל מה שדחק משום
הא דלא תמוכנו, ירי דלא קשה דאשכחן להרמב"ן ז"ל דקאמר דדוקא לבתחלה
לשאול בכלדיים שהם בעלי אצטגנינות אסור אבל אם יודע שחכם א' בקי
בחכמה הסיא אמר דבר ומעצמו אם נמנע בשבילם או האמין להם שיהיה אמת
הוא שאינו עובר בכלום שהדבר אמת הוא כפי החכמה אלא שהקב"ה יכול את
יראיו במעשה נס אין לו להכניס עצמו לעשות בהפך כדי שיעשו לו נס כי שמא
אינו ראוי לכך. ואתיא כהא דאמרינן בגמרא (שבת פי' כ"ד) וכן מה שסגור
בפי הכל אין מתחילין בב' דאין בו משום עתים ושעות אלא דרך מחכמת הכוכבים
במזל לבנה הוא קל באותן הימים ואין התחלה מצלחת אין מדרך החיוב לעשות
כנגד הימים האלה אלא טוב להוציא עצמו מן הספק וכ"ש הכא דבאב עינינו
הרואות כמה הוכפלו הצרות בו והיינו כחכם בקי בחכמת המזלות ודאי דשרי
דלשמיט מיניה באב וליזיל בהדיה באדר הואיל ואצ"ד ביה ניסא כי האי :

ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם ונוח
מאיביהם והרג בשנאיהם חמשה ושבעים אלף ובבזה לא שלחו

את

מדרש מגלת אסתר

את ידם: ביום שלושה עשר לחדש אדר ונוח בארבעה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה:

וישאר בפירוש, לא נודע לנו ומצאתי כתוב וז"ל לשיתבאר זה ענין בשלמות כבארהו בבי' פנים, האחד הנה רצה הכתוב לתת טעם מה רצו הפרזים לקבוע זמן חלוק לעצמם ולא רצו בזמן שושן והכרכים המוקפים חומה במותי' ואמר כי הדין עמהם כי בשוות בשנה ראשונה כל הכפרים והכרכים נחו בי"ד על כן היהודים הפרזים נחו בי"ד ונחו תמיד ביום שנחו בו שנה ראשונה וזהו שאין נזכר כאן זמן הכרכים כי לא בא הכתוב אלא לתת טעם לפרזים כי נחלקו מן הכרכים ושושן שהם רוב מנין ורוב בנין אומנם נשאר עליהו מקום עיון כי טוב טעם דעת הפרזים ומה ראה מרדכי ובית דינו לקבוע זמן הכרכים שלא בזמן מנוחתם בשנה ראשונה וי"ל שרצו שהכרכים הדומות לשושן ינוחו בזמן שושן כדי שלא תקנא מדינה בחברתה מה שאין כן בפרזים שאין כפר מקנא במדינה והנכון אצלי כי הטעם לתת כבוד לשושן ממנה יצאה הישועה ובה מרדכי והענין כי רצו אנשי כנסת הגדולה כי שושן מפני חשיבותה יהיה זמנה בזמן מנוחתם ומצורף לזה להודיע הנס הגדול של שושן כי הרגו באויביהם בי' ימים רצופים ולא נחו עד ט"ו ואם כל הכרכים והפרזים ינוחו בזמן מנוחת שושן לא היתה יכולה להתפרסם מכל כללות ישראל כי אין ליחיד לפרוש מן הצבור ולכן לא היה אפשר כי אם שושן תדחה לזמן הכרכים או הכרכים לזמן שושן שהם דומים כמותה וגמנו וגמרו כי הכרכים ידחו לזמן שושן בעבור חשיבותה וגם לפרסם הנס אשר נוסף בה ויש להם דמיון כמה שהם עיירות גדולות והפרזים לא נכנסו בזה שאין דומים כלל ונשארו בדינם ועם היות שאין כרכים המוקפים תלוי מימות אחשורוש כי אם מימות יהושע בן נון כבר אמרו בירושלמי שהיה זה בעבור כבוד א"י שהיתה חרבה בזמן ההוא והיא כלה נדונה כפרזים לכן לא רצו להשוות לשושן כי אם שהם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון אע"פ שלא תהיינה מוקפות עכשיו וכל השאר ישארו בדינם בזמן מנוחתם בשנה הא', והנך רואה כי בבני שושן לא נזכר י"ט כי אם משתה ושמחה לפי שי"ט מן התורה אינו אלא בקביעות קרבנות וכן לא יעשה כי אם על פי הגבורה וגם כי אין הבית ברבותם אומנם בפרזים כתיב משתה ושמחה וי"ט כי לא השגיחו על זה וראו לעשותו י"ט להודות ולהלל לפניו יתברך על כל אשר גמלנו. עוד הוסיפו הפרזים על בני שושן ומשלוח מנות וגו' כי זה רומז כי הם באגודה אחת ובאהבה ואחוה הפך מ"ש הצורר מפוזר ומפורד ולכן ויכתוב מרדכי וגו' וראה דברי בני שושן בי"ט ודברי בני הפרזות במשלוח מנות איש לרעהו והוסיף עוד ומתנות לאביונים להשלים כוונת הפרזים במה שהיו עושים י"ט שאין לך קלוס גדול ממתנות לאביונים כאומר מלוה ה' חונן דל. ואומרו כימים אשר נחו וגו' והחדש וגו' ירי' שעשו י"ד וט"ו ימי מנוחה בזמן שהיו דומים באורך לימי שנה ראשונה אשר נחו בהם היהודים וזה יהכן בתוספת אדר בני והוסיף ואמר שלא יעשו פורים באדר ראשון

אשון כי אם כמו החדש אשר נהפך שהיה חדש הסמוך לניסן וכ״ף הדמיון
ל כיונים מוסך עלמו ואחר עמו כאלו אמר וכהחדש וכו׳ ואומרו וקבל היהודים
לשון יחיד אללי ידוקדק יפה כי ענין הכתוב לומר שקיימו את אשר החלו
עבות וגם את אשר הוסיף מרדכי אליהם לשנות אלו ואלו ממה שהיו עושים
תחלה קלת כמו שזכרנו ובמלת קבל נתן טעם לשובן כי הנוסף להם היה
שלוח מנות ומתנות כי זה מורה בהם בלב אחד ואחוה וש״ה קבל בלב אי
מלת היהודים נתן טעם לפרזים שקבלו עליהם שלא לעשות י״ט מלך היותם
ודים כשרים וי״ט לא יעשה כי אם במלות המוקים וש״ה ותכתוב אסתר
ת כל תוקף מלך המלכות לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית כלומר
אשר סדרה הוא ולא כאשר סדרו הם בראשונה אלו מוסיפים ואלו מחסרים.
ב׳ ושאר היהודים וכו׳ דע כי לדעת הרמב״ן ז״ל בזמן זה הנס היו ישראל
עריהם שכבר נפקדו ברשיון כרש אלא שזה הרשע השבית בנין בתיכו כמו
כתבתי בראש המגלה ולא נשארו חולה לארץ כי אם מעטים ועליהם הוא
אמר המן עם מפוזר והגיד הכתוב כי שאר היהודים שהיו באראם בין הכרכים
ין הפרזי׳ כלם נחו בי״ד כי באותו יום נחו מן המלחמה ושמחו ואכלו בו ועי״כ
פרזים לבד התמידו כן כל השנים אך לא הכרכים והטעם בעבור כי הפרזים
יו בסכנה גדולה בלי מחסה ומסתור לא כן הכרכים שלא היה הנס להם
ל כך גדול לכן לא התמידו בכל השנים וכשראה מרדכי כן ויכתוב מרדכי
ת הדברים האלו הנמשכים וישלח ספרים אל כל מדינות המלך מוקפות ובלתי
וקפות שיעשו אלו י״ד ואלו ט״ו כמו היונים אשר נחו בהם היהודים י״ד וט״ו
לומר כמו בשנת הנס שעשאום כלם ליונים אלו משתה ושמחה, ויסוב הכתוב
מו והיונים שנחו בהם היהודים באותו חדש אשר נהפך להם אמנם בהיות
י כס הפרזים היה גדול מנס הכרכים וגם שהם התחילו במלוה ראה מרדכי
ית דיכו שראוי שיוקדמו אלו הפרזים והכרכים יכוחו בט״ו ולפי זה יתכן אללי
י אומרו כיונים אשר נחו והחדש וגו׳ בא לתת טעם סוף קוף מדוע יכוחו
כרכים שלא בזמן שנת הנס או יכוחו בזמנם או לא יכוחו כלל כי כשהמנוחה
לא בזמן הנס איכו ניכר שלכן היא נעשת לכן אמר כיונים אשר נחו כלומר
י גם בשנת הנס י״ד וט״ו יומי מנוחה היא שעם היות שלא היה ט״ו לכרכים
ס משתה ומ״מ היה לבכי שושן ולא עוד אלא שהרי הוא החדש אשר נהפך
הם ודי בזה עם שלא היה ביום עלמו לפרסומי ניסא, ואמר וקבל היהודים
ת אשר החלו פי׳ שכל היהודים בין כרכים בין פרזים קבלו דברי מרדכי
לו להתמיד אשר החלו לעשות ומעלמי שנהים או שלם כי כן לוה מרדכי בכל
כה ובכה ואלו קבלו להתחיל עתה מחדש כמו שכתב מרדכי אליהם עם היות
י זה שנתים שלא עבו דבר בעבור הסבה שזכרנו ולכן אמר וקבל לשון יחיד
רמוז כי עקר הקבלה לכרכים כי הפרזים תמיד עשו ומסתמא לא היו מפסיקים
בואה לפני המלך פי׳ וכשבאה אסתר למלך לבקש על מוה אמר עם הספר
יי לא אמירה לבד בלי מעשה אלא אמירה זולתי הכתב וזהו אמר עם הספר

ור״א

מדרש מגלת אסתר

ור"א פי' ובבאה אסתר לפני המלך הפעם השני התחכם המלך וכתב עם ה[ספר]
הספרי' אחרונים ישוב מחשבתו הרעה אני חשבתי לטובה והוא חשבה לר[עה]
ממנו היה ולא ממני ולולא שכתב כן המלך בתוך אגרות אחרונות לא [היו]
מועילות כי כתב אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך אין להשיב ולפי דע[תי]
הכתוב כמו מסורס ובבואה לפני המלך עם הספר אמר ישוב מחשבתו ו[גו']
וטעמו כשבאה אסתר למלך והראתה לו פתשגן כתב הדת אשר נתן בשו[שן]
כמו כליה עליו מרדכי מיד חמתו בערה בו שהכיר מרדו ומריו על הדרך
שכבר זכרנום ואמר ישוב מחשבתו ותלו אותו ואת בניו על העץ. וי"א כי ה[וא]
דבוק לפסוק שלפניו כי המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודים חשב ומחש[בתו]
עמוקה ומסותרת לאבדן והפיל פור הוא הגורל אם תעמוד לו מחשבתו זו
ושאל מן המלך בדק והודה לו לפי תומו ובבואה לפני המלך מחשבתו זו
נתגלה עונו ועם שהיו הכתבים כבר נכתבים ונשלחים עכ"ז אמר ישוב מחשב[תו]
הרעה וזה בעצת המלך המסובבת באופן שלא יגד הענין לדתי פרס ומ[די]
וז"ש עם הספר עם היות שהיה ספר. ע"כ קראו לימים האלה פורים מה כת[ב]
זה השם המורה ב' פינות גדולות חדוש העולם והשגחתו ית' על הנבראי[ם]
וזה כי לפי הגורל ראה המן המערכה מזלתו ושהוא יכלה והוא יתברך השגי[ח]
על ישראל בחירו ושדד בעדם מערכת השמים ולא נכתבה מגלה זו כי אם בעב[ור]
אלו העיקרים הגדולים כמו שאדבר עוד בזה בקיום המגלה. או פי' עם הספ[ר]
שעשה באופן לא יגד ואמרו אל הספר שכתב כבר וכן פי' הרב ר' יעקב ב[ן]
שלמה בן אלגיאלי ז"ל כי מלת ובבואה אינו שב לאסתר כי אם למחשבה אלא שפ[י']
כי טעם אמר עם הספר אמר על הספר שעשה המן בשמו תשוב מחשבתו כו[']
שובה מחשבת אויבי דיאל על ראשם כמו (דברים ט"ו ט') פן יהיה דבר ע[ם]
לבבך בליעל על לבבך (שמואל א' כ' ל"ד) ויקם יהונתן מעם השולחן מע[ל]
השלחן כי מלת על ועם מתחלפי' בקריאה על במקום עם ויבואו האנשים ע[ל]
הנשים, והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל ושאר היהודים הרחוקים משו[שן]
הבירה עקר עניינם והשתדלותם היה להשגב ברחב האגרת אך לא זה בלבד
נעשה אלא שנחו מאויביהם והרגו בהם ע"ה אלף וקרוב אני לפי כי כנגד נקהל[ו]
ועמוד אמר והרוג וגו' וכנגד ונוח מאויביהם אמר ונוח בי"ד ועשה אותו וגו' ויהי[ה]
הכתוב בראשו שני כללים וחוזר ומפרטם והמאמר אולי כי נקהלו לעמוד על נפש[ם]
שלא יהרגום ואף כי נחו מאויביהם כי לא שלחו יד בהם הנה הם הרגו בהם

והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו
ונוח בחמשה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה: על
כן היהודים הפרוזים הישבים בערי הפרזות עשים את יום ארבעה עשר
לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלח מנות איש לרעהו:

והיהודים על כן, כתב הה"ר יוסף גאקון ז"ל וז"ל הזכיר כי כלם הקרובים
והרחוקים עשו יום משתה ושמחה אחר אסיפתם ולא עשו
אותו

אותו יום טוב כי לא היו ימים טובים לישראל כי אם אבל כתב משה אליהם, אמנם היהודים הפרזים כשראו שבני המדינות עושים אותו יום משתה קבעוהו הם ג"כ יום משתה ושמחה והוסיפו לעשותו יום טוב ומשלוח מנות ואחבוב שזה היה לפי שהם היו יושבים בבתי החצרים אבל אין להם חומה סביב והיו יותר מפוחדים למקרה ופגע מאנשי המדינות שהיו בעיר בצורות חומה גבוהה דלתיי ובריח, ואז כתב מרדכי לכל היהודים שיקיימו מה שהתחילו לעשות בשנה ההיא שיעשו אותו בכל שנה ושנה כל אחד בזמנו העירות ובני הכפרים בי"ד ובני הכרכין ושושן בט"ו, ואחשוב כי שתיהם כרמוז באמרו כי י"ד על כס י"ה מלחמה לי"י בעמלק בשני אלו הימים מדור דור הכלין אחר דור ודורות, ואמנם לא שיעשו יום טוב כי עוברים בבל תוסיף כי אלה מועדי יי' ולא אחרים. זולתי שיעשוהו ימי משתה ושמחה כבני שושן ושאר מדינות המלך וכנגד י"ע בני הכפרים הוסיפו משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל והיהודים אשר בשושן נקהלו בי"ג גם בזה צריך לדקדק כי בי"ג בשושן הבירה ובי"ד בשושן העיר ואין זה דרך פשוטו של מקרא ואמר ע"כ היהודיי הפרזים לשאר מדינות נקהלו בי"ג ונחו בי"ד ושושן גם כל המוקפות נחו בט"ו כי נקהלו בי"ג וי"ד ונחו בט"ו ולזו השבה היהודים הפרזיי המושבים אחר בני המדינות וכן היושבים בערי הפרזות בפרוז בן יומו עושי' יום י"ד שמחה ומשתה וי"ט ומשלוח מנות איש לרעהו כמו שהיה עניים כאיש אי' להקהל כל אחד עם חבירו הפך איש לר ואויב לבון רעיה האחי' עם אי' מפזר, והנ"ל בפסוק על כן היהודים הפרזים וגו' בגמרא (פרק ב') מכדי כתיב על כן היהודים הפרזים למה לי למכתב בערי הפרזות אלא הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז. הנה שדקדקו כפל הכתוב ופי' הפך המובן לפי הפשט דתיבת היושבים משמע שיושבים שם ולפי דא"כ הייתו היהודים הפרזים פירושו היהודים הפרזים כלומר שדרכם להיותם פרזים או יושבים עתה בערי הפרזות דינם כזה, ולפי פשוטו אפשר דהיינו טעם למה שעשו יותר היהודיי הפרזים ממה שעשו שאר היהודיי אשר בשאר מדינות המלך ויושבי שושן ומה שעשו אותו י"ע מה שלא עשו האחרים הטעם מפני שסכנתם מרובה ממה שהיו אנשי שאר המדינות המלך להיותם בעיר חומה דלתים ובריח, וז"ש על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות כלומר להיותם יושבים בערי הפרזות לכן עושים את יום י"ד שמחה ומשתה וי"ט ומשלוח מנות וגו' מה שלא עשו האחרים:

ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים: לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה: כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים:

ויכתוב

מדרש מגלת אסתר

ויכתוב מרדכי וגו' והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל וישלח אל כל היהודים בין של כרכים בין של עיירות שיעשו קצתם יום י"ד וקצתם יום ט"ו ולפי שלא פי' עד עתה אם יהיו שני ימים לכלם הולך לומר כי ימים אשר נחו והחדש כי בחדש עצמו וביום החדש עצמו ישבו ככה, ומ"מ שהוא כנותן טעם כמו שהיו להם ימי שמחה כשנחו אז מאויביהם כן ראוי שיעשו דוגמתן לדורות ואינו נכון אלא. עוד פלפל כי מ"מ בכאן נהפך נדקדק בראוי שתעשי' כמו שהיה אז לצום ולאחת מצום לששון והרי רמז ליום טוב. ואמר ימי משתה ושמחה כנגד מה שנהפך מיגון ועצבון לששון ושמחה וכמו שעשו בני שושן ובני העיירות מעצמם שעשאוהו ימי משתה ושמחה ואמר ומשלוח מנות ומתנות לאביונים כמו שקבלו עליהם בני הפרזות וכמו שנזכר בפסוק על כן היהודים הפרזים ולא הסכים עמם בעשות אותו י"ט להאסר במלאכה ואמנם פשר בין ערי הפרזות שלא עשו י"ט ובין כרכים ושושן בענין י"ט שהוסיף מתנות לאביונים גם ימי מועד הם לחמול דלים ולקבצם גם כי יש בזה הערה שחמל הש"י על עניי עמו ומלא שהוא הסכים עם אלו ואלו בענין משתה ושמחה כי ע"י משתה ירדה ושתי לטמיון ונכנסה אסתר במקומה וע"י משתה נלכד המן בפח ומתוך משתה נתלה המן ועלה מרדכי ולא הסכים עם המקבלים י"ט כי לא יעשה כי אם מפי הגבורה ובקביעות קרבן חדש ומחודש לשעתו ואין שם לא נביא ולא מזבח ובני הפרזות היו קובעים אותו י"ט להלל ולהודות ובענין המנות הסכים עמם כי על ידי מרעות ואחוה נקהלו ונצלו לא בפירוד לבבות ובמקום י"ט שהסכימו אלו ולא הסכימו אלו גזר מתנות לאביונים הנה הראה אמרו מנות בחבירו דרך כבוד ומתנות באביון עוד למד כי האביון אין לו ריע וחבר כי כל אחי רש שנאוהו ומרעהו שהיו לו רחקו עתה ממנו. והנ"ל ויכתוב מרדכי וגו' פרש"י הוא המגלה הזאת כמות שהיא ויהיה לפי זה ענין הכתוב ב' דברים א' ענין המגלה כמות שהיא. ב' ספרים ואגרות מזהירות לקיים עליהם להיות עושים כי מה שעשו השנה הראשונה עשו מעצמם ואינו דומה מצוה ועושה לשאינו מצוה ועושה ובהיות מעשה תוקפו המגלה הזאת עם האזהרה תהיה שבה חזקה להזדרז בקבלה הזאת בראותם תוקפו של אחשורוש וגודל המשתה הראשון והריגת ושתי והמלכת אסתר וגדולת המן והשפלתו אשר זה לעומת זה יגיד על גודל הנס וכל אי ואי ישיב אל לבו לעשות את דברי מרדכי הצדיק, וטעם את יום י"ד וט"ו י"ד לפרזים וט"ו למוקפים חומה מימות יהושע בן נון כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה בזמן מרדכי ושלא תהיה נידונת כעיירות והכי איתא בגמ' (מגילה פ"ק) כרכים המוקפי' קורין בט"ו מנא הני מילי אמר רבא אמר קרא על כן היהודים הפרזי' וגו' מדפרזים בי"ד מוקפי' בט"ו. והוינן עלה ואימא פרזי' בי"ד מוקפים בי"ד ובט"ו. ומשנינן אי כתיב י"ד וט"ו כדקאמרת השתא דכתיב את יום י"ד לחדש אדר ואת יום ט"ו בו הני בי"ד והני בט"ו. או ירצה ויכתוב מרדכי את הדברים האלה תוספת בני שושן כי בני הכרכים לא ידעו מפני מה יקראו בט"ו ואחר שנחו בי"ד ועתה ידעו כי בני שושן נחו בט"ו והם כמוה

לתורה שבע"פ כי עתה אנו צריכים ללמוד ההלכות להבין מתוכן ביאור התורה ובימים ההם אין צורך בהלכות כי מקטנם ועד גדולם ידעו ויבינו ביאור התורה וכמו שאנו קוראים עתה הס"ת בניקוד אשר אינו כתוב שם ואדרבה אם הוא מנוקד פסול כדאיתא במסכת סופרים ואנו קוראים הניקודים והטעמים כאלו הם כתובי' שם כן יהיה לענין הביאור כי בקרא יהודי איזו מצוה בס"ת יבין כל הנאמר בו ואין צורך להלכות. ור"ל סבר דכיון דמעיקרא שתי תורות ניתנו ונצטוו עליהם על תורה שבע"פ שאף הלכות אינן בטלות, ואחרי שביארתי זה עוד אני רואה שהוסיף הרמב"ם עוד על דברי הירושלמי אשר כתבתי והוא שכתב עוד, ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטלו שנאמר (ישעיה ס"ה י"ז) כי נשכחו הצרות הראשונות וגו', ויש לחקור מנין לרב זה בי על כאן לא פליגי בן זומא וחכמים בגמרא (ברכות פ"ק) אלא אם מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח דלחכמים מזכירין ולבן זומא אין מזכירין דכתיב הנה ימים באים נאם ה' לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחי' שם, אבל דבר המועדות ודבר הפורים מנין לו ואומר שדבר זה למדו ממדרש משלי איתא התם (משלי ט' ב') טבחה טבחה זו אסתר המלכה שבשעה שהגיע צער לישראל התקינה סעודה לאחשורוש ולהמן הרשע ושכרתו יין ביותר וכשכור היה המן בעצמו שחלקה לו כבוד והוא לא ידע שפירשה לו מצודה שמתוך שכרה אותו יין קנתה לה אומתה לעולם אף ערכה שלחנה בעה"ז ובעה"ב אי זה שם טוב שקנתה שכל המועדות עתידים ליבטל וימי הפורים לא בטלים לעולם. א"ר אלעזר אף יום הכפורי' אינו בטל לעולם שנאמר (ויקרא י"ו ל"ד) והיתה לכם לחקת עולם ע"כ. הנה ידענו מזה מולא פי דברי הרב ז"ל. האמנה הגדה זו הרשב"א נשאל עליה וז"ל, שאלת מ"ש במדרש משלי בפסוק טבחה טבחה שכל המועדי' בטלים וימי הפורים לא יעברו. ומי זה שיאמר שיבטל מן התורה אפי' אות אחת ואפילו קוצו של יו"ד ורבו מפרשי אגדה זו באזני ולא נכנס בהם אחד מהם, הודיענו פירוש דברים נוספים בהגדה זו והוא שאמרו שם אמר רבי אלעזר אף יום הכפורים אינו בטל לעולם שנאמר (שמות י"ב י"ד) והיתה לכם לחקת עולם, וא"כ זה קשי' יותר שהרי גם בפסח כתיב חקת עולם תחגוהו וכתיב ושמרתם את היום הזה לכם לחקת עולם, ע"כ נרי' לי פירושו שכל המועדות לא הבטיח בהם הוא יתברך שלא יגרום החטא לבטלם בא' מהזמני' וכמו שכתוב (איכה ב' ז') שכח ה' בציון מועד ושבת, אבל בפורים הבטיח הכתוב דכתיב לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם עשאום הבטחה לא אזהרה וכן יום הכפורי' והיתה לכם הבטחה שתהיה לחקת עולם שהיום יכפר ואפי' לא ישמרוהו, ודעת ר' בכאן כדעתו בגמרא (יומא פ"ח) דאמר יום הכפורים מכפר בין על השבים בין על שאינם שבים אבל חקת עולם דפסח אזהרה היא ולא הבטחה דכתיב חקת עולם תחגוהו ושמרתם את יום הזה לדורותיכם עכ"ל, ועם שהשואל הליע שרבו מפרשי הגדה זו באזניו באזנינו לא שמענו רק דברי הרשב"א ודעתי

מדרש מגלת אסתר

קשה עלי בדבריו א' דמ"ש שכל המועדות לא הבטיח בהם וכו' שלא יגרום החטא לבטלם באחד מהזמנים וכמו שכתוב שכח ה' בציון מועד וגו', אבל בפורי' וכו' זה קשה שהרי עמד הנסיון על ביטול זה כמו זה ומעשים בכל יום בעונותינו שרבו, ועוד מ"ש וכן יום הכפורים והיתה לכם הבטחה וכו' ודעת ר' כאן וכו' זהו לפי גירסתו שגרים אמר רבי אמנם הגירסא שלנו אמר ר' אלעזר ואף אם יהיה הגירסא שלו עקר גם ביום הכפורי' הוא אזהרה לא הבטחה דקאמר (ויקרא י"ו כ"ט) והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם ואו' כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורותיכם ואלה אזהרה לא הבטחה, והרי הוא כמו חק עולם דפסח. והנ"ל דלשונה אומר שאין תיבת בטל כמשמעותה אלא ההמון שהוא ההעדר הגמור אבל הוא ההיות הנפסד אשר אנו אומרי' עליו כאלו אינו אלא שאינו ממש אבל בערך אל היות הטוב ממנו אומרים עליו כאלו אינו וכמ"ש חד בתרי בטיל או בטל בששים או במאה ואחת. כי עם היות האסור שם הוא אחרי שהערבנו אותו עם הרוב אמרנו כאלו אינו ומזה נדע אמרם כל המועדים בטלים שאין הכוונה שנאכל חמץ בפסח או שלא נקריב קרבן פסח או שלא נעשה סוכה חלילה, אבל שיתחדשו בזמן הישועות דברי' נפלאים ימלא פינו תהלתם עם היות הראשונות נשכחות לעיקר, כהא דאמרו לו חכמים לבן זומא לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכיות עקר ויציאת מצרים טפל לו, הנה כי להיות דבר יציאת מצרים פרטית ממקום א' הנה היא טפלה לשעבוד מלכיות אשר הוא ממלכות רבות, האמנם ימי הפורים אינם בטלים לעולם כי אבלי משיח ושעבוד מלכיות גברו על צרות מצרים ושורת הדין שיהיה זכרון הגאולה מהם כביר מזכרון יציאת מצרים כמ"ש. אבל דבר פורים לא מפני שלא יהיה עוד עם בני ישראל נמכרים כלם ביחד להשמיד ולהרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד כאשר היה אז כל שכן שא"א שיהיה גדול ממנו עד שיהיה זה בטל והאחר עקר. ור' אלעזר הוסיף אף יום הכפורים ע"ד האמור בפורים כי בבא הגאולה יהיה היום ההוא נורא מן היום אשר יצאנו ממצרים כמדובר, ויהיה הוא עקר והקודם טפל לו והוא דבר הביטול כמו שקדם אמנם דבר יום הכפורים לא יארע יום אחר יהיה גדול ממנו לעולם כי יום זה יום אדיר בימי שנה הוקבע לסליחה וכפרה לא יהיה עוד יום אחר מכפר יותר ממנו והוא מבואר. ואגדה זו הואיל ואתא לידן והיא מענייננו נימא בה מילתא. ואולם יש להתעורר בה, א' זה שלייכה ליונים אימתי היתה הסעודה הזאת ומי לא ידע שהיתה בשעה שהגיע צער ישראל. ועוד או' לאחשורוש ולהמן הרשע וזה כבר נזכר ונודע במגלה, ועוד או' ושכרתו יין ביותר למאי נפקא מינה ומקרא מלא במשתה היין וזה יותר זה בוני שא' שמתוך שכרותו ביותר קנתה לה וכו' ואם לא היה ביותר לא תקנה למה, ועוד מניין לו שזה נאמר על אסתר והמקראות לפנים ולאחור אינם מורים על זה. ואומרה כבר קדם למעלה דברי ר' נחמיה בבית מה ראתה אסתר שזמנתיה להמן כדי שלא יאמרו יש' אחות לנו בבית המלך ויסיחו דעתם מן הרחמים, ועם

שכבר

שכבר קדם להם צום ובכי ומספד שק ואפר ולא אמרו אחות לבו בבית המלך זה היה קודם שתסכים אסתר לבא אל המלך וכאשר ראינו כמה הפצירה שלא לבא ובבואה ורבה תפארתה והמלך אהבה הנה יהיו אז בני ישראל תמוכים בטוחים כי המלך יעשה שאלתה ותפלה ויסיחו דעתם מן הרחמים. והיא נתחכמה בשאלתה יבוא המלך והמן היום אל המשתה. ואין ספק כי אז רפתה רוחם ויפג לבם בראותם שהיא פירסמה עצמה מן הצבור ואוכלת ושותה ושמחה בהמן ושיאמרו לבו ונשובה אל ה', גם קדם אלינו דברי המדרש שמיחה מרדכי בעם בני ישראל שלא יהנו מסעודתו של אותו רשע וכי לא שמעו בקולו ושהלכו שם י"ח אלף ות"ק נפש, ועם ההקדמות האלו כלע דברי אגדה זו וכי הפי' כולה על זה התיסדה דליכא מילתא דכתיבא בכתיבי דלא רמיזא באוריתא וכמו שקדם, ומה גם בשי' הזה ובדבר הזה שכל מגמתו להסיר אדם מהזנות ובמשתה אחשורוש העמידה זונות בעצת המן הרשע כמו שקדם ולכן הפליא ברוח הקדש להגיד להם את אשר יקרה אותם באחרית הימים, ואמר שאסתר המלכה בחכמות רבות בנתה ביתה ורמז בזה לענין מה שבינה לבין אחשורוש כי בהסתירה עצמה לא היה מכוין אחשורוש להעבירי על דת כמו שקדם ובבלתי שאלה דבר כי אם אשר יאמר הגי הראתה עצמה אנוסה איננה מבינה עצמה לעבירה גם שהיתה יראה דומיה לחכמים וכתמיה למרדכי כמוזכר למעלה, חצבה עמודיה שבעה רמוזה לשבע נערות לשבעת ימי בראשית למנות יום השבת כמ"ש, טבחה לענין מה שאמר למעלה שהאכילה מאכל יהודית אמר שלא נטמאה האמה בבשר פיגול ולא ביינם רק טבח טבחה ומסכה יינה אף ערכה שלחנה והם יתר דברים המאכלים ורז"ל באגדה שלנו על סעודת אחשורוש והמן אמר שבהיות ישראל בצרה גדולה עשתה משתה לאחשורוש והמן להסיע בטחון בני ישראל ממנה שיבוטו אל על כי הם ידמו שהיא מתפייסת עם המן גם לה גם למרדכי ופירסמה עצמה מעדת ישראל וז"ש שבשעה שהגיע צרה לישראל שאז היה מן הראוי שתצטער בנהם היא התקינה סעודה לאחשורוש ולהמן הרשע, ולאחשורוש תינח אלא להמן היה זר, למי שאינו יודע מחשבות לבה. ואמר ושכרתו יין ביותר זה לומד ניתור המקרא דבשלמא טבחה טבחה לא סגי בלאו הכי. ומה גם עם פירוש ר' יונה ורוב המפרשים הוא בשול ולשון ערב. ואף להרד"ק שהוא לשון זביחה כדאמור רבנן אי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה אלא ומסכה יינה למה לי וכי לא סגי בלא המזגה' אלא שהכוונה להודיענו ששכרתו ביותר כי נודע היות היין המזוג יותר משכר מהחי כי המים לקלותם מוליכים אותו אל הראש והוא אמר (תהלים כ"ה ט') ויין חמר מלא מסך לפי דעתי, וכתב זה לתת טוב טעם ודעת למה שהאלים המן בעת ההיא ולא ענה אל המלך, המשפט הזה אחת זולת ומלבד מה שדובר במקומו, עוד הודיעונו רז"ל הנה כי בהיותו כגבר עברו יין לא יכול לענות ולהשיב על תוכחתו וזה טעם והמן נופל על המטה ומלבד מעשה נסים המוזכר במקומו כי כשומעו דברי אסתר נתבהל ואף כי היין בוגד הנה הוא כשוכב בלב ים, ובקומו לעמוד נבקם מלפני המלכה נפל ומחמת שכרותו

שכרותו וז"ש שמתוך ששכרה אותו יין קנתה לה אומתה לעולם כי מתוך השכרות נתבהל ונתבלבל ונפל כדרך השכורי' והיה מקום למאמר המלך הגם לכבוש את המלכה וגו' עה"ד המפורסם ולמאמר חרבונה ובזה קנתה אומתה, ואמר אף ערכה שלחנה זה שם טוב שקנתה וכו' כלומר שמלבד מה שערכה מימי ימימה לעשות הימים האלה ימי משתה לאכול ולשמוח, אף ערכה לעולם כי אף שיתבטלו כל המועדים האחרים עה"ד הנאמר הימים האלו נזכרים ונעשים וזכרם לא יסוף מזרעם והיא ענין אף ערכה שלחנה כלומר ערכה אותו לעולם שלחה נערותיה תקרא הוא מה שלותה לכל עם בני ישראל לצום שלשת ימים ואמרה הפתאים וחסרי לב אשר אכלו ושתו ופחזו שיסורו לעלתה ושמעתה יאכלו מלחמה וישבעו מטובה כי היא סעודת מלוה להודות להלל לא סעודת אחשורוש, ומעתה עזבו פתאים וכו' והנה מרדכי אשר ייסר אתכם כאשר ייסר איש את בנו שלא תלכו בחקות הגוים ולא אביתם וזהו אל תוכח לץ. ועל אשר שאל יתן גם מחר ליהודים אשר בשושן אמר תן לחכם ויחכם עוד עה"ד שכתבנו למעלה בפסוק כי המן בן המדתא וכו' עיין עליו. ולכן תחלת חכמה יראת ה' כי על אשר לא נטמא מרדכי במאכל אחשורוש כפר על כל הקהל וכמו שכתב למעלה והוא אם חכמת חכמת לך כי כאשר הלכו בדרך טובים וענו נפשם היה להם תשועה וכאשר ישבו במושב לצים נשאו נפשם, ועל אשת המן אמר (משלי ט' י"ג) אשת כסילות הומיה וגו' מים גנובים וגו' הוא העץ אשר בבית המן במקום נסתר ובמסתר פנים ממנו אמור למלך וגו' ולא ידע כי רפאים שם הוא ובניו. בעמקי שאול קרואיה על אומרו וגם למחר אני קרוא לה עם המלך וכלם שמחו בזה עד עת בא אידם ובזה נתבאר המאמר והוערו הסברות וידענו דלית מלתא בכתיבי דלא רמיזי באורייתא:

ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תקף לקים את אגרת הפרים הזאת השנית:

ותכתוב בפירוש לא נודע למי מלאתי כתוב וז"ל הנה אחרי שראו מרדכי ואסתר שהסכימו להתמיד ימי הפורים האלה חזרו להשביעם בכל תוקף חרם נדוי שמתא שבועה כדי שלא יתבטלו בגלגול וזמן מפני גלותם והנה ראתה אסתר המלכה לכתוב הכתב בעצמה כי לא יעברו על רצונה ויבוש הכתובים ותכתוב אסתר עם כל מיני חוזק ותוקף להשביעם בהם לקיים האגרת השנית זו וכן ישמש במקומות הרבה את במקום עם והנכון כמשמעו שכתב את כל מיני תוקף להשביעם יקיימו האגרת הזאת השנית והי' וישלח ספרים דברי שלום ואמת. והר"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל ותכתוב אסתר ומרדכי מכח המסור אליהם מחמת המלכות את כל תוקף והנה בכאן מוחלפת השיטה כי מטעם כח המלכות אסתר עיקר והוא טפל והטעם כי היא שבה עקר והוא טפל לה בבח מלכות כי אשת המלך האהובה הרי היא כמלך והרגל בפיו על אלי המלכות ותעם ואפשר שכתבה מני אסתר בת אביחיל, ואמר האגרת הזאת

השנית

השנית על מה שנגזר עליהם מרדכי שלא כנסת בני עיירות לעשות י"ט ושלא כנסת בני שושן לעשות משתה ושמחה לבד רק לעשות ימי משתה ושמחה ומנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, ור"ל פי' כי בתחלה קיימו וקבלו כאשר כתב עליה' מרדכי ואח"כ נעשוה ולכן הוצרך מרדכי שתכתוב אסתר עמו את כל תוקף ה"ע השני' והעיד על אמתת דבריו ממה שכתב בלבו ומאמר אסתר קיים וגו' וככון הוא גם מבלי שכולי' שנעשוה אלא שראה מרדכי לכבדה אחר שנעשה הנס על ידה והשתדלותי' היה נמרץ אחר שהמליכוה מן השמים ליעשות הנס על ידה. ועוד אני חושב כי אגרת הפורים הזאת השנית היא אגרת מרדכי בשלח לבטל האגרת הראשונה ששלח המן ושיעור הכתובים שכתבה אסתר ומרדכי את כל תוקף וחוזק האפשרי להם כדי שיהיו דברי האגרת השנית קיימים ולא יסופו ויכלו. והכ"ל ותכתוב אסתר המלכה וגו' איתא בגמ' (מגילה פ"ק) לקיים את אגרת הפורי' הזאת השנית אמר רב יהודה אמר שמואל בתחלה קבעוה בשושן ולבסוף קבעוה בכל העולם, אך ק' דהא כתיב לעיל ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים לקיים עליהם להיות עושי' את יום י"ד לחדש אדר ואת יום ט"ו בו בכל שנה ושנה וקבל היהודי' וגו' ואת אשר כתב מרדכי אליהם וגו' קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל כל זרעם וגו' בכל שנה ושנה, והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור וגו' וא"כ מאי הא דקאמר דבתחלה קבעוה בשושן ולבסוף קבעוה בכל העולם וזהו השנית ששלחו להם בשנה שנייה לקבעה עליהם חובה, וזה דבר קשה שהרי כל הנכתב למעלה ע"כ בשנה שנייה היא דאלו בשנה ראשונה לא נכתב כי אם אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד ולהרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם וגו' וזה היה בחדש סיון ובחדש אדר הרגו בשונאיהם ותלו בני המן ואח"כ ויכתוב מרדכי וגו' לקיים עליהם להיות עושים וגו' כימים אשר נחו בהם וגו' וזה ודאי על שנה שעברה וע"כ דברי' הללו בשנה שנייה נכתבו והיינו וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם כי הם מעצמם בשנה הראשונה עשו י"ד בני הערי' וט"ו בני שושן ימי משתה ושמחה ובשנה שנייה כתב אליהם מרדכי וזו את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם שהם שני דברי' דאם ל"כ את אשר החלו לעשות כאשר כתב מרדכי אליהם מבעי ליה מאי ואת אשר כתב מרדכי אליהם וא"כ מאי בתחלה קבעוה בשושן ולבסוף קבעוה בכל העולם דקאמר רב יהודה אמר שמואל והרא"ע ניבא כמה דברים הפך דרז"ל ואני לא אזוז מקבלתם הקדושה, והכ"ל לקיים דברי רב יהודה אמר שמואל דהאי השנית על הכתב הנזכר לעיל דקאמר רק שקבל שם כלו' שלא הגיד כי הוצרכה אסתר לכתוב על הדבר ועתה חזר ופירש לך כי הוצרך יד מלכות להיות תקפה כדי שיקבלו עליהם הדבר הזה וזהו ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תוקף ובכלל את כל תוקף אימת מלכות על המסרבים בדבר מלבד תוקף כדברי רש"י ז"ל כי ודאי האריכו

בכתבם

בכתבם בכל פרטי הנסים הללו יותר ממה שכתוב במגלה כמו שכתוב בדרז״ל כמה וכמה דברים בכל כלל וכלל יותר ממה שכתוב במגלה, תדע שהולרך יד תקפה להכניסה בעלמא דקא חזינן דאעפ״כ לא קבלו עלייהו כל מה שכתב מרדכי דמרדכי כתב שמחה ומשתה וי״ט ולבסוף כתב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואלו י״ט לא כתי׳ וא״כ ודאי טריחא להו מלתא ועל כן הולרכו לאימה מלכות ולספור תוקף הנס כדי שיקבעוה לדורות כדרך שקבלוה בפעם השני וכדומה לזה מלאתי במדרש חזית במגלת רות פסוק והנה בעז בא מבית לחם וז״ל מה עשו מרדכי ואסתר כתבו אגרות ושלחו לכל בני הגולה ואמרו מקבלים אתם עליכם להיות עושים את שני הימים האלה, שלחו ואמרו להם לא דיינו לרותיו של המן אלא שאתם מטריחים עלינו לעשות את שני הימים האלה שלחו ואמרו להם אם מדבר זה אתם מתיראין והרי היא כתובה בין כרכים שנאמ׳ הלא הם כתובים על ספר דברי הימים, מה עשו כתבו אגרת שניה וישלחו להם את אגרת הפורים הזאת השנית ע״כ, הנה כי מפני הירא׳ טריחא להו מלתא הולרכו לאגרת שנייה, ואין ספק שעכ״פ יהיו רבים עמי הארץ המסרבים בדבר ומפני אימת המלכות עד שהולרכו להכריחם בדבר :

וישלח ספרים אל כל היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשורוש דברי שלום ואמת : לקים את ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם : ומאמר אסתר קים דברי הפרים האלה ונכתב בספר :

וישלח בפירוש לא נודע למי מלאתי כתוב וז״ל כלו׳ ראוי לעשות אם מלך שיומשך מן המשתה שלום ביניכם ואם מלך האמת והדין שחייבים אתם לעשות כי הגדיל ה׳ לעשות עמכם והוא לקיים את ימי הפורים האלה יתקיימו בחוזקם באותו אופן שקיים עליהם מרדכי היהודי המוקפים בט״ו והפרזים בי״ד ובאר הדברים וא״ת איך ישביעו ויחייבו עלמם בדבר הרשו׳ לכ״א שאינו מן התימה שיתחייבו הן ויקימו זה מאותו החומר שקיימו וקבלו עליהם דברי הלומות ולעקתם שהם אב תמוז תשרי טבת או ירי׳ על תענית פורים שלא גזרו אותו אסתר ומרדכי אלא הם מעלמם קבלוהו ולכן אמר שיקבלו הם זה ע״ד שקבלו הם מעלמם עליהם התענית והא׳ נכון לפי דרכנו והעיד הכתוב כי בשביל מאמר אסתר המלכה לא לזולת נתקיים זה בכל תוקף עד שנכתב בספר הלימות הנכתבים בזכריה, וכה״ר יהודה בן שושן ז״ל כתב וז״ל, אח״כ פיי׳ איך יהיו קיימים לעולם דברי האגרת השנית כי שלח ספרים אל כל היהודים המפוזרים בכל המדינות לקיים את ימי הפורים האלה ואמר דברי שלום כדרך כל האגרות שמקדימי׳ שלום והולרך לומר כן להגיד עוכתנותו כי אע״פ שהלא כל תוקף וחוזק לא שלח דברים מטילים אימה ופחד על הלבור כי אם דברי שלום ואחריהם דברי אמת וחזוק ויהיה אומרו אמת חזוק ותוקף וקיום כמו מ״ש לא כאומנו וכל

אבל אמת שבמקרי' הוא תוקף וחזוק וכן אנו קוראי' לדברי' ענין להם חזק ההשתאמתות אמתלאה והיא מלה מחוברת משתי מלות, ור"ל אמז דרכו ופי' דברי שלום שלא יפחדו מפני שעזבו הפורים ואמת שהם חייבים לשמור ימי הפורי' וא"כ הוא השולח השלום אבל האמת מהם תלמוה ויש מי שפלפל כי אולי יפחדו ישרי' מלשמוח במפלת אויב אולי תעלה חמת מלך ושרים לכן שלחו להם כדי שלא יפחדו כלל כי יש שלום. ואמת הדבר כי מי יחוש כי אם המשנה והמלכה, ואמר בזמניהם לרבות י"א וי"ב דומיא דזמנם שם י"ד וט"ו כי י"ג זמן קהלה לכל הוא ואין צריך רבוי כמו שמוזכר בגמ' (מגילה פ"ק) והולך לרבותם לפי שאמר במכתב הראשון בימים אשר נחו בהם ולא היו רק י"ד וט"ו וכמו שמבואר שם, ואמר כאשר קיים עליהם מרדכי ואסתר לתלות קבלת ישר' באים לכבודן של ישרי' ואמר שיהיו אלו הימים קיימים עליהם כמו שקיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות שהם נזכרי' בזכריה שהם דברי קבלה שלא כדעת הכ"ע שאמר שקיימו' מעצמם כי הנביא לא צוה להתענות. ואמר וזעקתם כי בימי הצומות ההם אנו צועקים אל ה' להבא ונאקים כנאקת חלל להוה ולשעבר. ובכלל כי במו שקבלו ימים נאים ולזמוק כן יהיו אלו מקובלים לשמוח ולשתות והוא ע"ד המשל הנודע בעדן חדוותא חדוותא בעדן אבלא אבלא, וזכיתי למצוא כדברי בפי' הרב"ב"ר בהלכות תעניות אלא שהוא הופך במלת וזעקתם כי ד' הצומות לאבל הם ואין בזה מן הקושי' וכמו שכתבתי אבל הרא"ב"ד פי' דברי הצומו' על קבלתם תענית יום י"ג באדר בכל שנה וז"ע וזעקתם וכן פירשו רבים ולפי דבריהם נמצא תענית פורי' מועמד במרכבי' הצומות ולא כן דעת רוב הפוסקים ולא ראה להרב"ב"ד שמפריז על המדה ואומר שאסור להתענו' בו אלא שמותר וטורח להעמיד לו שמובות שלא יהיה התענית אסור בו. וכל זה אני טורח כדי לפרש לשון הכתוב ע"פ אמתתו לא לסקל בלוס חלילה לי. ומאמר אסתר קיים בא הכתוב הזה להודיענו כמה היתה חביבה וגדולה בעיני כל ישר' כי מאמרה קיים את דברי הפורים ונכתב בספר כדי לתת לו קיום:

וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים: וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס: כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו:

וישם בפירוש לא נודע למי מצאתי כתוב וז"ל הכל נתמהו מה ענין כתוב זה כאן כי מה יעלה לנו ומה יוריד בזה. ועוד מהו סמיכות כי מרדכי היהודי ופר"א כי ענין הכתוב לומר כי הצליח המלך מאד מאד עד כי שם מס על הארץ ואפי' על המדינות כי איים תחת רשותו ומלכותו שפחדו ממנו והעלו לו מס וכן על איי הים עם שהם רחוקים ממנו והטעם בכל הצלחתו בעבור כי מרדכי היהודי והוא תקון המדינות וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו והרלב"ג

פי'

מדרש מגלת אסתר

פי׳ כי טעם מרדכי היהודי לתת טעם איך נכתב בדברי הימים גדולת מרדכי למלכי פרס ומדי והוא יהודי לכ״א כי היה משנה למלך וראוי ליכתב תוקפו אצל תוקף המלך כי עם הוא אינו מלך הוא משנה למלך ויתכן לפרש כי אחר שלוה המלך להמית את כל חיל עם ומדינה הצרים את היהודים גם אחרי ששמעו פתגם המלך כי רבה היא כי נתלה המן ונתפרסם הדבר כי שקר וזיוף היה כל מה שכתב ולא עוד אלא שקפלו בתוך הזמן להזיק; רצה גם להענישם עונש ממון לכל העמים על דבר אשר לא מיחו ביד הפריצים וכל זה כדי שיהיו נזכרים בהם כל הימים וכל הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו ולכן סמך במקו׳ הזה גדולת מרדכי כי הוא סבב זה ויכול היה לסבבו שהוא משנה למלך וז״ש דורש טוב לעמו שהיה משתדל בתועלתם וטובתם וסבב להם הגדולה הזאת לפי שמרדכי כתב מגלה זו לא רצה לכתוב הענין בפי׳ כ״א ברמיזה כדי שלא יאמרו העמי׳ והשרים ראו איך כוונתם להתכבד בקלוננו שכתבו הענין במגלה ועוד שאין ראוי שיאמר מרדכי בפי׳ שהוא המסבב ומפני דרכי שלום עוד יתכן לומר שהוא דבק לפסוקים שעליו וכאלו אמר הנה מרדכי ואסתר שלחו ליהודים דברי שלום ואמת וחייבום לעשות משתה ושמחה ונהפך בשונאיהם של ישרא׳ שחייבם המלך במסים ולפי דעתי הטעם כמו שכתבתי בראש המגלה כי לב מלך ביד ה׳ ונהפך בסוף ממה שעשה בראש והענין כי אז תכלית כל המשתה שעשה והראות בית מלכותו היה להמציא חן בעיני עמו יאותו לו להוציא מחשבתו לפועל ולהכנס מאי זה עם שירצה ואז לא די שהיה פוטרם ממסים אלא שהיה מראה להם ככסיו כאלו אמר מסורכם עלי אנכי בסוף נהפך לאיש אחר כי הפכו ה׳ ושוב לא הוצרך לחלוק לעמו אבל עשה כמנהג המלכי׳ ונתן מס על כל הארץ ואפי׳ על איי הים שהיה ראוי לפטרם מן המס בעבור שמוסרים האיים מן הלסטי׳ ותאר שסמך פה גדולת מרדכי כלו׳ הרי מרדכי עם שהוא יהודי עשאו המלך משנה׳ כי עתה אוהב המלך את היהודים, משנה למלך וגו׳ כלו׳ וגדולתו לא בשביל עצמו היה חפץ כ״א ליהודים שיהיה לאל ידו למחות בעושי הרשע וכן למעלה כשהזכיר גדולת מרדכי שני ומרדכי יצא וגו׳ סמך מיד כי גדולתו היתה לטובתן של ישרא׳ כי ליהודי׳ היתה גדולתו אורה ושמחה ולכן אמר מיד ורצוי לרוב אחיו שעם שמוחה באנשי הרשע הנה היה אהוב ורצוי לרוב אחיו פי׳ למיוחסים שבישי׳ כמוהו ולא היו מתקנאי׳ בו ונתן טעם לפי שהיה דורש טוב לדלת העם כדרש לגא שאלוהו ולכן היו אוהבים אותו רוב חביריו ועוד סבה אחרת שהיה דובר שלום לכל זרעו כלומר מקדים שלום לאותם הבאים מזרע יצחק והמעלה כמוהו ולכן כנה אותם הכתוב בזרעו ולכן לא היו מתקנאים בו ויתכן לפרש משנה למלך לפי שרוב הגדולים עם המלך והשרים ישראל שונאים אותם בעבור שאין נוהגים כשורה לכ״א שמרדכי הי׳ משנה ועכ״ז היה רצוי לרוב אחיו ולא לכלם כי הרשעים לא יאהבו אותו בעבור היותם הפכיים במזגם, דובר שלום לכל זרעו פי׳ אפי׳ לבניו שהם כעבדיו היה מקדים שלום אף כי לעמו עד כאן; והה״ר יוסף גאקו״ן ז״ל כתב וז״ל, כתב הראב״ע על הארץ שאינה תחת מלכותו

רק פחדו ממנו וכן על איי הים הרחוקים ממנו והזכיר זה הכתוב להודיע שהצליח בכל דרכיו וכלאתה גבורתו אחר היות לו למשנה וגדול ליהודים כי חכם גדול היה ורצוי לרוב אחיו כי אין יכולת באדם לרצות הכל, דורש טוב לעמו די לכל אדם שיעשה טוב לאשר ידרשנו מעמו והנה הוא היה דורש לעשות טוב, זרעיהם בניו ובני בניו ולעולם הבנים יפחדו מאביהם והוא היה דובר שלום בתחלה אפי' לבניו שהם כעבדיו ואף כי לעמו והנה הזכיר הכתוב גודל מעלתו וענותנותו כאשר הזכיר כן על משה אדוננו והאיש משה עניו מאד עכ"ל וכוון הוא ואפשר שהרצון להודיע מה שנמשך מאז והצלחה ליהודים מהועלת כי אע"פ שאחשורוש שם מס על הארץ מצד היות מרדכי משנה לו, מנדה בלו והלך לית רשו למרמא עליהון לפי שדורש טוב לעמו ושאע"פ שהיה משנה למלך לא גבה לבו ולא רמו עיניו אבל היה מרוצה ושבר לרוב אחיו ולא לכלם כי השוי מביא לידי בזיון אם לא עם אנשי השכל והמעלה כמאמר שע"ה אם נבלת בהתנשא ואמר החכם השתכל מבלי התנבל, אמנם דברי השלום היה לכלם. והה"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב וז"ל. וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים כי הוא מושל בכל בים וביבשה, וכל מעשי תוקפו כאלו בא ללמד כי כפי גדולת המלך ותוקפו וגבורתו כן הגדיל למרדכי ומפני כן עשה והגדיל כי עקר הכתוב להודיענו גדולת מרדכי וז"ש כי מרדכי היהודי משנה למלך וידוע כי כפי גודל המלך גודל משנהו כי כשמו כן הוא שני למלך ואחר שמרדכי גדול בתכלית הזה מאלינו נלמד כי המס המושם על הארץ ועל איי הים לא הושם על ישראל כי הוא דורש טוב להם ולכן עשה בראש עקר מהמס ובסוף ממעלתו של מרדכי וא' ומחכמי הדור האריך עלינו את הדרך ואמר כי הכתוב הזה האחרון הוא מושב על פרשת ותכתוב אסתר ומרדכי כאשר קיים עליהם מרדכי כי כראוי הוא מרדכי לשום דת וחק בישי' ושיקבלוהו ממנו כי נמצאו בו הדברים המחוייבי' אם מצד שהוא איש חיל לו הארץ לכן יראוהו אנשים וז"ש משנה למלך אחשורוש כי לפי גדולת המלך הנה משנהו מלך מלכים. ולפי שאיש זרוע יקובלו דבריו מאימת האונס ונמצא שהכיבוש שלו איננו לכן אמר כי גם שהוא בעל הכח והיכולת הוא גדול בעיני המונהגי' שאין מקבלין חקיו ונמוסיו מאימת כחו וזרועו כי אם בתורת דת ונימוס ושתי אלה הן מצד המסדר והמתקן והן איש זרוע וגם גדול בעיני המונהגים, אמנם מצד הנימוס בעצמו צריך שיהיו בו שלשה תנאי' הא' שלא תהיה הבט' הנימוס והשקפתו להפיק רצון המתקנו להנאתו ולהועלתו רק לרצון ושכלי העם המקבלים הנימוס ולתועלתם וז"ש ורצוי לרוב אחיו ולא אמר לכל אחיו שאם הכל יחפצו בו אין צריך אלא שיסדרהו מסדר ולכן יספיק שירצו בו נבוני העם ומשכיליהם ואחריהם כל הנבארים, ימשכו אם לרצונם ואם בעל כרחם, השני שתהיה הבטת הנימוס להגיע המונהגי' אל הטוב השלמי שהוא פעל השכל המיוחד וז"ש דורש טוב לעמו. השלישי שתהיה הבטת הנימוס להשים עלת שלום והסכמה בקבוץ העם כי הוא הטוב המדיני באמת וז"ש ודובר שלום לכל זרעו הנה שכל אלו התארים הנכבדי' נמצאו בו גם בפרטי התקון

המתוקן

מדרש מגלת אסתר

המתוקן על ידו באגרת הזאת הם הם עדים הם תקוניה כי המשתה והשמחה
עם משלוח מנות ומתנות הוא ראוי לכל כי יש רוצה לאכול ולשתות ולשמוח אך
לא לתת לעניים ועש"י ויש שכל ימיו מכאובים ולצער אך שמחתו לתת לעניים ועשיר
ויש אוחז בזה ובזה אך מי שאינו חולק משמחתו והאוכל לעצמו ולא לזולתו
אינו מן הישוב לכן אמר בדקדוק ורצוי לרוב אחיו כנ"ל לפי דרכו זה גם יש בזה
מהטוב העליוני ודרישתו כי יהללו את שם ה' המשגיח האמתי וכמאמרם קריאתה
זו היא הלולא, ומזה ג"כ ימשך הסכמת שלו' בהתקבלם ובהתאחדם בכל דור
בכל שנה ושנה כל משפחה וכל עיר וכל מדינה עד שתהיה החבה והשלום
מתווך ביניהם ומה שכתב וישם המלך בין הדבקים הוא כאלו אמר שלחו
מרדכי ואסתר דברי שלום ואמת לכל ישר' ולקיים עליהם היום הזה לשמוח
ולשתות ולשלוח מנות ומתנות ומאמרם נתקיים ונהפוך הוא לכל שונאיהם כי
שם המלך עליהם מס ואין פילה פה כפי גודל מעשה תוקפו וגבורתו כתוב
על ספר דברי הימי' וזה הענין שאלו לא היה חסר דבר ומכל הראוי לקבלתו
אם מלאו שני ענינים כי הוא משנה וגדול ואם מלך הימוס כי הוא סדר דבר
שיש בו הג' ענינים הנזכרים הנרמזים בלשון רצוי ודובר שלום וכבר תמלא
בפט"ו ומאמר י' ממדות שנים אלה אשר הם מלאו והג' שמלך הנימוס והכ' ה' כי
כנגד הראשון האלו החומשה והם ענינים אשר מלאו שהם שני תנאי' אמר שם
אמכם ליואת האב אין לה עוז ולא הכרח לא ורואה דבריו שם כי אני פי המלך
שלמה ע"ה אשמור אני פי מלך שמיר באשר דבר מלך שלטון ואמר חכמת
המסכן בזויה, גם בג' תנאי' והכימוס לך ומלא דברי פי חכם שאמר כנגד הא'
הצריך הוא הפכי לזה כי הרודף אחר המועיל וכו' וזו היא שלטנות רעה, גם
בזה אלכה לי אל הגדולים המונים בכלל פושעי ישראל המטילי' אימה יתירה על
הצבור שלא לשם שמים זהו התנאי הראשון וכנגד השני אמר החכם כי אשר
הוא מיוסד לכ"א בטבע הוא היותר טוב וכו' ואני בספר תורת האלהים מפורש
רואה למאות ולאלפי' למען ייטב לך לטוב לנו כל הימי', ואם בתנאי הג' חתם
החכ' ואמר אנכי האהבה המדינות היא עלת שלום וכו' לא כן הרשעי' וכו'
וכאשר לא ישמרו הטוב הכללי תאבד עלת שלום ואני באתי לדבר יתרו החותי'
בסוף דבריו וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלו' ועושה השלו' התם בברכתו
בשים שלום, והר"א כתב כי המס ששם על הארץ הוא גם על אותם שאינ' תחת
מלכותו כי פחדו ומוראו ועולם הצלחתו בכל דרכיו והראות גבורתו אחר היות
מרדכי משנהו ויש להוסיף שהיה כי מרדכי נותן טעם למה שעשה והצליח כי
היה בסבת היות לו מרדכי למשנה ואמר ורצוי לרוב אחיו לפי דעתי כי אין
יכולת באדי' לרצות הכל בעבור קנאת האחים והוא האמת אומנם מה שפי'
ודורש טוב די לאדם שיעשה טוב למי שידרשנו והוא היה הדורש לעשות הטוב
ודובר שלו' בתחלה אפילו לבניו שהם כעבדיו כ"ש לעמו כי ענותנותו גדולה
וכמו שסובא משה כי היה עניו ואחד כבון הוא אבל עדין יש לי לומר כי בתחלה
אמר שהוא שני למלך כמלא כאהב ומכבדי' והוא גדול ליהודי' בכלל ורצה
לרוב

לרוב אחיו והם גדולי יש' וחכמיה' כזרובבל וישוע ונחמיה ועזרא ואולם כי בדור א' היו כלם ובזה אמר לרוב אחיו ולא לכלם אם לפי שהם את יש' בלעג ושכנה עליונה ואם לפי שפירש עצמו מתלמוד תורה והתעסק במעשה וכמו שאכתוב בחלק המדרשות ואם מטעמו של הא"ע. ואמר דורש טוב לעמו ודובר שלו' למשפחו' ולא כן דרך המושלי' אך כי הם עוטי' כי מחליפי' השטה לדרוש הטוב לאחיה' ובניה' ומדברי' שלום אל בני עמם והוא לא כן רק לעמו שאינ' זרעו דורש וחולק להם מן הכבוד והתועלת ודובר שלו' לכל בני משפחתו ואינכו ממהר להגדילם ולהעלות' כי גם זה מדרכי הענוה גם דרך להעמדת מעלתו וגדולתו הלא תראה כי קרח נתקנא במשה על כי הוא מלך ואהרן אחיו כהן גדול ובניו סגנים כאלו לוקח כל המעלות לקרובי' אליו, ויש מי שפי' הלא הם כתובי' על ספר דברי הימי' ומה כתוב שם כי מרדכי היהודי משנה למלך וגדול ליהודים כי המלך שמו לרב ונגיד על כלם ולא על כרחם כי רצוי הוא להם אף כי הם רבים וזה כפלא שיהיה האדי' רצוי לרבוי גדול והוא כלשון ורוב בניו ורוב עשרו ויתעקש פירוש זה במ"ש דורש טוב לעמו ודורש שלום לכל זרעו שזה לא היה כתוב בספר דברי הימי' אבל הכתוב שיים בשבחיו ואמר כי ג"כ היה דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו:

פירוש לחצי המגלה

מן בלילה ההוא כמלא בידי כתיבי' יד לא נודע למי בלילה ההוא נדדה שנת המלך וכו' בא לספר הכתוב חלקי הנס הנסתר אשר היו ונתחברו יחד במלות הי' ליש' עמו א' שבהיות בטבע גאין התעורר' בלא אלא בשלא אכל האדי' די ספוקו אומ' כשיאכל וישבע בטבע תבא עליו השינה לשבת אידי המאכל המבלבלי' המוח ותמשך השינה לעכל המותרות והנה המלך אחשורוש אחר שנתפרנס שאכל ושתה וייטב לבו עם המן במשתה אסתר היה מן הראוי לישן שינה קבועה ועל זה בא הסבה האלהית בדרך נס ליעורר אותו ומשכתו ב' שהדבר נודע שהמלכי' בעת שלא יוכלו לישן להפיג לער חסרון השינה יספרו לפניה' ספורי המלכי' הקודמים ויתענגו בזה אומנם הדברי' אשר ארעו בימיה' יכתבו להיות לזכרון לדור אחרון הבאי' אחריה' ואחשורוש לוה להביא ספר הזכרונות דברי הימי' שהם מעשי' שהיו בימי המלכי' הראשוני' שלא היו ידועי' לו אומנם הדברי' שעברו בימיו מה צריך לקרותם לפניו ועל זה בא הנס שבעת שנכתב דבר מרדכי על בגתנא ותרש עמו הסופרי' וכתבו אותו בספרי' הישני' לא בספרו של אחשורוש וזה אמרו וימצא כתוב וגו' ועל זה חשב המלך שלא יעשו עמו דבר אחרי שנכתב

דברי

מדרש מגלת אסתר

דברי מרדכי בספרי׳ הישני׳ שאינן קורין בהם אלא בדרך מקרה וזה אמרו ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה וגו׳ ג׳ שהנה ממה שנודע לנו שנערי המלך משרתיו אין להם ידיעה במעשי׳ שיעשו בעיר שהיה אפשר שנעשה יקר וגדולה למרדכי ולא נודע להם להיותם סגורים ומסוגרי׳ בארמנות המלכי׳ ואין להם הודעה בעניינים ואילו נערי המלך ישיבו דבר הנאות להם לומר לא ידענו אם נעשה יקר וגדולה למרדכי אם לא אפשר שיתברר הענין עד הבקר עד שיחקור המלך על העניין ובת דיכא בטל דיכא ועל זה בא הנה שהשיבו נערי המלך משרתיו אותם שהם בארמון שאינן יוצאים לשוט בארץ ואמרו בבירור לא נעשה עמו דבר ד׳ ביאת המן באותה שעה לחצר המלך שודאי עת נדידת השינה היתה בחצי הלילה או קרוב ובתוך הלילה אין נבא לחצר זולת אם יקרא במאמר המלך וכמו כן יעצוהו אוהביו וזרש אשתו יעשו עץ גבוה וגו׳ ובבקר אמר למלך וגו׳ ובא הנה לעורר הרשע ההוא שיבא לחצר המלך בעוד לילה ה׳ שלא היה ראוי למלך לשאול מי בחצר אחרי ראותו שבאותה שעה לא היתה שעת הכושר ואין גם אחד משרי המלך שם בעת ההיא, עוד יתכן לפרש שנעשה בדרך אחר והוא שלא נכתב בספר הזכרונות בשם מרדכי אלא אסתר בלבד אמרה למלך בשם מרדכי ולא נכתב בספר אלא ספור העניין מהריגת בגתן ותרש בלבד וזה אמרו וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי רוצה לומר שהעניין אשר הגיד מרדכי ולא אמר וימצא כתוב כי הגיד מרדכי ולזה חשש המלך שלא נעשה עמו דבר ושאל מה נעשה יקר וגדולה וגומ׳ ויתכן לפרש בדרך אחרת לדייק יקר וגדולה שהם ב׳ דברים וזה שמרדכי הכניס עצמו בסכנה עצומה בשני דרכי׳ להתקוטט עם שני אנשים חשובים במלכות רואי פני המלך והשנית מצד עצם הדרוש כי כבר הוא על עניין קשר ובגידה במלך והיה אפשר שלא ימצא העניין להיותם אנשי׳ חשובי׳ ולא יעידו עליהם או שימצאו בשער המלך מליצים טובי׳ לחפות עליהם וזה אמרו וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש שני סריסי המלך משומרי הסף להורות על חשיבותם ואמר אשר בקשו לשלוח יד להורות עוצם העניין והסכנה שנכנס בה ועל זה אמר המלך מה נעשה יקר וגדולה אמר שהיה ראוי לכבוד וליקר מצד חוזק לבבו שלא פחד מאותם השרי׳ ואמר וגדולה שהיה ראוי לגדולה בשביל חומר העניין אשר נכנס בו כדי להציל את המלך השיבו נערי המלך לא נעשה עמו דבר והיה ראוי לומר הכתוב לא נעשה לו דבר ולא עמו כי כן כתוב לעיל מה נעשה למרדכי בלמ״ד הקניין אמנם ירצה שאין צריך לומר שלא עשו לו כבוד אלא אפילו החזקת חן בדבור לא עשו עמו לומר לו חן חן לך על מה שעשית ויאמר המלך מי בחצר בהיות שעסקי המלך מוטלי׳ על השרי׳ היושבים ראשונה במלכות ובפרט על המן שהוא המשני שהיה חייב לפקח בענייני המלכות ולבקר בפנקסו של מלך לגמול טוב לאוהביו על זה אמר המלך כמתלונן מי בחצר הכוונה שהיה חצר המלך מסור ביד מי שאינו ראוי אחרי שאין דורש וחוקר בענייני המלכות והנה העבדי׳ השיבו דבריו ותלונתו והטילו החסרון ורוע הסדר על המן שהוא השר הגדול בחצר ואמרו

ואמרו הנה המן בחצר שהוא המוליי והמצי' והמלך לא הבין דברי משרתיו שהיו
מטילין רוע הדבר על המן אלא חשב שאמרו שהיה אז בחצר ועל זה אמר המלך
יבא ויאמר להמן מה לעשות וגו' ויאמר המן בלבו וגו' הכוונה שכראות המן
שהמלך שאל ממנו מה לעשות פחד לנפשו ואמר אם רצון המלך להטיב לו
להמן לא היה שואל את פיו אלא היה מתיעץ עם שאר השריי לומר אי זה
גדולה יתנו להמן אמנם אחר ששאל את המן עצמו חשב האמת שכוונת המלך
לתת גדולה לאחר וזהו אמרו ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר
יותר ממני ר"ל ודאי למי אחר רוצה המלך לעשות יקר יותר ממני ולזה הרחיב
ופער פיו לבלי חק וכיון לאי משכי דבריי האי אם לרוב הפלגת הכבוד ההוא
יחזור בו המלך וימאן לעשותו. והב' שאם על כל פנים ירצה המלך לעשות אותו
כבוד המופלג שיהיה ללעג וקלס וחזר ואמר שאשר המלך חפץ ביקרו שלא
היה צורך לחזור הדבריי ההם ומפני שהיה הענין נגד רצונו והיה מחשב בהן
שכן יקרה בעת שילוו לאיש דבריי הפך רצונו יזכיר ללא צורך הדבריי ועל הא' אמר
יביאו לבוש מלכות וגו' שהוא הפלגת כבוד ועל הב' אמר וקראו לפניו ככה
יעשה לאיש וגומ' כלומר אין טעם ברצון אחר שהמלך רוצה בו מי יאמר בהפך
ויאמר המלך מהר קח את הלבוש וגו' הרגיש המלך במחשבתו של המן והשיב
לו על שני הדבריי שכיון בדבריו לא' אמר לו מהר קח את הלבוש וגו' כאשר
דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך כיון בדבריו למרדכי היהודי
היושב בשער המלך מאחר שמרדכי היהודי הוא איש חשוב וידוע באומתו ומעוד
שהוא ככבד שיושב בשער המלך לא יקרא להו הפלגה ועל ענין הקריאה א"ל
אל תפל דבר מכל אשר דברת רצה בדבריו אלה שלא יומשך גנות ודופי בחלקו
כבוד לאדי חשוב כמרדכי והנה המלך מרוב שיחו וכעסו ומפני שלא השגיח
בענייני המלכות לוה לו שהוא עצמו ילבים את מרדכי ויכריז לפניו וכו' או ירצה
שחשי' המן שעליו היה אומר המלך ואמר מה יקר וגדולה יוכל לעשות לי המלך
יותר ממה שיש לי אם עושר וכבוד יש לי הרבה כמו שנא' ויספר להם ויסס את
כספו וגו' וזה אמרו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני ר"ל יותר ממה
שיש לי ועל ענייניס אלו של גדולה שאין בהם תועלת אלא הנאת שעה אחת
בלבד אמר יביאו לבוש מלכות וגו' והנה ענין זה לא היה טוב למרדכי ולא
היה המלך חפץ לעשות לו אלא דבר של תועלת והנאה מתמדת לתת לו פרס
ולהעשירו עושר גדול לא להלבישו ולהכריז לפניו שהוא דבר שבין לילה היה
ובין לילה אבד על זה השיבו המלך מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר
דברת וגו' ר"ל הן אמת דבר זה אינו טוב למרדכי אמנם שכך דברת והוצאת
מפיך עשה כן למרדכי היהודי ויש לי להטיבו לעתיד במתנות ופרס מאחר שהוא
יושב בשער המלך אני רואה אותו בכל שעה והרי הוא כבן בית להטיב לו
מהר או מחרתו. ויתכן לפרש הכתובי' בדרך אחר וזה שאין מן הנימוס למלך
לכבד לאחריי אלא הכל חייבי' בכבוד המלך ולרוממו ומה שמכבדיי ההמון
לעבדי המלך הוא חלק מחלקי כבוד המלך שמגדולת העבד גדולת האדון נודעת
אמנם

מדרש מגלת אסתר

אמנם מי שהציל את המלך ממיתה המלך בעצמו חייב לכבדו אחרי בהוא החייהו והעמידו על כסאו וכן מצינו בפרעה עם יוסף הצדיק כשראה פרעה שיוסף היה שליח מאת ה' להציל את מצ"ים מפני זלעפות רעב ואלמלא יוסף אבדה מצרים ופסקה מלכותו של פרעה על זה אמר לו אחרי הודיע אלהים אותך וכו' אמר לו אתה תהיה על ביתי וגו' רק הכסא אגדל ממך ר"ל רק כסא המלכות שהוא דבר רכוש אותה גדולה הייתי לי ממך כאלו אתה הושבתני על כסא המלכות ומאתך היה לי הכסא וא"כ ראוי לי לשרת אותך כמלך וזה אמרו ויסר פרעה את טבעתו וילבש אותו וכו' ולא אמר להלבישו ע"י אחרים אמנם קריאת אברך לפניו לא היה נאות לפרעה על זה אמר ויקראו לפניו אברך ונחזור לענייננו שלזה כיון אחשורוש אחרי ראותו שמרדכי הצילו ממות לכבדו בדברים גדולים ותכשיטי מלכות וכאשר השיב המן יביאו לבוש מלכות כל דבריו ישרו בעיניו של המלך שהם דברים של מלוכי כאלו המלך בעצמו ומכבד אותו בלבושו וסוסו ואמר ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך שזה הענין היה מן הדין למלך לעשותו אלא שלא יתכן למלך לעשות כן ומי יעשה זה תמורת המלך כי אם משנה למלך שאז נחשב כאלו המלך בעצמו פירש מזו אחר שהמשנה שלו גומר בעדו ולזה צוה המלך ואמר מהר קח את הלבוש ואת הסוס ועשה כן למרדכי היהודי וגו'. כתיב כי המלך אחשורוש היה מולך על שבע ועשרים ומאה מדינה ושאל השואל כמה הם ביבשה וכמה הם בים והשיב כי היו מאה ביבשה ושבע ועשרים בים וכתיב וישם המלך אחשורוש מס על הארץ מ"ס עולה מאה על הארץ שהם ביבשה ואי"י הים ואי"י עולה עשרים ושבע על הים:

תם ונשלם

מצאנו בכתיבת יד להרב המופלא מהר"ר יעקב בי רב וראינו להדפיסו פה כדי למלאת היריעה ומשום יגדיל תורה ויאדיר:

ויען המבשר ויאמר נס ישראל מפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם וגם שני בניך מתו חפני ופנחס וארון האלקים נלקחה, וכלתו אשת פנחס הרה ללת ותשמע את השמועה אל הלקח ארון האלקי' ומת חמיה ואישה ותכרע ותלד כי נהפכו עליה צירה וכו', יש לדקדק בדברי המבשר למה לקח זה הסדר ועוד קשה למה בדברי כלתו של עלי שלמה שינה שלקח והקדי' לקיחת הארון לשאר החלוקות, ועוד במה שאמר ובעת מותה ותדברנה הנצבות עליה אל תיראי כי בן ילדת שהיה להן לומר לה תשמחי כי בן ילדת כי מה שייך אל תיראי, ועוד ולא ענתה ולא שתה אל לבה דבשלמא ולא ענתה מוטב אבל ולא שתה על לבה מנא ידעי שאני אומר שודאי שתה לבה ושמחה אבל בהיותה נוטה למות לא יכלה להשיב להם, ועוד בשקרא הנער גלה כבוד אי כבוד לאמר גלה

גלה כבוד מישראל אל הלקח ארון האלהים חמיה ואל אישה למה לא אמר
ואל מות חמיה ואישה כמו שאמר למעלה ועוד למטה שנה שאמר גלה כבוד
מישראל כי נלקח ארון אלקי' אחרי' ועוד דקדוקי' אלא שאין כוונתי להאריך
בהם וקודם כל דבר נאמר הקדמה א' והיא שידוע כי כשמבשרי' לאדם א' בשורי'
טובה או רעה ח"ו מתוך השמחה הגדולה או היגון שמקבל מאותי' הבשורה לפעמי'
ימות והוא שלבב האדם יש שני חללים והרוח שמוחף האדם נכנס באותו החלל
וכשמבשרין לאדם איזו בשורה מאותי' השמחה או הצער מתכווץ הלב ומת והנה
המבשר הזה לרוב חכמתו ובינתו נתכוון לבשר לו לעלי בראשונה הנקלה כדי
שלא ימות מגדל הבשורה הנז' ולזה הפך מכאוביו שידע והכיר שיותר גדול שירגיש:
הוא יסי' בסיום מלקיחי' הארון ולזה לקח לקיחת הארון אחרון כדי שלא
ימות והכתוב העיד על חסידותו שאף על פי שלא אמר לקיחת הארון כי אם
אחר צרות רבות ובפרט מיתת שני בניו וכבר התחיל להכנע עם כל זה ויהי
בהשמע לקיחת ארון האלקי' ויפל מעל הכסא הורה שלא שם על לבו מיתת
שני בניו בערך ארון האלקים, וכלתו אשת פנחס הרה ללת וכששמעו לכלתו
מזה שאמר למעלה להיותם חושבים כי הצער היותר גדול שתקבל יהיה מיתת
אישה ולזה התחילו לה בלקיחת ארון האלקים ועם כל זה בעת שומעה בלקיחת
ארון האלקי' ותכרע ותלד וזהו אומרו כי נהפכו עליה ציריה רולה לומר המכאובי'
נהפכו עליה כי הצער הגדול אצלה היה אל הלקח ארון האלקים ובעבור זה:
מתה שאם היו אומרים לה הבשורות כמו באמרו לחמיה שמא לא תמות כיון
שהיו מלמטה למעלה והם הפכו לה ציריה שהם המכאובות בענין שמתה. ובעת
מותה ותדברנה הנצבות עליה לאמר אל תיראי כי בן ילדת כי אמרו חז"ל מת א'
במשפחה תדאג כל המשפחה לזה אמרו אל תיראי כי בן ילדת כי כבר נתרפאת
כל המשפחה ולא תמות ולא ענתה ולא שתה על לבה במאי ידעינן כולל לומר
שראו זה במה שקראה שם הנער אי כבוד וכיוונה לומר גלה כבוד מישראל על
הצרות הללו שאם היתה מתנחמת בדברי הנצבות עליה היתה קורא שם הילד
רפאל שנתרפאת המשפחה כשנולד בן זכר במשפחה כאמרם ז"ל אבל עתה שקראה
שמו אי כבוד ונתנה טעם לקריאת שם זה שגלה כבוד מישראל בודאי שסופה מוכיח
על תחילתה שלא שתה על לבה דברי ניחומין וכו'. ממהרי"ב תם תם תם:

להבנת המאמר המוזכר לסעודת שלישית דשבת פרשת אמור מה ששמעתי מפי
מורי ואלופי החכם השלם החסיד העניו הרב כמהר"ר מנחם עזריה מפאנו נר"ו
וזה לשונו וראיתי להדפיסו כדי למלאות היריעה ומשום יגדיל תורה ויאדיר:

אמר רבי אלעזר סעודתא תליתאה דשבת כד איערע ביה אושפיזא
שבקין ליה או לא שבקין ליה אי לא שבקין ליה:
איסתכן אושפיזא דחייא ומפתורי' דמלכא אי שבקין ליה איסתכן פגימו בסעודתי'
דמלכא נראה היות שאתו על י"ע שחל להיות במוצאי שבת והיינו אושפיזא
דאיערע.

דאיערע בשבת או בסעודתי תליתאה דשבת שפוגעין זה בזה זה ככבם וזה יולא לפיכך אמר כאן איערע ולעיל אמר כל אזדמן ביה חגא בשבת עצמו ולא חלק בין סעודה שלישית לאחרות אלא על שלחן המלך תמיד הוא אוכל דייקא כוני דקאמר תמיד ומזכירין של י"ט בברכת המזון ובסעודת שלישית גם כן ואלא רבי אליעזר שבקין ליה פי' ומשיירין שלא להביא כל המזון בסעודת שלישית של שבת לכבוד ליל י"ט או אין משיירין ואולי שלא אם מבטלין לגמרי סעודת שלישית לכבוד י"ט והוא הכנון בריהטא דשמעתא והשיב רבי שמעון ודאי משיירין או מבטלין ולאו אדחייא ומפתורא דמלכא אף על גב דמלכא לא אכל עמה ומיכלא דמלכא קא מכיל ולית פגומו בסעודתא דמלכא יהיב ליה למיכל שהוא מקרא קדם קרוא לקדם וסמוך לו והייכו דקאמר בגין ההוא אושפיזיה דמלכא שנכנס בו כחוט השערה ובסמוך אלא ערב פסח שחל להיות בשבת. דייק דסעודתי דמלכא סלקא לאושפיזא אף על גב דלאו איהו אושפיזא שאין י"ט ושבת כי הדדי הוסיף רבי שמעון ובבי רב המכונא סבא לא חייסי לאושפיזא בשעתא דא פירוש שעושין סעודה שלישית כתיקונה ולבתר מסדרי פתורא לאושפיזא קודם הלילה דלא להוי דא דהי לגמרי מידי דהוה אקניבת ירק בי"ה מן המנחה ולמעלה דמולאי י"ט סעודת מלוה הוא. בהאי יומא מלולא אסיר אפשר דהדר למלתיי קמייתא כי לא ידע היות רבי אלעזר עתיד לשאול עוד בדרוש האושפיזא ורבי אלעזר המתין לו עד דסיים למלתיה והדר שאל לעניין ראשון. אכה"ק בהאי יומא מלולא אסיר אף על פי שאין בו טורח ובטול שביתה הה"ד וממלא חפלך ודבר דבר ואפ"ה לא תימא דאסור לסדרא פתורא לאושפיזא דתכן חפלך כתיב ילא חפלי שמים שמותר דהאי יומא כל מהימניתא אתקשר ביה ומקרא קדש כמי מהימנותא הוא ואתי מחמתיי א"ל ר' אלעזר והיך עבידנא אם באתי לעשות כדעבדי בי רב המכונא דלא לסלקא סעודתא לאושפיזא לעולם דהא י"ד שחל להיות בשבת וכו' והואיל וחלק לו שבת כבוד לי"ט של פסח ודאי ליכא פגימו בסעודתא דמלכא. וא"כ למה לא יעשה כשאר י"ט גם כן ולפי שרי אלעזר לחזק שאתו אמר אף על גב דלאו איהו אושפיכזיה כדדייקנא לעיל שאין להם פגיעה זה בזה אלא כחוט השערה השיב רבי שמעון הכי אמינא לחלק דלאי הוא אושפיזיה דאזדמן ביה ביומו ומם כל ההוא יומא יכלא לסלקי לי' כדכתיי על שלחן המלך תמיד הוא אוכל ואי לאו לא סלקא ליה כלל ולשיטתו של רב המכונא קאמר דעליה אקשי רבי אלעזר ואי כימא די"ד שחל להיות בשבת וכו' שאני פסח שאין שמחת י"ט עקר אלא תאבון מלה ושעת שחיטת פסחים היא שעת סעודת שלישית ואי פסח מדכתיב ביה במועדו שבת גופיה דאי כל שכן סעודה שלישית ותו כהמא לא אפתכח וכוי ואי תימא בחמרא המשמח אלקי"ס ואנשיי ישלים סעודה שליש' בשעת הדחק הגע עצמך מפני מה התירוהו ערב פסח משום דגריר וגרם תאבון למצה אם כן אין קביעותו סעודה לעצמה אבל מיומאי אשתדלני דלא בטילנא ככב המכוכי ואפיי איכון יומי דאשתכי בי' ערי פסח ופירי רבי אבא היכי הוה עביד ואפשר שהיי עושה כן כל ערב י"ט למיחש לאושפיזי הואיל ואורייתי סעודתי דמלכא עכ"ל ושפתיי ישק בילא"ו:

" נחום פלאד
" פישעל לאבין
" יוסף לעדערבערגער
" שמואל יהודא שרייבער
" אליעזר וויינדלוג
" צבי הירש בורשטין
" אהרן יוסף קארמעל
" חיים ריטטנער
" שאול דיכטער
" משה שלום פלארטענץ
" געציל מרגליות
ר' משה הלוי הורוויטץ
" אלעזר משה לוי אי׳ הורווי׳
" מיכל הלוי אים הורוויטץ
" יהודא ליב קארמעל
" שמחה צבי אייזען
" דוב וויינבערג
" שאול סגל אבסבוים
" משה גאלדשטאף
" אברהם דייטשער
" יצחק וואלף קאנג
" ליפא הלוי באכענשטיין
" מאטיל פלוהר
הבחור דוד מיללער
ר' ליבוש שרייבער
ר' פנחס לבה״מ דה״ר מאיר
ר' אהרן לבהמ״ד מדזיקיב
ר' שמוט מנחם לבה״מ הר״א
ר' משה יעקב לבהמ״ד דגיל
הרב ר' יוסף ענגעל
ה״ר מאיר ראפפורט ראב״ד
ר' משה שמואל בי דינא רבי'
" נתן לחק״ם חסידי רדמש
ר' יוסף וחנוך לבה״מ מלאנז
ר' זאב ארי' לחסידי גור
ר' יוסף לבה״מ טשארטקוב
ה' אברהם קופליג מברעזיב
" פנחס הירש פראנג

" סענדיר עבור בהמ״ד ת״י
ר' דוב לבה״מ הגי' רש״ק ז״ל
הבי' שמעון ואהרן לאי' ח״ח
חק״ש דבה״מ שארית ב״א
אברהם לבהמ״ד בני אמונה
לבה״מ של הה״ג רימלו״ם
הבי' אלקנה שמואל וואלף
" נתן פאלעבוים
" מנחם מענדיל קליינברג
ר' נתן לבהמ״ד דחסידים
" וואלף מיללער
ר' יחיאל מיכל דוד סג״ל
" אברהם גרינשטיין
ר' יוחנן וואלף לק״ח הוסיאט'
ר' יוסף מאיר לבה״מ גבוה
" חיים בוימינגער
" משה צבי ראבינאוויטש
" משה איסר הירשבערג
" אברהם גראסס

ראדיחוב

ה״ר יצחק שפירא אבד״ק
ר' יעקב אונגער
ר' יקותיאל שו״ב
" שמעלקא שפירא
" אלעזר כהנא
" שמואל עקער
" אורי שטערינבערג
" צבי זאנם
" פתחי' כ״ץ
" אברהם פלאנטער
" צבי האך
" אלחנן אימבער
" משה רובינשטיין
" משה ארי' בעלנער
" שמרי' סג״ל ווארוס
ר' פנחס האלפערן
" ישראל לאשטשאווער
" בנציון מלמד

ר' שמרי' אימבער
ר' נאטן לעהנער
ר' משה יודענפריינד
" דוב בוטשאטשער
" משה יצחק ערענווערט
" יצחק עלפנד מני פנאווע
" מאניע עקער
משה דן בעריש
" חיים קראטץ
ר' אברה' אבים לקלוי' הוסיא'
ר' משה אבער לביהמ״ד
ר' יוסף באראך לקלויז בעלז
" משה אהרן בר״ש
" רפאל אבא דראנם
" ישראל סג״ל
" שמואל גראסמאנן
" יהודא שווארצוואלד
" אברהם יקיר פפעפער
" צבי הירש בר״פ
הבי' יונה לאפאן
ר' יוסף גרינבערג
" יהושע קליין משערפאלין
ר' משה מערווילער
" יעקב דוד שארגיל
" ישראל משה ר״פ משטאנין
" ישראל עקער
" אלי' גאלד
" יוסף וואססער
" בנימין דראק
ר' יוסף שו״ב
" ניסן רויזען
" יקותיאל שטריקער
" ישראל לאפאן
הבי' אברהם מעראווילער
" זאב וואלף לאפאן
" נחום לאשטשאווער
" יעקב בער אזדערבאנל
הבי' הנדיי ר' זאב מבי סעלץ

פראמישלאן

ה״ר שמואל שטיינבערג אב״ד
הב׳ צבי הלפערן לביהמ״ד
״ יצחק ברך
״ משה טעמים
האשה מרת גיטיל אדלער
״ יהודא צבי קראטשטיק
״ יהושע העשיל לאשוק
״ חיים קרי׳ ש״ב
״ מתתי׳ לקלויז הוסיאטין
״ שמואל יוסף הלוי
״ שמחה לימעט
״ אליעזר גאלדשלאג
״ יוסף אלמנאכן
״ צבי פרענקעל
״ זאב וואלף נייבורער

פאדוואלאטשיסק

ה״ר יהודי׳ ליבש באב״ד אב״ד
ר׳ יהודא ארי׳ געללעס
״ אהרן געטעטער
״ יודל באדער
ר׳ עובדיהו גינסבערג
״ יצחק קארפורסט
״ שמואל אלטער
״ שלום שכנא בראהן
״ אליעזר קורפירסט
ה״ר יוסף דוב באב״ד מקולי׳
״ שלום קורפירסט
״ משה יעקב מאנשטער
חבורה קלויז הוסיאטין
״ משה ווייססנייט
״ מתתיהו דאוויד
״ דוד גרינזייד
״ יעקב אבראהאם
״ מרדכי עפשטיין
״ שמשון דרעזען
אנשי בית הכנסת הקטנה
״ יעקאפפע גרינהויז

״ נפתלי רויזענבלום
״ יצחק מיכל רובין
״ דוד גאלדרינג
״ דוד וואלאך

כפר קאמינאק

ר׳ משה קיווין
״ חיים קרעמער
״ יוסף פראנצויז
״ מיכל קליינער
״ אלי׳ זיעגמאן

פאדהייץ

ר׳ מאיר שווארץ מו״ל
ר׳ אברהם הלוי דמו״ל
״ יוסף ליבערבערנער הכהן
לביהמ״ד דר׳ ירוחם נתן
״ דוד וויינשטאק
״ מרדכי פארב לביהמ״ד
לבהמ״ד חדש ע״י יהושע דוב
״ ליב ריטטער
״ אברהם דוב באניוועל
״ ישעי׳ זאהל
״ צבי יעקב מרגליות
הה״ג ר׳ יצחק אייזי׳ שליט״א
לקלויז הוסיאטין וטשארטקוי׳

פראבוזנא

ר׳ אברהי׳ יעקב הלוי אבד״ק
״ אברהם בלאהשטיין
״ חיים שמחה בארטפעלד
״ יצחק מאנהיים
״ יצחק שרגא מעטערניקניץ
״ יוסף הכהן שוואדראן
ר׳ צבי כ״ץ מני האדנקאווצע
״ שלום מאנדעל
״ שלמה מארמאראש
״ אברהם מני שוקאוויטש
״ ישראל לקלויז טשארטקוב
״ ישרי׳ אברהי׳ לקלויז אטיני׳

פידקאמין

ר׳ אהרן צבי ש״ב
ר׳ שלום בער לקלויז בעלז
ר׳ חיים ליב לקלויז הוסיאטין
״ בערים גלאזער
״ אשר הויקראהן
הב׳ ליפא לאטרינגער
״ מרדכי האפפען
״ שמעריל פאפאוולער
״ מיכל נייסטעטער
״ ארי׳ ליב פירסט
״ מרדכי מאנים שפירא
״ צבי יוסף קינדבלום
״ מיכל גלאזער
״ ליב שווארץ
״ מרדכי ווינגארטן
״ הירש ליב מערמיל
״ גרשון מאיר ראזער

פאדגורזע

ה״ר יעקב תאומים אבדק״ק
ר׳ שמחה תאומים ראב״ד
הב׳ אשר כ״ץ מאטעלנער
הב׳ יצחק דוד לאזינער
״ זכריהו אריק
״ אברהם יצחק לבהמ״ד
״ חיים שטיינבערג
״ מרדכי צבי איינבלונג
״ אברהם ישעי׳ מארקוס
״ מאיר הכהן ראפאפרט

ראקא

ר׳ יוסף קנאבי לבה״מ באהן
ביהמ״ד ה״ר יוסף דמשק ז״ל
ר׳ ליבש שרייבער לקלויז הוסי׳
״ יעקב ליב לעבלאוויטש
״ ברוך מרדכי הויזער
״ משה לענקאוויטש
״ יוסף ווילקאשר
״ קלמן מאנדעלבלום

" אליעזר בראנדווין
" אברהם בראנדווין
" מנחם נחום קופערבערג
" יעקב וואהל

סטריליטש

ר' שלמה דאנקער
ר' יצחק ראבין שו"ב
ר' אהרן טשאפאק

סאמבאר

הרב הגי' אב"ד
ר' דוד יהושע שו"ב
" מאכים הירש לקלויז חדשי'
ה"ר נחום בהרב משאמבאר
ה"ר קלמן הכהן נכד הה"ל
הה"ל ר' אורי יאלעש ע"י
הגבאי שמואל
ר' יודא הירש יאלעש
ר' אברהם מכפר וואניאלע
" דוד קריעג

סאמבאר ישן

ר' יוסף ערלבאש
הח"ק של קלויז באיאן
" אלטער יששכר שאפרין
" יצחק האראוויץ
" מענדיל מארטעשיק
ר' יעקב שלמה בה"ר מרדכי
" יצחק האראמן מני טאראווע

סאלאטווינא

ר' נחום אורי געליס אב"ד
ר' אלטער לודמער דומ"ל
" בנימין שמערלער
" גרשון פאלאק
" משה לעווינפעלד
עבור קלויז נדבורנא
" יעקב ענגעל
" אבוש קהן
" אורי פייבש לענץ
" ברוך מינץ

" משה טייטלבוים
אנשי הקלייזיל
" צבי וויזילמאן
" אייזיק ראלער
הגבאי ר' מאיר דחסידי גליצי'
ר' גרשון פאליק לביהמ"ד
" מנחם חיים שו"ב
" יוסף שאלפעטער
" שלמה קערנער

סטריסוב

ר' ישראל פריידעש
" שלמה אשמאווייך
" שלום לאנדא
" שמואל לקלויז הוסיאטין
" אלימלך אמאראנט
" נחום מארגנשטערן
" חיים אהראנד
הצ' וואלף ווילנער
" שלמה שטאק
" ליבש חיים אוויטש
שו"ב דפה

סטרעליסק

ר' אברהם לאנדמאן אבד"ק
הצ' שלמה מרדכי קליגהויפט
לקלויז סטרעטין
הצ' אברהם יודא אלטר
" שלמה אויערבאך

סאסוב

ר' שלום שכנא אלנכפראש
" יוסף געלבארד
" אברהם העניש
" שמעלקא שפירא
" ירוחם פישעל שורצוואלד
ר' יוסף שורצוואלד מרדיחוב

סאניק

ר' נתן נטע סג"ל האבד"ק
ר' שמואל אארנב
ר' זאב דוב אלטרמייער הלוי

מ' קנין ספרים טשארטקוב
ר' צבי זילבערמאן
" ישראל משה קאבע
" ליבש דאמניץ לבהמ"ד הגי'
ר' מאיר מעללער
ר' דוד אליעזר שכנא
" יוסף קאננער
" צבי קאננער
" פייבוש מאיר קאננער
" ישראל עקיבא בערנשטיין
" ישראל מאיער
" שמואל יששכר פלוהר
" חיים מרדכי פריש

סובא

" שמעון מאיר פישער

סאקאהל

ר' ישכר דוב נכד הש"ל מבעלז
הצ' יהודא ליב שאלמאנדר
ר' שלום בה[illegible]שליט"א
ר' מנחם מאניס גאלדפארב
" מאיר פערבער
" זיינוויל קראנן
" שלמה קראמער
" יעקב דוב הורוויץ
" ישראל באהר
" חיים בערגש
" דוד צבי ביק
ר' שלמה זלמן ור' משה לבה"מ
" אורי ברוך

סקאלע

" שמעון מעללער
" ישראל דוב מאנן
" דוד ווינדבער
קלויז טשארטקוב ע"י ר' צבי
" נחמן בריטלער
" מיכל בויס
" צבי שוב לקלויז באיאן
" בעריל בערגמאן

" אברהם יודא זילברפלד
" נחמי' כ"ץ
" ליבער מנאוואשעלקא

נעפאלאקאוויץ (בוקא)

ר' דוד פרענקעל אבד"ק
ר' צבי דוד ליממער
" ישראל נייבערגער
" אלישע דאבער
" יהושע בעכלער
" שאול בעכלער
" מנשה מיכלער

נאראל

ה"ר שלום רייכמאן אבד"ק
" צבי הירש שרייכמן בהרב
" אליעזר שו"ב
" משה צבי דיקר לביהמ"ד
" אלי' ווילדער ליפסק
הב' יחיאל שמשון לקלוי' בעלז
ר' שמעון פעדערבוים
" משה רייך
" פסח פראפסט
" יקותיאל קארץ
" שמעון קלאג
" פנחס שטיינבערג
" צבי געלערנטער
" אפרים שרייבר סופר
" אלי' סופר ומוכר טלתי'
" יקותיאל שו"ב

סווירז

ר' אביגדור בער
ר' יצחק ווייזער
ר' זלמן קעזמאן לביהמ"ד

סאנדאווא ווישניא

ה"ר ארי' ליבש באב"ד אב"ד
ר' שמואל לנדא
" יעקב פריליך
" שלום וואללאך
עבור ביהמ"ד ע"י דוב ראזען

" אפרים בלומענבערג
" יוסף חיים ענגעלבערג
" ישראל אלטשילער
" יוסף זייף
" אלימלך מני טראהליק

סאסוב

חתן הה"ל ר' אלעזר שליט"א
ה"ר מש' נוקי' בהה"ל מרעדיי
" יצחק מארקאוויטש
ה"ר משה ב"וו חתן בן הה"ל
" העניך ווייכגלער
הב' שמעלקא ברענער לבה"מ
ר' חנוך העניך נכד הה"ל
" משה ווייגלער
" ליב לווערלינג
" שמעלקא שורץ
" אליעזר לווערלינג

כפר סטדיליטש

" שלמה דאנקער
" יצחק ראובן שור

סטריא

ראאבד"ק שלום הכהן יאלם
ר' אברה' יהודא אבי וולדיני'
מו"ל ר' יהושע העלער
ר' משה לקלויז חדשה
ראבד"ק שרגא פייביל הערץ
" פנחס אייכענשטיין
" יוסף שאול דערפליר
עבור קלויז של ר' מאיר שלוי'
" אלטער לוסטיק
" יוסף מש' לקלויז זידיטשוב
לקלויז של ר' משה זכריהו
" יהושע יהודא פעדערבוים

סקאריט

ר' מרדכי מרגליות
" משה ליעבערגאנג
" יצחק ניססענבוים
" אברהם שראגער

ר' מנחם וואלאך
" שמעון געטעטער
" יוסף מילגראם
" חיים שאפיאר
" ראובן וויינריב
לקלויז של הרב ר' נחמן זל"ל
" יוסף שו"ב

סחאדניצא

אבד"ק ר' משה אייכענשטיין
ר' ישראל חתן הרב שליט"א
ר' יוני צבי חתן הרב שליט"א
ר' אברה' חיי' בה"ר דוב בער
" יעקב ראפף
" אברהם יוסף באקנראט
לקלויז ר' ארי' באקענראטה
" אברהם שו"ב
" דוב צבי באקענראטה
" חיים דוד
" מאיר לויפער
גבאי דקנין ספרים
" יוסף בן נאה
" חיים וויינטרויב

סטאניסלאוו

ה"ר אורי בהה"ל אליעזר ז"ל
נכד הגאון רשכבה"ג דק"ק
ר' שרגא פייבוש שו"ב
ר' משה סג"ל שו"ב
" בצלאל האכמאן
" חיים ליב נאמס
" משה בערגער
" עוזיאל מייזולום
" יצחק אייזיק גריפפעל
" ליב האלפערן שו"ב
" חיים יצחק בלאנק שו"ב
" חיים גאלדשטאף
" צבי ארי' הענניק
" יעקב משולם פרענקל
" מנחם מענדיל

" ברוך ריכטענבערג סג״ל
" פנחס זילבערשטיין
" אלימלך מאגעל
" מאיר באק
" משה ישעי׳ גאלדפינגער

לאנצוט

ר׳ משה קראג לח״ק ק״ש
ר׳ משה פלאשין
הב׳ הנק׳ יד שם

לובאטשוב

ה״ר יקותיאל שור אבד״ק
ר׳ אלעזר לעהרפראנד
" משה באבארט
" פתחי׳ הירץ בארבארט
" יעקב שטיעגליץ
" יוסף שו״ב מסייע
" אברה׳ מרדכי לח״ק ת״ת
" חיים שטיינער
" עקיבא וואססערמאנן
" יעקב נח שטראסבערג
" מענדיל רעבהאן
" שמחה גערטעל
ו זיינביל הערלבערג

ליזין

ר׳ בערים טייטלבוים אבד״ק
" ישראל שו״ב
" משה רייכער
" בייניש דאפינער

מאשציסק

ה״ר חיים נחום אבד״ק
ר׳ בערים שירער לקלויז חדי׳
ר׳ יצחק ברנע לקלויז ישנה
" משה נאטן שו״ב
" יהודה זאלקאוויגער
" ישראל קלוניוס מעלנר
" משה מנחם שו״ב
" אברהם אבא ערשטער.
ר׳ משה פי׳ מאנבאטש אונג

מיזין

ר׳ משה גונסבערג
ר׳ אברהם שו״ב
" ישראל רעכטשאפען
" שאול זלמן וויילער
" חיים שטערן
" ישראל שפירא

מאניסטרישץ

ה״ר יוסף חנני׳ ליפא אבד״ק
" קלמן ליברייך
" גרשון האבער
" שלמה יודיל קליינר

מושינא

ר׳ אלי׳ פויגעלפאנג
ר׳ אברהם משה לאהלמאנן
" שלמה שמעון ריטערמאן
" יעקב טראגער
" פנחס גאטעהרער
" יושע פראנק
" זלמן שמואל הירשטאהל
" חיים פאללמאנן
" פנחס באדנעש
ר׳ ישראל ליפסיץ מזאקאוו
קאהן עט פריעד מונקאטש

מאסטא גדולה

ה״ר יצחק יהודה אבד״ק
ה״ר אהרן בהר׳ זצ״ל אבד״ק
ר׳ יצחק גלייכער לביהמ״ד
" מענדיל רויטער
הב׳ אברהם גאלדבערג
" שמואל מייזעלש
ר׳ חיים יהושע בהרב זצ״ל
הב׳ יוסף גלייכער לקלוז הוס׳
ר׳ מרדכי הלוי לקלויז בעלז
" צבי ראטה
" דוד שו״ב
" יששכר שו״ב
" שמרי׳ שפיז

" ישראל קאהל
" מאיר שיפענבוים
" אלי׳ טייטעלבוים
" מאיר אהרן ליבערמאן

מילניצא

ר׳ יהודה חיי׳ קאפלאן שו״ב
ר׳ שמעון שטיינהאלץ
להקלויז דפה ע״י ר׳ אברה׳
" שבתי קויבערט
" פנחס האדער
" שמעלקא שטיינהאלץ
" משה יוסף דיסטענפלד

נאדבורנא

ר׳ נחום בורשטין האבד״ק
ר׳ דוד מענדיל גריפעל
ר׳ יצחק מאיר לקלויז אטיני׳
לקלויז דהה״צ אהרן ארי׳ ז״ל
" יעקב קראמער
ו בצלאל קאפלער
" ישראל קראמער
" אהרן זינפעלד
" ירחמיאל הולמאנן
" יצחק אבנר
" זכרי׳ אדלעסבער
ר׳ יששכר בער רויזענבוים

ניזניב

ה״ר חיים ברוך אבד״ק
ה״ר אברהם שמואל אבד״ק
ר׳ אליעזר פישהאף
ר׳ אליעזר לעפלעלטער
ר׳ צבי לקלויז אטיניא
ר׳ אלימלך קאזווינר

נעמירוב

ר׳ חיים מרדכי נאש
ר׳ הירי׳ מני׳ ליבעלי ס׳ נארי

ניעדזעליסקא

ר׳ פנחס גערשטנער
" שלמה בערקאוויטש

ר' משה יוסף לביהמ"ד סדם
" יחזקאל סג"ל לאנדא
" יעקב בן ר' משה בעקיר
ר' שלום רוקח אבד"ק
להקלויז ס"ג ע"י זאב זינגער
בהרב מבוקשעווץ
" יעקב ראנד
" מרדכי בערגער
" מאיר ווייעק
" אברהם עפשטיין מו"ץ
" דוד פיש
" צבי הירש שענבערג

לאנטשין

ר' שלום ראבינשטיין אב"ד
" משולם הורינשטיין
" מרדכי הלוי לבה"כ הישן

ליסיעץ

ר' יהודה גרשון אבד"ק
" אלטער טארמאן
" יודיל לעמפעל

לבוב

ר' צבי מאנדעל
ר' שלום רבזין
ר' בצלאל הונגער
ר' אבנר
ר' שלמה עטינגער
לביה"כ דבית חיים
" שאול גרינבערג
" יוסף דוד פראפסט
" קלמן לאנגער
" פנחס גאטהעלף
" יעקב שמוט (זיידיל רוונר)
" ישראל זאב וואלף זיידין
" שמואל רעדער
" אליעזר וועכסלער
" פסח בערנדינער
" חיים מאיר גרעל
" ליב שטייסל

" משה אהרן וואכטעל
" עובדיי לבה"מ סיקטוסי
ר' פנחס דוב לקלויז
מאלעסק הנקרא בית יצחק
הגבאים דקלויז טשארטקוב
קלויז חדשה דזידיטשוב
" חיים גאבעל
" חנוך העניך הורוויץ
" אביגדור ביקסבוים
" משה ניסן קאהל
" מאטיל גרינבוים
" דוד ליעבערגאלל
" חיים קערנער
" מרדכי בארבאראש
" טסיף
" פרץ אברה' לויטערשטיין
" פנחס קלינגער
" אהרן יצחק בר' מרדכי ז"ל
" דוד לודוואק
" אהרן יוסף עסקרייס
" ליבוש שאפיר
" יחיאל פישער
" שמעון קלינגער
" יוסף וויינטרויב
" ברוך מייזולוס
" ניסן סופר
ר' מרדכי קארל
ר' חנוך דוד קארל
ה"ר יהודה זינדיל בית חדש
" אליעזר ברוננער
" ישראל פרענקעל
ח"ק בית לוי
ר' מרדכי בר' ברוך שור חזן
" חיים פידהארין
" ישעיהו מרדכי שניידער
" אברהם שמואל
" אהרן שווארצוואלד
" שלמה וויטלין משיכאוו

ר' מאיר גערסאן
ר' חיים גרינבערג נכד
הה"ל מגלינא
ר' שמואל דרייאפוס
" מענדיל וויינשטיין
" אברהם לאטרינגער
" ישראל גוטמאן
" נתנאל מנחם סופר
" שמעלקא סופר
החברה קדושה קובע עתים
" מרדכי שומול
" משה וואסק
" משה אלטער
" מאיר כ"ץ לקלויז סטרעלי'
" משה לח"ק קובע עתים
" מרדכי אהרן דייטשער
" אפרים כ"ץ
" אליעזר פראטן
" משה ליפשין
" יוסף טישער
" משה יוסף פאלאק
" טעביל דוד לייכוואנד
" שלמה אדלערשטיין
ר' יצחק ווילדער מלאפאטען

ליסקא

ארי' ליבש גראניק דומ"ץ
אברה' פרידלענדער לבה"מ
" מיכל דוש
" יצחק גראניק לקלויז חדש
" נחום מאיר העללער
" משה בער גוטווירטה
" וואלף וויינבערגער
" דוב בער לוויקקעל
" יעקב בוימעהל

לימאנוב

ה"ר חיים יעקב נ"י אבד"ק
ר' משה רוקח
ר' ראובן אליי שטיינער נ"י

שמות הפרונומעראנטען

ר׳ שמואל יוסף לווירין
" בעריש ליפשיץ
" שמואל דוד כ״ץ
" הירש רעהר מטרטקוב
" יוסף בערמאן
" געציל ווארינער
" בעריש גאטטעסמאן
להקלויז הגדולה

יאשיניצא

ה״ר אברהם יוסף אבד״ק
" ברוך פרנס
" חיים אייזנער
" בנימין שכנא
" יחיאל מיכל לימעט

יאסלא

ה״ר צבי יוסף רובין אבד״ק
ר׳ מנחם מענדיל באראן
ח׳ ק״ש ע״י הב׳ אהרן ומנחם
ר׳ אליה טורבובסקי ש״ץ

יאזליוויץ

ה״ר מאיר אהרן אבדק״ק
ר׳ שמואל שטערינקלאהר
ר׳ יחיאל ארי׳ ש״ב
" פנחס זעליג
" שמעון מויזנער מלאנטשין
" ליבוש שפירא
" מאיר האן
קלויז של ר׳ ישר׳ שעננער
" יעקב געללער
הב׳ יעקב הוזנער

יגאלניצא

ר׳ מאיר שמואל ש״ב
" צבי הירש העקיל
" ליבוש ברעמלער
" נתן אליעזר ראזענבלוויג
" אלי׳ בן מרדכי מאזער
" זעליג שאניט מפאלאוולע
" ברוך בן אהרן בילגער

ר׳ מרדכי ברענער מדזארין

יאראסלאוו

הב׳ יעקב יוסף לקלויז חדש׳
ר׳ יהושע טענלער
" וואלף פרענקעל
" שמואל פרענקעל
" שלמה פיסקוס
" יעקב בארג
הב׳ שענדער לקלויז ישנה
" ישראל ווילף
חברה „תפארת בחורים"
" מרדכי העבינשטרייט

יאווארניק

ה״ר ברכי׳ טייטלבוים אבד״ק
הב׳ צבי דוד בעק

יעדליטש

ר׳ אלחנן זאב קלאגסבארד
ר׳ שמואל אהרן מו״ץ מילער

יאווארזנא

ה״ר חיים זאב אבדק״ק
" אלי׳ מאנדעלבוים
" בעריש קראטץ
" שמעון מאנדעלבוים
" יעקב יצחק קארנגאלד
" זבולון גראסס
" אביגדור כ״ץ
" אלטער גאלדפינגער
" שלמה לויפער
" יהושע העשיל פעניגער
" נפתלי גאליטץ
" אלימלך נייאפעלד
" חיים שמעון נייפעלד
" משה ענגעל
חברה ק״ש דחסידי לובלין
" ר׳ יודא בלייכער
" אברהם רייך
" אלימלך וואקסמאן
" נחמי׳ קליינמאן

הב׳ שמחה שעננבערג
" יששכר מכפר טשאקאווע
הב׳ חיים יששכר קיאלנבערג
ר׳ שלמה פענינגער
" יהושע לביהמ״ד חדש
הב׳ יהושע שלמה וואקסמאן
ר׳ חיים יוסף פוקסברונער
" פנחס לויבער
" יוסף ש״ב ראזענבלום
" משה יאלדא
הב׳ צבי גראסס
ר׳ דוד געוועלק
" דוב בעריש טימבערג
" אברהם געוועלב

לביטש

ה״ר מנחם בהריי״מ ז״ל אבד״ק
ר׳ צבי יודא מו״ץ
" יחיאל מיכל וויידהארן
" שבתי פעלדער מווילקען
ר׳ שמואל ור׳ נתן לח״ק ת״ש
" שמואל ליב שפירא
" אהרן וואלף
" מענדיל זענליך
" יונה גענייז ש״ב
ר׳ וואלף הויזער מלובין

לאפאטען

ר׳ נחמי׳ גרינער
ר׳ יצחק ווילדער

ל מאנא

ה״ר מרדכי ענגלמאיר אב״ד
ר׳ יהושע ליעבער
" פתח וואהרמאן
" זאב קאמפף לח״ק ת״ש
" יצחק שטרק מבי האשנאסיו
ר׳ ישר׳ ערנסט בי האשליביל

ליטוויסק

ה״ר יעקב קאפיל אבד״ק
ר׳ יצחק וואנג לביהמ״ד ישן

ר' אליהו רינדער
ר' ברוך יעקב טויבער
" בעריל קרעמיר
" שמואל מאזבערג
" שמואל ליסענפרעסס

טיסמיניץ

ה"ר יוסף בהה"ל מ"מ זללה"ה
" שבח קנעבעל
ר' יעקב גבאי דקלויז
ר' פייביל שו"ב

טלומאטש

ר' יצחק ליב אבדק"ק
ר' משה ביקיל
קלויז אנשי ר' ליב שאפברג
" אברהם וויטמאן
ר' שלמה לקלויז טשארטקוב
" בנימין זעלינגער
" יוסף סאלאמאן
אדמו"ר שליט"א ע"י ר' דוב
ר' שלמה לביהכ"נ קטנה
ר' שמעון לקלויז מ' מלאכים

טרעבאוולא

ר' נחמן ברינער
ר' שלמה אזדערבאל
חברה לינת הצדק
לקלויז הוסיאטין
ר' שלום ווייננוב
ר' שלום שו"ב
" יוסף איילינבערג
" יעקב ענטנער
" ברוך פלוין
" ישעי' אויסטערן

טרטקוב

ה"ר יצחק באב"ד אבד"ק
ר' יצחק ראבינוויטש לביה"מ
" נחום לייכער
" שלום געשמאן
" יוסף זאב זאלקווער
" ישראל באק
" אפרים אויסטער
" אברהם שטריק
" ברוך גיטער מכ' ראזנאקע

טארנא

חברה ק"ש דקלויז הגדולה
ר' ליב קעה לקלויז חדשים
" ליבוש שליט
" וואלף קורץ
הב' יוסף וראובן לקלאז זיקוב
ר' זאב וואלף פריעדמאנן
ה"ר זלמן יוסף קורץ
" מרדכי מזל
" דוד געטללעד
הב' משה מינץ
ר' יחיאל מאיר לבהמ"ד ישן
" בעריל שפאן
" פייביל לערנער
הב' חיים ישראל הודעס
ר' יהודא זינגר לקלויז באיאן
" זלמן יוסף מייבנוך
" ישראל מאפרער
הב' יעקב יהודא רייכהאלד
" ברוך ביטעטעספעלד
הב' חיים בלעטן
ר' זאב וואלף טייכמאן
" ישראל וועקסלער
" חנני' ליפא געלדווערטה
" אשר המורה
" חיים ראובן ראבין
" אליעזר שרעק
" בנימין זאב וועקסלער
הב' אלחנן זאב נחי' חדשים
ר' שלמה ניימאן
" יעקב בערנשטיין
קלויז דזאבנא דפה
" ישעי' זילבער
ה"ר ארי' ליבוש ליפשיץ
ר' אפרים שטיגליך

טשערנאוויטץ

רב אב"ד דפה
ר' לעמיל בירנבוים
" משה שפירא, קויפמאן
" איתמר רויזענבוים
" דוב בער ברענער
" משה אלטמאן
" יוסף שמעללער
" מרדכי דעליגאדים
" שמעון שאכשטאדט
" יעקב ארינשטיין
ה"ר משולם זוסיא שליט"א
" יצחק רונער
" חיים ליבוש שיפפמאן
" קלמן שאש
" חיים זאב ביטאן
" יעקב שור
" בעריל ארנשטיין
" ישראל מלך בו"ב וש"ץ
ר' אלי' שו"ב דפה

טשעבען

ר' יעקב סג"ל
הב' זבולון לעווי לביהמ"ד
ר' אבים שטריק מכ' יבלינב

יארטשוב

ה"ר וואלף גערסטל אבד"ק
" יודא צבי סג"ל הערבסט
" מרדכי ברוך הלוי
" ישראל זילבער מאפיטוב
" יחיאל באטפין
" יעקב קאפיל לקלויז בעלז
" הירש אייזיק אייכענשטיין

יאברוב

ר' דוד פנחס באב"ד אבד"ק
" שרגא פייביש ראבין
" ארי' אפיסדארף
ר' יעקב הכווין חתן מהר"א

צבי הירש ווענקערע
ר' וואלף אייזענהארן
כפר זאדאווע (בוקא.)
ה״ר ישראל גינצבורג אבד״ק
" יצחק שויער
הב' צבי גערטנער
חאדרוב
ר' משה פנחס תאומים
הב' דוד הערץ לקלויז טשאר׳
ר' ישעי' פוקס
ר' חיים זאפראן לקלויז ישן
חאראסטקוב
ה״ר משולם ראטה האבד״ק
ר' ליב לקלויז הוסיאטין
" יוסף גראשס
" אברהם יוסף איגרא
" פנחס לביהמ״ד חדש
" יחזקאל ראטהויזער
" ליב ווארקוס
" מרדכי שו״ב
" לוי פיק
חאליוב
ה״ר מרדכי אפרתי אבד״ק
ר' יקותיאל אפרתי בהה״ל
הב' זלמן, משה ליב לביהמ״ד
ר' אברה' יעקב אללינפראס
" יודיל צאנים
" בעריש קאהל
" הירש דיסענפעלד
" יעקב יאביל [illegible]נק שו״ב
" בצלאל שפירא
טאסטע
ה״ר גרשון האגער אבד״ק
השו״ב דפה
עבור נשמת האברך המנוח
מו' יהודא צבי ז״ל
" דוב האגער
" יוסף ווארטוך

ר' שמואל שו״ב
" וואלף ליקאטשער
כפר נאוואסיעלקי
ר' העניך ליעבליג
ר' יעקב מרגליות ברענער
טארנאפאל
ה״ר שמשון באבאד אבד״ק
ר' משה הכהן פיגפורטע
" ליבוש וועקסלער
" מנחם מאיר (ספק)
" יודא דוב זיילמאן
" נטע ליקאטשער
" שמעריל רויזען
" ליפא טערקעל
ר' יעקב משה לקלויז טשארטק׳
ה״ר יוסף בהה״ל ר״ם ז״ל
" מאיר [illegible]
" פענדער וואהלער
השו״ב דפה
הב' חנוך דוב לקלויז ר״נ
הב' יצחק טאהלער
הב' משה לביהמ״ד חדש
הב' אברהם לביהמ״ד ח״וא
" אברהם מארמער
" משה אייכלעגער
" פתחי' טייטעלבוים
" אברהם שמואל ב וויינגער
" אברהם טוכפעלד
" נחום לקלויז קאפיטשניץ
ר' יעקב קאפיל אב״ד קיטוב
" צבי מרגליות
הב' שלמה יהודא טייטעבוים
" הירש ליב רייך
" דוד לימעלס
" זוסיא וועהלער
" מאיר וואנדער
" יצחק אייזיק קאפסלער

טורקא אם סטרי
ר' מרדכי צבי דיש
ר' יוסף טייכמן לקלויז
ה״ר חיים יוסף בהה'
" גדלי' מאנדעל
" אביש שרייבער
" יחיאל בן ציון רינט
" שלמה אליעזר בייני
" ישראל מאנדיל
" ישעי' נפתלי דא
" צבי בערגר מכ' בא
" אברהם זיסוויין
" צבי שו״ב גאטמא
" מרדכי באנער
" זלמן לעהרער
" חיים צבי ראזנער
" ישראל ראזלער
" דניאל ערטילז
" משה גראסמאן
" דוד פיילער
" משה שטערנבאך
ר' יששכר בעריש שו״ב
ר' יהודה ראזענהאק דומ'
" פרץ קליין
להקלויז דסא״ד וביאן ט
צבי שו״ב גאטמאן
ר' ליבוש מכ' בוחעלקי כי
טשערנעריצא
ה״ר זכרי' עדלשטיין אבד
ר' עזרא רייכער
" יוסף שנייער
" יוסף שיקלער
" אייזיק קאגלער
" אברהם מרדכי כ״ץ
" יצחק צבי וויינשטיין
" שמואל עדלשטיין
" יוסף שו״ב
" הירש קראהן

ר ביהמ"ד הגדול דפה
נתן ענגלער
חיים בער שלעגעל
אברהם יוסף שו"ב
מרדכי שטיפטעל

זבארוב

ז"ל ר' מאיר בהרב הק'
יחיאל מיכל זצללה"ה מגלינא
ל דוד קליינהעני אבד"ק
ר' שלמה קליינהענדלר
מאיר ווינער
בן ציון שליטה דומ"ץ
יעקב כ"ץ
שלמה רויזנבוים
נתן ליכטער
זוסיא שפירא
ר' מנחם שו"ב
" אליעזר ביללער
הב' אהרן לקלויז סטרעטין
הב' אברהם לבהמ"ד הגדול
" דוב בערל רויזנבוים

זלאטשיב

ה"ר שמואל שפירא אבד"ק
שמואל יצחק אימבער
חיים זיידען
אליעזר שרייבער
" משה טענענבוים
" יוסף צבי שו"ב
" חיים הירש פריעדמאן
" נפתלי הירץ לוקער
" מאיר לקלויז זידיטשוב
אורי צבי שפירא בהרב
הב' צבי אלעזר בעלזער
הב' עזר שמירער
" מאיר הירש מני זאנן
" יעקב צבי מנפי זאלוטע

זאמיגראד

ה' ק"ש ע"י הב' חיים מרדכי

ר' יצחק באקסבוים
" ראובן מקאלבאסאב

כפר אוליאב ס' זאלאזיץ

ר' אלחנן דערפעל
ר' זינדיל שו"ב
ר' יצחק כ"ץ מסוקאלאווע
" אברהם דערפלער
" אפרים צבי פראם

זאלאזיץ חדש

ה"ר נתן נטע לייטר אבד"ק
ר' פסח פיש
ר' אליעזר שוואדראן
ר' אברהם הייבנער
" בנימין הירש האנן
" מרדכי יעקיל
" בעריש בילג
" יוסף דיעמאנד
" שמואל פישער

זאלאזיץ ישן

ר' אשר דיעמאנד
ר' אברהם געטץ סופר
ר' ליבוש טייכהאלץ
ת"ש דקלויז הוסיאטין
לביהמ"ד ע"י הב' דוד וחיים

זאוואלוב

ה"ר פנחס צימער
ר' דוב בער לייטער
ה"ר משה ליבע בהרב
ר' יואל פענק

ווישניאווטשיק

ה"ר יצחק קעלמאן אבד"ק
ר' אשר הורוויץ
ר' אברהם נייבערגער
ת"ש ע"י ליב שור
" אברהם אהרן טענינהויז
" יצחק פרעמינגער
ר' צבי פ"ב לקלויז הוסיאטין
" אליעזר פריעדבערג

זאראוונא

רב אב"ד דפה"ק
ר' פייביל האבערמאן שו"ב
ר' אפרים געלבאנד
" מאיר גנאל
" אברה' צבי אייזענבערג
" ישעי' פראצים
" בעריל בערמאן
הב' מרדכי לביה"מ זידיטשוב
ר' יעקב שו"ב מזידיטשוב
הה"צ ר' דוב בעריש
הרב המאוה"ג האבד"ק
בנו ר' משה
הה"צ ר' אברהם שליט"א

זאלקווא

ר' זלמן בריטוויץ
" יעקב פאנטראנטאם
" צבי גאטטעסמאן
" מנלי קויפער
" אברהם שפרילער
" משה צאבעל
" זעליג ליעבערמאנן
" מאיר קיאפער
" יצחק שעדיל
ר' יצחק שמשון קרייצער
הב' אליעזר עטינגער
" שלמה לקלויז הוסיאטין
" מאיר ליינער
הב' יצחק לקלויז בעלזא
ר' יעקב שפירא שו"ב
" יחיפ טשערניווער
" אייזיק מיכל שו"ב
" שמריה אינגער
" צבי עקער
" יעקב ערטאג
" מענדיל פייקעלש

זאלישטשיק

הרב אבדק"ק

ר' שמעון שעכטער
" מנחם מאנים שמיד
" ברוך ליב אפפענבערג
" מרדכי ישכר
" נטע באראל
" משה האספעל
" ארי' קאהן
" שכנא עזור שווארצפלד
ר' יחיאל מיכל האגער
ר' מנח' מענדיל שפירא מו"ץ
" יהודה עקערלונג
" אפרים עקערלונג
" חיים נח רויכווערגער
" חיים זאב דיקער
" שלמה קראמער
" שלמה אברהם שור
" פנחס רויכווערגער
" אברהם בארדפעלד
" פייביל ליכטענשטאהל

הרימאלוב

ה"ר יצחק ווידנפעלד אבד"ק
ר' יוסף אהרן
ר' יוסף שפינדעל
ר' שלום שו"ב דפה
עזור שקלויז הוסיאטין
" חיים שעהנהייכט
" מנחם פלעשנער
" יעקב ווערפעל
הב' ליבוש שטערן
" יעקב דוב פריינד
" כתריאל זיידען
" הירש אזיפ

האלישיטץ

ר' הלל בראנר
" שלמה זלמן פויגעל
הב' ניסן רענער
" צבי קלאהר ומשה שרייבר
" אליעזר ליפא גאלער

ר' נפתלי צבי זילבערשוך
" מתתיה' הייכענשטיין
" ראובן שו"ב
" פנחס דיס
" יעקב אדלער
" אשר זלקא קאפיער
" אלי' רייך
" צבי פראנקפורט
" דוד בראנר
" משה שולמאן
" דוב בעער
ר' י. ליב גרינשטן מהוסיאטין

וויניק

ר' ישראל ליב וולפסבערג שו"ב
ר' ארי' גלזר
ר' יעקב קליינמאן מב' טשיסק
ר' אברה' חתן ר' יעק' קאפל
" משה יצחק שפילפויגעל
" מיכל מיקר
" אברהם יעקב מיקר

וואדאוויץ

ה"ר מרדכי רב"ד
ר' אברהם שו"ב מיללער
" ירמי' בראננער
" אלי' מיללער
" שבתי מעלגער
ר' פנחס אבד"ק (וואניטש)

וויעליטשקא

ה"ר שמואל שמעלקא אבד"ק
לקלויז ר' פנחס לימעלש
לבהמ"ד הגדול "דרשי טוב"
ר' יוסף דעמבילער
הב' שמעון דאנלוג
הב' נפתלי פעלדבערגער
ר' אפרים טיעפענברוננער

וויזניק (בוקא)

ה"ר שמואל ישכר הראבד"ק
ר' מאטיל מיללער

בחורי חמד דבני הי
הב' נתן מאנעל מדרא
" נחמן בהרב אב"ד מו
" נחמן זאלדאן מבא
" ליבוש פולנער מקו
" אפרים מסילאטוויכ
" צבי גערטנער מקינ
" משה מאליב
" אלי' פאלאק מונ
" אפרים לארבר מסטנ
" חיים פויגעל מדאר
" אברהם ארי' גאנ
" זאב פויגעל מאויבר ו
" יצחק ווייזלמן מנאדב
" משה אילקווים מטער
" שמואל כהנא מדראגמי
" מענדיל מיללער מנאניט
" זעליג מאנגער מוסיע
" צבי דינים קארים מ"א
" ישראל האללער חיי
" אברה' לעבווים בוח
" צבי שטייגער מראדו
" משה אהרן סטרימטנ
" נחמן קליין מווילנא
" שלמה שערף משלאבינ
" ישראל בהרב קאשוב מי
" יצחק ווידמאן מויסע אי
" צבי טארקאס שאנאטינ
" שבתי גערטנער שאנזא
" יוסף כהנא מארקא
ר' צבי חיים חתנא דבי נש
" יצחק צבי בערמאן
" צבי בן יוסף ליקינע
" שמעון וואקקיווילנר
" געציל שפירא
" ישראל שו"ב

וואמין (בוקא)

ר' משה אייזענקראפט

דאלינא

ר' יהושע ה"ס אבד"ק
ר' מנחם זלקה ראב"ד
חיים יעקב מו"ץ
שמעון שנאליק
חיים ביישפיעל
שמואל זילבער
צבי וויינבערגער
נחום דוד שווערער
יחזקאל בערקאוויטץ
קלמן ליפא

דראביטש

ר' יוסף פאנלער אבד"ק
אבא כהנא בפקודת
מו"ר ר' חיים שליט"א
הב' יהושע ראפאפארט
הב' משה אהרן צוקערבערג
ר' שלמה ווילף שו"ב
יהודה ליב פייגלער
קודת הרב שליט"א
זאב ניבערמאן ש"ץ דפה
יצחק שלאגער
יצחק ארי' וויען
ה"ר מאיר אברה' הלוי אב"ד
" זאב נוסבוים

דעלאטין

בד"ל דק"ק
ר' אייזיק פריעדלענדר שו"ב
ר' יצחק ניימאן
ר' אליהו גאלדבערג
" צבי שטיבאן
" נטע בן טאבה חי'
" יששכר דוב קוזין
ר' אברהם צבי"ה מקאשוב
" אברהם דוד בלאטיגאל
" זלמן לין
" מאיר ברעסלער
ר' מרדכי נאבילד מדלאמיראן

דאברא סקשילנא

ה"ר חיים סג"ל אבדק"ק
ר' שלום שו"ב לעננער
חברה קנין ספרים מפה
ר' שמואל מאיר שטייף

כפר דראהאמערטשנע

ר' אברהם קריגספעלד
ר' ישראל פיינטוך
" פנחס קאהרענבוים
" אהרן זעליג קאהרנבוים
ר' נחמן שאם מכ' דוזיאטען

דינאב

ה"ר אלימלך הכהן ראבד"ק
ר' אברהם פריעדמאנן כ"ץ
" שלמה הלוי בערנשטיין
" מנחם זאלצמאן מוס"פ
עבור ביהמ"ד החדש דפה
ר' חיים יוסף טייטעלבוים
עבור ביהמ"ד דפה
ר' ליבוש מאיר בוכבינדער
ר' אליקים וויינטרויב
הב' פנחס שפרינגער
ר' ישראל נטע הכהן שמיעד
" אליעזר פרענקעל
" צבי הירש רויזענבליטה
" צבי הירש רויזענפעלד
ר' מרדכי אלי' שו"ב
" יחיאל אלטער פרענקל
ר' פנחס ארי' שו"ב
הב' יהושע העשיל ראטה
" ברוך חיות
" אברהם פריעדמאן כ"ץ

דעמביץ

ר' נפתלי הורוויץ
" פנחס קהת
" יודא מאהלער
" חיים מאהלער
" שלמה חיים ראזענבערג

ר' משה רייכער
" יוסף ברענער
" חיים בריק
" נתן גרינשפאן
" אהרן דוד שולדענפרייא
הב' שמואל רייכר עבור ביה"מ
חברה ק"ש עיר ישן
" שמואל מנחם שרייער
עבור ביהמ"ד החדש

דארנאוואטרא (בוק.)

ר' יו"ט אהרן וויינבערג
ר' זאב שמידט דאווידעני בר'
ר' דוד פרענקעל אבדק"ק
ר' מרדכי דוד הארניק
קארפעניזא (בוק.)

דאבראווע

ר' ישראל אלימלך ריינהאלד
הב' פנחס נתן באלזאם
ר' יעקב נחום מכ' הארנאנא

הובניב

ה"ר אליעזר רוקח אבד"ק
ר' אלטער מיכל רויזינפעלד
הב' ליבוש רוקח בן הרב דפ'
" מאיר בער
" ארי' ליעגלער

האראדענקא

ה"ר אלימלך אשכנזי אבד"ק
ר' וואלף זיידמאנן
" יעקב מיכל ראזענבוים
" שלום לופט
" יונה קראמער
קלויז טשארטקוב החדשה
" דוד שו"ב
" זיידע בן יצחק אגנדשטיין
" שלמה אפענבערגער
עבור הוויזנילער קלויז
" נתן שפינד
" מנחם מענדיל לאמפנר

ברעזאן
ה"ר אהרן בהה"ל וה"ר
אבא שליט"א
הב' פישל ווכבר מארסטקוב
הב' אלימלך בערגר מפאסטא
הב' אפרים לאנגסטום
הב' פנחס לימענטבוים
הב' זישא רייז מניסקא
הב' יהושע יעקב גאנג
ר' מענדיל האלפערן
ר' ישעי' אשר האלפערן
הב' מיכל מייזעלש מראווא
ר' שלמה שמואל האנבערג
ר' נפתלי שטיין
הב' מנחם מענדיל פינדיק
ר' צבי ארי' מייבלוש
ר' שמואל פענסטער
ר' שלמה סטרעטענער
ר' מרדכי ליפמאן
ר' אורי מרגליות
ר' אברהם אבלי שו"ב
" יקותיאל זויער
" יעקב פריעד
" זאב קארן בויס
" משה יוסף וואנדערער

באלאכוב
ר' ליב משמש אצל הה"ל
ר' שלמה חיים פערלאוו
ר' משה הויפטמאן
ר' צבי אלטמאן
ר' בעריל ומאיר הענדיל
הב' ליב ראנד
ר' אלי' מאיר פאסבערג
" ברוך רייבויער
" צבי ראנד

באלשוויץ
ה"ר שמשון הלוי בהה"ל זצ"ל
ר' משה קופפער

ר' יעקב לייטנער
ר' יוסף מארקפעלד
ה"ר מאיר גוטשטיין אבד"ק
" חיים בוימרייד
" אברהם משה פערל
" משה העללער
" אלי' אדלער הכהן
" עזר שיפמאן

בורשטין
ר' זיידע זאגער

גלינא
הה"ל ר' בצלאל יהושע שליט"א
ר' יוסף רויזענפעלד שו"ב
ר' אברהם אבלי גערשטעל
ר' שלמה ליעגלער
ר' ישראל קאלבפאר
" משה מעהלמאן
" אפרים כ"ץ
" אלטער האנבערג
" ברוך גלאסבערג
" יהודה ליב באננער
" מאיר חארק
" מרדכי יוסל עגערד
" מענדיל בארער

גריידינג
לקלויז ר' משה מאסום ז"ל
לקלויז בעלזא
ה"ר יוסף קלוגער אבד"ק
ר' יעקב בארער
ר' שלמה בארער
" יעקב פיין
" פייביל האלפערן
בהמ"ד הגדול
ר' יעקב האלשטארק
הרב ר' שלום רוקח
לקלויז פאטיקער
ר' אלי' קרויט
ר' מאיר הארוויץ

ר' חיים דן בהרב מי
" מרדכי לאנג
" יוסף שלמה גינצב
" משה בראך
" אברהם חיים שטערל
" שלמה באנק

גיוואזדיץ
ר' נתנאל האספעל
ר' ראובן געלבארד
ר' שמעריל בן זאב שפער
" שמעון ווערטהיימע
" חיים גבריאל שאו
" נחום שמעון וורטהא
" יעקב וויטעליס
" נחמן זאב אויערב
" ירחמיאל וויינבוים

גארליץ
ה"ר נפתלי מיללער בז
קנין ספרים דביהמ"ד
קנ"ס דבהמ"ד ב"א וג
ר' יצחק אבסטפפלד ש
" יצחק נטע שטענג
" יוסף מאיר ש"ץ באדנער

גרובוב
ה"ר מרדכי זאב ה"ש אבד"ק
ר' ברוך ארי' ווינד
לביהמ"ד ע"י משה ערויז
ר' פסח רעגענבויגען

גאראהאמרא (בוקאווינע)
ר' שלום וויינבאך
ר' מנחם מענדיל באב"
" ישראל ריטשקער
ר' שמעריל בהרב שליט"
ה"ר צבי הירש האלפערן
" גרשון גענזער
" יצחק זאב שיבער
" משולם שארפשטיין
" אברה' יעקב קרימסקי

ר' אברהם מרדכי
...ין
חיים יעקב קאפרין
משה אוצערם שו"ב
אלעזר בהה"ג
שלום רוקח
צבי הירש אבד"ק
...ב הויפטמאן
מאיר באנדער אבד"ק
... כ"ץ גלאנצמאן
...ד נדוביעלק
...י מערגנילשטיין
מרדכי יוסף נעגער
ישעי' קעללער
מרדכי שמיל שיף סג"ל
ר' אהרן פריינדיל
יעקב יצחק זיכערמאן
יעקב שלום לאזארוויטש
יעקב הארשאווסקי
אהרן יחיאל הויפטמאן
אהרן מראוויצלע
יצחק שיפפערמאן
מענדיל שטארק שו"ב
גרשון גאטפריעד
פייבים שו"ב שמיידעס
אלכסנדר אהרן לאבין
שלמה בנמאן
פנחס הערלאג
אנ"ד דקאסערנגאססע
זאב וואלף הערלאג

באליגראד

ר' יששכר ישעי' טייטעלבוים
...יק
יהודה לקלויז באיאן
שלמה אייזען לביהמ"ד
חיים יצחק סג"ל
צבי גימפעל
פנחס זינגער

" יהודה ליב לאטע

ברעזיב

ה"ר שלמה יהודה אבד"ק
ר' לייזער שערן
ר' שלום גאבעל
ר' יעקב קאפיל לקלוז באיאן
ר' יעקב יצחק וועבער
" אפרים נתן שטילען
" חיים שמואל אברהאמס
" ר' אהרן כ"ץ לובאש
" בנציון טראכמאן
" קלונמוס זאב רייך
" אברהם רייך
לקלויז לינת הצדק
לקלויז טשארטקוב

בייטש

ר' בן ציון קליין
ה' שערל פעסל מרגליות
ר' נתן זיסקינד

ביאלע

ה"ר אהרן הלברשטאם
ר' יוסף פרענקיל
ר' משה ר"פ לח"ק "אה"ת"
" ניסן גינצבורג
" מנחם מענדיל שיכדיל
ר' משה יעקב שארף שו"ב

ביעליטץ

ר' מענדיל שטערן רבו"מ

כפר בארקי וועלקי

ר' מענדיל מאלצבערג
ר' זלמן פעפער
ר' משה צבי ראטענבערג
" מרדכי וואלטוך
" פנחס שעכטער
" שנעדער הענוך
" ארי' וואהל

בראדי

ה"ר אברהם הלוי אבד"ק

ר' מאיר ווישניצער
ר' ישראל שלאססער
ר' ישראל בהה"ל זללה"ה מראהאטין
ר' ליב פראנקלויז
ר' אייזיק פאפער
" אברהם אימלך רוזן
" דוד ווייסבערג
" יחזקאל בלוימגארטען
" אברהם קראטען
" יהושע מנחם פאפערס
ר' פרץ בהגאון מוה"ר חיים אבד"ק ז"ל
" שלמה אייבעשיץ
" ראובן בן יעקב לעווי
צבי הירש מענדיל
ר' עזריאל טייטעלבוים
" גרשון גענזאשט
" זעליג בען
" מנחם מאן
" יצחק פאקילשטיין
" יקותיאל ראטענבערג
" ניסן פעטרושקא
ר' משה שמעון וואסערמאן
" לייבוש שעכטער
" מיכל ראטענבערג

בוברקא

ר' מאיר בן הרב שליט"א
ר' נפתלי הערץ עבור בהמ"ד
ר' שלמה סג"ל בהרב האב"ד סטרעליסק זצ"ל
" ארי' לייבוש רוקח
" מרדכי האבארמאן
" יצחק אייכענשטיין
" אהרן דוד אמינקער
" ישראל מענדיל וויכר
" יונה לעווקאהן

״ דוד שרייער
״ בעריל שטערניק
״ ישראל משה שרייער
״ פייבוש מעללער
״ וואלף שרייער
״ מיכל ריגער
״ מענדיל שמיר
״ בנימין פאלעגער
״ יעקב וויינשטיין

באלשוועץ

ר׳ שמשון בהרב הלוי
גאטטעסמאנן אבד״ק
ר׳ משה קאפפער
ר׳ יעקב לייטנער
״ חיים לינדינבוים
״ יעקב דוד לאוויד
״ חיים יוסף מארקפעלד
״ חיים בוימרייד
ה״ר מאיר גוטשטיין אבד״ק
״ אברהם יוסף פעריל
״ משה העללער
״ אלי׳ אדלער הכהן
״ עוזר שיפמאן

בוטשאטש

ה״ר שרגא פייביל
״ דוד זיידמאן
״ וואלף הארן
״ יצחק נאטהאנזאהן
קלויז טשארטקוב
קלויז קיפיטשינץ
ביה״כ דר׳ מאיר שיינער
בית הכנסת של ר׳ ישראל
אברהן הארן ז״ל
קלויז ר׳ אבים
בית המדרש ישן
ר׳ משה הארינשטיין
קלויז אטעאניא

ביזניב

הרב שמעון בא״ד אבד״ק
ר׳ מאטיל ראטהויז עבור
קלויז הוסיאטין
ר׳ יהושע דוד גליק
״ זלמן גינזבערג
״ שבתי שפירא
״ משה ליב שפירא
״ שואל שפירא
״ אלעזר ליילער
״ ישראל משה שפירא
״ ברכי׳ העשט
״ מנחם מענדיל העללער
בית הכנסת דחייטים

בורשטין

ר׳ יואל גינצבורג ראב״ד ומו״ץ
ר׳ זיידע זאגער
אדמו״ר שליט״א ע״י יודל
משמש
ר׳ אליעזר בהה״ל דפה
ר׳ מנחם מענדיל הארוויץ
ר׳ יודל מויזנער
הראב״ד דק״ק פה
ר׳ דוד זאגער
ר׳ יצחק בירען
״ בעריל האבער
״ ר׳ אליעזר לאנדנער הכהן
״ יצחק בירען
״ דוד נתן באהר
״ אברהם דוד האמער
״ משה ראדע
״ אברהם אבא וויענער
חבורה דביה״מ של ת״ם
״ יעקב שו״ב
״ שמואל ווייטץ

באקטשעוויץ

הרב אפרים סג״ל אבד״ק
הב׳ זעליג שרייער

ר׳ אברה׳ זינגר רבי הבנ
ר׳ דוד ראל
ה׳ פיגה פריעדמאן

באבניא

הב׳ שמואל מארדערע
ר׳ יוסף מארדערער
ר׳ אברהם מארדערער
ביהמ״ד „בעלי בתים״
״ הירש אפפער
״ יוסף יהודה לונדער
״ מאיר שו״ב
״ יצחק קליינבערגע
״ בייניש בראנד
״ שלמה וויינרייך
״ שמעון לייבלער
״ יודא גראווער
״ קלמן קעללמאן
״ אלימלך קארנבלויא
בית המדרש חדש

בריגל

ר׳ מרדכי בראנדעם
ר׳ חיים דאננער
״ חיים טייטעלבוים
הב׳ יצחק העניג
הב׳ מרדכי חייקל לערנע
ר׳ קלמן קויפמאן
ר׳ נח שיף
ר׳ יואל פינדער

בוסק

ה״ר אברהם באב״ד
״ שמעלקי ומשה לקלוז בעל
״ ישראל צאפאן
״ מרדכי ישראל האלפר
״ ישעי׳ ליב פאלל
״ מאיר יאהר

באריסלאוו

ר׳ צבי הירש לעווין
ר׳ ישעיהו מרדכי שניידע

ב"ה

יד ושם טוב

עץ חיים היא למחזיקים בה

הם האנשים אוהבי נדבה, שוחרי הטוב ואין טוב אלא תורה, אשר תמכו בידם, והחזיקו במאדם, במתת כסף קדימה על הספר הקדוש **מנות הלוי** שם עולם ינתן להם, יהי כזית הודם
וממעון הברכות יתברכו לעד עד ביאת אבי עד
ויזכו לראות בבנין עדי עד בבי"א וכיר"א.

אלעסק

ר' אהרן מנחם מענדל
א : בנו הרב ר' שמשון
א : בנו ה"ר חנוך
שליט"א
ם העכט
ר' יודא אלוי
ים שלמה פלאם
ברהם שמואל העליר
נפתלי הירץ שו"ב

אדעססע (רוסיא)

" נאטן גרינבערג

אשפצין

ר' אלעזר הלוי רויזענפעלד
ה"ל מקאמינקי ובהה"ל
אבי זללה"ה
ליעזר סג"ל
יהושע פנחס באמבאך
בדק"ק
חיים רייכער עבור בית
רם הגדול
יהושע שו"ב
יוסף הלוי לייטהאנען
דוב בעריש זייאפעלד
יעקב הוטטערער
חיים בן אברהם ברוך
גראנד
חזקא' הכהן מאנספעלד
עבור ביהמ"ד של ר' חיים
שענקער ז"ל
" יהודא כ"ץ זילבינגער עבור
קלויז, הר"ר אלעזר שליט"א
דפה
" חיים פאזנער מכפר
חעלמאן סמוך אוספילין

אוסטריק

הרב אב"ד ר' חיים דוד
דראנדרים
ה"ר יעקב בן ליון שו"ב
ר' מרדכי גאבלינגער
ר' יהושע קעטעלמאן
ר' צבי טאלער
ר' יוסף ראזנער
ר' דוד לויפער
ר' יוסף רייכמאן אבד"ק פה
חבורה קדישא דביה"מ
חברי ק"ש דקלויז ש"ג ובאיאן
חברי ק"ש דקלויז טשארטקוב
ר' שמעון לייכהארט
ח"ק דק"ש בהמ"ד הגדול
ע"י ה"ר שמחה קעסילמאן
ר' חיים סאליק
ר' שרגא פייביל רייז

אוויערנא

חברי' משניות עבור ביהמ"ד
ר' הירש ליב שטאקהאמער
ר' שלמה לימער
ר' יוסף קעללמאנן
ר' אלקנה הכהן
ר' דוד בלאהשטיין
ר' זאב פישער

אמאסנע

הרב ר' נתן דוד הכהן
האללענדער אבד"ק
ר' צבי ואברה' יוסף לחק"ם

אנדריחאוו

הר' יעקב שלמה באלאך אב"ד
ר' אברהם שו"ב קלאפהאלץ

אזיפאלי

ר' ישעי' לאנדמאן
ר' אייזיק קאפיל שטקהאמר
ר' לייבוש דהאל
ר' אברהם זורבערג

בעלז

ר' דוד רקח נכד הה"ל זללה"ה
" אנשיל שערלינג
" מרדכי פעלדמאנן

בראדשין

ה"ר פנחס הלוי אים הורוויץ
אבד"ק
ר' הילל לנגרמן דומ"ץ דפה
ר' אלימלך ראבין
קלויז סטרעטין ע"י דוד גרין
ר' נתן ווייזעלמאנן
" אברהם ליב קארלינער
" נחום לעבנשנער